
3 1761 07032942 0

SANCTI
HIERONYMI
Epistolæ
Mat. Ogier fecit.

D. HIERONYMI STRIDONIENSIS EPISTOLÆ SELECTÆ,

ET IN LIBROS TRES DISTRIBUTÆ,

Opera D. Petri Caniſij Theologi;

Nunc denuò ad exemplar Mariani Victorij Reatini Epiſcopi Amerini, emendata, argumentiſque illuſtrata.

Epiſtolarum, atque aliorum opuſculorum, quæ tribus hiſce libris continentur, ordo & numerus adjectus eſt.

Cum rerum & verborum Indice locupletiſſimo.

Noviſſimè, in hac ultima editione à quampluribus mendis quibus ſcatebant, caſtigatæ.

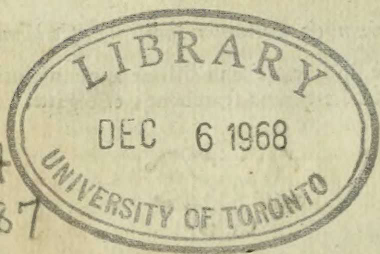

LVGDVNI,

Apud ANTONIUM BEAUJOLLIN, in vico Tomaſino ſub ſigno Clavium Sancti Petri.

M. DC. LXXXVII. 90

CUM PRIVILEGIO REGIS.

LIBRARY
DEC 6 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

PETRI CANISII THEOLOGI,

AD FLORENTIS ACADEMIÆ DILINGANÆ Rectorem, Professores & studiosos, Præfatio,

ETSI nihil hoc novi est, ut quidam interpretabuntur quod ad vos mitto vestroque nomini nuncupatum & tam recognitum in publicum edo, Cœtus ornatissime: tamen ob auctoris summam auctoritatem, ob raram operis elegantiam, ob singularem lectionis utilitatem, ac demum ob novam hujus editionis & recognitionis commoditatem, id fore confido, meum ut studium (qua vestra est æquitas & prudentia) boni consulatis. Ac sanè auctorem commendare nec disertissimus queat satis, tam spectata HIERONYMI fuit, & est, eritque semper laus ac dignitas in Ecclesia Dei, Qui sublimem ac propè inimitabilem doctrinam, ut nihil attingam, de admiranda vita Hieronymiana sanctimoniâ, cum pari eloquentiâ sacra studia cùm profanis, variasque linguas & artes ita conjunxit, ut veterum vix alius quisquam fecit felicius admirabiliusque. Loquor autem de Latinis Patribus, uti Cypriano, Hilario, Ambrosio, Augustino: in quorum monumentis apostolicum quidem spiritum, & verè piam doctrinam, doctamque juxtà pietatem relucere nullus inficiatur: sed parem

illorum eloquentiam haud pauci desiderarunt. Cæterùm de Græcis Theologis vel inviti fateri cogimur si Basilium, Nazianzenum, Chrysostomum, atque classis ejusdem alios rectè judicaverimus, eos longe præstare Latinis dicendi scribendique summâ felicitate. Est enim erudita seriè, & eloquentiæ studiis mirum in modum exculta Græcia, totius orbis magistra, ut idcircò vel sola, vel præcipua, omnes omnium gentium litteras soleat fastidire.

Quò magis admirari par est, quod hæc ipsa Scriptorum alioqui Latinorum contemptrix, jam olim tanti nostrum fecerit Hieronymum, ut ejus quamvis hominis Dalmatæ, commentarios non legerit modo, & suo approbarit calculo, verùm etiam in suam linguam transferendos curarit. Hic nihil addã de sanctissimo Doctore, & laudatissimo Præsule Hipponensi Aurelio Augustino qui nonnunquam ab Hieronymo æquali suo dissensit. Fateor: sed priusquam hujus ingenium & studium probè cognitum & exploratum haberet. Nam constat ambos posteà singulari amicitiæ sanctæ nexu mansisse conjunctos, neque solùm fraterno, sed etiam divino amore flagrantes eos, charitatis simulque religionis asserendæ perfectum exemplum posteris omnibus reliquisse. Illud dicam, non posse eum non honorificè sentire ac loqui de Hieronymo, quisquis Augustinum censorem admittit, ejusque gravissima nititur auctoritate. Sic etenim, ubi adversus Julianum disputat, scriptum ab eodem Augustino legimus: Nec sanctum Hieronymum, inquit, quia Presbyter fuit contemnendum arbitreris: qui Græco & Latino, insuper & Hebræo eruditus eloquio, ex occidentali ad orientalem transiens Ecclesiam, in locis sanctis, atque in litteris sacris usque ad decrepitam vixit ætatem. Hic omnes vel penè omnes, qui ante illum ex utrâque parte orbis de doctrinâ Christianâ scripserunt, legit. An præclarum quæso, & luculentum hoc non est elogium, quo Hieronymianum nomen omnibus commendetur? Extat Epistola, in quâ idem Augustinus sese cum Hieronymo componens, hanc fert sententiam:

Quamquam

Quamquam secundum honorum vocabula quæ jam Ecclesiæ usus obtinuit, Episcopatus Presbyterio major sit: tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est. Alibi vocat eundem sanctum Hieronymum sanctum Presbyterum & doctissimum hominem, trium linguarum peritum qui secundum gratiam, quæ data est ei, sic in Ecclesiá laboraverit, ut eruditionem catholicam multum in Latinâ lingua multis & necessariis libris adjuverit. Atque hæc de summi viri studiis, & Hieronymianæ doctrinæ celebritate coætaneus Augustin. literis prodidit. Posteriorum verò testimonia & elogia, qui clarissimum hoc Ecclesiæ lumen maximumque doctorem miris sæpè modis extulerunt, de consulto præterimus: quum vinum vendibile (uti vulgo inquiunt) suspensá hederâ non egeat. Quid autem pulchrius, obsecro, quid in Ecclesia desiderabilius videri queat, quàm Hieronymi spiritum in multis hoc sæculo reviviscere, illiusque non modò eruditionem, sed quod majus est, vitã & mores veluti postliminio, in ervem revocari posse? Quàm longè autem proh dolor! ab illius vestigiis discessum est, sive juvenes, sive senes, sive mediæ ætatis omnisque conditionis homines ritè contemplemur. Ut immensa est turba ignavorum & imperitorum, dicam & stultorum adolescentum: ita perpauci hujus ætatis inveniuntur, qui indè ab ipsis incunabulis Latinas & Græcas litteras, philosophiam & linguas addiscant, ut certè Hieronymus didicit, non in otio & luxu, sed liberaliter ac ingenuè, nec apud suos Pannonios, sed Romæ institutus, perpetuoque studiosissimus. Ubi porrò nunc senes, qui cum Hieronymo sanctissimo sene paria faciant, in gravitate, prudentiâ, pietate & zelo domus Dei convenienter instructi, erudiant juniores: hisque præluceant sanctitate, & mundum corruptissimum verbis, scriptis & exemplis acriè arguant, quemadmodum patres & seniores in provectâ illâ ætate decebat? Ubi demum in ordinibus omnibus eos comperiamus, qui post contractas vitiorum labes seriò resipiscant, &, quod majus est,

dignos pœnitentiæ fructus adferant: ut quemadmodum peccando secuti sunt, imò & longè superarunt Hieronymum, sic etiam pœnitendo sequantur? Quotusquisque non dicam ultrò subire, sed aliquâ saltem ex parte ferre dignatur illum Hieronymianæ disciplinæ rigorem, perpetuumque studium in contemnendis voluptatibus, in castiganda carne, in edomandis affectibus, in vigiliis & chameuniis adhibendis, in precibus & lacrymis pro se aliisque nocte ac die ex ardenti pectore profundendis? Quis doctrinæ Christianæ modò cultus & vigor? Nos Evangelij verba jactamus, & opera carnis proferimus. De fide litigamus, fidei operibus destituti. Pharisæos & hypocritas alios insimulamus: hoc interim Judaïcis Pharisæis deteriores, quod illi externa pietatis specie commendati, non tam aliis quàm sibi incommodarent; nos verò fœdè peccemus, multos sæpè aperta improbitate offendamus, & in hac vitæ licentia nihil metuamus, sed tuta nobis apud Deum omnia polliceamur. Quæ cura divinæ legis & servatio? Suave illud jugum cum acerbo mundi jugo commutamus. Fingimus in præceptis divinis laborem, immò & quandam impossibilitatem, cùm ea minimè gravia esse dicantur. Quæ illa, & quantula quæso fides, quòd plerique persuasum habent, se Christo adjuvante non posse mori peccato, fructus pœnitentiæ dignos facere, justè castéque cum Hieronymo vivere, aut quod Paulus hortatur, carnem tum vitiis & concupiscentiis crucifigere? Quæ porrò isthæc charitas, quòd luxui, quòd ventri, libidini, quæstui, ambitioni, cæterisque pessimis cupiditatibus turpiter inservimus? Ubi jam pœnitentia suam vim explicat, atque commonstrat? Rarò quidem privatè, ut nunc in Germania vivitur: solemnis autem & publicæ pœnitentiæ, quæ multos olim in officio continebat, vestigium vix ullum apparet. Adeóque tam salutaris, quàm necessariæ pœnitentiæ nomen horremur, & in Bibliis Germanicis obliteravimus. Jā quæ sacrorū reverentia? Ridetur antiqua pietas, sacramenta integra nobis rejiciuntur, majorum instituta religiosa non secus

as

ac traditiones quædam Pharisaicæ flocci penduntur cultus divinus passim aboletur, aræ & templa profanantur, quicquid ad sacras benedictiones & consecrationes & ceremonias fere pertinet, novis Ecclesiæ ritibus introductis, opprimitur: adeò nullum hodie inter sacrum & profanum, fas & nefas propemodum discrimen habetur. Domum quæ pietas aut æquitas optimis Ecclesiæ Patribus, sanctissimisque Majoribus exhibetur? Fidelium beneficiis non sua constant merita, dignis fraudantur sancti honoribus, caritatis & benevolentiæ erga nos suæ omni sensu spoliantur, vix eos cælo dignamur, è vivis mortuos, ex triumphantibus surdos mutosque facimus, vix ferimus sacras illorum Reliquias superesse. Et nos securo interim ac bono animo sumus, ut Hieronymi verbis utar, per singula penè præcepta inhonorantes Deum clementissimum, ad iracundiam provocamus, ejusque imperium superbissimè contemnendo, in tantæ majestatis imus injuriam? Quidni? Christi gratiæ fidimus, & libertatem nobis Evangelicam vendicamus, idcircò certò statuendum est si superis placet, fide iustos & salvos esse nos oportere. Sed hæc ego missa nunc facio, ne aut Momus in reprehendendo videar, aut præposterus arguar in commēdando Hieronymo encomiastes. Satis erit impræsentiarum, ut arbitror, de ratione hujus operis consilioque nostro breviter admonere. Videbam ego, nec minùs dolebam ingentem divinumque thesaurum latere, hoc est Hieronymianas epistolas prægrandibus voluminibus inclusas, à paucis emi, quia pretij magnitudo plerosque deterreret: à paucioribus etiam evolvi, quod ex vastis illis fontibus lectio incommoda peteretur, & fastidium adderet ordo perturbatus. Visum est igitur nobis operæ pretium, ac usui cùm privato lectoris, tum communi scholarum accommodatius fore, si ex variis operibus & tomis hujus auctoris quemadmodum nunc extant, seligerentur epistolæ selectæ, aptiùs collocarentur, collocatæ autem modum tenerent, ut codice uno non valdè amplo, neque nimium oneroso, sed mediocri, &, ut Augustinus loqui-

tur, manuali comprehenderentur. Quod volumen tribus partibus distinctum, ut omnia constarent rectiùs, ita distribuimus: In primum librum eas rejecimus, quæ planè familiares videntur, sive argumentum, sive brevitatem & perspicuitatem eorum quæ scribuntur, expendas, Secundò libro dantur epistolæ graviores, quæ prolixiùs & accurratiùs de rebus magni momenti differunt. Hic mirificè docet Hieronymus de vera pietate clericos, monachos, puellas, virgines, viduas, matronas, & omnis fere conditionis, sexus & ætatis Christianos, dum nimirum Pauli instar omnia factus omnibus, omnes in Christo lucrifacere studet. Tertius porrò liber historias continet, exemplaque præclara sanctorum & sanctarum ostendit: in quibus legendis varius est fructus & sancta quædam piorum oblectatio Alicubi quædam resecuimus, non quòd improbaremus illa quæ omittimus: sed quòd instituti nostri ratio suaserit, ea nunc prætermittere, quæ minùs vulgari captui serviunt ob mysteriorum & rerum quæ tractantur, difficultatem, quodque longior non rarò excursus fiat auctoris, & ea commemorentur quæ plus obscuritatis quàm commodi adferrent, quæque lectorem gravare potiùs ac impedire, quàm juvare posse videbantur. Petat illa qui velit, ex magnis & crassis illis voluminibus seu tomis, qui novum Hieronymo in scriptis passim reperiuntur. In calce visum est addere quod idem scripsit adversus Vigilantium, ut nostri homines hoc velut præsenti antidoto instructi, sese aliosque muniant, adversus pestem Vigilantianum nunc latè grassantem, in sana vero Catholicaque doctrina rectiùs confirmentur Est enim hic sensus atque consensus Ecclesiæ perpetuò retinendus, Christiani ut Divos eorumque sacras Reliquias piè colant, suamque pietatem externis ritibus & catholico more testentur, velint nolint Vigilantiani. Quis autem pro dignitate satis explicet, quantùm in his epistolis omnibus ingenij, quid quantumque doctrinæ, prudentiæ, festivitatis simul & pietatis insit? quantùm artis insuper, tum nervorum & aculeorum

aculeorum vehat secum stylus ut plurimùm extemporaneus, sed pulchrè quidem ac citra affectationem profluens: O sanctum & apostolicum pectus, quod pro Christo Christique Ecclesiæ tam solicitè vigilat, tanta contentione molitur, totque subit discrimina, dum vir idem in eremo delitescit simulque toto ferè mundo discurrit. Neque sine Apostolica solicitudine & industria tot Christi Ecclesias invisit, salutat, repurgat, confirmat atque sanat. O felix Bethleemitica cellula, quæ nobis hujusmodi scripta & responsa fere dixeram oracula, edidit. Non eremum sed paradisum vocari par est, unde ad irrigandum Ecclesiæ hortum, tanta vi prorumpunt divinæ humanæque scientiæ flumina & salutares omnibus aquæ propinantur, neque minùs admiranda nobis & sectanda venit disciplinæ severitas, cum quotidiana carnis castigatione conjuncta, quæ mirificum Hieronymi spiritum aluit, confirmavit, illustravit, provexit. Verùm hic jam nobis occurret forte aliquis, qui, & ordinis mutationem demiratus, & nihil ex prioribus conspicatus appendicibus, nostram requiret de Erasmo sententiam, ut qui semel ac iterùm edidit nobis Hieronymum. Utinam verò edidisset ille solum, neque suis etiam scholiis, dicam an scoriis, subinde conspurcasset, ac pro antidotis toxica infundens, carbones, ut aiunt, pro auro vendidisset. Nemo Erasmi Roterodami laudibus in politiori literatura invidere, nemo detrahere meritò queat. Illud autem erat optandum, si quid votis possumus consequi, Desiderius ut professionis hujus terminis contentus, aut sacris studiis penitùs abstinuisset, aut in judicandis Patrum scriptis minore supercilio ac candidiori animo se præditum declarasset. Nam reverà postquam Erasmus Theologum agere cœpit, abusus ille ingenio, nimium sibi tribuit ac sumpsit: tum verborum quàm rerum studiosior, severum se præbuit sæpè Aristarchum, ubi nihil erat necesse. Ita in censendis Theologorum quidem scriptis tantùm sibi permisit, quantùm hactenus nemo alius quantumvis doctus & sapiens in Ecclesia vel ipse postulare visus

est,

est, vel aliis concedendũ existimavit. Scilicet, ne Luthero excludēda ova deessent, & Erasmus monachus monachos insectatus est, & parum gravis ipse philosophus, doctores scholasticos tantùm non tractavit scurriliter: tum nescio quo Spiritu ductus nõ aliã in Ecclesiasticis ferè dogmatis, quam Pirronicam sequi voluit Theologiam. Quid quod libenter incusat & oppugnat alios, se verò ipse perpetuo excusat & propugnat mordicus, ut nulli velit cedere? Unde id quod videmus, consecutus est tandem, ut Erasmiani nominis auctoritatẽ nullus adversariorũ vehemẽtius, quã auctor ipse labefactarit, utque nõ plus ille ponderis apud pios ferè habeat quàm plerosque impios nunc solet obtinere. Morosum esse censorem oportet, qui arreptâ velut virgulâ censoriâ, de præsentis & superiorum ætatum Theologis liberrimè censet, jam illis largitur, jam adimit plurima: nullamque interim ipse vel doctorum vel scholarum censuram ferre dignatur. Sunt tamen adhuc Erasmiani (ô mores ô tempora!) quos docet sapere Moria, & corrumpunt Colloquia prava: qui satis docti scilicet, quando cum festivitate norunt sacrificulos fraterculos & humanas constitutiunculas (sic enim istis appellare libet) mordere atque convellere: tum pulchrè diserti, quando religiosis hominum ordinibus & institutis obtrectando, irreligiosas vulgi aures ac mentes utcumque demulcent. & belli demum actores, quando velut in theatro ob oculos ponunt alienam turpitudinem, ut jam personas Ecclesiasticas satyricè perstringant, jam de rebus & caremoniis sacris impurè garriant, nè dicam & impiè cum suo rideant Luciano. Accedit mirabile supercilium, quo licet illis quod libet, de mysteriis divinis & sacramentis plerumque incognitis, etiam inter pocula, velut ex tripode pronuntiare. Sed modum excedit epistola, quæ mihi ad vos reflectenda & aliquando claudenda est. Magnifice domine Rector, doctissimi viri, simul & studiosissimi adolescentes. Quod vobis, hoc quicquid est operis, dedico, jure quodam mihi facere videor, nimirum ut istius gymnasij sanctissimus

Patronus

Patronus, qui novâ velutì veste commendatus prodit, vestris primum excipiatur oculis, & amicis amplexibus foveatur, utque vos eundem in epistolis adhuc spirantem agnoscatis, & docentem observetis Hieronymum, quem in cælis cum Christo regnantem, studiisque vestris haud dubiè faventem, piè colitis, meritóque concelebratis. Nostrum est interim, Dei Opt. Maxim. benignitatem agnoscere & prædicare, qui vos diversis è locis collectos in hanc præclaram studiorum communionem adscivit: qui & sedibus aliquando per alienam injuriam pulsos mirè restituit: qui demum ex vobis hanc primam & Ecclesiasticam verè scholam in nostra quidem Germaniâ his annis constituit, provexit, conservavit. Quod institutum ut est per se longè pulcherrimum, sic ad reformandas nunc Ecclesias inprimis opportunum debet existimari, & dignum sanè, in quo cùm Magistratus omnes tum Episcopi suas operas & impensas maxime locent. Ingentem ergo laudem & gratiam ille meretur Antistes, qui superioribus annis rem arduam, inusitatam, sumptuosam, multis etiam repugnantibus, ausus est aggredi, idque perficere potuit, ut gimnasium hoc D. Hieronymi sacrum in Suevia extaret atque urgeret. Nec est obscurus ille, quem bonorum gratia nomine, vosque liberalissimum Academiæ hujus fundatorem & Mæcenatem esse vestrum haud temere gloriamini, nimirum laudatissimus & amplissimus Heros, Cardinalis & Episcopus noster D. OTTO TRUCHSES, *quem ut præsentes æmuli maxime negligant, tamen posteri multis nominibus inter eximios Antistites recensebunt, suspicient, atque celebrabunt. Certe fieri non posse censeo, quin hîc sapiens architectus domum vobis supra petram rite fundaverit: domum, inquam, liberalibus sacrisque studiis consecratam, domum selectis ac peritis professoribus exornatam, præclaris & piis legibus instructam, decentique semper ordine administratam. Stetit illa Dei domus, & porro inconcussa perstabit, Christo duce,*

te, custode atque protectore. Hunc in summis etiam oppugnationibus, in mediis hostium insidiis & bellorum tumultibus Academiæ vestræ propitium adesse & praeesse re ipsa sensistis. Verùm quod jam olim de populo Dei electo scriptum & factum legimus, in vos quidem id præclare quadrat, & eventu comprobatum est: Quantò magis, inquit, opprimebant eos, adversarij videlicet. tantò magis multiplicabantur atque crescebant. Christum Jesum Opt. Max precor, ut quam cœpit in vobis gratiam, pro immensa tum virtute. tum bonitate sua confirmet, utque studiis vestris honestissimis fructus optatos, ad sui nominis gloriam, & in Ecclesiæ Catholicæ utilitatem conferre dignetur. Augustæ Vindelicorum, anno post Christum natum. M. D. LXV.

EPISTOLARUM, ET ALIORUM OPUSCULORUM.

Quæ tribus his libris, continentur, ord & numerus

LIBRO PRIMO.

LIBRO SECUNDO.

LIBRO

LIBRO TERTIO.

Extrait

Extrait du Privilege du Roy.

PAR Lettres Patentes du Roy, données à Versailles, le 8. jour de Juin 1686. Signées le PETIT, & Scellées du Grand Sceau de Cire Jaune. Il est permis à ANTOINE BEAUJOLLIN, Imprimeur & Libraire de Lyon, d'Imprimer un Livre, intitulé, *Sancti Hieronymi Epistolæ, &c.* Et ce durant le tems, & espace de six années à compter du jour qu'il sera achevé d'imprimer pour la premiere fois, avec défenses à tous Imprimeurs & Libraires, d'imprimer ou faire imprimer, vendre & distribuer ledit Livre, sous pretexte d'augmentation, Correction, ny autrement en quelle maniere que ce soit, nonobstant clameur de Haro, Chartre Normande, & Lettres à ce contraires, sans le consentement dudit Beaujollin, sous les peines portées par lesdites Lettres.

Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, le 14. Juin. 1686.
Signé C. ANGOT Syndic.

Achevé d'Imprimer pour la premiere fois en vertus des presentes, le 30. Avril 1687.

Les Exemplaires ont été fournis.

Signifié aux Syndics des Marchands Libraires & Imprimeurs de cette Ville de Lyon par l'Exploi de Chol Huissier Audiancier au Presidial, le 17 Septembre 1686.

LIBE

LIBER PRIMVS

EPISTOLARUM BEATI HIERONYMI, quæ ſunt Familiares.

ARGUMENTUM.

NICEAM, *Subdiaconum Aquileiæ veterem ſodalem ut ad ſe aliquando ſcribat, exemplo Chromatij & Euſeb. fratrum, hortatur.*

HIERONYMUS ad Niceam, hypodiaconum Aquileiæ.

EPISTOLA I.

TURPILIUS comicus, tractans de viciſſitudine litterarum, Sola, inquit, res eſt, quæ homines abſentes præſentes facit. Nec falſam dedit, quamquam in re non vera ſententiam. Quid enim eſt, ut ita dicam, tam præſens inter abſentes, quàm per epiſtolas & alloqui, & audire, quos diligas? nam & rudes illi Italiæ homines, quos Caſcos Ennius appellat, qui ſibi (ut in rhetoricis Cicero ait,) ritu ferino victum quærebant, ante chartæ & membranarum uſum, aut in dedolatis è ligno codicillis, aut in corticibus arborum mutua epiſtolarum alloquia miſſitabant. Unde & *Chartæ uſus tēpore Diu. Hieron.*

portitores earum tabellarios, & scriptores à libris arborum librarios vocavere: quanto magis igitur nos, expolito jam artibus mundo, id non debemus omittere, quod illi sibi præstiterunt apud quos erat cruda rusticitas, & qui humanitatem quodam modo nesciebant? Ecce beatus Chromatius cum sancto Eusebio, non plus naturâ, quam morũ æqualitate germano, litterario me procuravit officio: tu modò à nobis abiens, recentem amicitiam scindis potius, quàm dissuis, quod prudenter apud Ciceronem Lælius vetat. Nisi forte ita tibi exosus est oriens, ut litteras quoque tuas huc venire formides. Expergiscere, expergiscere, evigila de somno, præsta unam chartæ schedulam charitati: inter delicias patriæ, & communes, quas habuimus, peregrinationes, aliquando suspira: si amas, scribe obsecranti: si irasceris, iratus licet scribe. Magnum & hoc desiderij solamen habeo, si amici litteras vel indignantis accipiam.

Cic. lib. de amicit.

ARGUMENTUM.

Ex eremo, quo unà cum Heliodoro adolescens ferè Hieronymus accesserat, Iulianum Stridoniensem salutat, excusans se quòd ejus litteras non habuerit, cumque ipse quid ageretur in patria nesciret, rogat, ut, an soror in proposito virginitatis perseveret, certiorem illum reddat, addens se obtrectatorem suum interea non timere.

HIERONYMUS ad Julianum Diaconum.

EPISTOLA II.

ANTIQVUS sermo est: Mendaces faciunt, ut nec vera dicentibus credatur. Quod mihi à te ego objurgatus de silentio litterarum accidisse video. Dicã: sæpè scripsi, sed negligentia bajulorum fuit? Respondebis: omnium non scribentium vetus ista excusatio

Mendacibus faciè non creditur.

est. Dicam non reperi qui epistolas ferret? Dices, hinc isthuc isse quàplurimos. Cõtendam, me etiam his dedisse? At illi, quia non reddiderunt, negabunt: & erit inter absentes incerta cognitio. Quid igitur faciam? sine culpa veniam postulabo, rectiùs arbitrans pacem loco motum petere, quàm æquo gradu certamina concitare: quamquã ita me jugis tam corporis ægrotatio, quam animæ ægritudo cõsumpsit, ut morte imminente, nec mei penè memor fuerim: quod ne falsum putes, oratorio more post argumenta testes vocabo. S. frater Heliodorus hîc affuit, qui cùm mecum eremũ vellet incolere, meis sceleribus fugatus abscessit. Verùm omnẽ culpam præsens verbositas excusabit: nam, ut ait Flaccus in Satyra Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos rogati, ut numquam cantent, injussi numquam desistant. Ita te deinceps fascibus obruam litterarum, ut contrario incipias rogare, ne scribam. Sororem meam, filiam in Christo tuam, gaudeo, te primùm nunciante, in eo permanere, quod cœperat. Hic enim, ubi nunc sum, non solùm quid agatur in patria, sed an ipsa patria perstet, ignoto: & licet me sinistro * Hibera excetra ore dilaniet: non timebo hominum judicium, habiturus judicem meum, juxta illud, quod quidam ait: Si fractus illabatur orbis, Impavidum ferient ruinæ; Quapropter quæso, ut Apostolici memor præcepti, quo docet opus nostrum permanere debere, & tibi à Domino præmium in illius salute pares, & me de communi in Christo gloria crebris reddas sermonibus lætiorem.

** Al. Hydræ excetra. vel Hiberia excetrarum.*

ARGUMENTUM.

Cum Chrysogono, Aquileiæ Monacho, quòd nihil ad se scripserit, expostulat.

HIERONYMUS ad Chrisogonum Monachum Aquileiæ.

EPISTOLA III.

QUi circa te affectus meus sit, chariſſimus ambobus. Helio :orus tibi potuit fideliter nuntiare, qui non minore te diligit amore, quàm ego diligo: ut ſemper in ore meo nomẽ tuum ſonem, ut ad primam quamque confabulationem jucundiſſimi mihi cõſortij tui recorder, ut humilitatem admirer, virtutem efferam, prædicem charitatem. Verùm tu, quod naturâ lynces inſitum habent, ne poſt tergum reſpicientes meminerint priorum, & mẽs perdat, quod oculi videre deſierint, ita noſtræ es neceſſitudinis penitùs obiitus, ut illam epiſtolam quam in corde Ch iſtianorum ſcriptam, Apoſtolus refert, non parva litura, ſed imis, ut aiunt ceris craſeris, & illæ quidem, quas diximus, feræ, ſub frondente captantes arboris ramo fugaces capreas, aut timidum * cervos animal comprehendunt, currentemque fruſtrà prædam, dum hoſtem ſuum ſecum vehit rabido deſuper ore dilaniant, & tamdiu meminere prædandi, quamdiu venter vacuus ſiccum fame guttur exaſperat: ubi verò ſanguine paſta feritas viſcera diſtẽta compleverit, cum ſaturitate ſuccedit oblivio, tamdiu neſcitura quid capiat, * donec memoriam revocaverit eſuries. Tu, necdum ſatiatus è nobis, cur finem jungis exordio? cur amittis antè, quàm teneas? niſi fortè, negligentiæ ſemper excuſatione ſociâ, aſſeras te non habuiſſe, quod ſcriberes: cùm hoc ipſum debueris ſcribere, te non habuiſſe, quod ſcri[b]eres.

Lynces.

2. Cor. 6.

** Alias, cervum.*

** Alias cupiat.*

ARGUMENTUM.

Laudat Florentium Hieroſolymæ degentem, quòd multorum pauperum neceſſita ibus

subvenerit: & quia huic epistolæ alteram, quæ erat ad Ruffinum, reddendam junxerat, Ruffini etiam laudes admiscet.

HIERONYMUS ad Florentium.

EPISTOLA IV.

QVantus beatitudinis tuæ rumor diversa populorum ora compleverit, hinc poteris æstimare, quòd ego te ante incipio amare, quàm nosse. Ut enim, ait Apostolus, quorumdã hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad judicium: ita è contrario tuæ dilectionis fama dispergitur, ut non tam laudandus sit ille, qui te amat, quàm scelus putetur facere ille, qui non amat. Prætermitto innumerabiles, in quibus Christum sustẽtasti, pavisti, vestisti, visitasti. Heliodori fratris à te adjuta necessitas,* mutorum etiam potest ora laxare. Quibus gratiis, quo ille præconio peregrinationis incommoda à te fota referebat? ita ut ego ille tardissimus; quem intolerabilis lãguor vexat, pennatis (ut ajunt) pedibus, certè charitate & voto te salutaverim, & etiam complexus sim. Gratulor itaq; tibi, & nascentem amicitiam ut Dominus confœderare dignetur, precor. Et quia frater Ruffinus, qui cum sancta Melania ab Ægipto, Hierosolymam venisse narratur, individua mihi germanitatis charitate connexus est: quæso ut epistolam meam, huic epistolæ tuæ copulatã, ei reddere nõ graveris. Noli nos ejus æstimare virtutibus: in illo conspicies expressa sanctitatis * vestigia: & ego cinis, & vilissima pars luti, & jam favilla, dum vertor, satis habeo, si splendorem morũ illius imbecillitas oculorũ meorum ferre sustineat. Ille modò se lavit, & mundus est, & tanquam nix dealbatus: ego, cunctis peccatorum sordibus inquinatus, die-

1. Tim. 5

** Alias mulierũ*

Humilitas Div. Hieron.

** Alias insignia.*

Psal. 50. busac onctibus opperior cum tremore redde-
re novissimum quadrantem. Sed tamen quia
Matt. 5. Dominus solvit compeditos, & super humilē
Ps. 145. & trementem verba sua requiescit, forsitan &
Esa. 66. mihi, in sepulcro scelerum jacenti, dicat: Hieronyme, veni foras. Sanctus presbiter Evagrius plurimùm te salutat: & Martinianum fratrem juncto salutamus obsequio: quem ego videre desiderans, catena languoris innector.

ARGUMENTUM.

Scribit ad eundem Florentium, ejus litteris respondens, petitq; ab eo libros quosdam, offerens ipse interea, quos habebat, de sua bibliotheca.

HIERONYMUS ad Florentium.

EPISTOLA V.

IN ea mihi parte eremi commoranti, quæ juxta Syriam Saracenis jungitur, dilectionis tuæ scripta perlata sūt. Quibus lectis, ita redacensus est animus Hierosolymam proficiscēdi, ut penè nocuerit proposito, quod profuerat charitati. Nunc igitur, quo modo valeo, pro me tibi litteras repræsento: etsi corpore absens, amore tamen & spiritu venio, impēdio exposcens, ne nascentes amicitias, quę Christi glutino cohæserunt, aut temporis aut locorū magnitudo divellat, quin potius fœderemus eas reciprocis epistolis: illæ inter nos currant, illæ sibi obvient, illæ nobiscum loquātur. Nō multum perditura erit charitas, si tali secum sermone fabuletur. Ruffinus autem frater, ut scribis necdum venit, & si venerit, non multū proderit desiderio meo, cùm eum jam visurus non sim. Ita enim & ille longo intervallo separatus est, ut huc non possit excurre: & ego arreptæ solitudinis terminis arceor, ut cœperit jam mihi non licere quod volui. Ob hoc & ego obsecro, & tu ut petas, plurimùm quæso,

at tibi beati Rheticij, Augustodunensis Episcopi, commentarios ad scribendum largiatur, in quibus Canticum Canticorum sublimiori sensu ille disseruit. Scripsit mihi & quidam de patria supradicti fratris Ruffini, Paulus senex, Tertulliani suum codicem apud eum esse quem vehementer reposcit: & ex hoc, quæso, ut eos libros, quos me non habere brevis subditus edocebit, librarij manu in charta scribi jubeas. Interpretationem quoque psalmorum Davidicorum, & prolixum valdè librum de Synodis sancti Hilarij, quem ei apud Treveros manu mea ipse descripseram, æquè ut mihi transferas peto. Nosti hoc esse Christianæ animæ pabulum, si in lege Domini meditetur die ac nocte. Ceteros hospitio recipis, solatio foves, sũptibus juvas. Mihi, si rogata præstiteris, * cuncta largitus es. Et quoniam, largiente Domino multis sacræ bibliothecæ codicibus abundamus, impera vicissim, & quodcumque vis, mittam: nec putes mihi grave esse si jubeas: habeo alumnos qui antiquariæ arti serviunt. * Neque verò beneficium pro eo, quod polliceor, postulo. Heliodorus frater mihi indicavit, te multa de Scripturis quærere, nec sic invenire: aut si omnia habes, incipit sibi plus charitas vindicare, plus petere. Magistrum autem pueri tui, de quo dignatus es scribere, quem plagiatorem ejus esse, non dubium est, sæpe Evagrius presbiter, dum adhuc Antiochiæ essem, me præsente corripuit. Cui ille respondit; Ego nihil timeo. Dicit se à domino suo fuisse dimissum: & si vobis placet, ecce hîc est, transmittite quò vultis: in hoc arbitror me non peccare, si hominem vagum non sinam longiùs fugere. Quapropter, quia ego in hac solitudine constitutus, non possum

D. Hie studium in antiquorum Patrum scriptis perquirendis.

Psal. 1.

** Alias multa.*

** Alias. qui antiqua me arte erudiũt.*

agere quod jussisti, rogavi charissimum mihi Evagrium, ut tam tui, quàm mei causa instanter negotium prosequatur.

ARGUMENTUM.

Antonium, quòd, toties rogatus numquam rescripserit, reprehendit, & superbiæ coarguit.

HIERONYMUS ad Antonium, de modestia.

EPISTOLA VI.

Dominus noster, humilitatis magister, disceptãtibus de dignitate discipulis, unũ apprehendit è parvulis, dicens: Quicumque
Mat.18. vestrûm non fuerit conversus sicut infans, non potest introire in regnum cœlorum. Quod ne
Christi humilitas Joan. 13 tantùm docere, nec facere videretur, implevit exemplo, dum discipulorum pedes lavat, dum traditorem osculo excipit, dum loquitur cum Samaritana, dum ad pedes sibi sedente Maria,
Luc. 22. de cœlorum disputat regno; dum ab inferis re-
Joan 4. surgẽs, primùm mulierculis apparet. Sathanas
Esd. 14. 40. autem ex archangelico fastigio non aliam ob
Mat. 23. causam, nisi ob contrariam humilitati superbiam ruit. Et Iudaicus populus primas sibi cathedras & salutationes in foro vindicans, deputato antea in stillam situlæ gentiũ populo succedente, deletus est. Contra sophistas quoque sæculi & sapiẽtes mũdi Petrus & Jacobus piscatores mittuntur. Cujus rei causa scriptu-
1.Pet.5. ra ait, Superbis Deus resistit, humilibus autem
** Alias, vates.* dat gratiam. Vide * frater quale malum sit, quod Deum habet adversarium. Ob quod in
Luc.18. Evangelio & Pharisæus arrogans spernitur, & humilis publicanus auditur. Decem jam (nisi fallor) epistolas plenas tam officij quàm precum misi, cùm tu ne nutum quidem facere dignaris: & Domino loquente cum servis, frater cum fratre non loqueris. Nimis inquies, contumeliosè. Crede mihi, nisi styli verecundia

prohiberet, tanta læsus ingererem, ut inciperes mihi rescribere vel iratus. Sed quoniã & irasci hominis est, & injuriam nõ facere, Christiani: ad antiquum morem revertens, rursus precor, ut & diligentem te diligas, & ut conservo sermonem cõservus impartias. Vale in Domino.

Præclara sententia.

ARGUMENTUM.

THEOPHILUS, *A exandrinæ Ecclesiæ vicesimus primus Episcopus, miserat ad D. Hieron. paschalem librum, ut eum in latinum sermonem verteret: excusat se nunc ei quòd seriùs verterit cùm valetudine, cùm Paulæ obitu impeditus: librum laudat, & ut alia opera vel sibi legenda, vel vertenda transmittat rogat.*

HIERONYMUS ad Theophilum, Episcopum Alexandrinum.

EPISTOLA VII.

EX eo tẽpore, quo beatitudinis tuæ accepi epistolas, juncto paschali libro, usque in præsentem diẽ ita & mœrore luctus, & solicitudine, ac diversis super statu Ecclesiæ hinc inde rumoribus exagitatus sũ, ut vix volumen tuum potuerim in Latinum sermonẽ vertere. Optimè enim nosti, juxta veterem sentẽtiam, non esse tristem eloquentiam, maximè si ad ægritudinem animi accedat corporis ægritudo. Et hanc ipsam epistolam febre æstuans, & quintum jam diem decumbens lectulo, nimia festinatione dictavi, breviter indicãs beatitudini tuæ magnũ me laborẽ sustinuisse in trãslatione ejus, ut omnes sententias pari venustate transferrẽ, & Græcæ eloquentiæ Latinũ aliqua ex parte responderet eloquiũ. In principio, philosopharis, & generaliter agens, dũ omnes erudis, unum jugulas: in reliquis autẽ, quod vel difficillimũ est, rhetoricæ eloquentiæ jungis philosophos, & Demosthenem, at-

Theophilus, Alex. librum de paschate scripsit.

que Platonem nobis consocias. O quanta dicuntur in luxuriam, quantis præconiis extollitur continentia, & de intimis sapientiæ disciplinis, diei ac noctis, lunæ cursus, ac solis ratio & mundi istius natura discribitur: & hanc ipsam disputationem ad scripturarum refers auctoritatē, ne in paschali libro videaris de sæcularibus quidquam fontibus mutuatus. Quid plura? In his laudare te vereor, ne assentandi crimen incurram. Optimus liber est, & in philosophis, & agens susceptam causam absque invidia personarum. Unde, obsecro te, ignoscas tarditati meæ: ita enim sanctæ & venerabilis Paulæ confectus sum dormitione, ut absque translatione hujus libri, usque in præsentiarum, nihil aliud divini operis scripserim. Perdidimus enim, ut ipse nosti, repentè solatium quod, ut conscientiæ nostræ testis est Dominus, non ad proprias ducimus necessitates sed ad sanctorum refrigeria, quibus illa sollicitè serviebat. Sancta & venerabilis te, filia tua, Eustochium, quæ nullam pro matris absentia recipit consolationem, te universa fraternitas suppliciter salutat. Libros, quos dudum scripsisse te nunciasti, vel legendos nobis, vel vertendos transmitte. Vale in Christo.

Paula mortua.

ARGUMENTUM.

PAULUM *Concordiensem, centesimum agentem annum, virenti tamen integroque corpore, laudat, & de vitæ termino doctè multa admiscens petit ab eo libros quosdam, mittens ei interea vitam Pauli Eremitæ, quam ipse Hieronymus ediderat.*

HIERONYMUS ad Paulum Concordiensem.

EPISTOLA VIII.

HUmanæ vitæ brevitas, damnatio delictorum est: & in ipso sæpè lucis exordio mors secuta nascentem, labentia quotidie in vitium sæcula profitetur. Nam cùm primum paradisi colonum, viperinis nexibus præpeditum coluber deduxisset ad terras, æternitas, mortalitate mutata, in nongentos & eo ampliùs annos, secunda quodammodo immortalitate maledicti hominis distulerat elogium. Exinde paulatim recrudescente peccato totius orbis naufragium gigantum adduxit impietas: post illud, ut ita dixerim, purgati baptisma mundi, in breve tempus hominum vita contracta est. Hoc quoq; spatium sceleribus nostris, semper contra divina pugnantibus, penè perdidimus. Quotus enim quisque aut centenariam transgreditur ætatem, aut non ad eam sic pervenit, ut pervenisse pæniteat? secundùm quod in libro Psalmorũ Scriptura testatur: Dies vitæ nostræ septuaginta anni, si autem multùm, octoginta: quidquid reliquum est, labor, & dolor. Quorsum, ais, ista tam alto repetita principio, & ita procul cœpta, ut meritò quis Horatiano de nobis possit sale ludere: Et gemino bellũ Troianum orditur ab ovo? Videlicet ut senectutem tuam, & caput ad Christi similitudinem candidum, dignis vocibus prædicemus. Ecce jam centenus ætatis circulus volvitur, & tu semper præcepta Domini custodiens, futuræ beatitudinem vitæ per * præsentia exempla meditaris. Oculi puro lumine vigent: pedes imprimunt certa vestigia: auditus penetrabilis, dentes candidi, vox * sonora, corpus solidum, & succi plenum: cani cum rubore discrepant vires cum ætate dissentiunt, non memoriæ te-

Iacob. 14
Genes. 3.
Gen. 6. 7
Gen. 7. 8
1. *Pet.* 3.
Horat. in art.
Apoc. 1.
* *Alias, præterita.*
* *Alias, Canora.*

nacitatem,ut in plerisque cernimus;antiquior senecta dissolvit, non calidi acumen ingenij frigidus sanguis obtundit, non contractâ rugis faciem arata frons exasperat, non denique tremula manus per curvos ceræ tramites errantẽ stylum ducit. Futuræ nobis resurrectionis virorẽ in te Dominus ostendit, ut peccati sciamus esse, quòd ceteri adhuc viventes præmoriuntur in carne: justitię, quòd tu adolescẽtiam in aliena ætate mentiris. Et quamquam multis istam corporis sanitatem, etiam peccatoribus, evenire videamus: tamẽ illis hoc diabolus ministrat, ut peccẽt: tibi Dominus præstat, ut gaudeas. Doctissimi quique Græcorũ, de quibus pro Flacco agens luculẽter Tullius ait: ingenita levitas, & erudita vanitas, regum suorum ac principum laudes, accepta mercede dicebant: hoc ego nunc faciens, pretium posco pro laudibus. Et ne putes modica esse quæ deprecor: margaritam de evangelio postularis, Eloquia Domini, eloquia casta, argẽtum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum; scilicet commentarios Fortunatiani, & propter notitiam persecutionum, Aurelij Victoris historiam, simúlque epistolas Novatiani, ut dum schismatici hominis venena cognoscimus, libentiùs sancti martiris Cypriani bibamus antidotum. Misimus interim te tibi, id est, Paulo seni Paulum seniorem: in quo propter simpliciores quosque multùm in dejiciendo sermone laboravimus. Sed nescio quo modo, etiam si aqua plena sit, tamen eundem odorem lagena servat, quo dum rudis esset, imbuta est. Si hoc munusculum placuerit, habemus, etiam alia condita, quæ cum plurimis orientalibus mercibus ad te, si spiritus sanctus afflaverit, navigabunt.

Cicero pro Flacc.

Novatianus.

ARGUMENTUM.

Historiam super jurgio duarum mulierum meretricum, Salomonis judicio sapienter extricato per allegoriam interpretatur pro Ecclesia ex gentibus congregata & synagoga Iudæorum.

HIERONYMUS Ruffino.

EPISTOLA IX.

MUltùm utramque partem crebro fama mētitur,& tam de bonis mala,quàm de malis bona,falso rumore concelebrat.Unde & ego gaudeo quidem super testimonio erga me sanctitatis tuæ,& amore sancti presbyteri Eusebij,nec dubito quin me publicè prædicetis, sed tacitum vestræ prudentiæ judicium pertimesco.Itaque obsecro, ut magis memineritis mei, & dignum vestra laude faciatis. Quòd primus ad officium provocasti,& mihi secundæ in rescribendo partes datæ sunt,non venit 1.*Reg.*3. de incuria in amicos,sed de ignorantia.Si enim scissem,præoccupassem sermonē tuum.Interpretatio judicij Salomonis super jurgio duarū mulierum meretricum,quantùm ad simplicem historiam pertinet, perspicua est, quòd puer annorum duodecim cōtra ætatis suæ mensurā de intimo humanæ naturæ judicarit affectu.Unde & admiratus est, & pertimuit illum omnis Israël,quòd scilicet eum manifesta nō fugerent,qui tam prudenter abscondita depre- 1.*Cor.* 10 hendisset.Quātùm autem ad typicos pertinet intellectus,dicente Apostolo: Hæc omnia in figura contingebant illis: (scripta sunt autem ad correptionem nostram,in quos fines sæculorum decurrerunt) quidam Græcorum autumant super synagoga & Ecclesia sentiendum, & ad illud tempus cuncta referenda, quando post crucem & resurrectionem,tam in Israël, quàm in gentiū populo verus Salomon,id est,

pacificus regnare cœperit. Quòd autẽ adulteræ, & meretrices, synagoga & Ecclesia dicãtur in scuipturis, nulla dubitatio est: & hoc prima fronte videtur esse blasphemum. Ceterum, si recurramus ad prophetas, Osee scilicet, qui accepit uxorem fornicariã, & generavit filios fornicationis, & deinde adulteram; & ad Ezechielem, qui Hierusalem, quasi meretricẽ arguit, quòd secuta sit amatores suos, & divaricaverit omni transeunti pedes lupanarque in loco celebri extruxerit: animadvertemus, Christum idcirco venisse, ut meretrices donaret matrimonio, & de duobus gregibus unum ovile faceret, medioque pariete destructo, in easdem caulas oves priùs morbidas congregaret. Hæ sunt duæ virgæ, quæ junguntur in Ezechiele, & de quibus per Zachariam Dominus refert: Et assumpsi mihi duas virgas, unã vocavi decorem, & alteram vocavi funiculũ: & pavi gregem. Mulier quoq; illa meretrix in Evangelio, quæ pedes Jesu lacrymis lavat, crine detergit, & cui peccata omnia dimittuntur, manifestè pingit Ecclesiã de gentibus cõgregatam. Hæc idcirco in prima fronte replicavi, ne cui videatur incongruũ, si synagoga & Ecclesia meretrices dicantur, quarũ una Salomonis judicio, filij possessione donata est. Prudẽs quærat auditor, quo modo meretrix sit Ecclesia, quæ non habet maculã, neque rugam? Non dicimus, Ecclesiam permansisse meretricẽ, sed fuisse. Nam & in Simonis leprosi domo Salvator scribitur inisse convivium: utique nõ quia leprosus erat eo tempore, quo habebat hospitem Salvatorem, sed quia leprosus antè fuerat. Matthæus quoque in catalogo Apostolorum publicanus dicitur, non quòd permanserit publicanus post apostolicam dignitatẽ, sed quia

Osee 1. *Ezech. 16.* *Ephes. 2.* *Ezech. 37.* *Zach. 10.* *Luc. 7.* *Ecclesia non permansit, sed fuit meretrix.* *Ephes. 5.* *Mat. 26.* *Marc. 14* *Luc. 5.*

priùs fuerit publicanus:ut ubi superabundavit peccatum,superabundaret & gratia.Simúlque considera,quid dicat Ecclesia contra synago- Rom. 5
gam calumniatricẽ:Ego & mulier hæc habitabamus in domo una. Post resurrectionem enim Domini Salvatoris, una de utroque populo Ecclesia congregata est:& quàm eleganter,Peperi,inquit,apud eã in cubiculo. Eccle- 3 Reg.
sia enim de gẽtibus,quæ nõ habebat priùs legẽ,& Prophetas, peperit in domo synagogæ: nec egressa est de cubiculo,sed ingressa. Unde Cant. 1.
dicit in Cantico canticorũ:Introduxit me rex Cant. 3.
in cubiculum suum,Et iterùm:Et quidem non spernam te.Assumens introducã te in domum matris meæ,& in cubiculum ejus,quæ me genuit.Tertia autem die,postquam ego peperi, peperit & hæc.Si consideres Pilatum lavantem Mat.27.
manus,atque dicentẽ,Mundus ego sum à san- Mar.15.
guine justi hujus:si Centurionem ante patibu- Ioan.12.
lum confitentem,Verè hic erat filius Dei; si Luc. Act.2.4
eos,qui ante passionem per Philippum Dominum videre desiderant,haud ambiges primam peperisse Ecclesiam & postea natum populum Judæorũ,pro quo Dominus precabatur:Pater ignosce eis,quod enim faciunt,nesciunt.Unaque die credidere tria millia,& alia die quinque millia. Et eramus simul (multitudinis enim credentiũ erat cor unum, & anima una) nullusque alius in domo nobiscũ,exceptis nobis duabus,non blasphemantium Judæorum, non gentilium idolis servientium.Mortuus est autem filius mulieris hujus nocte.Dum enim legis sequitur observantiam,& gratiæ Evangelij,jugum Mosaicæ doctrinæ copular,tenebrarum errore cooperta est. Oppressitq; eum mater sua dormiens,quæ non poterat dicere: Ego dormio,& cor meũ vigilat. Media nocte Cant. 5.

cōsurgens, tulit filium de latere Ecclesiæ dormientis, & in suum collocavit sinum. Relege
Gal. 4. totam ad Galatas Apostoli epistolam: & animadvertes, quo modo filios Ecclesiæ suos facere synagoga festinet, & dicat Apostolus: Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis. Vivum tulit, non ut possideret, sed ut occideret: non enim amore fecit hoc filij, sed æmulæ odio, & suum mortuum per legis cærimonias in sinum Ecclesiæ supposuit. Longū est, si velim singula percurrere, quo modo per Apostolum Paulum & ecclesiasticos viros intellexerit Ecclesia, nó esse suum filium, qui tenebatur in lege, & in luce cognoverit, quem in tenebris non videbat. Inde jurgium ortum est, & præsente rege, altera dicente: Filius tuus mortuus est, meus autem vivit: altera respondente, Mentiris, filius quippe meus vivit, & filius tuus mortuus est atq; in hunc modum contendebant coram rege. Tunc rex Salomon (qui manifestè Salvator accipitur, secundùm psalmum septuagesimum primum qui titulo Salomonis inscribitur: ubi nulla dubitatio est, quin cuncta quæ dicuntur, non Salomoni mortuo, sed Christi conveniāt majestati) simulat ignorantiam, & humanos pro dispensatione carnis mentitur affectus sicut in alio loco: ubi posuistis Lazarum? Et ad mulierem fluentem sanguine, Quis me tetigit?
Ioan 11. Gladium postulat, de quo dixerat: Nolite pu-
Matt. 9. tare, quòd venerim pacem mittere super ter-
Mat. 10. rā; non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim dividere hominem contra patrem suum & filiam contra matrem suam, & nurum contra socrum suā: & inimici hominis domestici ejus: & tentat naturā naturæ Dominus, vultque secundùm utriusque voluntatem, viven-

sem filium in legem gratiamque dividere:non quòd probet,sed quòd, ad arguendum calumniam synagogæ hoc velle se dicat. Illa, quæ nolebat Ecclesiæ filium in gratia vivere, nec per baptismum liberari, libenter habet dividi puerum, non ut possideat, sed ut interficiat Ecclesia, quem scit suum esse, libenter concedit æmulæ,dum vivat saltem apud adversariam: nec inter legem divisus, & gratiam,Salvatoris mucrone feriatur. Unde dicit Apostolus:Ecce ego Paulus dico vobis,quòd, *Gal.* 5. si legem observatis,Christus vobis nihil prodest. Hæc sub alregoriæ nubilo dicta sunt. Ceterùm optimè novit prudentia tua, non easdem esse regulas in tropologiæ umbris, quæ in historiæ veritate. Quòd sicubi pedem ofendimus,& sapienti lectori frivolum videatur esse quod scripsimus,culpam in auctorem referat. Nos enim & hæc ipsa,in lectulo decumbentes longaque ægrotatione confecti, vix notario celeriter scribenda dictavimus, non ut impleremus materiam, sed ne tibi, in principio amicitiarum aliquid imperanti, videremur negare. Ora pro nobis à Domino sospitatem, ut post duodecim menses quibus jugi langore confectus sum, possim aliquid dignum vestræ scribere voluntati:& ignosce, si scatens oratio,cursu non solito fluat. Non enim eodem lepôre dictamus,quo scribimus: quia in altero sæpè stilum vertimus, iterum quæ legi digna sint scripturi:in altero, quidquid in buccam venerit,celeri sermone convolvimus.Caninium libenter vidi,qui narrare tibi poterit,quàm difficile, & periculosum manus dexteræ usque in præsentem diem,quo ista dictavi,vulnus sustinuerim.

ARGUMENTUM.

PURGATORIA *est hæc epistola, quòd non scribat exactiùs.*

HIERONYMUS Paulino Antiochenæ urbis Episcopo.

EPISTOLA X.

VOce me provocas ad scribendum, terres eloquentiâ, & in epistolari stilo propè Tullium repræsentas. Quod quereris, me parvas & incomptas litterulas mittere, non venit de incuriâ, sed de timore tui: ne verbosiùs ad te loquens, plura reprehendenda transmittam. Et navigandi tempore tantæ à me simul epistolæ flagitantur, ut si cuncta ad singulos velim scribere, occurere nequeã. Unde accidit, ut omissâ compositione verborum, & scribentiũ solicitudine, dictem quicquid in buccam venerit, & amicum te tantùm meorum dictorum, non judicem, considerem. Et scis ipse, non benè fieri, quod occupato animo fiat. Pileolum textura breve, charitate latissimum, senili capiti confovendo, libenter accepi, & munere, & muneris auctore lætatus.

ARGUMENTUM.

DESIDERIUM *& Serenillam sororem à quibus litteras acceperat, ex nominum etymologia ducto initio, commendat: & quòd ad sancta loca suum implentes propositum, accedant, hortatur: & cur suorum operum intereà nihil illis mittat, rationẽ reddit. Conjicitur autẽ ex epistola Romanos hos fuisse, quippe cũ asserat quòd à Marcella, & Domnione itidẽ Romanis, ac in Urbe degentibus, suorũ operũ exemplaria petere possunt.*

HIERONYMUS Desiderio.

EPISTOLA XI.

LEcto sermone dignationis tuæ, quẽ mihi non opinanti tua benevolẽtia tribuit, ga-

visus quidem sum testimonio honesti & eloquentis viri, sed in memet reversus, satis dolui, indignum tantis laudibus atq; præconio opprimi me potius quàm levari. Scis enim dogma nostrum humilitatis tenere vexillum, & per ima gradientes ad summa nos scandere. Quotus igitur ego, vel quantus sum, ut eruditæ vocis merear testimoniũ, ut mihi ab eo palma eloquentiæ deferatur, qui scribendo disertissimè, deterruit ne scriberem, verumtamen audẽdum est, ut charitas quæ non quærit quæ sua sunt, sed quæ proximi, reddat salutationis officia, quoniam locum implere non valet præceptoris. Gratulor tibi, & sanctæ atq; venerabili sorori tuæ Serenillæ, quæ feronymos, calcatis fluctibus sæculi, ad Christi trãquilla pervenit, quamquam hoc nominis vaticinio in te prædestinatum sit. Legimus enim, sanctum quoq; Danielem appellatum desideriorum virum & amicum Dei, quia mysteria ejus scire desideravit. Itaque quòd venerabilis Paula me est deprecata ut facerem, sponte facio hortórque vos, & precor per Domini charitatẽ, ut nobis vestros tribuatis aspectus, & per occasionem sanctorum locorum tanto nos ditetis munere. Certè, si consortia nostra displicuerint, adorasse ubi steterunt pedes Domini, pars fidei est, & quasi recentia nativitatis & crucis ac passionis vidisse vestigia Opusculorũ meorũ, quia plurima evolaverunt de nidulo suo, & temerario editionis honore vulgata sunt, nihil misi, ne eadem forsitan mitterẽ, quæ habebas. Quod si exẽplaria libuerit mutuari, vel à sanctâ Marcellâ, quæ manet in Avẽtino, vel à Lot temporis nostri, Domnione, viro sanctissimo accipere poteris. Ego autem, operiens præsentiam tuam, aut totum tibi dabo cùm affueris,

1. Cor. 13

Id est ferens nomẽ sibi conveniens.

Dan. 9

Psal. 131

aut, si hoc aliquæ impedierint difficultates, quæcumque præceperis, libens mittam. Scripsi librum de illustribus viris, ab Apostolis, usque ad nostram ætatem, imitatus Tranquillum, Græcúmque Apollonium: & post catalogum plurimorum, me quoque in calce voluminis, quasi abortivum, & minimum omnium Christianorum, posui: ubi mihi necesse fuit usque ad decimumquartum annum Theodosii principis, quæ scripserim, breviter adnotare: quem librum, cùm à supradictis sumpseris, quidquid de indice minùs habueris, paulatim scribi faciam, si volueris.

ARGUMENTUM.

Quomodo ab eis rogatus, Tobiæ librum qui inter hagiographa numeratur, accito peritissimo quodam Chaldæo sermone transtulerit, Cromatio, & Heliodoro Episcopis rationem explicat.

HIERONYMUS ad Cromatium, & Heliodorum, in Tobiam.

EPISTOLA XII.

Tobiæ lib. Chaldæo sermone conscriptus.

MIrari non desino exactionis vestræ instantiam. Exigitis enim, ut librū Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylū traham, librum utique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo divinarum scripturarum secantes his, quæ hagiographa memorant, mancipatūt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio: arguunt enim nos Hebræorum studia, & imputant nobis contra suum canonem, Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse judicans Pharisæorum displicere judicio, & Episcoporum jussionibus deservire, institi ut potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico, utriusque linguæ peritissimū loquacem reperiens, unius diei laborē arripui, & quidquid ille mihi Hebraicis verbis

expressit, hoc ego, accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem hujus operis compensabo, cùm gratum vobis didicero, me quod jubere estis dignati, complesse.

ARGUMENTUM.

Quanto studio, & labore παραλειπομένων *librum Hebræo sermone verterit, rationes explicat: quippè cùm ob hoc & Judææ provinciam circũiens, propriis collustraverit oculis, & eruditum quemdam Hebræum doctorem acciverit: necessarium autem fuisse opus ob vitiatam* LXX *Interpretum editionem, ostendit.*

AD DOMNIONEM, & Rogatianum in librum Paralipomenon.

EPISTOLA XIII.

QUomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint, & tertium Virgilij librum, qui à Troiade per Leucaten, & Acroceraunia ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis navigaverint: ita sanctam scripturam lucidiùs intuebitur, qui Judæam oculis contemplatus sit, & antiquarum urbium memorias locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognoverit. Unde & nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire, ut circumiremus provinciam, quam universæ Christi Ecclesiæ sonãt. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane charissimi, numquã me in divinis voluminibus propriis viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam, de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum. Quanto magis de iis, super quibus anceps eram? Denique cùm à me nuper litteris flagitassetis; ut vobis Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quendam legis doctorem, qui apud He-

Qui Iudæam contemplati sunt, lucidiùs sacram scripturam intuentur.

bræos admirationi habebatur, assumpsi, & contuli cum eo à vertice, ut aiunt, usque ad extremum unguem, & sic confirmatus; ausus sum facere quod jubebatis. Liberè enim vobis loquor, ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, ut non tam Hebræa, quàm Barbara quædam & Sarmatica nomina conjecta arbitrandum sit. Nec hoc Septuaginta interpretibus, qui, Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt, transtulerant, sed scriptorum culpæ adscribendũ, dum de emendatis inemendata scriptitant, & sæpè tria nomina, subtractis è medio syllabis, in unũ vocabulum cogunt, vel è regione unum nomen propter latitudinem suam in duo vel tria vocabula dividũt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, & plerique existimant, sed urbes, & regiones, & saltus, & provincias sonãt, & obliquè sub interpretatione & figura eorum quædam narrantur historiæ. De quibus in Regnorum libro dicitur: Nonne ecce hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Juda? Quæ utiq; in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quòd apud Hebræos liber Paralipomenon unus sit, & apud illos vocatus dibrehaiomim, id est verba dierũ, qui propter magnitudinem apud nos divisus est, quod nonnulli etiam in Bruto Ciceronis dialogo faciũt, ut eum in tres partes secent, cùm unus à suo auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quòd frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, ut dixi, significantiùs sonant. Ad extremum, quòd omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur, historiæ, quæ vel prætermissæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leviter, hîc per quædam verborum compendia explicẽtur. Orationum

Septuaginta interpretũ versio corrupta

itaque vestrarum adiutus auxilio, misi librum benevolis placiturum, tamen invidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque ut ait Plinius, malunt contemnere plerique, quàm discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem, textumque sermonis, & nunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Ubicumque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis, ibi sciatis de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur: ubi verò obelus, transversa scilicet virga præposita est, illic signatur, quid Septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

D. Hier. utitur testimonio gentilium.

ARGUMENTUM.

Esdram, & Neamiam cùm toties per triennium interpretatus transtulerit, qui eorum libri in canone sint explicat, & cur post LXX. *interpretationem necessarium fuerit opus, rationes reddit.*

HIERONIMUS ad Domnionem & Rogat. in Esdram & Neemiam.

EPISTOLA XIV.

VTrum difficilius sit facere quod poscitis, an negare, necdum statui. Nam neque, vobis aliquid imperantibus abnuere, sententiæ est: & magnitudo oneris impositi ita cervices premit, ut antè sub fasce ruēdum sit, quā levandum. Accedunt ad hoc invidorum studia, qui omne, quod scribimus, reprehendendum putant: &, interdum contra se conscientiâ repugnante, publicè lacerant, quod occultè legunt: intantum ut clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam à labiis ini-

Reprehensores habuit. Diu Hieron.

quis, & à lingua dolosa. Tertius annus est, quòd sēper scribitis, atq; rescribitis, ut Esdræ librum & Hester vobis de Hebræo transferā: quasi non habeatis Græca & latina volumina aut quidquid illud est, quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem (ut ait quidam) niti, neque aliud fatigando, nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos, mi Domnion & Rogatiane charissimi, ut privatâ lectione contenti, libros non efferatis in publicum: nec fastidiosis cibos ingeratis: vitetisque eorū supercilium, qui judicare tantùm de aliis, & ipsi facere nihil noverunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent: his tribuatis exemplar, admonentes ut Hebræa nomina, quorū grandis in hoc volumine copia est, distinctè & per intervalla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentiâ conservetur. Nec quemquam moveat, quòd unus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertij & quarti libri somniis delectetur: quia & apud Hebręos Esdræ Nehemiæque sermones in unum volumen coartantur: & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor senibus sunt procul abiicienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inversa demonstrat, nec potest utique verum asseri quod diversum est: mittite eum ad Evangelia, in quibus multa ponūtur quasi de veteri testamento quę apud LXX. Interpretes non habentur, velut illud: quoniam Nazaræus vocabitur. Et, Ex Ægypto vocavi filium meum: Et, Videbunt in quem compunxerunt. Multaque alia, quæ latiori operi reservamus: & quærite ab eo ubi scripta

Terentius. *Apocal. c. 14.* *Isai. 11.* *Osee 15.* *Zach. 12*

ſcripta ſint. Cumq; proferre non potuerit, vos legite de his exēplaribus, quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidiè linguis confodiūtur. Sed ut ad cōpendium veniā, certè quod illaturus sū, æquiſſimū eſt: edidi aliquid, quod nō habetur in Græco, aut aliter habetur, quàm à me verſum eſt: quid interpretem laniant? interrogent Hebræos, & ipſis auctoribus, trāſlationi meæ vel arrogent, vel derogent fidem. Porrò aliud eſt, ſi clauſis, quod dicitur, oculis, mihi volunt maledicere, & nō imitantur Græcorum ſtudium, ac benevolentiam: qui poſt Septuaginta tranſlatores jam Chriſti Evangelio coruſcāte, Judæos & Hebionitas, legis veteris interpretes, Aquilā videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curioſè legunt, & per Origenis laborem in ἐξαπλοῖς eccleſiis dedicarunt. Quantò magis Latini grati eſſe deberent, quòd exultantem cernerent Græciā à ſe aliquid mutuari. Primùm enim magnorum ſumptuum eſt, & infinitæ difficultatis, exemplaria poſſe habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi ſermonis ignari sūt magis errabunt, ignorantes quis è multis verius dixerit. Quod etiam ſapientiſſimè cuidam nuper apud Græcos accidit, ut interdum ſcripturæ ſenſum relinquens, uniuſcujuſque interpretis ſequeretur errorem. Nos autem, qui Hebrææ linguæ ſaltem parvam habemus ſcientiam, & Latinus nobis utcumque ſermo non deeſt, & de aliis magis poſſumus judicare, & ea quæ ipſi intelligimus, in noſtrâ linguâ promere. Itaque, licet hydra ſibilet, victorque Sinon incendia jactet: numquam meum, juvante Chriſto, ſilebit eloquium: etiam præciſa lingua balbutiet. Legant, qui volunt: qui nolunt, abiiciant, eventilent apices: litteras

Proverbium.

D. Hier. in trāſlatione Biblio ū Hebraicam litteram eſt ſequutus no Græcam.

calumnientur: magis vestrâ charitate provocabor ad studium, quàm illorum detractione & odio deterrebor.

ARGUMENTUM.

De resurrectione scribens, excusat occupationem & tabellarium.

Hieronymus Mimerio & Alexandro monachis.

EPISTOLA XV.

IN ipso jam profectionis articulo sancti fratris nostri Sysinij, qui vestra mihi scripta detulerat, hæc qualiacũque sint, dictare compellor. Nec possum vestrã celare prudentiã, & obsecro, ne hoc dictum referatis ad gloriam, quin potiùs ad plenam necessitudinem, dũ ita vobis quasi mihi loquor. Multas sanctorum fratrum ac sororum de vestrâ provinciâ ad me detulit quæstiones, ad quas usque ad diem Epiphaniorum, largissimo spatio me respõsurum putabam. Cúmque furtivis noctium lucubratiunculis ad plerasque dictarem, & expletis aliis, me ad vestram quasi ad difficillimam reservarem, subitò supervenit, asserens se illico profecturum. Cúmque eum rogarem, ut differret iter, liberè mihi famem obtendere monasteriorũ, Ægypti necessitates, Nihil non plenas aquas, multorum inediam, ut propè offensa esset in Dominum, illum ultrà velle retinere. Itaque subtegmen & stamina, liciaque & telas, quæ mihi ad vestram tunicam paraveram, vobis inconspecta transmisi: ut quidquid mihi deest, vestro texator eloquio. Prudentes estis & eruditi: & de canina, ut ait Appius, facundiâ ad Christi disertitudinem transmigrastis. Nec mihi magno apud vos labore opus est, quòd philosophum quendam in suadendo rusticum esse perpessum narrãt fabulæ.

Vix dum dimidium (inquit) dixeram, jam intellexerat. Itaque & ego tempore coartatus, singulorum vobis, qui in sacram scripturam commentariolos reliquerunt, sententias protuli, & ad verbum pleraque interpretatus sum: ut & me liberem quæstione, & vobis veterum tractatorum mittatur auctoritas: * quò in legendis singulis ac probandis non meæ voluntati, sed vestro acquiescatis arbitrio. * *Aliás, qui.*

ARGUMENTUM.

Bonasum obtrectatorem quendam, ac nasutum rabulam, irridet, eo quòd, quæ Hieronymus adversus vitia scripserat, tamquam contra se scripta, interpretatur.

HIERONYMUS Bonaso.

EPISTOLA XVI.

MEdici, quos vocant chirurgos, crudeles putantur, & miseri sunt. Annon est miseria, alienis nō dolere vulneribus, & mortuas carnes inclementi secare ferro? non horrore curantem, quod horret ipse, qui patitur, & inimicum putari? Ita se natura habet, ut amara sit veritas, blāda vitia existimentur. Esaïas, in exemplum captivitatis futuræ, nudus nō erubescit incedere. Hieremias de mediâ Hierusalem ad Euphratem, fluvium Mesopotamiæ, mittitur, ut inter inimicas gentes, ubi est Assyrius, & castra sūt Chaldæorū, ponat περίζωμα * corrumpendum. Ezechiel stercore primùm humano, deinde bubulo, panē de omni semente conspersum edere jubetur, & uxoris interitum siccis oculis videt, Amos de Samaria pellitur. Cur quæso? nempè ideo, quia chirurgi spirituales, secantes vitia peccatorum, ad pœnitētiā cohortabantur. Paulus Apostolus, Inimicus, inquit, vobis factus sum verumdicens. Et quia Salvatoris dura videbantur eloquia, plu-

Esa. 20. *Hier. 1.* * *Id est, lūba e.* *Ezech. 4. 34.* *Amos. 7* *Gal. 4.* *Ioan. 6.*

rimi discipulorum retrorsum abierunt. Unde non mirum est, si & nos ipsi vitiis detrahétes, offendimus plurimos. Disposui nasum secare fœtentē: timeat, qui strumosus est. Volo corniculæ detrahere garrienti: rancidulam se intelligat cornix. Nūquid unus in urbe Romanâ est, qui habeat truncas inhonesto vulnere nares? Nūquid solus Bonasus Segestanus cava verba & in modū vesicarum tumentia, buccis trutinatur inflatis? Dico quosdam scelere, perjurio, falsitate ad dignitatem nescio quā pervenisse: quid ad te, qui te intelligis innocentē? Rideo advocatum, qui patrono egeat: quadrante dignam eloquentiam nare subsanno. Quid ad te, qui disertus es? Volo in nummario invehi sacerdotes: tu qui dives nō es, quid irasceris? Clausū cupio suis ignibus ardere Vulcanum, numquid hospes ejus es, aut vicinus quòd à delubris idoli niteris incendia submovere? Placet mihi, de larvis, de bubone, de noctua, de Niliacis ridere portentis: quidquid dictum fuerit, in té dictum putas; in quodcumq; vitium, styli mei mucro contorquetur, te clamitas designari: confertâ manu in jus vocas, & satyricum scriptorem in prosâ arguis. An ideò tibi bellus videris, quia fausto vocaris nomine? quasi non & Lucus ideò dicatur, quòd minimè luceat, & Parcæ, quòd nequaquam parcant, & Eumenides furiæ, quòd non sint benignæ, & vulgò Æthiophes vocentur argentei. Quòd si in descriptione fœdorum semper irasceris; jam tibi cum Persio cantabo: Optent te generum rex, & regina, puellæ te rapiant: quidquid calcàveris, hoc rosa fiat. Dabo tamen consilium, quibus absconditis possis pulchrior apparere. Nasus non videatur in facie: sermo non sonet ad loquendum: atq;

Lucus. *Parca.*

ita & formosus, & disertus videri poteris.

ARGUMENTUM.

Suas ab Hieronymo acceptas litteras scire se dicit, sed cur non rescripserit ignorare, excusans se contra eum librum minimè scripsisse, nisi si quod contra sententiam ejus alicubi fortè scripsit, contra eum se scripsisse interpreteur.

AUGUSTINUS Hieronimo.

EPISTOLA XVII.

Audivi pervenisse in manus tuas litteras meas: sed quòd adhuc rescripta non merui, nequaquam imputaverim dilectioni tuæ: aliquid proculdubio impedimenti fuit: unde agnosco Dominum à me potiùs deprecandū, ut tuæ volūtati det facultatem mittendi, quod rescripseris: nam rescribendi jam dedit, quia cùm volueris, facillimè poteris. Etiam hoc, quod ad me sanè perlatum est, utrum quidem crederem dubitavi: sed hinc quoq; tibi aliquid utrum scriberē m, dubitare non debui. Hoc autem breve est, suggestum esse charitati tuæ à nescio quibus fratribus, mihi dictum est, quòd librum adversus te scripserim, Romamq; miserim. Hoc falsum esse noveris: Dominū meū Jesum testor, hoc me non fecisse: sed, si fortè aliqua in aliquibus scriptis meis reperiuntur, in quibus aliter aliquid, quàm tu, sensisse reperior, non contra te dictum, sed quid mihi videbatur à me scriptum esse, puto te debere cognoscere, aut si cognosci non potest, credere debere. Ita sanè hoc dixerim, ut ego non tantū paratus sim, si quid te in meis scriptis moverit, fraternè accipere, quid contra sentias, aut de correctione mea, aut de ipsa tua benevolentia gavisurus, verùm etiam hoc à te postulem, & flagité. O si licuisset, etsi non cohabitāte, saltem vicino te in Domino perfrui, ad

crebrum & dulce colloquium. Sed quia id non est datũ peto, ut hoc ipsum, quod in Domino quàm * possumus, simul sumus, cõservari studeas, & augeri, ac perfici, & rescripta quamvis rara non spernere. Saluta obsequio meo sanctum fratrem Paulinianum, & omnes fratres, qui tecum ac de te in Domino gloriantur. Memor nostri exaudiaris à Domino in omni sancto desiderio tuo, domine charissime, & desideratissime, * & honorande in Christo frater.

* *Alias, quæ possumus.*

* *Olim. desiderãtissime.*

ARGUMENTUM.

Epistolam ab Augustino contra se scriptam, in qua ad παλινῳδίαν hortetur, se accepisse ait: non respondisse autem tum quia suam non credidit, tum quia Paulæ dormitione impeditus fuit: pollicens se responsurum, si suam esse apertè scribat, cæterum unumquemque in suo sensu abundare, & Entilli exemplo, si ad pugnam provocetur, victoriam sibi promittit. Deinde exhortans illum ad mutuum amorem, nunciat se adversus Ruffinum quem Calphurnium rursum nominat, breviter ex parte respondisse.

HIERONYMUS Augustino.

EPISTOLA XXVIII.

IN ipso profectionis articulo sancti filij nostri Asterij, hypodiaconi, necessarij mei, beatitudinis tuæ litteræ ad me pervenerunt, quibus satisfacis te cõtra parvitatẽ meam librũ Romam non misisse. Hoc nec ego factum audieram: sed epistolæ cujusdam, quasi ad me scriptæ, per fratrẽ nostrum Sysinnium diaconum huc exemplaria pervenerunt: in qua hortaris me, ut, ἐπιχειρήματα super quodã Apostoli capitulo canam & imiter Stesichorum, inter vituperationem & laudes Helenæ fluctuãtem, ut qui detrahẽdo oculos perdiderat, laudando receperit. Ego simpliciter fateor dignationi

tuæ, licet ſtylus, & παλινῳδίαν tua mihi viderentur: tamen non temerè exemplaribus litterarum credendum putavi, ne fortè me reſpondente læſus, juſtè expoſtulares, quòd probare ante debuiſſem tuum eſſe ſermoně, & ſic reſcriberem. Acceſſit ad morã ſanctæ & venerabilis Paulæ longa infirmitas. Dum enim languẽti multo tempore aſſidemus, penè epiſtolæ tuæ, vel ejus qui ſub tuo nomine ſcripſerat, obliti ſumus, memores illius verſiculi MUSICA in luctu, importuna narratio. *Eccl. 22.* Itaque ſi tua eſt epiſtola, apertè ſcribe, vel mitte exẽplaria veriora: ut abſque ullo rancore ſtomachi in ſcripturarum diſputatione verſemur, & vel noſtrum emẽdemus errorem, vel alium fruſtrà reprehendiſſe doceamus. Abſit autem à me, ut quidquam de libris tuæ beatitudinis attingere audeam. Sufficit enim mihi probare mea, & aliena nõ carpere. Ceterũ optimè novit prudentia tua; unumquemque in ſuo ſenſu abundare: & puerilis eſſe jactantiæ, quod olim adoleſcentuli facere conſueverant, accuſando illuſtres viros ſuo nomini famam quærere. Nec tam ſtultus ſum, ut diverſitate explanationũ tuarum me lædi putem: quia nec tu læderis, ſi nos cõtraria ſenſerimus: ſed illa eſt vera inter amicos reprehenſio. Sic noſtram peram non videntes, aliorum (juxta Perſium) manticam conſideremus. Supereſt, ut diligas diligentem te, & in ſcripturarum campo juvenis ſenem non provoces. Nos noſtra habuimus tẽpora, & cucurrimus quantùm potuimus: nũc te currente, & longa ſpatia tranſmeãte, nobis debetur ocium, ſimúlque (ut cum veniâ & honore tuo dixerim) nè ſolus tibi aliquid de poëtis propoſuiſſe videaris, memento Daretis & Entelli, & vulgaris proverbij, Quod Bos laſſus *Proverbium.*

fortiùs figat pedem. Tristes hæc dictavimus: utinã mereremur cõplexus tuos, & collatione mutuâ vel doceremus aliqua, vel disceremus. Misit mihi temeritate solitâ maledicta sua Calphurnius, cognomento Lanarius, quæ ad Aphricam quoq; studio ejus didici pervenire. Ad quæ breviter ex parte respondi, & libelli ejus vobis misi exemplaria, latius opus cùm opportunum fuerit, primo quoque missurus tempore: in quo illud cavi, ne in quoquam existimationem læderem Christianam, sed tantùm, ut delirantis imperitiq; mendacium ac vecordiam confutarem. Memento mei sancte & venerabilis Papa: vide quantùm te diligam, ut ne provocatus quidem voluerim respondere: nec * crederem tuum esse, quod in altero forte reprehenderem. Frater communis suppliciter te salutat.

* *Alias, credam.*

ARGUMENTUM.

Libros duos de origine animarum, sibi ab Augustino dicatos, per Orosium se accepisse testatur, excusans se, quòd non responderit, firmam amicitiã pollicetur, & post admixtas salutationes, de quibusdam suis rebus certiorem illum reddit.

HIERONYMUS Augustino.

EPISTOLA XIX.

VIrum honorabilem, fratrem meum, filiũ dignationis tuę, Orosium Presbyterum, & sui merito & te jubente suscepi. Sed incidit tẽpus difficilium quando mihi tacere meliùs fuit, quàm loqui, ita ut nostra studia cessarẽt, & juxta Appium, canina exerceretur facundia. Itaque duobus libellis tuis, quos meo nomini dedicasti, eruditissimis & omni eloquentiæ splendore fulgentibus, respondere non potui: non quòd quidquam in illis reprehendendum
Rom. 4. putem: sed quia, juxta Apostolũ, unusquisque

in suo sensu abundet, alius quidem sic, alius autem sic. Certè, quidquid dici potuit, & sublimi ingenio de scripturarum sanctarum hauriri fontibus, à te positum atque dissertum est. Sed, quæso reverentiã tuam, parumper patiaris me tuum laudare ingenium. Nos enim inter nos eruditionis causâ disserimus: ceterũ æmuli, & maximè hæretici, si diversas inter nos sẽtentias viderint, de animi calumniabantur rancore descendere. Mihi autem decretum est, te amare, te suscipere, colere, mirari, tuaque dicta quasi mea defendere. Certè & in dialogo, quem nuper edidi, tuæ beatitudinis, ut dignum fuerat, recordatus sum: magisque demus operam, ut perniciosissima hæresis de Ecclesiis auferatur, quæ semper simulat pœnitẽtiam, ut docendi in Ecclesiis habeat facultatem: ne, si apertã se luce prodiderit, foras expulsa moriatur. Sanctæ ac venerabiles filiæ tuæ, Paula, & Eustochium, & genere suo, & exhortatione tua dignæ gradiuntur, specialiterq; salutant beatitudinẽ tuam, omnis quoque fraternitas, quę nobiscum Domino salvatori servire conatur. Sanctum Presbyterum Firmum, anno præterito ob rem earum Ravennam, & inde Africam, Siciliamque direximus: & quem putamus jam in Africæ partibus commorari. Sanctos, tuo adhærentes lateri, ut meo obsequio salutes precor. Litteras quoque meas ad sanctum Presbyterum Firmum direxi: quæ si ad te venerint, ei dirigere non graveris. Incolumem te, & mei memorẽ, Christus Dominus custodiat, domine verè sancte & beatissime Papa. Grandem Latini sermonis in ista Provincia notariorum patimur penuriam: & idcirco præceptis tuis parere non possumus, maximè in editione Septuaginta, quæ asteriscis

verubusque distincta est. Pleraque enim prioris laboris ob fraudem cujusdam amisimus.

ARGUMENTUM.

Rogat ut suam epistolam Hieronymo reddendam curet, utque illum suis quoque litteris placet, & si quid ex litterarum exemplo, se aliquid illum offendisse cognoverit, sibi renunciet.

AUGUSTINUS Præsidio.

EPISTOLA XX.

SIcut præsens rogavi sinceritatem tuam, nunc quoque commoneo, ut litteras meas sancto fratri & compresbytero nostro Hieronymo mittere non graveris. Ut autem noverit charitas tua, quemadmodum etiam tu illi pro meâ causâ scribere debeas, misi exemplaria litterarum & mearum ad ipsum, & ad me ipsius. Quibus lectis pro tua sancta prudentia facilè videbis & modum meum, quem servandum putavi, & motum ejus, quem non frustrà timui. Aut si ego, quòd non debui, aliquid scripsi, non ad illum de me, sed ad me ipsum potiùs fraternâ dilectione mitte sermonem, quo correctus petam ut ignoscat, si meam culpam ipse cognovero.

ARGUMENTUM.

Benignè primùm salutans, quòd acriter responderit, accusat: charitatisque, non quæstionum deinceps scripta efflagitans, ac salutationes admiscens, rursum de cucurbita meminit, & ut sine mutuo dolore in scripturarum ludant campo, hortatur.

HIERONYMUS Augustino.

EPISTOLA XXI.

CUM à sancto fratre nostro Firmo solicitè quærerem, quid ageres, sospitem te lætus audivi. Rursum cùm tuas litteras nõ dico sperarem, sed exigerem, nesciente te ex

Africa profectum se esse dixit. Itaque reddo tibi per eum salutationis officia, qui te unico amore complectitur; simulque obsecro, ut ignoscas pudori meo, quòd diu ut rescriberem præcipienti negare non potui: nec ego tibi, sed causa causæ respondit: & si culpa est respondisse, quæso, ut patienter audias: multò major est provocasse: Sed facessant istiusmodi querimoniæ : sit inter nos pura germanitas : & deinceps non quæstionum, sed charitatis ad nos scripta mittamus. Sancti fratres, qui nobiscum Domino serviunt , affatim te salutant. Sanctos, qui tecum Christi leve trahunt jugum, præcipuè & sanctum suspiciendum Papam Alipium ut meo obsequio salutes, precor. Incolumem te , & memorem mei , Christus Deus noster tueatur omnipotens , domine verè sancte & beatissime Papa. Si legisti librum explanationum in Ionam , puto quòd ridiculam concurbitæ non recipias quæstionem. Sin autem amicus, qui me primus gladio petiit, stylo repulsus est : sit humanitatis tuæ, atque justitiæ , accusantem reprehendere, non respondentem. In scripturarum, si placet, campo sine nostro invicem dolore ludamus.

ARGUMENTUM.

Nuntiat se per Asterium anno præterito scripsisse : nunc per Præsidium diaconum rursum scribens eum illi commendat: & postquam conquestus est se ab hæreticis vexari , salutationes postremò admiscet.

HIERONYMUS Augustino.

EPISTOLA XXII.

ANno præterito per fratrem nostrũ Asterium hypodiaconum dignationi tuæ epistolam miseram , promptum reddens saluta-

tionis officium: quam tibi arbitror redditam: nunc quoque per sanctum fratrem meum Præsidiũ Diaconum obsecro primùm ut memineris mei: deinde, ut bajulum litterarum habeas commendatum, & mihi scias germanissimum, & in quibuscumque necessitas postulaverit, foveas, atque sublevantes: non quò aliquâ re, Christo tribuente, indigeat: sed quò bonorum amicitias avidissimè expectat, & se in iis conjungendis maximum putet beneficium consecutum. Cur autem ad Occidentem navigaverit, ipso poteris narrante cognoscere. Nos in monasterio constituti, variis hinc inde fluctibus quatimur, & peregrinationis molestias sustinemus: sed credimus in eo, qui.
Joan. 16 dixit: Confidite, ego vici mundum: quòd ipso tribuente, & præsule, contra hostem diabolum victoriam * consequemur. Sanctum & venerabilem fratrem nostrum Papam Alipium ut meo obsequio salutes obsecro. Sancti fratres, qui nobiscum in monasterio Domino servire festinant, oppidò te salutant, Incolumem te, & memorem mei, Christus Dominus noster tueatur omnipotens, Domine verè sancte & suspiciende Papa.

* al. consequamur.

ARGUMENTUM.

Riparium Presbyterum, cujus hortatu adversus Vigilantium scripserat quo modo Origenis dogmata rejecta, illorúmque disseminator Ruffinus, veluti alter Catilina, expulsus sit: & quid ei illa contigerit in re, docet.

HIERONYMUS Ripario.

EPISTOLA XIII.

CHristi te adversùm hostes catholicæ fidei bella bellare, & tuis litteris, & multorum relatione cognovi: ventosque esse contrarios, & in perditionem mutuam fautores

esse perditionis, qui defensores sæculi esse deberent: tamen scias, in hanc Provinciam nullis humanis auxiliis, sed propriè Christi sententiâ pulsum esse, non solùm de urbe, sed de Palestinæ quoque finibus Catilinam: nósque dolere plurimùm, quòd cum Lentulo multi conjurationis socij remanserunt, qui in Joppe remorantur. Nobis autem meliùs visum est, locum mutare, quàm fidei veritatem ædificiorumque, & mansionis amœnitatem amittere, quam eorum communione privari, quibus in præsentiarum aut cedendum erat, aut certè quotidiè non linguâ, sed gladiis dimicandum. Quanta autem passi simus, & quomodò excelsa manus Christi pro nobis in hostem sævierit, puto te celebri nuncio omnium cognovisse. Quæso ergo te, ut arreptum opus impleas: nec patiaris, te præsente, non habere Christi Ecclesiam defensorem. Certè scit unusquisque, quòd vel tibi sufficiat pro virili parte: quia non viribus corporis, sed charitate animi dimicandum, quæ superari nunquam potest. Sancti fratres, qui cum nostrâ sunt parvitate, plurimùm te salutant. Puto autem & sanctum fratrem Alentem Diaconum tuæ dignationi cuncta narrare fideliter. Incolumem te, & memorem mei, Christus, Dominus noster, tueatur omnipotens domine vere sancte, & suscipiende frater.

ARGUMENTUM.

Apronium quòd in fide contra Originitas manserit laud[illegible], & ut sancta Hierosolyma loca petat, hortatur.

HIERONYMUS Apronio.

EPISTOLA XXIV.

Nescio quâ tentatione diaboli factū sit, ut & tuus labor & sācti Innocētij præs-

byteri industria, & nostrum desiderium ad præsens nequaquã videatur habere effectum Deo gratia, quòd te sospitem fidei calore ferventẽ, inter ipsa tentamẽta diaboli cognovi. Hoc meum gaudium est, quando in Christo audio filios meos dimicare: & istum zelum in nos ipse confirmet, cui credimus, ut pro fide ejus sanguinem voluntariè fundamus. Eversam nobilem domum funditus doleo: & tamen quid in causa sit, scire nõ potuit. Neque enim portitor literarum scire se dixit. Undè dolere possumus pro amicis, communibus, & Christi, qui solus potens & Dominus est, & ejus clementiam deprecari: licet ex parte. Dei mereamur offensam, qui inimicos Domini foverimus. Optimum autem facies si cunctis rebus omissis, orientem, & præcipuè sancta loca petas: hîc enim quieta sunt omnia. Et licet venena pectoris non amiserint, tamen os impietatis non audent aperire: sed sunt sicut aspides surdæ, & obturantes aures suas. Sanctos fratres saluto. Nostra autem domus secundùm carnales opes hæreticorum persecutionibus penitus eversa, Christo propitio spiritualibus divitiis plena est. MELIUS est enim panem mendicare, quàm fidem perdere.

ARGUMENTUM.

Quanquam Ariana hæresis profligata jam esset reliquiæ tamen ejus adhuc in aliquot orientis Ecclesiis vigebant: eàmque Antiochenus Episc. unà cum Campensibus fovens, apud Hieron. ut tres confiteretur hypostases acriter instabat. Nunc vir sanctus pro ea re Romanam Ecclesiam, veluti cæterarum matrem & ad quam majores fidei quæstiones referuntur, consulens, quid credere debeat, postulat: & quomodo venenum eo maneat in verbo, docet.

HIERONYMUS Damaso.

EPISTOLA XXV.

QUoniam vetusto oriens inter se populorum furore collisus indiscissam Domini tunicam, & desuper textā, minutatim per frustra discerpit, & Christi vineam exterminant vulpes, ut inter lacus contritos, qui aquam nō habent, difficilè, ubi fons signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: ideò mihi cathedram Petri, & fidem apostolico ore laudatam, censui consulendam, inde nunc meæ animę postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi. Neque verò tanta vastitas elementi liquentis, & interjacens longitudo terrarum, me à pretiosæ margaritæ potuit inquisitione prohibere. Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Profligato à sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta patrum servatur * hereditas. Ibi cespite terra fœcundo. Dominici seminis puritatem centeno fructu refert: hîc obruta fulcis frumenta in Lolium avenasque degenerant. Nunc in occidente sol justitiæ oritur: in oriente autem lucifer ille, qui occiderat, supra sidera posuit thronum suum. Vos estis lux mundi, vos sal terræ, vos aurea vasa & argentea: hîc testacea vasa, vel lignea, virgam ferream, & æternum operiuntur incendium. Quanquam igitur tui me terreat magnitudo, invitat tamen humanitas. A sacerdote victimam salutis, à pastore prędidium ovis flagito. Facessat invidia: Romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris, & discipulo * crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est cathedræ Petri, communione consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Qui-

24. quæ 1. Quoniam.
Ioan 19.
Ecclesia ab hæreticis discerpta.
Cant. 2.
Hier. 2.
Cant. 4.
Consulit D. Hier. cathedram Petri.
Rom. 1.
Luc. 17.
* *Alias auctoritas.*
Esai. 14.
Matt. 5.
* *Christi.*

Qui extra Ecclesiam Romanã agnum comedit, profanus est.
Mat.16.
Exod.12

cumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arcâ Noë non fuerit, peribit regnante diluvio. Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigravi, quæ Syriam juncto Barbariæ fine distermi-nat, nec possum sanctum Domini, tot interjacentibus spatiis à sanctimonia tua semper expetere: ideo hîc collegas tuos Ægyptios confessores sequor, & sub onerariis navibus parvâ naviculâ delitesco. Non novi Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, antichristi est. Nunc igitur, proh dolor, post Nicenam fidem, post Alexandrinum juncto pariter occidentale decretum, trium hypostaseon ab Arianorum præsule & Campensibus, novellum à me homine Romano, nomen exigitur. Qui quæso, ista Apostoli prodidere? quis novus magister gentium Paulus hæc docuit? interrogamus, quid tres hypostases posse arbitrentur intelligi? Tres personas subsistentes, ajunt Respondemus nos ita credere. Non sufficit sensus, ipsum nomen efflagitant: quia nescio quid veneni in syllabis latet. Clamamus, si quis tres hypostases, aut tria enypostata, hoc est, tres subsistẽtes personas non confitetur, anathema sit. Et quia vocabula non ediscimus, hæretici judicamur. Si quis autem hypostasin ousiam intelligens, non in tribus personis unam hypostasin dicit, alienus à Christo est: & sub hac confessione vobiscum pariter cauterio unionis inurimur. Discernite si placet, obsecro: non timebo tres hypostases dicere: si jubetis, condatur nova post Nicænam fides: & similibus verbis cum Arianis confiteamur Orthodoxi. Tota secularium litterararum schola nihil aliud

hypostasin, nisi usiam, novit. Et quis rogo, ore sacrilego tres substantias prædicabit? Una est Dei & sola natura, quæ verè est: id enim, quod subsistit, non habet aliunde, sed suum est. Cetera quæ creata sunt, etiamsi videntur esse, non sunt, quia aliquando non fuerunt, & potest rursum non esse, quod non fuit. Deus solus, qui æternus est, hoc est qui exordium non habet, essentiæ nomen verè tenet. Idcircò *Exod.* 3. & ad Moysen de rubo loquitur: Ego sum, qui sum. Et rursum: Qui est, me misit. Erant utique tunc Angeli, cœlum, terra, maria: & quo modo commune nomen essentiæ propriæ sibi vindicat Deus? Sed quia illa sola natura est perfecta & in tribus personis Deitas una subsistit, quæ est verè, & una natura est: quisquis tria esse, hoc est tres esse hypostases, id est, usias dicit, sub nomine pietatis, tres naturas conatur asserere, & si ita est, cur ab Ario parietibus separamur perfidia copulati? Jungatur cum beatitudine tua Ursicinus, cum Ambrosio sociatur Auxentius, absit hoc à Romanâ fide: sacrilegium tantum religiosa populorum corda non hauriant. Sufficiat nobis dicere, unam substantiam, tres personas subsistentes, perfectas, æquales, coæternas. Taceantur tres hypostases: si placet, & una teneatur. Non bonæ suspicionis est, cùm in eodem sensu verba dissentiunt, sufficiat nobis memorata credulitas. Aut si rectum putatis tres hypostases cùm suis interpretationibus debere nos dicere, non negamus: sed mihi credite, venenum sub melle latet, trāsfiguravit se angelus satanæ in angelum lucis. Bene inter- 2 *Cor.* 11 pretantur hypostasin, & cùm id quod ipsi exponunt, habere me dicam, hæreticus judicor. Quid tam anxiè unum verbum tenent? quid

ſub ambiguo ſermone latitant? Si ſic credunt ut interpretantur: non damno, quod retinent. Si ſic credo, ut ipſi ſentire ſimulant, permittant & mihi, meis verbis ſuum ſenſum loqui. Quã-obrem obteſtor beatitudinem tuam per cru-cifixum, mundi ſalutem, per homouſion Trinitatem, ut mihi epiſtolis tuis ſive tacẽdarum, ſive dicendarum hypoſtaſeon detur auctoritas. Et ne fortè obſcuritas loci, in quo dego, te fallat, per bajulos litterarum ad Evagrium presbyterum, quem optimè noſti, dignare ſcripta tranſmittere, ſimul etiam, cur apud Antiochiam debeam communicare, ſignifices: quia Campenſes aut Tharſenſibus hæreticis copulati, nihil aliud ambiunt, quàm ut auctoritate communionis veſtræ fulti tres hypoſtaſes cum antiquo ſenſu prædicent.

ARGUMENTUM.

Iterùm pro reſponſione ejuſdem quæſtionis, quòd vehementer Arianis vexaretur, apud Damaſum inſtat.

HIERONYMUS Damaſo.

EPISTOLA XXVI.

Mat. 15. Luct 18. Diſt. 1. de pœnit. c. impor. IMportuna in Evangelio mulier, tandem meruit audiri: & clauſo cũ ſervis oſtio, media licet nocte ab amico panes amicus accipit. Deus ipſe, qui nullis cõtra ſe viribus ſuperari poteſt, publicani precibus vincitur. Luc. 18. Ninive civitas, quæ peccato periit, fletibus ſtetit. Ioan. 3. Quorſum iſta tam longo repetita principio? videlicet, ut parvum magnus aſpicias: ut dives paſtor morbidã non contemnas ovẽ. Chriſtus Luc. 18. in paradiſum de cruce latronem intulit: & ne Luc. 15. quis aliquando ſeram converſionẽ putaret, fecit Latro Martyr. homicidij pœnam martyriũ. Chriſtus, inquam, prodigũ filium revertentem lætus, amplectitur, & nonaginta novem pecudibus dere-

lictis, una ovicula, quæ remanserat, humeris boni pastoris advehitur. Paulus ex persecutore fit prædicator, oculis carnalibus excæcatur, ut mẽte plus videat: & qui vinctos Christi famulos ducebat ad concilium Iudæorum, ipse posteà etiam de Christi vinculis gloriatur. Ego igitur ante, jam scripsi, Christi vestem in Romana urbe suscipiens, nunc Barbaro Syriæ limite teneor. Et ne putes alterius hanc de me fuisse sententiam, quid mererer, ipse constitui. Verùm, ut ait gentilis poëta, Cœlum non animum, mutat, qui trans mare currit. Ita me incessabilis inimicus post tergũ secutus est, ut majora in solitudine bella nunc patiar. Hinc enim præsidiis fulta mundi Ariana rabies fremit. Hinc in tres partes scissa Ecclesia ad se rapere me festinat: monachorum circa manẽtium antiqua in me surgit auctoritas. Ego interim clamito, si quis cathedræ Petri jungitur, meus est. Melitius, Vitalis, atq; Paulinus tibi hærere se dicunt: possem credere, si hoc unus assereret: nunc aut duo mentiuntur, aut omnes. Idcircò obtestor beatitudinem tuã per crucem Domini, per necessarium fidei nostræ decus, per passionem Christi, ut qui Apostolos honore sequeris, sequaris & merito. Ita in solio cum duodecim judicaturus sedeas, ita te alius senem cum Petro cingat, ita municipatum cœli cum Paulo consequaris, ut mihi litteris tuis, apud quem in Syria debeam communicare, significes. Noli despicere animam, pro quâ Christus mortuus est.

Act. 9.
2. Cor. 11
D. Hier. Roma baptisatus.
Horat.
Auctoritas ecclesia Romana.

ARGUMENTUM.

Diu reticentem Hieron. Lactantij ad se missos libros parum intereà probans, quinque ex Genesi motis quæstionibus, ad respondendum excitat Damasus: asserens se tali confabulatione

nil jucundius suaviusque in hac vita putare.

HIERONYMO Damasus Rom. Episcopus.

EPISTOLA XXVII.

DOrmientem te longo jã tempore legentem potiùs, quàm scribentem, quæstiunculis ad te missis excitare disposui, non quo & legere non debeas: hoc enim veluti quotidiano cibo alitur, & pinguescit oratio: sed quo lectionis sit fructus iste, si scribas. Itaque quoniam, * Etherio tabellario ad me remisso nullas jam te epistolas habere dixisti, exceptis iis, quas aliquando in eremo dictaveras, quasque totâ aviditate legi, atque scripsi, & ultrò pollicitus es te furtivis noctium operis aliqua, si vellem, posse dictare, libenter accipio ab offerente, quod rogare volueram * si negasses. Neque verò ullam puto digniorem disputationis nostræ confabulationem fore; quàm si de scripturis sermocinemur inter nos, id est, ut ego interrogem, tu respondeas. Quâ vitâ nihil puto in hac luce jucundius: quo animæ pabulo omnia mella superantur. Quàm dulcia, inquit propheta, gutturi meo eloquia tua super mel ori meo. Nam, cùm idcircò, ut ait præcipuus orator, homines à bestiis differamus, quòd loqui possumus: qua laude dignus est, qui in eâ re ceteros superat, in quâ homines bestias antecellunt? Accingere igitur, & mihi, quæ subjecta sunt edissere, servans * utrobique moderamen, ut nec propositam solutionem desiderent, nec epistolæ brevitatem. Fateor quippè tibi eos, quos mihi jam pridem Lactãtij dederas, libros ideo non libenter lego, quia & plurimæ epistolæ in eis usque ad mille spatia versuum tendantur, & raro de nostro dogmate disputant: quo fit, ut & legenti fastidium generet longitudo, & si

Marginal notes: * *Olim, hai.* — *etiamsi* — *Ps.* 118. — *Cicero off.* 1. — * *Vtrũq;* — *Damas. quæstionem. D Hier. proponit discutiẽdam.*

qua brevia sunt, scholasticis magis sint apta, quàm nobis, de metris & regionum situ & philosophis disputantia. Quid sibi vult, quod in Genesi scriptum est? Omnis, qui occiderit Caïn, septem vindictas exolvet. Si omnia Deus fecit bona valdè, quare Noë de mundis & immundis animalibus præcipit, cùm immundum nihil bonum esse possit? Et in novo testamento post visionem, quæ Petro fuerat ostensa dicenti: Absit Domine à me, quoniam commune & immundum numquam introivit in os meum: vox de cœlo respondit: Quod Deus mandavit, tu ne commune dixeris. Cur Deus loquitur ad Abraham, quòd quartâ progenie filij Israël essent de Ægypto reversuri, & posteà Moyses scribit: Quintâ autem progenie filij Israël exierunt de terra Ægypti: quod utique nisi exponatur, videtur esse contrarium. Cur Abraham fidei suæ signum in circumcisione suscepit? Cur Isaac, vir justus, & Deo carus, non illi, cui voluit, sed cui noluit, deceptus errore benedixit?

Gen. 1. 9. *Act. 10.* *Gen 15.* *Exod 12.* *Gen 17.* *Gen. 27.*

ARGUMENTUM.

Omissis duabus quæstionibus primis, veluti à quibusdam sacris scriptoribus ante se plene explicatis, ad tres posteriores, per capita distinctas, ordinatè respondet.

HIERONYMUS Damaso.

EPISTOLA XXVIII.

Postquam epistolam tuę Sanctitatis accepi, confestim accito notario, ut acciperet impetravi, quo ad officiũ præparato quod eram voce prompturus, ante mihi cogitatione pingebam. Interim tamen & ego linguam, & ille articulum movebamus, cùm subito Hebræus intervenit, deferens non pauca volumina, quæ de synagogâ quasi lecturus acceperat. Et illi-

to: Habes inquit, quod postulaveras: meque dubium & quid facerem nescientem ita festinus exterruit, ut omnibus prætermissis ad scribendū transvolarem: quod quidem usq; ad præsens facio. Verùm quia heri diacono ad me misso, ut tu putas epistolam, ut ego sentio, commentarium te expectare dixisti: brevem responsionem ad ea desiderans, quæ singula magnorum voluminum prolixitate indigent, αὐτοσχεδιάσει, & tibi confestim discussi, duabus tantùm quæstiunculis prætermissis: non quo non potuerim & illas aliquid respondere, sed quòd ab eloquentissimis viris, Tertulliano nostro scilicet & Novatiano, Latino sermone sint editæ: & si nova voluerimus afferre, sit latiùs disputandum. Certè expecto quid placeat, utrumnè epistolari brevitate sententias tibi velis digeri, an singulorum libros confici. Nam & Origenes in quarto Pauli ad Romanos ἐξηγήσεων, tomo de circumcisione magnificè disputavit, & de mundis atque immundis animalibus in Levitico plura disseruit, ut si ipse invenire nihil possem, de ejus tamen fontibus mutuarer. Et ut veriùs loquar, Didymi de Spiritu sancto librum in manibus habeo, quem translatum tibi cupio dedicare: ne me existimes tantummodò dormitare, qui lectionem sine stylo somnum putas. Antelatis itaque problematibus, quæ epistolæ tuæ subjeceras, quid mihi videretur annexui, veniam postulans & festinationis pariter, & morarum. Festinationis, quia ad unam lucubratiunculam dictare voluerim multorum opus dierum: tarditatis, quia alio opere detentus, non statim ad interrogata rescripsi.

Didymi. liber de Spiritu sancto.

ARGUMENTUM.

Exsuperantium, qui sub paludamento, & chlamyde militari christianam agebat vitam, ad perfectionem hortatur, ut distributis divitiis, seipsum Deo offerat, & unà cum fratre Quintiliano Bethlehem migret.

AD EXUPERANTIUM Hortatoria.

EPISTOLA XXIX.

INter omnia, quæ mihi sancti fratris Quintiliani amicitiæ præstiterint, hoc vel maximum est, quod te mihi ignotum corpore, mente sociavit. Quis enim non diligat eum, qui sub paludamento, & habitu militari agat opera prophetarum, & exteriorem hominem aliud promittentem, vincat interiori homine, qui formatus est ad imaginem creatoris? Unde & prior ad officium provoco litterarum: & precor, ut mihi occasionem tribuas sæpiùs rescribendi, quòd de cetero scribam audaciùs. Illud autem prudentiæ tuæ breviter significasse sufficiat, ut memineris Apostolicæ sententiæ: Vinctus es uxori, ne quæras solutionem: solutus es, ne quæras uxorem: id est, alligationem, quæ solutioni contraria est. Qui igitur servit officio conjugali, vinctus est: qui vinctus est, servus est. Qui autem solutus est, liber est. Cùm ergo Christi gaudeas libertate, & aliud agas, aliud repromittas, ac propemodum in domate constitutus sis, non debes ad tollendam tunicam è tecto descendere, nec respicere post tergum, nec aratri semel arrepti stivam dimittere: sed si fieri potest, imitare Joseph, & Ægyptiæ dominæ pallium relinque, ut nudus sequaris Dominum Salvatorem, qui dicit in Evangelio: Nisi quis dimiserit omnia, & tulerit crucem suam, & secutus me fuerit, non potest meus esse discipulus. Projice

sarcinam sæculi, ne quæras divitias, quæ camelorum pravitatibus comparantur. Nudus & levis in cœlum evola, ne alas virtutum tuarum auri deprimant pondera. Hæc autem dico, non quòd te avarum didicerim: sed quòd intelligam idcircò adhuc te militiæ operam dare, ut impleas sacculum, quem evacuare Dominus præcepit. Si igitur qui habent possessionem & divitias, jubentur omnia vendere & dare pauperibus, & sic sequi Salvatorem: dignatio tua aut dives est, & debet facere quod præceptum est aut adhuc tenuis, & non debet quærere, quod erogatura est. Certè Christus pro animi voluntate omnia in acceptum refert. Nemo Apostolis pauperior fuit & nemo tantum pro Domino dereliquit. Vidua in Evangelio paupercula, quæ duo minuta misit in gazophilacium, cunctis præfertur divitibus, quia totum quod habuit dedit. Et tu igitur eroganda non quæras, sed quæsita jam tribue, & fortissimum tyrunculum suum Christus agnoscat, ut lætus tibi de longissimâ regione venienti occurrat pater, ut stolam tribuat, ut donet annulum, ut immolet pro te vitulum saginatum, ut expeditum cum sancto fratre Quintiliano ad nos citò faciat navigare. Pulsavi amicitiarum fores: & si aperueris, & nos crebrò habebis hospites.

ARGUMENTUM.

Scribit senex hanc epistolam de senectutis commodis, & incommodis.

HIERONYMUS Pammachio.

EPISTOLA XXX.

LEgi in quadam controversiâ. Imbecillitas corporis, animæ quoque vires secum trahit. E contrariò Paulus ait Apostolus: Quando infirmor, inquit, tunc fortior sum: & virtus

virtus in infirmitate perficitur. Spiritus enim contra carnem, & caro contra spiritum, hæc invicem sibi adversantur, ne quæ volumus, illa faciamus. Unde & in Evangelio dicitur: Spiritus promptus est, caro autem infirma. Senectus multa secum & bona affert, & mala. Bona, quia nos ab impudentissimis dominis liberat voluptatibus: gulæ imponit modum, libidinis frangit impetus, auget sapientiam, dat maturiora consilia: & frigescente corpore, dormit cum perpetuâ virgine Sunamite: luxuriamque contemnens cum Berzellai, delegat eam filio adolescenti Canaham: & non vult transire Jordanem, atque in alios fines de suis finibus, id est, regionibus, exire. Quæ autem putantur senectutis mala, ista sunt, crebræ infirmitates, pituita molestissima, quam Græcorum alij κόρυζα, alij φλέγμα nuncupant: caligantes oculi, acescentes cibi, tremens interdum manus, nudi gingivis dentes & inter cibos cadentes. Ad hæc torminibus & aculeis stomachi, podagræque & chiragræ doloribus sæpè torquetur: ita ut ne stylum quidem aut calamum tenere queat, ut suis pedibus non possit incedere: magnáque parte vitæ videatur esse truncata, & multis membris præmortua.

Cùm hæc ita se habeant, in malorum comparatione tolerabiliùs sustinebo morbos, dummodò unâ & gravissima dominâ libidine caream. Patitur quidem & senectus nonnunquam incentiva vitiorum: nullusque juxta sanctum martyrem Cyprianum diu tutus est periculo proximus. Sed aliud est titillari, aliud obrui voluptatibus. Ibi cum Apostolo adolescentia loquitur, quæ novit virentis corporis necessitates. Non enim quod volo bonum *Cyprian.*

hoc ago: sed quod nolo malum, illud facio. Et, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Hic autem rarò inter emortuos cineres scintilla sublucens reviviscere nititur & tamen incendia non potest suscitare. Quamobrem Pammachi, cano jam mecum capite impetra mihi à Domino, ut comitem mihi merear habere sapientiam, de quâ scriptum est, Ama illam, & servabit te: honora illam, & amplexabitur te.

ARGUMENTUM.

Consolatur se testimonio paucorum verè amantium contra Lavinium ejusque similes æmulos & obtrectatores frequentes.

HIERONYMUS Eustochio.

EPISTOLA XXXI.

NUllus imperitus scriptor est, qui lectorem non inveniat similem sui: multóque pars major est Milesias fabellas revolventium, quam Platonis libros. In altero enim ludus & oblectatio est, in altero difficultas, & sudor mixtus labori. Denique, Timæum de mundi harmonia, astrorumque cursu, & numeris disputantem ipse, qui interpretatus est, Tullius, se non intelligere confitetur. Testamentum autem Grunnij Corocottæ, Porcelli, decantant in scholis puerorum agmina cachinnantium. Igitur & noster Luscius Lavinius fruatur testibus, imò fautoribus suis: vincatque multitudine, quia forsitan vincit ingenio. Mihi sufficit paucorum testimonium, & amicorum laude contentus sum, qui in expetendis opusculis meis amore nostri labuntur, & studio scripturarum. Ac nonnullos fore arbitror, qui hoc ipsum, quod ad te Eustochium, sermonem facio; obtrectationi parere contendant: non considerantes Holdam &

Annam ac Delboram, viris tacentibus, prophetaſſe, & in ſervitute Chriſti nequaquam differentiam ſexuum valere, ſed mentium.

ARGUMENTUM.

Euſtochio virgini dedicat ſuos in Ezechielem commentarios, ſimulque triſtem amicorum Romæ ſtatum deplorat.

HIERONYMUS Euſtochio.

EPISTOLA XXXII.

FInitis in Eſaiam decem & octo explanationum voluminibus, ad Ezechiel, quod tibi & ſanctæ memoriæ matri tuæ Paulæ, ô virgo Chriſti Euſtochium, ſæpe pollicitus ſum, tranſire cupiebam, & extremam (ut dicitur) manum operi imponere prophetali. Et ecce ſubitò mors mihi Pammachij atq; Marcellæ, Romanæ urbis obſidio, multorumque fratrum & ſororum dormitio nunciata eſt. Atque ita conſternatus obſtupui, ut nihil aliud diebus ac noctibus niſi de ſalute omnium cogitarem: méque in captivitate ſanctorum putarem eſſe captivum: nec poſſem prius ora reſerare, niſi aliquid certius diſcerem, dum inter ſpem & deſperationem ſollicitus pendeo, aliorumque malis me crucio. Poſtquam verò clariſſimum terrarum omnium lumen extinctum eſt, imò, Romani Imperij truncatum caput, & ut verius dicam, in unâ urbe totus orbis interiit, obmutui & humiliatus ſum, & ſilui de bonis, & dolor meus renovatus eſt: conculcavit cor meum intra me, & in meditatione meâ exarſit ignis: nec putavi illam ſententiam negligendam; Muſica in luctu importuna narratio. Verùm quia tu indeſinenter hoc flagitas, & magno vulneri cicatrix paulatim obducitur, ſcorpiuſque inter Enceladum & Porphyrium Trinacriæ humo premitur, & hydra

Roma capta.

multorum capitum contra nos aliquando sibilare cessavit, datumque tempus, quo non hæreticorum respondere insidiis, sed scripturarum expositioni incumbere debeamus: aggrediar Ezechielem Prophetam, cujus difficultatem Hebræorum probat traditio. Nam nisi qui apud eos ætatem sacerdotalis ministerij, id est, tricesimum annum, impleverit, nec principia Geneseos, nec Canticum canticorum, nec hujus voluminis exordium & finem legere permittitur: ut ad perfectam scientiam & mysticos intellectus plenum humanæ naturæ tempus accedat. Quod opus si per Domini misericordiam ad calcem usque perduxero, transibo ad Hieremiam, qui in lamentationibus suis sub typo Hierusalem, quatuor plagas mundi quadruplici plangit alphabeto.

Ezech.

Hieremias.

ARGUMENTUM.

Eustochio mittit alios rursus in Ezechielem commentarios, excusans interim occupationes, & senilem ætatem, quibus in scribendo impediatur.

HIERONIMUS Eustochio virgini.

EPISTOLA XXXIII.

Terentius.

OLim pueri legimus, Nihil tam facile est, quin difficile fiat, quod invitus facias. Fateor me explanationes in Ezechiel multo antè tempore promisisse, & occupatione de toto huc orbe venientium implere non posse, dum nulla hora, nullumque momentum est, in quo non fratrum occurramus turbis, & monasterij solitudinem hospitum frequentiâ cōmutemus: in tantum, ut claudendum sit nobis ostium, aut scripturarum, per quas aperiendæ sunt fores, studia relinquenda. Itaque lucrativis, imò furtivis noctium horis, quæ

hyeme appropinquante longiores esse cœperunt, hæc ad lucernulam qualiacumque sunt, dictare conamur, & æstuantis animi tædium interpretatione digerere. Nec jactamus (ut quidam forsitan suspicantur) fratrum susceptionem, sed morarum causas simpliciter confitemur: præsertim cùm occidentalium fuga, & sanctorum locorum constipatio, nuditate atque vulneribus indigentium, rabiem præferat barbarorum: quod absque lachrymis & gemitu videre non possumus, illam quondam potentiam & ignorantiam divitiarum ad tantam inopiam pervenisse, ut tecto, & cibo, & vestimento indigeat. Et tamen nequaquàm duri quorumdam atque crudeles animi molliuntur, dum pannos eorum & farcinnulas discutiunt, aurum in captivitate quærentes. Accedit ad hanc distandi difficultatem, quòd caligantibus oculis senectute, & aliquid sustinentibus beati Isaac, ad nocturnum lumen nequaquam valeamus Hebræorum volumina relegere: qui etiam ad solis diei que fulgorem litterarum nobis parvitate cæcantur. Sed & Græcorum commentarios fratrum tantum voce cognoscimus. Nullique dubium, quòd alienis dentibus commoliti cibi vescentibus nauseam faciant. Unde obsecro te filia Eustochium, ut ista quæ notariorum stylo cudimus, & ad quæ emendanda spacium vix habemus, post intervalla suspicias.

ARGUMENTUM.

Deplorat Romæ urbis calamitatem, & eorum, qui ex urbe pauperes ad se veniebant egestatem: tum Eustochio dedicat tertium in Ezechielem volumen.

EUSTOCHIO virgini.

EPISTOLA XXXIV.

Nihil diuturnum.

NIhil longum est, quod finem habet: & omnis retrò temporum series transacta non prodest, nisi fortè bonorum operum sibi viaticum præparaverit, quæ semper ad futura, imò ad æterna respiciunt, & nullis terminis coarctantur. Vera sententia est, Omnia orta, occidunt, & aucta senescunt, Et alibi, Nihil est enim opere & manu factum quod non conficiat & consumat vetustas. Quis crederet, ut totius orbis extructa victoriis Roma corrueret, ut ipsa suis populis & mater fieret & sepulchrum, ut tota Orientis, Ægypti, Africæ littora olim dominatricis urbis, servorum & ancillarum numero complerentur, ut quotidiè sancta Bethleem, nobiles quondam utriusque sexus, atque omnibus divitiis affluentes, susciperet mendicantes? Quibus quoniam opem ferre non possumus, condolemus, & lachrymas lachrymis jungimus: occupatique sancti operis sarcina, dum sine gemitu confluentes videre non patimur, explanationes in Ezechiel & pene omne studium omisimus, scripturarúmque cupimus verba in opera vertere: & non dicere sancta, sed facere. Unde rursus à te commoti, ô virgo Christi Eustochium, intermissum laborem repetimus: & tertium volumen aggressi, tuo desiderio satisfacere desideramus: illud & te, & ceteros, qui lecturi sunt deprecantes, ut non vires nostras, sed votum considerent: quorum alterum fragilitatis humanæ, alterum sanctæ est in Domino voluntatis.

ARGUMENTUM.

Eustochium in die festo Petri Apostoli, qui xxix. *die Iunij celebratur munuscula quædam inter quæ cerasa erant, unà cum epistola ad*

Hieronymum miserat nunc is ei respondet, cunctaque ad institutionem bonorum morum piè, ac festiviter transfert.

AD EUSTOCHIUM de acceptis ab eâ munusculis.

EPISTOLA XXXV.

PArva specie, sed charitate sunt magna munera accepisse à virgine, armillas, epistolam, & columbas. Et quoniam mel in Dei sacrificiis non offertur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, ut ita dicam, piperis austeritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suave placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis. Pascha Christi cum amaritudinibus manducatur. Festus est dies & natalis beati Petri: festiviùs est solito condiendus, ita tamen, ut scripturarum cardinem jocularis sermo non fugiat, nec à præscripto palestræ nostræ longiùs evagemur. Armillis in Ezechiele ornatur Hierusalem. Baruch epistolas accipit ab Hieremia. In columbæ specie Spiritus sanctus allabitur. Itaque ut te aliquid & piperis mordeat, & pristini libelli etiam nunc recorderis, cave, nè operis ornamenta dimittas quæ veræ armillæ sunt brachiorum: nè epistolam pectoris tui scindas, quam à Baruch traditam novaculâ rex prophanus incidit: nè ad similitudinem Ephraim per Oseam audias, Facta es insipiens ut columba.

Levit. 2. *Exod. 13* *Festus dies beati Petri.* *Ezech. 16.* *Hier. 36.* *Ioan. 1.* *Oseæ 7.*

Nimium respondebis austerè, & quod festo non conveniat diei. Talibus ipsa muneribus provocasti, dum dulcibus amara sociata sunt, & à nobis paria recipies. Laudem amaritudo comitabitur. Verùm ne videar dona minuisse, accepimus & canistrum cerasis refertum, talibus & tam virginali verecũdiâ rubentibus ut

ea nunc à Lucullo delata existimarem. Si quidem hoc genus pomi, Ponto & Armeniâ subjugatis, de Cerasunto primus Romam pertulit. Unde & de patria arbor nomen accepit. Igitur quia in scripturis canistrum ficis plenum legimus, cerasa verò non invenimus, in eo quo allatum est, id quod allatum non est, prædicamus: optamúsque te de illis pomis fieri, quæ contra templum Dei sunt, & de quibus Deus dicit: * Quia bona valde. Nihil quippè Salvator medium amat. Et sicuti frigidum non refugiens, calidis delectatur, ita tepidos in Apocalipsi evomere se velle loquitur. Unde nobis sollicitiùs providendum est, ut solemnem diem non tam ciborum abundantia, quàm spiritus exultatione celebramus. Quia valde absurdũ est, nimiâ satuitate velle honorare martyrem quem scias Deo placuisse jejuniis. Ita semper comedendum est, ut cibum & oratio sequatur, & lectio. Quod si aliquibus displicet, Apostoli verba cantato: Si adhuc hominibus placerem, Christi ancilla non essem.

Cerasf. Sap 24.

* Alias, ecce Apoc.

Festa ut celebranda.

INITIUM APOLOGIÆ D. Hieronymi adversus Ruffinum, ad Pammachium & Marcellinum.

EPISTOLA XXXVI.

Psal 67. ET vestris & multorum litteris didici, obiici mihi in scholâ tyrannicâ, lingua canum meorum ex inimicis ab ipso, cur περὶ ἀρχῶν, libros in Latinũ verterim. O impudentiam singularem: accusant Medicum quòd venena prodiderit, ut scilicet φάρμακον θανάσιμον suum non innocẽtiæ merito, sed criminis cõmunione tueãtur, quasi culpã numerus peccãtorum minuat, & in personis, non in rebus sit accusatio. Scribuntur contra me libri, inge-

runtur omnibus audiendi, & tamen non eduntur, ut simplicium corda percutiant, & mihi facultatem pro me auferant respondendi. Novum malitiæ genus, accusare, quod prodi timeas, scribere, quod occultes. Si sunt vera, quę scripsit, cur publicũ timuit? si falsa, cur scripsit? Olim pueri legimus, Intemperantis esse arbitror, scribere quidquam, quod occultari velis. Rogo, quis est iste dolor? quid æstuant? quid insaniunt? quòd præconem repuli figuratum? quòd nolui me subdolo ore laudari? quòd sub amici nomine, inimici insidias deprehẽdi?

ARGUMENTUM.

Chromatium & Eusebium fratres unà cum Jovino amico, necnon matre, & sororibus virginibus eadem in domo sanctè viventes, omnes Stridonenses resalutat, Bonosum laudat, & sororem suam illis commendat.

HIERONYMUS ad Chromatium, Jovinum, & Eusebium.

EPISTOLA XXXVII.

NOn debet charta dividere, quos amor mutuus copulavit: nec per singulos officia mei sunt partienda sermonis, cùm sic invicem vos ametis, ut non minus tres charitas jungat, quàm duos natura sociavit: quin potiùs; si rei conditio pateretur, sub uno litterulæ apice nomina indivisá concluderem, vestris quoq; ita me litteris provocantibus, ut & in uno tres, & in tribus unum putarem. Nam postquam sancto Evagrio transmittente, in eâ ad me eremi parte delatæ sunt, quæ inter Syros ac Saracenos vastum limitem ducit, sic gavisus sum, ut illum diem Romanæ felicitatis, quo primùm Marcelli apud Nolam prælio post Cannensem pugnam Hannibalis agmina conciderunt, ego vicerim. Et licet supradi-

ctus frater sæpè me visitet, atque me ita ut sua in Christo viscera foveat: tamen longo à me spatio sejunctus, non minus mihi dereliquit abeundo desiderium, quàm attulerit veniendo lætitiam. Nunc cum vestris litteris fabulor, illas amplector: illæ mecum loquuntur, illæ hîc tantùm Latinè sciunt: hîc enim aut barbarus semisermo dicendus est, aut tacendum. Quotiescúmque charissimos mihi vultus notæ manus referunt impressa vestigia toties aut ego hîc non sum, aut vos hic estis. Credite amori vera dicenti: & cum has scriberem, vos videbam. De quibus hoc primùm queror, cur tot interjacentibus spatiis maris, atque terrarum, tam parvam epistolam miseritis, nisi quòd ita merui, qui vobis, ut scribitis, antè non scripsi. Chartam defuisse non puto, Ægypto ministrante commercia. Et si alicui Ptolemæus maria clausisset, tamen rex Attalus membranas à Pergamo miserat, ut penuria chartæ pellibus pensaretur. Unde & Pergamenarum nomen ad hunc usque diem, tradente sibi invicem posteritate, servatum est. Quid igitur? arbitrer bajulum festinasse? quamvis longæ epistolæ una nox sufficit. An vox aliquâ occupatione detentos? nulla necessitas major est charitate. Restant duo, ut aut vos piguerit, aut ego non meruerim; è quibus malo vos incusare tarditatis, quàm me condemnare non meritum: facilius enim negligentia emendari potest, quàm amor nasci. Bonosus, ut scribitis, quasi filius ἰχθύος id est, piscis, aquosa petit, nos; pristinâ contagione sordentes, quasi reguli & scorpiones, arentia quæq; sectamur. Ille jam calcat super colubri caput: nos serpenti, terram ex divinâ sententiâ comedenti, adhuc cibus sumus: ille jam

Pergamenarum nomen, unde initium habuit.

Humilitas S. Hieron.

potest summum graduum psalmum scandere: *Gen.3.*
nobis, adhuc in primo ascensu fluentibus, nes- *Ps. 350.*
cio an dicere aliquando contingat. Levavi *Ps. 120*
oculos meos in montes, unde veniet auxilium *Ecclesiæ*
mihi. Ille inter minaces sæculi fluctus in tuto *gremiū*
insulæ, hoc est, Ecclesiæ gremio sedens ad *tutissi n præsidiū*
exemplum Joannis, librum fortè jam devorat: *Apoc.10*
ego, in scelerum meorum sepulchro jacens, & *Ioan. 1.*
peccatorum vinculis colligatus, Dominicum *Iob 4.*
de Evangelio expecto clamorem: Hieronyme *Hier.17.*
veni foras. Bonosus, inquam, quia (secundùm *Psal 38.*
Prophetam, omnis diaboli virtus in lumbis *& 15.*
est) trans Euphratem tulit lumbare suum. Ubi *4.Reg.*
illud in foramine petræ abscondens, & po- *25.*
steà scissum reperiens cecinit: Domine, tu pos- *Psal.136*
sedisti renes meos: dirupisti vincula mea, tibi *& 145.*
sacrificabo hostiam laudis. Me verò Nabu-
chodonosor ad Babylonem, id est confusio-
nem mentis meæ catenatum duxit: ibi mihi
captivitatis jugum imposuit: ibi ferri circu-
lum naribus meis innectens de canticis Sion
cantare præcepit. Cui ego dixi; Dominus sol- *1.Cor.3.*
vit compeditos. Dominus illuminat cœcos.
Et, ut breviter cœptam dissimilitudinem fi-
niam. Ego veniam deprecor, ille expectat
coronam. Soror mea, sancti Juliani in Christo
fructus est. Ille plantavit, vos rigate: Do-
minus incrementum dabit. Hanc mihi Jesus
pro eo vulnere, quod diabolus inflixerat,
præstitit, vivam reddendo pro mortuâ. Huic
ego, ut ait gentilis poëta, omnia etiam tuta
timeo. Scitis ipsi lubriculum adolescentiæ
iter, in quo & ego lapsus sum, & vos non si-
ne timore transistis. Hoc illa nunc maximè
ingrediens, omnium est fulcienda præceptis,
omnium est sustentanda solatiis, id est crebris
vestræ sanctitudinis epistolis roboranda. Et

quia charitas omnium sustinet, obsecro ut etiam à Papa Valeriano ad eam confortandam litteras exigatis. Nostis puellares animos his rebus plerúmque solidari, si se intelligant curæ esse majoribus. In meâ enim patriâ, rusticitatis vernaculâ, Deus venter est, & in diem vivitur: & sanctior est ille, qui ditior est. Accessit huic patellæ, juxta tritum populi sermone proverbium, dignum operculum: Lupicinus sacerdos, secundum illud quoque, de quo semel in vitâ Crassum ait risisse Lucilius: Similem habent labra lactucam, asino carduos comedente: videlicet ut perforatam navem debilis gubernator regat, & cœcus cœcos ducat in foveam, talisque sit rector, quales illi qui reguntur. Matrem communem, quæ cum vobis sanctitate societur, in eo vos prævenit, quia tales genuit, cujus verè venter aureus potest dici, eo salutamus honore, quo nostis: unà quoque suscipiendas cunctis sorores, quæ sexu vicere cum sæculo, quæ oleo ad lampadas largiter præparato sponsi opperiantur adventum. O beata domus, in quâ morantur Anna vidua, virgines Prophetissæ, geminus Samuel nutritus in templo; ô tecta felicia, in quibus cernimus Machabæorum martyrum coronis cinctam martyrem matrem. Nam licet quotidiè Christum confiteamini, dū ejus præcepta servatis: tamen ad privatam gloriam publica hæc accessit vobis & aperta confessio, quòd per vos ab urbe vestrâ Ariani quondam dogmatis virus exclusū est. Et miramini forsitan, quòd in fine jam epistolæ rursum exorsus sim. Quid faciam? vocem pectori negare non valeo: epistolæ brevitas compellit tacere, desiderium vestri cogit: loqui præproperus sermo: confusa

Mat. 25. *Luc.* 2. 1 *Reg.* 12. *Mat* 1.

turbatur oratio : amor ordinem nescit.

ARGUMENTUM.

Castrutius Pannonius navigare, ut Hieronymum inviseret, constituerat: agit nunc ei gratias & de oculorum cœcitate consolatur, docens tribulationes ob amorem à Deo immitti; & sequenti se illum anno asserit expectare.

HIERONYMUS ad Castrutium.

EPISTOLA XXXVIII.

SAnctus filius meus Heraclius diaconus mihi retulit, quòd cupiditate nostri Cissam usque venisses, & homo Pannonius, id est terrenum animal, non timueris Adriatici maris æstus, & Ægæi, atque Jonij subire discrimina, & nisi te pius fratrum retinuisset affectus, voluntatem opere complesses. Habeo itaque gratias, & in acceptum refero. In amicis enim non res quæritur, sed voluntas: quia alterum ab inimicis sæpe præbetur, alterum sola charitas tribuit. Simúlque obsecro, nè imbecillitatem corporis, quam sustines, de peccato tibi existimes evenisse. Quod quidem & Apostoli suspicantes de eo, qui natus erat cœcus ex utero, interrogantésque Dominus Salvatorem: Iste peccavit, an parentes ejus, ut cœcus nasceretur? audiunt: Neque hic peccavit, nec parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Quantos enim cernimus ethnicos atque Judæos, hæreticos, atque diversorum dogmatum homines, volutari in cœno libidinum madere sanguine, feritate lupos, rapacitate milvos vincere, & nihilominus flagellum non appropinquare tabernaculis eorum, nec eos cum hominibus verberari, & idcircò superbire contra Deum: & transire usque ad cœlum os eorum: Cùm sanctos è cõtrario viros sciamus ægrotationibus, miseriis, & egestate

Homo Pannonius animal terrenũ.

Ioan.9.

Psal.90.

torqueri,qui forsitan dicunt:Ergo frustrà san-
ctificavi animam meam,& lavi inter innocen-
Psal.91. tes manus meas. Statimque se reprehendentes
aiunt: Si narravero sic,ecce nationem filio-
rum tuorum reprobavi. Si cœcitatis causam
putas esse peccatum,id Dei inferre iram,quod
crebrò medici remediantur:insimulabis Isaac:
Gen.27. qui in tantùm lucis istius expers fuit,ut etiam
Gen.24. cui nollet,errore deceptus benediceret. Refe-
res crimen in Jacob, cujus caligaverat acies:
& cum interioribus oculis,& spiritu prophe-
tali longè post futura prospiceret, & Chri-
stum cerneret de stirpe regiâ esse venturum,
Ephraim & Manassem videre non poterat.
Quid inter reges Josiâ sanctius? Ægyptio
4.Reg. 23. mucrone infectus est. Quid Petro, quid Paulo
Petrus & Paulus à Nerone interfecti. sublimius?Neronianum gladium cruentarunt.
Et(ut de hominibus taceam) Dei Filius su-
stinuit ignominiam crucis:& tu putas beatos,
qui felicitate istius sæculi & deliciis per-
fruuntur? Magna ira est,quando peccantibus
non irascitur Deus. Unde & in Ezechiele ad
Hierusalem:Jam,inquit,non irascar tibi,zelus
Ezec.16. meus recessit à te.Quem enim diligit Domi-
Hebr.12 nus,corripit,& castigat omnem filium, quem
recipit.Non erudit pater,nisi,quem amat.Non
corrigit magister discipulum,nisi eum, quem
ardentioris cernit ingenij, Medicus,si cessave-
Luc.16 rit curare,desperat. Quòd si responderis: quo
Nahū.1. modo Lazarus recipit mala in vitâ suâ:liben-
ter nunc tormenta patiar, ut futura mihi glo-
ria reservetur. Non enim vindicabit Domi-
Niceph. lib.9 17 Athan in vita sancti Anto. nus bis in idipsum. Job, vir sanctus, & imma-
culatus, & justus in generatione suâ, cur tan-
ta perpessus sit, ipsius volumine continetur.
Et nè, veteres replicando historias, longum
faciam,& excedam mensuram epistolæ, bre-

vem tibi fabulam referam, quæ infantiæ meæ temporibus accidit. Beatus Antonius cùm à sancto Athanasio, Alexandriæ Episcopo, propter confutationem hæreticorum in urbem Alexandriam esset accitus, & isset ad eum Dydimus, vir eruditissimus, captus oculis: inter ceteras sermocinationes, quas de scripturis sanctis habebant, cùm ejus admiraretur ingenium, & acumen animi collaudaret, sciscitans: Num tristis es, quòd oculis carnis careas? Cùm ille pudore reticeret, secundò tertióque interrogans, tandem elicuit, ut mœrorem animi simpliciter fateretur. Cui Antonius, Miror ait prudentem virum ejus rei dolere damno, quam formicæ, & muscæ, & culices habent, & non lætari illius possessione, quam sancti soli, & Apostoli meruerunt. Ex quo pervides, quòd multò melius sit spiritu videre, quàm carne, & illos oculos possidere, in quos peccati festuca non possit incidere. Nos, licet hoc anno non veneris, tamen non desperamus adventum tuum. Quod si sanctus Diaconus, portitor litterarum, tuis amplexibus fuerit irretitus, & illo comitante huc veneris: libenter suscipiam dispensationis moram, magnitudine fenoris duplicatam. *Luc.6.*

ARGUMENTUM.

Castorinam, materteram suam, cum quâ nescio quid dissidij fuerat, ad pacem, & concordiam, quod per alias etiam ferat litteras, adhortatur.

Ad Castorinam materteram.

EPISTOLA XXXIX.

Ioannes, idem Apostolus, & Evangelista, in epistolâ suâ ait: Quicumque odit fratrem suum, homicida est. Et rectè, cùm enim homi- *1.Ioan 3* *Homicidium ex odio nascitur.*

cidium ex odio sæpe nascatur, quicumque odit, etiam si necdum gladio percusserit, animo tamen homicida est. Cur, ais, tale principium? Scilicet, ut veteri rancore deposito, mundum pectoris Deo paremus habitaculum.
Psal 4. Irascimini, inquit David, & nolite peccare.
Ephis. 4. Hoc quid velit intelligi, Apostolus pleniùs interpretatur: Sol non occidat super iracundiam vestram.

Quid agemus nos in die judicij, super quorum iram non unius diei, sed tantorum annorum sol testis occubuit? Dominus loquitur in
Mat. 5. Evangelio. Si offers munus tuum ad Altare, ibique recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade reconciliari priùs fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum. Væ mihi misero, nè dicam & tibi, qui tanto tempore, aut non obtuli munus ad Altare, aut irâ permanente, sine
Mat. 6. causa obtuli. Quomodo in quotidianâ prece unquam diximus: Dimitte nobis bebita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: animo discrepante cum verbis, oratione diffidente cum factis. Precor itaque, quod & ante annum prioribus litteris rogaveram, ut pacem quam nobis reliquit Dominus, habeamus, & meum desiderium, & tuam mentem Christus intueatur. In brevi, ante tribunal ejus, reconciliata, seu scissa concordia aut præmium recuperabit, aut pœnam. Quod si tu, quod procul absit, nolueris ego liber ero: epistola me hæc mea, cùm lecta fuerit, absolvet.

Contra illos qui inimicis nolunt remittere.

ARGUMENTUM.

Theodosium, & cæteros sub eo Anachoretas rogat, ut suis precibus à Deo impetrent, ut

tum ipsis, sicut habet in votis, in deserto vivere possit.

AD THEODOSIUM, & alios Anachoretas.

EPISTOLA XL.

QUam vellem nunc vestro, interesse conventui, & admirandum consortium, licet isti oculi non mereantur aspicere, totâ cum exultatione complecti. Spectarem desertum omni amœnius civitate: viderem desolata ab accolis loca, quasi ad quoddam paradisi instar, sanctorum cœtibus obsideri. Verùm quia hoc mea faciunt delicta, ne consortio beatorum inferatur obsessum omni crimine caput, idcirco obsecro (quia vos impetrare posse non ambigo) ut me ex istius tenebris sæculi vestro liberetis oratu. Et antè dixeram præsens, & nunc per litteras votum indicare non cesso quòd mens mea omni ad id studium cupiditate rapiatur. Nunc vestrum est, ut voluntatem sequatur effectus: meum est, ut velim: obsecrationum vestrarum est, ut quod velim, & possim. Ego ita sum, quasi à cuncto grege morbida aberrans ovis. Quòd nisi me bonus pastor ad sua stabula humeris impositum reportarit, lababunt gressus, & in ipso conamine vestigia concident assurgentis. Ego sum ille prodigus filius qui, omni, quam mihi pater crediderat, portione profusâ, necdum me ad genitoris genua submisi, necdum cœpi prioris à me luxuriæ blandimenta depellere. Et quia paululùm non tam desivi à vitiis, quàm cœpi velle desinere: nunc me novis diabolus ligat retibus: nunc nova impedimenta proponens maria undique circumdat, & undique pontum: nunc in medio constitutus elemento, nec regredi valeo, nec progredi possum.

Luc. 15.

Supereſt, ut oratu veſtro ſancti Spiritus aura me provehat, & ad portum optatum optati litoris proſequatur.

ARGUMENTUM.

Marcella Hieronymo, Paula, Euſtochio, virginibus cum eis degentibus, miſerat ſellas, ſaccos, cereos, calices muſcariaque quibus muſcæ abiguntur, xeniola. Hieronymus nunc ei reſpondens, omnia ἀλληγορικῶς ad animæ documentum in utramque partem ſanctè, ac feſtiviter interpretatur.

AD MARCELLAM de acceptis munuſculis.

EPISTOLA XLI.

VT abſentiam corporum ſpiritus confabulatione ſolemur, facit unuſquique quod prævalet. Vos dona tranſmittitis: nos epiſtolas remittimus gratiarum, ita tamen, ut quia velatarum virginum munus eſt, aliqua in ipſis munuſculis eſſe myſteria demonſtremus. Saccus, orationis ſignum atque jejunij eſt. Sella, ut foras pedes virgo non moveat. Cerei, ut accenſo lumine, ſponſi expectetur adventus. Calices mortificationem carnis oſtendunt, & ſemper animum ad martyrium præparatum. Calix quippe Domini inebrians, quàm præclarus eſt. Quòd autem & matronis * offertis muſcaria parva parvis animalibus eventilandis, elegans ſignificatio eſt, debere luxuriam citò reſtinguere, quia muſcæ morituræ oleum ſuavitatis exterminant. Hic typus ſit virginum, hæc figura matronarum. Nobis autem, licet in perverſum, munera veſtra conveniunt. Sedere, aptum eſt otioſis: in ſacco jacere, pœnitentibus: calices habere, potantibus. Licet & propter nocturnos metus, & animos ſemper malo conſcientiæ formidantes, cereos quoque accendiſſe ſit gratum.

Virgines velatæ.

Pſal 22.
Eccl 10.
* *Offerimus.*

ARGUMENTUM.

Algasia nobilis, & ex ultimis Galliarum finibus orta femina, unà cum Hedibia Apodemium ad D. Hieron. in Bethlehem usque misit: ut per sanctissimum & eruditissimum virum aliquot utrique, quæ difficiles videbantur ex Novo Testamento solverentur quæstiones Undecim ergo Algasiæ hoc est una minus quam fecerat Hedibia, sibi explicandas proponit. D. ergo Hieronymus, laudato priùs fœminæ studio: suique ingenij excusata tenuitate ad quæstiones, quas per capita distinctas invenies, descendit, singulasque illi non minùs piè, quàm doctè interpretando solvit.

HIERONYMUS Algasiæ.

EPISTOLA XLII.

Filius meus Apodemius, qui interpretationem nominis sui, longâ ad nos veniens navigatione, signavit, & de Oceani littore atque ultimis Galliarum finibus, Româ præteritâ, quæsivit Bethlehem, ut inveniret in eâ cœlestem panem, & saturatus eructaret in Domino ac diceret: Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi: detulit mihi in parvâ schedulâ maximas quæstiones, quas à te datas, mihique tradendas diceret. Ad quarum lectionem intellexi studium reginæ Saba in te esse completum, quæ de finibus terræ venit audire sapientiam Salomonis. Non quidem ego Salomon, qui & ante se, & post se cunctis hominibus præfertur sapientia: sed tu regina appellanda es Saba, in cujus mortali corpore non regnat peccatum, & quæ ad Dominum totâ mente conversa, audies ab eo: Convertere, convertere Sunamitis. Etenim Saba in linguâ nostrâ conversionem sonat. Simulque animadverti, quòd

Psal. 44. *3. Reg. 10.* *Mat. 12.*

quæstiunculæ tuæ de Evangelio tantum & de Apostolo propositæ, indicant te veterem scripturam aut non satis legere aut non satis intelligere: quæ tantis obscuritatibus & futurorum typis obvoluta est, ut omni interpre-
Ezech. 43. 44. tatione egeat, & porta orientalis, de quâ ve-
Apoc. rum lumen exoritur, & per quam Pontifex
Cant 1. ingreditur, & egreditur, semper clausa sit, &
Esa. 8. soli Christo pateat, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit: ut illo reserante introeas cubiculum ejus, & dicas: Introduxit me Rex in cubiculum suum. Præterea satis miratus sum, cur, purissimo fonte vicino relicto, nostri tam procul rivuli fluenta quæsieris; & omissis aquis Siloe, quæ vadunt cum silentio, desideres aquas Sihor, quæ turbidis sæculi hujus vitiis sordidantur. Habes istic sanctum virum Aletium presbyterum, qui vivâ, ut aiunt, voce, & prudenti, disertoque sermone, possit solvere, quæ requiris: nisi fortè peregrinas merces desideras, & pro varietate gustus nostrorũ quoque condimentorum te alliamenta delectant. Aliis dulcia placent: nonnullos subamara delectant: horum stomachum acida renovant, illorum salsa sustentant. Vidi ego nauseam, & capitis vertiginem antidoto, quæ appellatur πίκρα sæpè sanari, & juxta Hippocratem, contrariorum contraria esse remedia. Itaque
Exod. 15 nostram amaritudinem illius nectareo melle curato: & mitte in Mara lignum crucis, senilemque pituitam juvenili austeritate com-
Psal. 118. pesce: ut possis læta cantare. Quam dulcia gutturi meo eloquia tua, super mel ori meo?

ARGUMENTUM.

Respondet iis, qui D. Hieronymo obtrectabant, quòd quædam ex novo testamento jam

receptæ mutasset, & virginum cum viris consuetudinem vituperasset.

HIERONYMUS Marcellæ.

EPISTOLA XLIII.

POst priorem epistolam, in quâ de Hebræis verbis pauca perstrinxeram, ad me repentè perlatum est, quosdam homunculos mihi studiosè detrahere, cur, adversum auctoritatem veterum, & totius mundi opinionem, aliqua in Evangeliis emendare tentaverim. Quos ego cùm possem meo jure contemnere: (asino quippe lyra superfluè canit) tamen, nè nos superbiæ, ut facere solent, arguant, ita responsum habeant, non adeò me hebetis fuisse cordis, & tam crassæ rusticitatis (quam illi solam pro sanctitate habent, piscatorum se discipulos asserentes: quasi idcircò sancti sint, si nihil scierint) ut aliquid de Dominicis verbis aut corrigendum putaverimus, aut non divinitus inspiratum: sed Latinorum codicum vitiositatem, quæ ex diversitate librorum omnium comprobatur, ad Græcam originem, unde & ipsi translata non denegant, voluisse revocare. Quibus si displicet fonte unda purissimi: cœnosos rivulos bibant, & diligentiam, quâ aviam silvas, & concharum gurgites norunt, in scripuris legendis abjiciant: sintque in hac re tantùm simplices, ut Christi verba existiment rusticana, in quibus per tanta jam sæcula tantorum ingenia sudaverunt, ut rationem verbi uniuscujusque magis opinati sint, quàm expresserint. Apostolum arguant imperitiæ, qui ob multas litteras insanire dicebatur. Scio te, cùm ista legeris, rugare frontem, & libertatem meam rursum seminarium timere rixarum, ac meum, si fieri potest, os digito, velle *Act. 26*

comprimere: nè audeam dicere, quæ alij facere non erubescunt. Rogo, quid à nobis liberè dictum est? nunquid in lancibus Idola cælatæ descripsi? numquid inter epulas Christianas virginalibus oculis baccharum satyrorumque complexus innexui? aut umquam aliquem amarior sermo pulsavit? numquid ex medicis divites fieri doluimus? numquid reprehendi hereditatis sepulturas? Unum miser locutus, quòd virgines sæpiùs deberent cum mulieribus esse, quàm cum masculis, totius oculos
Psal.68. urbis offendi, cunctorum digitis notor. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis, & factus sum eis in parabolam: & tu putas me aliquid deinceps locu-
Aselli bipedes. turum? Verùm, nè Flaccus de nobis rideat: Amphora cœpit institui currente rotà, cur urceus exit? revertimur ad nostros bipedes asellos, & illorum in aure buccinâ magis, quàm cithara concrepamus. Illi legant, spe gaudentes, tempori servientes: nos legamus, spe gaudentes, Domino servientes. Illi adversus presbyterum accusationem omninò pu-
Rom.12. tent recipiendam: nos legamus, Adversum
1.Tim.5 presbyterum accusationem ne receperis, nisi sub duobus, aut tribus testibus: peccantes au-
1.Tim.1 tem coram omnibus argue. Illis placeat humanus sermo, & omni acceptione dignus: nos cum Græcis, id est, cum Apostolo, qui Græcè locutus est, erremus: Fidelis sermo, & omni
Zach.9. acceptione dignus, Ad extremum illi gaudeant gallicis canteriis non solutus vinculis, & in Salvatoris ministerium præparatus, Zachariæ asellus ille delectet: qui post quam
Psal.32. Domino terga præbuit cœpit Esayæ consonare vaticinio: Beatus qui seminat secus omnem aquam, ubi bos & asinus calcant.

ARGUMENTUM.

Rogatus per litteras à Marcellâ, nobili apud Romanos feminâ, quid sit Ephod-bad, & quid Teraphim apud Hebræos, exponit.

HIERONYMUS Marcellæ.

EPISTOLA XLIV.

EPistolare officium est, de familiari, aut de quotidianâ conversatione aliquid scribere, & quodam modo absentes inter se præsentes fieri, dum mutuò, quid aut velint aut gestum sit, nunciant, licet dum confabulationis tale convivium, doctrinæ quoque sale condiatur. Verùm tu, dum tota in tractatibus occuparis, nihil mihi scribis, nisi quod me torqueat, & scripturas legere compellat. Denique heri, formosissimâ quæstione propositâ, postulasti, ut quid sentirem, statim rescriberem. Quasi verò Pharisæorum teneam cathedram, ut quotiescumque de verbis Hebraicis jurgium est, ego arbiter, & litis sequester exposcar. Non sunt suaves epulæ, quæ non placentam redolent, quas non condit Apicius, in quibus nihil de magistrorum hujus temporis jure suffumat. Sed quia vector & internuncius sermonis nostri redire festinat, rem grandem celeriùs dicto, quàm debeo: licet de scripturis sanctis disputanti non tam necessaria sint verba, quàm sensus. Quòd eloquentiam quæris, Demosthenes legendus, aut Tullius est: si sacramenta divina, nostri codices, qui de Hebræo, in Latinum non bene resonant, pervidendi. In fronte epistolæ tuæ posueras, quid sibi velit, quod in Regnorum libro primo scriptum est: Et Samuel puer Serviebat ante conspectum Domini, cinctus *1. Reg. 7.* ephod-bad, & diploidem habebat pusillam, quam fecerat ei mater sua: & afferebat ei de

diebus in dies, cùm ascenderet cum viro suo sacrificare sacrificium dierum. Itaque quæris quid sit ephod-bad, quo futurus propheta præcingitur, utrum nè zona, an, ut quidam putant, thuribulum, vel genus aliquod vestimenti sit. Et si vestis, quo modo ea præcin-
Ibidem. gitur? Et post ipsum ephod, quare adjungitur ei bad? In sequentibus quoque legisse scribis. Venit homo Dei ad Eli, & dicit ei. Hæc dicit Dominus: Manifestè ostendi me ad domum patris tui, ex omnibus tribubus Israël, cùm essent in terrâ Ægypti servientes in domo Pharaonis, & elegi domum patris tui ex omnibus tribubus Israël mihi in sacerdotiū: ut ascenderent ad altare meum, & incenderent incensum, & portarent ephod: totum-
1. Reg. 22 que libri ordinem prosecuta, etiam de illo loco exemplar sumpsisti, in quo Doëc Idumæus jussu regis interfecit sacerdotes. Et conversus, inquit, scriptura, Doec Syrus mortificavit ipse sacerdotes Domini: & occidit in illâ die trecentos quinque viros, sive, ut in Hebræo legitur, octoginta quinque, omnes qui portabant ephod: & Nob civitatem sacerdotum occidit in ore gladij à viro usque ad mulierem, ab infante usque ad nutrientem, & vitulum, & asinum, & ovem in ore gladij. Et salvatus est unus filius Achimelech filij Achitob, & nomen ei Abiathar, & fugit post David. Non me teneo, quin problematis ordinem responsione præveniam. Ubi nunc legimus, & omnes portantes ephod: in Hebræo habet, portantes ephod-bad. Hoc quare ita dixerim, in sequentibus disces. Illud quoque sequitur, addidisti. Et factum est, cùm fu-
1. Reg. 23. geret Abiathar filius Achimelech ad David, & ipse cum David descendit in Ceila
habens

habens ephod in manu ſua: & renunciatum eſt Saül, quia venit David in Ceila: ubi cum regis adventus, & civitatis timeretur obſidio, dixit David ad Abiathar: Defer ephod Domini. Hæc ſunt, quæ de Regnorum libro excepta proponens, ad volumen Judicum tranſcendiſti, in quo Micha de monte Ephraim ſcribitur mille centum argenti ſiclos matri quos illa noverat rediddiſſe, atque ſculptile inde feciſſe & conflatile. Et addis hæc poſt modicum, vocari ephod & theraphim, cum utique ſi zona ſit, aut veſtimenti genus, ſculptile atque conflatile eſſe non poſſit. Agnoſco errorem penè ōmnium Latinorum, putantium ephod & teraphim quæ poſteà nominantur, de hoc argento, quod Micha matri dederat, fuiſſe conflata, cum ſcriptura ſic referat: Et accepit mater ejus, haud dubium quin Michæ, argentum, & dedit illud conflatori, & fecit illud ſculptile, atque conflatile quod fuit in domo Michæ, domus Michæ, domus ejus Dei, & fecit ephod & theraphim, & implevit manum unius de filiis ſuis, & factus eſt ei in ſacerdotem. Si autem putas, ea, quæ ſuperiùs appellata ſunt ſculptile, atque conflatile, ephod & theraphim deinceps nominari, diſce eſſe non eadem: ſi quidem poſt matris idolum, quod dicitur ſculptile, atque conflatile, fecit Micha ephod & theraphim, ſicut ex conſequentibus approbatur. Et reſponderunt quinque viri, qui abierant conſiderare terram, & dixerunt ad fratres ſuos: Ecce noſtis, quia eſt in domibus iſtis ephod, & theraphim, & ſculptile, atque conflatile. Et poſt multa quæ in medio prætermiſiſti: Et aſcenderunt, inquit- Jud. 17.

quinque viri, & illuc irruerunt, & sumpserunt sculptile, atque conflatile, ephod, & theraphim, Et sexcenti viri qui cincti erant vasis bellicis, ingressi sunt domum Michæ, & sumpserunt sculptile atque conflatile, ephod & theraphim. Ex quo coarguuntur eorum opiniones, qui ut dissolubilem facerent quæstionem, ephod argenteum putaverunt. Illud breviter attende, quòd numquam nisi in sacerdo-
1. Reg. 2. tio nominetur. Nam & Samuel, qui illo cin-
1 Reg. ctus refertur, levites fuit: & sacerdotes. Nob
22. 21. hoc dignitatis suæ insigne portabant. Et quòd in Latinis codicibus non habetur, quando David fugiens à Saül venit ad Achimelech, & gladium postulavit dicens. Vide, si est ad manum tuam lancea, & gladius, quoniam gladium meum, & vasa mea non sustuli in manu mea: respondensque sacerdos dixit: Ecce gladius Goliath alienigenæ, quem percussisti in valle Terebinthi, & hic involutus est vestimento post ephod in sacrario, utique ephod conditum servabatur. Hoc quoque ipsum, quod nunc posuimus, ubi sculptile, & conflatile legitur, licet idolum sit, tamen, quia per errorem religio putabatur, ad venerationem ejus, sicut ad Dei mysterium, ephod & theraphim insigne conficitur. Theraphim quid sit, si spatium dictandi fuerit, prosequemur. Nunc interim de ephod, ut cœpimus,
Exod. 8. explicandum est. In Exodo, ubi Moysi præcipitur, ut sacerdotalia jubeat fieri vestimenta, post cetera legitur: Et hæ stolæ, quas facient, pectorale, & superhumerale, & tunicas κοσυμβωτάς, & cidarim, & cinctorium. Ubi autem nos posuimus superhumerale, in Græco ἐπωμίδα Septuaginta Interpretes transtulerunt, quòd scilicet super humeros istius-

modi veniat veſtimentum. Deinde ſubjungitur: Et hi accipient aurum,& hiacynthum, & coccum, & purpuram, & byſſum, & facient ſuperhumerale de byſſo torta,opus textile varium. Quid plura totus Exodi liber hac veſtium plenus eſt ſpecie:nam & in fine ejuſdem voluminis ſcribitur. Et fecit omnis ſapiens *Exod.39.* in operibus ſtolas ſanctorum,quæ ſunt Aaron ſacerdotis,ſicut Dominus præcepit Moyſi:Et fecerunt ſuper humerale de auro, & hyacintho,& purpurâ,& cocco,& byſſo retortâ. *Sed* quia in Exodo hoc genus veſtimenti præcipitur tantùm ut fiat, & poſteà factum refertur,non tamen eo Aaron veſtitur: in Levitico *Levit.8.* quo modo ſacerdotalibus veſtimentis indutus fuerit,explicatur,Et applicuit Moiſes Aaron,& filios ejus,& lavit eos aquâ, & veſtivit eum tunicâ, & cinxit eum zonâ,& veſtivit eum ὑποδύτην quod nos ſubtunicalem, ſive tunicam,quâ ſubtus veſtitus eſt, poſſumus interpretari. Et impoſuit ei ſuperhumerale, inquit, & cinxit eum ſecundùm facturam ſuperhumeralis,& conſtrinxit eam in ipſo. Vides itaque, hoc Aaron ſuperhumerali cingi, quo modo Samuel ephod-bad illo neſcio quo cingebatur. Sed, ne te longius traham, hanc habe ſententiam. Ubicumque in Septuaginta interpretibus, hoc eſt in codicibus noſtris, ἐπωμὶς, id eſt, ſuperhumerale legitur,in Hebræo ſcriptum eſt ephod. Quod quare alibi interpretari voluerint, & alibi interpretatum reliquerint, non eſt mei judicij, cum hoc ipſum in pluribus fecerint: ut quæ alibi aliter atque aliter expreſſerant, noviſſimè tranſlationis varietate laſſati, ipſa Hebræa verba poſuerint. Aquila autem, id quod illi ἱμάτιον dixerunt, ἐπίῤῥαμμα, & ἐπένδυμα di-

xit: quod scilicet tunica est: & quod Hebræo sermone vocatur מעיל mehil, superiorem tunicam: ἔνδυμα vero, id est, ἐπωμὶς quod Hebraicè dicitur ephod, superius pallium significat, quo tota sacerdotalis protegatur ambitio. Quæras forsitan, si ephod sacerdotale sit pallium, quare in quibusdam locis addatur bar. Audiens bar, risum tenere non possum. Nam cum apud Hebræos dicatur bad, ipsos quoque Septuaginta interpretes sic transtulisse manifestum sit, ut pro bad bar scriberetur, error obtinuit, בד Bad
*Exod.*28 autem Hebraicâ linguâ linum dicitur: licet linum פשתה pistha significantiùs exprimatur. Denique ubi nos legimus, & facies femorale lineum, ut operiant carnis turpitudi-
*Ioan.*10.
nes à lumbis usque ad crura eorum: in He-
1 *Reg.*2. bræo pro lineo, bad ponitur. Quâ specie vir
21. quoque ille, qui Danieli monstratur, indutus est: Et extuli oculos meos, & vidi: & ecce vir unus vestitus est בדים baddim, quo plurali numero vestes lineæ nuncupantur. Propterea autem Samuël & octoginta quinque viri sacerdotes, אפוד ephod lineum portasse referuntur: quoniam Sacerdos magnus solus habebat licentiam ephod, non lineo vestiendi, verùm, ut Scriptura commemorat, auro, hiacyntho, purpurâ, cocco, byssoque contexto. Ceteri habebant ephod, non illâ varietate distinctum, & duodecim lapidibus ornatum, qui in humero utroque residebant, sed lineū, & simplex, & toto candore purissimum. Verùm quia suprà promiseram, me, si spatium dictandi fuisset, de תרפים theraphim quoque breviter disserturum, nec quisquam interim interpellator advenit: scito theraphim ab Aquila μορφώματα interpretari, quas nos figu-

ras, sive figurationes possumus dicere. Nam in
eo loco, quando Saul misit nuncios, ut accipe- 1 *Reg.* 19
rent David & responderunt vexari illum gra-
viter, misit rursum dicens: Afferte illum in le-
cto ad me, ut occidam illum: & venerunt nun-
cii, & ecce κενοτάφια in lecto: pro cenotaphiis,
in Hebræo theraphim, id est μορφώματα posita
sunt, & non decor caprarum, ut nostri codices
habent, sed pulvillus de caprarum pelle con-
sutus, qui intonsis pilis, caput involuti in le-
ctulo hominis mentiretur. Ut autem utriusque
sermonis veritatem pariter explicem, in Osee *Osee* 3.
cōminatur Deus se à populo fornicante om-
nem gratiam ablaturum, dicens: Quòd diebus
multis sedebunt filij Israël sine rege, & prin-
cipe, sine sacrificio, sine altari, & sine sacerdo-
tio, & manifestationibus. Pro sacerdotio, &
manifestationibus in Hebræo est, sine ephod,
& sine theraphim, sicut Theodotion & Sym-
machus transtulerunt. Ex quo intelligimus,
in ephod, juxta à Septuaginta quoque, qui
sensum magis, quàm verba interpretati sunt,
sacerdotium interpretari: in theraphim ve-
rò, id est, figurationibus vel figuris, varia
opera, quæ theraphim vocantur, intelligi. *Exod* 19.
Nam & in Exodo, ceterisque locis, ubi descri- 28.38.
buntur vestes plumariâ arte contextæ, opus
Cherubim, id est varium, atque depictum
esse factum describitur, ita tamen, ut, vau
litteram Cherubim non habeant: quia ubi-
cumque cum hac littera scribitur, animalia
magis quàm opera significant. Juxta igitur *Iud.* 17.
hunc sensum & Micha cum veste sacerdota- 22.
li, cetera quoque, quæ ad sacerdotalia per-
tinent ornamenta, per theraphim fecisse mon-
stratur. Quem vellem nunc tibi omnem habi-
tum sacerdotalem exponere, & per singulas

vestium species divina ostendere sacramenta. Verùm, quia in hoc ipso brevitatem epistolæ excessimus, & Josephus, ac Philo, viri doctissimi Judæorum, multique de nostris id latissimè prosecuti sunt, quorum, ut ajunt voce audies me: quæ de cetero velis, præsens percunctator præsentem, ut si quid fortè nescimus, sine teste, sine judice in fidâ aure moriatur. Nos, ut scis, Hebræorum lectione detenti, in Latinâ linguâ rubiginem obduximus, in tantùm, ut loquentibus quoque nobis stridor quidam non Latinus interstrepat. Unde ignosce ariditati: & si imperitus sum, inquit, ser-
2.Cor.11 mone Apostolus, sed non scientiâ. Illi utrumque non deerat & unum humiliter renuebat: nobis utrumque deest: quia & quod pueri plausibile habueramus, amisimus, nec scientiam, quam volebamus, consecuti sumus, juxta Æsopici canis fabulam, dum magna sectamur, etiam minora perdentes.

ARGUMENTUM.

Ingens sibi odium apud Romanos Hieronymus contraxit: quòd Paulam, & Eustochium, unâ cum Melaniâ, primarias in urbe fœminas, ad sanctiorem vitam monasticumque institutum traxisset: neque caruit suspicione, quòd eas turpiter amaret: propterea nunc cum stomacho urbem relinquens, dum navim pro discessu conscendit, hujusmodi obtrectatorum obloquiis excitata bile respondet: hominumque malevolentiam deplorat.

HIERONYMUS Asellæ.

EPISTOLA XLV.

SI tibi putem gratias à me referri posse, non sapiam. Potens est Deus super personâ meâ sanctæ animæ tuæ restituere, quod meretur: ego enim indignus, nec æstimare

numquam potui, nec optare, ut mihi tantum in Christo largireris affectum. Et licet me sceleratum quidam putent, & omnibus flagitiis obrutum, & pro peccatis meis, etiam hæc parva sint: tamen tu benè facis, quòd ex tuâ mente etiam malos bonos putas. Periculosum quippè est, de servo alterius judicare: & non facilis venia, prava dixisse de rectis. Veniet, veniet illa dies, in qua & mecum dolebis ardere non paucos. Ego probrosus, ego versipellis, & lubricus, ego mendax, & satanæ arte decipiens. Quid enim est tutius, hæc vel credidisse, vel finxisse de insontibus, an etiam de noxiis credere noluisse? Osculabantur mihi manus quidam, & ore vipereo detrahebant: & dolebant labiis, corde gaudebant. Videbat Dominus, & subsannabat illos, & miserum me, servum suum, futuro cum eis judicio reservabat. Alius incessum meum calumniabatur, & risum, & ille vultui detrahebat, hic simplicitate aliud suspicabatur. Penè certè triennium cum eis vixi. Multa me virginum crebrò turba circundedit. Divinos libros, ut potui nonnullis sæpè disserui: lectio assiduitatem, assiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. Dicant, quid unquam in me aliter senserint, quàm Christianum decebat? Pecuniam cujusquam accepi? munera vel parva, vel magna non sprevi? in manu meâ æs alicujus insonuit? obliquus sermo, oculus petulans fuit? Nihil mihi aliud objicitur, nisi sexus meus: & hoc numquam objicitur, nisi cum Hierosolymam Paula & Melavia proficiscuntur. Esto: crediderunt mentienti: cur non credunt neganti? Idem est homo ipse, qui fuerat: fatetur insontem, qui dudum noxium loque-

Hieronimi voces

batur: & certe veritatem magis exprimunt tormenta, quàm risus: nisi quod facilius creditur, quod aut fictum libenter auditur, aut non fictum, ut fingatur, impellitur. Antequam domum sanctæ Paulæ nossem, totius in me urbis studia cosonabant: omnium penè judicio dignus summo sacerdotio decernebar. Beatæ memoriæ Damasus meus sermo erat: dicebar sanctus: dicebar humilis, & disertus. Numquid domum alicujus lascivioris ingressus sum? numquid me vestes sericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romæ matronarum, quæ meam posset edomare mentem, nisi lugens, atque jejunans, squalens sordibus, fletibus penè cæcata, quam continuis noctibus misericordiam Domini deprecantem sol sæpè deprehendit: Cujus canticum Psalmi, sermo Evangelium, deliciæ continentia, vita jejunium? nulla me potuit alia delectare, nisi illa, quam manducantem numquam vidi? sed postquam eam pro suæ merito castitatis venerari, colere, suspicere cœpi omnes me illicò deseruere virtutes. O invidia primùm mordax tui: ô satanæ calliditas, semper sancta persequens. Nullæ aliæ Romanæ urbi fabulam præbuerunt, nisi Paula, & Melania, quæ, contemptis facultatibus, pignoribusque desertis, crucem Domini, quasi quoddam pietatis levavere vexillum. Si balneas peterent, unguenta eligerent, divitias, & viduitatem, haberent materiem luxuriæ & libertatis, dominæ vocarentur, & sanctæ nunc in sacco & cinere formosæ volunt videri, & in gehennam ignis cum jejuniis & pædore descendere: videlicet non licet eis applaudente populo perire cum turbis. Si gen-

Officium sancta mulieris

tites hanc vitam carperent, si Judæi, haberent solatium non placendi eis, quibus displicet Christus: nunc verò, proh nefas! homines Christiani, prætermissa domorum suarum cura, & proprij oculi trabe neglectâ, in alieno oculo festucam quærunt, lacerant sanctum propositum: & remedium pœnæ suæ arbitrantur, si nemo sit sanctus, si omnibus detrahatur, si turba sit pereuntium, si multitudo peccantium. Tibi placet lavare quotidie: alius has munditias sordes putat. Tu attagenem ructas & de comesto * acipensere gloriaris: ego fabâ ventrem impleo. Te delectant cachinnantium greges: me Paula, Melaniaque plangentes. Tu aliena desideras, illæ contemnunt sua. Te delibuta melle vina delectant: illæ potãt aquam frigidam suaviorem. Tu te perdere existimas quidquid in præsenti non habueris, comederis, devoraveris: illæ futura desiderant, & credunt vera esse, quæ scripta sunt. Esto, ineptè, & inaniter, quibus resurrectio corporum persuasit: quid ad te? nobis è contrario tua vita displicet. Bono tuo crassus sis: me macies delectat & pallor. Tu tales miseros arbitraris: nos te miserabiliorem putamus. Par pari refertur, & invicem nobis videmur insanire. Hæc, mi domina Asella, cùm jam navem conscenderem, raptim flens dolensque conscripsi: & gratias ago Deo meo, quòd dignus sim, quem mundus oderit. Ora autem, ut de Babylone Hierosolyma regrediar, nè mihi dominetur Nabuchodonosor, sed Jesus filius Josedech: veniat Esdras, qui interpretatur adjutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui volebam cantare canticum Domini in terrâ alienâ, & deserto monte Sina, Ægypti auxilium flagita-

Luc. 9.

* *Alias, com[...]* *ansere grig[...]*

Agg. 1. 2.

Isie 42.

Luc. 10

bam:non recordabar Evangelij, quia qui de Hierusalem egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licet sacerdos despiciat, atque levites, Samaritanus
Ioan.8. ille misericors est: cui cùm diceretur: Samaritanus es, & dæmonium habes: dæmonium renuens, Samaritem se non negavit. Quia quem nos custodem, Hebræi Samaritem vocant. Maleficum quidam me garriunt: titulum fidei servus agnosco. Magum vocant &
Marc. 3. Judæi Dominum meum. Seductor & Aposto-
2. Cor. 6
1. Co. 10 lus dictus est. Tentatio me non apprehendat, nisi humana. Quotam partem angustiarum perpessus sum, qui cruci milito? Infamiam falsi criminis imputarunt: sed scio, per bonam & malam famam perveniri ad regna cœlorum Saluta Paulam, & Eustochium, velit nolit mundus, in Christo meas. Saluta matrem Albinam, sororemque Marcellam, Macellinam quoque, & sanctam Felicitatem: & dic eis: Ante tribunal Christi simul stabimus: ibi apparebit, quâ mente quis vixerit. Memento mei, exemplum pudicitiæ & virginitatis insigne, fluctusque maris tuis precibus mitiga.

ARGUMENTUM.

Exuperij litteris, qui & egentibus fratribus miserat munera, respondet: simulque illi dedicat suos in minores Prophetas commentarios, laudans illius Episcopi virtutes.

HIERONYMUS Exuperio Episcopo Tholosano.

EPISTOLA XLVI.

VLtimo jam autumni tempore frater noster, filius tuus Sysinnius monachus, tuæ mihij dignationis epistolam reddidit: quâ lectâ, gavisus sum esse te sospitem & memorem mei, omniumque fratrum, qui in san-

ctis locis Domino serviunt. In quorum refrigeriis facis tibi amicos de iniquo mammonâ, & præparas æterna tabernacula, ut possis cum David dicere. Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum: concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Si enim passer invenit sibi domum, & turtur nidum, ubi ponat pullos suos: cur tu, qui Pontifex Domini es, & calcas in fine mundi torcularia, ut sitientibus populis sanguinis Christi vinum tribuas, non liberè proclamabis ac dices: Cor meũ & caro mea exultant in Deum vivum: Beati qui habitant in domo tua. Audio te in valle lachrymarum, in loco quem Deus posuit ad certamen, ut vincentibus coronam daret, ascensiones in tuo corde disponere, & ire de virtute in virtutem, & imitari Domini paupertatem, ut cum illo dives fias, & in te reclinet caput, & per singulos dies suscipiatur, visitetur, alatur, vestiatur: & præcipuè in sanctarum Scripturarum lectione fervere. Cúmque tibi cuperem ingenioli mei aliquod offerre munusculum, & cœpta in duodecim Prophetas explanatio perveniret ad calcem, susceptum opus deserere nolui: sed quod & absque te dictaturus eram, tuo potissimum nomini consecravi. Tuæ benevolentiæ erit, non eruditionem nostram, quæ vel nulla, vel parva est, sed pronam in te suscipere voluntatem, ut nos ad cætera provoces, & in longo scripturarum campo currere cohorteris. Si qui autem sunt, quibus interpretationem & horum & aliorum voluminum antè promisi, ignoscant incredibili in te amori meo, & quicquid tibi scripsi sibi scriptum arbitrentur. Charitas enim benigna est, charitas non æmulatur, non quærit quæ sua sunt.

Psal. 15.

ARGUMENTUM.

Theophilo respondens, quòd canonum observantiam monuerit, gratias agit: illos, præcipuoque Romanam fidem sibi cordi esse ait: & sicut, quòd olim contra Origenistas tacuerit, non reprehendit, ita, quòd nimiâ eos corrigi nunc lenitate putet, non laudat.

HIERONYMUS Theophilo.

EPISTOLA XLVII.

MEminit beatitudo tua, quòd eo tempore, quo tacebas, numquam ab officio meus sermo cessaverit, ne consideraverim, quid tu pro dispensatione tunc faceres, sed quid me facere conveniret: & nunc sumptis dignationis tuæ epistolis, fructum aliquem
Luc. 18. cepisse me video Evãgelicæ lectionis. Si enim duri judicis sententiam crebra mulieris inflexit petitio: quantò magis paterna viscera interpellatione sedulâ molliuntur? Quòd de canonibus Ecclesiasticis mones, gratias agimus. Quem enim diligit Dominus, corripit,
Heb. 12. & flagellat omnem filium, quem recipit. Sed tu scito nobis nihil esse antiquius, quâm Christi jura servare, nec patrum transferre
Rom. 1. terminos, semperque meminisse, Romanam fidem Apostolico ore laudatam: cujus se esse participem Alexandrina Ecclesia gloriatur. Super nefariâ hæresi, quòd multam patientiam geris, & putas Ecclesiæ visceribus incubantes tuâ posse corrigi lenitate, multis sanctis displicet: nè dum paucorum pœnitentiam præstolaris, nutrias audaciam perditorum, & factio robustior fiat. Vale in Christo.

ARGUMENTUM.

Quòd victi explosique ex Ægypto & Nitriæ monasteriis Origenistæ sint, Theophilus Hieronymum certiorem reddit.

THEOPHILUS Hieronymo.

EPISTOLA XLVIII.

SAnctus Episcopus Agatho, cum dilectissimo Diacono Athanasio in Ecclesiasticâ directus est causa: quam cùm didiceris, non ambigo quin nostrum studium probes, & in Ecclesiæ victoriâ glorieris. Namque Origenis hæresim in monasteriis Nitriæ quidam nequam & furiosi homines serere & fundere cupientes, propheticâ falce succisi sunt: quia recordati sumus commonentis Apostoli: Argue eos severè. Festina igitur & tu, partem hujus præmij recepturus, deceptos quosque emendare sermonibus. Optamus, si fieri potest, in diebus nostris Apostolicam fidem, & Ecclesiæ regulas cum subjectis nobis populis custodire, & omnes novas sopire doctrinas. Tit. 1.

ARGUMENTUM.

Respondens Theophilo, quòd Origenistarum factio ex Ægypto ejus operâ expulsa sit, suique usque in Palæstinam hæreticos sint persecuti, maximè lætatur.

HIERONYMUS Theophilo.

EPISTOLA XLIX.

NUper tuæ beatitudinis percepi scripta, emendantia vetus silentium, & me ad solitum officium provocantia: undè licet per sanctos fratres, Priscum, & Eubulum, tuus ad nos sermo cessaverit: tamen, quia vidimus illos, zelo fidei concitatos, raptim Palæstinæ lustrasse regiones: & dispersos regulos usque ad suas latebras persecutos breviter scribimus, quòd totus mundus exultet, & in tuis victoriis glorietur: erectumque Alexandriæ vexillum crucis, & adversus hæresim trophæa fulgentia, gaudens populorum turba

prospectet. Macte virtute, macte zelo fidei: ostendisti, quòd hucusque taciturnitas dispensatio fuit, non consensus. Liberè enim reverentiæ tuæ loquor: Dolebamus te nimiùm esse patientem, & ignorantes magistri gubernacula, gestiebamus in interitum perditorum: sed, ut video, exaltasti manum diu, & suspendisti plagam, ut ferires fortiùs. Super susceptione cujusdam non debes contra urbis hujus dolere Pontificem: quia nihil tuis litteris præcepisti: & temerarium fuit de eo quod nesciebat, ferre sententiam: tamen reor illum nec audere, nec velle te in aliquo lædere.

ARGUMENTUM.

Quòd Theophili Alexandrini operâ, Synodicâ auctoritate. Origenistarum factio ex Ægypto expulsa, eoque exemplo ex Syriâ, & Italia explosa, summusque eâ de re Pontifex certior factus sit laudat. Synodica, si qua sunt postulat, & ut ad cæteros occidentales Episcopos eadem scribat, hortatur.

HIERONYMUS Theophilo.

EPISTOLA L.

DUplicem mihi gratiam beatitudinis tuæ litteræ præstiterunt, quòd & sanctos, & venerabiles Agathonem Episcopum, & Diaconum Athanasium habuerint portitores, & adversum sceleratissimam hæresim, zelum fidei demonstrarint. Vox beatitudinis tuæ in toto orbe pertonuit, & cunctis Christi Ecclesiis lætantibus, diaboli venena siluere. Nequaquam ampliùs antiquus serpens sibilat, sed contortus & evisceratus, in cavernarum tenebris delitescens, solem clarum ferre non sustinet. Qui quidem super hac re & antequam scriberes, ad occidentem epistolas miseram,

ex parte hæreticorum strophas meæ linguæ hominibus indicans. Ex dispensatione Dei factum puto, ut eo tempore tu quoque ad Anastasium Papam scriberes, & nostram dum ignoras sententiam roborares. Verùm à te nunc admoniti, magis studium accommodabimus, hic & procul simplices ab errore revocemus. Nec timeamus subire odia quorundam: non enim debemus hominibus placere, sed Deo: quamquam ardentiùs ab illis defendatur hæresis, quam à nobis oppugnetur. Simulque obsecro, ut si qua Synodica habes, ad me dirigas, quo possim, tanti Pontificis auctoritati firmatus, liberiùs & confidentiùs pro Christo ora reserare. Vincentius Presbyter ante biduum, quàm hanc epistolam darem, de urbe venit, & suppliciter te salutat, crebroq; sermone concelebrat Romam & totam Italiam, tuis post Christum epistolis liberatam. Adnitere ergo Papa amantissime, atque beatissime, & per omnem occasionem ad occidentales Episcopos scribe, ut mala germina acuta, ut ipse significas, succidere falce non cessent.

Synodi testimonium postulatur.

ARGUMENTUM.

Monet, ut, Origenistis explosis eos etiam qui clàm Origenem sequuntur, e sciat.

THEOPHILUS Hieronymo.

EPISTOLA LI.

Didici, quòd & sanctitas tua noverit Theodorum Monachum, ejusque studium comprobavi: quia, cùm à nobis Romam navigaturus exiret, noluit antè proficisci, nisi te & sanctos fratres qui tecum sunt in monasterio, quasi sua viscera amplexaretur, & inviseret. Quem cùm susceperis, pro Ecclesiæ tranquilitate lætare, vidit enim cuncta Nitriæ monasteria, & referre potest continentiam &

mansuetudinem monachorum, quo modo, extinctis & fugatis Origenis sectatoribus, pax Ecclesiæ reddita sit, & disciplina Domini conservetur. Atque utinam apud vos quoque deponerent hypocrisim, qui occultè dicuntur subruere veritatem: de quibus non benè sentientes, in iis regionibus fratres, hæc me scribere provocarunt. Quamobrem cavete, & effugite hujuscemodi homines, juxtà quod scriptum est: Si quis non affert ad vos Ecclesiasticam fidem, huic nec ave dixeritis.
1. Ioan. 2 Quamquam ex superfluo faciam, hæc tibi scribere, qui errantes potes ab errore revocare: tamen nihil nocet & prudentes & eruditos viros pro sollicitudine fidei commoneri. Omnes fratres, qui tecum sunt, nomine meo salutari volo.

ARGUMENTUM.

Nunciat Hieron. opera Theophili Alexand. Origenistarum hæresim damnatam: exemplar epistolæ, quam de hac re à Theophilo acceperat, mittit, & si quid Latinè Hieronymus contra eam hæresim scripsit, ut edat, hortatur.

EPIPHANIUS Hieronymo.

EPISTOLA LII.

Hinc hæreticorum malleus dictus est Hieronymus.

GEneralis epistola, quæ ad omnes catholicos scripta est, ad te propriè pertinet, qui zelum fidei adversus cunctas hæreses habens, Origenis propriè, & Apollinarij discipulis adversaris: quorum venenatas radices, & in altum defixam impietatem, omnipotens Deus protraxit in medium, ut in Alexandriâ proditæ in toto orbe arescerent. Scito enim, fili charissime, Amalech usque ad stirpem, esse deletum, & in monte crucis Raphidim erectum trophæum crucis. Etenim quo modo, porrectis in altum Moysi manibus vince-

bat Israël: sic Dominus confortavit famulum suum Theophilum: ut supra altare Ecclesiæ Alexandrinæ contra Origenem vexillum poneret,& impleretur in eo, quod dicitur: Scribe signum hoc: quia delebo funditùs Origenis hæresim à facie terræ cum ipso Amalech. Et nè videar eadem rursus iterare, & prolixiorem epistolam texere, ipsam ad vos scriptam direxi: ut scire possitis, quæ nobis scripserit,& quantum boni ultimæ ætati meę concesserit Dominus, ut, quod semper clamabam, tanti Pontificis testimonio probaretur. Jam autem puto & te aliquid operis edidisse, & juxta priorem epistolam, quâ te super hac re fueram cohortatus, elimasse librum, quem tuæ linguæ homines legant. Audio enim & ad occidentem quorundam hominum naufragia pervenisse, qui non contenti perditione sua, volunt plures mortis habere participes: quasi multitudo peccantium scelus minuat,& non, numerositate lignorum, major gehennæ flamma succrescat: Sanctos fratres, qui tecum sunt in monasterio Domino servientes, & tecum,& per te plurimum salutamus.

ARGUMENTUM.

Marcellam salutans, excusat se ideò paucis scripsisse, quòd in conferendâ Aquilæ editione cum Hebræorum volumnibus occupatus esset: & quia in scribendo nimium fuerat brevis, duas præterea aliis directas epistolas, sibi quoque legendas, litteris adjungit.

HIERONYMUS Marcellæ.

EPISTOLA LIII.

VT tam parvam epistolam scriberem, causæ duplicis fuit, quòd & tabellarius festinabat, & ego alio opere detentus, hoc quasi παρέργω me occupare nolui. Quæris,

quidnam illud sit, tam grande, tam necessarium, quo epistolicæ confabulationis munus exclusum sit. Jam pridem cum voluminibus Hebræorum editionem Aquilæ confero: nè quid forsitan, propter odium Christi, synagoga mutaverit: & ut amicæ menti fatear, quæ ad nostram fidem pertineant roborandam, plura reperio. Nunc à Prophetis, Salomone, Psalterio, Regnorúmque libris examussim recensuit, Exodum teneo, quem illi Elle semoth vocant, ad Leviticum transiturus. Vides igitur, quòd nullum officium huic operi præponendum est: attamen, nè Currentius noster fortè frustrà cucurrerit duas epistolas, quas ad sororem tuam Paulam, ejusque pignus Eustochium miseram, huic sermunculo annexi: ut dum illas legeris, & in his aliquid doctrinæ pariter ac leporis inveneris, putes tibi quoque scripta esse, quæ illis scripta sunt. Albinam, communem matrem valere cupio: de corpore loquor, ut spiritu valeat, non ignorans: eámque per te salutari obsecro, & simplici pietatis officio focillari: quòd in unâ atque eadem Christianâ simul diligatur, & mater.

ARGUMENTUM.

Tranquillinum docet, quòd, sicut Origenes legendus est ut interpres, ita ut domagtistes est respuendus.

HIERONYMUS Tranquillino.

EPISTOLA LIV.

MAjora spiritus vincula esse, quàm corporum, si olim ambigebamus, nunc probavimus, dum & mihi sanctitas tua hæret animo, & ego tibi Christi amore conjungor. Verè enim & simpliciter candidissimo pectori tuo loquor: ipsa schedula, & muti apices lit-

teratum inspirant in nos tuæ mentis affectum. Quod dicis Origenis multos errore deceptos, & sanctum filium meum Oceanum illorum insaniæ repugnare, & doleo simul, & gaudeo: dum aut supplantati sunt simplices, aut ab erudito viro errantibus subvenitur. Et quia meæ parvitatis quæris sententiam, utrum, secundùm fratrem Faustinum, penitùs respuendus sit, an secundùm quosdam, legendus ex parte. Ego Origenem propter eruditionem sic interdum legendum arbitror, quo modo Tertullianum, Novatum, Arnobium, Apollinarium, & nonnullos ecclesiasticos scriptores Græcos pariter & Latinos, ut bona eorum eligamus, vitemusque contraria, juxta Apostolum dicentem: Omnia probate, quod bonum est tenete. Ceterùm qui vel in amorem ejus nimiùm, vel in odium stomachi sui pravitate ducuntur, videntur mihi illi maledicto prophetico subjacere: Væ his qui dicunt bonum malum, & malum bonum, qui faciunt amarum dulce, & dulce amarum. Nec enim propter doctrinam ejus prava suscipienda sunt dogmata: nec propter dogmatum pravitatem, si quos commentarios in Scripturas sanctas utiles edidit, penitùs respuendi sunt. Quòd si contentiosum inter se amatores ejus & obtrectatores funem duxerint, ut nihil medium appetant, nec servent modum, sed totum aut præbent, aut improbent, libentiùs piam rusticitatem, quàm doctam blasphemiam, eligam. Sanctus frater Tatianus Diaconus te impendio resalutat.

Quomodo sint veteres quidam legendi.

1 Thess. 5.

Esa. 5.

ARGUMENTUM.

Ab Arianis agitatus, cum esset in eremo jam senex, Marco fidei suæ de Trinitate professionem, cum Romano, & Alexandrina Ecclesiis

congruentem, exponit, dolens interea quòd eorumdem factione amici discesserint, ipseque ad relinquenda ea loca quotidiè expetatur.

HIERONYMUS Marco Presbytero Celedensi.

EPISTOLA LV.

DEcreveram quidem utendum mihi psalmistæ voce dicentis: Cùm cōsisteret adversum me peccator, obmutui, & humiliatus
Psal. 38.
sum, & silui à bonis, & iterùm: Ego verò tamquam surdus non audiebam: & tamquam
Psal. 37.
mutus non aperiens os suum; & factus sum ut homo non audiens. Sed quia charitas omnia superat, & propositum vincit affectus: non tam injuriam facientibus reddo vicem, quàm tibi respondeo postulanti. Apud Christianos enim, non qui patitur, ut ait quidam, sed qui facit contumeliam, miser est. Et primò quidem antequam de fide mea, quam optimè nosti, tecum loquar, adversus barbariem istius loci versu cogor clamare vulgato. Quod genus hoc hominum? quæve hunc tam barbara morem permittit patria? hospitio prohibemur arenæ: Bella cient, primáque vetant consistere terra, &c. Quæ idcirco de gentili poëta sumpsimus, ut qui Christi pacem non servat, pacem saltem discat ab ethnico. Hæreticus vocor, homousion prædicans Trinitatem. Sabellianæ impietatis arguor, tres subsistentes, veras, integras, perfectasque personas indefessâ voce pronuncians. Si ab Arianis, meritò: si ab orthodoxis, qui hujusmodi arguunt, fidem, orthodoxi esse desierunt, aut, si eis placet, hæreticum mecū occidente, hæreticum cum Ægypto, hoc est cum Damaso, Petroque condemnent. Quid unum hominem exceptis sociis, criminantur? Si rivus tenuiter

fluit, non est alvei culpa, sed fontis. Pudet dicere: de cavernis celularum damnamus orbem. In sacco & cinere volutati, de Episcopis sententiam ferimus. Quid facit sub tunicâ pœnitentis regius animus? Catenæ, sordes & comæ, non sunt diadematis signa, sed fletus. Permittant me, quæso, nihil loqui. Cur eum lacerant, qui non meretur invidiam? Hæreticus sum, quid ad te? quiesce, jam dictum est. Plane times, nè eloquentissimus homo in Syro sermone, vel Græco Ecclesias circumeam, populos seducam, schisma conficiam. Nihil alicui præripui, nihil otiosus accipio. Manu quotidiè & proprio sudore quærimus cibū, scientes ab Apostolo scriptum esse Qui autem non operatur, nec manducet. Hæc, venerabilis & sancte Pater eum quali gemitu, cum quali dolore conscripserim, testis est Jesus. Tacui, numquid semper tacebo, dicit Dominus? Non mihi conceditur unus angulus eremi: quotidiè exposcor fidem, quasi sine fide renatus sim. Confiteor, ut volunt, non placet: subscribo: non credunt. Unum tantùm placet, ut hinc recedam. Jam jam cedo: abiuperunt partem à me animæ meæ, charissimos fratres: ecce discedere cupiunt, immò discedunt meliùs esse dicentes, inter feras habitare quàm cum talibus Christianis: & ego ipse, nisi me & corporis imbecillitas, & hyemis retineret asperitas, jam modò fugerem. Veruntamen dum vernum tempus adveniat, obsecro ut paucis mihi mēsibus eremi concedatur hospitium: aut, si hoc tardum videtur, abscedo. Domini est terra, & plenitudo ejus. Ascendant soli cœlum propter illos tantùm Christus mortuus sit: habeant, possideant, glorientur. Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi,

2 Thes. 3 *Psal. 23.* *Gal. 6.*

per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. De fide autem, quam dignatus es scribere, sancto Cyrillo dedi conscriptam fidem. Qui sic non credit, alienus à Christo est, ceterum ego fidei meæ testes habeo aures tuas, & beati fratris Zenobij, quem tecum, omnes, qui hic sumus, plurimùm salutamus.

ARGUMENTUM.

Augustino, & Alipio gratulatur, quòd Celestiano sive Pelagiana hæresis eorum opera extincta sit: excusatque se quòd nondum responderit adversus libros Aniani diaconi, qui & ipse Celestini discipulus contra epistolam D. Hieronimi scripserat.

HIERONYMUS Alipio & Augustino.

EPISTOLA LVI.

SAnctus Innocentius Presbyter, qui hujus sermonis est portitor, anno præterito, quasi nequaquam in Africam reversurus mea ad dignationem vestram scripta non sumpsit, tamen Deo gratias agimus, quòd ita evenit, ut nostrum silentium vestris epistolis viceritis. Mihi enim omnis occasio gratissima est per quam scribo vestræ reverentiæ: testem invovocans Deum, quòd si possit fieri, assumptis alis columbæ vestris amplexibus implicaret, semper quidem pro merito virtutum vestrarum, sed nunc maximè, quia cooperatoribus & auctoribus vobis hæresis Celestiana jugulata est: quæ ita infecit corda multorum, ut cùm superatos damnatosque esse se sentiant, tamen venena mentium non omittant, & quod solum possunt, nos oderint, per quos putant se libertatem docendæ hæreseos perdidisse. Quod autem quæritis, utrum rescripserim contra libros Anniani, pseudodiaconi Celedensis, qui copiosissimè pascitur, ut alie-

Celestiana hæresis.

næ blaſphemiæ verba frivola ſubminiſtret: ſciatis me ipſos libros in ſchedulis miſſos à ſancto fratre noſtro Euſebio Presbytero ſuſcepiſſe, non ante multum temporis, & exinde vel ingruentibus morbis, vel dormitione ſanctæ & venerabilis filiæ veſtræ Euſtochij, ita doluiſſe, ut propemodùm *contemnendos putarem. In eodem enim luto hæſitat, & excerptis verbis tinnulis, atque emendicatis, nihil aliud loquitur. Tamen multùm egimus: ut dū epiſtolæ meæ reſpondere conatur, apertiùs ſe proderet, & blaſphemias ſuas omnibus patefaceret. Quidquid enim in illâ miſerabili Synodo Dioſpolitanâ dixiſſe ſe denegat, in hoc opere confitetur. Nec grande eſt ineptiſſimis næniis reſpondere. Si autem Dominus vitam tribuerit, & notariorum habuerimus copiam, paucis lucubratiunculis, reſpondebimus: non ut convincamus hæreſim mortuam, ſed ut imperitiam atque blaſphemiam ejus, noſtris ſermonibus confutemus. Meliúſque hoc faceret ſanctitas veſtra: ne compellamur contra hæreticum noſtra laudare. Sancti filij communes, Albinus, Apinianus & Melania plurimùm vos ſalutant. Has litteras de ſanctâ Bethlehem, ſancto Presbytero Innocentio dedi perferendas. Neptis veſtra Paula miſerabiliter deprecatur, ut memores ejus ſitis, & multùm vos ſalutat. Incolumes vos, & memores mei, Domini noſtri Jeſu Chriſti tueatur clementia, Domini verè ſancti atque omnium affectione venerabiles Patres.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Auguſtini induſtriæ, quòd Pelagianorum hæreſim extinxerit: quâ in re ſuum quoque ſtudium teſtatur.

HIERONYMUS Auguſtino.

EPISTOLA LVII.

OMni quidem tempore beatitudinem tuā eo, quo decet, honore veneratus sum, & habitantem in te dilexi Dominum salvatoré & nunc, si fieri potest, cumulo aliquid addimus, & plenè cōplemus, ut absque tui nominis mentione nè unam quidam horam prætetire patiamur, qui contra flantes ventos ardore fidei perstitisti. Maluisti, quantū in te fuit, solus liberari de Sodomis, quàm cum pereuntibus commorari. Scit, quid dicam, prudentia tua. Macte virtute, in urbe celebraris: catholici te conditorem antiquæ rursum fidei venerantur atque suspiciunt, & quod signum majoris gloriæ est, omnes hæretici detestantur, & me pari persequūtur odio: ut quos gladiis nequeunt, voto interficiant. Incolumem, & mei memorem te Christi Domini clementia tueatur, domine venerande & beatissime Papa.

Gen. 9.
D. Aug. commēdatio.

ARGUMENTUM.

Rogatus ut scriberet quidnam sentiret de animarum origine jubet ut vel ex suis libris adversus Ruffinum, aut potius ex Augustino in eadem Africa provincia commorante, discat. Commentarios in Ezechielem, excursione, ac devastatione Barbarum, nondum potuisse, ut pollicitus erat, absolvi, operis tamen initium à Fabiola peti posse dicit. Oceani doctrinam simul, ac probitatem postremò laudat.

HIERONYMUS Marcellino & Anapsychiæ.

EPISTOLA LVIII.

TAndem ex Africâ vestræ litteras unanimitatis accepi: & non me pœnitet impudentiæ quâ, tacentibus vobis, epistolas meas frequenter ingessi, ut rescriptum mererer, & vos esse sospites, non aliis nunciantibus, sed vestro potissimum sermone cognoscerem. Super

per animæ ſtatu memini veſtræ quæſtiunculæ, immò maximè Eccleſiaſticæ quæſtionis utrum lapſa de cœlo ſit, ut Pythagoras Philoſophus, omnéſque Platonici, & Origenes putant: an à propriâ Dei ſubſtantiâ, ut Stoici, Manichæus, & Hiſpanæ Priſcilliani hæreſes ſuſpicantur: an in theſauro habeantur Dei olim conditæ, ut quidam Eccleſiaſtici ſtultâ perſuaſione confidunt: an quotidiè à Deo fiant, & mittantur in corpora, ſecundùm illud quod in Evangelio ſcriptum eſt: Pater meus uſque modò operatur, & ego operor: an certè ex traduce, ut Tertullianus, Apollinarius, & maxima pars occidentalium autumant: ut, quo modo corpus ex corpore, ſic anima naſcatur ex animâ, & ſimili cum brutis animantibus conditione ſubſiſtat. Super quo quid mihi videatur, in opuſculis contra Ruffinum ſcripſiſſe me novi, adverſus eum libellum, quem ſanctæ memoriæ Anaſtaſio, Epiſcopo Romanæ Eccleſiæ, edidit: in quo lubricâ, & ſubdolâ, immò ſtultâ confeſſione, dū auditorum ſimplicitati illudere nititur, ſuæ fidei, imò perfidiæ illuſit: quos libros reor ſanctum parentem veſtrum habere Oceanum. Olim enim editi ſunt, multis Ruffini libris adverſus, calumnias reſpondentes. Certè habes ibi virum ſanctum & eruditum Auguſtinum Epiſcopum: qui vivâ, ut aiunt, voce docere te poterit, & ſuam, immò per ſe noſtram explicare ſententiam. Ezechielis volumē olim aggredi, volui, & ſponſionem crebertinā ſtudioſis lectoribus reddere: ſed in ipſo dictandi exordio ita animus meus occidentalium provinciarum, & maximè urbis Romanæ vaſtatione confuſus eſt, ut juxta vulgare proverbium, proprium quoque ignorarem vocabulum: diuque tacui

Ioan. 5.

sciens tempus esse lacrymarum. Hoc autem anno cùm tres explicassem libros, subitus impetus barbararum, de quibus tuus dicit Vigilius latéque vagantes Barchæi: & sancta scriptura de Ismaël: Contra faciem omnium fratrum suorum habitabit: sic Ægypti limitem, Palæstinæ, Phœnices, Syriæ percurrit, & instar torrentis cuncta secum trahens, ut vix manus eorum misericordià Christi potuerimus evadere. Quòd si juxta inclytum oratorem, silent inter arma leges, quantò magis studia scripturarum? quæ & librorum multitudine, & silentio, ac librariorum sedulitate, quodque proprium est securitate, & otio dictantium indigent? Duos itaque libros misi sanctæ filiæ meæ Fabiolæ: quorum exempla si volueris, ab ipsâ poteris mutuari. Pro angustiâ quippè temporis alios describere non potui: quos cũ legeris, & vestibula videris, facilis conjectura erit, qualis ipsa sit futura domus. Sed credo in Dei misericordiâ, qui nos adjuvit in difficillimo principio supradicti operis, quòd ipse adjuvet, & in penultimis Prophetæ partibus, in quibus Gog & Magog bella narrantur: & in extremis, in quibus sacratissimi, & inexplicabilis templi ædificatio, varietas, mensuraque describitur. Sanctus frater noster Oceanus, cui vos cupitis commendari, tantus & talis est, & sic eruditus in lege Domini, ut absque nostro rogatu instituere vos possit, & nostram super cunctis quæstionibus scripturarum pro modulo communis ingenij explicare sententiam. Incolumes vos, & prolixa ætate florentes, Christus Deus noster tueatur omnipotens: domini verè sancti.

Gen, 16. *Cicero.* *Ezech. 39.40.*

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER SECUNDUS.

EPISTOLARUM

BEATI HIERONYMI,

Quæ non adeò esse familiares, uti præcedentes, sed sublimiora & digniora quædam adferre videntur.

ARGUMENTUM

Ruffinus, quem Calphurnium vocat, Magnum quemdam oratorem Romanum subornarat, ut quæreret ab Hieronymo cur in opusculis suis sæcularium litterarum exempla poneret, & candorem Ecclesiæ, ethnicorum sordibus pollueret. Huic rationem ea de re reddit, & quorum exemplo id faciat, latè ostendit.

HIERONYMUS MAGNO Oratori Romano.

EPISTOLA I.

SEBESIUM nostrum tuis monitis profecisse, tam epistolâ tuâ, quàm ipsius pœnitudine didicimus: & mirum modum, plus correptus * placuit, quàm errans læserat. Certaverunt inter se indulgentia parentis & filij pietas, dum alter præteritorum non meminit, alter in futurum quoque officia pollicetur. Unde & mutuò nobis, tibique gau-

* *Alias correctus*

dendum est, quia nos filium recepimus, ut discipulum comprobasti. Quòd autem quæris in calce epistolæ, cur in opusculis nostris, sæcularium litterarum interdum ponamus exempla, & candorem Ecclesiæ, ethnicorum sordibus polluamus, responsum breviter habeto. Numquam hoc quærreres, nisi te totum Tullius possideret, si scripturas sanctas legeres, si interpretes earum, omisso * Volcatio evolveres. Quis enim nesciat, & in Moyse, & in Prophetarum voluminibus quædam assumpta de gentilium libris, & Salomonem Philosophis Tyri & nonnulla proposuisse, & aliqua respondisse: unde in exordio Proverbiorum commonet, ut intelligamus sermones prudentiæ, versutiasque verborum, parabolas, & obscurum sermonem, dicta sapientium, & ænigmata, quæ propriè dialecticorum, & philosophorum sunt. Sed & Paulus Apostolus Epimenidis Poëtæ abusus versiculo est, scribens ad Titum. Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. id est, Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri: cujus heroïci hemistichiũ posteà Callimachus usurpavit. Nec mirum, si apud Latinos metrum nõ servet ad verbum expressa translatio, cùm Homerus, eadem linguâ versus in prosam, vix cohæreat. In aliâ quoque epistolâ Menandri ponit senarium: φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. id est, Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Et apud Athenienses in Martis curiâ disputans, Aratum testem vocat. Ipsius enim & genus sumus: quod Græcè dicitur: τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. Et est clausula versus heroici. Ac ne parũ hoc esset ductor Christiani exercitus, & orator invictus pro Christo causam agens, etiam inscriptionem fortuitam arte

* Alias supercilio.

Tit. 1.

1. Cor. 15

Act. 15.

torquet in argumentum fidei. Didicerat enim à vero David, extorquere de manibus hostium gladium, & Goliæ superbissimi caput proprio mucrone truncare. Legerat in Deuteronomio Domini voce præceptū mulieris captivæ radendum caput, supercilia, omnes pilos & ungues corporis amputandos, & sic eam habendam in conjugio. Quid ergo mirum, si & ego sapientiam sæcularem propter eloquij venustatem, & membrorum pulchritudinem, de ancilla atque captivâ Israëlitidem facere cupio? & si quidquid in eâ, mortuum est idololatriæ, voluptatis, erroris, libidinum, vel præcido, vel rado, & mixtos purissimo corpori vernaculos ex eâ genero Domino Sabaoth? Labor meus in familiam Christi proficit: stuprum in alienam, auget numerum conservorum. Osee accepit uxorem fornicariam Gomer filiam Debelain: & nascitur ei meretrice filius Iezraël, qui vocatur semen Dei. Esaias novaculâ acutâ barbam & crura radit peccantium. Et Ezechiel in typo fornicationis Hierusalem tondet cæsariem suam: ut, quidquid in eâ absque sensu & vita est, auferatur. Cyprianus, vir eloquentia pollens, & martyrio, Firmiano narrante mordetur, cur adversus Demetrianum scribens testimoniis usus sit Prophetarum, & Apostolorum, quæ ille ficta & commentitia esse dicebat, & non potius philosophorum & poëtarum, quorum auctoritati ut ethnicus contraire non poterat. Scripserunt contra nos Celsus, atque Porphyrius, Priori Origenes, alteri Methodius, Eusebius, & Apollinarius fortissimè responderunt. quorū Origenes octo scripsit libros: Methodius usque ad decem millia procedit versuum: Eusebius, & Apollinarius fortissimè responderunt,

1. Reg 31.
Deut. 21
Osee 1.
Esa. 7.
Ezec. 5.

quorum Origenes octo scripsit libros: Methodius usque ad decem millia procedit versuum: Eusebius & Apollinarius viginti quinque & triginta volumina condiderunt. Lege eos, & invenies, nos, comparatione eorum, imperitissimos & post tanti temporis otium, vix quasi per somnium, quod pueri didicimus, recordari. Julianus Augustus septem libros, in expeditione Parthica, adversum Christum evomuit, & juxta fabulas poëtarum, suo se ense laceravit. Si contra hunc scribere tentavero, puto interdices mihi, ne rabidum canem, Philosophorum & Stoicorum doctrinis id est, Herculis, clava repercutiam: quamquam Nazarenum nostrum, &, ut ipse solebat dicere, Galilæum, statim in prælio senserit, & mercedem linguæ putidissimæ conto in illis perfossus acceperit. Josephus antiquitatem approbans Judaici populi, duos libros scripsit contra Appionem Alexandrinum grāmaticum, & tanta sæcularium profert testimonia, ut mihi miraculum subeat, quo modo vir Hebræus, & ab infantia sacris litteris eruditus, cunctam Græcorum bibliothecam evolverit. Quid loquar de Philone, quem vel alterum, vel secundùm Judæum Platonem critici pronunciant? Curram per singulos. Quadratus, Apostolorum discipulus, & Atheniensis Pontifex Ecclesiæ, nonne Adriano Principi, Eleusinæ sacra invisenti, librum pro nostra religione tradidit? & tantæ admirationi omnibus fuit, ut persecutionem gravissimam, illius excellens sedaret ingenium? Aristides Philosophus, vir eloquentissimus, eidem Principi apologeticum pro Christianis obtulit, contextum philosophorum sententiis: quem imitatus posteà Justinus, & ipse Philo-

Christus Galilæus

sophus, Antonino Pio, & filij ejus; senatuique librum contra Gentiles tradidit, defendens ignominiam crucis. & resurrectionem Christi tota prædicans libertate. Quid loquar de Melitone, Saidensi Episcopo? quid de Apollinario, Hierapolitanæ Ecclesiæ sacerdote, Dionysioque Corinthiorum Episcopo, & Taciano, & Bardesane, & Hirenæo, Photini martyris successore: qui, Origenis hæreseon singularum venena, ex quibus philosophorum fontibus emanarint, multis voluminibus explicarunt? Pantænus, Stoicæ sectæ Philosophus, ob præcipuè eruditionis gloriã, à Demetrio, Alexandriæ Episcopo, missus est in Indiam, ut Christum apud Brachmanas, & illius gentis Philosophos prædicaret. Clemẽs Alexandrinę Ecclesiæ presbyter, vir meo judicio omnium eruditissimus, octo scripsit Scromatum libros, & totidem ἀποτυπώσεων, & alium contra gentes, pædagogi quoque tria volumina. Quid in illis indoctum, immo quid non è media Philosophia est? Hunc imitatus Origenes, decem scripsit Stromateas, Christianorum & Philosophorum inter se sententias comparans, & omnia nostræ religionis dogmata de Platone, & Aristotele, Numenio, Cornutoque confirmans. Scripsit & Melciades contra gentes volumen egregium. Hippolytus quoque, & Apollonius Romanæ urbis Senator, propria opuscula condiderunt. Extant & Julij Africani libri, qui temporum scripsit historias: & Theodori, qui postea Gregorius appellatus est, viri Apostolicorum signorum atque virtutum, & Dionysij Alexãdrini Episcopi: Anatolij quoque Laodicenæ Ecclesiæ sacerdotis, nec non presbyterorum Pamphili, Pierij, Luciani, Malchionis, Eusebij Cæsariensis,

Episcopi, & Eustachij Antiocheni, & Athanasij Alexandrini Eusebij quoque Emisseni, & Thriphilij Cyprij & Asterij Scithopolitæ, & Serapionis confessoris: Titi quoque Bostrensis Episcopi: Cappadocumque Basilij, Gregorij, & Amphilochij: qui omnes in tantum Philosophorum doctrinis atque sententiis suos referciũt libros: ut nescias quid in illis primũ admirari debeas, eruditionem sæculi, an scientiam scripturarum. Veniam ad Latinos, quid Tertulliano eruditius, quid acutius? Apologeticus ejus & contra gentes libri cunctam sæculi continent disciplinam. Minutius Felix causidicus Romani fori: in libro, cui titulus Octavius est, & in altero contra Mathematicos, si tamen inscriptio non mentitur auctorem, quid gentilium scripturarum dimisit intactum? Septem libros adversus gentes Arnobius edidit, totidemque discipulus ejus Lactantius, qui de irâ quoque & opificio Dei duo volumina condidit: quos si legere volueris, dialogorum Ciceronis in eis ἐπιτομὴν reperies. Victorino martyri in libris suis licet desit eruditio, tamen non deest eruditionis voluntas. Cyprianus, quòd idola dij non sint quâ brevitate, quà historiarum omnium scientiâ, quorum verborum & sensuum splendore perstrinxit? Hilarius meorum confessor temporum & Episcopus, duodecim Quintiliani libros & stylo imitatus est, & numero: brevique libello, quem scripsit cõtra Dioscorum Medicũ quid in litteris possit, ostendit. Juvencus presbyter, sub Cõstantino historiam Domini Salvatoris versibus explicavit: nec pertimuit Evangelij majestatem sub metri leges mittere. De ceteris vel mortuis vel viventibus taceo: quorum in scriptis suis & vires

manifestæ sunt,& voluntas. Nec statim pravâ opinione fallaris contra gentes hoc esse licitum, in aliis disputationibus dissimulandum: quia omnes penè omnium libri,exceptis iis, qui cum Epicuro litteras non didicerunt,eruditionis doctrinæque plenissimi sunt. Quanquam ego illud magis reor, quod dictanti venit in mentem, non te ignorare quod semper à doctis viris usurpatum est, sed per te mihi proponi ab alio quæstionem, qui fortè propter amorem historiarum Salustij, Calphurnius cognomento Lanarius sit. Cui, quæso ut suadeas,ne vescentium dentibus edentulus invideat,& oculos caprearum talpa contemnat. Dives,ut cernis,ad disputandum materia : sed jam epistolaris angustia finienda est.

ARGUMENTUM.

Paulinum Presbyterum,à quo per litteras salutatus fuerat, & de vitæ sanctioris proposito à se arripiendo, Eusebij etiam addito testimonio certior redditus,ethnicorum, Ecclesiasticorumque sapientum exemplo, ad sacrarum litterarum, se interea adjutorem ea in re pollicens, hortatur cognitionem. Quod ut facilius persuadeat, quæ, & quanta sacris in Bibliis divinarum rerum contineantur mysteria,generatim per singulos id explicans libros, illi ante oculos ponit. Propositum melioris vitæ laudat,& epistolæ ad se missæ prudentiam, stylique eloquentiam commendat. Verum quòd in rebus familiaribus disponendis,& in distrahendis etiam pro Christo possessionibus amplius immorari constituerit, velut periculosam reprehendit procrastinationem : proptereà ut fluctuantis in salo naviculæ præcidat magis funem, quàm solvat, relictisque omnibus illicò ad Christum nudus evolet, vehementer hortatur.

HIERONYMUS Paulino.

EPISTOLA II.

FRater Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit & suavissimas litteras, quæ à principio amicitiarum fidem probatæ jam fidei & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, nō præsentia tantùm corporum, non subdola & palpans adulatio, sed Dei timor & divinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historiis, quosdam lustrasse provincias, novos adisse populos, maria transisse, ut eos quos ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Ægyptum, & Architam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur laboriosissimè peragravit, ut qui Athenis magister erat, & potens cujusque doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret perigrinus, atque discipulus, malens aliena verecundè discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à piratis, atque venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captivus, vinctus & servus: tamen quia philosophus, major emente se fuit. Ad Tit. Livium, lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hispaniæ, Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis, celebrandumque miraculum, ut, tantam urbem ingressi, aliud extra urbem quærerent. Apollonius, sive ille magus, ut vulgus loquitur, sive philosophus, ut Pythagorici

Philosophos laudat, qui provincias lustrarūt, ut sapientiam discerent.

Tit. Livij encomion.

tradunt, intravit Perſas, pertranſivit Caucaſum, Albanos, Scythas, Maſſagetas, opulentiſſima Indiæ regna penetravit, & ad extremum, latiſſimo Phyſon amne tranſmiſſo, pervenit ad Brachmanas: ut Hiarcham, in throno ſedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos diſcipulos, de naturâ, de motibus ſiderum, ac dierum curſu audiret docentem: inde per Elamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Aſſyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæſtinos, reverſus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, ut gymnoſophiſtas, & famoſiſſimam ſolis menſam videret in ſabulo. Invenit ille vir ubique, quod diſceret, & ſemper proficiens, ſemper ſe melior fieret. Scripſit ſuper hoc pleniſſimè octo voluminibus Philoſtratus. Quid loquar de ſæculi hominibus? cum Apoſtolus Paulus, vas electionis, & magiſter gentium, qui de conſcientiâ tanti in ſe hoſpitis loquebatur: An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Chriſtus? poſt Damaſcum Arabiamque luſtratam aſcenderit Hieroſolymam, ut videret Petrum, & manſerit cum eo diebus quindecim. Hoc enim myſterio hebdomadis & ogdoadis, futurus gentium prædicator, inſtruendus erat. Ruſumque poſt annos quatuordecim, aſſumpto Barnabâ & Tito, expoſuerit Apoſtolis Evangelium, ne fortè in vacuum curreret, aut cucurriſſet. Habet enim neſcio quid latentis energiæ viva vox, & in aures diſcipuli de auctoris ore tranſfuſa fortiùs ſonat. Unde & Æſchines, cùm Rhodi exularet, & legeretur illa Demoſthenis oratio, quàm adverſus eum habuerat, mirantibus cunctis, atque laudantibus, ſuſpirans ait: Quid, ſi ipſam audiſſetis beſtiam, ſua verba reſonantem?

Act. 9.

1. Tim. 2.
2. Cor. 13.
Galat. 2.

tem? Nec hoc dico, quòd sit in me aliquid tale, quod vel possit, vel velis discere, sed quòd ardor tuus, ac discendi studium, etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile & sine doctore laudabile est. Non quid invenias, sed quid quæras cōsideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis & plastæ cessent manus, tamen virtute totum est, quidquid esse potest. Paulus Apostolus ad
Act. 22. pedes Gamalielis legem Moysi & prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus spiritualibus telis, postea diceret confidenter. Arma enim
*2.Cor.*10 militiæ nostræ, non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, & captivantes omnem intellectum, ad obediendum
*1 Tim.*9 Christo, & subjugare parati cunctam inobedientiam. Ad Timotheum scribit ab infantiâ sacris litteris eruditum: & hortatur ad studium lectionis, nè negligat gratiam, quæ data sit ei per impositionem manus Presbyterij. Tito præcipit, ut inter ceteras virtutes Epis-
Tit 1. copi, quem brevi sermone depinxit, scientiam
2 ... quoque in eo eligat scripturarum. Obtinen-
7. ... tem, inquit, eum, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrinâ sanâ, & contradicentes revincere. Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantùm ædificat ex vitæ merito. Ecclesiam Christi, tantùm nocet, si destruenti-
Agg. 2. que non resistat. Aggæus Propheta immò per Aggæum Dominus, Interroga, ait, sacerdotes
Deut. 32 legem. Tu tantum sacerdotis officium est, interrogatum respondere de lege. Et in Deuteronomio legimus: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi, seniores tuos, & dicens tibi.

In psalmo quoque centesimo decimo octavo: Cantabiles mihi erant justificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione justi viri, cùm eum David arbori vitæ, quæ est in paradiso compararet, inter ceteras virtutes & hoc intulit. In lege Domini voluntas ejus: & in lege ejus meditabitur die ac nocte. *Psal. 1.* Daniel in fine sacratissimæ visionis, justos, ait, fulgere sicut stellas, & intelligentes, hoc est doctos, quasi firmamentum. *Dan. 12.* Vides, quantùm inter se distent, justa rusticitas, & docta justitia? Alij stellis, alij cœlo comparantur quamquam, juxta Hebraicam veritatem, utrumque de eruditis possit intelligi: ita enim apud eos legimus: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? Nempè quia, vas legis & sanctarum scripturarum armarium est. *Act 6.* Pharisæi stupent ad doctrinam Domini: & *Marc. 14* mirantur in Petro, & Joanne, quomodo legem sciant, cùm litteras non didicerint. *Act. 4.* *Ioan. 6.* Quidquid enim aliis exercitatio & quotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis Spiritus sanctus suggerebat. Et erant juxta quod scriptum est, θεοδίδακτοι. Duodecim annos Salvator impleverat, & in téplo senes de quæstionibus legis interrogans, magis docet, dũ prudenter interrogat. Nisi fortè rusticum Petrum, rusticum dicimus Joannem: quorum uterque dicere poterat: Etsi imperitus sermone, non tamen scientiâ, Joannes rusticus, piscator, indoctus? Et unde vox illa obsecro: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum? λόγος enim Græcè multa significat. Nam & verbum est, & ratio, & *Esa 54.* *2. Co. 11*

supputatio, & causa uniuscujusque rei, per quam sunt singula, quæ subsistunt. Quæ universa rectè intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nescivit: hoc Demosthenes eloquens ignoravit. Perdam, inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiã: & quamquam stultitia prædicationis in cruce
1. Cor. 1. sit, tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos. Sapientiam autem nõ sæculi hujus: nec principum istius sæculi, qui destruuntur, sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinavit ante sæcula.
1 Cor. 1. Dei sapientia Christus est. Christus enim Dei
Col. 2. virtus, & Dei sapientia. Hæc sapientia in my-
Rom. 1. sterio abscondita est: de quâ & noni psalmi
1. Cor. 2. titulus prænotatur, pro occultis filij: in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, & qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante sæcula. Prædestinatus autem, & præfiguratus, in lege & Prophetis.
1. Reg. 9. Unde & Prophetæ appellabantur Videntes:
Joan. 8. quia videbant eum, quem ceteri non videbãt.
Ezec. Psal. 118 Abraham vidit diem ejus, & lætatus est. Aperiebantur cæli Ezechieli: qui populo peccatori clausi erant. Revela, inquit David, oculos meos: & considerabo mirabilia de lege tuâ. Lex enim spiritualis est: & revelatione
2. Cor. 3. opus est, ut intelligatur, ac revelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si
Apoc. 5. dederis homini scienti litteras, ut legat, respondebit tibi. Non possum: signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, & te-
Apoc. 3. nent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille reseraverit, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit: claudit & nemo

aperit: In Actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, immò vir, (sic enim eum scriptura cognominat) cùm legeret Esaiam, interrogatus à Philippo: Putasne intelligis, quæ legis? respondit, quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (ut de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunucho nec studiosior: qui de Ethiopia, id est, de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis, divinæque scientiæ fuit: ut etiam in vehiculo sacras litteras legeret: & tamen cùm librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, linguâ volveret, labiis personaret, ignorabat eum quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Iesum, qui clausus latebat in litterâ. O mira doctoris virtus! Eadem horâ credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis, & sanctus factus est, ac de discipulo magister plus in deserto fonte Ecclesiæ, quàm in aurato synagogæ templo reperit. Hæc à me breviter perstricta sunt, (neque enim epistolaris angustia evagari longiùs patiebatur) ut intelligeres te in scripturis sanctis, sine prævio, & monstrante, semitam non posse ingredi. Taceo de Grammaticis, Rhetoribus, Philosophis, Geometris, Dialecticis, Musicis, Astronomis, Astrologis, Medicis, quorũ sciẽtia mortalibus vel utilissima est & in tres partes scinditur, *τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν*. Ad minores artes veniam & quæ non tam linguâ, quàm manu administrantur. Agricolæ, Cementarij, Fabri metallorum, lignorumve Cæsores, Lanarij quoque, & fullones & ceteri, qui variam supellectilem & vilia opuscula fabricantur, absque doctore non possunt esse, quod cupiunt. Quod Medicorum

Act. 8.

Nulla ars sine doctore esse potest.

est, promittunt medici : tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi omnes passim vindicant. Scribimus indocti doctique poëmata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. Alij, adducto supercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris litteris philosophantur. Alij discũt, proh pudor! à feminis, quod viros doceant: & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immò audaciâ edisserunt aliis, quod ipsi non intelligũt. Taceo de similibus: qui si fortè ad scripturas sanctas, post sæculares litteras, venerint, & sermone composito aurem populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant, nec scire dignantur, quid Prophetæ, quid Apostoli senserint : sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, depravare sententias, & ad voluntatem suam, scripturam trahere repugnantem : quasi non legerimus Homerocentonas, & Virgilio cẽtonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possumus dicere Christianum, quia scripserit : Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna : Jam nova progenies cælo demittitur alto. Et patrẽ loquentem ad filium: Nate, meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Salvatoris in cruce : Talia pertractabat memorans, fixúsque manebat. Puerilia sunt hæc & circulatorum ludo similia, docere quod ignores, immò, ut cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias. Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de divisione terræ, de confusione linguarum, & descensione usque

ad Ægyptum scribitur Hebræorum. Patet Exodus, cum decem plagis, cum Decalogo, cum mysticis divinisque præceptis. In promptu est Leviticus liber, in quo singula sacrificia, immò singulæ penè syllabæ, & vestes Aaron & totus ordo Leviticus spirāt cœlestia sacramenta. Numeri verò, nonne totius arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent? Deuteronomium quoque secunda lex, & Evāgelicæ legis præfiguratio nonne sic ea habet, quæ priora sunt, ut tamen nova sint omnia de veteribus? Hucusq; Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur, Job, exemplar patientiæ, quæ nō mysteria suo sermone complectitur? Prosâ incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesque leges dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat: singula in eo verba plena sunt sensibus. Et (ut de ceteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de eâ vel manifestiùs, vel cautiùs scripserit. Scio, inquit, quod redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra resurrecturus sum: & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Veniam ad Jesum Nave, typū Domini nō solum gestis, sed etiam nomine. Trāsit Iordanem: hostium regna subvertit: dividit terram victori populo, & per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atq; confinia, Ecclesiæ cœlestisque Hierusalem spiritualia regna describit. In Iudicum libro quot principes populi, tot figuræ sūt Ruth Moabi-

Libros Canonicos recenset.

1. Cor. 5.

Librum Iob post Pentateuchū collocat.

Iob. 19.

Esa. 16. tis, Esaiæ explet vaticinium, dicentis: Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de petrâ deserti, ad montem filiæ Sion. Samuel in Heli mortuo, & in occiso Saül, veterem legem abolitam monstrat. Porrò in Sadoch atque David, novi Sacerdotij, novique imperij sacramenta testatur. Melachim, id est, regum tertius, & quartus liber à Salomone usque ad Jeconiam & à Hieroboam filio Nabat, usque ad Osée, qui ductus est in Assyrios, regnum Juda & regnum describit Israël. Si historiam respicias, verba simplicia sunt. Si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucites, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur. Duodecim Prophetæ in unius voluminis angustias coartati, multò aliud, quàm sonant in litterâ, præfigurant. Osee crebrò nominat Ephraim, Samariam, Joseph, Jezraël, & uxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum præstolari. Johel, filius Phatuel, describit terram duodecim tribuum, erucâ, brucho, locustâ, rubigine vastante corruptam, & post eversionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super servos Dei, & ancillas, id est, super centum viginti credentium nomina, qui effundendus erat in cœnaculo Sion: qui centum viginti, ab uno usque ad quindecim paulatim & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt: qui in Psalterio mysticè continentur. Amos, pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari nõ potest. Quis enim dignè exprimat tria aut quatuor scelera Damasci, Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon, & Moab, & in septimo

In litteris sacris latet sẽsus præter litteram.

Act. 2.

octavoque gradu Judæ, & Israël? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in monte Samariæ, & ruituram domum majorem minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum vel adamantinum, & uncinum pomorum: attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram, non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Abdias, qui interpretatur servus Domini, pertonat contra Edom, sanguineum, terrenumque hominem. Fratris quoque Jacob semper æmulum hastâ percutit spirituali. Jonas columba pulcherrima, naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam revocat, & sub nomine Ninive salutem gentibus nunciat. Michæas de Morasthi, coheres Christi, vastationem annunciat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam, quia maxillam percusserit judicis Israël. Nahum consolator orbis, increpat civitatem sanguinum, & post eversionem illius loquitur: Ecce super montes pedes evangelizantis & annunciantis pacem. Habacuc, luctator fortis, & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, ut Christum in cruce contempletur, & dicat: Operuit cœlos gloria ejus, & laudis ejus plena est terra. Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus, ibi abscondita est fortitudo ejus. Sophonias, speculator & arcanorum Domini cognitor, audit clamorem à portâ piscium, & ejulatum à secundâ, & contritionem à collibus. Indicit quoque ululatum habitatoribus Pilæ: quia conticuit omnis populus Chanaan: disperierunt universi, qui involuti erant argento. Aggæus festivus & lætus, qui seminavit in lacrymis, in gaudio

Hab. 3.

Psal. 125

meteret, destructum templum ædificat. Dominumque patrem inducit loquentem: Adhuc
Agg. 2. unum modicum, & ego commovebo cœlũ, & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes: & veniet desideratus cunctis gentibus. Zacharias, memor Domini sui multiplex in prophetiâ Jesum vestibus sordidis indutum, & lapidem oculorum septem, candelabrumque aureum cum totidem lucernis, quot oculis, duas quoque olivas à sinistris lampadis cernit & dextris, ut post equos rufos, nigros, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Hierusalem, pauperem regem vaticinetur, & prædicet, sedentem super pullum filiũ asinæ subjugalis. Malachias apertè, & in fine omnium prophetarum, de abjectione
Malac. 1 Israël & vocatione gentium: Nõ est mihi, ait, voluntas in vobis dicit Dominus exercituũ, & munus non suscipiam de manu vestrâ. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomẽ meum in gentibus: & in omni loco
Hier. 1. 13. sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Esaiam, Hieremiam, Ezechielem, & Danielem quis possit vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Evangelium. Secũdus virgam nuceam, & ollam succensam à facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diversis metris nectit alphabetum. Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus involuta, ut apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur. Quartus verò, qui & extremus inter quatuor Prophetas, tẽporum conscius, & totius mundi Philohistor, lapidem præcisum de monte sine manibus, &
Dan. 2. regna omnia subvertentem, claro sermone

Principium & finis prophetiæ Ezechielis & exordiũ Geneseos non legebantur à Iudæis, nisi post annum trigesimi adoptionem.

pronunciat. David, Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, & Serenus, Christum lyrâ personat, & in decachordo psalterio ab inferis excitat resurgentem. Salomon, pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit, & Christum, sanctarúmque nuptiarum dulce canit epithalamium. Hester in Ecclesiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivij & diem celebrem mittit in posteros. Paralipomenon liber, id est, instrumenti veteris ἐπιτομὴ, tantus ac talis est, ut absque illo si quis scientiam scripturarum sibi voluerit arrogare, se ipsum irrideat. Per singula quippe nomina, juncturásque verborum, & prætermissæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Evangelij quæstiones.

Philobiſtor, id eſt ſciendi cupidus, ſeu hiſtoricus.

Esdras, & Neemias adjutor videlicet & cōsolator à Domino, in unum volumen coartantur: instaurant templum, muros extrunt civitatis: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio Sacerdotum, Levitarum, Israëlis, proselytorum, ac per singulas familias murorum ac turrium opera divisa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medullâ. Cernis me, scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen nō implesse quod volui. Audivimus tantùm, quid nosse, quid cupere debeamus, ut & nos quoque possimus dicere: Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore. Cæterùm Socraticum illud impletur in nobis. Hoc tantùm scio, quòd nescio. Tangam & novum breviter testamentū. Matthæus, Marcus, Lucas & Joannes, quadriga Domini, & verum Cherubin, quod interpre-

Pſ. 118.

Ezech. 1

tatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata, & ubique volitantia. Tenent se mutuò, sibique perplexi sunt, & quasi rota in rotâ volvuntur, & pergunt quocumque eos flatus sancti Spiritus perduxerit. Paulus Apostolus ad septem scribit Ecclesias: (octava enim ad Hebræos à plerisque extra numerum ponitur) Timothæum instruit, ac Titum: Philemonem pro fugitivo famulo deprecatur: super quo tacere melius puto, quàm pauca scribere. Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam texere: sed, si noveri-
2.Cor.1. mus scriptorem eorum, Lucam esse medicum, cujus laus est in Evangelio, animadvertemus, pariter omnia verba illius animæ languentis esse medicinam. Jacobus, Petrus, Ioannes & Judas Apostoli, septem epistolas ediderunt tam mysticas, quàm succinctas, & breves pariter & longas, breves in verbis, longas in sententiis, ut rarus sit, qui non in earum lectione cæcutiat. Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi pro merito voluminis, laus omnis inferior est: in verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te, frater charissime, inter hæc vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quærere. Nonne tibi videtur jam hîc in terris regni cælestis habitaculum? Nolo offendaris in scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum: quæ vel vitio interpretum, vel de industriâ sic prolata sunt, ut rusticam concionem faciliùs instruerent, & in una eademque sententiâ aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans, & hebes,

ut hæc me nosse pollicear, & eorum fructus in terrà capere, quorum radices in cœlo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedenti me præfero, magistrum renuens, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærens invenit. Discamus in terris, quorum scientia nobis perseveret in cœlo. Obviis te manibus excipiam: & (ut ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quidquid quæsieris, tecum scire conabor. Habes hîc amantissimum tui fratrem Eusebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honestatem morum tuorum, contemptum sæculi, fidem amicitiæ, amorem Christi. Nam prudentiam & eloquij venustatem, etiam absque illo ipsa epistola præferebat. Festina, quæso te, & hærentis in salo naviculæ funem magis præcide, quàm solve. Nemo renanciaturus sæculo benè potest vendere, quæ contempsit ut venderet. Quidquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est: Avaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus divitiarum est: infidelis etiam obolo indiget. Sic vivamus, tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. Victus & vestitus, divitiæ Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam vende: si non habes, projice. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum est. Scilicet, nisi tu, semper recrastinans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus unde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui se ipsum obtulit. Apostoli navem tantùm & retia reliquerunt. Vidua duo æra misit in gazophylacium, & præfertur Crœsi divitiis. Facilè contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

2. Cor. 6.
Christianorum divitiæ vestitus & victus.
Matt. 5.
Matt. 4.
Marc 12
Luc. 12.

ARGUMENTUM.

Sabinianus Diaconus, virum cujus uxorem vitiaverat, fugiens, in Bethlenem venerat: per litteras Episcopus suus illum Hieronymo commendaverat: manens in sanctis locis, & Diaconi officio fungens, virginem quandam sacram à monasterio Bethlehemitico ad stuprum, fugamque sollicitavit: deprehenso, ac veniam petenti ignovit vir sanctus. Is deinde passim famæ illius obtrectare cœpit: admonet nunc eum per litteras, ut pœnitentiam aliquo in monasterio inclusus agat.

AD SABINIANUM Diaconum, increpatoria.

EPISTOLA III.

1.Reg.16 SAmuel quondam lugebat Saülem, quia pœnituerat Dominum, quòd unxisset eum regem super Israël, & Paulus Corinthios, in
2.Cor.12 quibus audiebatur fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes quidem, voce flebili commonebat, dicens: Ne cùm rursus venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex iis, qui ante peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditiis, quas gesserunt in impudicitiâ, & fornicatione: Si hoc Propheta, & Apostolus, nulla ipsi labe maculati, clementi in cunctos mente faciebant: quantò magis ego ipse peccator in te debeo facere peccatore, qui non vis erigi post
Luc.15. ruinam, nec oculos ad cælum levare: sed proditâ patris substantiâ, porcorum siliquis delectaris, & superbiæ prærupta conscendens, præ-
Philip.3 ceps laberis in profundum? Deum ventrem vis habere pro Christo, servis libidini, gloriaris in carne, & confusione tua, & quasi pinguis hostia, in mortem propriam saginaris? imi-
Rom. 2. tarisque eorum vitam, quorum tormenta non metuis,

metuis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te hortetur. Secundum autem duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ. An idcirco induratur juxta Pharaonem, cor tuum, quia non statim percuteris, & differris diu ad pœnam? Et ille dilatus est, & decem plagas, non quasi ab irato Deo, sed quasi à patre cōmonēte sustinuit, donec in perversum actâ pœnitentiâ, populum quem dimiserat, per deserta sequeretur, & ingredi auderet maria: per quæ vel sola doceri potuit, timori habendum eum, cui etiam elementa serviunt. Dixerat & ille: Non novi Dominum, neque dimitto Israël. Quem tu imitans loqueris: Visio, quam hic videt, in dies longos est, & in tempora longa iste Prophetat. Propter quod dicit idem propheta. Hæc dicit Adonai Dominus: Non prolongabuntur ampliùs omnes sermones mei, quoscumque loquar, quia loquar verbum, & faciam. Sanctus David de impiis, & de scelestis, quorum tu pars non modica sed princeps es, quòd sæculi felicitate fruerētur, & dicerent: Quo modo cognovit Deus, & si est scientia in excelso? Ecce ipsi peccatores & abundantes in sæculo obtinuerunt divitias. Penè lapso pede & fluctuanti vestigio causabatur, dicens: Ergo sine causâ justificavi cor meum, & lavi inter innocentes manus meas. Prætermiserat enim, quia æmulatus sum super iniqua agētes pacem peccatorum videns: quia non est respectus morti eorum, & solida plaga in flagella eorum. In laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Propterea tenuit eos superbia, circundati sunt iniquitate, & impietate sua. Egredietur, sicut ex adipe, iniquitas eorum: transierunt in affe-

Exod. 4.

Signum indurationis est pœnitētiā differre.

Exod 41

Exod. 5.

Ezec. 12.

Psal. 72.

ctum cordis. Cogitaverunt, & locuti sunt mala, iniquitatem in excelso locuti sunt. Posuerunt in cœlum os suum, & lingua eorum pertransiit super terram. Nonne tibi videtur de te omnis iste psalmus esse compositus? Vegeto quippè es corpore, & novus antichristi Apostolus, cum in una notus fueris civitate transgrederis ad aliam. Non indiges sumptibus, non plagâ forti percuteris. Et cum hominibus, qui non sunt, ut tu irrationabilia jumenta, corripi non mereris. Propterea elatus es in superbiam, & vestimentum tuum fœtet luxuriâ, & quasi ex aruinâ pingui & quodam adipe eructans verba mortifera, non te respicis esse moriturum, nec unquam, post expletam libidinem pœnitentiâ remorderis. Transisti in affectum cordis: & nè tibi solus videaris errasse, simulas nefanda de servis Dei, nesciens quòd iniquitatem in altum loquaris: & ponas in cœlum os tuum. Nec mirum, si à te qualescumque servi Dei blasphementur, cùm patrem familias Beelzebuth vocaverint patres tui. Non est discipulus supra magistrum, nec servus supra dominum suum. Si illi in viridi ligno tanta fecerunt, tu in me arido ligno quid facturus es? Tale quid & in Malachia plebs scandalizata creditum, de ore tuo loquitur. Dixerunt, vanus est, qui servit Deo. Et quid plus? Quia custodivimus mandata ejus, & quoniam ivimus supplicantes ante faciem Dei omnipotentis. Et nunc nos beatos dicimus alienos. Reædificantur omnes, qui faciunt iniqua: Adversati sunt Deo, & salvi facti sunt. Quibus posteà diem judicij Dominus comminatur, & quid inter justum & injustum futurum sit, multò ante prænuncians, ait: Et convertemini, & videbitis quid

Mat. 10. Luc. 11. Luc. 16. 23.

Malac. 3.

ſit inter juſtum,& iniuſtum, inter ſervientem Domino,& non ſervientem Domino. Hæc tibi ridicula fortè videantur,qui comœdis,& lyricis ſcriptoribus,mimis,& Lentulis delectaris : quamquàm ne iſta tibi quidem præ nimiâ cordis hebetudine intelligenda concesserim. Prophetarum verba contemnas, ſed reſpondebit Amos : & in tribus & in quatuor impietatibus,nonne averſabor eum,dicit Dominus?Quoniam enim Damaſcus,Gaza,Tyrus,Idumæa,Ammonitæ,& Moabitæ , Judæi quoque, & Iſrael ſæpè ad ſe Dei vaticinio deſtinato,ut agerent aliquando pœnitentiam, audire contempſerunt , iræ ſuæ , quam illaturus eſt Dominus , cauſas juſtiſſimas profert dicens : In tribus & quatuor impietatibus nonne averſabor eos ? Sceleratum eſt,inquit, mala cogitare : conceſſi. Nequiùs eſt , malè cogitata velle perficere: & hoc pro mea miſericordia benignus indulſi. Numquid & opere implendum peccatum fuit , & mea ſuperbè calcanda clementia?Tamen poſt factum quia malo pœnitentiam peccatoris , quàm mortem:non enim ſani opus habent medico, ſed malè habentes : jacenti manum porrigo, & conſperſum ſanguine ſuo ut propriis fletibus lavetur, exhortor. Quòd ſi nec ſic pœnitentiam vult agere, & fracto navigio, tabulam, per quam ſalvari poterat, non retentat , cogor dicere : Super tribus & quatuor impietatibus nonne averſabor eum,dicit Dominus? Averſionem dicens pro pœna,dum ſuę peccator relinquitur voluntati.Inde eſt, quòd peccata patrum in tertiam & quartam generationem reſtituit , dum non vult ſtatum punire peccantes : ſed ignoſcens primis , poſtrema condemnat. Alioqui,ſi protinùs ſcelerum ul-

Amos. 1.2.

Ezech. 2

Marc. 2.

Exod 20

Ezech. 3.

Ezech. 2.

tor existeret, & multos alios. & certè Paulum Apostolum Ecclesiæ non haberent. Ezechiel Propheta, cujus supra fecimus mentionem, Dei verbum ad se factum referens, ait: Aperi os tuum, & manduca, quæ ego dabo tibi. Et vidi, inquit, & ecce manus extenta ad me, & in ipsa volumen libri. Et revolvit illud in conspectu meo, & in ipso scriptum erat à facie & retrorsum, lamentum, & carmē, & væ. Prima scriptura ad te pertinet, si tamen vo-

Eccl. 15. lueris agere pœnitentiam post delictum. Secunda ad sanctos, qui ad Dei canticum provocantur. Non est enim pulchra laudatio in ore peccatoris. Tertia ad tui similes: qui desperantes, semetipsos tradiderunt immunditiæ, & fornicationi, & ventri, & iis quæ infra ventrem sunt, qui putant omnia morte finire, & nihil esse post mortem, & dicunt: Tempestas,

Psal. 18. si transierit, non veniet super nos. Liber ille, quem Propheta devorat, omnis series scripturarum est. In quibus & pœnitens plangitur, & justus canitur, & maledicitur desperans. Nihil ita repugnat Deo, quàm cor impœnitens. Solum crimen est, quod veniam consequi non potest. Si enim ei ignoscitur post peccatum, qui peccare desistit, & ille flectit judicem, qui rogat, impœnitens autem omnis ad iracundiam provocat judicantem: solum desperationis crimen est, quod mederi nequeat. Porrò, ut scias Deum quotidiè peccatores ad pœnitentiam provocare: qui si rigidi perstiterint,

Impœnitentia est peccatū in Spiritū sanctū.

Esa 22. de clemente eum severum & trucem faciunt: audi Esaiæ verba, dicentis: Et vocabit, inquit, Dominus Sabaoth in die illâ ad fletū, & planctum magnum, & decalvationem, & accinctionem ciliciorum. Ipsi verò fecerunt lætitiam, & exultationem, mactantes vitulos, &

Ad pœnitentiā vocat.

immolantes oves, ut comederẽt carnes, & biberent vinum, dicentes: Manducemus & bibamus: cras enim moriemur. Dē quas voces & perditæ mentis audaciam, scriptura commemorat, dicens: Et revelata sunt hæc in auribus Domini Sabaoth: non remittetur vobis hoc peccatum, donec moriamini. Si enim peccato mortui fuerint, tunc eis remittetur peccatum: quod, quandiu in peccato vixerint, non dimittitur. Parce, quæso, animæ tuæ. Crede, Dei futurum esse judicium. Recordare, à quo Episcopo diaconus ordinatus sis. Nec mirum, quamvis sanctum hominem, tamen in homine diligendo potuisse falli, cùm & Deum pœniteat, quod Saul in Regem unxerit: & in duodecim Apostolis Judas sit proditor repertus, & de quondam ordinis tui hominibus Nicolaus Antiochenus, immunditiarum omnium? & Nicolaïtarum hæreseos auctor extitisse referatur. Non tibi illa nunc replico, quòd plures virgines stuprasse narreris, quòd à te nobiliū violata matrimonia publico cæsa sint gladio: quòd per lupanaria impurus, & helluo cucurristi. Magna quidem ista sunt pondere suo, sed fiunt eorum, quæ illaturus sum, comparatione leviora. Rogo, quantum crimen est, ubi stuprum & adulterium parum est? Infelicissime mortalium, tu speluncam illam, in qua Dei filius natus est, & veritas de terra orta est, & terra dedit fructum suum, de stupro condictatus ingrederis? non times ne de præsepi infans vagiat, ne puerpera virgo te videat, ne mater Domini contempletur? Angeli clamant, pastores currunt, stella desuper rutilat, Magi adorant, Herodes terretur, Hierosolyma conturbatur: & in cubiculum virginis, decepturus virginem, irrepis?

Deus omnes peccatores.
1 Cor. 15
Esa. 22.
1. Reg. 15.
Matt 27
Apoc. 2.
Locus auget peccatū.
Psal 84.
Luc. 2.
Matth. 2

Paveo miſer, & tam mente, quàm corpore perhorreſco, ponere tibi volens ante oculos tuos opus tuum. Tota Eccleſia nocturnis vigiliis Chriſtum Dominum perſonabat, & in diverſarum gentium linguis unus in laudibus Dei ſpiritus concinebat. Tu inter oſtia quondam præſepis Domini, nunc altaris, amatorias epiſtolas fulciebas, quas poſteà illa miſerabilis, quaſi flexo adoratura genu, inveniret, & legeret. Et ſtabas deinceps in choro pſallentium, & impudicis nutibus loquebaris. Proh nefas! non poſſum ultra progredi. Prorumpunt lachrymæ ante, quàm verba, & in lignatione pariter ac dolore, in ipſo meatu ſpiritus coarctatur. Ubi mare illud eloquentię Tullianæ? ubi torrens fluvius Demoſthenis? nunc profectò muti eſſetis ambo, & veſtra lingua torpeſceret. Invēta eſt res, quam nulla eloquentia explicare queat. Repertum eſt facinus, quod nec mimus fingere, nec ſcurra ludere, nec Attellanus poſſit effari. Moris eſt in Ægypti & Syriæ monaſteriis, ut tam virgo, quàm vidua, quæ ſe Deo voverint, & ſæculo renunciātes, omnes delicias ſæculi conculcarint, crinem monaſteriorū matribus offerant deſecandum, non intecto poſteà contra Apoſtoli voluntatem inceſſuræ capite, ſed ligato pariter & velato. Nec hoc quiſpiam, præter tondentes, novit, & tonſas; niſi quod quia ab omnibus ſit, penè ſcitur ab omnibus. Hoc autem duplicem ob cauſam de conſuetudine verſum eſt in naturam, vel quia lavaciū non adeunt, vel quia oleum nec capite, nec ore norunt, ne à parvis animalibus, quæ inter cutem & crinem gigni ſolent, & concretis ſordibus opprimantur. Videamus igitur, tu

vir bone inter ista quid feceris. Futuro matrimonio, in speluncâ illâ venerabili, quasi quosdam obsides accipis capillos, sudariola infelicis, & cingulum dotale pignus deportas, jurans ei te nullam similiter amaturum. Deinde curris ad pastorum locum, & Angelorum desuper strepitu concinente, in eadem verba testaris. Nihil dico ampliùs, quòd in oscula rueris, quòd amplexatus sis. Totum quidem de te credi potest, sed te veneratio præsepis & campi non me sinunt plus credere, quàm te voluntate tantùm & animo corruisse. Miser, nonne, quando in speluncâ cum virgine stare cæpisti, caligaverunt oculi tui, lingua torpuit, conciderunt brachia, pectus intremuit, nutavit incessus? Post Apostoli Petri basilicam, in quâ Christi flammeo consecrata est, post crucis & resurrectionis & ascensionis Dominicæ sacramenta, in quibus rursum se in monasterio victuram spoponderat, audes crinem accipere tecum noctibus dormituræ, quem Christo messuerat in speluncâ? Deinde à vespere usque mane fenestræ illius assides, & quia, propter altitudinem, hærere vobis cominùs non licebat, per funiculum vel accipis aliquid vel remittis. Vide, quanta diligentia Domini fuerit, ut nunquam domi virginem, nisi in Ecclesiâ videris, & cùm talem uterque vestrum habuerit voluntatem, nisi per fenestram nocte facultas vobis non fuerit colloquendi. Oriebatur tibi, ut posteà didici, sol invito, exanguis, marcidus, pallidus, ut suspicione omni careres, Evangelium Christi, quasi diaconus, lectitabas: Nos pallorem jejunij putabamus, exangue os contra institutum ac morem tuum, quasi confectum vigiliis mirabamur. Jam tibi & scalæ, per quas

Per fenestram loqui cũ moniali.

deponeres miseram, parabantur: jam iter dispositum, decreta navigia, condicta dies fuga animo pertractata: & ecce Angelus ille cubiculi Mariæ janitor, cunarũ Domini custos, & infantis Christi gerulus, coram quo tanta faciebas, ipse te prodidit. O funestos oculos meos! O diem illum omni maledictione dignissimum, in quo epistolas illas tuas, quas hucusque retinemus, consternatâ mente legi. Quæ ibi turpitudines? quæ blanditiæ? quanta de condicto stupro exultatio? Hæccinè Diaconum, non dicam loqui, sed scire potuisse. Ubi miser ista didicisti, qui in Ecclesiâ te nutritum esse jactabas? nisi quòd in eisdem epistolis juras te numquam pudicum, numquam fuisse Diaconum. Si negare volueris, manus tua te redarguet, ipsi apices proclamabunt. Habeto igitur interim lucrum sceleris: non possum tibi ingerere, quæ scripsisti. Jaces itaque advolutus genibus meis, & * misericordiam, ut tuis verbis utar, sanguinis deprecaris. Et, ô te miserum, neglecto judicio Dei, me tantùm, quasi vindicem, times. Ignovi, fateor. Quid enim aliud possum tibi facere Christianus? Hortatus sum, ut ageres pœnitentiam, & in cilicio, & cinere volutareris: ut solitudinem peteres, viveres in monasterio, ut Dei misericordiam jugibus lacrymis implorares. * At tu bonæ spei columen, excetræ stimulis inflammatus, factus es mihi in arcum perversum, & contra me conviciorum sagittas jacis. Inimicus tibi factus sum, vera dicens. Non doleo de maledictis: quia enim nesciat, nihil nisi flagitiosum, tuo ore laudari? hoc plango, quòd te ipse non plangis, quod te non sentis mortuum, quòd quasi gladiator paratus Libitinæ: in proprium fu-

* Aliàs minam evomens

* Aliàs impetrares.

Osée 7. Gal. 4.

nus ornaris. Amiciris linteis: digitos annulis
oneras: dentes pulvere teris tritos in rubenti
calvaria digeris capillos: taurina cervix,
toris adipeis intumescens, nec, quia propter
libidinem fracta est, inclinatur. Super hæc,
unguenta fragras: mutas balneas: & contra
renascentes pilos pugnas: per forum ac plateas
nitidus ac politus amator incedis. Facies *Hier. 3.*
meretricis facta est tibi, nescis erubescere. 16.
Convertere miser ad Dominum, ut ad te Dominus
convertatur. Age pœnitentiam, ut &
ille agat pœnitentiam super omnibus, quę locutus
est, malis, ut faceret tibi. Quid neglecto
vulnere proprio, alios niteris infamare;
quid me, benè tibi & sedulò consulentem,
quasi phreneticus morsu laceras? Esto, ergo
flagitiosus sim, ut vulgò jactitas: saltem mecum
age pœnitentiam. Criminosus, ut simulas:
imitare lachrymas criminosi. Nam mea
peccata virtutes tuæ sunt? an malorum tuorum
putas solatium, si multos tui similes habeas?
Fluant paululùm de oculis lacrymæ:
inter sericum & linteamina, quibus tibi videris
fulgidus & formosus, intellige te nudum,
conscissum, sordidatum, mendicantem. Nunquam
est sera pœnitentia. Quamvis de Hierosolymis
descenderis, & sis in itinere vulneratus:
indè te Samaritanus impositum jumento, *Luc 10.*
curandumque ad stabulum referet. Sed etsi *Ioan 11.*
mortuus jaces in sepulchro, tamen & fœtentem *Matt 9.*
Dominus suscitabit. Imitare saltem cæcos
illos, propter quos Salvator, dimittens domum *Marc 10*
suam, & hereditatem suam Hierico venit.
Sedentibus in tenebris & umbra mortis
lux orta est eis. Qui postquam præterire Dominum *Esa. 9.*
cognovissent, cœperunt clamare dicentes:
Fili David miserere nostri. Poteris &

Matt. 9. tu videre, si clames, si accitus ab eo sordida vestimenta projicias. Cùm conversus ingemu[illegible]ris, tunc salvus eris, & tunc scies ubi fueris. Tangat modicè cicatrices tuas: pertractet, luminum quondam tuorum vestigia. Licet ab
Psal. 50. utero sic genitus sis, & in delictis conceperit te mater tua, asperget te hyssopo, & mundaberis: lavabit te, & super nivem dealbaberis. Quid incurvus terræ hæres, & totus in cœno jaces Illa, quam decem & octo annis satanas vinxerat, postquam à Salvatore curata est,
Luc. 13. cœlum erecta suspexit. Quod ad Caïn dictum est, tibi dictum puta: Peccasti, quiesce. Quid
Gen 4. longiùs recedis à facie Dei, & habitas in terrâ Naid? Quid totus in salo fluctuas, nec statuis
Psal. 39. supra petram ped[illegible]m tuum? Cave, nè te Phi-
Num. 26 nees cum Madianitide fornicantem suâ hastâ configat, qui plus quàm Thamar virginem
2. Reg. 13 frater & consanguineus polluisti, versus in
2. Reg. 18 Absalon, occidere eum c[illegible]pis, qui te rebellantem plangit, & mortuum. Clamat contra te sanguis Nabuthæ, & vinea Jezrael, hoc est seminis Dei, quâ in hortum voluptatis, & lasci-
1 Reg. 21 viæ olera convertisti, dignam de te ultionem reposcit. Mittitur tibi Helias, tormentum & interitum nunciãs. Incurvare, & saccos vestire paulisper, & de te poterit dicere Deus: Vidisti, quia reveritus fuerit Achab à facie mea? Non
Ezec. 28 superducam malitiã in diebus ejus. Sed fortè blandiris tibi, quòd à tali Episcopo diaconus
1. Reg 8. ordinatus es. Jam superiùs dixi, nec patrem
3 Reg. 2. pro filio, nec filium pro patre puniri. Animas
Propter vitia sacerdotũ sanctuarium destruitur. enim, quæ peccaverit, ipsa morietur. Et Samuel habuit filios, qui recesserunt à timore Dei, & abierunt post avaritiam, & iniquitatem. Et Heli sacerdos sanctus fuit, sed habuit filios, qui, ut in Hebræorum voluminibus

legimus, fornicabantur cum mulieribus in tabernaculo Dei, & in similitudinem tui impudenter sibi Dei ministerium vindicabant. Unde & locus tabernaculi ipse subversus est: & propter vitia Sacerdotum Dei, sanctuarium destitutum est. Quamquam & ipse Heli, dum est nimium lenis in filios, offendit Deum. Tantumque abest, ut te valeat Episcopi tui justitia liberare, ut timendum sit, ne propter te de solio suo corruens, pereat insanabilis. Oza levites arcam Domini, quam portare ipse debuerat, quasi ruentem sustentare voluit, & percussus est. Quid de te futurum putas, qui stantem arcam Domini præcipitare conatus es? Quantò magis Episcopus, qui te ordinavit, probabilis est: tanto tu ampliùs detestandus: qui talem hominem fefellisti. Solemus mala domus nostræ scire novissimi, ac liberorum & conjugum vitia, vicinis canentibus, ignorare. Noverat te omnis Italia. Universi te stare ante altare Christi ingemiscebant: nec ut tam callidus eras, ut prudenter tua vitia celares. Sic æstuabas, sic subantem te & lascivientem huc atque illuc rapiebat voluptas, ut quasi quosdam triumphos, palmamque vitiorum de expletis libidinibus sublevares. Denique inter gladios barbari mariti, & mariti potentis excubias impudicitiæ flamma te rapuit. Non timuisti in illâ domo adulterium facere, in quâ sine judice læsus vir se poterat ulcisci. Duceris ad hortulos, ad suburbana pertraheris; tam liberè & insanè te agis, ut absente marito, uxorem te putes habere, non adulteram. Unde per quosdam cuniculos, dum illa tenetur, erumpis. Romam occultus ingrederis, latitas inter Samnitas latrones, & ad primum mariti nuncium, quod novus tibi ex Al-

2. Reg. 6

pibus Hannibal descendisset, navigio te credis in tuto, tanta fugæ celeritas fuit, ut tem-
2 Cor. 11 pestatem terrâ duceres tutiorem. Venisti ut-
Matth. 7 cumque in Syriam, indè te velle Hierosolymam transcendere, & serviturum Domino polliceris. Quis non susciperet eum, qui se monachum promittebat, præsertim ignorans tragœdias tuas, & Episcopi tui commendatitias ad ceteros sacerdotes epistolas legens? At tu infelix transfigurabas te in angelum lucis, & minister satanæ, ministrum justitiæ simulabas. Sub vestitu ovium latebat lupus, & post adulterium hominis, adulter Christi esse cupiebas. Hæc idcircò retuli, ut totam tibi scenam operum tuorum quasi in brevi depingerem tabellâ, & gesta tua ante oculos tuos ponerem, nè misericordiam Domini, nimiamque clementiam, materiam existimes delictorum rursum crucifigens tibimetipsi Filium Dei, & ostentui habens, & non legens illud,
Hebr. 6. quod sequitur: Terra enim venientem sæpe super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Domino: proferens autem spinas, & tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cujus consummatio erit in combustionem.

ARGUMENTUM.

In monachum quendam, qui libros suos contra Jovinianum hæreticum ab eo alioqui convictum quasi in iis matrimonio detraxisset, cavillabatur, Domnioni amico respondens, sursum ac deorsum miris illum jocis exagitans, invehitur.

HIERONYMUS ad Domnionem Apologeticon.

EPISTOLA IV.

Litteræ tuæ & amorem pariter sonant, & querelam; amorem tuum, quo sedulò monens etiam quæ tuta sunt in nobis pertimescis; querelam eorum, qui non amant, & quærentes ocasionem in peccatis garriunt adversus fratrem suum & contra filium matris suæ ponunt scandalum. Scribis enim monachum, immò nescio quem de trivio, de compitis, de plateis circomforaneum,* rumigerulum, vafrum tantum ad detrahendum, qui per trabem oculi sui festucan alterius nitatur eruere, concionari adversum me, & libros, quos contra Iovianinũ scripsi canonico dente rodere, lacerare, convellere: hunc dialecticum urbis vestræ, & Plautinæ familiæ columen, non legisse quidem κατηγορίας Aristotelis, non περὶ ἑρμηνείας, non τοπικὰ, non saltem Ciceronis τόπους sed per imperitorum circulos, muliercularumque συμπόσια, syllogismos texere, & quasi sophismata nostra callidâ argumẽtatione dissolvere. Stultus ego. qui me putaverim hæc absque philosophis scire non posse, qui meliorem stili partem, eam legerim, quæ deleret quàm quæ scriberet. Frustrà ergò Alexandri verti commentarios; ne quidquam me doctus magister per εἰσαγωγὴν introduxit ad logicam: & ut humana comtemnam, sine causa Gregorium Nazianzenum, & Didymum in scripturis sanctis catechistas habui; nihil mihi profuit Hebræorum eruditio, & ab adolescentia usque ad hanc ætatem quotidiana in lege, Prophetis, Evangeliis, Apostolisque meditatio. Inventus est homo absque præceptore perfectus, πνευματοφόρος, ἔντως κατὰ αὐτοδίδακτος qui eloquentia Tullium, argumentis Aristotelem, prudentia Platonẽ, eruditione Aristarchũ, multitudine librorũ

* *Alias tabulam*

Luc. 6.

Hieronymi catechistæ.

Chalcenterum, Dydimum scientiâ scripturarum, omnesque sui temporis vincat tractatores. Denique dicitur materiam poscere, & Carneadum aliquid referens, in utramque partem, hoc est, & pro justitia, & contra justitiam disputare. Liberatus est mundus à periculo, & hæreditariæ, vel centumvirales, causæ de barathro erutæ, quòd hic, forum negligens, sed ad Ecclesiam transtulit. Quis, hoc volente, non fuisset innoxius: quem criminosum non hujus servasset oratio, cùm cœpisset in digitis partiri causam & syllogismorum suorum retia tendere? nam si applosisset pedem, intendisset oculos, rugasset frontem, jactasset manum, verba tonasset, tenebras illicò ob oculos offudisset judicibus. Nec mirum, si me & absentem jam diu, & absque usu Latinæ linguæ semigræculum barbarumque, homo latinissimus & facundissimus superet, cùm præsentem Jovinianum, Jesu bone, qualem & quantum virum! cujus nemo scripta intelligeret, dignum qui sibi caneret tantùm & musis, eloquentiæ suæ mole oppresserit. Quæso igitur te pater charissime, ut moneas eum, nè loquatur contra propositum suum: nè castitatem habitu pollicens, verbis destruat: ne virgo vel continens, (ipse enim viderit quid esse se jactet) maritatas virginibus comparet, & frustrà adversus hominem disertissimum tanto tempore digladiatus sit. Audio prætereà eum libenter virginum & viduarum cellulas circum ire, & adducto supercilio, de sacris inter eas litteris Philosophari. Quid in secreto, quid in cubiculo mulierculas docet? Ut hoc sciant esse virgines, quòd maritatas, ut florem ætatis non negligant, ut comedât, & bibant, & balneas adeant, munditias appe-

tant, unguenta non spernant? an magis jejunia, & pudicitiam, & illuviem corporis? Utique illa præcipit quæ plena virtutis sunt. Fateatur ergo publicè, quod domi loquitur: aut, si & domi eadem docet, quæ & publicè, à puellarum consortio separandus est. Miror autem, non erubescere juvenem, & monachũ, ut sibi videtur, disertum, cujus de ore veneres fluunt, qui tantæ in sermocinando elegantiæ est, ut comico sale ac lepôre conspersus sit, lustrare nobilium domos, hærere salutationibus matronarum, religionem nostram * paganam facere, & fidem Christi contentione torquere verborum, atque inter hæc fratri suo detrahere. Utique, si errare me arbitratus est (in multis enim offendimus omnes, & si quis in verbo non peccat, hic perfectus est vir) debuit vel arguere, vel interrogare per litteras, quod vir eruditus & nobilis fecit Pammachius: cui ego responsum dedi, ut potui, & epistolâ longiore disserui, quo quidque sensu dixerim. Imitatus saltem fuisset tuam verecundiam, qui ea loca, quæ scandalum quibusdam facere videbantur, excerpta de volumine per ordinem digessisti, poscens ut vel emendarem, vel exponerem, & non tantæ me putasti dementiæ, ut in uno atque eodem libro & pro nuptiis, & contra nuptias scriberem. Parcat sibi, parcat mihi, parcat nomini Christiano. Monachum se esse non loquendo, & discursando, sed tacendo, & sedendo noverit. Legat Hieremiam dicentem, Bonum est viro, cùm portaverit jugum ab adolescentiâ suâ. Sedebit solus, & tacebit: quia tulit super se jugum. Aut si certè in omnes, scriptores cẽsoriam accepit virgulam, & idcirco se eruditum putat, quia Jovinianũ solus intelligit est

* *Alias pugnã.*

Iacob. 3.

Thr. 3.

quippe proverbium, Balbum meliùs balbi verba cognoscere: πάντας συγγραφεῖς pellamus Attilio judice. Ipse quoque Iovin. συγγραφεὺς ἀγράμματος, justissimè proclamabit: quòd me damnant Episcopi, non est ratio, sed conspiratio, Nolo mihi ille vel respondeat, quorum me auctoritas opprimere potest, docere non potest. Scribat contra me vir, cujus & ego linguam intelligam, quem cùm vicero, omnes, homines simul vicerim: ego enim benè novi. Experto credite, quantus in clypeum assurgat, quo turbine torqueat hastam. Fortis est, & in disputando nodosus, & tenax, & qui obliquo & acuminato pugnat capite. Sæpè de nocte usque ad vesperam contra nos in plateis clamavit: habet latera, & athletarum robur, & bellè corpulentus est. Videtur mihi occultè mei dogmatis esse sectator. Prętereà nunquam erubescit, nec considerat, quid sed quantū dicat, & in tantam venit opinionē eloquentiæ, ut soleāt dicta ejus cirratorū esse dictata: Quoties me iste in circulis stomachari fecit & adduxit ad cholerā? quoties cōspuit, & cōsputus abscessit? Sed hæc vulgaria sunt, & à quolibet de sectatoribus meis possunt fieri. Ad libros provoco: ad memoriā in posteros transmittendā. Loquamur scriptis, ut de nobis tacitus lector judicet, ut quo modo ego discipulorū gregē duco, sic ex hujus nomine Gnathonici, vel Phormionici vocentur. Nō est grande mi Domnion, garrire per angulos, & medicorū tabernas, ac de mundo ferre sententiam: hic benè dixit, ille malè: iste scripturas novit, ille delirat: iste loquax, ille infantissimus est. Ut de omnibus judicet, cujus hoc judicio meruit? Cōtra quēlibet passim in triviis strepere, & congerere maledicta, non crimina

scurrarum est, & parasitorum. Moveat manū, figat stylum, commoveat se, & quidquid potest, scriptis ostendat: det nobis occasionem respondēdi disertitudini suæ. Possū remordere, si velim: possum genuinum dentem læsus infigere. Et nos didicimus litteras. Et nos sæpè manum ferulæ subduximus. De nobis quoque dici potest: Fenum habet in cornu, longè fuge. Sed magis volumus esse discipuli ejus, qui ait: Dorsum meū posui ad flagella, & faciē meam non averti à confusione sputorum. Qui cum malediceretur, non remaledixit: & post alapas, crucem, flagella, blasphemias, novissimè pro crucifigentibus deprecatus est, dicens: Pater ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt. Et ego ignosco errori fratris: intelligo, quia diaboli arte deceptus est. Inter mulierculas sciolus sibi & eloquens videtur: postquam Romā mea opuscula pervenerunt, quasi æmulum exhorruit, & de me quoque captavit gloriam, ut nullus esset in terris qui non ejus eloquentiæ displiceret, exceptis iis, quorum potentiæ non parcit, sed cedit, imò quos non honorat, sed metuit. Voluit scilicet homo peritissimus, ut veteranus miles, uno rotatu gladij percutere utrumq; & ostēdere populis, quòd quidquid ipse vellet, hoc scriptura sentiret. Dignetur igitur nobis sermonē suum mittere, & non reprehendendo, sed docendo garrulitatē nostram corrigere. Tunc intelliget aliam vim fori esse, aliam triclinij, non æquè inter fusos & calathos puellarū, & inter eruditos viros de divinæ legis dogmatibus disputari. Nūc liberè & impudēter jactat in vulgus & perstrepit, damnat nuptias, & inter uteros tumentes, infantum vagitus, & lectulos maritorum, quid Apostolus dixerit, tacet, ut me so-

Esa. 50.
1. Pet. 2.
Luc. 8.

lum in invidiam vocet. Cùm autem ad libros venerit, & pedem pedi contulerit & vel proposuerit aliquid de scripturis, vel audierit proponentem: tunc sudabit, tunc hærebit: procul Epicurus, longè Aristippus: subulci non aderunt, fœta scropha non grunniet. Et nos tela, pater, ferrumque haud debile dextrâ spargimus, & nostro sequitur de vulnere sanguis. Porrò, si non vult scribere, & tantùm maledictis agendum putat, audiat, tot interjacentibus terris, fluctibus, populis, saltem hoc clamoris mei. Non damno nuptias, non damno conjugium: & ut certiùs sententiam meam teneat, volo omnes, qui propter nocturnos forsitan metus soli cubitare non possunt, uxores ducere.

ARGUMENTUM.

Pammachium, Paulæ generum, & Marcellæ consobrinum, quòd ejus exemplaria contra Iovinianum, quibus multi offendebantur, occultaverit, laudat: verùm, quia id ubique fieri non poterat, Apologeticum pro eis mittit, & amicum, jamjam futurum sacerdotem, ad sacrarum litterarum studium, & suorum operum lectionem hortatur.

HIERONYMUS ad Pammachium, pro libris suis adversus Jovinianum.

EPISTOLA V.

CHristiani interdum pudoris est, etiam apud amicos tacere, & humilitatem suam magis silentio consolari, quàm retrectando veteres amicitias, ambitionis crimen incurrere. Quam diu tacuisti, tacui, nec unquam expostulare super hac re volui, nè non amicum quærere, sed potentiorē videret expetere. Nūc autem provocatus officio litterarum, primas partes semper habere tentabo, & non tam

rescribere, quàm scribere, ut & verecundè hucusque tacuisse & verecundius loqui cœpisse cognoscat. De opusculis meis contra Jovinianum, quòd & prudenter & amanter feceris exemplaria subtrahendo, optimè novi: sed nihil profuit ista diligentia, cùm aliquanti ex urbe venientes, mihi eadem lectitarent, quæ se Romæ excepisse referebant. In hac quoque provincia jam libri fuerant diuulgati: & ut ipse legisti, Nescit vox missa reverti. Non sum tantæ felicitatis, quantæ plerique hujus temporis tractatores, ut nugas meas, quando voluerim, emendare possim; statim ut aliquid scripsero, aut amatores mei, aut invidi, diverso quidem studio, sed pari certamine in vulgus nostra disseminant, & vel in laude, vel in vituperatione nimij sunt, non meritum styli sed suum stomachum sequentes. Itaque, quod solum facere potui, apologeticum ipsius operis tibi misi, quem προσφώνησα, & te poscente edidi. Quem cum legeris, aut ipse pro nobis ceteris satisfacies, aut, si tu quoque narem contraxeris, illam Apostoli περικοπὴν, in quâ de virginitate & nuptiis disputat, aliter disserere compelleris. Ne hoc dico, quòd te ad scribendum provocem, cujus in sacris litteris studium mihi præfero: sed ut alios, qui nos lacerant, hoc facere compellas. Norunt litteras: videntur sibi scioli: possunt me non reprehendere, sed docere: si quid scripserint, magis ex operis eorum comparatione, mea interpretatio negligetur. Lege, quæso te, & diligenter Apostoli verba considera: & tunc videbis, me propter calumniam declinandam multò plus, quàm ille voluit, in maritos fuisse clementem. Origenes, Dionysius, Pierius, Eusebius Cæsariensis, Didymus Apolli-

1. Cor. 7.

narius latissimè hanc epistol. interpretati sunt, quorum Pierius cùm sensum Apostoli ventilaret, atque edissereret, & proposuisset illud exponere: Volo autem omnes esse sicut me ipsum: adjecit, *ταῦτα λέγων ὁ παῦλος ἄντικρυς ἀγαμίαν κηρύσσει.* Quod hîc quæso, peccatum meum est? quæ duritia? Universa, quæ scripsi, huic sententiæ comparata levissima sunt. Revolve omnium, quos supra memoravi, commentarios, & Ecclesiarum bibliothecis fruere, & magis concito gradu ad optata cœptaq; pervenies. Audio totius in te urbis studia concitata: Audio Pontificis & populi voluntatem pari mente congruere. Minus est tenere sacerdotium, quàm mereri. Libros sedecim Prophetarum, quos in Latinum de Hebræo sermone verti, si legeris, & delectari te hoc opere comperero, provocabis nos, etiam cetera clausa armario non tenere. Transtuli nuper Job in linguam nostram: cujus exemplar à sancta Marcellâ, consobrina tua, poteris mutuari. Lege eundem Græcum & Latinum, & veterem editionem nostræ translationi compara: & liquidò pervidebis, quantum distet inter veritatem & mendacium. Miseram quædam *τῶν ὑπομνημάτων* in Prophetas duodecim sancto patri Domnioni, Samuelem quoq; & Melachim, id est quatuor Regum, libros, quæ si legere volueris, probabis, quantæ difficultatis sit divinam scripturam, & maximè Prophetas intelligere, & interpretum vitio, quæ apud suos purissimo cursu orationis labuntur, apud nos scatere vitiis. Porrò eloquentiam, quam pro Christo in Cicerone cōtemnis, in parvulis nè requiras. Ecclesiastica interpretatio, etiam si habet eloquij venustatem, dissimulare eam debet, & fugere, ut non

Versio librorum usitata.

otiosis philosophorũ scholis, paucisque discipulis, sed universo loquatur hominũ generi.

ARGUMENTUM.

Heliodorus, intimus D. Hieron. amicus, unà cum eo in vastam solitudinem, quæ Syros ab Agarenis dividit accessit: conatus est eum vir sanctus uti propositi socium retinere: verùm cùm non potuerit absentem per hanc epistolam revocare contendit: scripsit autem eam ætate tunc adolescens, imò penè puer, calentibus adhuc rhetorum studiis, plenam lacrymis, querimoniisque ut quæ deserti sodalis monstraret affectum, eamque scholasticis quibusdam floribus, oratoriâ arte ludendo, mirificè ac luculenter ornavit. Exhortatoriam epistolam ipse alibi vocat quòd in exhortatorio versetur genere. Heliodorum enim ad solitariam vitam multis hortatur: & quæ in contrarium adduci poterant argumenta, non minùs oratione fecundâ, quam felici ingenio latè copioséque refellit.

AD HELIODORUM de laude vitæ solitariæ.

EPISTOLA VI.

QUanto amore & studio contenderim, ut pariter in eremo moraremur, conscium mutuæ charitatis pectus agnoscit, quibus lamentis, quo dolore, quo gemitu te abeuntem prosecutus sim istæ quoque litteræ testes sũt, quas lacrymis cernis interlitas. Verũ tu, quasi parvulus delicatus, contemptum rogantis per blandimenta fovisti: & ego incautus, quid tũc agerẽ, nesciebam. Tacerem? sed quod ardenter volebam, moderatè dissimulare non poteram. Impensiùs obsecrarẽ? sed audire nolebas, quia similiter non amabas. Quod unũ potuit, spreta charitas fecit: quem præsentem retinere non valuit, quærit absentem. Quoniam igitur & tu ipse abiens postularas, ut posteà quàm ad de-

serta migrassem, invitatoria ad te scripta transmitterem, & ego me facturum promiseram: invito; jam propera. Nolo pristinarum necessitudinē recorderis: nudos amat eremus. Nolo te antiquæ peregrinationis terreat dif-
Matt. 6. ficultas. Qui in Christum credis, & ejus crede
Luc. 12. sermonibus. Quærite primùm regnum Dei,
Mat. 10. & hæc omnia apponentur vobis. Non pera tibi sumenda, non virga est. Affatim dives est, qui cum Christo pauper est. Sed quid rursus improvidus obsecro? abeant preces, blandimenta discedant. Debet amor læsus irasci. Qui rogantem contempseras, forsitan audies objurgantē. Quid facis in paterna domo delicate miles? ubi vallum? ubi fossa? ubi hiems acta sub pellibus? Ecce de cælo tuba canit: ecce cum nubibus debellaturus orbem, Imperator armatus egreditur: ecce bis acutus gladius, ex Regis ore procedens, obvia quæ-
Apoc. 1. que metit: & tu mihi de cubiculo ad aciem, tu de umbra egrederis ad solem? Corpus assuetum tunicis loricæ onus non fert. Caput opertum linteo galeam recusat. Mollem otio
Matt. 12. manum durus exasperat capulus. Audi edictum Regis tui: Qui non est mecum, contra
Rom. 6. me est: & qui mecum non colligit: spargit. Recordare tyrocinij tui diem, quo Christo in baptismate consepultus, in sacramenti verba jurasti, pro nomine ejus non te patri parciturum esse, non matri. Ecce adversarius in pectore tuo, Christum conatur occidere. Ecce donativum, quod militaturus acceperas, hostilia castra suspirant. Licet parvulus ex collo pendeat nepos: licet sparso crine, & scissis vestibus, ubera, quibus te nutrierat, mater ostendat: licet in limine pater jaceat: per calcatum perge patrem: siccis oculis ad vexil-

ſum crucis evola. Solum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem. Veniet, veniet poſteà dies ille, quo victor revertaris in patriam, quo per Hieroſolymam cæleſtem vir fortis coronatus incedas. Tunc municipatum cum Paulo capies: tunc & parentibus tuis ejuſdem civitatis jus petes: tunc & pro me rogabis, qui te, ut vinceres, incitavi. Neque verò neſcio, quâ te dicas nunc compede præpediri. Non eſt nobis ferreum pectus, nec dura præcordia. Non ex ſilice natos Hyrcanæ nutriere tigres: & nos per iſta tranſivimus. Nunc tibi blandis vidua ſoror hæret lacertis: nunc illi, cum quibus adoleviſti, vernulæ aiunt: Cui nos ſervituros relinquis? nunc & gerula quondam, jam anus, & nutricius, ſecundus poſt naturalem pietatem pater, clamitat: Morituros expecta pauliſper, & ſepeli. Forſitan & laxis uberum pellibus mater, aratâ rugis fronte, antiquum referens mammæ lallare, congeminet. Dicant, ſi volunt, & grammatici: In te omnis domus inclinata recumbit: Facilè rumpit hæc vincula amor Dei, & gehennæ timor. At contrà ſcriptura præcipit, parentibus obſequendum. Sed quicumque eos ſupra Chriſtum amat, perdit animam ſuam. Gladium tenet hoſtis, ut me perimat: & ego de matris lachrymis cogitabo: Propter patrem militiam Chriſti deſeram, cui ſepulturam Chriſti causâ non debeo, quam etiam omnibus ejus causâ debeo? Domino paſſuro timidè Petrus conſulens ſcandalum fuit. Paulus retinentibus ſe fratribus, nè Hieroſolymam pergeret, reſpondit: Quid facitis plorantes, & conturbantes cor meum? ego enim non ſolum ligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum pro nomine Domini Jeſu Chriſti. Aries iſte pietatis, quo fides

Orans ſancti poſt mortem.

Matrem Nepotiani intelligit.

Exod. 20.

Matt. 12.

Act. 21.

Mat. 16.

quatitur, Evangelij retundēdus est muro. Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui cūque faciūt voluntatem patris mei, qui in cælis est. Si credunt in Christum, faveant mihi, pro ejus nomine pugnaturo: si non credunt, mortui sepeliant mortuos suos. Sed hoc ais in martyrio. Erras frater, erras, si putas unquam Christianum persecutionem non pati. Tunc maximè
Mat..0. oppugnaris, si te oppugnari nescis. Adversarius noster, tanquam leo rugiens, aliquem devorare quærens circumit: & tu pacem putas?
1. Peo. 5. Sedet in insidiis cum divitibus, ut in occultis interficiat innocentem: oculi ejus in pauperem respiciunt: insidiatur in occulto sicut leo
Psal. 9. in speluncâ suâ, insidiatur, ut rapiat pauperem: & tu frondosæ arboris tectus umbraculo, molles somnos, futurus præda, carpis? Inde me persequitur luxuria, inde avaritia conatur irrumpere, inde venter meus vult mihi Deus esse pro Christo: compellit libido, ut habitantem in me Spiritum sanctum fugem, ut templum ejus violem: persequitur, inquam, me hostis, cui nomina mille, mille nocendi artes: & ego infelix victorem me putabo, dum capior? Nolo, frater charissime, examinato pondere delictorum, minora credas idololatriæ crimine esse quæ diximus. Immò
Ephes. 5. Apostoli disce sententiam, qui ait: Hoc enim scitote intelligentes, quia omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, aut fraudator, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei. Et quamquā generaliter adversum Deum sapiat, quidquid diaboli est; & quod diaboli est, idolatria sit: cui omnia idola mancipantur: tamen & in àlio loco speciatim, nominatimque determinat, dicens: Mortificate membra vestra,
Coloss. 1. quæ

quæ ſunt ſuper terrā, deponentes fornicationem, immunditiam, & concupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ ſunt idolorum ſervitus: propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiæ. Non eſt tantum in eo ſervitus idoli, ſi quis duobus digitulis thura in buſtum aræ jaciat, aut hauſtum pateræ poculo fundat merum. Neget avaritiam eſſe idololatriam, qui poteſt triginta argenteis Dominum venditum appellare juſtitiā. Neget ſacrilegium in libidine, ſed is qui membra Chriſti, & hoſtiam vivam, placentem Deo, cum publicarum libidinum victimis, nefariā colluvione violavit. *Act.* 5.
Non fateatur fraudē idololatriam eſſe, ſed ſimilis eorum, qui in Actibus Apoſtolorum ex patrimonio ſuo partem pretij reſervātes, præſenti periere vindicta. Animadverte frater: non tibi licet de tuis quidquam habere rebus. *Luc.* 14.
Omnis, inquit Dominus, qui non renunciaverit cunctis, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Cur timido animo Chriſtianus es? Reſpice Petro relictū rete: reſpice ſurgentem de telonio publicanum ſtatim Apoſtolum. Filius hominis non habet, ubi caput reclinet: & tu amplas porticus, & ingentia tectorum ſpatia metiris? Hereditatem expectans ſæculi, coheres Chriſti eſſe non poteris, interpretare vocabulum monachi, hoc eſt nomen tuum. Quid facis in turbâ, qui ſolus es? Et ego hoc, nō integris rate vel mercibus, nec quaſi ignarus fluctuum præmoneo, ſed quaſi nuper naufragio ejectus in littus, doctus nauta timida navigaturis voce denūcio. In illo æſtu Charybdis luxuriæ, ſalutem vorat. Ibi ore virgineo, ad pudicitiæ perpetranda naufragia, Scylla, ceu renidens libido, blāditur. Hic barbarum littus, hic diabolus pirata, cum ſociis *Matt.* 4. *Luc.* 9.

portat vincula capiendis. Nolite credere, nolite esse securi. Licet in modum stagni fusum æquor arrideat: licet vix summa incentis elementi terga spiritu crispentur: magnos hic campus montes habet, intùs inclusum est periculum, intûs est hostis: expedite rudentes, vela suspendite: crux antennæ figatur in frontibus: tranquillitas ista tempestas est. Sed forsitan dicturus es: Quid ergo? quicumque in civitate sunt, christiani non sunt? Non est tibi eadem causa, quæ cæteris. Dominum ausculta dicentem: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua, & da pauperibus, & veni, sequere me. Tu autem perfectum te fore pollicitus es.
Mat.19. Nam cùm derelictâ militiâ, te castrasti propter regna cœlorum, quid aliquid quàm perfectam secutus es vitam? Perfectus autem servus Christi, nihil præter Christum habet: aut, si quid præter Christum habet, perfectus non est: & si perfectus non est, cùm se perfectum fore Deo pollicitus sit, ante Deum mentitus est. Os autem, quod mentitur, occidit animam. Igitur ut concludam, si perfectus es, cur bona paterna desideras? Dominum fefellisti, si per-
Matt. 6. fectus non es. Divinis Evangelium vocibus contonat: Non potestis duobus dominis servire: & audet quisquam mendacem Christum
Luc.9, facere, mammonæ & Domino serviendo? Vociferatur ille sępè: si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Et ego onustus auro arbitror me Christum sequi? Qui dicit se in Christum credere debet, quo modo ille ambulavit, & ipse ambulare. Quòd si nihil habes, ut te responsurum scio: cur, tam benè paratus ad bella, non militas? Nisi fortè in patriâ tuâ te arbitraris hos facere cùm in sua Dominus

signa non fecerit: Et cur id? cum auctoritate *Luc. 4.*
sume rationem. Nemo Propheta in patriâ suâ
honorem habet. Non quæro, inquies, hono- *Ioan. 8.*
rem: sufficit mihi conscientia mea. Neque
Dominus quærebat: quippe qui, ne à turbis
rex constitueretur, aufugit. Sed ubi honor
non est, ibi contemptus est: ubi contemptus,
ibi frequens injuria, ubi autem injuria, ibi &
indignatio: ubi indignatio, ibi quies nulla:
ubi quies non est, ibi mens à proposito sæpe
deducitur: ubi autem per inquietudinem ali-
quid aufertur ex studio, minus fit ab eo,
quod tollitur: & ubi minus est, perfectum non
potest dici. Ex hac supputatione, illa summa
nascitur, Monachum perfectum in patriâ suâ
esse non posse. Perfectum autem esse nolle,
delinquere est. Sed de hoc gradu pulsus, pro-
vocabis ad clericos. An de his aliquid audeā
dicere, qui certè in suis urbibus commoran-
tur? Absit ut de his quidquam sinistrum lo-
quar, qui Apostolico gradui succedentes, *Sacerdotes ore Christi corpus conficiūt*
Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos
& nos Christiani sumus: qui claves regni cæ
lorum habentes, quodam modo ante judicij
diem judicant, qui sponsam Domini sobriâ *Mat. 16. 18.*
castitate conservant. Sed alia, ut ante per-
strinxi, monachorum est causa, alia clerico- *Ioan. 21.*
rum. Clerici pascunt oves: ego pascor. Illi de
altario vivunt: mihi, quasi infructuosæ arbo-
ri, securis ponitur ad radicem, si munus ad
Altare non defero. Nec possum obtēdere pau-
pertatem, cùm in Evangelio anum viduam,
duo, quæ sola sibi supererant, æra mittentem
in gazophylacium laudaverit Dominus. Mihi
ante presbyterum sedere non licet: illi, si pec- *1. Cor. 5*
cavero, licet tradere me Satanæ in interitum
carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini

1. Cor 5. Jesu. Et in veteri quidem lege, quicumque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra ca-
Deut. 17 stra positus, lapidabantur à populo: aut gladio cervice subjectâ contemptum expiabat cruore. Nunc verò inobediens, spirituali mu-
Excommunicatio. crone truncatur: aut ejectus de Ecclesia, rabido dæmonũ ore discerpitur. Quòd si te quoque, ad eundem ordinem, pia fratrum blandimenta solicitant, gaudebo de ascensu, ti-
1. Tim. 3 mebo de lapsu. Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Scimus ista, sed junge, quod sequitur: Oportet autem hujusmodi irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, pudicum, prudentem, ornatum, hospi-
Matt. 20 talem, docibilem, non vinolentum, non percussorem, sed modestum. Et ceteris, quæ de eâ sequuntur, explicitis, non minorem in tertio gradu adhibeat diligentiam, dicens: Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpilucros, habentes mysterium fidei in conscientiâ purâ. Et hi autem probentur primùm: & sic ministrẽt, nullum crimen habentes, Væ illi homini, qui vestem non habẽs nuptialem, ingreditur ad cœnã. Nihil superest, nisi ut statim audiat: Amice, quo modo huc intrasti? Et illo obmutescente, dicatur ministris: Tollite illum, ligatit manibus, & pedibus: & mittite eum in tenebras exteriores, ubi erit fletus, & stridor dentium. Væ illi, qui acceptum talentũ in su-
Mat. 25. dario ligans, ceteris lucra facientibus, id tantùm, quod acceperat, reservavit. Illicò indignantis domini responsione, ac clamore ferietur: Serve nequam, quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens cum usuris exegissem eam? Id est, deposuisses ad Altare, quod ferre non poteras. Dum enim tu

ignavus negotiator denarium tenes, alterius locum qui pecuniam duplicare poterat, occupasti. Quamobrem sicuti, qui benè ministrat bonum gradum sibi acquirit; ita, qui indignè ad calicem Domini accedit, reus erit Dominici corporis & sanguinis. Non omnes Episcopi, Episcopi sunt. Attendis Petrum: sed & Judam considera: Stephanum suspicis: sed & Nicolaum respice: quem Dominus in Apocalypsi suâ damnat sententiâ: qui tam turpia & nefanda commentus est, ut Nicolaitarum hæresis ex illâ radice nascatur. Probet se unusquisque, & sic accedat. Non facit Ecclesiastica dignitas Christianum: Cornelius centurio, adhuc ethnicus, dono sancti Spiritus mundatur. Presbyteros Daniel puer judicat. Amos ruborum mora distringes, repente Propheta effectus est. David pastor eligitur in regem. Minimum discipulum Jesus amat plurimum. Inferiùs frater accūbe:ut minore adveniente, sursum jubearis ascendere. Super quem Dominus requiescit, nisi super humilē, & quietum, & trementem verba sua? Cui plus creditur, plus ab eo exigitur. Potentes potenter tormenta patientur. Nec sibi quisquam de corporis tantùm mundi castitate supplaudat, cùm omne verbum otiosum quodcumque locuti fuerint homines, reddituri sint de eo rationem in die judicij: cùm etiam convitium in fratrem, homicidij sit reatus. Non est facile, stare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Christo regnantium: ne fortè veniat Angelus, qui scindat velum templi tui, qui candelabrū tuum de loco moveat. Ædificaturus turrim, futuri operis sumptus supputa. Infatuatum sal ad nihil est utile, nisi ut projiciatur foras, & à porcis conculcetur. Monachus, si ceciderit,

1. Cor. 11 *Apoc. 23* *Act. 10.* *Deut. 13* *Amos. 1.* *1. Reg 16* *Joan 19.* *Luc. 14.* *Isa 66.* *Sup. 6.* *Matt. 12* *Apoc. 2.* *Luc. 14.* *Matt. 5.*

rogabit pro eo sacerdos: pro sacerdotis lapsu quis rogaturus est? Sed quoniam è scopulosis locis enavigavit oratio, & inter canas spumeis fluctibus cautes fragilis in altum cymba processit, pandenda vela sunt ventis, & quæstionum scopulis transuadatis, lætantium more nautarum, epilogi celeuma cantandum est. O desertum, Christi floribus vernans! ô solitudo, in qua ibi nascuntur lapides,
Apoc. 20 de quibus in Apocalypsi civitas magni Regis extruitur! ô eremus familiariùs Deo gaudens! Quid agis frater in sæculo, qui major es mundo? quamdiu te tectorum umbræ premunt? quamdiu fumosarum urbium carcer includit? Crede mihi, nescio quid plus lucis aspicio. Libet, sarcinâ corporis abjectâ, ad purum ætheris evolare fulgorem. Paupertatem times? sed beatos Christus pauperes appellat. Labore terreris? at nemo athleta sine sudore
Malac. 5 coronatur. De cibo cogitas? sed fides famem non timet. Super nudam metuis humum exesa jejuniis membra collidere? sed Dominus tecũ jacet. Squallidi capitis horret inculta cæsaries? sed caput tuum Christus est. Infinita eremi vastitas te terret? sed tu paradisum mente deambula. Quotiescumque illuc cogitatione conscenderis, toties in eremo non eris. Scabra sine balneis attrahitur cutis: sed qui in Christo semel lotus est, non illi necesse est iterum lavare. Et ut breviter ad cuncta audias Apostolũ respondentem: Non sunt, inquit, condignæ passiones hujus sæculi ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Delicatus es frater, si & hîc vis gaudere cum sęculo, & post eà regnare cum Christo. Veniet, veniet illa dies, qua corruptivum hoc & mortale, incorruptionem induat, & immortalitatem. Beatus

servus, quem Dominus invenerit vigilantem. Tunc ad vocem tubæ pavebit terra cum populis,& tu gaudebis Judicaturo Domino, lugubre mūdus immugiet:tribus ad tribū pectora ferient:potentissimi quondam reges, nudo latere palpitabunt:exhibebitur cum prole suâ verè tunc ignitus Jupiter: adducetur & cum suis stultus Plato discipulis. Aristotelis argumenta non proderunt. Tunc tu rusticanus & pauper exultabis,& ridebis,& dices:Ecce crucifixus Deus meus,ecce judex, qui obvolutus pannis in præsepio vagiit.Hic est ille operarij & quæstuariæ filius: hic, qui matris gestatus sinu,hominem Deus fugit in Ægyptum: hic vestitus coccino:hic sentibus coronatus, hic Magus dæmonium habens & Samarites. Cerne manus Judææ,quas fixeras? cerne latus Romane,quod foderas, videte corpus an idem sit, quod dicebatis clam nocte sustulisse discipulos. Dilectio tua me compulit,ut hæc tibi frater dicerem, ut his tum interesse contingat,pro quibus nunc labor durus est.

ARGUMENTUM.

Eandem Marcellam, quam superiori epistolâ Paula, & Eustochium ad loca sancta hortatæ sunt, nunc D. Hieronymus ad ruris Bethlehemitici vitam invitat. Hoc autem ut assequatur, primò rus omne collaudat: mox, quæ Romæ vivendi incommoda, & quæ in Bethlehem commoda sint commemorat.

HIERONYMUS Marcellam invitat ad rus Bethlehemiticum.

EPISTOLA VII.

AMbrosius, quo chartas,sumptus, notarios ministrante, tam innumerabiles libros verè Adamantius, & Chalcenterus noster explicavit,in quadam epistola, quam ad

eundē de Athenis scripserat; refert, numquā se cibum, Origene præsente, sine lectione sumpsisse, numquam inisse somnum, nisi unus è fratribus sacris litteris personaret: hoc diebus egisse & noctibus, ut & lectio orationem exciperet: & oratio lectionem: Quid nos, ventris animalia, tale unquam fecimus? quos si vel secunda hora legētes invenerit, oscitamus: manu faciem defricantes, continemus stomachum, & quasi post multum laborem, mundialibus rursum negotiis occupamur. Prætermitto prandia, quibus mens onerata premitur, pudet dicere frequentiā salutandi, quâ aut ipsi quotidiè ad alios pergimus, aut ad nos venientes ceteros expectamus. Deinceps itur in verba, sermo teritur: lacerantur absentes vita aliena describitur, & mordentes in invicem, consumimur ab invicē. Talis nos cibus occupat, & dimittit. Cùm verò amici recesserint, ratiocinia supputamus. Nunc ira personam leonis nobis imponit: nunc cura superflua in annos plurimos duratura præcogitat. Nec recordamur Evangelij dicentis: Stulte, hac nocte auferent animam tuam à te: quæ autem præparasti, cujus erunt? Vestes non ad usus tantùm, sed ad delicias conquiruntur. Ubicumque compendium est, velocior pes, citus sermo, auris attentior. Si damnum, ut sæpè in re familiari accidere solet, fuerit nunciatum, vultus mœrore deprimitur: lætamur ad nummū, amisso obolo contristamur. Unde cùm in uno homine animorum tam diversa sit facies, Propheta Dominum deprecatur, dicens: Domine in civitate tuâ imaginem eorū dissipa. Cùm enim ad imaginem & similitudinem Dei conditi simus, ex vitio nostro personas nobis plurimas superinducimus: & quo mo-

Occupationes sæculi à rerum spiritualium meditatione nos revocāt.

Luc. 12.

Psal 72.

do in theatralibus ſcenis unus atque idem hi-
ſtrio nunc Herculem robuſtus oſtendit,nunc
mollis in venerem frangitur,nunc tremulus in
Cybelem:ita & nos,qui ſi de mundo non eſſe-
mus,odiremur à mundo, tot habemus perſo-
narum ſimilitudines,quot peccata. Quapro-
pter,quia multa jam vitæ ſpatia tranſmiſimus * *Aliàs*
fluctuando, & navis noſtra nunc procellarum *tibi.*
concuſſa turbine,nunc ſcopulorū illuſionibus
perturbata eſt:cùm primùm licet,quaſi portū
quendam ſecreta ruris intremus.* Ibi cibarius
panis & olus noſtris manibus irrigatū, & lac
deliciæ ruſticanæ,viles quidem, ſed innocētes
cibos præbent.Ita viventes ab oratione ſom-
nus,nec ſaturitas à lectione revocabit.Si æſtas
eſt , ſecretum arboris umbra præbebit : ſi au-
tumnus,ipſa aëris temperies, & ſtrata ſubter
folia,locum quietis oſtendunt.Vere ager flo-
ribus pingitur , & inter querulas aves pſalmi
dulciùs cantabuntur. Si frigus fuerit,& bru-
males nives,ligna non coëmā,& calidiùs vi-
gilabo,vel dormiam, certè quod ſciam , vi-
lius no n algebo. Habeat ſibi Roma ſuos tu-
multus , arena ſæviat,circus inſaniat, theatra
luxurient,& quia de noſtris dicendum eſt ma- *Pſal 72.*
tronarum quotidiè viſitetur ſenatus. Nobis *Piæ cō-*
adhærere Domino bonum eſt , & ponere in *mēdatio*
Domino Deo ſpem noſtrā : ut cùm pauperta- *laborum*
tem iſtam cœlorum regna mutaverint, erum- *ſanctorū*
pamus in vocem:Quid enim mihi eſt in cælo,
& à te quid volui ſuper terram?quo ſcilicet,
cùm tanta reperiamus in cœlo, parva caduca
quæſiſſe nos doleamus in terrâ.Verùm, ut ad
villam, & ad Mariæ diverſorium veniamus :
(plus laudat enim unuſquiſque, quod poſſidet):
quo ſermone,qua voce tibi ſpeluncam Salva-
toris exponam ? Et illud præſepe, in quo in-

fantulus vagiit silentio magis, quàm infimo sermone honorandũ est. Ubi sunt latæ porticus? ubi aurata laquearia? ubi domus miserorum pœnis, & damnatorum labore vestitæ? ubi instar palatij privatorum extructæ basilicæ, ut vile corpusculum hominis pretiosiùs inambulet, & quasi mundo quidquam possit esse ornatius, tecta sua magis velint aspicere, quàm cælum. Bethleem ecce in hoc parvo terræ foramine cælorum conditor natus est: Hîc involutus pannis: hîc visus à pastoribus, hîc demonstratus à stella: hic adoratus à Magis: & puto, sanctior locus est rupe Tarpeiâ, quæ de cælo sæpiùs fulminata, ostendit quòd Deo displiceat. Est quidem ibi sancta Ecclesia, sunt trophæa Apostolorum & Martyrum, est Christi vera confessio, est Apostolorum prædicata fides, & gentilitate calcatâ, in sublime quotidiè erigitur vocabulum Christianum. Sed ambitio, potentia, magnitudo urbis, videri, & videre, salutari, & salutare, laudare, & detrahere, vel audire, vel proloqui, & tantum hominum frequentiam videre, à proposito monachorum, & à quiete aliena sunt. Aut enim videmus ad nos venientes, & silentium perdimus: aut si non videmus, superbiæ arguimur. Interdum, ut visitantibus reddamus vicem, ad superbas fores pergimus, inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur deauratos. In Christi vero villâ, ut suprà diximus: tota rusticitas est. Extra psalmos silentium est. Quocumque te verteris arator stivam tenens Alleluia decantat: sudans messor psalmis se avocat: & curvâ attondens vites falce vinitor, aliquod Davidicum canit. Hæc sunt in hac provinciâ carmina: hæ, ut vulgò dicitur, amatoriæ cantiones.

Luc 9. *Matt. 2.*

ARGUMENTUM.

Paula, & Eustochium quæ jam Bethlehem in monasterio vitam agebant, Marcellam, nobilissimam feminam, cujus Epitaphium superior epistola continet, ut relictâ Româ, ad loca sancta se conferat, adhortantur.

PAULA, ET EUSTOCHIUM Marcellæ ut commigret Bethlehem.

EPISTOLA VIII.

MEnsuram charitas non habet, & impatientia nescit modum, & desiderium non sustinet. Unde & nos oblitæ virium nostrarum & non quid possumus, sed quid velimus, tantùm cogitantes: magistram cupimus docere discipulæ, & ut est vulgare proverbium, Sus artium repertricem. Tu, quæ primam scintillam nostro fomiti subjecisti, quæ ad hoc studium nos & sermone hortata es, & exemplo, & quasi gallina congregasti sub alas pullos tuos, nunc nos liberè absque matre volitare pateris, & accipitris pavere formidinem, & ad omnem umbram prætervolantium aviū formidare? Igitur, quod solùm absentes facere possumus, querulas fundimus preces & desiderium nostrum non tam fletibus, quàm ejulantibus contestamur, ut Marcellam nostram nobis reddas, & illam mitem, illam suavem, illam omni melle & dulcedine dulciorem non patiaris apud eas esse rigidam, & tristem rugare frontem, quas affabilitate suâ ad simile vitæ studium provocavit. Certè, si sint meliora quæ poscimus, non est impudens desiderium. Si cunctæ scripturarum voces nostræ sententiæ congruunt, non facimus audacter, ac ea te provocantes, ad quæ tu nos sæpissimè cohortata es. Prima Dei vox ad Abrahā, Exi, inquit, de terra tua, & de cognatione tua &

Mat. 23.

Gene. 12.

vade in terram, quam monstravero tibi. Jubetur Patriarchæ, ad quem primùm de Christo facta est repromissio, ut relinquat Chal-
Gal. 3. dæos, relinquat confusionis urbem, & Roho-
Gen 13. both, id est, latitudines ejus, relinquat campum Sannaar, in quo superbiæ usque ad cœlum erecta turris est, & post fluctus hujus sæculi, post flumina, super quæ sederunt sancti, & fleverunt cum recordarentur Sion, post
Ps. 136. gurgitem gravem Cobar, de quo Ezechiel,
Ezech. 1 capillo verticis sublevatus: Hierusalem usque transfertur, ut habitet terram repromissionis quæ non rigatur, ut Ægyptus deorsum, sed desursum, nec facit olera languentium cibos, sed temporaneum & serotinum de cœlo expe-
Osee 6. ctat imbrem. Hæc terra montuosa, & in sublimi sita, quantùm à deliciis sæculi vacat, tantò majores habet delicias spiritus. Denique & Maria, mater Domini, postquam ad
Luc. 1. eam Angeli facta est promissio, & uterum sũm intellexit esse domum filij Dei, derelictis campestribus ad montana perrexit. De hac
1. Re. 17 urbe, Allophylo quondam hoste superato, & diabolicæ percussâ frontis audaciâ, postquam ille in faciem corruit, exultantium animarum turba processit, & concinens chorus decem millium David nostri victoriam prædi-
1. Par. 21 cavit. In hac Angelus gladium tenens, & totam impietatis devastans urbem, in Orne Jebusæorum regis areâ templum Domini designavit. Jam tunc significans Ecclesiã Christi, non in Israël, sed in gentibus consurgentem.
Gen. 14. Recurre ad Genesim: & Melchisedech, regem Salem, hujus principem invenies civitatis: qui jam tunc in typo Christi panem & vinũ obtulit, & mysterium Christianum in Salvatoris sanguine & corpore dedicavit. Tacitâ

forſitan mente reprehendes, cur non ſequamur ordinem ſcripturarum, ſed paſſim & ut quidque obviam venerit, turbidus ſermo perſtringat. Sed in principio teſtatæ ſumus, dilectionem ordinem non habere, & impatientiam neſcire menſuram. Unde & in Cantico canticorum quaſi difficile præcipitur Ordinate in me charitatem, & nunc eadem dicimus, nos non ignoratione, ſed affectu labi. Denique, ut multò ordinatius aliquid proferamus, antiqu ora repetenda ſunt. In hac urbe, imò in hoc tunc loco & habitaſſe dicitur, & mortuus eſſe Adam. Unde & locus, in quo crucifixus eſt Dominus noſter, Calvaria appellatur, ſcilicet quòd ibi ſit antiqui hominis Calvaria condita: ut ſecundi Adam, id eſt, Chriſti ſanguis de cruce ſtillans, primi Adam & jacentis protoplaſti peccata dilueret, & tunc ſermo ille Apoſtoli compleretur: Excitare qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Quantos hæc urbs Prophetas, quantos emiſerit ſanctos viros, longum eſt recenſere. Totum myſterium noſtrũ iſtius provinciæ urbiſque vernaculum eſt. In tribus nominibus Trinitatis demonſtrat fidem. Jebus, Salem, & Hieruſalem, appellatur. Primum nomen calcata, ſecundum pax, tertium viſio pacis. Paulatim quippè, pervenimus ad finem: & poſt conculcationem ad pacis viſionem erigimur: ex quo Salomon, id eſt, pacificus, in eâ natus eſt, & factus eſt in pace locus ejus. Et in figurâ Chriſti, ſub etymologiâ urbis, Dominus, dominantium, & Rex regum nomen accepit. Quid referemus de David, & totâ progenie ejus, quæ in hac civitate regnavit? Quantò enim Judæa ceteris provinciis, tantò hæc urbs

Adam ſepultus eſt in monte Calvaria.

Epheſ. 5.

Hieruſalem nomina diverſa.

Pſal. 75. *Apoc.* 19. 1. *Tim.* 6

cunctâ sublimior est Judæa: & ut coactiùs differamus, totius provinciæ gloria metropoli vindicatur,& quidquid in membris laudis est, omne refertur ad caput. Jamdudùm te cupientem in verba prorumpere; ipsi litterarũ apices sentiunt,& venientem contrà charta intelligit quæstionem. Respondebis quippè,& dices, hoc olim fuisse, quando dilexit
Psal.86 Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob,& fuerunt fundamenta ejus in montibus sanctis: licet & hæc possint altiùs interpretari. Postquam verò consurgentis Domini vox illa personuit: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta:& ruinam ejus flebiliter prophetavit,dicens: Hierùsalem, Hierusalem,quæ occidis Prophetas, & lapidas eos,
Luc. 13. *Matt.23* qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos sicut gallina cõgregat pullos suos
Marc.15 sub alis,& noluisti? Ecce dimittetur vobis domus vestra deserta,& postquam velum templi scissum est,& circumdata ab exercitu Hierulem,& Dominico cruore violata, tunc ab eâ Angelorum præsidia & Christi gratiam recessisse. Denique etiam Josephum,qui vernaculus
Josephus de bello Jud. li.6. scriptor est Judæorum,asserere illo tempore, quo crucifixus est Dominus, ex adytis templi virtutum cœlestium erupisse voces, dicen-
Rom. 5. *Matt.8.* *Act. 13.* tium; Transmigremus ex his sedibus. Ex quibus & aliis apparere, ubi abundavit gratia, ibi superabundasse peccatum:& postquam audierunt Apostoli Euntes docete omnes gẽtes: Et ipsi Apostoli dixerunt: Oportebat quidem vobis primùm annunciare verbum Dei: quoniam autem noluistis, ecce transimus ad gentes: tunc omne sacramentum Judææ, & antiquam Dei familiaritatem per Apostolos in nationes fuisse translatam. Valida quidem quæstio,& quæ posset etiam eos,qui scriptu-

earum aliquid attigerunt, concutere, sed perfacilè solvitur. Numquam eam fleret Dominus corruentem, nisi diligeret. Flevit & Lezarum, quia amabat eum. Et hoc tamen, primâ fronte cognoscito, non loci, sed hominum fuisse peccatum. Verùm quia interfectio populi captivitas civitatis est, propterea urbem deletam, ut populus puniretur: ideo templum subrutum, ut typicæ hostiæ tollerentur. Cæterùm, quantum ad locum pertinet, per profectus temporū multum nunc angustior est, quàm ante fu t. Venerabantur quondam Judæi sancta sanctorum, quia ibi erant Cherubim, & propitiatorium, & arca testamenti, manna, virga Aaron, & altare aureum. Nonne tibi venerabilius videtur sepulchrum Domini? quod quotiescunque ingredimur, toties jacere in syndone cernimus Salvatorem: & paululum ibidem commorantes, rursum videmus Angelum sedere ad pedes ejus, & ad caput sudarium convolutum. Cujus sepulchri gloria, multo antequam excideretur à Joseph, scimus Esaiæ vaticinio prophetarum, dicentis: Et erit requies ejus honor: quòd scilicet sepulturæ Domini locus esset ab omnibus honorandus. Sed dices, quo modo in Apocalypsi Joannis legimus: & occidet illos (haud dubium, quin Prophetas) bestia, quæ ascendit ex abysso, & corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est. Si enim ais: Civitas magna, in quâ crucifixus est Dominus, nulla est alia, nisi Hierusalem: ubi autem crucifixus est Dominus, spiritualiter Sodoma appellatur, & Ægyptus: ergo Hierusalem Sodoma est, & Ægyptus, in quâ crucifixux est Dominus. Primùm,

Luc. 19. *Heb. 9.* *Exod. 25.* *Commēdatur Hierusalem ob dominicum sepulchrū.* *Ioan. 21.* *Marc. 16.* *Luc. 24.* *Isa. 11.* *Apoc. 11.*

te scire volumus, omnem sanctam scripturam non posse sibi esse contrariam, & maximè unum adversum se non discrepare librum, & ut plus adjiciamus, eundem ejusdémque libri locum in Apocalypsi, de quâ nunc testimoniũ protulisti; ante decem circiter versiculos scribitur: Surge & metire templum Dei, & altare: & adorantes in eo; Atrium autem quod est foris templum, ejice foras: & ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus & civitatem sanctam calcabunt mẽsibus quadraginta duobus. Si enim Apocalypsis multò post passionẽ Domini scripta est à Joanne, & in eá Hierusalem sancta civitas appellatur: quo modo rursũ spiritualiter Sodoma vocatur & Ægyptus? Nec statim potes dicere, sanctam dici Hierusalẽ cœlestem, quæ futura est, & Sodomam, quæ corruit, appellari: quia de futura dicitur, quòd bestia, quæ ascensura est de abysso, faciet adversus duos Prophetas bellum, & vincet illos, & occidet, & corpora
Apo. 21. eorũ jacebunt in plateâ civitatis magnæ. De quâ civitate & in fine ejusdem libri scribitur: Et civitas in quadro posita est: & longitudo ejus & latitudo tanta est, quanta & altitudo, & mensus est civitatem de arundine aureâ, per stadia 12. millia. Longitudo & latitudo, & altitudo ejus æqualia sunt. Et mẽsus est muros ejus centum quadraginta quatuor cubitorum mẽsurâ hominis, quæ est Angeli. Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide; ipsa verò civitas auro mundo, &c. Ubi quadrum est, ibi nec lõgitudo nec latitudo appellari potest. Et quæ est ista mẽsura, ut tanta sit lõgitudo & latitudo, quãta altitudo ejus, & muri de lapide jaspide, & tota civitas de auro mundo, & fundaméta & plateæ ejus de lapidibus pre-

tiosis, & duodecim portæ fulgentes margaritis? Cùm ergo hæc non possint carnaliter accipi, (absurdum quippè est, per duodecim millia stadiorum tantam civitatis longitudinem & latitudinem, quantam & altitudinem, prædicari) spiritualiter intelligenda sunt singula. Et civitas magna, quam videlicet primus ædificavit Caïn, & nominavit eam ex vocabulo filij sui, hic mundus intelligendus est, quem accusator fratrum suorum diabolus & fratricida Caïn periturus extruxit vitiis, sceleribus condidit, iniquitate cōplevit, quæ spiritualiter appellatur Sodoma, & Ægyptus. De quâ Sodomâ scribitur: Restituetur Sodoma in antiquum: quòd scilicet ita restituendus sit mūdus, ut antè fuit. Nec enim possumus credere rursum ædificandam Sodomam, & ceteras, Gomorrham scilicet, & Adamam, & Seboim, sed in perpetuos cineres relinquendas. Ægyptum autem numquam pro Hierusalem legimus: sed semper pro hoc mundo. Et quia longum est de scripturis innumerabilia exempla congerere, unum testimoniū proferamus, ubi manifestissimè mundus hic Ægyptus appellatur. In Epist. canonicâ Judas Apostolus frater Jacobi, scribit dicens: Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Jesus populum de terra ægypti salvans, secundo eos qui non crediderunt, perdidit. Et nè putares de Jesu dici filio Nave, statim sequitur, Angelos verò, qui non servaverunt suum principatū, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei vinculis æternis sub caligine reservavit. Et ut credas, ubicumque simul Ægyptus & Sodoma & Gomorrha nominantur, non loca, sed mundum hunc interpretari, statim subjungit exem-

Gen. 4.

Iud. 1.

Matt. 25 plum: Sicut Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ civitates simili modo fornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes. Et quid necesse est plura conquirere, cùm post passionem
Mat. 27. & resurrectionem Domini Matthæus Evangelista commemoret? Et petræ scissæ sunt, & sepulcra aperta, & plurima corpora dormientium sanctorum surrexerunt: & egredientes de sepulcris post resurrectionem suam ingressi sunt sanctam civitatem, & apparuerunt multis. Nec statum Hierosolyma cœlestis, sicut plerique ridiculè arbitrantur, in hoc loco intelligitur, cùm signum nullum esse potuerit, apud homines Domini resurgentis, si cor-
Ps. 131. Mat. 23. pora sanctorum in cælesti Hierusalem visa sunt. Cùm ergo Evangelistæ, & omnes scripturæ Hierosolymam sanctam nominent civitatem, & Psalmista præcipiat, ut adoremus in loco ubi steterunt pedes ejus, nè patiaris eam appellari Sodomam, & Ægyptum, per quam Dominus jurare vetat, quia sit civitas magni Regis. Maledictam terram nominant, quòd cruorem Domini hauserit. Et quo modo benedicta loca putant, in quibus Petrus, & Paulus Christiani exercitus duces sanguinem fudere pro Christo? Si servorum, & hominum gloriosa confessio est, cur Domini & Dei non sit gloriosa confessio. Et martyrum ubique sepulcra veneramur: & sanctam favillam oculis apponentes, si liceat, etiam ore contingimus; & momumentum, in quo Dominus conditus est, quidem existimant negligendum? Si nobis non credimus, credamus saltem diabolo, & angelis ejus: qui quotiescumque ante illud de obsessis corporibus expelluntur, quasi in cōspectu tribunalis Christi

Sepulcra martyrum ubique veneranda.

ſtantes contremiſcunt, rugiunt, & ſerò dolent crucifixiſſe, quem timeant. Si poſt paſſionem Chriſti (ut ſcelerata vox concrepat) hic deteſtabilis locus eſt: quid ſibi voluit Paulus Hieroſolymam feſtinare, ut ibi faceret Pentecoſten? qui retinentibus ſe locutus eſt, dicens: Quid facitis flentes, & conturbantes cor meũ? ego enim non ſolùm ligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum pro nomine Domini Jesu. Quid ceteri ſancti & illuſtres viri, quorum vota & oblationes poſt prædicationem Chriſti ad fratres, qui erant Hieroſolymis, deferebantur: Longum eſt nunc ab aſcenſu Domini uſque ad præſentem diem per ſingulas ætates currere, qui Epiſcoporum, qui martyrum, qui eloquentium in doctrinâ Eccleſiaſtica virorum venerint Hieroſolymam putantes minus ſe religionis, minus habere ſcientiæ, nec ſummam, ut dicitur manum accepiſſe virtutum, niſi in illis Chriſtum adoraſſent locis, de quibus primum Evangelium de patibulo coruſcaverat. Certè ſi præclarus orator reprehendendum neſcio quem putat, quòd litteras Græcas non Athenis, ſed Lilybei, Latinas nõ Romæ, ſed in Sicilia didicerit, quòd videlicet unaquæque provincia habeat aliquid proprium, quod alia æq e habere non poſſit: cur nos putamus abſque Athenis noſtris quemquam ad ſtudiorum faſtigia perveniſſe? Nec hoc dicimus, quòd renuamus regnum Dei intra nos eſſe, & ſanctos viros etiam eſſe in ceteris regionibus, ſed quòd hoc aſſeramus, vel maximè eos, qui in toto orbe ſunt primi, huc pariter congregari: ad quæ nos loca non ut primæ, ſed ut extremæ venimus, ut primos in eis omnium gentium cerneremus. Certè flos quidam, & pretioſiſſimus lapis

Act. 20.
Gal. 2.
Peregrinationis Hieroſolymitanæ antiquitas.
1. Co. 16
Cicero.
Flos Eccleſiæ virginũ & monachorũ chorus.

inter Ecclesiastica ornamenta monachorum & virginum chorus est. Quicumque in Galliâ fuerit primus, huc properat. Divisus ab orbe nostro Britannus si in religione processerit, occiduo sole dimisso, quærit locum fama sibi tantũ & scripturarũ relatione cognitũ. Quid referamus Armenios, quid Persas, quid Indiæ, quid Æthiopum populos, ipsamque juxta Ægyptum, fertilem monachorum, Pontum, & Cappadociam, Syriam Cœlem, & Mesopo-
Matt.24 tamiam cunctáque orientis examina, quæ juxta Salvatoris eloquium, dicentis: Ubicumque fuerit corpus, illac congregabuntur aquilæ: concurrunt ad hæc loca, & diversarum nobis virtutum specimen ostendũt. Vox quidem dissona, sed una religio. Tot penè psallentium chori quot gentium diversitates: & inter hæc, quæ vel prima in Christianis virtus est, nihil arrogant sibi de continentiâ supercilii. Humilitatis inter omnes contentio est. Quicumque novissimus fuerit, hic primus putatur. In veste nulla discretio, nulla admiratio. Utcũque placuerit incedere, nec detractionis est, nec laudis. Jejunia quoque neminem sublevãt: nec defertur inediæ, nec moderata saturitas condemnatur. Suo domino stat
Rom.14 unusquisque, aut cadit, Nemo judicat alterum, ne à Domino judicetur. Et quod in plerisque provinciis familiare est, ut genuino dente se lacerent, hìc penitùs non habetur. Procul lu-
Locorum sanctorũ descriptio. xuria, procul voluptas: tanta in ipsâ urbe orationum loca, ut ad ea peragranda dies sufficere non possit. Verum, ut ad villam Christi, & Mariæ diversorium veniamus, (plus enim laudat unusquisque, quod possidet) quo sermone, qua voce speluncam tibi possumus Salvatoris exponere? Et illud præsepe, in quo infantulus

vagiit, silentio magis, quàm infimo sermone honorandum est. Ubi sunt latæ porticus, ubi aurata laquearia, ubi domus miserorũ pœnis, & damnatorum labore vestitæ, ubi instar palatij, opibus privatorum extructæ basilicæ, ut vile corpusculum hominis preciosius inambulet: & quasi mũdo quidquam possit esse ornatius, tecta magis sua velint aspicere, quã cælum: Ecce in hoc parvo terræ foramine cælorum conditor natus est: hîc involutus pannis, hic visus à pastoribus, hîc demõstratur à stella, hîc adoratus à Magis. Et hic puto locus sanctior est Tarpeiâ rupe, quæ de cœlo sæpius fulminata ostẽdit, quòd Domino displiceret. *Apoc.* 17 & 18.
Lege Apocalysim Joannis, & quid de muliere purpurata, & scriptâ in ejus fronte blasphemia, septẽ montibus, aquis multis, & Babylonis cantetur exitu, contuere. Exite, inquit Dominus, de illa populus meus, & ne participes sitis delictorum ejus, & de plagis ejus nõ accipiatis. Fugite de medio Babylonis, & salvate unusquisque animã suam. Cecidit enim, cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmonũ, & custodia omnis spiritus immũdi. Est quidẽ ibi sancta Ecclesia, sunt trophæa Apostolorũ, & martyrũ: est Christi vera confessio, est ab Apostolo prædicata fides, & gentilitate calcata, in sublime se quotidie erigens vocabulum Christianum: sed ipsa ambitio, potẽtia, magnitudo urbis videri, videre, salutari & salutare, laudare & detrahere, vel audire, vel proloqui, & tantam frequentiam hominum saltem invitum videre à proposito monachorum & quiete aliena sunt. Aut enim videmus venientes ad nos, & silentium perdimus: aut non videmus, & superbiæ arguimur. Interdũque ut visitantibus reddamus vicẽ, ad super-

Nie. 50. *Rom.* 1.

bas fores pergimus, & inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur auratos. In Christi verò, ut suprà diximus, villulâ, tota rusticitas, & extra psalmos silentium est. Quocumque te verteris, arator stivam tenens, Alleluia decantat. Sudans messor psalmis se avocat, & curvâ attondens vitem falce vinitor, aliquid Davidicum canit. Hæc sunt in hac provincia carmina: hæ, ut vulgò dicitur amatoriæ cantiones, hic pastorum sibilus, hæc arma culturæ. Verùm quid agimus, nec quid deceat, cogitantes, solùm quod cupimus, hoc videmus? O quando illud tempus advenit, cùm anhelus nuncium viator apportet, Marcellam nostram ad Palestinæ littus appulsam, & toti Monachorum chori, tota virginum agmina concrepabunt? obviàm jamjamque gestimus occurrere, & non expectato vehiculo concitum pedibus ferre corpus. Tenebimus manus, ora cernemus, & à desiderato vix avellemur amplexu. Ergone erit illa dies, quando nobis liceat speluncam Salvatoris intrare, in sepulchro Domini flere cum sorore, flere cum matre? crucis deinde lambere lignum, & in oliveti monte cum ascendente Domino, voto & animo, sublevari? videre exire Lazarum fasciis colligatum, & fluenta Jordanis ob lavacrum Domini puriora, inde ad pastorum caulas pergere, in David orare Mausoleo? Amos Prophetam etiam nunc buccinâ pastorali in sua conspicere rupe clangentem? ad Abraham, Isaac & Jacob, trium quoque illustrium feminarum, vel tabernacula properare, vel memorias? videre fontem in quo à Philippo Eunuchus est tinctus? Samariam pergere, & Joannis Baptistæ, Helisæi quoque, & Abdiæ pariter cineres adorare? ingredi speluncula,

in quibus persecutionis & famis tempore Prophetarum agmina sunt nutrita? Ibimus ad Nazareth, & juxta interpretationem nominis *Ioan. 1.*
ejus, florem videbimus Galilææ. Haud pro- *Matt. 17*
cul inde cernetur Cana, in qua aquæ in vinum versæ sunt. Pergemus ad Itabyrium, & tabernacula Salvatoris, non ut Petrus quondam voluit, cum Moyse, & Heliâ, sed cum Patre *Matt. 14*
cernemus, & Spiritu sancto. Inde ad mare *Marc. 8.*
veniemus Genezareth, & de quinque & septem panibus videbimus in deserto quinque & quatuor hominum millia saturata. Apparebit oppidum Naim, in cujus porta viduæ filius suscitatus est. Videbitur & Hermon, & torrens *Iud. 5.*
Endor, in quo superatus est Sisara. Capharnaum quoque signorum Domini familiaris, & omnis pariter Galilæa cernetur. Et tunc comitante Christo, cum per Silo, & Bethel, & cetera loca, in quibus Ecclesiæ quasi quædam victoriarum Domini sunt erecta vexilla, ad nostram speluncam redierimus, canemus jugiter, crebrò flebimus, indesinenter orabimus, & vulneratæ jaculo Salvatoris in commune dicemus. Inveni, quem quæsivit anima mea: *Cant. 3.*
tenebo eum, & non dimittam illum.

ARGUMENTUM.

Domesticam eorum consuetudinem, unde vel famæ, vel pudicitiæ periculum sit, à viduis & virginibus vitandam esse docet: sumptum autem declamatorio more à se fuisse hoc argumentum, tum in fine hujus, tum in aliâ quadam prodit epistola. Dicendi genus suasorium est: propterea conjecturis, dilemmatisque festivitate quadam admixtis, utitur.

DE VITANDO suspecto contubernio.

EPISTOLA IX.

Retulit mihi quidam frater è Galliâ, se habere sororem virginem, matremque viduam quæ in eadem urbe divisis habitarent cellulis,& vel ob hospitij solitudinem,vel ob custodiendas facultatulas,præsules sibi quosdam clericos assumpsissent,ut majore dedecore jungerentur alienis,quàm à se fuerant separatæ.Cúmque ego ingemiscerem, & multò plura tacendo, quàm loquendo significarem. Quæso, te inquit, corripias eas litteris tuis, & ad concordiam revoces, ut mater filiam, & filia matrem agnoscat. Cui ego, Optimam,inquam,mihi injungis provinciā, ut alienus conciliem, quas filius, fraterque non potuit. Quasi verò Episcopalem cathedram teneam, & non clausus cellulâ,ac procul à turbis remotus, vel præterita plangam vitia,vel vitare nitar præsentia.Sed & incongruum est latere corpore,& linguâ per totum orbem vagari.Et ille,Nimium,ait, formidolosus es.Ubi illa quondam constantia,in quâ multo sale orbem defricans, Lucianum quippiam retulisti? Hoc est,aio,quod me fugat, & labra dividere non sinit. Postquam enim arguendo crimina,factus sum criminosus, &
Psal. 68. juxta tritum vulgi sermone proverbium,Jurgantibus,& nugantibus cunctis,nec aures me
Ps. 140. credo habere,nec tactum, ipsique parietes in me maledicta resonarunt,& in me psallebant, qui bibebant vinum:coactus malo,tacere didici,rectius esse arbitrans, ponere custodiam ori meo, & ostium munitum labiis meis, quàm declinare cor meum in verba malitiæ, & dum carpo vitia,in vitium detractionis incurrere. Quod cùm dixissem: Non est,inquit, detrahere, verum dicere: nec privata

correptio

correptio generalem facit doctrinam: cùm aut rarus, aut nullus sit, qui sub hujus culpæ reatũ non cadat. Quæso ergo te, nè me, tãto itinere vexatũ, frustià venisse patiaris. Scit enim Dominus, quòd post visionem sanctorum locorum, hanc vel maximè causam habui, ut cum tuis litteris sorori mederer, ac matri. Ego, Iamiam, inquam, quod vis faciam: nam & epistolæ transmarinæ sunt, & specialiter sermo dictatus, raro potest invenire quos mordeat. Te autem obsecro, ut clam sermonem hunc habeas: cumque portaveris eum pro viatico, si auditus fuerit, lætemur pariter, si autem contemptus, quod & magis reor, ego verba perdiderim, tu itineris longitudinem. Primùm vos scire cupio, mater, & filia, me non idcirco scribere, quia aliquid de vobis sinistrum suspicer, sed ne ceteri suspicentur, vestram errare concordiam: alioqui quod absit si peccatorum vos existimarẽ glutino * cohæsisse, nunquã scriberem sciremque me surdis narrare fabulã. Deinde hoc obsecro, ut si mordacius quippiam scripsero, non tam meæ putetis austeritatis esse, quam morbi. Putridæ carnes ferro curantur, & cauterio venena serpentina pelluntur antidoto. Quod satis dolet, majori dolore expellitur. Ad extremum hoc dico, quòd si etiam hæc conscientia criminis vulnus non habeat, habet tamen fama ignominiam. Mater, & filia, nomina pietatis, officiorum vocabula, vincula naturæ, secundaque post Deum fœderatio. Non est laus, si vos diligitis: scelus est, quod odistis. Dominus Jesus Christus subjectus erat parentibus suis: venerabatur matrẽ, cujus ipse erat pater: colebat nutricium, quem nutriverat: gestatum-

Verum dicere, non est detrahere.

* *Alias cessisse.*

Luc. 2.

que se meminerat alterius utero, alterius bra-
Ioan 19. chiis: unde & in cruce pendens, commendat parentem discipulo, quam numquam ante crucem dimiserat. Tu verò filia, (jam enim desino ad matrem loqui, quã forsitan & ætas, & imbecillitas, ac solitudo excusabilé facit) tu, inquam, filia, ejus domum angustam judicas, cujus non tibi fuit venter angustus: decem mensibus utero clausa vixisti, & uno die in uno cubiculo cum matre non duras? An oculos ejus ferre non potes? & quia omnes motus tuos, ut potè illa quę genuit, quę aluit, & ad hanc adduxit ætatem, faciliùs intelligit, testem domesticam fugis? Si virgo es, quid times diligentem custodiam? si corrupta, cur non palam nubis? Secunda post naufragium tabula est, quod malè cœperis, saltem hoc remedio temperare. Neque verò hoc dico, quòd post peccatum tollam pœnitentiam, ut quod malè cœpit, malè perseveret, sed quòd desperem in istiusmodi copula divulsionem. Alioqui si ad matrem migraveris post ruinam, faciliùs poteris cum eâ plangere, quod perillius absentiam perdidisti. Quòd si adhuc integra es, & non perdidisti: serva, ne perdas. Quid tibi necesse est in ea versari domo, in qua necesse habeas quotidiè aut perire, aut vincere Quis unquam mortalium juxta viperam securos somnos capit? quæ etsi non percutiat, certè solicitat. Securius est perire non posse, quam juxta periculum non perisse. In altero tranquilitas est, in altero gubernatio: ibi gaudemus, hîc evadimus. Sed fortè respondeas: Non benè morata mater est, res sæculi cupit, ama divitias, ignorat jejunium, oculos stibio linit, vult compta procedere, & nocet propo-

Pia exhortatio ad concordiã.

ſito meo, nec poſſum cum hujuſmodi vivere. Primùm quidem, etiam ſi talis eſt, ut cauſaris, majus habebis præmium, ſi talem non deſeras. Illa te diu portavit in utero, diu aluit, & difficiliores infantiæ mores blanda pietate ſuſtinuit: lavit pannorum ſordes, & immundo ſæpe fœdata eſt ſtercore: aſſedit ægrotanti, & quæ pro te ſua faſtidia ſuſtinuit, tua quoque paſſa ad hanc perduxit ætatem: ut Chriſtum amares, docuit. Non tibi diſpliceat ejus converſatio, quæ te ſponſo tuo virginem conſecravit. Quòd ſi ferre non potes, & delicias ejus fugis, atque (ut vulgò ſolet dici) ſæcularis eſt mater: habes alias virgines, habes ſanctum pudicitiæ chorum. Quid matrem deſerens, eum eligis, qui forſitan ſuam reliquit ſororem, & matrem: Illa difficilis, ſed iſte facilis: illa jurgatrix, ergò iſte placabilis. Quæro, utrum virum ſecuta ſis, an poſteà inveneris? Si eum ſecuta es, manifeſtum eſt cur matrem reliqueris. Si poſteà reperiſti, oſtendis, quid in matris hoſpitio non potueris invenire. Durus dolor, & meo mucrone me vulnerans. Qui ambulat inquit, ſimpliciter, ambulat confidēter. Tacerem, ſi me non morderet conſcientia, *Pro.* 10 & in aliis meum crimen non reprehenderem, *Matt.* 7. nec per trabem oculi mei alterius feſtucam viderem. Nunc autem, cùm inter fratres procul habitans, eorumque fruens contubernio, honeſtè ſub arbitris & videam raro, & videar: impudentiſſimum eſt ejus te verecundiam non ſequi, cujus ſequi teſteris exemplum. Quòd ſi dixeris: Et mihi ſufficit conſcientiâ mea: habeo Deum judicem, qui meæ vitæ eſt teſtis: non curo quid loquantur homines: Audi Apoſtolum ſcribentem: Providentes bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus

Rom 12. hominibus. Si quis te carpit, quòd sis Christiana, quòd sis virgo: non cures; quòd ideò dimiseris matrem, ut in monasterio inter virgines viveres, talis detractio laus tua est. Ubi non luxuria in puellâ Dei, sed duritia carpitur, crudelitas ista pietas est. Illum enim præfers matri, quem præferre juberis & animæ tuæ. Quem si & ipsa prætulerit, & filiam te sentiet & sororem. Quid igitur? scelus est, sancti viri habere contubernium? Obtorto collo
Mat. 10. me in jus trahis, ut aut probem quod nolo,
Joan. 12 aut multorum invidiam subeam. Sanctus vir nunquam à matre filiam sejungit: utramque suscipit, utramque veneratur. Sit quamlibet sancta filia, mater vidua, indicium castitatis est. Si coævus tuus est ille nescio quis, matrem tuam honoret ut suam: si senior te, ut filiam diligat, & parentis subjiciat disciplinæ. Non expedit amborum famæ, plus te illum amare, quàm matrem, ne non videatur in te affectum eligere, sed ætatem. Et hæc dicerem, si fratrem monachū non haberes, si domesticis careres præsidiis: nunc verò, proh dolor! inter matrem atq; germanum, & matrē viduā fratremque monachū, cur se alienus interserit? Bonum quidē est, ut te & filiam noveris & sororem. Si autem utrumque nō potes, & materquasi dura respuitur, saltem frater placeat. Si frater asperior est, mollior sit illa, quæ genuit. Quid palles? quid æstuas? quid vultū rubore suffundis? & trementibus labiis impatiētiam pectoris contestaris? Non superat amorem matris & fratris, nisi solius uxoris affectus. Audio præterea te suburbana rura, villarum amœnitates cum affinibus atque cognatis, & istiusmodi generis hominibus circumire. Nec dubito quin vel consobrina, vel so-

ror sit, in quarum solatium novi generis ducaris assecla. Absit quippe, ut quamvis proximi sint, & cognati, virorum te suspicer captare consortia. Obsecro ergo te virgo, ut mihi respondeas. Sola vadis in comitatu propinquorum, an cum amasio tuo: Quamvis sis impudens, sæcularium oculis eum ingerere non audebis. Si enim hoc feceris: & te, & illũ familia universa cantabit: vos cunctorum digiti denotabunt. Ipsa quoque soror, aut affinis, sive cognata, quæ in adulationem tui sanctum nonnumquam coram te vocant, cùm se paululum averterint, portentosum ridebunt maritum. Sin autem sola ieris, quod & magis existimo: utique inter servos adolescentes, inter maritatas feminas, atque nupturas, inter lascivas puellas, & comatos linteatosque juvenes, furvarum vestium puella gradieris. Dabit tibi barbatulus quilibet manum, sustentabit lassam, & pressis digitis; aut tentabitur, aut tentabit. Erit tibi inter viros matronasque convivium: spectabis aliena oscula, prægustatos cibos: & non absque scandalo tuo in aliis sericas vestes, auratasque miraberis. In ipso quoque convivio ut vescaris carnibus, quasi invita cogeris. Ut vinum bibas. Dei laudabitur creatura. Ut laves balneis, sordibus detrahetur. Et omnes te, cùm aliquid eorum, quæ suadent, retractans feceris, puram, simplicem, dominam, & verè ingenuam cõclamabunt. Personabit interim aliquis cantor ad mensam, & inter psalmos dulci modulamine currentes, quoniam alienas non audebit uxores, te, quæ custodem non habes, sæpius respectabit, loquetur nutibus, & quidquid metuit dicere, significabit affectibus. Inter has tantas

Virgines in convictu vulgari malè secura.

illecebras voluptatum etiam ferreas mentes libido domat, quæ majorem in virginibus patitur famem, dum dulcius putat omne, quod nescit. Narrant gentilium fabulæ cantibus Sirenarum nautas esse in saxa præcipites, & ad Orphei citharam arbores bestiasque ac silicum dura mollita. Difficilè inter epulas servatur pudicitia. Nitens cutis sordidum ostendit animum. Legimus in scholis pueri, & spirantia in plateis æra perspeximus, aliquem, ossibus vix hærentem, illicitis arsisse amoribus, & antè vita caruisse, quàm peste. Quid tu facies puella, sani corporis, delicata, pinguis, rubens; æstuans inter carnes, inter vina, & balneas, juxta maritos, juxta adolescentulos? quæ etsi rogata non feceris, tamen formæ putes testimonium, si rogeris. Libidinosa mens ardentiùs honesta persequitur, & quod non licet, dulciùs suspicatur. Vestis ipsa vilis & pulla, animi tacentis indicium est, si rugam non habeat, si per terram, ut altior videaris, non trahatur, si de industriâ dissuta sit tunica, ut aliquid intus appareat, operiatque quod fœdum est, & aperiat quod formosum. Caliga quoque ambulantis nigella ac nitens, stridore ad se juvenes vocat, Papillæ fasciolis comprimuntur, & crispanti cingulo angustiùs pectus arctatur. Capilli vel in frontem, vel in aures defluunt. Palliolum interdum cadit, ut candidos nudet humeros, & quasi videri noluerit, celat festina, quod volens detexerat, Et quando in publico quasi per verecundiam operit faciem lupanarium arte, id solum ostẽdit, quod ostensum magis placere potest. Respondebis: Unde me nosti, & quomodò, tam longè positus, jactas in me oculos tuos? Fratris hoc tui mihi narraverunt lacrymæ, & in-

Inter voluptates difficile est castitatẽ servare.

tolerabiles per momenta singultus. Atque utinam ille mentitus sit, & magis timens hoc, quàm arguens, dixerit. Sed, mihi crede, nemo mentiens plorat. Dolet sibi prælatum juvenem, non quidem comatum, non vestium sericarum sed torosulum. & in sordibus delicatũ, qui ipse sacculum signet, textrinum teneat, pensa distribuat, regat familiam, emat quidquid de publico necessarium est, dispensator, & dominus, & præveniens officia servulorum, quem omnes rodant famuli, & quidquid domina non dederit, illum clamitẽt subtraxisse. Querulum servulorum genus est, & quantacumque dederis, semper eis minus est. Non enim considerant, de quanto, sed quantum detur, doloremque suum solis, quod possunt, obtrectationibus consolantur. Ille parasitum, iste impostorem, hic heredipetam, alius novo quolibet appellat vocabulo. Ipsum jactent assidere lectulo, obstetrices adhibere languenti, portare matulam, calefacere lintea, plicare fasciolas. Facilius mala credunt homines, & quodcumque domi fingitur, rumor in publicum fit. Nec mireris, si ancillæ & servuli de vobis ista confingant, cùm mater quoque Id ipsum queratur, & frater. Fac igitur, quod moneo, quod precor, ut primùm matri, dehinc, si id fieri non potest, saltem fratri reconcilieris: aut si ista tam cara nomina hostiliter detestaris, dividere ab eo, quem tuis diceris prætulisse: si autem & hoc non potes, reverere certè tuos, si non potes deserere, vel honestiùs sodali tuo utere. Separentur domus vestræ, dividaturque convivium, ne maledici homines, sub uno tectulo vos manentes, lectulũ quoque criminentur habere communẽ. Potes & ad necessitates tuas quale voluisti

habere solatium, aliquâ ex parte publicâ carere infamiâ: quamquam cavenda sit macula, quæ nullo nitro, secundûm Hieremiam, nullâ fullonum herbâ elui potest. Quando vis, ut
Hier. 2. te videat & invisat, adhibe arbitros, amicos, libertos, servulos. Bona conscientia nullius oculos fugit. Intret intrepidus, securus exeat.
Bona cõscientia nullius oculos fugit. Taciti oculi, & sermo silẽs, & totius corporis habitus vel trepidationem interdum, vel securitatem loquuntur. Aperi, quæso, aures tuas & clamorem totius civitatis exaudi. Jam perdidistis vestra vocabula, & mutuò ex vobis cognomina suscepistis: tu illius diceris, & ille tuus. Hæc mater audit, & frater, paratique sũt & precantur vos sibi dividere, & privatam vestræ conjunctionis infamiam laudem facere communem. Tu esto cum matre, sit ille cũm fratre. Audentiùs diliges sodalem fratris tui: honestiùs amabit mater amicum filij, quàm filiæ suæ. Quòd si nolueris, si mea monita rugatâ frõte contempseris, epistola tibi hæc voce liberâ proclamabit: Quid alienum servum obsides? quid ministrum Christi famulum tibi facis? respice ad populum, singulorum facies intuere. Iste in Ecclesiâ legit, in te aspiciunt universi, nisi quòd penè licentiâ conjugali de
Hier 3. tua infamia gloriaris. Nec jam secreto dedecore potes esse contenta: procacitatem libertatem vocas. Facies meretricis facta est tibi, nescis erubescere. Iterum me malignum, iterũ suspiciosum, & rumigerulum clamitas. Egone suspiciosus? egone malevolus? qui ut in principio epistolæ præfatus sum ideò scripsi, quia non suspicabar: an tu negligens, dissoluta, cõtemptrix, quæ annos nata viginti quinque, adolescentem necdum benè barbatulum ita brachiis tuis, quasi cassibus, inclusisti? Opti-

mum reverà pædagogum, qui te moneat, qui aſperitate frontis terreat. Et quamquam in nullis ætatibus libido ſit tuta: tamē, vel cano capite, ab apertâ defendat ignominiâ. Veniet, veniet tempus, dies enim allabitur, dum ignoras. & iſte formoſulus tuus, quia cito ſeneſcunt mulieres, maximè quæ juxta viros ſunt, vel ditiorem reperiet, vel juniorem. Tunc te pœnitebit cōſilij tui, & tædebit pertinaciæ, quando & rem, & famam amiſeris: quando quod malè junctum fuerat, dividetur bene. Niſi fortè ſecura es, & coaleſcente tanti tēporis charitate, diſſidiū non vereris. Tu quoque mater, quæ propter ætatem maledicta nō metuis, noli ſic vindicare, ut pecces. Magis à te diſcat filia ſeparari, quàm tu ab illa ſejūgi. Habes filium, & filiam, & generum, immò & contubernalem filiæ tuæ. Quid quæris aliena ſolatia & ignes jā ſopitos ſuſcitas? honeſtius eſt tibi ſaltem culpam filiæ ſuſtentare, quam occaſionem tuæ quærere. Si tecum filius monachus pietatis viduitatiſque præſidiū, quid tibi alienum hominē quæris, in eâ præſertim domo, quæ filium, & filiam capere non potuit? Ejus jā ætatis es, ut poſſis nepotes habere ex filiâ: invita ad te utrumque: revertatur cum viro, quæ ſola exierat. Virum dixi, non maritum: nemo calumnietur, ſexum ſignificare volui non conjugium. Aut ſi erubeſcit, & retractat, & domum, in qua nata eſt, arbitratur anguſtā: vos ad ejus hoſpitium pergite: quāvis arctum ſit, faciliùs matrem, & fratrem, capere poteſt, quàm hominem alienum, cum quo certè in domo una, ſive cubiculo, caſta manere non poterat. Sint in una domo duę feminæ, & duo maſculi. Si autem & tertius ille [illegible] tuus abire non vult, & ſeditiones

ac turbas concitat, sit biga, sit triga, frater vester, ac filius, & sororem illi exhibebis & matrem. Alij vitricum & generum vocitent, ille nutricium appellet & fratrem. Hæc ad brevé lucubratiunculam celeri sermone dictavi, volens desiderio postulantis satisfacere, & quasi ad scholasticam materiam me exercens: eadem enim die mane pulsabat ostium quâ profecturus erat: simulque ut ostenderem obtrectatoribus meis, quòd & ego possem, quidquid veniret in buccam, dicere: unde & de scripturis pauca perstrinxi, nec orationem meam, ut in ceteris libris facere solitus sum, illarum floribus texui. Extemporalis est dictatio, & tantâ ad lumen lucernulæ facilitate profusa, ut notariorum manus lingua præcurreret, & signa ac furta verborum volubilitas sermonum obrueret: quod idcircò dixi, ut qui non ignoscit ingenio, ignoscat vel tempori.

ARGUMENTUM.

Rusticum, quòd promissam cum uxore Artemia continentiam fregerat, ad pœnitentiam: & ut sancta invisat, conjugis exemplo, loca: hortatur.

HIERONIMUS ad Rusticum.

EPISTOLA X.

QUod ignotus ad ignotum audeo scribere, sanctæ ancillæ Christi Hædibiæ: & filiæ meæ, conjugis tuæ Artemiæ, immò sororis ex conjuge atque conservæ, fecit deprecatio. Quæ nequaquam propriâ salute contenta, tuam & antè quæsivit in patriâ, & nunc in sanctis locis quærit salutem, imitari cupiens Andreæ & Philippi Apostolorum benevolentiam, quorum uterque inventus à Christo, fratrem Simonem & amicum Nathanaël invenire desiderat, ut alter eorum mereatur

Ioan. 1.

audire. Tu es Simon filius Johanna, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus: alter donum Dei (hoc enim in linguâ nostra sonat Nathanaël) Christi ad se loquentis testimonio sublevetur: Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est. Optaverat quondam & Loth cum filiabus salvare conjugem suam, & de incendio Sodomæ & Gomorrhæ penè semiustus erumpens, educere eam, quæ præstinis vitiis tenebatur astricta: sed ea desperatione trepida, respiciensque post tergum, æterno infidelitatis titulo condemnatur. Et ardens fides pro una muliere perdita, totam Segor liberat civitatem. Denique postquam Sodomiticas valles ac tenebras derelinquens, ad mõtana conscendit, ortus est ei sol in Segor, quæ interpretatur parvula, ut parva fides Loth, quia majora non poterat, saltem minora servaret. Neque enim Gomorrhæ quondam & erroris habitator, statim ad meridiem poterat pervenire, in qua Abraham amicus Dei cum Angelis suscipit Deum. Et Joseph pascit fratres in Ægypto, sponsusque audit à sponsa. Ubi cubas? ubi pascis in meridie? Samuel quondam plangebat Saülem, quia superbiæ vulnera, pœnitētiæ medicamine non curabat. Et Paulus lugebat Corinthios, qui fornicationis maculas, lachrymis delere nolebant. Unde & Ezechiel librũ devorat, scriptúm intus & foris carmine, & planctu, & væ. Carmine super laude justorum: planctu, super pœnitentibus: væ super his, de quibus scriptum est: Cùm venerit impius in profundum malorum, contemnit. Quos ostendit Esaias, dicēs: Vocavit Dominus Sabaoth in die illa ad fletum & planctum, & decalvationem, & accinctionem ciliciorum: ipsi autem fecerunt læti-

Gen. 19

Fides Loth liberat civitatem.

Gen. 18. 46.

Cant. 1.

1 Re. 15.

1 Cor. 2.

Ezech. 5.

Prov. 18.

Esa. 22.

1.Cor.15 tiam & exultationem, mactantes vitulos & occidentes oves, ut comederent carnes dicentes: Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. Et in Ezechiel loquitur: Et tu fili hominis, dic domui Israël, sic loquuti estis, dicẽtes: Errores nostri & iniquitates nostræ super nos erunt, & in ipsis contabescimus: & quomodò salvi esse poterimus? Dic eis, Vivo ego, dicit Dominus: Nolo mortem impij, sed ut convertatur à viâ suâ, quare moriemini domus Israël? Nihil ita offendit Deum, quàm desperatione meliorũ hærere pejoribus. Licet & ipsa desperatio incredulitatis indicium sit. Qui enim desperat salutem, non putat futurũ esse judicium: quòd si metueret, utique bonis operibus se judici præpararet. Audiamus per Hierem ã loquentem Deum. Converte pedem tuum à viâ asperâ, & guttur tuum à siti. Et iterum: Numquid qui cadit, non resurget? aut qui aversus est nõ revertetur? Et per Esaiam: Quando conversus ingemueris, tunc salvus eris, & scies ubi fueris. Scire non possumus ægrotationis mala, nisi cũ fuerit sanitas cõsequuta. Et quantum boni virtus habeat, vitia demonstrant: clariusque fit lumen comparatione tenebrarum. Ezechiel quoque iisdem verbis quia eodem & spiritu: Convertimini, inquit, & redite ab iniquitatibus vestris domus Israël, & non erunt vobis in tormentum impietates. Projicite omnes impietates vestras, quibus impiè egistis adversum me: & facite vobis cor novum & spiritũ novum Et quare moriemini domus Israël? Nolo enim mortem peccatoris, dicit Dominus. Unde & in consequẽtibus loquitur: Vivo ego, dicit Dominus: Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur à viâ suâ malâ, & vivat, ne mẽs incredula bo-

Marginalia: Ezec. 11. — *Desperatio cavenda.* — Hier 2. — Hier. 8. — Esa. 30. — Ezec. 18

norum promissionem desperet: & semel perditioni animus destinatus, non adhibeat vulneri curationem, quod nequaquam existimat posse curari. Idcirco jurare se dicit, ut si non credimus promittenti Deo, credamus salutem nostri à salute juranti. Quam ob causam justus precatur & dicit: Converte nos Deus salutaris noster, & averte furorem tuum à nobis. Et iterum: Domine, in voluntate tuâ præstitisti decori meo fortitudinem. Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Postquam enim fœditatem delictorum meorum, virtutum decore mutavi, infirmitatem meam tua gratia roborasti. Ecce audio pollicentem: Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non revertar, donec deficiant: ut qui te antè fugiebam, & inimicus eram, tuâ comprehendar manu. Nec cesses à persequendo, donec deficiam à via mea pessima, & revertar ad virum meum pristinum: qui mihi dabat linteamina mea, & oleum, & similam, & cibabat me pinguissimis cibis. Qui idcirco obsepsit atque præclusit vias meas pessimas, ut eam invenirem viam, quæ dicit in Evangelio. Ego sum via, veritas, & vita. Audi Prophetam loquentem. Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent. Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient in exultatione, portantes manipulos suos. Et loquere cum eo. Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Et iterum: Sicut desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitivit anima mea ad te Deum fontem vivum. Factæ sunt mihi lacrymæ meæ panes per diem & noctem. Et in alio loco: Deus Deus

Cur juret Deus

Psal. 84.

Psal. 29.

Psal. 17.

Ioan 14.

Ps 125.

Psal 6.

Psal. 41.

Psal. 62.

meus ad te de luce vigilo. Sitivit anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. In terra deserta, & invia, & inaquosa, sic in sancto apparui tibi. Quanquã enim sitierit te anima mea, tamen multo te carnis meæ labore quæsivi, & tibi in sancto apparere non potui: nisi priùs in terra deserta à vitiis & invia adversariis potestatibus, & absque humore & rheumate ullius libidinis commorarer. Flevit & Dominus super civitatem Hierusalem, quia non egisset pœnitentiam, & Petrus trinam negationem amaritudine abluit lachrymarum, implevitque illud propheticum: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Plangit & Hieremias populum non agentem pœnitentiam, dicens: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo populum istum per diem & noctem? Cur autem plangat & defleat, sequenti sermone demonstrat: Nolite flere mortuum, neque plangatis eum. Flete planctu qui egreditur, quia non revertetur ultrà. Nequaquam igitur gentilis plangendus est Iudæus, qui in Ecclesia non fuerunt, & semel mortui sunt: de quibus Salvator dicit: Dimittite mortuos sepelire mortuos suos: sed hi, qui per scelera atque peccata egrediuntur de Ecclesiâ, & nolunt ultrâ reverti ad eam damnatione vitiorum. Unde & ad viros Ecclesiasticos, qui muri & turres Ecclesiæ nuncupantur, loquitur sermo propheticus, dicens: Muri Sion, proferre lacrymas: implentes illud Apostoli: Gaudete cum gaudentibus, flere cum flentibus: ut dura corda peccantium vestris lacrymis provocetis ad fletum, ne perseverantes in malitia audiant: Ego plantavi te vineam frugiferam, omne semen verum. Quomodo

Piorum est plorare.

Hier. 9.

Hier. 22.

Matt. 8.

Qui mortui plãgendi

Muri & turres Ecclesia.

Esa. 5.

conversa es in amaritudinem vitis aliena? Et iterum: Ligno dixerunt, pater meus es tu: & *Hier. 2.*
lapidi, tu me genuisti: & verterunt ad me dorsa sua, & non facies suas. Et est sensus: Noluerunt ad me converti, ut agerent pœnitentiam, sed duritia cordis in injuriam meam sua *Hier. 3.*
terga verterunt. Quamobrem Dominus loquitur ad Hieremiam: Vidisti quæ fecerunt mihi habitatio Israël. Abjerunt super omnem montem, omnem montem excelsum, subter omne lignum frondosum, & fornicati sunt, & dixi: Postquam fornicata est, & fecit hæc omnia: ad me revertere & non est reversa. O clementia Dei, ô nostra duritia, dum & post tanta scelera nos provocat ad salutem: & nè sic quidem volumus ad meliora converti. Si reliquerit, inquit, uxor virum suum, & alij nupserit, & voluerit posteà reverti ad eum, nunquid suscipiet eam, & non detestabitur? Pro quo scriptum est juxta Hebraicam veritatem, quod in Græcis & Latinis codicibus non habetur. Et tu reliquisti me, tamen convertere, & suscipiam te, dicit Dominus. Esaias quoque in eundem sensum iisdem penè loquitur *Esai. 31.*
sermonibus: Convertimini qui profundum consilium cogitatis & iniquum, filij Israël: revertere ad me, & redimam te, Ego Deus, & non est alius præter me, justus & salvator *Esai. 45.*
non est absque me Revertimini ad me, & salvi eritis, qui estis in extremis terræ, Recordamini horum, & ingemiscite, & agite pœnitentiam qui erratis. Convertimini corde, & mementote priorum à seculo, quoniam ego sum Deus, & non est alius absque me. Scribit *Ioel 2.*
& Ioël. Convertimini ad me ex toto corde vestro, in jejunio, & lacrymis, & planctu: scindite corda vestra, & non vestimenta vestra.

Misericors enim & miserator est Dominus, & & agens pœnitentiam super malitiis. Quantæ autem sit misericordiæ, & quàm (ut ita lo-
Osee 11. quar) nimiæ ineffabilisque clementiæ, Osee Propheta nos doceat, per quem loquitur Deus: Quid tibi faciam Ephraim? quomodo te protegam Israël? quid tibi inquam faciam? Sicut Adama ponam te, & sicut Seboim. Conversum est cor meum in me & conturbata est
Psal. 6. pœnitudo mea. Nequaquam faciam tibi secundùm iram furoris mei. Unde & David
Mat. 32. loquitur in Psalmo: Non est in morte, qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Et in alio loco: Peccatum meum notum tibi feci, & injustitiam meam non abscondi. Dixi, pronuntiabo contra me iniquitatem meam Domino, & tu dimisisti impietatem cordis mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Verumtamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt. Vide quanta magnitudo sit fletuum, ut aquarum diluvio comparetur.
Thre 2. Quos qui habuerit, & dixerit cum Hieremia:
Psal. 84. Non sileat pupilla oculi mei: statim in illo complebitur: Misericordia & veritas obviaverunt sibi, justitia & pax deosculatæ sunt: ut si te justitia veritasque servaverint, misericordia & pax provocent ad salutem. Totam pœ-
1. Reg. 12 nitentiam peccatoris ostendit quinquagesimus Psalmus, quando ingressus est David ad
David pœnitẽtia. Bersabee uxorem Uriæ Ethæi, & à Nathan Prophetâ correptus respondit, dicens: Peccavi, statimque meruit audire, Et Dominus abstulit peccatum à te. Adulterio enim junxerat ho-
Psal. 50 micidium, & tamen conversus ad lacrymas: Miserere, ait, mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam. Et secundùm multitudi-

nem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Magnum enim peccatum magnâ indigebat misericordia. Unde jungit & dicit: Multùm lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi (rex enim eram, alium non timebam) & malum coram te feci, ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas cũ judicaris. Cõclusit enim Deus omnia sub peccato, ut omniũ misereatur. Tantúmque profecit, ut dudum peccator & pœnitens transierit in magistrum, & dicat: Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te convertentur. Cõfessio enim & pulchritudo coram eo, ut qui sua fuerit peccata confessus, & dixerit: Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ, fœditatem vulnerum insanitatis decorem commutet. Qui enim abscondit iniquitatem suam, non prosperabitur. Achab rex impiissimus, vineam Nabuthæ cruore possedit: & cum Hiezabel non tam conjugio sibi quàm crudelitate conjuncta, Heliæ increpatione corripitur. Hæc dicit Dominus: Occidisti & possedisti. Et iterum: In loco, in quo linxerunt canes sanguinem tuum Nabuthæ, ibi lingent sanguinem tuum & carnes Jezabel canes comedent ante muros Iezrahel. Quod cùm audisset Achab, scidit vestimenta sua, & posuit saccum super carnem suam, jejunavitque & dormivit in cilicio: Factusq; est sermo Domini ad Heliam, dicens: Quoniam reveritus est Achab faciem meam, non inducam malum in diebus ejus. Unum scelus Achab & Jezabel, & tamen conversi ad pœnitentiam Achab, pœna differtur in posteros, & Jezabel in scelere perseverans, præsenti judicio con-

Rom. 1.

Psal. 37.

Achab. pœnitentia.

3 *Re.* 21

Effectus pœnitentiæ.

Matt. 1. demnatur. Loquitur & Dominus in Evāgelio: Viri Ninivitæ surgent in judicium cum generatione hac, & condemnabunt eam, quia egerunt pœnitentiam in prædicatione Jonæ. Non
Luc. 5. 15 enim veni vocare justos, sed peccatores ad
Matt. 18 pœnitentiam. Drachma perit, & tamē invenitur in stercore. Nonaginta novem oves relinquuntur in solitudine, & una ovis quæ aberraverat, pastoris humeris raportatur. Unde & lætitia Angelorum est super uno peccatore pœnitentiam agente. Quanta fœlicitas, ut de salute nostrâ exultent cælestia! De quibus dicitur: Pœnitentiā agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Nullum in medio spatium. Mors & vita sibi contraria sunt, & tamen pœnitentia copulantur. Luxuriosus filius totam prodegerat substantiam: & procul à patre vix porcorum cibis inediam sustentabat. Revertitur ad patrē, immolatur ei vitulus saginatus: stolam accipit & annulum, ut Christi recipiat vestimentum, quod dudū polluerat & audire mereatur: Candida sint semper vestimenta
Eccl 9. tua: receptoque signaculo Dei proclamet ad Dominum: Pater peccavi in cœlum & coram te: & reconciliatus osculo, dicat ad eum: Signatum est super nos lumē vultus tui Domine.
Psal. 4.
Ezec. 18 Justitia justi non liberabit eum in quacūque die peccaverit: & iniquitas iniqui nō nocebit ei, quacumque die conversus fuerit. Unumquemque judicat Deus sicut invenerit: nec præterita considerat, sed præsentia: si tamen vetera crimina novellâ conversione mutētur.
Prov. 24 Septies cadit justus, & resurgit. Si cadit, quomodo justus? Si justus, quomodo cadit? Sed justi vocabulū non amittit, qui per pœnitentiā semper resurgit. Et nō solum septies, sed septuagies septies delinquenti, si convertatur ad

Pœnitentia ædificat cœlum.

pœnitentiam, peccata donantur. Cui plus dimittitur, plus diligit. Meretrix lacrymis pedes ſalvatoris lavat, & crine detergit: & in typum Eccleſiæ de gentibus congregatæ, meretur audire: Dimittuntur tibi peccata tua. Phariſæi juſtitia perit ſuperbiâ: & publicani humilitas confeſſione ſalvatur. Per Hieremiam conteſtatur Deus: Ad ſummam loquar contra gentem & regnum, ut eradicem, & deſtruam, & diſperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, quod loquutus ſum adverſus eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitavi ut facerem ei. Et ad ſummam loquar ſuper gente & regno, ut ædificem & plantem, & illud: Si fecerit malum in conſpectu meo, ut non audiat vocem meam, pœnitentiam agam ſuper bono, quod loquutus ſum, ut facerem ei. Statimque infert: Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationes. Revertatur unuſquiſque à via ſua mala, & dirigite vias veſtras & ſtudia veſtra. Qui dixerunt: Deſperavimus, poſt cogitationes enim noſtras ibimus, & unuſquiſque pravitatem cordis ſui mali faciemus. Simeon juſtus in Evangelio loquitur: Ecce hic poſitus eſt in ruinam, & in reſurrectionem multorum: in ruinam ſcilicet peccatorum, & reſurrectionem eorum qui agunt pœnitentiam. Apoſtolus ſcribit ad Corinthios: Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes quidem, ita ut uxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati eſtis, & non magis luctũ habuiſtis, ut tollatur de medio veſtrũ, qui hoc opus fecit? Et in ſecundâ ad eoſdem epiſtolâ, ne abundantiori triſtitiâ pereat, qui ejuſmodi eſt, revocat eum, & obſecrat, ut confirment ſuper illum charitatem, ut qui inceſtu perierat,

Hier. 18.

Luc. 2.

1. *Cor.* 5.

2. *Cor.* 2.

pœnitentiâ conservetur. Nullus enim mundus à peccato: nec si unius quidem diei fuerit
Iob. 14. vita ejus: innumerabiles autem anni vitæ il-
Iob 25. lius sine peccato transibunt. Astra quoque
Iob. 4. ipsa non sunt munda in conspectu ejus, & adversus Angelos suos perversum quid excogitavit. Si in cœlo peccatum, quantò magis in terrâ? Si delictum in his, qui carent tentatione corporea, quantò magis in nobis, qui fragili carne circumdamur, ut cum Apostolo dicamus: Miser ego, quis me liberabit de cor-
Rom. 7. pore mortis hujus? Non enim habitat in carne nostra bonum: nec agimus quod volumus, sed quod nolumus ut aliud anima desideret, aliud facere caro cogatur. Quòd si quidam justi appellantur in scripturis, & non solum justi, sed justi in conspectu Dei, juxta illam ap-
Prov. 24 pellantur justi justitiam, juxta quam supra dictum est: Septies cadit justus, & resurget: & juxta quod, iniquitas iniqui non nocebit ei in quacunque die conversus fuerit. Denique
Luc. 1. & Zacharias pater Joannis, qui scribitur justus, peccavit in eo, quòd non credidit, & sta-
Iob. 1. 39 tim silentio condemnatur. Et Job, qui justus & immaculatus, ac sine querela in principio voluminis sui scribitur, posteà & Dei sermone, & confessione sui peccator arguitur. Si Abraham, Isaac, & Jacob Prophetæ quoque & Apostoli nequaquam caruere peccato: si purissimum triticum habuit mixtas paleas, quid de nobis dici potest de quibus illud scriptum
Hier. 23 est: Quid paleis ad frumentum, dicit Domi-
Luc. 3. nus? Et tamen paleæ futuro reservantur incendio: & zizania hoc tempore mixta sunt segetibus frumentorum, donec veniat, qui habet ventilabrum in manu suâ, & purgabit aream: ut congreget triticum in horrea,

& quisquilias gehennæ igni comburat.

Hæc omnia quasi per pulcherrima scripturarum prata discurrens, in unum locum volui congregare, & de speciosissimis floribus coronam tibi texere pœnitentiæ, quam imponas capiti tuo: & assumas pennas columbæ, & voles, & requiescas, & clementissimo reconcilieris Patri. Narravit mihi uxor quondam tua, nunc soror atque conserva, quòd juxta præceptũ Apostoli ex consensu abstinueritis vos ab opere nuptiarum, ut vacaretis orationi: tuaque rursum vestigia, quasi in salo posita fluctuasse, imò (ut apertiùs loquar) esse prolapsa. Illam autem audisse à Domino cum Moyse: Tu verò hîc sta mecum, & dixisse de Domino, statuit supra petrã pedes meos: tuam domum, quæ fundamenta fidei solida non habebat, posteà diaboli turbine concidisse: porrò illius perstare in domo, & suum tibi hospitiũ non negare: ut qui prius conjunctus fueras corpore, nunc spiritu copuleris: Qui enim adhæret Domino, unus spiritus est cum eo. Cúmque vos rabies barbarorum & imminens captivitas separaret, sub jurisiurandi testificatione pollicitum: ut ad sancta trãseuntem loca vel statim, vel posteà sequereris, & servares animam tuam, quam visus fueras negligentiâ perdidisse. Redde igitur quod præsente Domino spopondisti. Incerta est vita mortalium: ne antè rapiaris, quàm tuam impleas sponsionem. Imitare eam quam docere debueras. Proh pudor, fragilior sexus vincit sæculũ, & robustior superatur à sæculo. Tanti dux femina facti est: & non sequeris eam in cujus salute candidatus est fidei? Quòd si te rei familiaris tenẽt reliquiæ, ut scilicet mores amicorum, & civium videas, & ruinas urbium at-

Castitatis votũ in matrimonio

Exod. 34

1. Cor. 2.

que villarum: saltē inter captivitatis mala, & feroces hostium vultus, & provinciæ tuæ infinita naufragia teneto tabulam pœnitentiæ, & memento conservæ tuæ, quæ tuam quotidiè suspirat, nec desperat salutem. Tu vagaris in patriâ, immò non patriâ, quia patriam perdidisti: ista pro te in locis venerabilibus resurrectionis & crucis, & incunabulorum Domini salvatoris, in quibus parvulus vagiit, tui nominis recordatur, teque ad se orationibus trahit: ut si non tuo merito, saltem hujus fide
Luc. 3. salveris. Jacebat quondā paralyticus in lecto, & sic erat cunctis artubus dissolutus, ut nec pedes ad ingrediendum, nec manus movere posset ad precandū: & tamē profertur ab aliis & restituitur pristinæ saluti, ut portaret lectulum, qui dudū à lectulo portabatur. Et te igitur absentem corpore, præsentem fide offert conserva tuo Domino salvatori: & dicit cum
Mat. 15. Cananæa: Filia mea malè à dæmonio vexatur. Rectè enim animam tuam appellabo si jam animæ ejus, quæ sexus nescit diversitatem: quia te quasi parvulum atque lactentem, & necdum valentem sumere solidos cibos, invitat ad lac infantiæ, & nutricis tibi alimenta demonstrat: ut possis dicere cum Propheta Erravi sicut ovis perdita: quærere
Ps. 118. servum tuum, quoniam mandata tua non sum oblitus.

ARGUMENTUM.

Ruffinum Aquileiensem, quem in Ægyptum concessisse audierat, ut ad se in Syriam pergat, invitati asserens se, uno Evagrio excepto, ab omnibus derelictum fuisse, Innocentio scilicet, Hyláque defunctis, & Bonoso, insulam quandam, pœnitentiæ peragendæ causa, incolente.

HIERONYMUS ad Ruffinum.

EPISTOLA XI.

PLus Deum tribuere,quàm rogatur, & ea sæpe concedere,quæ nec oculus vidit,nec *Esa. 64.* auris audivit,nec in cor hominis ascenderũt, licet ex sacrorum ministerio voluminum antè cognoverim tamen in causa propria nunc probavi, Ruffine charissime. Ego enim,qui audaci fieri satis voto credebam,si vicissitudine litterarum imaginem nobis præsentiæ mentiremur,audio te Ægypti secreta penetrare,monachorum invisere choros,& cœlestem in terris circumire familiam. O si mihi nunc Dominus Jesus Christus, vel Philippi ad Eu- *Act. 8.* nuchum,vel Abacuc ad Danielem translationem repentè concederet:quàm ego nunc tua *Dan. 14.* arctis stringerem colla complexibus, quàm illud os,quod mecum vel erravit aliquando, vel sapuit, impressis figerem labiis. Verùm, quia non tam te sic ad me venire, quàm ad te sic ire non mereor,& invalidum, etiam cùm sanum est corpusculum crebri fregêre morbi; has mei vicarias,& tibi obvias mitto,quæ te, copula amoris innexum, ad me usque perducant.Prima inopinati gaudij ab Heliodoro fratre mihi est nunciata felicitas. Non credebam certum,quod certum esse cupiebam,præsertim cùm & ille ab alio se audisse diceret, & rei novitas fidem sermonis auferret. Rursum suspensam voto nutante mentem, quidam *Monachi voluntate martyres.* Alexandrinus monachus, qui ad Ægyptios confessores,& voluntate jam martyres, pio plebis jam dudum fuerat transmissus obsequio,manifestus ad credulitatem nuncij auctor impulerat. Fateor & in hoc meam labasse sententiam.Nam cùm & patriam tuam ignoraret & nomen,in eo tamen plus videbatur afferre,quòd eadem asserebat, quæ jam

alius indicaverat. Tandem plenum veritatis pondus erupit. Ruffinum enim Nitriæ esse, & ad beatum perrexisse Macarium, crebra commeantium multitudo referebat. Hic vero tota credulitatis frena laxavi, & tunc verè, ægrotum esse me, dolui: & nisi me attenuati corporis vires quadam compede præpedissent, nec mediæ fervor æstatis, nec navigantibus semper incertum mare, piâ cum festinatione gradienti, valuisset obsistere. Credas mihi frater, non sic tempestate jactatus portum nauta prospectat, non sic sitientia imbres arva desiderant, non sic curvo assidens litori anxia filium mater expectat, postquam me à tuo latere subitus turbo convulsit, postquam glutino charitatis hærentem impia distraxit avulsio: Tunc mihi cæruleus supra caput astitit imber: Tunc maria undique, & undique cœlũ. Tandẽ in incerto peregrinationis erranti, cũ me Thracia, Pontus, atque Bithynia, totumque Galatiæ & Cappadociæ iter, & fervido Cilicum terra fregisset æstu, Syria mihi, velut fidissimus naufrago portus, occurrit, ubi ego, quidquid morborum esse poterat, expertus, ex duobus oculis unum perdidi. Innocentium enim, partem animæ meæ, repentinus, febris ardor abstraxit. Nunc uno & toto mihi lumine Evagrio nostro fruor, cui ego semper infirmus ad laborem cumulus accessi. Erat nobiscum & Hylas, S. Melanij famulus, qui puritate morum, maculam servitutis abluerat, & hic necdum obductam rescidit cicatricem. Verùm quia de dormientibus contristari, Apostoli voce prohibemur, & nimia vis mæroris læto superveniente nuncio temperata est: indicamus hæc tibi, ut si nescis, discas, si ante cognovisti, pariter gaudeamus. Bonosus tuus, imò

Elegans similitudo.

1. Thess. 4

immò meus, & ut veriùs dicam, noster, scalam præsagatam Jacob somniante jam scandit, Gen.28.
portat crucem suam, nec de crastino cogitat, Matt.16
nec post tergum respicit. Seminat in lacrymis, 6.
ut in gaudio metat. Et sacramento Mosi ser- Luc.9. Ps 125.
pentem in eremo suspendit. Cedant huic veri- Num.21
tati tam Græco quàm Romano stylo mendaciis ficta miracula. Ecce puer honestis sæculi nobiscum artibus institutus, cui opes affatim, dignitas apprimè inter æquales erat, contemptâ matre, sororibus, & charissimo sibi germano, insulam pelago circumsonante naufragam, cui asperæ cautes & nuda saxa & solitudo terrori est, quasi quidam novus paradisi colonus insedit. Nullus ibi agricolarū, nullus monachorum ne parvulus quidem, quem nosti, Onesimus quo velut fratre in osculo fruebatur lateri comes. Solus ibi, immò jam Christo comitante non solus, videt gloriam Dei, quam etiam Apostoli, nisi in deserto non viderant: Non quidem conspicit turritas urbes, sed in novæ civitatis censu dedit nomen suum. Horrent sacco membra deformi: sed sic melius obviam Christo rapietur in nubibus. Nulla riparum amœnitate perfruitur: sed de latere Domini aquam vitæ bibet. Propone tibi ante oculos, amice dulcissime, & in præsentiam rei totus animo ac mente convertere. Tunc poteris laudare victoriam cùm laborem prælìantis agnoveris. Totam circa insulam fremit insanum mare, & sinuosis montibus illisum scopulis æquor reclamat. Nullo terra germine viret, nullis vernans campus densatur umbraculis. Abruptæ rupes, quasi quendam horroris Eph.6.
carcerem claudunt. Ille securus, intrepidus & totus de Apostolo armatus, nunc Deū audit,

apud Patrem Eusebium a [illegible] in clari-
tate Mundi consistere, et inter sanctorum capita possim levare [illegible] ille proficiat, mihi gaudendum, qui [illegible] potest [illegible] quod meruerit. Plura fortasse quam epistolae brevitas patiebatur, longo sermone protraxi: quod mihi semper accidere consuevit, quando aliquid de Bonosi nostri laude dicendum fuit. Sed ut ad illud revertamur unde discessimus: Obsecro te, ne amicum qui diu quaeritur, vix invenitur, difficile servatur, pariter cum oculis mens amittat. Fulgeat cuilibet aurum, & pompaticis ferculis corusca sarcinis metalla radient: Charitas non potest comparari. Dilectio pretium non habet. Amicitia quae desinere potest, vera numquam fuit. Vale in Christo.

Amicitia [illegible]. Charitas

ARGUMENTUM.

Nepotianus, Heliodori ex sorore nepos, adolescens aetate, verum senilis animi prudentia, petierat à D. Hieronymo ut sibi vivendi formam, qua et clericus, vel monachus foret, adhuc professurus esset. Facit hoc vir sanctus prolixa epistola: in qua argumentum; multa ad utram vitam pertinentia luculenter explicat.

HIERONYMUS ad Nepotianum de vitâ Clericorum & Sacerdotum.

EPISTOLA XII.

Petis à me, Nepotiane charissime, literis transmarinis, & crebrò petis, ut tibi brevi volumine digeram praecepta vivendi, & quâ ratione is, qui saeculi militiâ derelictâ, vel Monachus coeperit esse vel Clericus, rectum Christi tramitem teneat, ne ad diversa vitiorum diverticula rapiatur. Dum essem adolescens, imò penè puer, & primos impetus lascivientis aetatis eremi duritiâ refrenarem, longè

ad avunculum tuum sanctum Heliodorũ exhortatoriam epistolam, plenã lacrymis, querimoniisque & quæ deserti sodalis mõstraret affectum. Sed in illo opere pro ætate tunc lusimus, & calentibus adhuc rhetorũ studiis, atque doctrinis, quædã scholastico flore depinximus. Nunc jam cano capite, & aratâ rugis fronte, & instar boum pendentibus à mento palearibus: Frigidus obsistit circum præcordia sanguis. Unde & in alio loco idem Poëta canit: Omnia fert ætas, animum quoque. Et post modicum Nunc oblita mihi tot carmina, vox quoque Mœrin jam fugit ipsa Quod ne de gentili tantùm litteraturâ proferre videamur, divinorum voluminum sacramenta cognosce.

Elegans senis descriptio

David annos natus septuaginta, bellicosus quondam vir, senectute frigescente, non poterat calefieri. Quæritur itaque puella de universis * finibus Israël Abisag Sunamitis, quæ cum rege dormiret, & senile corpus calefaceret. Nonne tibi videtur, si occidentem sequaris litteram, vel figmentum esse de mimo, vel Attellanarũ ludicra? Frigidus senex obvolvitur vestimentis, & nisi complexu adolencentulæ non tepescit. Vivebat adhuc Bersabee: supererat Abigail, & reliquæ uxores ejus & cõcubinæ, quas scriptura commemorat. Omnes quasi frigidæ repudiantur, & in unius tantùm grãdævus calescit amplexibus. Abrahã multò David senior fuit, & tamen, vivente Sarâ, aliã non quæsivit uxorem. Isaac duplices David annos habuit, & cum Rebeccâ jam vetulâ numquam friguit. Taceo de prioribus ante diluvium viris, qui post annos nongentos, nõ dico senilibus, sed penè jam cariosis artubus, nequaquã puellares quæsiere amplexus. Certè Moyses, dux Israëlitici populi, centum &

3. Reg. 1.

** Alias, filiis.*

1. Par. 3.

Gen. 23. 25.

Gen. 35.

Gen. 5.

viginti annos habebat,& Sephoram non mutavit. Quæ eſt igitur iſta Sunamitis, uxor & virgo,tam fervens, ut frigidum calefaceret, tam ſancta, ut calentem ad libidinem non provocaret?Exponat ſapientiſſimus Salomon patris ſui delicias, & pacificus bellatoris viri narret amplexus. Poſſide ſapientiam, poſſide intelligentiam.Ne obliviſcaris,& ne declinaveris à verbis oris mei: neque derelinquas illam, & apprehendet te: ama illam, & ſervabit te.Principium ſapientiæ,poſſide ſapientiam:& in omni poſſeſſione tuâ,poſſide intelligentiam circumda illam,& exaltabit te:honora illam, & amplexabitur te:ut det capiti tuo coronam gratiarum. Corona quoque deliciarum proteget te. Omnes penè virtutes corporis mutantur in ſenibus, & creſcente ſola ſapientia,decreſcunt cetera,jejunia, vigiliæ, & eleemoſynæ,chameuniæ,huc illúcque diſcurſus,peregrinorum ſuſceptio, defenſio pauperum, inſtantia orationum perſeverantia,viſitatio languentium,labor manuum, unde præbeantur eleemoſynæ.Et, ne ſermonē longiùs protraham, cuncta, quæ per corpus exercentur:fracto corpore minora fiunt. Nec hoc dico,quòd in juvenibus,& adhuc ſolidioris ætatis,his dumtaxat, qui labore & ardentiſſimo ſtudio, vitæ quoque ſanctimonia, & orationis ad Dominū Jeſum frequentia,ſciētiam conſecuti ſunt, frigeat ſapientia, quæ in pleriſque ſenibus ætate marceſcit: ſed quòd adoleſcentia multa corporis bella ſuſtineat,& inter incentiva vitiorum, & carnis titillationes quaſi ignis in lignis viridibus ſuffocetur, ut ſuum non poſſit explicare fulgorem. Senectus verò rurſus eorum, qui adoleſcentiam ſuam honeſtis artibus inſtruxerunt, & in lege

Deut. 24

Prov. 4.

Sapiētia ſola in ſenibus creſcit.

Psal. 5c. Domini meditati sunt die ac nocte, ætate fit doctior, usu tritior, processu temporis sapientior, & veterum studiorum dulcissimos fructus metit: unde & sapiens ille vir Græciæ Themistocles, cùm, expletis centum & septem annis, se mori cerneret, dixisse fertur, se dolere, quòd tunc egrederetur è vità quādo sapere cœpisset. Plato, octogesim. primo anno scribēs mortuus est. Et Isocrates, nonaginta & novem annos in docendi scribendique labore complevit. Taceo ceteros Philosophos Pythagoram, Democritum, Xenocratem, Zenonem, Cleantem qui jam ætate lōngæva, in sapientiæ studiis floruerunt. Ad poëtas venio, Homerum, Hesiodum, Simonidem, Stesichorum: qui grandes natu, cygneum nescio quid, & solito dulciùs, vicina morte cecinerunt. Sophocles, cùm propter nimiam senectutem, & rei familiaris negligentiam à filiis accusaretur amentiæ, Oedipi fabulam, quam nuper scripserat, recitavit judicibus, & tantum sapientiæ in ætate jam fractâ specimen dedit, ut severitatem tribunalium in theatri favorem verteret. Nec mirum, cùm etiam Cato Censorius, Romani generis disertissimus, jam & senex, Græcas litteras discere nec erubuerit, nec desperaverit. Certè Homerus refert, quòd de lingua Nestoris, jam vetuli, & penè decrepiti, dulcior melle oratio fluxerit. Sed & ipsius nominis Abisag sacramentum, sapientiam senum indicat ampliorem.

Laert. l. 3.

Plut. in ejus vita.

Interpretatur enim, pater meus superfluus, vel patris mei rugitus. Verbum superflui ambiguum est, sed in præsenti loco virtutem sonat, quòd amplior sit in senibus, & redundans ac larga sapientia. In alio autem loco superfluus, quasi non necessarius ponitur. Abisag

autem,id est, rugitus propriè nuncupatur, quod,ut maris fluctus,resonat,& ut ita dicam, de pelago veniens fremitus auditur. Ex quo ostenditur abundantissimum, & ultra humana vocem divini sermonis in senibus tonitruum commorari. Porro Sunamitis in lingua nostra, coccinea dicitur:ut significet calere sapientiam,& divina lectione fervere:quod licet Dominici sanguinis indicet sacramentum, tamen & fervorem ostendit sapientiæ: unde & obstetrix illa in Genesi coccinum ligat in manu Phares,qui ab eo, quod parietem diviserat,duos ante populos separantem, divisoris,id est Phares,sortitus est nomen.Et Rahab meretrix,in typo Ecclesiæ resticulam mysterium sanguinis continentem, ut, Hierico pereunte,domus ejus salvaretur, appendit in fenestra: unde & in alio loco de viris sanctis Scriptura commemorat:Hi sunt qui venerunt de calore domus patris Rechab. Et Dominus noster in Evangelio,ignem,inquit, veni mittere in terram, & quid volo nisi ut ardeat? Qui in discipulorum corda succensus, cogebat eos dicere: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis,dum loqueretur in via,& aperiret nobis scripturas?Quorsum hæc tam lõgo repetita principio? Ne à me quæras pueriles declamationes,sententiarum flosculos,verborum lenocinia,& per fines capitulorum singulorum acuta quædam breviterque conclusa, quę plausus & clamores excitent audientium. Amplexetur me modò sapientia: & Abisag nostra,quæ nunquam senescit,in meo requiescat sinu. Impolluta est, virginitatisque perpetuæ, & quæ in similitudinem Mariæ, cùm quotidiè generet, semperque parturiat, incorrupta est. Hinc reor dixisse Apostolum:

Gen. 38.
Job. 2.
1.Par.2.
Luc. 12.
24.
Perpetua Mariæ virginitas.

Rom.12. Spiritu ferventes. Et in Evangelio Dominum
Matt. praedicasse, quòd in fine mundi, quando juxta
Zach. 11 Prophetam Zachariam, stultus pastor esse coeperit, sapientia decrescente, refrigescet charitas multorum. Audiatur, ut beatus Cyprianus ait, non diserta, sed fortia Audi fratrem collegio patrem senio, qui te ab incunabulis fidei usque ad perfectam ducat aetatem, & per singulos gradus vivendi praecepta constituens, in te ceteros erudiat. Scio quidem ab avunculo tuo B. Heliodoro, qui nunc Pontifex Christi est, te, & didicisse quae sancta sunt, & quotidiè discere, normámque vitae ejus, exemplum habere virtutum. Sed & nostra, quaecumque sunt, suscipe, & libellum hunc libello illius copulato, ut cùm ille te monachum erudierit, hic clericum doceat esse perfectum Igitur clericus, qui
12 q.1. Christi servit Ecclesiae, interpretetur primò vocabulum suum, & nominis definitione prolata, nitatur esse quod dicitur: si enim κλῆρος Graecè, sors Latinè appellatur: propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors, id est pars Clericorum est Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino,

Clericus nominis, κλῆρος in pretatio.

Psal 15. Qui Dominum possidet, & cum Prophetâ dicit: Pars mea Dominus: nihil extra Dominum habere potest: quòd si quippiam aliud habuerit praeter Dominum, pars ejus non erit Dominus. Verbi gratia: si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellectilem,
Ps. 104. cum istis partibus, Dominus pars ejus fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini sum & funiculus hereditatis ejus: nec ac-

cipio partem inter ceteras tribus, sed quasi levita, & sacerdos, vivo de decimis & altari serviens, altaris oblatione sustentor: habens victum, & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar. Obsecro itaque te, & repetens, iterumque monebo ne officium clericatus, genus antiquæ militiæ putes; id est, nè lucra sæculi in Christi quæras militia: ne plus habeas, quàm quando Clericus esse cœpisti, & dicatur tibi: Cleri eorum non proderunt eis. Nōnulli enim sūt ditiores monachi, quàm fuerant sæculares: & clerici, qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo non habuerāt, ut suspiret eos Ecclesia divites, quos mundus tenuit ante mēdicos. Mensulam tuam pauperes, & peregrini, & cum illis Christus cōviva noverit. Negotiatorem Clericum, & ex inope divitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandā pestem fuge. Corrumpunt mores bonos cōfabulationes pessimæ. Tu aurū contemnis, alius diligit: tu calcas opes, ille sectatur: tibi cordi silentium, mansuetudo, secretum: illi verbositas, attrita frons; cui nundinæ fora placent, & plateæ ac medicorum tabernæ. In tanta morum discordia, quæ potest esse cōcordia? Hospitiolum tuum aut rarò, aut numquam mulierum pedes terant. Omnes puellas, & virgines Christi aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Ne sub eodem tecto mansites: nec in præterita castitate confidas. Nec sanctior David, nec Sansone fortior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper quòd paradisi colonū de possessione sua mulier ejecerit. Ægrotanti tibi quilibet sanctus frater assistat, & germana, vel mater, aut probatę quęlibet apud omnes fidei. Quod si hujuscemodi

De decimis & altari victum habeant Clerici.

Hier. 12.

1. ad Tit 1. dist. 88. c. negotiatorem

8. Cor 15

Dist 32. c. hospitiolum.

Clerici mulierū ignorent familiaritatem.

Iudic. 14.

1. Reg. 3.

Genes. 3.

non fuerint consanguinitatis castimoniæque personæ, multas anus nutrit Ecclesia, quæ & officium præbeant, & beneficium accipiant ministrando, ut infirmitas quoque tua fructum habeat eleemosynæ. Scio quosdam convaluisse corpore, & animo ægrotare cœpisse. Periculosè tibi ministrat, cujus vultum frequenter attendis. Si propter officium clericatus, aut vidua visitatur, aut virgo, nunquàm domum solus introeas. Tales habeto socios, quorum contubernio nō infameris. Si lector, si acolythus, si psaltes te sequitur: nō ornetur veste, sed moribus: nec calamistro crispent comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Solus cum solâ, secreto, & absque arbitro, vel teste non sedeas. Si familiarius est aliquid loquendum: habet nutricem majorem domus, virginem, viduam, vel maritatam: non est tam inhumana ut nullum præter te habeat, cui se * audeat credere. Caveto omnes suspiciones, & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante devita. Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & vestes ori applicitas, & oblatos ac degustatos cibos, blandasque & dulces litterulas sanctus amor non habet. Mel meum, lumen meum, meum desiderium, omnes delicias, & lepôres, & risu dignas urbanitates, & ceteras ineptias amatorum in comœdiis erubescimus, in sæculi hominibus detestamur: quantò magis in monachis, & in clericis, quorum & Sacerdotium proposito, & propositum ornatur Sacerdotio? Nec hoc dico, quod aut in te, aut in sanctis viris ista formidem: sed quòd in omni proposito, in omni gradu, & sexu & boni & mali reperiantur, malorúmque condemnatio, laus bonorum sit. Pudet dicere: sacerdotes idolorum, mimi, &

Clericorum ornatus & cultus non sit superfluus.

** Alias, debeat.*

Clericos hereditates capere prohibuerunt.

aurigæ,& ſcorta hæreditates capiunt : ſolis clericis & monachis hoc lege prohibetur, & prohibetur non à perſecutoribus, ſed à Principibus Chriſtianis. Nec de lege conqueror, ſed doleo, cur meruimus hanc legem. Cauterium bonum eſt, ſed quò mihi vulnus, ut indigeam cauterio? Provida ſeverâque legis cautio? & tamen nec ſic refrenatur avaritia. Per fidei commiſſa legibus illudimus, & quaſi majora ſint Imperatorum ſcita, quàm Chriſti leges, timemus. Evangelia contemnimus. Sit heres, ſed mater filiorum, id eſt, gregis ſui, Eccleſia, quæ illos genuit, nutrivit, & pavit. Quid nos inferimus inter matrem, & liberos? Gloria Epiſcopi eſt, pauperum inopiæ providere. Ignominia Sacerdotis eſt, propriis ſtudere divitiis. Natus in paupere domo, & in tugurio ruſticano, qui vix milio & cibario pane rugientem ſaturare ventrem poteram, nūc ſimilam, & mella faſtidio. Novi & genera, & nomina piſcium: in quo litore concha lecta ſit, calleo: ſaporibus avium diſcerno provincias, & ciborum me raritas, ac noviſſima damna ipſa delectant. Audio præterea in ſenes, & anus abſque liberis, quorundam turpe ſervitium: ipſi apponunt * matulam, obſident lectum, purulentiam ſtomachi, & phlegmata pulmonis manu propriâ ſuſcipiunt: pavent ad introitum medici: trementibúſque labiis, an commodius habeant, ſciſcitantur: &, ſi paululum ſenex vegetior fuerit, periclitantur, ſimulatáque lætitiâ, mens intrinſecùs avara torquetur: timent enim, nè perdant miniſterium, & vivacem ſenem, Mathuſalem annis comparant. O quanta apud Deum merces? ſi in præſenti pretium non ſperarent. Quantis ſudoribus hereditas captata expetitur? Minori

Chriſtiani Principes.

* *Alias. mattulam.*

labore margaritum Christi emi poterat. Divinas scripturas sæpiùs lege, immò numquã de manibus tuis sacra lectio deponatur. Disce, quod doceas: obtine eum, qui secundùm doctrinam, est, fidelem sermonem, ut possis exhortari in doctrinâ sanâ, & contradicentes revincere. Permane in his, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens, à quo didiceris, paratus semper ad satisfactionem, omni poscenti te rationem de eâ, quæ in te est, spe. Non confundant opera tua sermonem tuum: ne, cùm in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat, cur ergo hæc, quæ dicis, ipse non facis. Delicatus magister est, qui pleno ventre de jejuniis disputat. Accusare avaritiam & latro potest: Sacerdotis Christi os, mens manúsque concordent. Esto subjectus Pontifici tuo, & quasi animæ parentem suscipe. Amare filiorum, timere servorum est. Si pater sum, inquit, ubi est honor meus? Si Dominus ego sum, ubi est timor meus? Plura tibi in eodem viro observanda sunt nomina, monachus, Pontifex, avunculus, qui te jam in omnibus, quæ sancta sunt, docuit. Illud etiam dico, quòd Episcopi sacerdotes se esse noverint, non dominos: honorent clericos, quasi clericos, ut & ipsis à clericis, quasi Episcopis, honor deferatur. Scitum illud est oratoris Domitij: Cur ego te, inquit, habeam ut principem, cùm tu me non habeas ut Senatorem. Quod Aaron & filios ejus, hoc Episcopum & Presbyteros esse noverimus: Unus Dominus, unum templum, unum sit etiam ministerium. Recordemur semper, quid Apostolus Petrus præcipiat Sacerdotibus: Pascite eum, qui in vobis est, gregem Domini, providentes non coactè, sed spontaneè se-

Tit. 1. *2 Tim.* 3. *1. Pet.* 3. *Malac.* 1. *1. Pet.* 5.

cundùm Deum: neque turpis lucri gratiâ, sed voluntariè: neque ut dominantes in clerum, sed forma facti gregis ex animo: ut, cùm apparuerit Princeps pastorum, percipiatis immarcessibilem gloriæ coronam. Pessimæ consuetudinis est in quibusdam Ecclesiis, tacere Presbyteros, & præsentibus Episcopis non loqui, quasi aut invideant, aut nō dignentur audire. Et si alij, inquit Apost. Paulus, fuerit revelatū sedenti, prior taceat: potestis enim per singulos prophetare, ut omnes discāt, & omnes consolentur: & spiritus Prophetarū Prophetis subjectus est. Non enim dissensionis Deus, sed pacis. Gloria patris est filius sapiens. Gaudeat Episcopus judicio suo, cùm tales Christo elegerit sacerdotes. Docente te in Ecclesiâ, non clamor populi, sed gemitus suscitetur: lacrymæ auditorū laudes tuæ sint: sermo Presbyteri scripturarū lectione conditus sit. Nolo te declamatorem esse, & rabulam, garrulúmque sine ratione, sed mysteriorū peritum, & sacramentorum Dei tui eruditissimum. Verba volvere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem sui facere, indoctorum hominum est. Attrita frons interpretatur sæpè, quod nescit, & cùm aliis persuaserit, sibi quoq; usurpat scientiam. Præceptor quondā meus Gregorius Nazianzenus, rogatus a me ut exponeret, quid sibi vellet in Lucā, sabbatū δευτερόπρωτον, eleganter lusit: Docebo te inquiens, super hac re in Ecclesia: quâ, mihi omni populo acclamāte, cogeris invitus scire quod nescis: aut certè, si solus tacueris, solus ab omnibus stultitiæ condemnaberis. Nihil tā facile, quam vilem plebeculam, & indoctam concionem linguæ volubilitate decipere, quę, quidquid non intelligit, plus miratur. M. Tul- Luc. 6.

lius, in quem pulcherrimum illud elogium est: Demosthenes tibi præripuit, ne esses primus orator, tu illi, ne solus. In oratione pro Qu. Gallio, quid de favore vulgi, & de imperitis concionatoribus loquatur, attende: ne his fraudibus ludaris: loquor enim, quæ sum ipse nuper expertus. Unus quidam Poëta nominatus homo perlitteratus, cujus sunt illa colloquia Poëtarum, ac Philosophorum, cùm facit Euripidem & Menandrum inter se, & alio loco Socratem atque Epicurum differentes, quorum ætates non annis, sed sæculis scimus esse disjunctas, quantos is plausus, & clamores movet? multos enim condiscipulos habet in theatro, qui simul litteras non didicerant. Vestes pullas æquè devita, ut candidas. Ornatus, ut sordes pari modo fugiendæ sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Non absque amictu lineo incedere, sed pretium vestium linearum non habere, laudabile est: alioquin ridiculum, & plenum dedecoris est, referto marsupio, quòd sudarium orariúmque non habeas gloriari. Sunt, qui pauperibus paulùm tribuunt, ut amplius accipiant, & sub prætextu eleemosynæ quærunt divitias: quæ magis venatio appellanda est, quàm eleemosynæ genus. Sic bestiæ, sic aves, sic capiuntur & pisces. Modica in hamo esca ponitur, ut matronarum in eo sacculi protrahantur. Sciat Episcopus, cui commissa est Ecclesia, quem dispensationi paupecurlæque præficiat. Melius est non habere, quod tribuam quam impudenter petere, quod recondam. Sed & genus arrogantiæ est, clementiorem te velle videre, quàm Pontifex Christi est. Non omnia possumus omnes. Alius in Ecclesiâ oculus est, alius lingua, alius manus, alius pes, auris, venter,

& cetera. Lege Pauli epistolam ad Corinthios, quo modo diversa membra unum corpus efficiunt. Nec rusticus tamen & simplex frater ideo se sanctum putet, si nihil noverit: nec peritus, & eloquens, linguâ æstimet sanctitatem. Multóque melius est è duobus imperfectis, rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiam peccatricem. Multi ædificant parietes, & columnas Ecclesiæ substruunt: marmora nitent: auro splendent laquearia: gemmis altare distinguitur: & ministrorum Christi nulla electio est. Neque verò mihi aliquis opponat dives in Judeâ templum, mensam, lucernas, thuribula, patellas, scyphos, mortariola, & cetera ex auro fâbrefacta. Tunc hæc probabantur à Domino, quando sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecudum erat redemptio peccatorum: quamquam hæc omnia præcesserint in figura: Scripta sunt autem propter nos, in quos fines sæculorum devenerunt. Nunc vero cùm paupertatem domus suæ pauper Dominus dedicarit, cogitemus crucem ejus, & divitias lutum putabimus. Quid miramur, quòd Christus vocat iniquum mammona? quid suscipimus, & amamus, quod Petrus se non habere, gloriosè testatur: alioquin, si tantùm litteram sequimur, & in auro atque divitiis simplex nos delectat historia, cum auro observemus & cetera. Dicant pontifices Christi uxores virgines. Quã vis bonæ mentis sit qui cicatricem habuerit, & deformis est? privetur sacerdotio, lepra corporis, animæ vitiis præferatur: Crescamus, & multiplicemur, & repleamus terram, nec immolemus agnum, nec mysticum pascha celebremus: quia hæc absque templo fieri, lege prohibentur. Figamus septimo mense ta-

1. Co. 12.

1. Co. 10.

Luc. 16.
Act. 3.

Mistiè intelligẽdum de Ecclesia quæ virgo est.

bernaculum, & solemne jejunium buccinâ
Rom 7. concrepemus. Quod si hæc omnia, spiritua-
Ps. 118. libus spiritualia comparantes, scientésque
Marc. 2. cum Paulo, quòd lex spiritualis est, & David
Mat. 18. verba cantantes: Revela oculos meos, &
considerabo mirabilia de lege tuâ: sic intelligimus, ut Dominus quoque noster intellexit, & interpretatus est sabbatum: aut aurum repudiemus cum ceteris superstitionibus Judæorum: aut si aurum placet, placeant & Judæi, quos cum auro aut probare nobis necesse est, aut damnare. Convivia tibi vitanda sunt sæcularium, & maximè eorum, qui honoribus tument. Turpe est, ante fores Sacerdotis Christi crucifixi & pauperis, & qui cibo quoque vescebatur alieno, lictores consulum, & milites excubare, judicemque provinciæ meliùs apud te prandere, quàm in palatio. Quòd si obtenderis te facere hæc, ut roges pro miseris atque subjectis? judex sæculi plus deferet clerico continenti, quàm diviti: & magis sanctitatem tuam venerabitur, quàm opes: aut si talis est, qui non audiat clericos pro quibuslibet tribulatis nisi inter phialas: libenter carebo hujuscemodi beneficio, & Christum rogabo pro judice, qui magis, & citius subvenire po-
Ps. 117. test, quàm judex: Meliùs enim est confidere
Tit. 2. in Domino, quàm confidere in homine: me-
Levit. 10 liùs est sperare in Domino, quàm sperare in principibus. Nunquam vinum redoleas, ne audias illud philosophi: Hoc non est osculum porrigere, sed vinum propinare. Vinolentos
1. ad Tit sacerdotes & Apostolus damnat, & vetus lex
3 prohibet: Qui altario deserviunt, vinũ & sice-
Deut. 14. ram non bibant. Sicera Hebræo sermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest, sive illa quæ fruméto conficitur, sive pomorũ

ſucco, aut cùm favi decoquuntur in dulcem & barbaram potionem, aut palmarum fructus exprimuntur in liquorem, coctiſque frugibus aqua pinguior coloratur. Quidquid inebriat, & ſtatum mentis evertit, fuge ſimiliter ut vinum. Nec hoc dico, quòd Dei à nobis creatura damnetur: ſiquidem & Dominus vini potator eſt appellatus, & Timotheo, dolenti ſtomachum, modica vini ſorbitio relaxata eſt: ſed modum pro ætatis, & valetudinis, & corporum qualitate exigimus in potando. Quòd ſi abſque vino ardeo adoleſcentiâ & inflammor calore ſanguinis, & ſucculento validóque ſum corpore; libenter carebo poculo, in quo ſuſpicio veneni eſt. Pulchrè dicitur apud Græcos, & neſcio an apud nos æquè reſonet: Pinguis venter non gignit mentem tenuem. Tantum tibi jejuniorum modum impone, quantũ ferre potes: ſint tibi pura, caſta, ſimplicia, moderata, & non ſuperſtitioſa jejunia. Quid prodeſt, oleo non veſci, & moleſtias quaſdam difficultatéſque ciborum quærere, caricas, piper, nuces, palmarum fructus, ſimilam, mel, piſtacia. Tota hortorum cultura vexatur, ut cibario non veſcamur pane, & dum delicias ſectamur, à regno cœlorum retrahimur. Audio præterea quoſdam, contra rerum hominúmque naturam, aquam non bibere, nec veſci pane, ſed ſorbitiunculas delicatas, & contrita olera, baccarúmque ſuccum non calice ſorbere, ſed conchâ. Proh. pudor! non erubeſcimus iſtiuſmodi ineptiis, nec tædet ſuperſtitionis. Inſuper etiam famam abſtinentiæ in deliciis quærimus. Fortiſſimum jejunium eſt, aqua & panis: ſed quia gloriam non habet, & omnes pane & aqua vivimus, quaſi publicum & commune jejunium non putatur. Cave, ne

Matt. 11
Tim. 5.

Verum jejuniũ.

Fortiſſimum jejunium panis & aqua.

hominum remusculos aucuperis: ne offensam Dei, populorum laude commutes. Si adhuc, inquit Apostolus, hominibus placerem, Christi servuus non essem. Desiit placere hominibus, & servus factus est Christi. Per bonam famam & malam, à dextris & à sinistris,
Gal. 1. 2. Cor. 6. Christi miles graditur, nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur: non divitiis tumet, non contrahitur paupertate, & læta contemnit, & tristia? per diem sol non urit eum, neque luna per noctem. Nolo te orare in
Ps. 103. angulis platearum, ne rectum iter precum tua-
Matt. 6. tum frangat aura popularis. Nolo te dilatare
Matt. 3. fimbrias, & ostentui habere phylacteria, & conscientia repugnante pharisaica ambitione circumdari. Quantò melius erat, hæc non in corpore, sed in corde gestare, & Deum habere fautorem, non aspectus hominum: Inde pendet Evangelium, inde lex & Prophetæ, sive sacra & Apostolica doctrina. Melius est enim hæc omnia in mente portare, quàm in corpore. Fidelis mecum lector intelligis, quid taceam, & quid magis tacendo loquar. Tot te regulæ, quot species gloriarum percurrant. Vis scire, quales Dominus quærat ornatus? Habeto prudentiam, justitiam, temperantiam, fortitudinem: his cæli plagis includere: hæc te quadriga, velut aurigam Christi, ad metam concita ferat. Nihil hoc monili pretiosius, nihil hac gemmarum varietate distinctius. Ex omni parte decoraris, cingeris, atque protegeris: & ornamento tibi sunt, & tutamini: gemmæ vertuntur in scuta. Cave quoque, ne aut linguam, aut aures habeas prurientes: id est, ne aut ipse aliis detrahas, aut alios audias
Psal. 49. detrahentes. Sedens, inquit, adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris.

tuæ ponebas ſcandalum : hæc feciſti,& tacui. Exiſtimaſti iniquè, quòd ero tui ſimilis arguam te,& ſtatuam contra faciem tuam.Parce à detractione linguæ:cuſtodi ſermones tuos: & ſcito,quia per cuncta, quæ de aliis loqueris, tuâ conſcientiâ judicaris, & in his ipſe deprehenderis, quæ in aliis arguebas. Neque verò illa juſta eſt excuſatio : Referentibus aliis injuriam facere non poſſum.Nemo invito audito libenter refert. Sagitta in lapidem *Prov.*24. numquam figitur, interdum reſiliens percutit dirigentem. Diſcat detractor, dum te videt non libenter audire,non facilè detrahere.Cum detractoribus,ait Salomon, ne miſcearis quoniam repentè veniet perditio eorum, & ruinam utriuſque quis novit?tam videlicet ejus qui dettahit,quàm illius qui accommodat aurem detrahenti. Officij ergo tui eſt, viſitare languẽtes,noſſe domos matronarum, ac liberos earum,& nobilium virorum cuſtodire ſecreta.Officij tui eſt,non ſolùm oculos caſtos ſervare,ſed & linguam.Numquam de formis mulierũ diſputes,nec,quid agatur in aliâ,domus alia per te noverit. Hipocrares adjurat diſcipulos antequam doceat, & in verba ſua jurare compellit,extorquet ſacramento ſilentium,ſermonem,inceſſum,habitum, moréſque præſcribit:quantò magis nos, quibus animarum cura commiſſa eſt, omnium Chriſtianorum domos debemus amare,quaſi propiias? Conſolatores potiùs nos in mœroribus ſuis, *Act.* 20. quàm convivas in proſperis noverint. Facilè contemnitur clericus, qui ſæpè vocatus ad prandium, non recuſat. Numquam petentes, rarò accipiamus rogati.Beatius enim eſt magis dare,quam accipere.Neſcio enim quo modo etiam ipſe,qui deprecatur ut tribuat, cùm

acceperis, viliorem te judicat; & mirum in modum, si eum rogantem contempseris, plus te posteriùs veneratur, Prædicator continentiæ, nuptias ne conciliet. Qui Apostolum legit, dicentem: Superest, ut qui habent, uxores, sic sint, quasi non habeant: cur virginem cogit ut nubat? Qui de monogamiâ sacerdos est, quare viduam hortatur ut digama sit? Procuratores & dispensatores domorum alienarum, atque villarum, quo modo possunt esse clerici, qui proprias jubentur contemnere facultates. Amico quippiam rapere, furtum est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium est: accepisse quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis, vel cautum esse velle, vel timidum, aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Ego fame torqueor, & tu judicas quantùm ventri meo satis sit: aut divide statim, quod acceperis, aut, si timidus dispensator es, dimitte largitorem, ut sua ipse distribuat. Nolo, sub occasione meâ sacculus tuus plenus sit, nemo mea meliùs me servare potest. Optimus dispensator est, qui sibi nihil reservat. Coegisti me, Nepotiane charissime, lapidato jam virginitatis libello, quem sanctæ Eustochio Romæ scripseram, post annos decem rursus Bethleem ora reserare, & confodiendum me linguis omnium prodere.

1. Cor. 7.
1. Tim 3.

ARGUMENTUM.

Rusticus, natione Gallus, professione monachus erat: hunc D. Hieronymus docet, quo modo vitam monacho dignam instituere debeat, & quantò tutius sit in monasterio cum aliis, quàm in solitudine illam traducere. Ex hac autem epistolâ luce clariùs omnes discere possunt, cœnobitarum vitam, & professionem vetu-

sti simo, sacreque instituto, non diabolico invento, sicut blasphemant heretici, in Ecclesiâ, qualis hodie est introductam.

HIERONYMUS Rustico Monacho vivendi formam præscribit.

EPISTOLA XIII.

NIhil Christiano felicius, cui promittur regnum cœlorum, nihil laboriosius, qui quotidiè de vitâ periclitatur: nihil fortius, qui vincit diabolum: nihil imbecillius, qui à carne superatur, utriusque rei exempla sunt plurima. Latro credit in cruce, & statim meretur audire. Amen dico tibi, hodiè mecum eris in paradiso. Judas de Apostolatus fastigio in proditionis tartarum labitur, & nec familiaritate convivij, nec intinctione bucellæ, nec osculi gratiâ frangitur, ne quasi hominem tradat, quem Filium Dei noverat. Quid Samaritanâ vilius? non solum ipsa credidit, & post sex viros unum invenit Dominum, Messiamque cognovit ad fontem, quem in templo Judæorum populus ignorabat: sed & auctor fit salutis multorum, & Apostolis ementibus cibos esurientem reficit, lassumque sustentat. Quid Salomone sapientius: attamen infatuatur amoribus mulierum. Bonum est sal, nullumque sacrificium absque hujus aspersione suscipitur. Unde & Apostolus præcipit: Sermo vester semper in gratiâ sale sit conditus. Quòd si infatuatur, foras projicitur; in tantúmque perdit nominis dignitatem, ut ne in sterquilinium quidem utile sit, quo solent credentium arva condiri, & sterile animarum solum pinguescere. Hæc dicimus, ut primâ te, fili Rustice, fronte doceamus, magna cœpisse, & excelsa sectari, & adolescentiæ im-

Luc. 23. *Act.* 1. *Ioan.* 13. *Luc.* 22. *Ioan.* 4. *3. Re.* 11. *Levit.* 2. *Col.* 4. *Marc.* 9. *Mat.* 5.

mò pubertatis incentiva calcantem, perfectæ quidem ætatis gradum scandere, sed lubricum iter esse, per quod ingrederis, nec tantùm sequi gloriæ post victoriam, quantùm ignominiæ post ruinam. Non mihi nunc per virtutum prata ducendus est rivulus nec laborandum, ut ostendam tibi variorum pulchritudinem florum, quid in se lilia habeant puritatis, quid rosa verecundiæ possideat, quid violæ purpura promittat in regno, quid rutilantium spondeat pictura gemmarum: jam enim, propitio
Luc. 9. Act. 10. Deo, stivam tenes: jam tectum, atque solarium, cum Petro Apostolo conscendisti: qui esuriens in Judæis, Cornelij saturatur fide, & famem incredulitatis eorum, gentium conversione restinguit, atque in vase Evangeliorum quadrangulo, quod de cœlo descendit ad terram, docetur & discit omnes homines posse salvari, rursumque quod viderat, in specie candidissimi linteaminis in superna transfertur, & credentium turbam de terris ad cæ-
Matt. 5. lum rapit, ut pollicitatio Domini compleatur: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Totũ, quod apprehensa manu insinuare tibi cupio, quòd quasi doctus nauta post multa naufragia rudem conor instruere vectorem: illud est, ut in quo littore pudicitiæ pirata sit,
Gal. 5. noveris, ubi Charibdis & radix omnium malorũ avaritia, ubi Scyllæi obtrectatorũ canes de quibus Apostolus loquitur: Ne mordentes invicem mutuò consumamini: quo modo, in
Exod. 14 media tranquillitate securi, Lybicis interdum vitiorum Syrtibus obruamur: quid venenatorum animantium desertum hujus sæculi nutriat. Navigantes Rubrum mare, in quo optãdum nobis est, ut verus Pharao cum suo mergatur exercitu, multis difficultatibus ac peri-

calis ad urbem maximam perveniunt. Utroq; in littore gentes vagæ, immò belluæ habitant ferocissimæ. Semper soliciti, semper armati totius anni vehunt cibaria. Latentibus saxis, vadisque durissimis plena sunt omnia, ita ut speculator doctus in summâ mali arbore sedeat, & inde regendæ & circum flectendæ navis dictata prædicet Felix cursus est, si post sex menses supradictæ urbis portum teneant, à quo se incipit aperire occeanus: per quem vix anno perpetuo ad Indiam pervenitur, & ad Gangem fluvium, quam Phison sancta scriptura commemorat, qui circumit totam terram Evilath, & multa genera pigmétorum de paradisi dicitur fonte devehere: ubi nascitur carbunculus, & smaragdus, & margarita candentia, & uniones, quibus nobiliū feminarum ardet ambitio, montesque aurei, quos adire, propter gryphas, & dracones, & immensorum corporum monstra, hominibus impossibile est: ut ostendatur nobis, quales custodes habeat avaritia. Quorsum ista? Perspicuum est, si negotiatores sæculi tanta sustinent, ut ad incertas periturasque divitias perveniant, & servent cum animæ discrimine, quæ multis periculis quæsierunt: quid Christi negotiatori faciendum est, qui venditis omnibus, quærit pretiosissimam margaritam? qui totis substantiæ suæ opibus emit agrum, in quo reperiat thesaurum, quem nec fur effodere, nec latro possit auferre? *Gen. 2.* *Mat. 13.*

Quomodo fieri debeat correctio vitiorū. Scio me offensurum esse quamplurimos, qui generalem de vitiis disputationem in suā referunt contumeliam: & dum mihi irascuntur, suam indicant conscientiam; multóque pejus de se, quàm de me, judicant. Ego enim neminem nominabo: nec, veteris comœdiæ

licentiâ, certas personas eligam atque perstringam. Prudentis viri est, ac prudentium fœminarum, dissimulare, immò emendare, quod in se intelligant, & indignari sibi magis, quàm mihi, nec in monitorem maledicta congerere: qui etsi iisdem teneatur criminibus, certè in eo melior est, quod sua ei mala non placent. Audio religiosam te habere matrem, multorum annorum viduam, quæ aluit, quæ erudivit infantem, ac post studia Galliarum, quæ vel florentissima sunt, misit Romam, non parcens sumptibus, & absentiam filij spe sustinens futurorum: ut ubertatem Gallici nitoremque sermonis gravitas Romana condiret, nec calcaribus in te, sed frenis uteretur: quod & in disertissimis viris Græciæ legimus, qui Asianum tumorem Attico siccabant sale, & luxuriantes flagellis vineas falcibus reprimebant, ut eloquentiæ torcularia non verborum pampinis, sed sensuum quasi vuarum expressionibus redundarent. Hanc tu suspice ut parentem, ama ut nutricem, venerare, ut sanctam. Nec aliorum imiteris exemplum, qui relinquunt suas, & alienas appetunt: quorum dedecus in propatulo est, sub nominibus pietatis, quærentium suspecta consortia. Novi ego quasdam, jam maturioris ætatis, libertini generis adolescentibus dejectari, & filios quærere spirituales, paulatimque pudore superato, ficta matrum nomina erumpere in licentiam maritalem. Aliæ sorores virgines deserunt, & externis viduis copulantur. Sunt quæ oderunt suos, & non suorum palpantur affectu: quarum impatientia, index animi, nullam recipit excusationem: & cassa pudicitiæ velamenta, quasi aranearum fila dirumpit.

In Galliis floruisse studia literarum tempori D. Hier.

dirumpit. Videas nonnullos accinctis renibus, pullâ tunicâ, barbâ prolixâ, à mulieribus nõ posse discedere, sub eodem manere tecto, simul inire convivia: ancillas juvenes habere in ministerio, & præter vocabulum nuptiarum, omnia esse matrimonij. Nec hæc culpa est Christiani nominis, si simulator religionis in vitio sit: quinimmò confusio gentilium, cum ea vident Ecclesiis displicere, quæ omnibus bonis nõ placent. Tu verò, si monachus esse vis, non videri, habeto curam, non rei familiaris, cui renunciando, hoc esse cœpisti, sed animæ tuæ. Sordidæ vestes candidæ mentis indicia sint: vilis tunica contemptum sæculi probet, ita dũtaxat, ne animus tumeat, ne habitus sermoque dissentiant. Balnearum fomenta non quærat, qui calorem corporis jejuniorum cupit frigore extinguere. Quæ & ipsa moderata sint, ne nimia debilitent stomachum, & majorem refectionẽ poscentia erumpant in cruditatem, quæ parens libidinum est. Modicus ac temperatus cibus, & carni, & animæ utilis est. Matrem ita vide nè per illam alias videre cogaris, quarum vultus cordi tuo hæreant, & tacitum vivat sub pectore vulnus. Ancillas, quæ illi in obsequio sunt, tibi scias esse in insidiis: quia quantò vilior earum conditio, tantò facilior est ruina: Et Joan. Baptista sanctam matrem habuit, Pontificisque filius erat: & tamen nec matris affectu, nec patris opibus vincebatur, ut in domo parentum cum periculo viveret castitatis. Vivebat in eremo: & oculis desiderantibus Christum, nihil aliud dignabatur aspicere. Vestis aspera, zona pellicea, cibus locustæ, melque silvestre, omnia virtuti & continentiæ præparata. Filij Prophetarum, quos monachos in Veteri testamento

Pij veri monachi descriptio.

Luc. 1.
D. Ioannes à teneris parentibus abrenunciavit.

Matt. 3.
Marc. 1.
4 Reg. 6.

legimus, ædificabât sibi casulas prope fluenta Jordanis, & turbis urbium derelictis, polentâ & herbis agrestibus victitabant. Quamdiu in patriâ tuâ es, habeto cellulam pro paradiso: varia scripturarum poma decerpe: his utere deliciis, harum fruere complexu. Si scandali-
Matt. 5. zat te oculus, pes, manus, projice ea. Nulli parcas, ut soli parcas animæ. Qui viderit, inquit Dominus, mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. Quis gloriabitur castum se habe-
Iob. 15. re cor? Astra non sunt munda in conspectu Domini, quantò magis homines, quorum vi-
Esa. 34. ta tentatio est: Væ nobis, qui, quoties concupiscimus, toties fornicamur. Inebriatus est,
1. Cor. 9. inquit, gladius meus in cœlo, multò ampliùs in terrâ, quæ spinas & tribulos generat. Vas electionis, in cujus ore Christus resonabat, macerat corpus suum, & subjicit servituti, & tamen cernit naturalem carnis ardorem suæ repugnare sententiæ, ut quod non vult, hoc agere compellatur, & quasi vim patiens, vociferatur, & dicit: Miser ego homo, quis me
Rom. 7. liberabit de corpore mortis hujus? Et tu te
Prov. 4. arbitraris absque lapsu, & vulnere posse transire, nisi omni custodiâ servaveris cor tuum, & cum Salvatore dixeris: Mater mea & fratres
Luc. 8. mei hi sunt, qui faciunt voluntatem Patris mei? Crudelitas ista pietas est. Immò quid tam pium, quàm sanctæ matri sanctum filium custodire? Optat & illa te vivere, & non videre ad tempus, ut semper cum Christo videat. Anna Samuelem non sibi, sed tabernaculo ge-
1. Reg. 1. nuit. Filij Ionadab, qui vinum & siceram nō
Hier. 35. bibebant, qui habitabant in tentoriis, & quas nox compulerat, sedes habebant, scribuntur
Psal. 70. in psalmo, quòd primi captivitatem sustinue-

tint, qui ab exercitu Chaldæorum, vastante Judæam, urbes introire compulsi sunt. Viderint, quid alij sentiant, unusquisque enim suo sensu ducitur. Mihi oppidum carcer, & solitudo paradisus est. Quid desideramus urbium frequentiam, qui de singularitate censemus? Moyses, ut præesset populo Judæorum, quadraginta annis eruditur in eremo: pastor ovium, hominum factus est pastor, Apostoli de piscatione lacus Genezareth ad piscationem hominum transierunt. Qui tunc habentes patrem, rete, naviculam, secuti Dominum, protinùs omnia reliquerunt, portantes quotidiè crucem suam & ne virgam quidem in manu habentes. Hæc dico, ut etiam si clericatus te titillat desiderium, discas quod possis docere, & rationabilem hostiam offeras Christo, ne miles ante, quàm tyro, ne prius magister sis, quàm discipulus. Nō est humilitatis meæ, neque mensuræ, judicare de clericis, & de ministris Ecclesiarum sinistrū quippiam dicere. Habeant illi ordinem & gradum suum, quem si tenueris, quomodo tibi in eo vivendum sit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. Nunc monachi incunabula, moresque discutimus, & ejus monachi, qui liberalibus studiis eruditus in adolescentià, jugum Christi; collo suo imposuit: Primúmque tractandum est, utrum solus, an cum aliis in monasterio vivere debeas. Mihi quidem placet, ut habeas sanctorum contubernium: nec ipse te doceas, & absque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es: statimque ibi in partem alteram declinandum sit, & errori pateas: plusque aut minùs ambules, quàm necesse est: ne aut currens lasseris, aut moram faciens, obdormias. In solitudine citò subre-

Laus eremi.
Exo. 2. 3.
Luc. 5 I.
Matt. 4.
Mat. 10.
12. qu. 1. C. si clerici.
Mat. 11.

Frequenter superbia monachos aggreditur. pit superbia: &, si parumper jejunaverit, hominemque non viderit, putat se alicujus esse momenti: oblitusque sui, unde, & quò venerit, intus corde, linguâ foris, vagatur. Judicat contra Apostoli voluntatem alienos servos: quò gula voluerit, porrigit manum, dormit, quantùm voluerit, nullum veretur: facit quod voluerit: omnes inferiores se putat; crebriusque in urbibus quàm in cellâ, est: & inter fratres simulat verecundiam, qui platearum turbis colliditur. Quid igitur? solitariam vitam reprehendimus? Minimè, quippè quam sæpè laudavimus: sed de ludo monasteriorum, hujuscemodi volumus egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terreant: qui specimen conversationis suæ multo tempore dederint: qui omnium fuerint minimi, ut primi omnium fierent: quos nec esuries aliquando, nec saturitas superavit: qui paupertate lætantur: quorum habitus, sermo, vultus, incessus, doctrina, virtutum est: qui nesciunt, secundum quosdam ineptos homines, dæmonum pugnantium contra se portenta confingere: ut apud imperitos & vulgi homines miraculum sui faciant, & exinde lucra sectentur. Vidimus nuper, & planximus, Crœsi opes unius
1. Reg. 9. morte deprehensas, urbisque stipes, quasi in
Exo. 15. usus pauperum, congregatas, stirpi & posteris derelictas. Tunc ferrum quod latebat in profundo, supernatavit aquæ: & inter palmarum arbores, mirrhæ amaritudo monstrata est. Nec
1. Re. 25 mirum: talem & socium, & magistrum habuit:
Luc. 12. qui egentium famem suas fecit esse divitias, & miseris derelicta, in suam reservavit miseriam. Quorum clamor tandem pervenit ad cœlum, & patientissimas Dei vicit aures, ut missus angelus pessimus, Nabal Carmelo dic-

Verba Christi de divite, quæ

ret: Stulte, hac nocte auferent animam tuam à te: quæ autem præparasti, cujus erunt? Volo ergo te, & propter causas, quas supra exposui, non habitare cum matre, & præcipuè, ne aut offerentem delicatos cibos, renuendo contristes: aut, si acceperis, oleũ igni adjicias, & inter frequentiam puellarum per diem videas, quod nocte cogites. Numquam de manu & oculis tuis recedat liber? discatur Psalterium ad verbum, oratio sine intermissione, vigil sensus sit, nec vanis cogitationibus patens. Corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram vince patientiâ. Ama scientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua variis perturbationibus. Quæ si pectori insederint, dominabuntur tui, & te deducent ad delictũ maximum. Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatẽ de Evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quẽ gravarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia: cur tu in usus tuos cessura non præpares? Vel ficellam texe junco, vel canistrum lentis plecte viminibus: sarriatur humus: areolæ æquo limite dividantur: in quibus cùm olerũ jacta fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ: ut pulcherrimorum versuũ spectator assistas. Ecce supercilio clivosi tramitis undam elicit: illa cadens raucũ per levia murmur Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arva. Inserantur infructuosæ arbores vel gemmis, vel surculis: ut parvo post tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare alvaria, ad quas te mittunt Salomonis proverbia: & monasteriorum ordinem, ac regiam disciplinam, in par-

Luc. 12. habetur quidam ad Nabal historiam. alij ad parabolã referunt.

Psal. 18.

1. Cor. 4.

Monachus non sit otio deditus, sed operetur.

Eccl 15.

vis disce corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus: scribantur libri: ut & manus operetur cibum, & animus lectione saturetur. In desideriis est omnis otiosus. Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent, ut nullum absque operis labore suscipiant, nõ tam propter victus necessitatem, quàm propter animę salutem. Ne vagetur perniciosis cogitationibus mens, & instar fornicationis Hierusalem omni transeunti divaricet pedes suos. Dum essem juvenis, & solitudinis me deserta vallarent, incentiva vitiorum, ardoremque naturæ ferre non poteram: quem cùm crebris jejuniis frangerem, mens tamẽ cogitationibus æstuabat. Ad quam edomandam, cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in disciplinam dedi, ut post Quintiliani acumina, Ciceronis fluvios, gravitatemque Frontonis, & lenitatem Plinij, alphabetum discerem, & stridentia anhelantiaque verba meditarer. Quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties desperaverim, quotiesque cessaverim, & contentione discendi rursus inceperim: testis est conscientia tam mea, qui passus sum, quàm eorum, qui mecum duxerunt vitam: & gratias ago Domino, quod de amaro semine litterarum dulces fructus carpo. Dicam & aliud, quod in Ægypto viderim. Græcus adolescens erat in cœnobio, qui nulla abstinentiâ, nullâ operis magnitudine flammã poterat carnis extinguere. Hunc periclitãtem pater monasterij hac arte servavit. Imperat cuidam viro gravi ut jurgiis atque conviciis insectaretur hominem, & post irrogatam injuriam, primus veniret ad querimoniam. Vocasti testes, pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat: flere ille contra menda.

Ezec. 16

Cogitationes pravæ assidua lectione domãtur

cium:nullus alius credere veritati:ſolus pater defenſionem ſuam callidè opponere ne abundantiori triſtitiâ abſorberetur frater. Quid multa?ita annus ductus eſt:qui expleto,interrogatus adoleſcens ſuper cogitationibus priſtinis, an adhuc moleſtiæ aliquid ſuſtineret Papa,inquit:vivere mihi non licet,& fornicari libeat?Hic ſi ſolus fuiſſet, quo adjutore ſuperaſſet? Philoſophi ſæculi ſolent amorem veterem amore novo, quaſi clavum clavo,expellere. quod & Aſſuero regi ſeptem principes fecere Perſarum, ut Vaſthi reginæ deſiderium aliarum puellarum amore compeſcerent.Illi vitium vitio, peccatumque peccato medicantur:nos amore virtutum vitia ſuperemus.Declina,ait,à malo & fac bonum:quære pacem,& perſequere eam. Niſi oderimus malum,bonum amare non poſſumus. Quin potiùs faciendum eſt bonum, ut declinemus à malo.Pax quærenda, ut bella fugiamus:nec ſufficit eam quærere, niſi inventam fugientemque omni ſtudio perſequamur,quæ exuperat omnem ſenſum;in quâ habitatio Dei eſt, dicente Prophetâ:Et factus eſt in pace locus ejus.Pulchréque perſecutio pacis dicitur,juxta illud Apoſtoli:Hoſpitalitatem perſequentes,ut non levi uſitatoque ſermone, &,ut ita loquar,ſummis labiis hoſpites invitemus,ſed toto mentis ardore teneamus, quaſi offerentes ſe cum lucro noſtro, atque compendio. Nulla ars abſque magiſtro diſcitur. Etiã muta animalia, & ferarum greges, ductores ſequuntur ſuos.In apibus principes ſunt.Grues unam ſequuntur ordine litterato. Imperator unus,judex unus provinciæ.Roma, ut condita eſt,duos fratres ſimul habere reges non potuit,& parricidio dedicatur.In Rebeccæ utero

Heſt. 1.2.
Pſal. 30.
Phil. 4.
Pſal 65.
Rom. 12.
Gen. 25.

Esaü & Jacob bella gesserũt. Singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi, & omnis ordo Ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In navi unus gubernator: in domo unus dominus: in quamvis grãdi exercitu, unius signum expectatur. Et ne plura replicando fastidium legendi faciam: per hæc omnia ad illud tendit oratio, ut doceam te, non tuo arbitrio dimittendum, sed vivere debere in monasterio sub unius disciplinâ patris consortioque multorum: ut ab alio discas humilitatem, ab alio patientiam: hîc te silentium, ille doceat mansuetudinem: non facias quod vis: comedas quod jubeRis: vestiare quod acceperis: operis tui pensum persolvas: subjiciaris cui non vis: lassus ad stratum venias, ambulansque dormites, &, nec dum expleto somno, surgere compellaris, dicas psalmum
1.Cor.14 in ordine tuo, in quo non dulcedo vocis sed
Ephes.5. mentis affectus quæritur, dicente Apostolo,
Psal.46. Psallam spiritu, psallam & mente: Cantantes in cordibus vestris Domino. Legerat enim esse præceptum: Psallite sapienter. Servias fratribus, hospitum laves pedes: passus injuriam taceas: præpositum monasterij timeas ut dominum, diligas ut parentem. Credas tibi salutare, quidquid ille præceperit: nec de majorum sententiâ judices, cujus officij est obedire, & implere quæ jussa sunt, dicente Moise: Audi
Deut.27 Israël, & tace. Tantis negotiis occupatus, nullis vacabis cogitationibus: &, dum ab alio transis ad aliud, opusque succedit operi, illud solum mente tenebis, quod agere compelleris. Vidi ego quosdam, qui postquam renunciavere sæculo, vestimentis dumtaxat, & vocis professione, non rebus, nihil de pristinâ conversatione mutarunt; res familiaris magis aucta,

quàm imminuta, eadem ministeria servulorum, idem apparatus convivij, in vitro & patellà fictili aurum comeditur: & inter turbas & examina ministrorum, nomen sibi vindicant solitarij. Qui verò pauperes sunt, & tenui substantiola, videnturque sibi scioli, pomparum ferculis similes procedunt in publicum, ut caninam exerceant facundiam. Alij sublatis in altum humeris, & intra se nescio quid cornicātes, stupentibusque in terram oculis tumētia verba trutinantur: ut, si præconem addideris putes incedere præfecturam. Sunt, qui humore cellarũ, immoderatisque jejuniis, tædio solitudinis, ac nimiâ lectione, dum diebus ac noctibus auribus suis personant, vertitur in melancholiam, & Hippocratis magis fomentis quã nostris monitis indigent. Plerique artibus & negotiationibus pristinis carere non possunt: mutatisque nominibus institorum, eadẽ exercent commercia, non victum & vestitum, quod Apostolus præcipit, sed majora, quã sęculi homines, emolumenta sectantes. Et priùs quidem ab ædilibus, quos ἀγορανόμους Græci appellant, vendentium coërcebatur rabies, nec erat impune peccatum: nunc autem sub religionis titulo exercentur injusta cõpendia, & honor nominis Christiani, fraudem magis facit, quàm patitur: quodque pudet dicere, sed necesse est, ut saltem sic ad nostrum erubescamus dedecus Publicè extendentes manus pannis aurum tegimus, & cõtra omnium opinionẽ, plenis sacculis morimur divites, qui quasi pauperes viximus. Tibi, cùm in monasterio fueris, hæc facere non licebit: & inolescente paulatim cõsuetudine, quod primùm cogebaris velle incipies: & delectabit te labor tuus: oblitusque præteritorum, semper priora se-

Quæ monachis sunt vitanda.

1. Tim. 6

ctaberis, nequaquam considerans, quid alij mali faciant, sed quid boni tu facere debeas. Neque verò peccantium ducaris multitudine, & te pereuntium tuba sollicitet, ut tacitus cogites: Quid? ergo omnes peribunt, qui in urbibus habitant? ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant Ecclesiis, adeunt balneas, unguenta non spernunt, & tamen in omnium ore

16.q. C. sic vive. versantur. Ad quod & ante respondi, & nunc breviter respondeo, me in præsenti opusculo non de clericis disputare, sed monachũ instituere. Sancti sunt clerici, & omnium vita laudabilis. Ita ergo age, & vive in monasterio, ut

1.Tim. 3. clericus esse merearis, ut adolescentiam tuam nullâ sorde commacules, ut ad altare Christi, quasi de thalamo virgo, procedas, & habeas deforis bonum testimonium, feminæque nomen tuum noverint, & vultum tuum nesciant. Cùm ad perfectam ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel põtifex civitatis in clerũ elegerit: agito, quæ clerici sunt, & inter ipsos sectare meliores: quia in omni conditione, & gradu optimis mixta sunt pessima. Ne ad scribẽdum cito prosilias,

Adulatoribus fides non est adhibenda. & levi ducaris insaniâ. Multo tempore disce, quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis: immò irrisoribus aurem ne libenter accommodes, qui cùm te adulationibus foverint, & quodam modo impotem mentis effecerint, si subito respexeris, aut ciconiarum deprehendes post te colla curvari, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam. Nulli detrahas, nec in eo te sanctum putes si ceteros laceres. Accusamus sæpè quod facimus: contra nosmetipsos diserti in nostra vitia invehimur, muti de eloquentibus judicantes. Testudineo Grunnius incedebat ad

loquendum gradu,& per intervalla quædam vix pauca verba carpebat, ut eum putares singultire,non proloqui:& tamen cùm, mensâ positâ, librorum exposuisset struem, adducto supercillio,contractisque naribus, ut fronte rugatà duobus digitulis concrepabat, hoc signo ad audiendum discipulos provocans:tum nugas meras fundere, & adversum singulos declamare. Creticum diceres esse Longinum, censoremque Romanæ facundiæ;notare quẽ vellet,& de senatu doctorum excludere. Hic benè nummatus, plus placebat in prandiis. Nec mirum, si qui multos inescare solitus erat,facto cuneo circumstrepentium garrulorum procedebat in publicum,intus Nero, foris Cato, totus ambiguus: ut ex contrariis diversisque naturis unum monstrum novamque bestiam diceres esse compactam, juxta illud poëticũ:Prima leo,postrema draco,media ipsa Chimæra.Numquã ergo tales videas: nec hujusmodi hominibus applicẽris:nec declines cor tuum in verba malitiæ,& audias: Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum. Et iterum:Filij hominum dentes eorum arma,& sagittæ.Et alibi:Molliti sunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt jacula. Et apertiùs in Ecclesiaste:Sicut mordet serpens in silentio,sic qui fratri suo occultè detrahit. Sed dices:ipse non detraho:aliis loquentibus, quid facere possum?Ad excusandas excusationes in peccatis ista prætendimus.Christus arte non illuditur. Nequaquam mea,sed Apostoli sententia est: Nolite errare: Deus non irridetur. Ille in corde, nos videmus in facie.Salomõ loquitur in proverbiis:Ventus aquilo dissipat nubes,& vultus tristis linguas detrahẽ-

Hypocritarũ descriptio.

Psal.49. Psal.57. Psal.54. Eccl.10.

Gal 6. Prov.25

tium. Sicut enim sagitta, si mittatur cōtra duram materiam nonnunquam in mittentem revertitur, & vulnerat vulnerantem, illudque
Osee.7. completur: Facti sunt mihi in arcum pravum.
Eccl.27. Et alibi: Qui mittit in altum lapidem, recidet in caput ejus: ita detractor cùm tristem faciem viderit audientis, immò ne audientis quidem, sed obturantis aures suas, ne audiat judicium sanguinis: illicò conticescit, pallet vultus, hærent labia, saliva siccatur. Unde
Prov.24 idem vir sapiens: Cum detractoribus, inquit, ne misceatis: quoniam repentè veniet perditio eorum & ruinam utriusque quis novit? tam scilicet ejus, qui loquitur, quàm illius, qui audit loquentem. Veritas angulos non amat, nec
1.Tim.5 quærit susurrones. Timotheo dicitur. Adversum Presbyterum accusationem cito ne receperis. Peccātem autem coram omnibus argue ut & ceteri metum habeant. Non est facile de provectâ ætate credendum, quam & vita præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. Verùm quia homines sumus, & interdum contra annorum maturitatem, puerorum vitiis labimur, si me vis corrigere delinquentem, apertè increpa tantùm ne occultè mordeas. Corripiet me justus in misericordiâ, & increpabit. Oleum autem peccatoris non im-
Psal.14. pinguet caput meum. Quem enim diligit Dominus, corripit: castigat autem omnem filium
Esai.3. quem recipit. Et per Esaiā clamat Dominus: Populus meus, qui beatos vos dicunt, seducūt vos, & semitas pedum vestrorum supplantāt. Quid enim mihi prodest, si aliis mala referas mea? si, me nesciente, peccatis meis, immò detractionibus tuis alium vulneres: & cùm certatim omnibus narres, sic singulis loquaris, quasi nulli dixeris alteri? hoc est non me

emendare: sed vitio tuo satisfacere. Præcipit Dominus peccantes in nos argui debere secretò, vel adhibito teste, & si audire noluerint, referri ad Ecclesiam, habendosque in malo pertinaces, sicut ethnicos, & publicanos. Hæc expressiùs loquor, ut adolescentem meum, & linguæ, & aurium prurigine liberem, ut renatum in Christo, & sine rugâ & maculâ quasi pudicam virginem exhibeam, castam tam mente, quàm corpore: ne solo nomine glorietur, & absque oleo bonorum operum, extincta lampade, excludatur à sponso. Habes illic sanctum, doctissimumque pontificem Proculum, qui vivâ & præsenti voce nostras schedulas superet, quotidianisque tractatibus iter tuum dirigat: nec patiatur te, in partem alteram declinando, viam relinquere regiam, per quam Israël ad terram repromissionis properans, se transiturum esse promittit, Atque utinam exaudiatur vox Ecclesiæ implorantis: Domine, pacem tuam da nobis: omnia enim dedisti nobis. Utinam, quòd renunciamus sæculo, voluntas sit, non necessitas, & paupertas habeat expetita gloriam, non illata cruciatũ. Cæterùm, juxta miserias hujus temporis, & ubique gladios sævientes, satis dives est, qui pane non indiget. Nimium potens est, qui servire non cogitur. Sanctus Exuperius Tholosę Episcopus, viduæ Sareptensis imitator, esuriẽs pascit alios, & ore pallente jejuniis, fame torquetur alienâ: omnemque substantiam Christi visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinẽ portat in vitro: qui avaritiam ejecit è templo, qui absque funiculo, & increpatione, cathedras vendentium columbas, id est dona S. Spiritus, mẽsasque subvertit mammonæ, & nummula-

Matt. 18
Ephes. 5
2 Cor. 11
Matt. 25
Num. 20
3 Reg. 17
Hic locus a Calvino corrumpitur.

riorum æra dispersit: ut domus Dei, domus vocetur orationis, & non latronum spelunca.
Mat. 21. Hujus tu è vicino sectare vestigia, & cæterorum, qui virtutum illius similes sunt, quos sacerdotium humiliores facit, & pauperes: aut, si perfecta desideras, exi cum Abraham de patriâ, & cognatione tuâ: & perge, quò nescis. Si habes substantiam, vende, & da pauperibus: si non habes, grandi onere liberatus es: nudum Christum nudus sequere: durum, grande, difficile: sed magna sunt præmia.

Gen. 12.

ARGUMENTUM.

Paulinus, qui posteà Nolæ fuit Episcopus, eloquens, ac eruditus juvenis, cùm sæculo monachus factus renunciasset, ad Hieron. jam senem scripsit, laudans eum quòd longo tempore Christo in sanctis Hierosolymæ locis serviverit, misso intereà ad illum libro, quem in laudem, & defensionem Theodosij Imp. scripserat, rogansque ut modum aliquem peragendæ sibi vitæ præfigeret. Hunc igitur ob eloquentiam, dicendique facilitatem collaudatum hortatur modo ad sacrarum scripturarum cognitionem: normamque vivendi, sanctè, accommodateque illi proponit.

HIERONYMUS ad Paulinum de institutione monachi.

EPISTOLA XIV.

Mat. 12. Luc. 6. 14. BOnus homo de bono cordis thesauro profert ea, quæ bona sunt: & ex fructibus arbor cognoscitur. Meritis nos virtutibus tuis, & parvos magnus extollis: ultimamque partē convivij occupas, ut patris familias judicio proveharis. Quid enim in nobis, aut quantulum est, ut doctæ vocis mereamur præconium ut illo ore, quo religiosissimus princeps defenditur, humiles nos modicique laudemus? Noli igitur, frater charissime, annorum nos

æstimare numero: nec sapientiam canos reputes, sed canos sapientiam, Salomone testante: Cani hominis prudẽtia ejus. Nam & Moyses septuaginta Presbyteros jubetur eligere, quos ipse sciret esse presbyteros, utique non ævo, sed prudentia judicandos. Et Daniel adhuc puer longævos judicat, atque impudicos senes ætas lasciva condemnat. Noli, inquam, fidem pensare temporibus: ne me idcircò meliorem putes, quòd prior in Christi exercitu cœperim militare: Paulus Apostolus, & vas electionis, de persecutore mutatus, novissimus in ordine, primus in meritis est: quia, extremus licet, plus omnibus laboravit. Judas, qui quondam audierat: Tu autem homo, qui simul mecum dulces capiebas cibos, dux meus & notus meus, in domo Dei ambulavimus cum consensu, proditor amici & magistri: Salvatoris arguitur voce: Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta. E contrariò latro crucẽ mutat paradiso, & facit homicidij pœnam martyrium. Quanti hodie diu vivendo portant funera sua, & quasi sepulchra dealbata, plena sunt ossibus mortuorum? Subitus calor longum vincit teporem. Denique & tu, audita sententiâ Salvatoris: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me: verba vertis in opera, & nudam crucem nudus sequens, expeditior & levior scandis scalâ Jacob. Tunicam mutas cum animo: nec pleno marsupio, gloriosas sordes appetis, sed puris manibus, & candido pectore, pauperem te & spiritu & operibus gloriaris. Nihil est enim grande, tristi & lucidâ facie vel simulare, vel ostentare jejunia, possessionum redditibus abundare, & vile jactare palliolum. Crates ille The-

Sap. 4. Exod. 18 Dan. 1. Act. 9. 1. Cor. 15 Psal. 54. Matt. 27 Virgilius Luc. 23. Mat. 23. Mat. 19. Gen. 28. Laërtius

banus, homo quondam ditissimus, cùm ad Philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pōdus abjecit, nec putavit se simul posse & virtutes, & divitias possidere: nos suffarcinati auro. Christum pauperem sequimur; & sub prætextu eleemosynæ, pristinis opibus incubantes, quo modo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timidè reservamus? Plenus venter facile de jejuniis disputat. Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis benè vixisse, laudandum est. Illa expetenda est civitas, non quæ occidit Prophetas, & Christi sanguinem fudit, sed quam fluminis impetus lætificat: quæ in monte sita celari non potest: quam matrem sanctorum Apostolus clamitat: in quâ se municipatum cum justis lætatur habere. Neque verò hoc dicens memetipsum inconstantiæ redarguo, damnoque quod facio: ut frustrà videar, ad exemplum Abraham, & meos, & patriam reliquisse: sed non audeo Dei omnipotentiam angusto fine concludere, & coarctare parvo terræ loco, quem non capit cælũ. Singuli quique credentiũ, non locorum diversitatibus, sed fidei merito ponderantur. Et veri adoratores neque Hierosolymis, neque in monte Garizim adorāt patrem: quia Deus spiritus est, & adoratores ejus in spiritu & veritate adorare oportet. Spiritus autem spirat ubi vult: & Domini est terra & plenitudo ejus. Postquam, siccato Judææ vellere, universus orbis cælesti rore perfusus est, & multi de oriente & occidente venientes, recubuerũt in sinu Abrahæ: desiit notus esse tantũ in Judæa Deus, & in Israël magnum nomen ejus: sed in omnem terrā exivit sonus Apostolorũ, & in fines orbis terræ verba eorum. Salvator ad discipulos loquēs cùm

Crates abjecit opes. — *Luc. 13.* *Psal 45.* *Matt. 5.* *Luc. 11.* — *Gal. 4.* *Heb. 12.* *3. Reg 8.* *Ioseph. lib. 11.* — *Ioan. 4.* *Ioan. 3.* — *Psal. 23.* *Iud. 6.* — *Matt 6.* — *Psal. 75.* — *Psal. 18.*

esset in templo. Surgite, inquit, abeamus hinc. *Ioan. 14.*
Et ad Judęos: Relinquetur vobis domus vestra
deserta. Si cœlum & terra transibunt utique *Luc. 13.*
transibunt omnia, quæ terrena sunt. Et crucis *Mat. 22.*
igitur, & resurrectionis loca prosunt his, qui
portant crucē suam, & cum Christo resurgunt
quotidiè, qui dignos se tanto exhibēt habita-
culo. Ceterum qui dicunt: Templum Domini, *Hier. 7.*
templum Domini, audiant ab Apostolo: Vos
estis templum Domini, & Spiritus sanctus ha-
bitat in vobis. Et de Hierosolimis, & de Bri- *2. Cor. 5.*
tannia æqualiter patet aula cælestis: Regnum
enim Dei intra vos est. Antonius, & cuncta
Ægypti, & Mesopotamiæ, Pōti, Cappadociæ,
& Armeniæ examina monachorū, non videre *1. Cor. 3.*
Hierosolymam & patet illis absque hac urbe
paradisi janua. Beatus Hilarion, cum Palesti-
nus esset, & in Palestina viveret, uno tantùm *2. Cor. 6.*
die vidit Hierosolymam, ut nec contemnere
loca sancta propter viciniā, nec rursus Deum
loco claudere videretur. Ab Hadriani tem-
poribus usque ad imperium Constantini, per *Donat.*
annos circiter centum octaginta, in loco re- *in Ha-*
surrectionis simulacrum Iovis in crucis rupe *drian.*
statua ex marmore Veneris à gentibus posita
colebatur, existimantibus persecutionis aucto-
ribus, quòd tollerent nobis fidem resurrectio-
nis, & crucis, si loca sancta per idola polluis-
sent Bethlehem nunc nostram, & augustissi-
mum orbis locum, de quo psalmista canit. *Psal. 8.*
Veritas de terra orta est, lucus innumbrabat
Thamus, id est, Adonidis: & in specu, ubi quō-
dam Christus parvulus vagiit, Veneris ama-
sius plangebatur. Quorsum, inquies, hæc tam
lōguo repetita principio? Videlicet, ne quid-
quam fidei tuæ deesse putes, quia Hierosoly-
mam non vidisti: nec nos idcircò meliores exi-

stimes, quòd hujus loci habitaculo fruimur; sed sive hîc, sive alibi: æqualem te pro operibus tuis apud Dominum habere mercedem. Re verà, ut simpliciter motus mentis meæ fatear, considerans & propositum tuum, & ardorem quo sæculo renunciasti, differentias in locis arbitror, si urbibus & frequentiâ urbium derelicta, in agello habites, & Christum quæras in solitudine, & ores solus in monte cum Jesu, sanctorumque tantùm locorum vicinitatibus perfruaris, id est, ut & urbe careas, & propositum monachi non amittas. Quod loquor, non de Episcopis, non de Presbyteris, nō de Clericis loquor, quorū aliud officium est, sed de monacho, & monacho quondam apud sæculum nobili: qui idcircò pretium possessionum suarum ad pedes Apostolorum posuit, docens pecuniam esse calcandam, ut humiliter & secreto victitans, semper contemnat, quod semel contempsit. Si crucis, & resurrectionis loca non essent in urbe celeberrimâ, in quâ curia, in quâ aula militū, in quâ scorta, mimi, scurræ, & omnia sunt, quæ solét esse in ceteris urbibus, vel si monachorū turbis solummodò frequentaretur, expetendum re vera hujuscemodi cunctis monachis esset habitaculum: nunc verò summæ stultitiæ est renunciare sæculo, dimittere patriam, urbes deserere, monachum profiteri, & inter majores populos periculosiùs vivere, quàm eras victurus in patriâ. De toto huc orbe cōcurritur: plena est civitas universi generis hominùm: & tanta utriusque sexus constipatio, ut, quod alibi ex parte fugiebas, hîc totum sustinere cogaris. Quia igitur fraternè interrogas, per quam viam incedere debeas, revelata tecum facie loquar. Si officium vis exercere presbyteri, si Episcopa-

Mat. 6. Luc. 6.

Act. 5.

Monachi principū aulas non ingrediantur.

tus te vel opus, vel honor fortè delectat, vive in urbibus, & castellis, & aliorum salutē fac lucrum animæ tuæ. Sin autem cupis esse, quod diceris monachus, id est, solus: quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum? Habet unumquodq; propositum principes suos, Romani duces imitētur, Camillos, Fabricios, Regulos, Scipiones: Philosophi proponant sibi Pytagoram, Soctatem, Platonem, Aristotelem: Poëtæ æmulētur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium. Historici Thucydidem, Sallustium, Herodotū, Livium: Oratores Lysiam, Gracchos, Demosthenem, Tullium, &, ut ad nostra veniamus, Episcopi & Presbyteri habeant in exemplum Apostolos, & Apostolicos viros: quorum honorem possidentes, habere nitātur & meritum: nos autem habeamus propositi nostri principes, Paulos, Antonios, Julianos, Hilariones, Macarios: & ut ad scripturarum auctoritatem redeam, noster princeps Helias, noster Helisæus, nostri duces filij Prophetarum, qui habitabant in agris & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluenta Jordanis. De his sunt & illi filij Rechab, qui vinum & siceram non bibebant, qui morabātur in tentoriis, qui Dei per Hieremiam voce laudantur, & promittitur eis, quòd nō deficiat de stirpe eorum vir stans coram Domino. Hoc reor & septuagesimi psalmi titulum significare: Filiorum Jonadab, & eorum qui primi in captivitatem ducti sunt. Iste est Jonadab filius Rechab, qui in Regnorū libro scribitur currum ascendisse cum Hieu. Et hujus filij sunt, qui in tabernaculis semper habitantes, ad extremum, propter irruptionem Chaldaici exercitus, Hierosolymam intrare compulsi, hanc

Repetit monachorum institutionem ab Helia & Eliseo
4. Reg. 6. Hier. 35
4. Re. 10 Hier. 35.

primi captivitatem sustinuisse dicuntur, quòd post solitudinis libertatem, urbe quasi carcere sunt reclusi Obsecro itaque te, ut quoniam sanctæ sororis tuæ ligatus est vinculo, & non penitùs expedito pergis gradu, sive hîc sive ibi, multitudines hominum, & officia, & salutationes, & convivia, veluti quasdam catenas, fugias, voluptatum. Sit vilis & vespertinus cibus, olera, & legumina: interdumque pisciculos pro summis ducas deliciis. Qui Christum desiderat, & illo pane vescitur, non quærat magnopere de quàm pretiosis cibis stercus conficiat. Quidquid post gulam non sentitur idem tibi sit, quòd panis, & legumina. Habes adversus Jovinianum libros de cõtemptu ventris & gutturis pleniùs disserẽtes. Semper in manu tua sacra sit lectio. Frequenter orandum, & flexo corpore mens erigenda ad Dominum. Crebræ vigiliæ, & vẽtre vacuo sæpiùs dormiendum. Rumusculos, & gloriolas, & palpãtes adulatores, quasi hostes, fuge. Pauperibus, & fratribus refrigeria sumptuum manu propriâ distribue. Rara est in hominibus fides. Non credis verum esse, quod dico? cogita Judæ loculos. Humilitatem vestium tumenti animo non appetas. Sæcularium, & maximè potentium consortium devita. Quid tibi necesse est ea videre crebriùs, quorum contemptu monachus esse cœpisti? Soror præcipuè tua matronarum declinet consortia. Nec inter sericas vestes, & gemmas circumsedentium feminarum se sordidatam aut doleat, aut miretur: quia alterum propositi pœnitentia, alterum jactantiæ seminarium est. Cave, ne quasi fidelis & famosus tuorum quondã dispensator, alienam pecuniam distribuendam accipias. Intelligis quid loquar: dedit enim

Jejunia monachorum.

Matt. 10

tibi Dominus in omnibus intellectum. Habeto simplicitatem colūbæ, ne cuiquam machineris dolos: & serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidiis. Non multum distat in vitio, vel decipere posse, vel decipi Christianum. Quem senseris tibi aut semper, aut crebrò de nummis loquētem, exceptâ eleemosyna, quæ indifferenter omnibus patet, institutorē potius habeto, quàm monachum. Præter victum, & vestitum, & manifestas necessitates, nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panē canes comedant. Verum Christi templum anima credentis est: illam exorna, illam, vesti, *Mat.* 15.
illi offer donaria, in illa Christum suscipe. Quæ utilitas est, parietes fulgere gemmis, & *Act.* 5.
Christum in paupere fame periclitari? Jam nō sunt tua, quæ possides, sed dispēsatio tibi credita est. Memento Ananiæ, & Saphiræ: illi sua timidè servaverunt; tu considera, ne Christi substantiam imprudenter effundas, id est, ne immoderato judicio rem pauperum tribuas, non pauperibus: & secundùm dictum prudentissimi viri, liberalitate liberalitas pereat. Noli respicere ad phaleras & nomina vana Catonum. Ego te, inquit, intus & in cute novi. Esse Christianum, grande est, non videri. Et nescio quo modo pius placent mundo, qui Christo displicent. Hæc non, sicut aiunt, Sus Minervam, sed ingredientem pelagus amicus amicum monui, malens à te facultatem meā requiri, quàm voluntatem: ut, in quo ego lapsus sum, tu firmo pergeres gradu. Librum tuum, quem pro Theodosio principe prudēter ornatéque compositum transmisisti, libenter legi, & præcipuè mihi in eo subdivisio placuit: eūque in primis partibus vincas alio, in penultimis te ipsum superas. Sed & ipsū genus

eloquij pressum est, & nitidum, & cùm Tulliana luceat puritate, crebrum est in sententiis: jacet enim, ut ait quidam, oratio, in qua tantùm verba laudentur. Præterea magna est rerum consequentia, & alterum pendet ex altero. Quidquid assumpseris, vel finis superiorum, vel initium sequentium est. Felix Theodosius, qui à tali Christi oratore defenditur! Illustrati purpuras ejus, & utilitatem legum futuris sæculis consecrasti. Macte virtute: qui talia habes rudimenta, qualis exercitatus miles eris? O si mihi liceret istiusmodi ingenium non per Aonios montes, & Helidonis vertices, ut Poëtæ canunt, sed per Sion, & Itabyrium, & Sina excelsa ducere: si contingeret docere, quæ didici, & quasi per manus mysteria tradere scripturarum: nasceretur nobis aliquid, quod docta Græcia non haberet. Audi ergo ami conserve, amice, germane, ausculta paulisper, quo in scripturis sanctis calle gradiaris. Totum, quod legimus in divinis libris, nitet quidem, & fulget etiam in cortice, sed dulcius in medullâ est. Qui edere
Proverb. vult nucleum, frangat nucem. Revela, in-
Ps. 118. quit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tuâ. Si tantus Propheta tenebras ignorantiæ confitetur, qua nos putas parvulos & pene lactantes inscitiæ nocte circumdari?
2. Cor. 3. Hoc autem velamẽ non solum in facie Moysi, sed & in Evangelistis, & Apostolis positũ
Mat. 13 est. Turbis Salvator in parabolis loquebatur, & contestans mysticum esse quod dicebatur aiebat: Qui habet aures audiendi, audiat.
Luc. 8. Nisi aperta fuerint universa, quæ scripta sunt ab eo, qui habet clavem David, qui ape-
Apoc. 3. rit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit: nullo alio reserante pandentur. Si haberes

hoc fundamentum, immò si quasi extrema manus operi tuo induceretur, nihil pulchrius, nihil doctius, nihil dulcius, nihilque latinius tuis haberemus voluminibus. Tertullianus creber est in sententiis, sed difficilis in loquendo. Beatus Cyprianus, instar fõtis purissimi, dulcis incedit, & placidus: & cum totus sit in exercitatione virtutum, occupatus persecutionum angustiis, de scripturis divinis nequaquã disseruit. Inclyto Victorinus martyrio coronatus, quod intelligit, eloqui non potest, Lactantius, quasi quidam fluvius eloquentiæ Tullianæ, utinam tam nostra* confirmare potuisset, quàm facilè aliena destruxit. Arnobius inæqualis, & nimius est, & absque operis sui partitione confusus. Sanctus Hilarius Gallicano cothurno attollitur, &, cùm Græciæ floribus adornetur, longis interdum periodis innolvitur, & à lectione simpliciorũ fratrum procul est. Taceo de cæteris, vel defunctis, vel etiã adhuc viventibus, super quibus in utramque partem post alij judicabũt. Ad te ipsum veniam Symmysten, sodalem meum, & amicum, amicum, inquam, meum, antequam notum: & precabor, ne assentationem in necessitudine suspiceris: quin potiùs vel errare me existimato, vel amore labi, quã amicum adulatione decipere. Magnum habes ingenium, & infinitam sermonis supellectilem: & facilè loqueris, & purè, facilitasque ipsa, & puritas mixta prudentiæ est. Capite quippe sano, omnes sensus vigent. Huic prudentiæ, & eloquentiæ si accederet vel studiũ. vel intelligentia scripturarum, viderem te brevi arcem tenere nostrorum, & ascẽdentem cum Jacob tecta Sion, canere in domatibus, quod in cubilibus cognovisses. Accingere,

Horatius quæso te, accingere. Nihil sine malo labore vita dedit mortalibus. Nobilem te Ecclesia habeat, ut priùs senatus habuit. Præpara tibi divitias, quas quotidie eroges, & nunquam deficiant, dum viget ætas, dum nondum canis spargitur caput, antequam subeant morbi, tristisque senectus. Et labor, & diræ rapiat inclementia mortis. Nihil in te mediocre

Virgilius esse contentus sum totum summum, totum perfectum desidero,

ARGUMENTUM.

Paula vetula genuerat Toxotium, & Eustochium. Toxotius Lætam duxit uxorem, ex eoque conjugio orta est Paula puellæ hanc Paula avia virginitati destinarat. Docet nunc D. Hieronymus Lætam viduam, quomodo instituere filiam debeat: rogansque ut properè in Bethlehem ad aviam Paulam, & Eustochium amitam illam mittat, se nutricium, & magistrum parvulæ futurum pollicetur.

HIERONYMUS ad Lætam de institutione filiæ.

EPISTOLA XV.

1. Cor. 7 APostolus Paulus scribens ad Corinthios & rudem Christi Ecclesiã sacris instruẽs disciplinis, inter cetera mandata, hoc quoque proposuit dicens: Si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum eâ, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem: & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioqui filii vestri immundi essent, non autem mundi sunt. Si cui fortè hactenus videbantur nimium disciplinæ vincula laxata, & præcepe indulgentia præceptoris, consideret domum patris tui, clarissimi quidem & eruditissimi viri, sed adhuc ambulantis in tenebris: & intelliget

intelliget consilium Apostoli profecisse: ut radicis amaritudinem dulcedo fructuum compensaret, & viles virgulæ balsama pretiosa sudarent. Tu es nata de impari matrimonio: & de te, & Toxotio meo Paula generata est. Quis hoc crederet, ut Albini Pontificis neptis de repromissione martyris nasceretur? ut præsente & gaudente avo, parvulæ adhuc lingua balbuties, Christi alleluia resonaret? ut virginem Christi in suo gremio nutriret senex? Et benè, feliciterque expectavimus. Sancta & fidelis domus virum sanctificat infidelem. Jam candidatus est fidei, quem filiorum & nepotũ credens turba circũdat. Ego puto, etiam ipsũ Jovem, si habuisset talem cognationẽ, potuisse in Christum credere. Despuat, licet, & irrideat epistolam meam, & me vel stultum, vel insanum clamitet: hoc & gener ejus faciebat, antè quàm crederet. Fiunt, non nascuntur Christiani. Auratum squalet Capitolium fuligine, & aranearum telis omnia Romæ templa cooperta sunt, movetur urbs sedibus suis: & inundans populus ante delubra semiruta, currit ad martyrum tumulos. Si non extorquet fidem prudentia, extorqueat saltem verecundia. Hoc Læta, religiosissima in Christo filia, dictũ sit, ut non desperes parentis salutẽ & eadẽ fide, quâ meruisti filiam, & patrem recipias, totiusque domus beatitudine perfruaris, sciẽs illud à Domino repromissum: Quæ apud homines impossibilia, apud Deum possibilia sunt. Nũquã est sera conversio. Latro de cruce transiit in paradisum: Nabuchodonosor, rex Babylonis, post efferationem corporis, & cordis, & belluarum in eremo convictum, mentem recepit humanam. Et, ut omittam vetera, ne apud incredulos nimis fabulosa videãtur, an-

Infidelis per generationẽ fidelem quo modo sanctificatur

Currunt fideles ad tumulos martyrũ

Mat. 19. Luc. 23. Dan. 4.

te paucos annos propinquus vester Gracchus nobilitatem patriciam sonans nomine, cùm præfecturam gereret urbanam, nonne specum Mithræ, & omnia portentuosa simulachra, quibus Corax, Niphus, Miles, Leo, Perses, Helios, Bromius pater initiantur, subvertit, fregit, exussit, & his quasi obsidibus antè præmissis, impetravit baptismum Christi. Solitudinem patitur & in urbe gentilitas, dij quondam nationum cum bubonibus & noctuis in solis culminibus remanserunt. Vexilla militum, crucis insignia sunt. Regum purpuras, & ardentes diadematũ gemmas, patibuli salutaris pictura condecorat. Jam & Ægyptius Serapis Christianus factus est. Marnas Gazæ luget inclusus, & eversioné templi jugiter pertremiscit. De Indiâ, Perside, Æthiopiâ monachorũ quotidiè turmas suscipimus. Deposuit pharetras Armenius. Hanni discunt psalterium: Scythiæ frigora fervent calore fidei: Getarum rutilus & flavus exercitus, Ecclesiarum circũfert tentoria: & ideò forsitan contra nos æqua pugnant acie, quia pari religione cõfidunt. Penè lapsus sum ad aliam materiã, &, currente rotâ, dum urceum facere cogito, amphoram finxit manus. Propositum enim mihi erat sanctæ Marcellæ & tuis precibus invitatum, ad matrem, id est, ad te sermonem dirigere, & docere quo modo instituere Paulam nostram debeas: quæ priùs Christo consecrata est, quàm genita, quàm ante votis, quàm utero concepisti. Vidimus aliquid temporibus nostris de prophetalibus libris. Anna sterilitatem alvi, fecunditate mutavit, tu luctuosam fecunditatem, vitalibus liberis commutasti. Fidens loquor, accepturam te filios, quæ primum fœtum Domino reddidisti. Ista

Niceph. lib. 12. histor. eccles.

1. Reg. 2. Exod. 15. Eccl. 13. Luc. 1.

sunt primogenita, quæ offeruntur in lege. sic natus est Samuel: sic ortus Samson est: sic Joannes Baptista ad introitum Mariæ exultavit, & lusit. Audiebat enim verba Domini per os Virginis pertonantis: & de utero matris in occursum ejus gestiebat erumpere. Igitur, quæ de repromissione nata est, dignam habeat ortu suo institutionem parentum. Samuel nutritur in templo: Joannes in solitudine præparatur. Ille sacro crine venerabilis est, vinum & siceram non bibit: adhuc parvulus cum Domino sermocinatur. Hic fugit urbes: zonâ pelliceâ cingitur: locustis alitur, ac melle silvestri: & in typum pœnitentiæ prædicandæ, tortuosissimi animalis vestitur exuviis. Sic erudienda est anima, quæ futura est templum Dei. Nihil aliud discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet. Turpia verba non intelligat: cantica mundi ignoret. Adhuc tenera lingua psalmis dulcibus imbuatur. Procul sit ætas lasciva puerorum: ipsæ puellæ, & pedisequæ à sæcularibus consortiis arceantur, ne quod malè didicerint, pejus doceant. Fiant ei litteræ vel buxeæ, vel eburneæ, & suis nominibus appellentur: ludat in eis, ut & lusus ipse eruditio sit: & non solum ordinem teneat litterarum, ut memoria nominum in canticum transeat, sed & ipse inter se crebrò ordo turbetur, & mediis ultima, primis media misceantur, ut eas non sono tantùm, sed & visu noverit. Cùm verò cœperit trementi manu stylum in cerâ ducere, vel alterius superpositâ manu teneri, regantur articuli, in tabulâ sculpantur elementa: ut per eosdem sulcos inclusa marginibus trahantur vestigia, ut foras non queant evagari. Syllabas jungat ad præmium, & quibus illa ætas deli-

Sanctè & verè Christiana puerorum institutio.

niri potest, munusculis invitetur. Habeat & in discendo socias, quibus invideat, quarum laudibus mordeatur. Non objurganda est, si tardior sit: sed laudibus excitandum est ingenium, ut & vicisse gaudeat, & victa doleat. Cavendum in primis ne oderit studia: ne amaritudo eorum, præcepta in infantiâ, ultra rudes annos transeat. Ipsa nomina, per quæ cõsuescit paulatim verba contexere, non sint fortuita, sed certa & coacervata de industriâ, Prophetarum videlicet, atque Apostolorum, & omnis ab Adam Patriarcharum series, de
Mat. 1. Luc. 3. Matthæo, Lucáque descendat: ut, dum aliud agit, futuræ memoriæ præparetur. Magister probæ ætatis, & vitæ, atque eruditionis est eligendus: nec puto, erubescet vir doctus id facere in propinquâ, vel nobili virgine, quod Aristoteles fecit in Philippi filio, ut ipse librariorum vilitate initia traderet litterarum. Non sunt contemenda quasi parva, sine quibus magna consistere non possunt. Ipse elementorum sonus, & prima institutio præceptorum aliter de erudito, aliter de rustico ore profertur. Unde & tibi est providendum, ne ineptis blanditiis feminarum, dimidiata dicere verba filia consuescat, & in auro atque purpurâ ludere: quorum alterum linguæ, alterum moribus officit: ne discat in tenero, quod ei posteà dediscendum est. Gracchorum
Cic. Brut. eloquentiæ multùm ab infantia sermo matris contulisse scribitur. Hortensij oratio inter paternos sinus coaluit. Difficulter eraditur,
Horat. quod rudes animi perbiberunt. Lanatum conchylia quis in pristinum candorem revocet? Recens testa diu & saporem retinet, & odorẽ quo primùm imbuta est. Græca narrat historia, Alexandrum, potentissimum regem or-

bisque domitorẽ, & in moribus,& in incessu, Leonidis pædagogi sui non potuisse carere vitiis,quibus adhuc parvulus fuerat infectus. Proclivis est enim malorũ æmulatio:& quorũ virtutes assequi nequeas, citò imitaris vitia.Nutrix ipsa non sit temulenta, non lasciva, non garrula:habeat modestam gerulam, nutricium gravem.Cùm avum viderit,in pectus ejus transiliat,de collo pendeat:nolenti, Alleluia, decantet. Rapiat eam avia: patrem risibus agnoscat: sit omnibus amabilis: & universa propinquitas rosã ex se natam gaudeat.Discat statim, quam habeat & alteram aviam, quam amitam: cui Imperatori, cui exercitui tyruncula nutriatur. Illas desideret, ad illas tibi minitetur abscessum. Ipse habitus & vestitus doceat eam, cui promissa sit. Cave ne aures ejus perfores: ne cerussa & purpurisso consecrata Christo ora depingas: nec collum auro & margaritis premas: nec caput gemmis oneres: nec capillum irrufes, & ei aliquid de gehennæ ignibus auspiceris. Habeat alias margaritas,quibus posteà vẽditis, emptura est pretiosissimum margaritum, Præxtextata,nobilissima quondam fœmina jubente viro Hymettio, qui patruus Eustochij virginis fuit, habitum ejus cultumque mutavit, & neglectum crinem mundano more texuit sibi, vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium: Et ecce eadem nocte cernit in somnis venisse ad se Angelum,terribili voce minitantem pœnas,& hæc verba frangentem: Tu ne ausa es viri imperium præferre Christo?tu caput virginis Dei, tuis sacrilegis attrectare manibus?quæ jam nunc arescent,ut sentias excruciata quid feceris: &, finito mense quinto, ad inferna du-

Plutar. in Alexandro.

Mat. 13.

ceris. Sin autem perseveraveris in scelere, &
marito simul orbaberis, & filiis. Omnia per
ordinem expleta sunt, & seram miseræ pœni-
tentiam velox signavit interitus. Sic ulciscitur
Christus violatores templi sui, sic gemmas &
pretiosissima ornamenta defendit. Et hoc re-
tuli, non quòd in sultare velim calamitatibus
infelicium, sed ut moneam, cum quanto me-
tu, & cautione servare debeas, quod Deo
1.Reg 2. spopondisti. Heli sacerdos offendit Deum ob
1.Tim 3 vitia liberorum, Episcopus fieri non potest,
1.Tim.2 qui filios habuerit luxuriosos, non subditos.
At è cōtrario de muliere scribitur, quòd salva
fiet per filiorum generationem, si permanserit
in fide, & charitate, & sanctificatione cum pu-
dicitiâ. Si Perfecta ætas & sui juris, imputa-
Joan.4 tur parentibus: quantò magis lactens, & fra-
gilis, quæ juxta sententiam Domini, ignorat
dextram, & sinistram, id est, boni & mali dif-
ferentiam? Si solicita provides, ne filia per-
Hier.50. 51. cutiatur à viperâ: cur non eadem curâ provi-
deas, ne feriatur à malleo universæ terræ? ne
Gen. 34. bibat de aureo calice Babylonis? ne egredia-
tur cum Dinâ, & velit videre filias regionis
alienæ? ne ludat pedibus, ne trahat tunicas?
Venena nō dātur, nisi melle circūlita: & vitia
non decipiunt, nisi sub specie umbráque vir-
Ezec. 8 tutum. Et quo modo, inquies, peccata patrum
filiis non redduntur, nec filiorum parentibus,
sed anima, quæ peccaverit, ipsa morietur?
Hoc de his dicitur, qui possunt sapere, de qui-
Joan. 9. bus in Evangelio scriptum est, Ætatem habet,
loquatur pro se. Qui autem parvulus est, &
sapit ut parvulus, donec ad annos sapientiæ
Virgil. de veniat, & Pythagoræ littera Y, eum perducat
Pythagor ad bivium, tam bona ejus, quàm mala paren-
tibus imputantur. Nisi fortè existimas, Chri-

ſtianorum filios, ſi baptiſma non receperint, ipſos tantùm reos eſſe peccati,& non etiam ſcelus referri ad eos,qui dare noluerint,maximè eo tempore,quo contradicere non poterāt qui accepturi erant:ſicut è regione ſalus infātium, majorum lucrum eſt. Offerre necnè, filiam, poteſtatis tuæ fuit: quamquam alia ſit tua conditio, quæ priùs eam voluiſti, quàm conciperes: ut autem oblatam non negligas, ad periculum tuum pertinet. Qui claudam, & mutilam,& qualibet ſorde maculatam obtulerit hoſtiam,ſacrilegij reus eſt:quātò magis, qui partem corporis ſui,& illibatæ animæ puritatem Regis amplexibus parat,ſi negligens fuerit punietur? Poſtquam grandiuſcula eſſe cœperit, & in exemplum ſponſi ſui creſcere ſapientiâ, ætate, & gratiâ apud Deum & homines, pergat ad templum veri patris cum parentibus ſuis,ſed cum illis non egrediatur è templo. Quærant eam in itinere ſæculi inter turbas & frequentiam propinquorum, & nuſquam alibi reperiant,niſi in adyto ſcripturarum.Prophetas & Apoſtolos de ſpiritualibus nuptiis ſciſcitantem.Imitetur Mariam, quam Gabriel ſolam in cubiculo ſuo reperit:& ideò forſitan timore perterrita eſt, quia virum, quem non ſolebat,aſpexit. Æmuletur eam,de qua dicitur. Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intùs.Loquatur & ipſa electo, charitatis jaculo vulnerata:Introduxit me Rex in cubiculum ſuum: Numquam exeat foras, ne inveniant eam, qui circumeunt civitatem,ne percutiant,& vulnerent, & auferant theriſtrum pudicitiæ,& nudam in ſanguine derelinquant: quin potiùs,cùm aliquis oſtium ejus pulſaverit,dicat:Ego murus,& ubera mea turris:lavi pedes meos,non poſſum inquinare eos.Nō

Levit. 22 — *Luc.* 2. — *Luc.* 2. — *Pſal.* 44. — *Cant.* 1. — *Cant.* 5. & 6.

vescatur in publico, id est in parentum convivio, ne videat cibos, quos desideret. Et licet quidam putent majoris esse virtutis, præsentem contemnere voluptatem: tamen ego arbitror securioris continentiæ esse, nescire quod quæras. Legi quondam in scholis puer: Ægrè reprehendas, quod finis consuescere.
Vinum prohibetur puellis. Discat jam nunc & vinum non bibere, in quo est luxuria. Ante annos robustæ ætatis, periculosa est teneris gravis abstinentia: usque ad
Ephes. 5. id tempus, si necessitas postulaverit, & balneas adeat, & vino utatur modico propter stomachum, & carnium edulio sustentetur, ne priùs deficiant pedes, quam currere incipiant. Et hoc dico juxta indulgentiam, non juxta imperium timens debilitatem non docens luxu-
1. Tim. 5 riā. Alioqui, quod Judaïca superstitio ex parte facit in rejectione quorundam animalium,
Levit 11 atque escarum, quod & Indorum Brachmani, & Ægyptiorum Gymnosophistæ in polentæ, & orizæ, & pomorum solo observant cibo; cur virgo Christi non faciat in toto? Si tanti vitrū, quare non majoris sit pretij margaritum? Quæ nata est ex promissione, sic vivat, ut illi vixerunt, qui de repromissione generati sunt: æqua gratia æquum habeat & laborem. Surda sit ad organa: tibia, lyra, cythara, cur facta sint, nesciat. Reddat tibi pensum quotidiè de scripturarum floribus carptum. Ediscat Græcorū versuū numerum. Sequatur statim & Latina eruditio: quæ si non ab initio os tenerum composuerit, in peregrinum sonum lingua corrumpitur, & externis vitiis sermo patrius sordidatur. Te habeat magistram, te rudis miretur infantia. Nihil in te & in patre suo videat, quod, si fecerit peccet. Mementote vos parentes virginis magis eam

exemplis doceri posse, quàm voce. Cito flores pereunt: cito violas, & lilium, & crocum pestilens aura corrũpit. Nusquam absque te procedat in publicum. Basilicas martyrum, & Ecclesias sine matre nõ adeat. Nullus ei juvenis, nullus cincinnatus arrideat. Vigiliarum dies, & solemnes pernoctationes sic virgũcula nostra celebret, ut ne transversum quidem unguẽ à matre discedat. Nolo, de ancillulis suis aliquam plus diligat, cujus crebrò auribus insusurret. Quidquid uni loquitur, hoc omnes sciant. Placeat ei comes, non compta, neque formosa, atque lasciva, quæ liquido gutture carmen dulce moduletur; sed gravis, pallens, sordidata, subtristis. Præponatur ei probę fidei ac morum & pudicitiæ virgo veterana, quæ illam doceat, & assuescat exẽplo ad orationes & psalmos nocte cõsurgere, manè hymnos canere, tertiâ, sextâ, nonâ horâ stare in acie quasi bellatricem Christi, accensáque lucerná reddere sacrificium vespertinum. Sic dies trãseat, sic nox inveniat laborantem: orationi lectio, lectioni succedat oratio. Breve videbitur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur. Discat & lanam facere, tenere colum, ponere in gremio calathum, rotare fusum, stamina pollice ducere. Spernat bombycum telas: Serum vellera, & aurum in fila lentescens. Talia vestimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur. Cibus ejus olusculum sit, & similia, raróque pisciculi. Et nè gulæ præcepta longiùs trahã, de quibus in alio loco pleniùs sum locutus, sic comedat ut semper esuriat: ut statim post cibum possit legere, orare, & psallere. Displicent mihi, in teneris maximè ætatibus, longa & immoderata jejunia, in quibus junguntur

Immoderata jejunia.

hebdomades, oleum in cibo, ac poma vetantur. Experimento didici, asellum in viâ, cùm lassus fuerit diverticula quærere. Faciant hoc cultores Isidis, & Cybeles, qui gulosâ abstinentiâ phasides aves, ac fumantes turtures vorant, ne scilicet cerealia dona contaminent. Hoc in perpetuo jejunio sit præceptum, ut longo itineri vires perpetes suppetent, ne in prima mansione currentes, in mediis corruamus. Cetrùm, ut antè scripsi, in quadragesimâ continentiæ vela pandenda sunt, & tota aurigæ retinacula equis laxanda properantibus: quamquam alia sit conditiò sæcularium, alia virginum, & monachorum. Sæcularis homo in quadragesimâ ventris ingluviem decoquit, & in cochlearum morem succo victitans suo, futuris dapibus ac saginæ aqualiculum parat. Virgo, & monachus sic in quadragesimâ suos dimittant equos ut sibi meminerint semper esse currendum. Finitus labor major, infinitus moderatior est. Ibi enim respiramus, hîc perpetuò incedimus. Si quando ad suburbana pergis, domi filiam non relinquas: nesciat sine te, nec possit vivere: & cùm sola fuerit, pertimescat. Non habeat colloquia sæcularium, & malarum virginum contubernia. Non intersit nuptiis servulorum, neque familiæ perstrepentis lusibus misceatur. Scio præcepisse quosdam, ne virgo Christi cum eunuchis lavet, nec cum maritatis feminis: quia alij non deponant animos virorum: aliæ tumentibus uteris præferant fœditatem. Mihi omninò in adulta virgine lavacra displicent, quæ se ipsam debet erubescere, & nudam videre non posse. Si enim vigiliis, & jejuniis macerat corpus suum, & in servitutem redigit, si flammam libidinis, & incētiva ferventis æta-

Quadragesima jejuniū.

Lavacra improbātur

cis extinguere cupit continentiæ frigore, si appetitis sordibus turpare festinat naturalem pulchritudinem: cur econtrariò balnearum fomentis sopitos ignes suscitat? Pro gemmis, & serico, divinos codices amet, in quibus non auri, & pellis Babylonicæ vermiculata pictura; sed ad fidem placeat emendata & erudita distinctio. Discat primò psalterium, his se canticis avocet, & in proverbiis Salomonis erudiatur ad vitam. In Ecclesiaste consuescat, quæ mundi sunt, calcare. In Job virtutis & patientiæ exempla sectetur. Ad Evangelia transeat, numquam ea positura de manibus: Apostolorum Acta & Epistolas, totâ cordis imbibat voluntate. Cumque pectoris sui cellarium his opibus locupletaverit, mandet memoriæ Prophetas, Heptateuchum, & Regum, & Paralipomenon libros, Esdræ quoque & Ester volumina. Ad ultimū, sine periculo discat Cāticum canticorum: ne, si in exordio legerit, sub carnalibus verbis spiritualium nuptiarum epithalamium non intelligens, vulneretur. Caveat omnia apocrypha: & si, quando ea non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reverentiam legere voluerit; sciat non eorum esse, quorum titulis prænotātur, multaque his admixta vitiosa, & grandis esse prudentiæ, aurū in luto quærere. Cypriani opuscula semper in manu teneat. Athanasij epistolas, & Hilarij libros inoffenso decurrat pede. Illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillet. Ceteros sic legat, ut magis judicet, quàm sequatur. Respondebis: Quomodò hæc omnia mulier sæcularis, in tantâ frequentiâ hominum Romæ custodire potero? Noli ergo subire onus quod ferre non potes; sed

Apocrypha fugienda.

Qui Patres legendi.

postquam ablactaveris eam cum Isaac, & vestieris cum Samuele mitte aviæ, & amitæ. Redde pretiosissimam gemmam cubiculo Mariæ, & cunis Jesu vagientis impone. Nutriatur in monasterio: sit inter virginum choros: jurare non discat: mentiri sacrilegium putet: nesciat sæculum: vivat angelicè: sit in carne sine carne: omne hominum genus sui simile putet. Et, ut cetera taceam, certè te liberet servandi difficultate, & custodiæ periculo. Meliùs tibi est desiderare absentem, quàm pavere ad singula, quid loquatur, cum quo loquatur, cui annuat, quem libenter aspiciat. Trade Eustochio parvulam, cujus nunc & ipse vagitus pro te oratio est. Trade comitem sanctitatis, futuram heredem. Illam videat: illam amet: illam primis miretur ab annis, cujus & sermo, & incessus, & habitus doctrina virtutum est. Sit in gremio aviæ: quæ repetat in nepte, quidquid præmisit in filia: quæ longo usu didicit nutrire, servare, docere virgines: in cujus coronam centenarij quotidiè numeri castitas texitur. Felix virgo, felix Paula Toxotij, quæ per aviæ amitæque virtutes nobilior est sanctitate, quàm genere. O si tibi contingeret videre socrum, & cognatam tuam, & in parvis corpusculis ingentes animos intueri: pro insita tibi pudicitia non ambigerem quin præcederes filiam, & primam Dei sententiam secunda Evangelij lege mutares: nec tu parvi penderes aliorum desideria liberorum, sed te ipsam magis offerres Deo. Sed quia tempus est amplexandi, & tempus longè fieri à complexibus: & uxor non habet potestatē corporis sui, & uniusquisque, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat in Domino: & qui sub jugo est, ita debet currere, ne in luto ca-

Gen. 21. 1. Reg 2. Luc. 1. Eccl 3. 1. Cor. 7.

mitem derelinquat, totum redde in sobole, quod in te interim distulisti. Anna filium, quē Deo voverat, postquā obtulit in tabernaculo, numquā recepit, indecēs arbitrata, ut futurus Propheta in ejus domo cresceret, quæ adhuc alios filios habere cupiebat. Denique, postquā concepit, & peperit, non est ausa ad templum accedere, & vacua apparere coram Domino, nisi prius redderet, quod debebat: talique immolato sacrificio, reversa domum, quinque liberos sibi genuit, quia primogenitum Deo pepererat. Miraris felicitatem sanctæ mulieris? imitare fidem. Ipse, si Paulam miseris, & magistrum me, & nutrium spondeo. Gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multò gloriosior mundi philosopho, qui non Regem Macedonum, Babylonio periturum veneno, sed ancillam & sponsam Christi erudiam, regnis cælestibus offerendam. 1.Reg.1.

ARGUMENTUM.

Gaudentij precibus motus, docet quomodo Pacatula infantis, virginitati jam destinata, rudis, ac tenera atas sit instruenda.

HIERONYMUS ad Gaudentium, de Pacatulæ infantulæ educatione.

EPISTOLA XVI.

CAusa difficilis parvulæ scribere, quæ non intelligit, quid loquaris: cujus animum nescias: de cujus volūtate periculosè promittas, ut secundùm præclari oratoris exordium, spes in eâ magis laudanda sit, quam res. Quid enim horteris ad continentiam, quæ placentas desiderat: quæ in sinu matris garrulâ voce balbutit: cui dulciora sunt mella, quàm verba. Audiat profunda Apostoli, quę anilibus magis fabulis delectatur: Prophetarum ænigmata sentiat, quam tristior gerulæ vultus

exagitat: Evangelij intelligat majestatem, ad cujus fulgura omnis mortalium sensus hebetatur: ut parenti subjiciatur, hortter, quæ manu tenera ridentem verberat matrem? Itaque Pacatula nostra hoc epistolium post lectura suscipiat: interim modò litterarum elementa cognoscat: jungat syllabas: discat nomina: verba consociet: atque, ut voce tinnula ista meditetur, proponātur ei crustula, mulsa præmia: & quidquid gustu suave est, quod vernat in floribus, quod rutilat in gemmis, quod blanditur in pupis, acceptura festinet. Interim & tenero tentet pollice fila ducere: rumpat sæpè stamina, ut aliquando non rumpat. Post laborem lusibus gestiat: de matris pēdeat collo: rapiat oscula propinquarum: psalmos mercede decantet: amet, quod cogitur discere: ut non opus sit, sed delectatio: non necessitas sed voluntas. Solent quædam, cùm futuram virginem spoponderint, pullâ tunicâ eam induere & furvo operire pallio, auferre linteamina, nihil in collo, nihil in capite auri sinere. Reverà bono consilio, ne habere discat in tenero, quod posteà ponere compellatur. Aliis verò contrà videtur. Quid enim, aiunt, si ipsa nō habuerit, habentes alias non videbit: φιλόκοσμον genus femineum est: multasque etiam insignis pudicitiæ, quamvis nulli virorum, tamen sibi scimus libenter ornari. Quin potiùs habendo satietur: & cernat laudari alias, quæ ista non habeant: meliusque est, ut satiata contemnat, quam non habendo habere desideret. Tale verò quid & Israëlitico fecisse vides populo Dominum, ut cupientibus Ægyptias carnes, usque ad nauseam & vomitum præberet examina coturnicum: multosque sæculi reperies homines faciliùs carere expertâ

Exod. 20

Supra ad Lætā

Mulieres semper amant ornamētum.

Exod. 16

corporis voluptate, quàm eos, qui à pueritiâ libidinem nesciant. Ab aliis enim nota calcari, ab aliis ignota appeti: illos vitare pœnitendo suavitatis insidias, quas fugerunt: hos *Prov. 5.* carnis illecebras, dulci titillatione corporis blandientes dum mella putant, venena noxia reperire. Mel enim distillare labia meretricis, quod ad tempus impinguat vescentium fauces, & posteà felle amarius invenitur. Unde & *Levit.* in Domini sacrificiis mel non offerunt: ceráque contemptâ, quæ mellis hospitium est, oleum accenditur in templo Dei, quod de *Exod. 12.* amaritudinibus comedi in azymis sinceritatis, *1. Cor. 5.* & veritatis jubetur: quas qui habuerit, in sæculo persecutionem sustinebit. Unde & Propheta mystice cantat: Sedebam solus: quia *Hier. 15.* amaritudine repletus sum. Quid igitur? Luxuriandum est in adolescentiá, ut posteà luxuria fortiùs contemnatur? Absit verò, inquiunt. *1. Cor. 7.* Unusquisque enim, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Circuncisus quis, id est, *Gen 3.* virgo vocatus est: non adducat præputium, hoc est, non quærat pelliceas tunicas nuptiarum, quibus Adam, ejectus de paradiso virginitatis, indutus est. In præputio quis vocatus est, hoc est, habens uxorem, & matrimonii pelle circundatus: non quærat virginitatis & æternæ pudicitiæ nuditatem, quam semel habere desiit: sed utatur vase suo in sanctificatione, & pudicitia: bibatque de fontibus suis: & non quærat cisternas luparum dissipatas: quæ putissimas aquas pudicitiæ continere non possunt. Unde & idem Paulus in eodem capitulo, de virginitate & nuptiis disputans, servos carnis vocat in matrimonio constitutos, liberos eos, qui absque jugo nuptiárum totâ Domino serviunt libertate. Quod loqui- *1. Cor. 7.*

Virginitatis professio non deserenda. *Hier. 2.*

mur, non in universum loquimu, sed in parte tractamus: nec de omnibus, sed quibusdam dicimus. Ad utrumque enim sexum, non solùm ad vas infirmum noster sermo dirigitur. Virgo es: quid te mulieris delectat societas? quid fragilem & subtilem ratem magnis cõmittis fluctibus, & grande periculum navigationis incertæ securus ascendis? Nescis quid desideres, & tamen sic ei jungeris, quasi aut ante desideraveris; aut, ut levissimè dicam, posteà desideraturus sis. Sed ad ministerium iste sexus est aptior. Elige ergo anum deformem: elige probatæ in Domino continentiæ. Quid te adolescentula, quid pulchra, quid luxuriosa delectat? Uteris balneis: cute nitida, rubicundis genis incedis: carnibus vesceris: affluis divitiis, pretiosâ veste circundaris: & juxta serpentem mortiferum securè dormire te credis? At non habitas in eodem hospitio. In nocte dumtaxat: ceterùm totos dies in hujus confabulatione consumis. Quare solus cum solâ, & non cum arbitris sedes: ut cùm ipse non pecces, aliis peccare videaris: ut exemplo sis miseris qui nominis tui auctoritate delinquant? Tu quoque virgo, vel vidua, cur tam longo sermone viri retineris? cur cum solo relicta non metuis? saltem alvi te, & vesicæ cogat necessitas, ut exeas foras: ut deseras in hac re eum, cum quo licentius, quàm cum germano multo inverecundiùs, quàm cũ marito, egisti. Sed de scripturis sanctis aliquid interrogas. Interroga publicè, audiant pedisequæ, audiant comites tuæ. Omne, quod manifestatur, lux est. Bonus sermo secreta non quærit, quin potius delectatur laudibus suis, & testimonio plurimorum. Magister egregius contemnit viros, despicit fratres, & in unius mulierculæ

secretâ eruditione desudat. Declinavi parumper de meâ disputatione, aliorum occasione, & dum infantem Pacatulam instituo, immò & nutrio, multarum subito mihi (malè pacatarũ bella suscepi. Revertar ad propositum. Sexus femineus suo jungatur sexui: nesciat, immò timeat cum pueris ludere. Nullum impudicum verbũ noverit: & si forte in tumultu familiæ discurrentis aliquid audiat, non intelligat. Matris nutum pro verbis, ac monitis, & pro imperio habeat. Amet ut parentem, subjiciatur ut dominæ, timeat ut magistram. Cùm autem virgunculam rudem, & edentulam septimus ætatis annus exceperit, & cœperit erubescere, scire quid taceat, dubitare quid dicat: discat memoriter psalterium: & usque ad annos pubertatis libros Salomonis, Evangelia, Apostolos, & Prophetas sui cordis thesaurum faciat: nec liberius procedat ad publicum, nec semper Ecclesiarum quærat celebritatem: in cubiculo suo totas delicias habeat. Numquam juvenculos, numquã cincinnatos videat; vocis dulcedines per aurem animam vulnerantes, puellarumque lascivia repellantur: quæ quantò licentiùs adeunt, tantò difficiliùs evitantur: & quod didicerunt, secreto docent, inclusamque Danaën vulgi sermonibus violant. Sit ei magistra comes, pædagoga custos, non multo vino dedita, non juxta Apostolum, otiosa, atque verbosa, sed sobria, gravis, lanifica, & ea tantum loquens, quæ animum puellarem ad virtutem instituant. Ut enim aqua in areolâ digitum sequitur præcedentem: ita ætas mollis & tenera in utramque partem flexibilis est, & quocunque duxeris, trahitur. Solent lascivi, & cõptuli juvenes blandimẽtis, affabilitate, munuscu-

Ovidius in metamorphe.

1. Tim. 3.

lis aditum sibi per nutrices, aut alumnas quærere, & cum clementer intraverint, de scintillis incendia concitare, paulatimque proficere ad impudentiam, & nequaquam posse prohiberi; illo in se versiculo comprobato: Ægrè reprehendas, quod sinis consuescere. Pudet dicere, & tamen dicendum est: Nobiles feminæ, quæ nobiliores habuêre neglectui procos, vilissimæ côditionis hominibus & servulis copulantur, ac sub nomine religionis, & umbra continentiæ, interdum deserunt viros Helenæ,
Sezono. li. sequuntur Alexandros, nec Menelaos pertimescunt. Videntur hæc, planguntur, & nô vindicantur: quia multitudo peccantium peccandi licentiam subministrat. Proh nefas! orbis terrarum ruit, in nobis peccata non ruunt, Urbs inclyta, & Romani imperij caput, uno hausta est incendio: nulla est regio, quæ non exules Romanos habeat. In cineres ac favillas sacræ quondam Ecclesiæ conciderunt, & tamê studemus avaritiæ. Vivimus quasi alterâ die morituri, & ædificamus quasi semper in
Levit. 10 hoc sæculo victuri. Auro parietes, auro la-
Exod. 32 quearia, auro fulgent capita columnarum: & nudus, atque esuriens ante fores nostras Christus in paupere moritur. Legimus Aaron pontificem isse obviam furentibus flammis, & accenso thuribulo, Dei iram cohibuisse: stetit inter mortem & vitam sacerdos magnus: nec ultra vestigia ejus ignis procedere ausus est. Moysi loquitur Deus: Dimitte me, & delebo populum illum. Quando dicit, Dimitte me, ostendit se teneri posse, ne faciat quod minatus est. Dei enim potentiam servi preces impediebant. Quis putas, ille suo cælo est, qui nunc iræ Dei possit occurrere? qui obviare
Rom. 9. flammis, & cum Apostolo dicere: Optabam

ego anathema esse pro fratribus meis? Pereunt cum pastoribus greges: quia sicut populus, sic sacerdos. Moyses compassionis loquebatur affectu: Si dimittis populo huic, dimitte: sin autem, dele me de libro tuo. Vult perire cum pereuntibus, nec propriâ salute contentus est. Gloria quippe regis, multitudo populi. His Pacatula nostra nata est temporibus, inter hæc crepundia primam carpit ætatem, antè lacrymas scitura, quàm risum: prius fletum sensura, quàm gaudium: necdum introitus, jam exitus: talem semper putet fuisse mundum: nesciat præterita, fugiat præsentia, futura desideret. Hæc ut tumultuario sermone dictarem, & post neces amicorum, luctumque perpetuum infanti senex longo post silentio scriberem, tua, Gaudenti frater, impulit charitas: maluique parùm quàm nihil omninò, poscenti dare: quia in altero voluntas oppressa luctu, in altero amicitiæ dissimulatio est. Esa. 24. Exod. 32.

ARGUMENTUM.

Eustochium sola ex omnibus liberis Paulæ, nobilis apud Romanos matrona, perpetuam virginitatem professa, matrem usque in Bethlehem, ubi sanctissimè cum virginibus in monasterio ambæ vixerunt, secuta est. Hanc nunc D. Hieronymus docet, quomodo custodire virginitatem debeat: eosque qui castitatis specie ventri, avaritiæque inserviunt, acriter intereà reprehendit.

HIERONYMUS ad Eustochium de custodia virginitatis.

EPISTOLA XVII.

AUdi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere populum tuum, & domum patris tui: & concupiscet Rex decorem Psa. 44.

tuum. Hæc idcircò domina mi Eustochium, scribo (dominam quippè vocare debeo sponsam Domini mei) ut ex ipso principio lectionis agnosceres; non me nunc laudẽ virginitatis esse dicturum, quam probasti optimam, & consequuta es: nunc enumeraturum molestias nuptiarum, quomodò uterus intumescat, infans vagiat, cruciet pellex, domus cura solicitet & omnia quæ putantur bona, mors extrema præcidat: sed ut intelligeres tibi exeunti de Sodomâ timendum esse Loth uxoris exemplum. Nolo tibi venire superbiã de proposito, sed timorẽ. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. Magnis inimicorũ circundamur agminibus: hostiũ plena sunt omnia. Quandiu hoc fragili corpore detinemur, quamdiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus adversus carnem, & caro adversus spiritum, nulla est certa victoria. Adversarius noster diabolus tanquã leo rugiens, aliquem devorare quærés circuit. Si Apostolus vas electionis & separatus in Evangelium Christi, ob carnis aculeos & incentiva vitiorum reprimit corpus suum & servituti subjicit, ne aliis prædicans, ipse reprobus inveniatur: & tamen videt aliam legem in membris suis repugnantem legi mẽtis suæ, & captivum se in legẽ duci peccati: Si post nuditatem, jejunia, fames, carcerem, flagella, supplicia, in semetipsum reversus exclamat. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus: tu te putas securam esse debere? Cave quæso, ne quando de te dicat Deus: Virgo Israël cecidit, & non est qui suscitet eam. Audẽter loquar: Cùm omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœnâ, sed non

Ad timorem hortatio.

Virginitas amissa irrecuperabilis.

vult coronare corruptam. Timeamus illam prophetiã, ne in nobis etiam cõpleatur, Virgines bonæ deficient. Observa quid dicat, Et virgines bonæ deficient: quia sunt & virgines malæ. Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo. Perit ergo & mente virginitas. Istæ sunt virgines malæ, virgines carne, non spiritu: virgines stultæ, quæ oleum non habentes, excluduntur à sponso. Si autem & illæ quæ virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum non salvantur: quid fiet illis, quæ prostituerunt membra Christi, & mutaverunt templum S. Spiritus in lupanar? Si quid itaque in me potest esse consilij, si experto creditur, hoc primùm moneo, hoc obtestor, ut sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc adversus adolescentiã prima arma sunt dæmonum. Nõ sic avaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio. Vinum & adolescentia duplex incẽdium voluptatis. Quid oleum flammæ adiicimus? quid ardenti corpusculo fomenta igniũ ministramus? Noë vinum bibit, & inebriatus est. Mãducavit populus & bibit, & surrexerũt ludere. Daniel desideriorũ vir appellatus est, quia panem desiderij non manducavit & vinũ concupiscentiæ non bibit. Innumerabilia sunt de scripturis divina responsa, quæ gulam dãnant & simplices cibos probent. Ex quo solicitè providendũ est, ut quos saturitas de Paradiso expulit, reducat esuries. Quòd si volueris respondere, de nobili stirpe generatam, sẽper in deliciis, semper in plumis, non posse à vino & esculentioribus cibis abstinere, nec his legibus vivere, districtiùs respondebo: Vive, ergo lege tuâ, quæ Dei nõ potes. Nõ quòd Deus universitatis creator & Dñs, intesti-

Vinum virgo fugiat.

Danielis abstinentia.

norum nostrorum rugitu & inanitate ventris, pulmonisque delectetur ardore: sed quod aliter pudicitia tuta esse non possit. Piget dicere, quot quotidiè virgines ruant, quantas de suo gremio mater perdat Ecclesia: super quæ sydera inimicus superbus ponat thronum suũ. Explosis & exterminatis his quæ nolunt esse virgines, sed videri, nũc ad te mihi omnis dirigatur oratio: quæ quanto prima Romana virgo nobilis esse cœpisti, tantò tibi ampliùs laborãdum est, ne & præsentibus bonis careas & futuris. Nolo habeas consortiũ matronarum: nolo ad nobilium domos accedas: nolo te frequenter videre, quod contemnẽs virgo esse voluisti. Ad hominis conjugẽ Dei spõsa properas. Disce in hac parte superbiã sanctam: scito te illis esse meliorẽ. Sint tibi sociæ, quas jejunia tenuãt, quibus pallor in facie est, quas & ætas probavit & vita. Esto subjecta parentibus, imitare sponsum tuum. Raró sit egressus in publicum. Nunquam causa deerit procedẽdi, si semper quando necesse est, processura sis. Sit tibi moderatus cibus, & nunquam venter expletus. Plures quippe sunt, quæ cum vino sint sobriæ, ciborum largitate sunt ebriæ. Ad orationem tibi nocte surgenti non indigestio ructũ faciat, sed inanitas. Crebriùs lege: disce quamplurima. Tenẽti codicẽ somnus obrepat, & cadentem faciem pagina sancta suscipiat. Sint tibi quotidiana jejunia, & refectio satietatem fugiens. Si quando senseris exteriorẽ hominem florem adolescẽtiæ suspirare, & accepto cibo cùm te in lectulo cõpositam dulcis libidinum pompa concusserit, arripe scutum fidei, in quo ignitæ diaboli extinguũtur sagittæ. Carnis amor Spiritus amore superatur: desiderium desiderio restinguitur. Lava per sin-

Quia hominum consortia virgini cavenda

Quomodo libidini resistendũ.

gulas noctes lectum tuū, lacrymis tuis stratū tuum riga. Vigila, & esto sicut passer in solitudine. Ne declines aurem tuam in verba malitiæ. Sæpè enim indecens aliquid loquentes, tentant mentis arbitrium, si libenter audias virgo quod dicitur: si ad ridicula quæque solvaris. Naturali ducimur malo: adulatoribus nostris libenter favemus, ad laudem suam intrinsecùs anima lætatur. Sponsa Christi arca est testamenti, intrinsecùs & extrinsecùs deaurata, custos legis Domini. Sicut in illa nihil aliud fuit, nisi tabulæ testamenti, ita & in te nullus sit extrinsecus cogitatus. Maria bonam partem elegit, quæ non auferetur ab eâ, Esto & tu Maria, cibis præferto doctrinā. Sorores tuæ cursitent, & quærant quomodo Christum hospitem suscipiant. Tu semel sæculi onere projecto, sede ad pedes Domini & dic, Inveni quem quærebat anima mea: tenebo eum, & non dimittam: Semper te cubiculi tui secreta custodiant, semper tecum sponsus ludat intrinsecus. Oras: loqueris ad sponsum. Legis: ille tibi loquitur. Dina egressa corrumpitur. Nolo te sponsum quærere per plateas: nolo te circumire angulos civitatis. Foris vagentur virgines stultæ: tu intrinsecus esto cum sponso. Cum facis eleemosynam, Deus solus videat. Cum jejunas, læta sit facies tua. Vestis nec satis munda, nec sordida, & nulla diversitate notabilis. Nec satis religiosa velis videri, nec plus humilis quā necesse est, ne gloriam fugiendo quæras. Plures enim paupertatis, misericordiæ, atque jejunij arbitros declinantes, hoc ipso cupiūt placere, quòd placere contemnunt: & mirum in modum laus dum vitatur, appetitur. Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ munditiæ conveniunt

Non audiendi mali & adulatores.

Virgo amet secessum.

Christiano. Si quid ignoras, si quid de scripturis dubitas, interroga eum, quem vita commendat, excusat ætas, fama non reprobat. Aut si non est qui possit exponere, meliùs est aliquid nescire securè, quàm cum periculo discere. Si quæ ancillulę sunt comites propositi tui, ne erigaris adversus eas, ne infleris ut domina. Unũ sponsum habere cœpistis, simul psallitis, Christi simul corpus accipitis: cur mensa diversa sit: Provocentur & aliæ: honor virginum sit invitatio ceterarum. Quòd si aliquam senseris infirmiorẽ in fide, suscipe, consolare, blandire, & pudicitiã illius fac lucrum tuum. Avaritiæ tibi quoque vitandum est malum: non ut aliena non appetas(hoc enim & publicæ leges puniunt) sed quòd tua, quæ sunt aliena, non serves. Aliena nobis auri argentiq; sunt pondera, nostra possessio spiritualis est. Nemo potest duobus dominis servire. Cogitatio victus spinæ sunt fidei: radix avaritiæ cura gentiliũ. Terram & cœlum despiciens, & Christo copulata cãtabis, Pars mea Dominus. Post hæc quamquã Apostolus orare nos semper jubeat, & sanctis etiã ipse sit somnus oratio, tamen divisas orandi horas debemus habere: ut si fortè aliquo fuerimus opere detẽti, ipsum nos ad officiũ tempus admoneat. Horam tertiam, sextam, nonam, diluculum quoque & vesperã nemo est qui nesciat. Nec cibi sumãtur, nisi oratione præmissa: nec recedatur à mẽsa, nisi referatur Creatori gratia. Noctibus bis terque surgendum: revolvenda quæ de scripturis memoriter retinemus. Egredientes de hospitio armet oratio: regredientibus de plateâ oratio occurrat antequã sessio: nec priùs corpusculum requiescat, quàm anima pascatur. Ad omnem actum, ad omnem incessum

Qui doctores à virgine consulẽdi.

Contra avaritiam.

Orandi tempora dividẽda.

Oratio semper adhibenda.

ſam manus pingat crucem. Propone tibi beatam virginem Mariã, quæ tantæ extitit puritatis, ut mater Domini eſſe mereretur. Ad quam cùm Gabriel angelus in viri ſpecie deſcendiſſet dicens: Ave gratia plena, Dominus tecum, conſternata & conterrita reſpondere nõ potuit. Nunquã enim à viro fuerat ſalutata. Denique nuncium diſcit & loquitur: & quæ hominem formidabat, cum Angelo fabulatur intrepida. Potes & tu mater eſſe Domini. Accipe tibi donum magnum, novũ, & ſcribe in eo: & poſtquam conceperis in utero & pepereris filiũ, dic, A timore tuo concepimus Domine, & doluimus, & peperimus ſpiritũ ſalvationis tuæ, quem fecimus ſuper terrã. Tunc & filius tuus tibi reſpondebit, Ecce mater mea & fratres mei. Hæc omnia quæ digeſſimus dura videbuntur ei, qui non amat Chriſtum. Qui autem omnem ſæculi pompam pro purgamento habuerit, & vana duxerit univerſa ſub ſole: ut Chriſtum lucrifaciat: qui cõmortuus eſt Domino ſuo, & conſurrexit, & crucifixit carnem cum vitiis & concupiſcentiis, liberè proclamabit, Quis nos ſeparabit à charitate Dei? Quis ſanctorum ſine certamine coronatus eſt quære, & invenies ſingulos adverſa perpeſſos. Solus in deliciis Salomon fuit, & forſitã ideò corruit: Quem enim diligit Dominus, corripit: caſtigat autem omnem filium quem recipit. Nonne meliùs eſt brevi tẽpore dimicare, ferre vallum, arma ſumere, laceſſere ſub loricâ, & poſteà gaudere victorem, quàm impatientiâ unius horæ ſervire perpetuo? Nihil amantibus durum eſt: nullus difficilis cupienti labor eſt. Amemus Chriſtum, ejuſque ſemper quæramus amplexus: & facile videbitur omne difficile. Brevia putabimus univerſa

Difficultates in via Dei ſuppranda.

quæ longe sunt. Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nisi vim feceris, cœlorum regna non capies. Quotiescunque te vana sæculi delectavit ambitio, quoties in mundo aliquid videris gloriosum, ad paradisum mente transgredere: esse incipe quod futura es: & corpore pariter ac mente multa clamabis, & dices: Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, & flumina non operient eam.

ARGUMENTUM.

Hieron. jussu à Juliana matre, & Proba avia rogatus Demetriadem virginem docet, quemadmodum vitam & virginitatem custodire debeat.

AD DEMETRIADEM de servandâ virginitate.

EPISTOLA XVIII.

INter omnes materias, quas ab adolescentiâ usque ad hanc ætatem, vel meâ, vel notariorum scripsi manu, nihil præsenti opere difficilius. Scripturus enim ad Demetriadem, virginem Christi, quæ & nobilitate, & divitiis prima est in orbe Romano, si cuncta virtutibus ejus congrua dixero, adulari putabor: si quædam subtraxero, ne incredibilia videantur, damnū laudibus ejus mea faciet verecundia. Quid igitur faciam? quod implere nō possum, negare non audeo: tanta est aviæ ejus & matris, insignium fœminarum, in jubendo auctoritas, in petendo fides, in extorquendo perseverātia. Neque enim ut novum & præcipuum quiddam à me flagitant, cujus ingenium in hujuscemodi materiis sæpe detritum est; sed ne vocis meæ pro parte desit testimonium in ejus virtutibus explicandis, cujus, ut beati oratoris utar sententiâ, spes magis laudanda, quam res est quamquam puellares annos dici

ardore superarit, & in se cœperit, ubi alii finiere, perfectæ consummatione virtutis. Sit procul obtrectatio, facessat invidia: nullum in ambitione sit crimen: ignoti ad ignotam scribimus, dumtaxat juxta faciem corporalem, alioquin interior homo pulchrè sibi cognitus est, illà notitià, quà & Paulus Apostolus Colossenses, multosque credentium noverat quos ante non viderat. Quantum sit apud me meritum immò miraculum virginis nostræ, hinc poterit æstimari, quòd occupatus in explanatione templi Ezechielis, quod opus in omnibus scripturis sanctis vel difficillimum est, & in ea parte delubri, in qua sancta sanctorum, & thymiamatis altare describitur, malui paulisper hoc uti diverticulo; ut de altari transirem ad altare, & hostiam vivam, placentem Deo, ac sine ulla macula, æternæ pudicitiæ consecrarem. Scio, quòd ad imprecationem pontificis flammeum virginale sanctam operuerit caput: & illud Apostolicæ vocis insigne celebratum sit: Volo autem vos omnes virginé castam exhibere Christo.
Quando astitit regina à dextris ejus, in vesti- 2. Cor. 12
tu deaurato, circundata varietate. Quà veste Psal. 48.
polymità, & multarum virtutum diversitate Gen. 37.
contexta, indutus fuit & Joseph, & regum Cant. 1.
quondam utebantur filiæ. Unde & ipsa spon- Psal. 44.
sa lætatur, ac dicit: Introduxit me rex in cubiculum suum, sodaliumque respondet chorus: Omnis gloria filiæ regis intrinsecùs. Sed & nostra oratio dabit aliquid emolumenti. Equorum cursus favore pernicior fit: pugilum fortitudo clamoribus incitatur: paratas ad prælium acies, strictosque mucrones, sermo Imperatoris accendit. Igitur & in opere præsenti avia quidem, materque plantaverunt:

incrementũ dabit Rhetorum disciplina est ab avis, & atavis, & omni retrò nobilitate ornare, quem laudes: ut ramorum sterilitatem radix fecunda compenset: & quod in fructu non teneas, mireris in trunco. Scilicet nunc mihi Proborum, & Olibriorum clara repetenda sũt nomina, & illustris Anitij sanguinis genus: in quo aut nullus, aut rarus est, qui non meruerit consulatum: aut proferédus Olibrius virginis nostræ pater, quem, immaturâ morte subtractum, Roma congemuit. Vereor plura dicere, ne sanctæ matris vulnus exasperem, & virtutum ejus recordatio, fiat doloris instauratio. Pius filius, vir amabilis, clemens dominus, civis affabilis, consul quidem in pueritia, sed morum bonitate senator illustrior Felix morte sua, qui non vidit patriam corruentem: imò felicior sobole, qui Demetriadis proaviæ nobilitatem insigniorem reddidit, Demetriadis filiæ perpetuâ castitate. Verum quid ago? oblitus propositi, dum admiror juvenem laudavi aliquid bonorum sæcularium, cùm in eo mihi virgo magis nostra laudanda sit, quòd hæc universa contempserit: quod se non nobilem, non divitiis præpollentem, sed hominem cogitavit. Incredibilis animæ fortitudo, inter gemmas & sericum, inter eunuchorum & puellarum catervas, & adulationem ac ministeria familiæ perstrepentis, & exquisitas epulas, quas amplæ domus præbebat abũdãtia, appetisse eam jejuniorum laborem, asperitatem vestium, victus continentiam; legerat enim Domini verba dicentis: Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Stupebat
Matt. 1. ad conversationem Heliæ, & Joãnis Baptistæ:
4. Reg. quorum uterq; zonâ pelliceâ astrinxit & mor-
Matt. 11 tificavit lumbos suos alter venisse narratur in

spiritu, & virtute Heliæ præcursor Domini, in utero prophetans parentis, & ante diem judicii judicis voce laudatus. Annæ filiæ Phanuelis mirabatur ardorem, quæ orationibus atque jejuniis usque ad ultimam senectutem in templo Domino serviebat. Quatuor virginum filiarum Philippi desiderabat chorum: & unam se illarum esse cupiebat, quæ pudicitiâ virginali, prophetiæ gratiam consecutæ sunt. His & huiuscemodi cogitationibus pascebat animum, nihil ita metuens, quàm aviam, matremque offendere: quarum cùm incitaretur exemplo, voluntate, & studiis terrebatur, non quòd displiceret eis sanctum propositum, sed quòd pro rei magnitudine, optare id, & appetere non auderent. Æstuabat Christi tyruncula: oderat ornatum suum: & cum Hester loquebatur ad Dominum: Tu nosti, quòd oderim insigne capitis mei, hoc est, diadema, quo utebatur quasi regina, & tantæ ducam immunditiæ, velut pannum menstruatæ. Ajunt sanctæ & nobiles feminæ, quæ eam viderunt, quæ norunt, quas de littore Galliarum ad habitationem sanctorum locorum, hostium per Africam compulit sæva tempestas, noctibus & secretò, conSciis tantùm virginibus Dei, quæ in matris, & aviæ comitatu erant, numquam eam linteaminum, numquam plumarum usam mollitie, sed ciliciolum in nudâ humo habuisse pro stratu, jugibus faciem rigasse lacrymis, Salvatoris mente genibus advolutam, ut suum reciperet propositum, ut impleret desideriū, ut aviæ animum matrisque molliret. Quid ultrà differo? cùm jam nuptiarum appropinquaret dies, & futuro matrimonio thalamus pararetur, secretò & absque arbitris, noctemque ha-

Luc 2.
Act. 21.
Hest. 1. 15.

bens pro solatio, talibus se fertur armasse consiliis: Quid agis Demetrias? cur pudicitiã tanto pavore defendis? libertate opus est, & audaciâ: quæ si in pace metuis, quid faceres in martyrio perpetiendo? quæ tuorum vultũ ferre non potes, quomodò sustineres tribunalia persecutorum? Si te virorum exempla non provocant, hortetur, faciatque securam beata martyr Agnes, quæ & ætatem vicit, & tyrannum: & titulum castitatis martyrio consecravit. Nescis misera, nescis cui virginitatem tuã debeas. Dudum inter barbaras tremuisti manus: aviæ, matrisque sinu, & pallis tegebaris: vidisti te captiva, & pudicitiam tuam non tuæ potestatis: horruisti truces hostium vultus: raptas virgines Dei, gemitu tacito cõspexisti: urbs tua, quondam orbis caput, Romani populi sepulchrũ est: & tu in Libyco litore exulem virum, exul ipsa accipies? quam habitura pronubam? quo deducenda comitatu? Stridor Punicæ linguæ procacia tibi Fescennina cantabit. Rumpe moras omnes, Perfecta Dei dilectio foras mittit timorem. Assume scutum fidei, loricam justitiæ, galeam salutis: procede ad præliũ. Habet & pudicitia servata martyrium suum. Quid metuis aviam? quid formidas parentem? forsitan & ipsæ velint, quod te velle non credunt. His, & aliis compluribus inflammata stimulis, omnem corporis cultum, & habitum sæcularem, quasi propositi sui impedimenta, projecit. Pretiosa monilia, & graves censibus uniones, ardentesque gemmæ, redduntur scriniis: vili tunicâ induitur: viliori tegitur pallio: & insperata aviæ genubus repentè provolvitur, fletu tantùm, & planctibus, quæ esset, ostendit.* Obstupuit sancta & gravis femina, alienum habitum in nepte conspiciens:

Ioan. 4
Eph. 6.

* Alias ostendẽs.

mater gaudio ſtabat attonita:utraque verum non credere,quod verum eſſe cupiebat: hæſit vox faucibus, & inter ruborem, & pallorem, metumque atque lætitiam,cogitationes variæ nutabant. Succumbendum eſt huic loco, neque narrare aggrediar, quod dicendo minus faciam. Ad explicandam incredibilis gaudij magnitudinem & Tulliani fluvius ſiccaretur ingenij, & contortæ Demoſthenis, vibratæque ſententiæ, tardiùs, languidiúſque ferrentur. Quidquid poteſt cogitare animus, quidquid ſermo poteſt explicare,illo in tempore factum eſt. Certatim in oſcula neptis, & filiæ mater, & avia ruunt: ubertim flere præ gaudio, jacentem manu attollere, amplexarique trepidantem: agnoſcere in illius propoſito mentem ſuam, & gratulari, quòd nobilem familiā virgo virginitate ſuâ nobiliorem faceret,inveniſſe eam, quod præſtaret generi,quod Romanæ urbis cineres mitigaret. Jeſu bone,quid illud in totâ domo exultationis fuit?Quaſi ex radice fecundâ multæ ſimul virgines pullularunt:exemplumque patronæ, & dominæ ſecuta eſt clientum turba, atque famularum.Per omnes domos fervebat virginitatis profeſſio:quarum cùm impar eſſet in carne conditio, unum erat præmium caſtitatis,parum loquor.Cunctæ per Africam Eccleſiæ quodam exultavere tripudio:non ſolùm ad urbes, oppida, viculoſque, ſed ad ipſa quoque magalia * celebris fama penetravit: omnes inter Africam, Italiamque inſulæ hoc rumore repletæ ſunt, & inoffenſo pede longiùs gaudia cucurrere. Tunc lugubres veſtes Italia mutavit,& ſemiruta urbis Romæ mœnia, priſtinum ex parte recepere fulgorem, propitiatura ſibi exiſtimantes Deum,in alumnæ

* *Alias, mapalia*

conversione perfectâ. Putares extinctam Gothorum manum, colluviem perfugarum atq; servorum Domini desuper intonantis fulmine concidisse. Non sic post Trebiam, Trasymenum, & Cannas, in quibus locis Romanorum exercituum cæsa sunt millia, Marcelli primũ apud Nolã prælio se populus Romanus erexit: minori prius gaudio strata Gallorum agmina, auro redempta nobilitas, & seminarium Romani generis in arce cognovit. Penetravit hic rumor orientis littora: & in mediterraneis quoq; urbibus Christianæ gloriæ triumphus auditus est. Quæ virginum Christi non hujus se societate jactavit? quæ mater nostuum, Juliana, beatum clamavit uterum? Incerta apud infideles sint præmia futurorum. Plus interim recepisti virgo, quam obtulisti. Quam sponsam hominis una tantum provincia noverat, virginem Christi totus orbis audivit. Solent miseri parentes, & nam plenæ fidei Christiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inveniunt, virginitati tradere: Tanti, ut dicitur, vitiũ: quanti margaritum? Certè, qui religiosiores sibi videntur, parvo sumptu, & qui vix ad alimenta sufficiat, virginibus dato omnem censum in utroque sexu sæcularibus liberis largiũtur. Quod nuper in hac urbe dives quidã fecit presbyter, ut duas filias in proposito virginali inopes relinqueret, & aliorum ad omnem copiam filiorum luxuriæ, atque deliciis provideret. Fecerunt hoc multæ, proh dolor! nostri propositi fœminæ: atque utinã rarum esset exemplum: quod quantò crebrius est, tantò istæ feliciores, quæ ne plurimarum quidem exempla secutæ sunt. Fertur, & omnium Christianorum laude celebratur, quid-

quid fuerat nuptiis præparatum, à sanctâ Christi Sinoride virgini traditum, nè sponso fieret injuria: immò ut dotata pristinis opibus veniret ad sponsum: & quod in rebus mundi periturum erat, domesticorum Dei sustentaret inopiam. Quis hoc credat? Proba illa, omnium dignitatum, & cunctæ nobilitatis in orbe Romano nomen illustrius, cujus sanctitas, & in universos effusa bonitas etiam apud barbaros venerabilis fuit, quam trium liberorum, Probini, Olibrij & Probi, non fatigarunt ordinarij consulatus. Et cùm, incensis direptisque domibus, in urbe captivitas sit, nunc habitas venundare dicitur possessiones, & facere sibi amicos de iniquo mammonâ, qui se recipiant in æterna tabernacula, ut erubescant omnes Ecclesiastici ministerij gradus, & cassa nomina monachorum emere prædia, tantâ nobilitate vendente. Vix barbarorum effugerat manus, & avulsas de complexu suo virgines fleverat, cum subitò intolerabili, quod numquam timuerat, amantissimi filij orbitate percutitur, & quasi futura virginis Christi avia, spe futurorum mortiferum vulnus excepit, probans in se verum esse, quod in lyrico carmine super justi præconio dicitur: Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ. Legimus in volumine Job: Adhuc isto loquente, venit alius nuncius. Et in eodem: Tentatio, sive ut melius habetur in Hæbræo, militia, est vita hominis super terram. Ad hoc enim laboramus, & in sæculi hujus periclitamur militiâ, ut in futuro sæculo coronemur. Nec mirum hoc de hominibus credere, cùm Dominus ipse tentatus sit. Et de Abrahâ scriptura testatur, quòd Deus tentaverit eum. Quam ob causam & Apostolus loquitur: Gau-

Luc. 16.
Iob. 1. 7.
Matt. 4.
Gen 22.
Rom. 5.

dentes in tribulatione, scientes, quòd tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit. Et in alio loco: Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus, ut oves occisionis. Et Esaias hujuscemodi homines cohortatur, dicens: Qui ablactati estis à lacte, qui avulsi ab ubere, tribulationem super tribulationem expectare spem super spem. Non sunt condignæ passiones hujus tẽporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Cur ista replicaverim, sequens sermo monstrabit. Quæ de medio mari fumantẽ viderat patriã, & fragili cymbæ salutem suam suorumque commiserat, crudeliora invenit Africæ litora. Excipitur enim ab eo, quem nescias, utrum avarior, an crudelior fuerit: cui nihil dulce præter vinum, & pretium: & qui, sub occasione partium clementissimi principis, sævissimus omniũ extitit tyrannorum: Et ut aliquid loquar de fabulis poëtarum, quasi Orcus in tartaro, non tricipitẽ, sed multorum capitum habuit Cerberum, qui cuncta traheret, ac laceraret. Hinc matrum gremiis abducere pactas, negotiatoribus & avidissimis mortalium Syris, nobiliũ puellarũ nuptias vendere, non pupillarum, non viduarum, non virginum Christi inopiæ parcere, magisque manus rogantium spectare, quàm vultus. Hanc feram Charibdim, Scyllamque succinctam multis canibus fugiens, barbaros matrona sustinuit, qui nec naufragiis parcerent, nec captivitatibus flecterentur. Imitare crudelis saltem hostẽ Romani imperij. Brenus nostri temporis, tantum

Rom. 8.

Esai. 28.

Rom. 8.

quod invenerat, tu itaque quæris, quod non invenis. Et mirantur æmuli (virtus enim semper invidiæ patet) cur tantarum secum pudicitiam tacitâ proscriptione mercata sit: cùm & ille partem dignatus sit accipere, qui totum potuit auferre, & hæc quasi comiti negare non ausa sit, quæ se intelligebat sub nomine privatæ dignitatis tyranno servientem? Sentio me inimicorum patere morsibus, quòd adulari videar clarissimæ & nobilissimæ feminæ: qui accusare non poterunt, si me scient hucusque tacuisse. Neque enim laudavi in eâ umquam antiquitatem generis, divitiarum, & potentiæ magnitudinẽ, viro vivente, vel mortuo: quæ alij forsitan mercenariâ oratione laudaverint. Mihi propositũ est stylo Ecclesiastico laudare aviã virginis meæ, & gratias agere, quòd voluntatem ejus suâ adjuverit voluntate. Alioquin cellula monasterij, vilis cibus, vestisque contempta, & ætas vicina jam morti, brevisque temporis viaticum, carent omni assentationis infamiâ. Denique in reliquis partibus, omnis mihi sermo ad virginem dirigetur, & virginem nobilem, & nobilem non minùs sanctitate, quàm genere: cujus quantò sublimior assensus est, tantò lapsus periculosior. Unum illud tibi nata Deo, quæque omnibus unum prædicam, & repetens, iterúmque, iterumque monebo, ut animum tuum sacræ lectionis amore occupes, nec in bonâ terrâ pectoris tui, sementem lolij avenarumque suscipias: nè, dormiente patrefamilias, qui est *νοῦς*, id est, animus Deo semper adhærens, inimicus homo zizania superseminet, sed semper loquaris: In noctibus quæsivi quem diligit anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie? Et adhæsit post te ani-

Matt. 13 *Cant.* 3. *Psal* 62. *Hier.* 17.

ma mea: me suscepit dextera tua, Illudque Hieremiæ: Non laboravi sequens te: neque enim est dolor in Jacob, nec labor in Israël. Quando eras in sæculo, ea quæ erant sæculi, diligebas: polire faciem purpurisso, & cerussa ora depingere, ornare crinem, & alienis capillis turritum verticem struere. Ut taceam de inaurium pretiis, candore margaritarum, rubri maris profunda testantiũ, smaragdorum virore, ceauniorum flammis, hiacynthorum pelago, ad quæ ardent & insaniũt studia matronarum. Nunc autem, quia sæculum reliquisti, & secundo post baptismum gradu, inisti pactum cum adversario tuo, dicens ei: Renuncio tibi, diabole, & sæculo tuo, & pompæ tuæ, & operibus tuis. Serva fœdus, quod pepigisti, & esto consentiens, pactumque cu-
Mat. 22. stodiens cum adversario tuo, dum es in viâ hujus sæculi: ne fortè tradat te judici, & te de
Mat. 12. suo aliquid usurpasse convincat: tradatisque ministro, qui ipse est & inimicus, & vindex: & mittaris in carcerem & in tenebras exteriores, quæ quantò à Christo vere lumine separantur, tantò nos majori horrore circumdant, & non indè exeas, nisi solvas novissimũ quadrantem, id est, minimum quodque delictum; quia & pro otioso verbo reddituri sumus ra-
Eccl. 10. tionem in die judicii. Hæc dicta sint non infausto contra te vaticinio, sed pavidi cautiq; monitoris officio, ea quoque in te, quæ tuta sunt formidantis. Si spiritus, inquit, potestatẽ habentis ascenderit super te locum tuum ne
Psal 19. dimiseris. Quasi in procinctu, & in acie sta-
Ps. 103. mus semper ad pugnam. Vult nos loco movere hostis, & de gradu decedere, sed solidanda vestigia sunt, & dicendum: Statui supra petram pedes meos, & petra refugium leporibus.

Pro quo multi herinaceos legunt. Herinaceus animal parvum, & fugax, & spinatum sentibus prægravatum. Sed ideo Jesus spinis coronatus est, & nostra delicta portavit, & pro nobis doluit, ut de sentibus & tribulationibus feminarũ, ad quas dicitur: In anxietatibus, & doloribus pariet mulier; & ad virum conversio tua, & ipse tui dominabitur: rosa virginitatis, & lilia castitatis nascerentur. Unde & sponsus pascitur inter lilia, & inter eos, qui vestimenta sua non coinquinaverunt: virgines enim permanserunt, audieruntque præceptum: Candida sint semper vestimenta tua, & quasi auctor virginitatis, & princeps, loquitur confidenter: Ego flos campi, & lilium convallium. Petra igitur leporum est, qui in persecutionibus fugiunt de civitate, in civitatem. Nec timent illud propheticum: Periit fuga à me; Montes autem excelsi cervis, quorum colubri cibus sunt: quos educit puer parvulus de foramine, quando pardus & hœdus, requiescunt simul: & bos, & leo comedunt paleas, ut nequaquam bos discat feritatem, sed leo doceatur mansuetudinem. Revertamur ad propositum testimonium. Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris. Post quod sequitur: Quia curatio quiescere facit peccata maxima. Qui versiculus hunc habet sensum: Si in cogitationes tuas coluber ascenderit, omni custodiâ serva cor tuum. Et cum David canito: Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce servo tuo: ad peccatum maximum, quod opere perpetratur, nequaquam pervenies, sed incentiva vitiorum statim in mente jugulabis, & parvulos Babylonis allides ad petram: in quâ serpentis vestigia non repe-

Gen. 3. *Cant* 2. *Apoc.* 14 *Eccl* 9. *Cant.* 2. *Psa.* 141. *Esa* 11. *Eccl.* 10. *Psal.* 18. *Ps.* 136. *Psal.* 18.

riuntur, cautéque Domino promittes: Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo. Hoc est,
Exod. 40 quod alibi scriptura testatur: Peccata patrum reddam in filios, in tertiam & quartam generationem, ut cogitationes nostras, mentisque decretum non statim puniat, sed reddat in posteris, id est, in malis operibus, & in delictorũ perseverantiâ. Quoniam per Amos loquitur:
Amos 1. & 2. Super tribus & quatuor impietatibus illius, & illius civitatis, nonne aversabor eam? Hæc cursim, quasi de prato pulcherrimo sanctarum scripturarum, parvos flores carpsisse sufficiat pro commonitione tui: ut & claudas cubiculũ pectoris, & crebro signaculo crucis munias frontem tuam, ne exterminator Ægypti in te locum reperiat, sed primogenita, quæ
Exod. 12 apud Ægyptios pereunt, in tua mente salven-
Psal. 56. tur, & dicas cum Propheta: Paratum cor meũ
Esa. 23. Deus, paratum cor meum: cantabo & psallã. Exurge gloria mea, exurge psalterium, & cithara. Quam assumere jubetur & Tyrus, multis peccatorum confossa vulneribus: ut agat pœnitentiam, & maculas pristinæ fœditatis cum Petro amaris lacrymis abluat. Verùm nõ ignoremus pœnitentiam, ne facilè peccemus. Illa quasi secunda post naufragium miseris tabula sit: in virgine integra servetur navis.
1. Cor. 9. Aliud est, quærere, quod perdideris, aliud, possidere quod numquam amiseris. Unde & Apostolus castigabat corpus suum, & in servitutem redigebat, ne aliis prædicans, ipse reprobus inveniretur: corporisque ex personâ generis humani inflãmatus ardoribus loquebatur: Miser ego homo, quis me liberabit de
Rom. 7. corpore mortis hujus? Et iterùm: Scio quia non habitat in me, hoc est in carne

meâ bonum: velle etiam adjacet mihi: ut faciam autem bonum, nequaquam invenio. Neque enim, quod volo bonum, sed quod nolo malum, hoc facio. Et denuò: Qui in carne sunt Deo placere non possunt, Vos autem nõ estis in carne, sed in spiritu: si tamen spiritu Dei habitat in vobis: Post cogitationum diligentissimam cautionem, jejuniorum tibi arma sumenda sunt, & canendum cum David: Humiliavi in jejunio animam meam. Et Cinerem tanquam panem manducavi. Et, cùm molesti erant mihi, induebar cilicio. Eva per cibum ejecta est de paradiso. Helias quadraginta dierum exercitatus jejunio, igneo curru rapitur in cælum Moyses quadraginta diebus ac noctibus familiaritate & sermone Dei pascitur, in se verissimum probans quod dicitur: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Salvator generis humani, qui virtutum & conversationis suæ nobis reliquit exemplum, post baptismum statim assumitur à spiritu, ut pugnet contra diabolum, & oppressum, atque contritum tradat discipulis conculcandum. Unde & Apostolus loquitur: Deus autem conteret Satanam sub pedibus vestris velociter. Et tamen hostis antiquus, post quadraginta dierum jejunium, per cibum molitur insidias, & dicit: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. In lege, mense septimo post clangorem tubarum, decimo die mensis totius gentis Hebrææ jejunium est, & exterminatur illa anima de populo suo, quæ saturitatem prætulerit continentiæ. In Job scriptum est de dracone: Virtus ejus in lumbis ejus, & fortitudo illius super umbilicum ventris ejus. Adversum juvenes, & puellas ætatis ardore hostis noster abutitur, &

Rom. 8. Psal. 34. Ps. 101. Cant. 3. 3. Re. 19. 4. Reg. 2. Exod. 24 Deut. 8. Matt. 4. Rom. 16 Levi. 16 Iob. 38. Iac. 3.

Oſee 7. inflammat rotam nativitatis noſtræ, & implet illud Oſee : Omnes adulterantes, quaſi clibanus corda eorum, quæ Dei miſericordia, & jejuniorum frigore reſtringuntur. Hæc ſunt ignita diaboli jacula, quæ ſimul & vulnerant & inflammant, & à rege Babylonio tribus pueris præparantur, qui ſuccendit fornacem quadraginta novem cubitorum, habens & ipſe ſeptem hebdomadas ad perditionem, *Dan. 1. & 3. Deut. 6.* quas Dominus obſervari juſſerat ad ſalutem. Sed quo modo ibi quartus, ſpeciem habens quaſi filij hominis, immēſos mitigavit ardores, & inter camini æſtuantis incendium docuit flammas calorem amittere, & aliud oculis comminari, aliud præbere tactui : ſic & in animo virginali, rore cœleſti & jejuniorum frigore calor puellaris extinguitur : & in humano corpore, Angelorum impetratur converſatio: Quam ob rem & vas electionis de *1. Cor. 7.* virginibus ſe dicit Domini non habere præceptum : quia contra naturam, immò ultra naturam eſt, non exercere quod nata ſis : interficere in te radicem tuam, & ſola virginitatis poma decerpere : neſcire thorum, omnem virorum horrere contactum, & in corpore vivere ſine corpore. Neque verò immoderata tibi imperamus jejunia, & enormem ciborum abſtinentiam, quibus ſtatim corpora delicata franguntur, & antè ægrotare incipiunt, quàm ſanctæ converſationis jecerie fundamenta. Philoſophorum quoque ſententia eſt, μεσότητας ἀρετὰς, ὑπερβολὰς κακίας εἶναι : quod Latinus ita poteſt ſermo reſonare : moderatas eſſe virtutes : excedentes modum, atque menſuram, inter vitia deputari. Unde & unus de ſeptem ſapientibus : μηδὲν ἄγαν, id eſt, ne quid, ait, nimis. Quod tam celebre factum eſt,

ut comico quoque versu expressum sit. Sic debes jejunare, ut non palpites, & respirare vix possis, & comitum tuarum vel portaris, vel traharis manibus: sed ut fracto corporis appetitu, nec in lectione, nec in psalmis, nec in vigiliis solito quid minus facias. Jejunium non perfecta virtus, sed cæterarum virtutum fundamentum est, & sanctificatio, atque pudicitia: sine quâ nemo videbit Deum. Gradus præbet ad summa scandentibus nec tamen, si sola fuerit, virginem poterit coronare. Legamus Evangelium sapientium & stultarum virginum: quarum aliæ cubiculum sponsi ingrediuntur: aliæ, bonorum operum oleum non habentes, extinctis lampadibus excluduntur. Latus est super jejuniis campus: in quo & nos sæpè cucurrimus, & multorum proprij habentur libri; ad quorum te mittimus lectionem; ut discas, quid boni habeat continentia, & quid è contrario mali saturitas. Imitare spósum tuum. Esto aviæ matrique subjecta. Nullum virorum, & maximè juvenum nisi cum illis, videas. Nullum scias, quem illæ nesciant. Sæcularis quoque sententia est: Eadem velle, & eadem nolle, ea demum firma amicitia est. Ut appeteres virginitatem, ut Christi præcepta cognosceres, ut scires quid tibi expediret, quid eligere deberes, illarum te exempla docuerunt, sancta domi instruxit conversatio. Non igitur solum putes tuum esse, quod tuum est, sed earum, quæ suam in te expressere pudicitiam; & honorabilium nuptiarum, cubilisque immaculati pretiosissimum germinavere te florem, qui perfectos afferet fructus, si humiliaveris te sub potenti manu Dei, & scriptum semper memineris: Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Ubi au-

Mat. 25.

Iac. 4.

tem gratia, non operum retributio, sed donātis est largitas, ut impleatur dictum Apostoli:
Rom. 9. Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis. Et tamen, velle, & nolle nostrum est: ipsumque quod nostrum est, sine Dei miseratione nostrum non est. Eunuchorū quoque tibi, & puellarum ac servulorum mores magis eligantur, quàm vultum elegantia: quia in omni sexu, & ætate, & truncatorum corporum violentâ pudicitiâ, animi considerandi sunt, qui amputari, nisi Christi timore, non possunt. Scurrilitas, atque lascivia te præsente non habeant locum. Numquam verbum inhonestum audias: aut si audieris, non inesceris. Perditæ mentis homines, uno frequenter levique sermone tentant claustra pudicitiæ. Ridere, & rideri, sæcularibus derelinque: gravitas tuam personam decet. Catonem quoque, illum dico Censorium, & vestræ quondam urbis principem, qui extremâ ætate Græcas litteras nec erubuit censor, nec desperavit senex discere: & M. Crassum semel in vitâ scribit risisse Lucilius. Fuerit illa affectata severitas, gloriam quærens auramque popularem: nos affectus, & perturbationes, quandiu in tabernaculo corporis hujus habitamus, & fragili carne circundamur, moderari, & regere possumus, amputare non possumus. Unde & Psalmista dicit: Irasci-
Psal. 4. mini, & nolite peccare. Quod Apostolus edisserens, Sol, inquit, non occidat super iracun-
Ephes 4. diam vestram: quia & irasci, hominis est, & finem iracundiæ imponere, Christiani. Superfluum reor, te mònere contra avaritiam: cùm generis tui sit, & habere, & calcare divitias:
Eph. 5. & Apostolus doceat avaritiam esse idolorum
Mat. 19. cultum, Dominusque respondeat sciscitanti:

Magister bone, quid boni faciens, vitam æternam possideo? Si vis esse perfectus, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlis, & veni sequere me. Apostolici fastigij est, perfectæque virtutis: vendere omnia, & pauperibus distribuere, & sic lenem, atque expeditum cum Christo ad cælestia subvolare. Nobis, immò tibi, diligens credita est dispensatio, quamquam in hoc omni ætati omnique personæ libertas arbitrij relicta sit. Si vis, inquit, esse perfectus. Non cogo, non impero, sed propono palmam, ostendo præmia: tuum est eligere, si volueris in agone atque certamine coronari. Et consideremus, quàm sapienter sapientia sit locuta: Vende quæ habes. Cui ista præcipiuntur? nempè illi, cui dictum est: Si vis esse perfectus. Non partem bonorum tuorum vende, sed omnia. Cúmque vendideris, quid sequitur? Et da pauperibus. Non divitibus, non propinquis, non ad luxuriam, sed ad necessitatem. Sive ille sacerdos sit, sive cognatus, & affinis, nihil in illo aliud consideres quàm paupertatem. Laudent te esurientium viscera, non ructantium opulenta cõvivia. In actis Apostolorum, quando Domini nostri adhuc calebat cruor & fervebat recens *Act. 4.* in credentibus fides, vendebant omnes possessiones suas: & pretia earum ad Apostolorum *Act. 5.* deferebant pedes: ut ostenderent pecunias esse calcandas: dabaturque singulis, prout cuique opus erat. Ananias, & Saphyra, dispensatores timidi, immò corde duplici, & ideò condemnati, quia post votum obtulerunt quasi sua, & non ejus, cui semel ea voverant: partemque sibi jam alienæ substantiæ reservaverunt: metuentes famem, quam vera fides non

timet: præsentem meruêre vindictam, non crudelitate sententiæ, sed correptionis exemplo. Denique & Apostolus Petrus nequaquam imprecatur eis mortem, ut stultus Porphyrius calumniatur: sed Dei judicium prophetico spiritu annunciat, ut pœna duorũ hominum sit doctrina multorum. Ex eo tempore, quo virginitati perpetuæ consecrata es, tua non tua sunt, immò verè tua, quia Christi esse cœperunt, quæ, aviâ vivente vel matre, ipsarum arbitrio dispensanda sunt. Sin autem obierint, & somno sanctorum requieverint: scio enim & hoc illas optare, ut te habeant superstitem, cùm ætas maturior fuerit & voluntas gravior, firmiorque sententia, facies quod tibi visum fuerit, immò quod Dominus imperat, scitura nihil te habituram, nisi quod in bonis operibus erogaveris. Alij ædificent Ecclesias, vestiant parietes marmorum crustis: columnarum moles advehãt: earumque deaurent capita, pretiosum ornatum non sententia: ebore, argentoque valvas, & gemmis aurata distinguant altaria. Non reprehendo, non abnuo. Unusquisque in sensu suo abundet. Meliusque est hoc facere, quàm repositis opibus incubare. Sed tibi aliud propositũ est, Christũ vestire in pauperibus, visitare in languentibus, pascere in esurientibus, suscipere in his qui tecto indigent, & maximè in domesticis fidei: virginum alere monasteria: servorum Dei & pauperum spiritu, habere curam: qui diebus & noctibus serviunt Domino tuo: qui in terrà positi, imitantur Angelorum conversationem, & nihil aliud loquuntur, nisi quòd ad laudes Dei pertinet: habentesque victum, & vestitum, his gaudent divitiis, qui plus habere nolunt, si tamen servant propositum. Alioqui,

si ampliùs desiderant, his quoque, quæ necessaria sunt, probantur indigni. Hæc ad virginem divitem, & virginem nobilem sum locutus: nunc tantùm ad virginem loquar, id est, non ea, quæ extra te, sed in te sunt tantùm considerans. Præter psalmorum, & orationis ordinem, quod tibi horâ tertiâ, sextâ nonâ, ad vesperum, mediâ nocte, & manè semper est exercendum, statue quot horis sanctam scripturam ediscere debeas, quanto tempore legere, non ad laborem, sed ad delectationem, & instructionem animæ. Cúmque hæc finieris spatia, & frequenter te ad figenda genua sollicitudo animæ suscitaverit: habeto lanam semper in manibus: vel staminis pollice fila deducito: vel ad torquēda subtegmina in alveolis fusa vertantur, aliarumque neta aut in globum collige, aut texenda compone, quæ texta sunt, inspice: quæ errata reprehende: quæ facienda, constitue. Si tantis operum varietatibus fueris occupata, numquā dies tibi longi erunt, sed, quamvis æstivis tendantur solibus, breves videbuntur, in quibus aliquid operis prætermissum non est. Hæc observans & te ipsam salvabis, & alias: & eris magistra sanctæ conversationis, multarumque castitatem lucrum tuum facies, scripturâ dicente: in desideriis est omnis anima otiosi. Nec idcircò tibi ab opere cessandum est, quia Deo proprio nullâ re indiges: sed ideò cum omnibus laborandum est: ut per occasionem operis nihil aliud cogites, nisi quod ad Domini pertinet servitutem. Simpliciter loquar. Quamvis omnem censum tuū in pauperes distribuas, nihil apud Christum erit pretiosius, nisi quod manibus tuis ipsa confeceris, vel in usus proprios, vel in exemplum virginum ceterarū, vel quod

aviæ matrique offeras, majora ab eis in refectionem pauperum pretia receptura. Penè præterij, quod vel præcipuum est. Dum esses parvula, & sanctæ ac beatæ memoriæ Anastasius Episcopus Romanam regeret Ecclesiam, de orientis partibus hæreticorum sæva tēpestas simplicitatem fidei, quæ Apostoli voce laudata est, polluere, & labefactare conata est. Sed vir ditissimæ paupertatis, & Apostolicæ solicitudinis, statim noxium pertulit caput, & sibilantia hydræ ora compescuit. Et quia vereor, immò rumore cognovi, in quibusdam adhuc vivere, & pullulare venenata plantaria: illud te pio charitatis affectu præmonendam puto, ut sancti Innocentij, qui Apostolicæ cathedræ, & supradicti viri successor & filius est, teneas fidem: nec peregrinam, quamvis tibi prudens callidaque videaris doctrinam recipias. Solent enim hujuscemodi per angulos mussitare, & quasi justitiam Dei quærere: Cur illa anima in illâ est nata provinciâ? Quid causæ extitit, ut alij de Christianis nascantur parentibus, alij inter feras & sævissimas nationes, ubi nulla Dei notitia est? Cúmque hoc quasi scorpionis ictu simplices quosque percusserint, & fistulato vulnere locum sibi fecerint, venena diffundunt. Putasne Frustrà infans parvulus, & qui vix matrem risu, & vultus hilaritate cognoscat, qui nec boni aliquid fecit, nec mali, à dæmone corripitur, morbo opprimitur regio: & ea sustinet, quæ videmus impios homines non sustinere, & sustinere Deo servientes Si autem judicia sūt, inquiunt
Psal. 18. Domini vera, justificata in semetipsis, & nihil apud Deum injustum est: ipsa ratione cōpellimur, ut credamus animas fuisse in cælestibus, & propter quædam antiqua peccata damnatas

in corporibus humanis: & ut ita loquamur, sepultas, nosque in valle lacrymarum pœnas luere veterum peccatorum. Unde & Propheta dicit: Priusquam humiliarer, ego peccavi. Et: Educ de carcere animam meam Et. Iste peccavit, ut cœcus ex utero nasceretur, an parentes ejus? & cetera his similia. Hæc impia & scelerata doctrina olim in Ægypto, & orietis partibus versabatur, & nunc abscondite quasi in foveis viperarum, apud plerosque versatur: illarúmque partium polluit puritatem: &, quasi hereditario malo, serpit in paucis, ut perveniat ad plurimos: quam, certus sum, quod, si audieris, non recipias: habes enim apud Deũ magistras, quarum fides norma doctrinæ est. Intelligis, quid loquar. Dabit enim tibi Deus in omnibus intellectum: nec statim adversum sævissimam hæresim, & multò his nequiora, quæ dixi responsionem hominis flagitabis: ne non tam prohibuisse videar, quàm commovisse: cum præsentis operis sit instruere virginem, non hæreticis respondere cæterùm omnes fraudulentias eorum, & caniculos, quibus nituntur subvertere veritatem, in alio opere Deo adjuvante, subvertimus: quòd, si volueris promptè libenterque mittemus. Ultroneas enim, ajunt, putere merces: & pretia facilitate decrescunt: quæ semper in raritate majora sunt. Solet inter plerosque esse certamen, utrum solitaria, an cum multis vita melior sit: quarum prior præfertur quidem secundæ: sed, si in viris periculosa est, ne abstracti ab hominum frequẽtiâ, sordidis & impiis cogitationibus pateant: & pleni arrogantiæ, & supercilij cunctos despiciant: armentque linguas suas, vel clericis, vel aliis monachis detrahendo, de quibus rectissimè dicitur:

Ps. 118. *Ps. 141.* *Ioan. 9.*

Esa. 56. Filij hominum, dentes eorum arma, & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus: quantò magis in feminis, quarum mutabilis fluctuansque sententia, si suo arbitrio relinquatur, citò ad deteriora delabitur? Novi ego in utroque sexu, per nimiam abstinentiam, cerebri sanitatem quibusdam fuisse vexatã, præcipuéque in his qui in humidis & frigidis habitavere cellulis, ita ut nescirent quid agerent, quòve se verterent, quid loqui, quid tacere deberent. Certè, si rudes sæcularium litterarum, de tractatibus hominum disertorum quippiam legerint, verbositatem solam discunt absque notitiâ scripturarum: & juxta vetus elogium, cùm loqui nesciant, tacere non possunt: docentque scripturas, quas non intelligunt: & cùm aliis persuaserint, eruditorum sibi assumunt supercilium, prius imperitorum magistri, quam doctorum discipuli. Bonum est igitur obedire majoribus, parere præfectis: & post regulas scripturarum vitæ suæ tramitem ab aliis discere: nec præceptore uti pes-
Ephes. 4. 2. Tim. 3. simo, scilicet præsumptione suâ. De talibus feminis & Apostolus loquitur: Quæ circumferuntur omni vento doctrinæ, semper discentes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes: Matronarum, maritis ac sæculo servientium, tibi consortia declinentur: ne solicitetur animus, & audias, quid vel maritus uxori, vel uxor locuta sit viro. Venenatæ sũt hujusmodi confabulationes, super quarum damnatione, sæcularem versum assumens Apostolus fecit Ecclesiasticum: Corrumpunt
1. Cor. 15 mores bonos confabulationes malæ. Cujus jambici metrum dum, verbum servat ex verbo nequaquam expressit Latina translatio. Graves feminæ, & maximè viduæ, ac virgines, tibi comites

comites eligantur: quarum probata est conversatio, sermo moderatus, sancta verecundia. Fuge lasciviam puellarum, quæ ornant capita, crines à fronte dimittunt, cutem poliunt, utuntur pigmẽtis, astrictas habent manicas, vestimenta sine ruga, soccosque crispãtes: ut sub nomine virginali vendibiliùs pereant. Mores enim, & studia dominarum plerumque ex ancillarum, & comitum moribus judicantur. Illa tibi sit pulchra, illa amabilis, illa habenda inter socias, quæ se nescit esse pulchra, quæ negligit formæ bonũ, & procedens ad publicum non pectus & colla denudat, nec pallio * revoluto cervicẽ aperit: sed quæ celat faciẽ, & vix uno oculo, qui viæ necessarius est, patente, ingreditur. Dubito an loquar: sed velim nolim, quia crebrò fit, dicendũ est. Non quo hæc in te timere debeam: quæ ista forsitan nescias, nec umquã audieris: sed quo per occasionem tui, ceteræ præmonendæ sint. Cincinnatulos pueros & calamistratos, & peregrini muris olẽtes pelliculas, de quibus illud Arbitri est: Non benè olet, qui benè sẽper olet: quasi quasdã pestes & venena pudicitiæ virgo devitet, ut taceam de ceteris, quorum importuna visitatio & se infamat, & alias: ut etiam si nihil mali perpetretur, tamen hoc sit vel maximum malum, frustrà patere maledictis & morsibus ethnicorum. Nec hoc de omnibus dicimus, sed de his, quos Ecclesia ipsa reprehendit, quos interdum abjicit, in quos non numquam Episcoporum & Presbyterorum censura desævit: ut propè periculosius sit lascivis puellis, ad loca religionis, quã ad publicum, procedere. Quæ vivunt in monasterio, & quarum simul magnus est numerus, numquam solæ numquam sine matre proce-

* *Alias, revelato cervices.*

dant. De agmine columbarum crebrò accipiter unam ſeparat, quam ſtatim invadat, & laceret, cujus carnibus & cruore ſaturetur. Morbidæ oves ſuum relinquunt gregem, & luporum faucibus devorantur. Scio ego ſanctas virgines, quæ diebus feſtis, propter frequentiam populorum, pedem domi cohibent, nec tunc egrediuntur, quando major eſt adhibenda cuſtodia, & publicum penitùs devitandum. Ante annos circiter triginta de virginitate ſervandâ edidi librum: in quo neceſſe fuit mihi ire contra vitia, & propter inſtructionem virginis, quam monebam, diaboli inſidias patefacere: qui ſermo offendit plurimos, dum unuſquiſque in ſe intelligens quod dicebatur, non quaſi monitorem libenter audivit, ſed quaſi criminatorem ſui operis averſatus eſt. Veruntamen quid profuit armaſſe exercitum reclamantium, & vulnus conſcientiæ dolore monſtraſſe? liber manet, homines præterierunt. Scripſi ad pleraſque virgines ac viduas σπουδάσματα: & quidquid dici poterat, in illis opuſculis defloratum eſt: ut aut ſuperfluo eadem à nobis repetantur: aut nunc prætermiſſa, plurimum noceant. Certè & beatus Cyprianus egregium de virginitate volumen edidit: multi alij, tam Latino ſermone, quàm Græco, omniumque gentium litteris, atque linguis, præcipuè in Eccleſiis Agnetis vita laudata eſt. Sed hoc ad eas pertineat, quæ necdum elegerunt virginitatem, & exhortatione indigent: ut ſciant quale ſit, quod eligere debeant: nobis electa ſervanda ſunt, & quaſi inter ſcorpiones & colubros incedendum: ut, accinctis lumbis, calceatis pedibus, & apprehenſis manu baculis, iter per inſidias hujus ſæculi, & inter venena ſæ-

cupimus ut possimus ad dulces Jordanis per- *Exod.* 12
venire aquas, & terram repromissionis intrare & ad domum Dei ascendere, ac dicere cum Propheta: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et il- *Psal.* 25.
lud: Unam petij à Domino, hanc requiram, *Psa.* 26
ut inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ. Felix illa conscientia, & beata virginitas, in cujus corde, præter amorem Christi, qui est sapientia, castitas, patientia, atque justitia, ceteræque virtutes, nullus alius versatur amor, nec ad recordationē hominis aliquando suspirat, nec videre desiderat, quem cùm viderit, nolit dimittere. Sanctum virginum propositum, & cœlestis Angelorumque familiæ gloriam, quarundam non benè se agentium nomen infamat. Quibus apertè dicendum est, ut aut nubant, si se non possunt continere: aut contineant, si nolunt nubere. Digna res risu, immò planctu, incedentibus dominis, ancilla virgo procedit ornatior: ut pro nimiâ consuetudine, quam incomptam videris, dominam suspiceris. Nonnullæ separatæ, & absque arbitris quærunt hospitia, ut vivant licentiùs, utantur balneis, faciantque quod volunt, & devitent conscientias plurimarum. Hæc videmus, & patimur: & si aureus nummus affulserit, inter bona opera deputamus. Finem jungo principio: nec semel monuisse contentus sum: Ama scripturas sanctas, & amabit te sapientia: dilige eam, & servabit te: honora illam, & amplexabitur te. Hæc monilia in pectore, & in auribus tuis hæreant. Nihil aliud noverit lingua, nisi Christum: nihil possit sonare, nisi quod sanctum est. Aviæ tuæ tibi semper, ac matris

in ore dulcedo versetur, quarum imitatio, forma virtutis est.

ARGUMENTUM.

Furia, ex Læto consulari, & patricio Camillorum generis patre, & Titianâ matre nata, Probi prætereà consulis nurus, virum amiserat: hortatur eam D. Hieronymus ut in viduitate perstet, & ad secundas nuptias non transeat: verùm, quia florenti adhuc erat ætate, quo modo pudicitiam unà cum famâ tueri debeat, latè, ac eleganter docet.

HIERONYMUS ad Furiam de viduitate servanda.

EPISTOLA XIX.

OBsecras litteris, & suppliciter deprecaris, ut tibi rescribam, imò scribam, quo modo vivere debeas, & viduitatis coronam illæso pudicitiæ nomine cōservare. Gaudet animus, exultant viscera, gestit affectus, hoc te cupere esse post virum, quod sanctæ memoriæ mater tua Titiana multo tempore fuit sub marito. Exauditæ sunt preces, & orationes ejus: impetravit in unica filia quod vivens ipsa possederat. Habes prætereà generis tui grande privilegium, quod exinde à Camillo vel nulla, vel rara vestræ familiæ scribitur secundos nosse concubitus: ut non tam laudanda sis, si vidua perseveres, quàm execranda, si id Christiana non serves, quod per tanta sæcula gentiles feminæ custodierunt. Taceo de Paulâ, & Eustochio, stirpis vestræ floribus: ne per occasionē exhortationis tuæ illas laudare videar. Blesillamque prætereo, quæ maritū suum tuum secuta germanum, in brevi vitæ spatio tempora virtutum multa complevit. Atq; utinam præconia feminarum imitarentur viri: & rugosa senectus redderet, quod spōte offert adolescē-

ria. Sciens & videns in flammam mitto manū, adducentur supercilia, extendetur brachium. Iratusque Chremes tumido desæviet ore. Cōsurgent proceres, & adversùs epistolam meam turba patricia denotabit, me magoum, me seductorem clamitans, & in terras ultimas deportandum. Addant, si volunt, & Samaritem: ut Domini mei titulum recognoscam. Certè filiam à parente non divido, nec dico illud de Evangelio: Sine ut mortui sepeliāt mortuos suos. Vivit enim, quicūque credit in Christum. Et qui in illum credit, debet utique, quomodo ille ambulavit, & ipse ambulare. Facessat invidia, quam nomini Christiano maledicorum semper dens genuinus infigit: ut dum probra metuunt ad virtutes nō provocentur. Exceptis epistolis, ignoramus alterutrū. Sola que causa pietatis est, ubi nulla carnis notitia est. Honora patrem tuum, sed si te à vero patre nō separat. Tamdiu scito sanguinis copulā, quamdiu ille suum noverit creatorem: alioquin David protinus tibi canit: Audi filia & vide & inclina aurem tuam, & obliviscere populum tuum, & domum patris tui: & concupiscet rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus Deus tuus. Grande præmium parentis obliti: Concupiscet Rex decorem tuum. Quia audisti, quia vidisti, quia inclinasti aurē tuam, & populi tui, domusque patris tui oblita es, idcircò concupiscet Rex decorem tuum, & dicet tibi: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Quid pulchrius anima, quæ Dei filia appellatur, & nullos extrinsecus quærit ornatus? Credit in Christum, & hac ambitione pergit ad sponsum, eundem habens dominum, quem & virum. Quid angustiarum habeant nuptiæ, didicisti in ipsis nuptiis: & quasi cotur-

Ioan. 8.
Luc. 9.
1. *Ioan.* 2
Exod. 20
Psal. 44.
Cant. 4.
1. *Cor.* 7.

Hortatur Furiam ne convolet ad secũdas nuptias

2. Pet. 2.

Plutarc. in Cicerone.

nicum carnibus usque ad nauseam saturata es: amarissimam choleram tuæ sensere fauces. Egessisti acescentes & morbidos cibos: relevasti æstuantem stomachum quid vis rursum ingerere, quod tibi noxium fuit? Canis revertens ad vomitum, & sus lota ad volutabrum luti: bruta quoque animalia, & vagæ aves in easdem pedicas retiaque non incidant. An vereris, ne proles Furiana deficiat, & ex te parens tuus non habeat pusionem, qui repet in pectore, & cervicem ejus stercore linat? Quippè ni omnes habent filios, qui habuère matrimonia? & quibus nati sunt liberi, suo generi responderunt? Exhibuit Ciceronis filius patrem in eloquentiâ? Cornelia vestra, pudicitiæ simul & fecunditatis exemplar, Gracchos se genuisse lætata est? Ridiculum est sperare pro certo, quòd multos & non habere videas, & cùm habuerunt, perdidisse. Cui dimittes tantas divitias? Christo, qui mori non potest. Quem habebis heredem? Ipsum, quem & Dominum. Contristabitur pater, sed lætabitur Christus: lugebit familia, sed Angeli gratulabũtur. Faciat pater quod vult de substantiâ suâ: non es ejus, qui nata es, sed cui renata, & qui te grãdi pretio redemit sanguine suo. Cave nutrices & gerulas, & istiusmodi venenata animalia, quæ de corio tuo saturari ventrem suum cupiunt non suadent, quod tibi, sed quod sibi prosit. Et sæpè illud obganniunt: Sola ne perpetuâ mærens carpere juventa? Nec dulces natos, Veneris nec præmia noris? Ubi pudicitiæ sanctitas, ibi frugalitas est. Ubi frugalitas ibi dãna servulorum. Quidquid non tulerint, sibi ablatum putant: nec considerant, de quanto, sed quantum accipiant. Ubicumque viderint Christianum, statim illud de trivio, ὀγραικὸς.

Apoc. 1.

A malis pii viri ludibrio habẽtur.

ἐπιθέτους, vocant impostorem, detrahunt: hi rumores turpissimos serunt: & quod ab ipsis egressum est, id ab aliis audisse se simulant, iidem auctores, & exaggeratores. Exit fama de mendacio: quæ cùm ad matronas pervenerit, & earum linguis fuerit ventilata, provincias penetrat. Videas plerasque rabido ore sævire, & tinctâ facie, viperinis orbibus, dentibus pumicatis carpere Christianos. Hic aliqua, cui circa humeros hiacyntina læna est. Rancidulum quiddam balbâ de nare locuta, Perstrepit, ac tenero supplantat verba palato. Omnis consonat chorus, & latrant universa subsellia. Junguntur nostri ordinis, qui & roduntur, & rodunt, adversus nos loquaces, pro se muti: quasi & ipsi aliud sint, quam monachi, & non, quidquid in monachos dicitur, redundet in clericos, qui patres sunt monachorum. Detrimentum pecoris, pastoris ignominia est, sicut è regione, illius monachi vita laudanda est, qui venerationi habet sacerdotes Christi, & non detrahit gradui, per quem factus est Christianus. Hæc locutus sũ in Christo filia, non dubitans de proposito tuo: numquam enim exhortatorias litteras postulares, si ambigeres de bono monogamiæ: sed ut nequitiam servulorum, qui te venalem portant, & insidias affinium, ac pium parentis errorem intelligeres: cui ut amorem in te tribuam, amoris scientiam non concedo, dicens aliquid cum Apostolo: Confiteor, zelum Dei habent, sed non secundùm scientiam. Imitare potius (crebrò enim id ipsum repetam) sanctam matrem tuam cujus ego quoties recordor, venit in mentem ardor ejus in Christum, pallor ex jejuniis, eleemosynæ in pauperes, obsequium in servos Dei, hu-

Clerici patres monachorum.

Rom. 10

militas vestium & cordis, atque in cunctis sermo moderatus. Pater tuus, quem honoris causâ nomine, non quia consularis, & patricius, sed quia Christianus est, impleat, nomen suum: lætetur filiam genuisse Christo non sæculo: quin potiùs doleat, quòd & virginitatem frustrà amiserit, & fructus perdiderit nuptiarum. Ubi est maritus, quem tibi dedit:
Act. 7. Etiam si amabilis, etiã si bonus fuisset, mors
Luc 23. rapuisset omnia: & copulam carnis solvisset
Act. 1. interitus: Arripe, quæso, occasionem, & fac de necessitate virtutem. Non quæruntur in Christianis initia, sed finis. Paulus malè cœpit, sed benè finivit. Judæ laudantur exordia, sed finis
Ezec. 18 proditione damnatur. Lege Ezechielem: Justitia justi non liberabit eum, in quacumque die peccaverit. Et impietas impii non nocebit ei,
Gen. 28. in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua. Ista est scala Jacob, per quam Angeli ascendunt, & descendunt: cui Dominus innititur, lapsis porrigens manum, & fessos ascendentium gradus sui contemplatione sustentans. Sed sicut non vult mortem peccatoris
Apoc. 3. tantùm quantùm ut convertatur, & vivat: ita
Luc. 7. tepidos odit, & citò ei nauseam faciunt. Cui plus dimittitur, plus diligit. Meretrix illa in Evangelio baptizata lacrymis suis & crine, quo multos antè decep rat, pedes Domini tergens, salvata est: non habuit crispãtes mitras, nec stridentes calceolos, nec orbes stibio fuliginatos, quantò fœdior, tantò pulchrior. Quid facit in facie Christianæ purpurissus, & cerussa? quorum alterum ruborem genarum, labiorumque mentitur: alterum candorem oris, & colli, ignis juvenum, fomenta libidinum, impudicæ mentis indicia: quo modo flere potest pro peccatis suis, quæ lacrymis cu-

Cultum viduaũ impudicum reprehendit.

cutem nudat,& sulcos ducit in facie? Ornatus iste non Domini est, velamen istud antichristi est. Quâ fiduciâ erigit ad cælum vultus, quos conditor non agnoscit? Frustrà obtenditur adolescentia,& ætas puellaris asseritur. Vidua, quæ marito placere desivit, & juxta Apostolum, verè vidua est, nihil habet necessarium, nisi perseverantiam. Meminit pristinæ voluptatis: scit quid amiserit, quo delectata sit. Ardentes diaboli sagittæ, jejuniorum & vigiliarum rigore restinguendæ sunt. Aut loquendum nobis est, ut vestiti sumus: aut vestiendum, ut loquimur, quid aliud pollicemur,& aliud ostendimus? lingua personat castitatem, & totum corpus præfert impudicitiam. Hoc quantum ad habitum pertinet, & ornatum. Ceterùm vidua, quæ in deliciis est, (non est meum, sed Apostoli) vivens mortua est. Quid sibi vult hoc, quod ait, Vivens mortua est? Vivere quidem videtur ignorantibus,& non esse, peccato mortua: sed Christo, quem secreta non fallunt, mortua est. Anima enim, quæ peccaverit, ipsa morietur. Quorumdam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad judicium: quosdam autem & subsequuntur. Similiter & facta bona manifesta sunt: & quæ aliter se habent, abscōdi non possunt. Quod dicit, istiusmodi est: quidam tam liberè & palam peccant, ut, postquam eos videris, statim intelligas peccatores: alios autem, qui callidè occultant vitia sua, ex sequenti conversatione cognoscimus. Similiter & bona apud aliquos in propatulo sunt, in aliis longo usu discimus. Quid ergo necesse est nos jactare pudicitiam, quæ sine comitibus & apendiciis suis, continentiá & parcitate, fidem sui facere

1. Tim 5

Ezec. 18.

1. Tim. 5

Bona & mala ex conversatione cognoscuntur.

non potest? Apostolus macerat corpus suum,
1.Tim.4 & animæ subjicit imperio, ne quod aliis præcipit, ipse non servet: & adolescentula, fervente cibis corpore, de castitate secura est? Neque verò hæc dicens condemno cibos, quos Deus creavit ad utendum cum gratiarum actione, sed juvenibus & puellis incentiva aufero voluptatum. Non Ætnei ignes, non Vulcania tellus, non Vesevus, & Olympus tantis ardoribus æstuant, ut juveniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflammatę. Avaritia calcatur à plerisque, & cum marsupio deponitur. Maledicam linguam indictum emendat silentium. Cultus corporis & habitus vestiũ, unius horæ spatio commutatur. Omnia alia peccata extrinsecùs sunt: & quod foris est, facilè abjicitur. Sola libido insita à Deo ob liberorum procreationem, si fines suos egressa fuerit, redundat in vitium, & quadam lege naturæ in coitum gestit erumpere. Grandis igitur virtutis est, & solicitæ diligentiæ, superare quod nata frs, in carne non carnaliter vivere, tecum pugnare quotidiè, & inclusum hostem
Ovidius in Metamorp. Argi, ut fabulæ ferunt centum oculis observare. Hoc est, quod Apostolus verbis aliis loquebatur: Omne peccatum quod fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur,
1.Cor.6. in corpus suum peccat. Ajunt medici, & qui humanorum corporum scripsere naturas, præcipuéque Galenus in libris, quorum titulus περὶ ὑγιεινῶν puerorum, & juvenum, ac perfectæ ætatis virorum, mulierumque corpora insito calore fervere, & noxios illis esse cibos ætatibus, qui calorem augeant, sanitatique conducere, frigida quæque in esu & potu sumere: sicut è contrario senibus, qui pituitã laborant & frigore, calidos cibos, & vetera

vina prodesse. Unde & Salvator, Attendite, inquit, vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapulâ, & ebrietate, & curis hujus vitæ. *Luc 21.*
Et Apostolus: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Nec mirum hoc figulum sensisse de vasculo, quod ipse fabricatus est, cùm etiam comicus, cujus finis est humanos mores nosse atque describere, dixerit: Sine Cerere, & Libero friget Venus. Primùm igitur, si tamen stomachi firmitas patitur, donec puellares annos transeas, aquam in potu sume, quæ naturâ frigidissima est: aut, si hoc imbecillitas prohibet, audi cum Timotheo: Vino modico utere propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates. Deinde in ipsis cibis calida quæque devita: non solùm de carnibus loquor, super quibus vas electionis profert sententiam: Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, sed etiam in ipsis leguminibus inflantia quæque & gravia declinanda sunt: nihilque ita scias conducere Christianis adolescentibus, ut esum olerum. Unde & in alio loco. Qui infirmus est ait, olera manducet, ardorque corporum frigidioribus epulis temperandus est. Si autem tres pueri & Daniel leguminibus vescebantur, pueri erant, necdum ad sartaginem venerant, in quâ rex Babylonius senes judices frixit. Nobis non corporis cultus qui in illis, excepto privilegio gratiæ Dei, ex hujuscemodi cibis enituerat, sed animæ vigor quæritur, quæ carnis infirmitate fit fortior. Inde est, quòd nonnulli vitam pudicam appetentium in medio itinere corruunt, dum solam abstinentiam carnium putant: & leguminibus onerant stomachum, quæ moderatè parcéque sumpta innoxia sunt. Et ut quod sentio lo-

Eph. 5. *Terent. in Eunucho.* *1. Tit. 5.* *Rom. 14.* *Dan. 1.* *Hier. 29.*

quar, nihil sic inflammat corpora & titillat membra genitalia, sicut indigestus cibus, ructusque convulsus. Malo apud te, filia, verecundiâ parûper, quâm causa, periclitari. Quidquid facit seminarium voluptatum, venenum puta. Parcus cibus, & venter semper esuriens triduanis jejuniis præfertur. Et multò meliùs est quotidiè parum, quàm raro satis sumere. Pluvia illa optima est, quæ sensim descendit in terrã. Subitus & nimius imber in præceps, arva subvertit. Quando comedis, cogita quòd statim tibi orandum, illicò & legendum sit. De scripturis sanctis habeto fixum versuum numerum: illud pensum Domino tuo redde. Nec ante quieti membra concedas, quàm calathum pectoris tui hoc subtegmine impleveris. Post scripturas sanctas, doctorum hominum tractatus lege, eorum dumtaxat, quorum fides nota est. Non necesse habes aurum in luto quærere: multis margaritis unam redime margaritam. Sta, juxta Hieremiam, in viis pluribus, ut ad illam viam, quæ ad patrem ducit, pervenias. Amorem monilium atque gemmarum sericarûque vestium transfer ad scientiã scripturarum. Ingredere terram repromissionis, lacte & melle manantem. Comede similam, & oleum: vestire cum Joseph variis indumentis: perforentur aures tuæ cum Hierusalem sermone Dei, ut pretiosa ex illis novarum segetum grana dependeant. Habes sanctum Exuperium, probatæ ætatis, & fidei, qui te monitis suis frequenter instituat. Fac tibi amicos de iniquo mammona, qui te recipiant in æterna tabernacula. Illis tribue divitias tuas, qui non phasides aves, sed cibarium panem comedant, qui famem expellat, non qui augeat luxuriam. Intellige super egenum, & pauperem. Omni petenti te, da, sed maxi-

Qui auctores legendi.

Hier. 6.

Exod. 29

Gen. 27.

Ezec. 16

Luc. 16.

mè domesticis fidei. Nudum vesti, esurientem ciba, ægrotantem visita. Quotiescumque manum extendis, Christum cogita. Cave ne, mẽdicante Domino Deo tuo, alienas divitias augeas. Juvenum fuge consortia. Comatulos, comptos, atq; lascivos, domus tuæ tecta non videant. Cantor pellatur, ut noxius. Fidicinas, & psaltrias, & istiusmodi chorum diaboli quasi mortifera Sirenarum carmina, proturba ex ædibus tuis. Noli in publicum subindè procedere, & spadonum exercitu præeunte, viduarum circumferri libertate. Pessimæ cõsuetudinis est, cùm fragilis sexus & imbecilla ætas suo arbitrio abutitur, & putat licere, quod libet. Omnia quidem licent, sed non omnia expediunt. Nec procurator calamistratus, nec formosus collactaneus, nec candidulus, & rubicundus assecla adhæreat lateri tuo. Interdum animus dominarum ex ancillarum habitu judicatur. Sanctarum virginum & viduarum societatem appete. Et si sermocinandi cum viris incubuerit necessitas, arbitror ne devites: tantaque confabulandi fiducia sit, ut intrante alio, nec paveas, nec erubescas. Speculum mentis est facies: & taciti oculi, cordis fatentur arcana. Vidimus nuper ignominiosum quendam per totum orientem volitasse rumorem. Et ætas, & cultus, & habitus, & incessus, & indiscreta societas, exquisitæ epulæ, regius apparatus. Neronis & Sardanapali nuptias loquebantur. Aliorum vulnus nostra sit cautio. Pestilente flagellato, stultus sapientior erit. Sanctus amor impatientiam non habet. Falsus rumor citò opprimitur, & vita posterior judicat de priore. Fieri quidem non potest, & absque morsu hominum, vitæ hujus curricula quis pertranseat: malorumque solatium est, bonos carpere, dũ

1. Cor. 6.

Vultus speculũ mentis.

peccantium multitudine putant culpam minui peccatorum. Sed tamen citò ignis stipulæ conquiescit: & exundans flamma, deficientibus nutrimentis, paulatim emoritur. Si anno præterito fama mentita est, aut certè si verum dixit: cesset vitium, cessabit & rumor. Hæc dico, non quòd de te sinistrum quid metuam, sed quòd pietatis affectu, etiam quæ tuta sunt, pertimescam. O si videres sororem tuam & illud sacri oris eloquium coram audire contingeret: cerneres in parvo corpusculo ingentes animos: audires, totam veteris & novi testamenti supellectilem ex illius corde fervere. Jejunia pro ludo habet, orationem pro
Exod. 15 deliciis. Tenet tympanum in exemplum Mariæ: & Pharaone submerso, virginum choro præcinit: Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem dejecit
Mat. 25. in mare. Has docet psaltrias Christo, has fidicina erudit Salvatori. Sic dies, sic nox ducitur: & oleo ad lampades præparato, sponsi expectatur adventus. Imitare ergo & tu consanguineam tuam. Habeat Roma, quod angustior urbe Romanâ possidet Bethlehem. Habes opes, facilè tibi est indigentibus victus subsidia ministrare. Quod luxuriæ parabatur, virtus insumat: nullam, nuptias contemptura, timeat egestatem. Redime virgines, quas in cubiculũ Regis inducas. Suscipe viduas quas inter virginum lilia, & martyrum rosas, quasi quasdam violas, misceas: pro coronâ spineâ, in quâ Christus mundi delicta portavit, talia serta compone. Lætetur, & adjuvetur nobilissimus pater tuus: discat à filiâ, quod didicerat ab uxore. Jam incanuit caput, tremunt genua, dentes cadunt: & fronte ob senium rugis aratâ, vicina est mors in foribus, designatur ro-

gus propè. Velimus, nolimus, senescimus. Paret sibi viaticum, quod longo itineri necessarium est. Secum portet, quod invitus dimissurus est: immò præmittat in cælum, quod si negaverit, terra sumptura est. Solent adolescentulæ viduæ, quarum nonnullæ abjerunt retrò post Satanam, cùm luxuriatæ fuerint in Christo, nubentes dicere: Patrimoniolũ meum quotidiè perit: majorum hereditas dissipatur, servus contumeliosè locutus est: imperium ancilla neglexit: quis procedet ad publicum? quis respondebit pro ægrorum tributis? parvulos meos quis erudiet, & vernulas quis educabit? Et hanc, proh nefas, causam opponunt matrimonij, quæ vel sola debuit nuptias impedire. Superducit mater filiis, non nutricium, sed hostem, non parentem, sed tyrannum. Inflammata libidine, obliviscitur uteri sui: & inter parvulos, suas miserias nescientes, lugens dudum, nova nupta componitur. Quid obtendis patrimonium? quid superbiam servulorum? confitere turpitudinem: nulla idcircò maritum ducit, ut cum marito non dormiat: aut, si certè libido non stimulat, quæ tanta insania est, in mortem scortorum prostituere castitatem, ut augeantur divitiæ, & propter rem vilem, atque perituram, pudicitia, quæ pretiosa & æterna est, polluatur? Si habes liberos, nuptias quid requiris? si non habes, quare expertam non metuis sterilitatem, & rem incertam certo præfers pudori? Scribuntur tibi tunc sponsales tabulæ, ut post paululum testamentum facere compellaris. Simulabitur mariti infirmitas: &, quod te morituram facere volet, ipse victurus faciet: aut si evenerit, ut ex secundo marito habeas filios, domestica oritur pugna, intestinum prælium.

1. Tim 5.

Incommodo secundarũ nuptiarum proponit.

Nō licebit tibi amare liberos, nec æquis aspicere oculis, quos genuisti. Clam porriges cibos invidebit mortuo: & nisi oderis filios, adhuc eorum amare videberis patrem. Quòd si de priore uxore sobolem habens, domum te introduxeris, etiam si clementissima fueris, omnes comœdi, & mimographi, & cōmunes Rhetorum loci in novercam sævissimam declamabunt. Si privignus languerit, & condoluerit caput, infamaberis ut malefica: si non dederis cibos, crudelis: si dederis, venifica diceris. Oro te, quid habent tantū boni secundæ nuptiæ, ut hæc mala valeant compensare? Volumus scire quales esse debēt viduæ? Legamus
Luc. 2. Evangelium secundum Lucam: Et erat, inquit, Anna Prophetissa, filia Phanuelis de tribu Aser. Anna interpretatur gratia: Phanuel in linguâ nostrâ resonat, vultum Dei. Aser vel in beatitudinem, vel in divitias vertitur. Quia igitur ab adolescentia usque ad octoginta quatuor annos viduitatis onus sustinuerat, & non recedebat de templo, diebus ac noctibus insistens jejuniis & obsecrationibus: idcircò meruit gratiam spiritualem, & nuncupari filia vultus Dei, & atavi beatitudine divitiisq; censeri. Recordemur viduę Sareptanæ, quæ & suæ
3. Re. 13. & filiorum saluti, Heliæ prætulit famē: ut in ipsa nocte moritura cum filio superstitē hospitem relinqueret, malens vitā perdere, quàm eleemosynam, & in pugillo farinæ, seminariū
Joan. 12. sibi missis Dominicæ præparavit. Farina seritur, & olei capsaces nascitur, in Judæâ frumēti est penuria: granū enim tritici ibi mortuū
Judit. 10 fuerat, & in gentium viduâ olei fluenta mane-
Liber Judith tēpore Div bant. Legimus in Judith. (si cui tamen placet volumen recipere) viduam confectam jejuniis, & habitu lugubri sordidatam, quæ non

lugebat mortuum virum, sed squalore corporis, sponsi quærebat adventum. Video armatam gladio manum, cruentam dexteram recognosco caput, Holophernis de mediis hostibus reportatum. Vincit viros femina, & castitas truncat libidinem: habituque repentè mutato, ad victrices sordes reddit, omnibus sæculi cultibus mundiores. Quidam imperitè & Deboram inter viduas numerant, ducemque Barach arbitrantur Deboræ filium, cùm aliud scriptura commemoret. Nobis ad hoc nominabitur, quod prophetissa fuerit, & in ordine judicum supputetur. Et quia dicere poterat. Quam dulcia gutturi meo eloquia tua: super mel & favum ori meo: Apis nomen accepit, scripturarum floribus passa. Spiritus S. odore perfusa, & dulces ambrosiæ succos prophetali ore componens. Noëmi, quæ nobis sonat παρακεκλημένη, quam interpretari possumus, consolatam marito & liberis peregrè mortuis pudicitiam reportavit in patriā, & hoc sustētata viatico, nurum Moabitidem tenuit: ut illud Esaiæ vaticinium compleretur: Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de petrâ deserti, ad montem filiæ Sion. Venio ad viduam de Evangelio, viduam pauperculam, omni Israëlitico populo ditiorem, quæ accipiens granum sinapis, & mittens fermentum in farinæ satis tribus, Patris & filij confessionem, Spiritus sancti gratiâ temperavit, & duo minuta misit in gazophylacium, id est, quidquid habere poterat in substantiâ suâ, universasque divitias in utroque fidei suæ obtulit testamento. Hæc sunt duo seraphim ter glorificantia Trinitatem, & in thesauros Ecclesiæ condita. Unde & forcipe utriusque testamenti, ardens carbo comprehensus, purgat labia peccatoris. Quid vetera repetam,

Hieron: à quibusdam non recipiebatur.
Iud. 4.
Ps. 119.
Ruth.
Esai. 16.
Luc 12.
Mar 12.
Luc. 13.
Esa. 6.

& virtutes fœminarum de libris proferam cùm possis multas ante oculos tibi proponere in urbe, quâ vivis, quarum imitari exemplum debeas? Et ne videar adulatione per singulas currere, sufficit tibi sancta Marcella, quæ respõdens generi suo, aliquid nobis de Evãgelio retulit. Anna septẽ annis à virginitate vixerat
Luc. 2 cum marito, ista septem mensibus. Illa Christi expectabat adventum: ista tenet quem illa susceperat. Illa vagientem canebat: ista prædicat triumphantem. Illa loquebatur de eo omnibus, qui expectabant redemptionem Israël: hæc cũ redẽptis gentibus clamitat; Frater nõ redimit, redimet homo. Et de alio psalmo: Homo natus est in eâ, & ipse fundavit eam Al-
Psal. 8. tissimus. Scio me ante hoc ferme biennium
Psal. 86 edidisse libros contra Jovinianum, quibus venientes è contrario quæstiones, ubi Apostolus concedit secunda matrimonia, scripturarum, auctoritate contrivi: & non est necesse eadem ex integro scribere, cum possis inde, quæ scripta sunt mutuari. Hoc tantùm, ne modum egrediar epistolæ, admonitam te volo: Cogita quotidie, te esse morituram, & numquam de secundis nuptiis cogitabis.

ARGUMENTUM.

Paulinus, (cujus enim epistola hæc esse creditur, non Hieron.) Celantiam, nobilem matronam, à qua obnixè rogatus de hoc fuerat, instruit quomodo inter honores divitias, matrimonij cura, vitam suam sanctè ac religiosè ducat.

AD CELANTIAM Matronam de ratione pie vivendi, fortè Paulini Nolani Episcopi.

EPISTOLA XX.

VEtus scripturæ celebrata sententia est: Esse pudorem, quo gloria inveniatur &
Eccl. 4. gratia: & esse rursus pudorem, qui soleat pare-

in peccatum. Cujus dicti veritas, quamquam ſatis ad omnium intelligentiam ipsâ ſui luceat claritate, mihi tamen neſcio quo modo in præſenti cauſa propiùs innotuit. Provocatus enim ad ſcribendū litteris tuis, quæ miris hoc à me obſecrationibus flagitabant, diu fateor de reſponſione dubitavi, ſilentium mihi imperante verecundia. Cui tamen fortiſſime reſiſtebat, & vim faciebat, precum tuarum fidelis ambitio: pugnabatque acriter cū hæſitatione mea humilitas obſecrantis, & magnâ quadam fidei violētia, oris clauſtra pulſabat. Cúmque ſic animum in utramque nutantem cogitatio diverſa libraret, pene pudor excluſit officium, Sed me illa, quam ſupra poſui, ſapientis ſententia armavit ad depellendam inutilem verecundiam, & damnoſum ſilentium reſolvendum, cùm utique ipſam ſcribendi cauſam tam honeſtam viderem eſſe, tam ſanctam, ut peccare me crederem, ſi tacerem, illud mecum ſcripturæ reputans: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Et iterùm: Ne retineas verbum in tempore ſalutis. Et illud beati Petri: Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem. Petis namque, & ſolicitè ac violenter petis, ut tibi certam ex ſcripturis ſanctis præfiniamus regulam, ad quā tu ordines curſum vitæ tuæ: ut cognitâ Domini voluntate, inter honores ſæculi & divitiarum illecebras, morum magis diligas ſupellectilem, atque ut poſſis in conjugio cōſt tuta, non ſolum cōjugi placere, ſed etiā ei, qui ipſum induiit conjugium. Cui tam ſanctæ petitioni, tamque pio deſiderio non ſatisfacere, quid aliud eſt, quam profectum alterius non amare? Parebo igitur precibus tuis, teque paratam ad implendam Domini voluntatem, ipſius nitar incitare ſen-

Eccl 3.
Eccl. 4.
1. *Petr.* 3.

Matt. 1. tentiis. Idem est enim verus omniũ Dominus, ac magister: qui nos placere sibi jubet, & docet quomodo placere ei possimus. Ipse itaque te informet, ipse te doceat, qui interroganti in Evangelio adolescenti, quid faceret ut mereretur vitam æternam, divina continuò mandata proponit: ostendens nobis ejus voluntatem esse faciendam, à quo speramus & præ-
Matt. 7. mia. Propter quod alio testatur loco: Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Quo manifestè illud ostenditur, nos non sola Dei confessione tanti præmii magnitudinem promereri, nisi fidei & justitiæ opera conjuncta sint. Qualis enim est illa confessio, quæ sic Deo credit, ut pro nihilo ejus ducat imperium? aut quo modo ex animo, ac verè dicimus: Domine, Domine, si ejus, quem Dominum confitemur, præcepta
Luc. 6. contemnimus? Unde ipse in Evangelio dicit: Quid autem vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico? Et iterum: Populus hic
Mat. 15. labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me. Et rursum loquitur per Prophetam:
Mal. 1. Filius honorificat patrem, & servus dominum suum timet. Et, si Pater ego sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sum, ubi est
2. Re. 12 timor meus? Ex quo apparet, nec honorari ab eis Dominum, nec timeri, qui ejus præcepta non faciunt. Unde ad David expressiùs dicitur, qui peccatum admiserat: Et pro nihilo
1. Reg. 2. duxisti Deum. Et ad Heli fit sermo Domini: Qui honorificat me, honorificabo eum: qui autem pro nihilo me habent ad nihilum redigentur. Et nos securo ac bono animo sumus, qui per singula quæque præcepta, inhonoran-

tes Deum clementissimum, ad iracundiam provocamus, ejusque imperium superbissimè contemnendo, in tantæ majestatis imus injuriam? Qui enim unquam tam superbũ, quid verò tam ingratum videri potest, quàm adversus ejus vivere voluntatem, à quo ipsum vivere acceperis? quam illius præcepta despicere: qui ideo aliquid imperat, ut causas habeat remunerandi? Neque enim obsequij nostri Deus indiget, sed nos illius indigemus imperio. Mandata ejus desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & favum: quoniam in custodiendis illis retributio multa. Et ideò nobis irascitur, idcircò magis illa immensa Dei bonitas offenditur, quia eam per tanti etiam præmij detrimenta contemnimus: nec solum imperata, sed etiam promissa illius pro nihilo ducimus. Unde sæpè, immò semper illa nobis Domini revolvenda sententia: Si vis ad vitam venire, serva mandata: hoc enim tota nobiscum lege agitur: hoc Prophetæ, hoc Apostoli docent: hoc à nobis & vox Christi, & sanguis efflagitat. Qui ideò pro omnibus mortuus est, ut qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro illis mortuus est. Vivere autem illi, non est aliud, quàm ejus præcepta servare, quæ nobis ille, quasi certum quoddam dilectionis suæ pignus, servanda mandavit. Si diligitis, inquit, me mandata mea servate. Et qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me. Ac rursus: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum: & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciémus. Qui non diligit me, sermones meos non servat. Grandem vim obtinet vera dilectio. Et qui perfectè

Superbum est vivere contra Dei voluntatē.

Ps. 118.

Mat. 19.

Gal. 2.

Ioan. 14.

Vis charitatis.

amatur, totam sibi amantis vindicat voluntatem. Nihil est imperiosius charitate. Nos si verè Christum diligimus, si in ejus nos redēptos sanguine recordamur: nihil magis velle, nihil omninò debemus agere, quàm quod illū velle cognoscimus. Duo autem sunt genera mandatorum, in quibus clauditur tota justitia: prohibendi unum est jubendi alterū. Ut enim mala prohibentur, ita præcipiuntur bona. Ibi otium imperatur, hîc studium. Ibi coërcetur animus, hîc incitatur. Hîc fecisse, illic non fecisse, culpabile est. Unde & Propheta dicit: Quis est homo, qui vult vitam, & cupit videre dies bonos? Prohibe linguam tuam à malo & labia tua, ne loquantur dolum. Declina à malo, & fac bonum. Et beatus Apostolus: Odiētes malum, adhærentes bono. Hoc itaque duplex diversumque præceptum, prohibendi scilicet, & imperandi, æquo omnibus jure mādatum est. Non virgo, non vidua, non nupta ab hoc imperio libera est: in quovis proposito, in quovis gradu, æquale peccatum est, vel prohibita admittere, vel jussa non facere. Neque verò eorum te seducat error, qui ex arbitrio suo eligunt, quæ potissimū Dei mandata faciant, quæve quasi vilia ac parva despiciāt: nec metuunt, ne secundùm divinam sententiā, minima cōtemnendo, paulatim decidant. Stoïcorum quidem est, peccatorum tollere differentiam, & delicta omnia paria judicare, nec ullum inter scelus & erratum discrimen facere. Nos verò, etsi multum inter peccata distare credimus, quia & legimus: tamen satis prodesse ad cautionem dicimus, etiam minima pro maximis cavere. Tantò enim facilius abstinemus à quocumque delicto, quantò illud magis metuimus: nec citò ad majora progre-

Duobus præceptis tota clauditur iustitia.

Psal 33.

Rom. 12.

dicitur, qui etiã parva formidat. Et sane nescio an possimus leve aliquod peccatum dicere, quod in Dei contemptum admittitur. Estque ille prudentissimus, qui non tam considerat quod jussum sit, quàm illum, qui jusserit: nec quantitatem imperij, sed imperantis cogitat dignitatem. Ædificanti itaque tibi spiritualem domum, non super levitatem arenæ, sed super soliditatem petræ, innocentiæ in primis fundamentum ponatur super quod facilius possis arduum culmen justitiæ erigere. Maximam enim partem æquitatis implevit, qui nulli nocuit. Beatusque est, qui potest cum sancto Job dicere: Nulli nocui hominũ: justè vixi cum omnibus. Unde audenter & simpliciter loquebatur ad Dominũ: Quis est ille, qui judicetur mecum: id est, quis tuum adversum me potest implorare judicium, ut se læsum à me convincat? Purissimæ conscientiæ est, securè canere cum Prophetâ: Præ ambulabam in innocentiâ cordis mei, in medio domus meæ. Unde idem alibi dicit: Non fraudavit eos Deus bonis, qui ambulant in innocentiâ. Itaque malitiam, odium, atque invidiam, quæ vel maxima, vel sola semina sunt nocendi, Christiana à se propellat anima: neque manu tantùm, aut linguâ, sed corde quoque custodiet innocentiam: nec opere modo, sed voto etiam nocere formidet: quantum enim ad peccati rationem pertinet, nocuit & qui nocere disposuit. Multi nomen illud absolutè atque integrè definiunt, innocentem, qui ne in eo quidem ulli noceat, quo prodesse desistat. Quod si est verum, tum demum lætare de innocentiæ conscientiâ, si cum potes, adjuvare non desinas. Si verò divisa inter se ista, atque distincta sunt, aliudque est non nocere,

Non est peccatũ leve quod in Deum committitur.

Matt. 5.

Iob. 37. 31.

Iob. 13.

Ps. 183.

Ibid.

Innocentis definitio.

quod semper potes, aliud prodesse, cùm possis, aliud malum non facere, aliud operari bonum: illud tibi rursum occurrat, non sufficere Christiano, si partem unam justitiæ impleat, cui utrumque præcipitur. Neque enim debemus ad multitudinis exempla respicere, quæ nullam morum disciplinam sequens, nullum vivendi tenens ordinem, non tam ratione ducitur, quàm quodam impetu fertur. Nec imitandi nobis illi sunt, qui sub Christiano nomine gentilem vitam agant, & aliud professione, aliud conversatione testantur: atque, ut Apostolus ait, Deum confitentur se nosse, factis autem negant. Inter Christianum, & gentilem non fides tantùm debet, sed etiam vita distinguere & diversam religionem per diversa opera monstrare. Nolite, ait Apostolus, jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? quis autem consensus templo Dei cum idolis? Sit ergo inter nos & illos maxima separatio. Disjunguntur certo discrimine error, & veritas. Illi terrena sapiant, qui cælestia promissa non habent. Illi brevi huic vitæ se totos implicent, qui æterna nesciunt. Illi peccare non metuant, qui peccatorum impunitatem putant. Illi serviant vitiis, qui non sperant futura præmia virtutum. Nos verò, qui purissimâ confitemur fide, omnem hominem manifestandum esse ante tribunal Christi, ut recipiat uniusquisque propria corporis sui, prout gessit, sive bonum, sive malum, procul esse debemus à vitiis, dicente Apostolo: Qui enim Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis.

Christianus ab infideli non tantùm fide sed vita distinguitur.

Tit. 1.

2. Cor. 6.

2. Cor. 5

Gal. 5.

tentiis. Nec turbam sequantur errantem, qui se veritatis discipulos confitentur. Duas certè conversationis vias, & distinctà in diversum itinera vivendi, Salvator in Evangelio ostendit. Quàm, inquit, spatiosa via, quæ ducit ad mortem, & multi sunt: qui intrant per eam. Et rursum: Quàm arcta via, & angusta est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam. Vide, quanta inter has vias separatio sit, quantumque discrimen. Illa ad mortem, hæc tendit ad vitam, illa celebratur & teritur à multis, hæc vix invenitur à paucis. Illa enim vitiis per consuetudinem, quasi declivior, ac mollior, & velut quibusdã amœna floribus voluptatum, facilè ad se rapit commeãtium multitudinem: hæc verò, insueto calle virtutum, tristior, atque horridior, ab iis tantùm eligitur, quibus non tam delectatio itineris cordi est, quàm utilitas mansionis. Asperam enim nobis, & insuavem virtutum viam nimia facit vitiorum consuetudo: quæ si in partem alteram transferatur, invenietur, sicut scriptura dicit, semita justitiæ levis. Ponamus ergo jam rationem vitæ nostræ: & per quam potissimùm gradiamur viam conscientiâ teste discamus. Omne enim, quod agimus, omne quod loquimur, aut de latâ, aut de angustâ via est. Si cum primis angustum iter, & subtilem quandam semitam invenimus: ad vitam tendimus; si verò multorum comitamur viam; secundùm Domini sententiam imus ad mortẽ. Si ergo odio, atq; invidiâ possidemur: si cupiditati & avaritiæ cedimus: si præsentia commoda futuris præferimus: per spatiosam viam incedimus, habemus enim ad hæc comitum multitudinem, & latè similium stipamur agminibus. Si iracundiam libidinemque ex-

Duplex via hominibus proponitur.

Matt. 7.

Liberum arbitriũ colligitur.

Matt. 11
Prov. 24
Matt. 11
Prov. 4.

plere volumus, si injuriam vindicare: si maledicenti remaledicimus: & adversum inimicum inimico animo sumus: æquè cum pluribus ferimur. Si vel adulamur ipsi, vel adulantem libenter audimus: si verum dicere gratiâ impedimur: & magis offendere animos hominum timemus, quàm non ex animo loqui: de multorum item viâ sumus. Tot nostri sunt, quot extranei veritatis. At contrariò, si ab his omnibus vitiis sumus extranei: si purum ac liberum animum præstamus: & omni cupiditate calcatâ, solis studemus divites esse virtutibus, per angustam viam nitimur. Conversatio enim ista paucorum est: estque perrarum, atque difficile, idoneos hujus itineris comites reperire. Quin etiam multi hac ire se simulant: & per diversa errorum diverticula ad viam multitudinis revertuntur. Ideoque timendum est, ne quos duces recti hujus itineris habere nos credimus, eos comites habeamus erroris. Si igitur inveniuntur exempla, quæ nos per hanc ducant viam, & rectum Evangelij tramitem teneant: sequenda sunt: sin verò ea vel deficiunt, vel deficere putantur, Apostolorum forma universis proposita est. Clamat vas electionis Paulus, nosque quasi ad angustum hoc iter convocans, dicit: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Certè, quod est amplius omnibus, ipsius Domini relucet exemplum, qui in Evangelio ait: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis: & ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Si periculosum est imitari illos, de quibus dubitas an imitandi sint: hunc certè imitari tutissimum est, atque ejus vestigia sequi, qui dixit: Ego sum via, ve-

Quid sit per arctam viam nitì.

Philip. 3.

Mat. 11.

ritas,& vita. Numquā enim errat: qui ſequitur *Ioan.14.*
veritatem. Unde & Apoſtolus Joannes ait:
Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet, ſicut il-
le ambulavit,& ipſe ambulare. Et beatus Pe- *1.Ioan.2.*
trus ait: Chriſtus pro nobis paſſus eſt, vobis
relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia *1.Pet.2.*
ejus, qui peccatum non fecit, nec eſt inventus
dolus in ore ejus. Qui cùm malediceretur,
non maledicebat: cùm pateretur, non commi-
nabatur: tradebat autem judicanti ſe injuſtè.
Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore
ſuo ſuper lignum: ut peccatis mortui, juſtitiæ
vivamus. Ceſſet omnis excuſatio errorum, au-
ferantur peccandi fœda ſolatia. Nihil omni-
nò agimus, qui nos per multitudinis exempla
defendimus: & ad conſolationem noſtram
aliena ſæpè numerantes vitia, deeſſe nobis di-
cimus, quos debeamus ſequi. Ad illius exem-
plum mittimur, quem omnes fatemur imitan-
dum. Atque ideò præcipua tibi cura ſit, legem
noſſe divinam: per quam poſſis quaſi preſen-
tia cernere exempla ſanctorum, & quid fa-
ciendum ſit, quidve vitandum, illius conſilio
diſcere. Maximum enim ad juſtitiam auxi-
lium eſt, implere divinis eloquiis animum, &
quod opere exequi cupias, ſemper corde me-
ditari. Rudi adhuc populo, & hominibus ad
obedientiam inſuetis per Moyſem imperatur
à Domino, ut in ſignum memoriæ, quà præ- *Num. 15.*
cepta Domini recordentur, per ſingulas veſti-
mentorum fimbrias habeant cum cocco hya-
cinthini coloris inſignia: ut etiam caſu huc
illucque reſpicientibus oculis, mandatorum
cæleſtium memoria naſcatur. De quibus fim-
briis Phariſæi redarguuntur à Domino, quòd *Mat.23.*
eas perverſo uſu, non ad commonitionem
præceptorum Dei, ſed ad oſtentationem ſui

habere cœperint: ut scilicet quasi de majoris observationis diligentiâ sancti à populo judicarentur. Tibi verò servanti non jam litteræ præcepta, sed spiritus divinorum mandatorum memoria spiritualiter excolenda est: cui non tam frequenter recordanda sunt præcepta Domini, quàm semper cogitanda. Sint ergo divinæ scripturæ semper in manibus tuis, & jugiter in mente volvantur. Nec sufficere tibi putes, mandata Dei memoriâ tenere, & operibus oblivisci: sed ideò illa cognosce, ut facias quidquid faciendum didiceris. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum; sed factores legis justificabuntur. Latus quidem, & immensus divinæ legis cāpus extenditur: qui diversis testimoniis veritatis, velut cælestibus quibusdam floribus vernans mirâ oblectatione legentis animum pascit, ac refovet. Quæ omnia sēper cognoscere, secumque revolvere, ingens ad conservandam justitiam beneficium est. Sed quasi ad compendiosum quoddam commonitorium, illa tibi Evangelij eligenda sententia est, & superscribenda cordi tuo, quæ ad totius justitiæ breviarium Dominico ore profertur. Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, hæc & vos facite illis. Cujus præcepti vires exprimens jungit, ac dicit. Hæc enim lex & Prophetæ. Infinitæ namque sunt species, partesque justitiæ: quas non modò stylo persequi, sed cogitatione etiam capere difficillimum est: quas omnes una ac brevi sententia comprehendit, & latentem hominum conscientiam, secreto animi judicio, aut absolvit damnat. Ad omnem igitur actum, ad omne verbum, ad omnem etiam cogitatum, hæc sententia retractetur: quæ tibi quasi spe-

Præcepta Domini semper meditanda.

Rom 2.
Iac. 1.

Matt. 7.

culum quoddam paratum, & ad manum semper positum, qualitatem tuæ voluntatis ostẽdat, ac etiam vel de injusto opere redarguat, vel de justo lætificet. Quotiescumque enim talem in alterum habueris animum, qualem in te ab altero servari cupis: æquitatis viam tenes: quoties verò talis erga alterum fueris qualem in te vis neminem: iter justitiæ dereliquisti. En totum illud divinæ legis arduũ, totumque difficile: en ob quam causam dura imperia, Domino reclamamus, & dicimus nos vel difficultate, vel impossibilitate mandatorũ premi. Nec sufficit, quòd jussa nõ facimus nisi etiam jubentem, injustum pronunciemus, dũ ipsum æquitatis auctorem non modò dura & ardua, sed etiam impossibilia præcepisse conquerimur. Omnia, inquit, quæcũque vultis ut faciãt vobis homines, hæc & vos facite illis. Conjungi vult inter nos atque connecti per mutua beneficia charitatem, omnesque homines vicario inter se amore copulari: ut id uno quoque præstante alteri, quod sibi ab omnibus præstari velit, tota justitia, & præceptum hoc Dei, communis sit utilitas hominum. Et, ó miram clementiam Domini! ô ineffabilem Dei benignitatem! Præmium nobis pollicetur, si nos invicem diligamus: id est, si nobis ea præstemus invicem, quorum vicissim indigemus: & nos, superbo simul & ingrato animo, ejus renitimur voluntati, cujus etiam imperium beneficium est? Nulli unquam omninò detrahas, nec aliorum vituperatione te laudabilem videri velis. Magisque vitam tuam ordinare disce, quam alienam carpere. Ac sẽper scripturæ memor esto dicentis: Noli diligere detrahere, ne eradiceris. Pauci admodum sunt, qui huic vitio renuncient: raró-

Qui præcepta dicit impossibilia, Deum iniustũ esse putat.

Prov. 22

que invenies, qui ita vitam suam irreprehensibilem exhibere velint, ut non libenter reprehendant alienam: tantaque hujus mali libido mentes hominum invasit, ut etiam qui procul ab aliis vitiis recesserunt, in istud tamẽ quasi in extremum diaboli laqueum incidant.

Detractio fugienda. Tu verò hoc malum ita effuge, ut non modò ipsa non detrahas, sed ne alij quidem detrahenti aliquando credas. Nec obtrectatoribus auctoritatem de consensu tribuas: ne eorum vitium nutrias annuẽdo. Noli, inquit scriptura, consentaneus esse cum derogantibus adversus proximum tuum: & non accipies super

Eccl. 18. illum peccatum. Et alibi: Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguã nequam. Unde & beatus David, diversas innocentiæ species justitiæque dinumerans, de hac quoque virtute

Psal. 14. non tacuit, dicendo: Et opprobrium non accepit adversus proximos suos: Propterea quòd

Ps. 100. ipse non solum adversatur, sed etiam persequitur detrahentem. Ait enim: detrahentem secreto proximo suo, hũc persequebar: Est sane hoc vitium, quod vel in primis extingui debeat, & ab eis, qui se sancte instituere volunt, prorsus excludi. Nihil enim tã inquietat animum, nihil est, quod ita mobilem mentem, ac levem faciat, quàm facile totum credere, & obtrectatorum verba temerario mentis assensu sequi, hinc enim crebræ dissensiones, hinc odia injusta nascuntur. Hoc est, quod sæpe de amicissimis etiam inimicos facit, dum concordes quidem, sed credulas animas maliloqua lingua dissociat. At cõtrà, magna quies animi, magnaque est morum gravitas, non temerè de quodam sinistri quid audire. Beatusq; est, qui ita se contra hoc vitium armavit, ut apud eũ detrahere nemo audeat. Quòd si hæc

in nobis esset diligentia, ne passim obtrectatoribus crederemus, jam omnes detrahere timerent: ne non tam alios, quàm seipsos viles detrahendo facerent. Sed hoc ideò malum celebre est, idcircò in multis fervet hoc vitium, quia penè ab omnibus libenter auditur. Adulatorum quoque assentationes, & noxia blandimenta fallaciæ, velut quasdam pestes animę fuge. Nihil est quod tam facilè corrumpat mentes hominum: nihil quod tam dulci & molli vulnere animum feriat. Unde & quidam sapiens ait: Verba adulatorum mollia, feriunt autem interiora ventris. Et Dominus loquitur per Prophetam: Popule meus qui beatificant vos, seducunt vos, & semitas pedum vestrorũ dissipant. In multis, isto maximè tempore, regnat hoc vitium: quodq; est gravissimum, humilitatis ac benevolentiæ loco dicitur. Eo fit, ut qui adulari nescit, aut invidus, aut superbus putetur. Est sanè grande & subtile artificium, laudare alterum in commendationem sui, & decipiẽdo, animũ sibi obligare decepti, quodque hoc maximè vitio agi solet fictas laudes certo pretio vendere. Quæ hæc tanta est levitas animi, quæ tanta vanitas, relictâ propriâ conscientia alienam opinionem sequi, & quidem fictam atque simulatam: rapi vento falsæ laudationis, gaudere ad circunventionem suam, & illusionẽ pro beneficio accipere. Tu ergo, si verè laudabilis esse cupis, laudem hominum ne requiras: illique præpara conscientiam tuam, qui & illuminabit abscondita tenebrarũ, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus tibi erit à Deo. Sit igitur intẽtus ac vigilans, & adversus peccata semper armatus animus tuus. Sermo in omnibus moderatus & parcus, & qui necessitatem loquendi magis

Adulatores fugiendi.

Esa. 3.

1. Cor. 2

indicet, quàm voluntatem. Ornet prudentiam verecundia: quodque præcipuum in feminis semper fuit cunctas in te virtutes pudor superet. Diu antè considera, quid loquendum sit: & adhuc tacens provide, ne quid dixisse pœniteat. Verba tua ponderet cogitatio, &
Eccl. 28. linguæ officium animi libra dispenset. Unde scriptura dicit: Argentum & aurum tuum cōfla: & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, & attende, ne fortè labaris lingua. Numquam malum verbum de ore tuo procedat, quæ ad cumulum benignitatis ju-
1. Pet. 3. beris etiam maledicentibus benedicere. Mise-
Rom. 12. ricordes, inquit, modesti, humiles, non reddentes malum pro malo, neque maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicentes. Mētiri verò, atque jurare, lingua tua prorsus
Matt. 5. ignoret: tantusque in te sit veri amor ut quidquid dixeris, juratum putes. De quo Salvator ad discipulos ait: Ego autem dico vobis, non jurare omninò. Et paulò post: Sit autem sermo vester, est, est, non, non: quod autem his abundantius est, à malo est. In omni igitur actu, atque verbo quieta mens & placida servetur, semperque cogitationi tuæ Dei præsentia occurrat: sit humilis animus, ac mitis, & adversus sola vitia erectus. Numquam illum aut superbia extollat, aut avaritia inflectat, aut ira præcipitet. Nihil enim quietius, nihil purius, nihil denique pulchrius eâ mente esse debet, quæ in Dei habitaculum præparanda est: quem non auro tēpla fulgentia, nō gemmis altaria distincta delectāt, sed ani-
1. Cor 3. ma ornata virtutibus. Ideo & templum Dei, sanctorum corda dicuntur, affirmāte Apostolo, qui ait: Si quis templū Dei violaverit, disperdet illum Deus: Templum enim Dei san-

ctū est, quod estis vos. Nihil habeas humilitate præstantius, nihil amabilius. Hæc est enim præcipua conservatrix, & quasi custos quædā virtutū omniū, nihilque est, quod nos ita & hominibus gratos, & Deo faciat, quā si vitæ merito magni, humilitate infimi simus. Propter quod scriptura dicit: Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiā. Et Dominus loquitur per Prophetam: Super quē aliū requiescam, nisi super humilem, & quietū, & tremētem verba mea? Verumtamen humilitatem sequere, non quæ ostenditur, atque simulatur gestu corporis, aut fractâ voce verborum, sed quæ puro affectu cordis exprimitur. Aliud est enim virtutem habere, aliud, virtutis similitudinem: aliud est, rerum umbram sequi, aliud, veritatem. Multò deformior illa est superbia, quæ sub quibusdam humilitatis signis latet. Nescio enim quomodo turpiora sunt vitia, cùm virtutum specie cælantur. Nulli te unquam de generis nobilitate præponas neque obscuriores quasque, & humiliore loco natas, te inferiores putes. Nescit religio nostra personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos inspicit singulorum: servum & nobilem de moribus pronunciat. Sola apud Deum libertas est, non servire peccatis. Summa apud Deum est nobilitas, clarum esse virtutibus. Quid apud Deum in viris nobilius Petro, qui piscator & pauper fuit? quid in feminis beata Maria illustrius, quæ sponsa fabri describitur: sed illi piscatori & pauperi cælestis regni à Christo creduntur claves: hæc sponsa fabri meruit esse mater illius, à quo ipsæ claves datæ sunt. Elegit enim Deus ignobilia, & cōtemptibilia hujus mūdi, ut potentes ac nobi-

Humilitas, custos omnium virtutum.

Eccl. 3.

Esai 66.

Mat. 16.

1. Cor. 1.

les ad humilitatem faciliùs adduceret. Nam & alias frustrà sibi aliquis de nobilitate generis applaudit, cùm universi paris honoris, & ejusdem apud Deum pretij sint, qui uno Christi sanguine sunt redempti: nec interest, quâ quis cōditione natus sit, cùm omnes in Christo æqualiter renascamur. Nam & si obliviscimur, quia ex uno omnes generati sumus: saltem id semper meminisse debemus, quia per unum omnes regeneramur. Cave, ne si jejunare aut abstinere cœperis, te putes esse jam sanctam: hæc enim virtus adjumentum est, nō perfectio sanctitatis. Magisque id providendum est, ne tibi hoc, quòd licita contemnas, securitatē quandam illicitorum faciat. Quidquid supra justitiam offertur Deo, non debet impedire justitiam, sed adjuvare. Quid autem prodest tenuari abstinentiâ corpus, si animus intumescat superbiâ? quam laudem merebimur de pallore jejunii, si invidiâ lividi simus? quid virtutis habet, vinum non bibere, & irâ atque odio inebriari? Tunc, inquam, præclara est abstinentia, tunc pulchra atque magnifica castigatio corporis, cùm est animus jejunus à vitiis. Imò qui probabiliter ac scienter abstinentiæ virtutem tenēt, eò affligunt carnem suam, quò animæ frangant superbiam: ut quasi de quodam fastigio contēptus sui atque arrogantiæ descendant ad implendam Domini volūtatem, quæ maximè in humilitate perficitur. Idcircò à variis ciborū desideriis mentem retrahunt, ut totā ejus vim occupent in cupiditate virtutum. Jamque minùs jejuniorum & abstinentiæ laborem caro sentit, animâ esuriente justitiam. Nam & vas electionis Paulus, dum castigat corpus suū, & in servitutem redigit, ne aliis prædicans ipse

Jejuniū adjumētum sāctitatis.

Matt. 5.

1. Cor. 9.

reprobus inveniatur, non ob solam, ut quidam imperiti putant, hoc facit castitatem. Non enim huic tantummodo, sed omnibus omninò 1.Cor.1. virtutibus abstinentia opitulatur. Neque magna, aut tota Apostoli gloria est, nō fornicari: sed hoc agit, ut castigatione corporis erudiatur animus: quantóque nil ex voluptatibus concupiscit, tantò magis possit de virtutibus cogitare, ne perfectionis magister imperfectum aliquid in se ostēdat: ne Christi imitator, extra præceptum quidquam aut voluntatem Christi faciat, néve minùs exemplo quā verbo doceat, cúmque aliis prædicaverit, ipse reprobetur, audiatque cum Pharisæis: Dicunt enim, & non faciunt. Apostolici verò & præcepti est & exempli, ut habeamus rationem non conscientiæ tantùm, sed etiam famæ. Non superfluum, & à fructu vacuum, gentium magister hoc docet: vult enim etiam extraneos ad fidem homines per fidelium opera proficere, ut religionem ipsam religionis disciplina commendet. Et ideo sicut luminaria in mūdo lucere nos jubet, in medio nationis pravæ & perversæ, ut incredulæ mentes errantium ex nostrorum actuum lumine, ignorantiæ suæ tenebras deprehendant, Unde ipse ad Romanos ait: Providenes bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Et alibi: Sine offensione estote Judæis, & gētibus & Ecclesiæ Dei, sicut ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis. Beatus est, qui tam sanctè, tamque graviter disposuit vitam suam, ut de eo sinistri aliquid ne fingi quidē possit, dum adversus obtrectatorum libidinē pugnat meriti magnitudo, nec fingere quisquā ausus est, quod à nullo putat esse credendum. Quòd si id assequi difficile,

Mat.23. Rom.12. Philip.2. Matt.5. Rom.12. 1.Cor.10

atque nimis arduum est, saltem hanc adhibeamus vitæ nostræ diligentiam, ne malæ mentes occasionem inveniant detrahendi, ne ex nobis scintilla procedat, per quam adversus nos sinistræ famæ flamma confletur: alioquin frustrà irascimur obtrectatoribus nostris, si eis ipsis obtrectandi materiam ministramus. Si autem, nobis diligenter atque solicitè omnia ad honestatem providentibus, cunctisque actibus nostris timorem Dei præferentibus, illi nihilominus insaniunt: consoletur nos conscientia nostra, quæ tunc maximè tuta est, tunc optimè secura est, cùm ne
Esai. 5. occasionem quidem malè de se sentiendi dedit: illis enim, væ, dicitur per Prophetam, qui dicunt, quod bonum est malum, qui lucem ap-
Matt. 5. pellant tenebias, & quod dulce est, amarum vocant. Nobis ergo Salvatoris aptabitur sermo: Beati estis, cùm vobis maledixerint homines mentientes. Nos modò id agamus, ut malè de nobis nemo loqui absque mendacio possit. Ita habeto solicitudinem domus, ut aliquam tamen vacationem animæ tribuas. Eligatur tibi opportunus, & aliquantum à familiæ strepitu remotus locus, in quem tu, velut in portum, quasi ex multâ tempestate curarum te recipias & excitatos foris cogitationum fluctus secreti tranquillitate componas. Tantum ibi sit divinæ lectionis studium, tam crebræ orationum vices, tam firma & pressa de futuris cogitatio, ut omnes reliqui temporis occupationes facilè hac vacatione compenses. Nec hoc ideò dicimus, quò te retrahamus à tuis: imò id agimus, ut ibi discas, ibique mediteris, qualem tuis præbere te debeas.

ARGUMENTUM.

Julianum divitem ac præpotentem Job exemplo consolatur: quòd duas virgunculas filias, unã octo, alteram sex annorum intra viginti dies amiserit, subsecuta deinde sit Faustinæ uxoris mors, & infelix generis cum unicâ superstite filiâ contracta adfinitas, totius insuper familiæ, reique familiaris dispendium: charitatem ejus laudat, & exemplo Pammachij, Paulini, & Heræ ad perfectam hortatur vitam, multis ostendens oblatio sui ipsius quantùm excedat cuncta alia charitatis opera.

HIERONYMUS ad Julianum consolatio.

EPISTOLA XXI.

Filius meus, frater tuus Ausonius, in ipso jam profectionis articulo, cùm mihi præsentiam sui tardè dedisset: & citò abstulisset, atque in puncto temporis, salve pariter, valeque dixisset: vacuum se redire arbitratus est, nisi mearum aliquid ad te nugarũ tumultuario sermone portaret. Jam demisso synthemate equus publicus sternebatur, & nobilem juvenem puniceâ indutum tunicâ baltheus ambiebat: & tamen ille apposito notario cogebat loqui, quæ velociter edita, velox consequeretur manus: & linguæ celeritatem prenderent signa verborum. Itaque non scribentis diligẽtia, sed dictantis temeritate longum ad te silentium rumpo, offerẽs tibi nudam officij voluntatẽ. Extemporalis est epistola, absque ordine sensuum, sine lenocinio & compositione verborum: ut totum in illâ amicum, nihil de oratore reperias. In procinctu effusam putes, & abire cupienti ingestum viaticum. Divina Eccl. 22 scriptura loquitur, Musica in luctu, intempestiva narratio. Unde & nos leporẽ artis Rhetoricæ cõtemnentes, & pueriles atque plausibilis

eloquij venustatem, ad sanctarum scripturarũ gravitatem confugimus, ubi vera vulnerum medicina est, ubi dolorum certa remedia: in
Luc.7.6 quibus recipit unicum filium mater in feretro: ubi turbæ dicitur circumstanti: Non est mortua puella, sed dormit: ubi & quatridua-
Ioan.11 nus mortuus ad vocem inclamantis Domini ligatus egreditur. Audio te in brevi tempore, duas virgunculas filias junctis pene extulisse funeribus & pudicissimam ac fidissimam conjugem tuam Faustinam imò fidei calore germanam in qua sola post amissos liberos acquiescebas, subitâ tibi dormitione subtra-
Amos.5 ctam, quasi si naufragus in litore latrones reperiat, & juxta eloquia Prophetarum, fugiens ursum, incidat in leonem: extendesque manum ad parietem, à colubro mordeatur. Consequuta rei familiaris damna: vastationem totius barbaro hoste provinciæ, & in communi depopulatione privatas possessionum tuarum ruinas, abactos armentorum ac pecorum greges, vinctos occisosque servulos, & in unica filia, quam tibi tum crebræ orbitates fecerant cariorem, electum nobilissimum generum ex quo, ut omnia taceam, plus mœroris quàm gaudij suscepisti. Hic est catalogus tentationum tuarum. Hæc cum Juliano tyrunculo Christi, pugna hostis antiqui. Quæ si ad te respicias, grandia sunt: si ad bellatorem fortissimum, ludus & umbra certaminis. Beato
Iob.1. Job post malorum examina uxor pessima reservata est, ut per eam disceret blasphemare. Tibi sublata est optima, ut miseriarum solatium perderes. Aliud est autem sustinere quã nolis, aliud desiderare quam diligas. Ille in tot mortibus filiorum domus suæ ruinam unum habuit sepulchrum, & scissis vestibus,

ut parentis monstraret affectum, procidens in terram adoravit, & dixit: Nudus exivi de utero matris meæ, nudus & redeam. Dominus dedit, *Iob. 1.* Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Tu, ut parcissimè dicam inter multorum officia propinquorum, & consolantes amicos, tuorũ exequias prosequutus es. Perdidit ille simul omnes divitias, & succedentibus sibi malorũ nuntiis, ad singulas plagas feriebatur immobilis, complens in se illud de sapiente præconium Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ. Tibi major pars derelicta substantiæ, ut tantùm teneris, quantùm ferre potes. Necdum enim ad eum pervenisti gradum, ut totis adversum te cuneis certetur. Dives quondam dominus, & ditior pater, subitò orbus & nudus est. Cúmque in omnibus his, quæ contigerant ei, non peccasset coram Domino, nec quicquam loquutus esset insipiens, exultans Dominus in victoriâ famuli sui, & *Iob. 1.* illius patientiam suum ducens triumphum, dixit ad diabolum: Animadvertisti famulum meum Job, quia non est quisquam similis ei super terram? Homo innocens, verus Dei cultor, abstinens se ab omni malo, & adhuc perseverans in innocentiâ. Pulchrè addidit: Et adhuc perseverans in innocentiâ, quia difficile est, pressam malis innocentiam non dolere: & in hoc ipsò fide non periclitari, quòd se videat injustè sustinere quod patitur. Ad quæ respondens diabolus, Domino ait: Corium pro corio, & omnia quæ habuerit homo, dabit pro anima sua: sed extende manum tuam, & tange ossa & carnes ejus nisi in faciem benedixerit tibi. Callidissimus adversarius, & inveteratus dierum malorum, novit alia esse,

quæ extrinsecùs sunt, à Philosophis quoque mundi adiaphora, hoc est, indifferentia nominantur, in eorumque amissione atq; contemptu perfectam non esse virtutem: alia quæ intrinsecùs, & desiderata, cogant dolore perdentem. Unde audacter Dei renuit prædicationẽ, & dicit, nequaquam eum debere laudari, qui nihil de se, sed totum extra se dederit, qui pro corio suo coria obtulerit filiorum, deposuerit marsupium, ut fruatur corporis sanitate. Unde intelligat prudentia tua, usque ad hunc terminum pervenisse tentationes tuas, & dedisse te corium pro corio, pellem pro pelle, omniaque quæ habes, parũ esse dare pro anima tua, necdum autem extentam in te manum Dei, nec tactas carnes, nec ossa confracta. Ad quorum dolorem difficile est nõ ingemiscere: & in faciem Deo benedicere, pro eo quod est maledicere. Unde & Nabutha in Regũ libris dicitur benedixisse Deum & Regem, & idcircò lapidatur à populo. Sciens autem Dñs athletam suum, imò virum fortissimum, etiã in isto extremo perfectoque certamine non posse superari: Ecce (inquit) trado illum tibi, tantùm animam illius custodi. Caro sancti viri datur in diaboli potestatem, & animæ sanitas reservatur: ne si illud percussisset in quo sensus est mentisque judiciũ, nõ esset culpa peccantis, sed ejus, qui statum mentis everterat. Laudent ergo te alij, & tuas contra diabolum victorias panegyricis prosequantur: quòd læto vultu mortes tuleris filiarum, quòd in quadragesimo die dormitionis earum lugubrem vestem mutaveris, & dedicatio ossium Martyris, candida tibi vestimenta reddiderit, ut non sentires dolorem orbitatis tuæ, quem civitas universa flens iret; sed ad triumphum Martyris exulta,

Gravis tentatio Iob.

3. Re. 21

Iob. 2.

tes, quòd sanctissimam conjugem tuam non quasi mortuam, sed quasi proficiscentem deduxeris. Ego te nequaquam adulatione decipiam, nec lubricâ laude supplantabo. Loquar illud potiùs, quod tibi audire cõducit: Fili accedens ad servitutem Dei, præparato animam tuam ad tentationem, & cùm omnia feceris, dicito. Servus inutilis sum, feci, quod facere debui. Tulisti liberos quos ipse dederas. Recepisti ancillam, quam mihi ob breve solatium commodaveras. Non contristor, quòd recepisti, sed ago gratias, quòd dedisti. Quondã dives adolescẽs, omnia quæ in lege præcepta sũt se implesse jactabat. Ad quem Dñs in Evãgelio: Unum, inquit, adhuc tibi deest: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me. Qui omnia se fecisse dicebat, in primo certamine divitias vincere non potest. Unde & difficilè intrant divites in regna cælorũ: quæ expeditos & alarum levitate subnixos habitatores desiderãt. Vade, inquit, & vende, non partem substantiæ, sed universa quæ possides: & da non amicis, non consanguineis, non propinquis, nõ uxori, non liberis, plus aliquid addam: Nihil tibi ex omnibus metu inopiæ reservans, nè cum Ananiâ damneris & Saphirâ: sed da cuncta pauperibus, & fac tibi amicos de iniquo mammonâ, qui te recipiant in æterna tabernacula: ut me sequaris, ut Dominum mũdi possessorem habeas, ut possis canere cum Prophetâ, Pars mea Dominus: & ut verus Levita, nihil de terrenâ hereditate possideas. Et hoc hortor, si vis esse perfectus, si Apostolicæ dignitatis culmen cupis, si sublatâ cruce Christum sequi, si apprehenso aratro, non respicere post tergum, si in sublimi tecto positus, pristina vestimenta cõ-

Eccl 1. *Luc. 17.* *Mat. 9.* *Act. 5.* *Luc. 16.*

temnis, & ut evadas Ægyptiam dominam, sæculi pallium derelinquis. Unde & Helias ad cælorum regna festinans, non potest ire cum pallio, sed mundo immundo vestimenta dimittit. Sed hoc, ais, Apostolicæ dignitatis est, & ejus, qui velit esse perfectus. Cur autem & tu nolis esse perfectus? Cur qui in sæculo primus es, non in Christi familia primus sis? An quia uxorem habueris? Habuit & Petrus: & tamen cum reti eam & naviculam dereliquit. Providentissimus Dominus, & omnium salutem desiderans malensque pœnitentiam peccatoris, quàm mortem, abstulit etiam tibi hanc excusationem, ut nōn illa te retrahat ad terras, sed tu eam sequaris ad paradisi regna trahentem. Bona liberis * pares qui te ad Dominum præcesserunt, ut partes earum non in divitias sororis proficiant, sed in redemptionem animæ tuæ, atque alimenta miserorum. Hæc monilia filiæ tuæ à te expetunt, his gemmis ornari capita sua volunt. Quod periturum erat in serico, vilibus pauperum tunicis reservetur. Repetunt à te partes suas, junctæ sponso nolunt videri pauperes, & ignobiles propria ornamenta desiderant. Nec est, quòd te excuses nobilitate & divitiarum pondere. Respice sanctum virum Pammachium, & ferventissimæ fidei Paulinum Presbyterum, qui non solùm divitias, sed seipsos Domino obtulerunt: qui contra diaboli tergiversationem nequaquam pellem pro pelle, sed carnes & ossa, & animas suas Domino consecrarunt: qui te & exemplo & eloquio, id est, & opere & linguâ, possunt ad majora perducere. Nobilis es, & illi: sed in Christo nobiliores. Dives & honoratus, & illi: immò ex divitibus & honoratis, pauperes, & inglorij, & idcircò

Perfectũ esse suadet.

* *Alias, paras.*

ditiores & magis inclyti, quia pro Christo pauperes & inhonorati. Et tu quidem benè facis, quod sanctorum diceris usibus ministrare, fovere monachos, Ecclesiis offerre quàm plurima. Sed hæc rudimenta sunt militiæ tuæ. Contemnis aurum: contempserunt & multi Philosophi. E quibus unus, ut cæteros sileam multarum possessionum pretium projecit in pelagus: Abite, dicens, in profundum malæ cupiditates: ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. Philosophus gloriæ anima, & popularis auræ vile mancipium, totam simul sarcinam deposuit: & tu te putas in virtutum culmine constitutum, si partem ex toto offeras? Te ipsum vult Dominus hostiam vivam, placentem Deo: te inquam, non tua. Et ideo variis tentationibus commoneri, quia multis plagis & doloribus eruditur Israël. Et quem diligit Dominus, corripit, flagellat autem omnem filium, quem recipit. Paupercula vidua duo æra minuta misit in gazophylacium. Et quia totum obtulit, quod habebat, omnes dicitur in oblatione munerum Dei superasse locupletes, quæ non pondere sui, sed offerentium voluntate pensantur. Ut multis erogaveris censum tuum, & quidam tua gaudeant liberalitate, tamen multò plures sunt, quibus nihil dedisti. Neque enim Darij opes, & Crœsi divitiæ valent explere pauperes mundi. Quod si teipsum Domino dederis, & Apostolica virtute perfectus, sequi cœperis Salvatorem: tunc intelliges, ubi fueris & in exercitu Christi quàm extremum tenueris locum. Non planxisti filias mortuas, & paternæ in genis lacrymæ Christi timore siccatæ sunt. Quantò major Abraham, qui unicum filium voluntate jugulavit: & quem hæredem mundi fu-

Iuliani opera pia.

Plus est se offerre quã sua Deo.

Oblatio Abrahã.

Oblatio Iephte. turum audierat, non desperat etiam post mortem esse victurum. Jephte obtulit virginem filiam, & idcircò in enumeratione sanctorum ab Apostolo ponitur. Nolo tantùm ea offeras Domino, quæ potest fur rapere, hostis invadere, proscriptio tollere: quæ & accedere possunt, & recedere, & instar undarum ac fluctuũ, à succedentibus sibi dominis occupantur: atque, ut uno cuncta sermone comprehendam, quæ velis, nolis, in morte dimissurus es. Illud offer, quod tibi nullus hostis possit auferre, nullus eripere tyrannus: quod tecum pergat ad inferos, imò ad regna cœlorum, & ad paradisi delicias. Extruis monasteria, & multus à te per insulas Dalmatiæ sanctorum numerus sustentatur. Sed melius faceres, si & ipse sanctus inter sanctos viveres. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, dicit Dominus. Apostoli gloriantur, quòd omnia dimiserint, & secuti sint Salvatorem: & certè præter retia & navem nihil legimus eos dimisisse: & tamen testimonio futuri judicis coronantur quia se offerentes, totum dimiserant, quod habebant. Hæc loquor non in sugillationem operum tuorum, vel quòd extenuem liberalitatem & eleemosynas tuas, sed quòd te nolim inter sæculares esse monachum, & inter monachos secularem, totumque à te experam cujus audio mentem divino cultui deditam. Si huic consilio nostro vel amicus, vel assecla, vel propinquus renititur, & te ad delicias splendentis mensæ revocat, intelligito eũ nõ de tua anima, sed de suo ventre cogitare, & omnes opes, lautaquẽ convivia subitâ morte finiri. Octo & sex annorum, intra viginti dies duas filias amisisti, & arbitraris senem diu posse vivere? Cujus ut ætas longa tendatur,

audi & David:Dies vitæ noſtræ ſeptuaginta anni.Si autem amplius, octoginta & quicquid ſupereſt, labor & dolor eſt. Fœlix & omni dignus beatitudine, quem ſenectus Chriſto occupat; ſervientem, quem extrema dies Salvatori invenerit militantem, qui non confundetur, cùm loquetur inimicis ſuis in portâ:cui in introitu paradiſi dicetur, Receptiſti mala in vitâ tuâ,nunc autem hîc lætare, Nec enim ulciſcetur bis Dominus in eadem re, Divitem purpuratum gehennæ flamma ſuſcepit.Lazarus pauper,& ulceribus plenus, cujus carnes putridas lambebant canes, & vix de micis menſæ locupletis, miſeram ſuſtentabat animam, in ſinu Abrahæ recipitur, & tanto patriarcha parente lætatur.Difficile, imò impoſſibile eſt,ut & præſentibus quis,& futuris fruatur bonis, ut & hic ventrem, & ibi mentem impleat, ut de deliciis tranſeat ad delicias, ut in utroque ſæculo primus ſit,ut & in cælo, & in terra appareat glorioſus. Quòd ſi tibi tacita cogitatio ſcrupulum moverit, cur monitor ipſe non talis ſim, qualem te eſſe deſidero,& nonnullos videris in medio itinere corruiſſe:illud breviter reſpondebo, non mea eſſe quæ dico,ſed Domini Salvatoris:non monere quod ipſe poſſim,ſed quid debeat velle, qui ſervus futurus eſt. Chriſti. Et athletæ ſuis incitatoribus fortiores ſunt: & tamen monet debilior, ut pugnet ille qui fortior eſt. Noli reſpicere Judam negantem, ſed Paulum reſpice confitentem, Jacob ditiſſimi patris filius, ſolus & nudus in baculo ſuo pergit Meſopotamiam, jacet laſſus in itinere, & qui delicatiſſimè à Rebecca matre fuerat educatus,lapide ad caput pro pulvillo utitur. Vidit ſcalam de terra uſque ad cælum,& aſcendētes

Nemo beatus in hac & æterna vita.

per eam Angelos & descendentes, & desuper innitentem Dominum, ut lassis manum porrigeret, ut ascendentes suo ad laborem provocaret aspectu. Unde & vocatur locus ipse Bethel, id est, domus Dei, in qua quotidie ascenditur atque descenditur. Et sancti enim corruunt, si fuerint negligentes: & peccatores pristinum recipiunt gradum, si sordes fletibus laverint. Hoc ideo dixi, ut non te terreant descendentes, sed provocent ascendentes. Nunquam exemplum à malis sumitur. Etiam in sæculi rebus semper à meliori parte incitamenta virtutum sunt. *Epilogus* Oblitus propositi & epistolaris brevitatis, plura dictare cupiebam: ad materiæ quippè dignitatem, & ad meritum personæ tuæ, parum est omne quod dicitur. Et ecce tibi noster Ausonius cœpit schedulas flagitare, urgere notarios, & hinnitu ferventis equi, ingenioli mei, festinus arguere tarditatem. Memento igitur nostri, & cura, ut in Christo valeas: Atque ut cætera taceam, domestica sanctæ Veræ exempla sectare, quæ verè sequuta Christum, peregrinationis molestias sustinet, & sit tibi tanti dux femina facti. Tribuat tibi Christus, ut audias, ut taceas, ut intelligas, & sic loquaris. Amen.

ARGUMENTUM.

Nepotianus Presbyter ad quem præcedens extat epistola, diem suum adhuc juvenis extremum obierat. D. Hieron. super ejus morte consolatur nunc Heliodorum avunculum Episcopum: ostendens mortem non esse timendam, veluti quæ à Christo occisa sit: multosque infidelium veterum, qui fortiter eam in suis toleraran, primùm recensens, ad laudes mortui deinde descendit, quibus expletis humanam miseriam, Imperatorum, aliorumque procerum exempla, antè oculos illi doctè, ac ingeniosè ponit.

HIERONYMUS ad Heliodorum Epitaphium Nepotiani.

EPISTOLA XXII.

GRandes materias ingenia parva non sustinent,& in ipso conatu ultra vires avia, succumbunt:quantóque majus fuerit, quod dicendum est,tantò magis obruitur, qui magnitudinem rerum verbis non potest explicare.Nepotianus meus,tuus,noster,imò Christi,& quia Christi,idcircò plus noster,reliquit senes, & desiderij sui jaculo vulneratos,& intolerabili dolore confectos. Quem hæredem putavimus,funus tenemus.Cui jam meum sudabit ingenium?cui litterulæ placere gestient? ubi est ille ἐργοδιώκτης noster,& cygneo canore vox dulcior?Super animus manus tremit, caligant oculi,lingua balbutit.Quidquid dixero quia ille non audit,mutum videtur.Stylus ipse quasi sentiens,& cera subtristior, vel rubigine, vel situ obducitur. Quotiescunque nitor in verba prorumpere,& super tumulum ejus epitaphij hujus flores spargere, toties lacrymis implentur oculi,& renovato dolore, totus in funere sum.Moris quondam fuit, ut super cadavera parentum defunctorum in cōcione pro rostris laudes liberi dicerent,& instar lugubrium carminum ad fletus,& gemitus audientium pectora concitarent. Et rerũ in nobis ordo mutatus est,& in calamitatem nostrã perdidit sua jura natura.Quod exhibere senibus juvenis debuit, hóc juveni exhibemus senes.Quid igitur faciam?Jungam tecũ lacrymas?Sed Apostolus prohibet. Christianorũ mortuos:dormientes vocans. Et Dominus in Evangelio :Non est,inquit , mortua puella,sed dormit.Lazarus quoque , quia dormierat,suscitatus est.Læter & gaudeam, quia

1.Thess.4.

Matt.9.

raptus est, ne malitia mentem ejus mutaret, quia placuerat Deo anima illius? Sed invito & repugnanti per genas lacrymæ fluunt, & inter præcepta virtutum, resurrectionisque spem credulam mentem desiderij frangit affectus. O mors, quæ fratres dividis, & amore sociatos crudelis ac dura dissocias. Adduxit urentem ventum Dominus de deserto ascendentem, qui siccavit venas tuas, & desolavit fontem tuum. Devorasti quidem Jonam, sed & in utero tuo vivus fuit. Portasti quasi mortuum, ut tempestas mundi conquiesceret, & Ninive nostra illius præconio salvaretur. Ille, ille te vicit: ille te jugulavit. Fugitivus Propheta, qui reliquit domum suam, dimisit hereditatem suam, dedit dilectam animam suam in manibus quærentiū eum. Qui per Oseæ quondam tibi rigidus minabatur: Ero mors tuâ ô mors: ero morsus tuus inferne. Illius morte, tu mortua es: illius morte, nos vivimus. Devorasti, & devorata es, Dūque assumpti corporis solicitaris illecebra, & avidis faucibus prædā putas, interiora tua adunco dente confossa sunt. Gratias tibi Christe Salvator tua agimus creatura, quòd tam potentem adversarium nostrum, dum occideris, occidisti. Quid autem miserius homine, qui æternæ mortis terrore prostratus, vivendi sēsum ad hoc tantùm acceperat, ut periret? regnavit enim mors ab Adā usque ad Moysen, etiam super eos, qui non peccaverunt, in similitudinem prævaricationis Adæ. Si Abraham, Isaac, & Jacob in inferno, quis in cælorum regno? si amici tui sub pœna offendentis Adam, & qui non peccaverant, alienis peccatis tenebantur obnoxij, quid de his credendum est, qui dixerūt in cordibus suis, nō est Deus? qui corrupti, & abominabiles facti sunt in voluptatibus

Marginal notes: Ioan 13. Sap. 4. (beside "quia placuerat Deo"); Osee 13. (beside "crudelis ac dura"); Osee 13. (beside "eum. Qui per Oseæ"); Rom. 5. (beside "gnavit enim mors")

bus suis? qui declinaverũt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unũ: Quod si Lazarus videtur in sinu Abrahæ, locoque refrigerij: quid simile infernus & regna cœlorum? Ante Christum Abrahã apud inferos: post Christũ latro in paradiso. Et idcirco in resurrectione ejus, multa dormientiũ corpora resurrexerunt, visaque sunt in cælesti Hierusalẽ. Tuncque impletum est illud elogiũ: Surge qui dormis, & elevare, & illuminabit te Christus. Joannes Baptista in eremo personat: Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum: à diebus enim Joannis Bapt. regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Flammea illa romphæa, custos paradisi, & præsidentia foribus Cherubim Christi restincta & reserata sunt sanguine. Nec mirum hoc nobis in resurrectione promitti, cũ omnes, qui in carne nõ secundùm carnẽ vivimus municipatum habeamus in cælo, & hîc adhuc positis dicatur in terra: Regnum Dei intra vos est. Adde quòd ante resurrectionem Christi notus tantùm in Judæa erat Deus: in Israël magnum nomen ejus: & ipsi, qui noverant eum, tamen ad inferos trahebantur: ubi tunc totius orbis homines ab Indiâ usque ad Britanniam, à rigidâ Septentrionis plagâ usq; ad fervores Atlantici oceani, tam innumerabiles populi, & tantarum gentium multitudines. Quàm variç linguis, habitu, tam vestes, & armis: piscium ritu ac locustarum, & velut muscæ & culices conterebantur: absque notitia enim sui creatoris, omnis homo pecus est. Nunc verò passionem Christi & resurrectionem ejus, cunctarum gentium & voces & litteræ sonant. Taceo de Hebræis, Græcis, & Latinisquas nationes fidei suæ in crucis titu-

Eph. 5. *Mat.* 3. *Mat.* 11. *Gen.* 3.

lo Dominus dedicavit. Immortalem animam & post dissolutionem corporis subsistentem, quod Pythagoras somniavit: Democritus non credidit: in consolationem damnationis suæ Socrates disputavit in carcere: Indus, Persa, Gothus, Ægyptius philosophantur. Bessorum feritas, & pellitorum turba populorum, qui mortuorum quondam inferiis homines immolabant, stridorem suum in dulce crucis fregerunt melos, & totius mundi una vox Christus est. Quid agimus anima? quò nos vertimus? quid primum assumimus? quid tacemus? exciderunt ne tibi præcepta rhetorum? & occupata luctu, oppressa lacrymis, præpedita singultibus, dicēdi ordinem non tenes? Ubi illud ab infantiâ studium litterarū, & Anaxagoræ, ac Telamonis semper laudata sententia? Sciebam me genuisse mortalem. Legimus Crātorem, cujus volumen, ad confovendum dolorem suum, secutus est Cicero, Platonis, Diogenis, Clitomachi, Carneadis, Possidonij ad sedandos luctus opuscula percurrimus, qui diversis ætatibus diversorum luctum vel libris, vel epistolis minuere sunt conati: ut, etiam si nostrum areret ingenium, de illorum posset fontibus irrigari. Proponunt innumerabiles viros, & maximè Periclem, & Xenophontem Socraticum: quorū alter, amissis duobus filiis, coronatus in concione disseruit: alter cum sacrificans filium in bello audisset occisum, deposuisse coronam dicitur, & eandem capiti reposuisse, postquam fortiter in acie dimicantem reperit concidisse. Quid memorem Romanos duces, quorum virtutibus, quasi quibusdam stellis, Latinæ micāt historiæ? Pulrillus Capitolium dedicans, mortuum, ut nunciabatur, subitò filium se jussit absente sepeliri. L. Paulus septem diebus inter duorum exe-

quias filiorum triumphans urbem ingressus est. Prætermitto Maximos, Catones, Gallos, Pisones, Brutos, Scævolas, Metellos, Scauros, Marios, Crassos, Marcellos, atque Aufidios, quorum non minor in luctu, quàm in bellis, virtus fuit, & quorum orbitates in Cōsolationis libro Tullius explicavit: ne videar potius aliena, quàm nostra quæsisse. Quamquam & hæc in suggillationē nostri breviter dicta sint, si non præstet fides, quod exhibuit infidelitas. Igitur ad nostra veniamus. Non plangam cum Jacob & David filios in lege morientes, sed cum Christo in Evangelio recipiam resurgē- tes. Judæorum luctus, Christianorū gaudium est. Ad vesperam demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Unde & Moyses moriens plangitur. Jesus absque funere & lacrymis in monte sepelitur. Quidquid de scripturis super lamentatione dici potest, in eo libro, quo Paulam Romæ consolati sumus, breviter explicavimus. Nunc nobis per aliam semitam ad eundem locum perveniendum est, ne videamur præterita, & abolita quondam calcare vestigia. Scimus quidem, Nepotianum nostrū esse cum Christo, & sanctorum mixtum choris, quod hîc nobiscum eminus rimabatur in terris, & æstimatione quærebat, ibi videntem cominus dicere: Sicut audivimus, & sic & vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri: sed desiderium absentiæ ejus ferre non possumus, non illius, sed nostram vicem dolentes: Quantò ille felicior, tantò amplius nos in dolore, quòd tali caremus bono. Flebāt & sorores Lazarum, quem resurrecturum noverant: & ut veros hominis exprimeret affectus, ipse Salvator ploravit, quem resuscitatu-

Gen. 27. *2 Re.* 13. *Psal.* 29. *Rom.* 13. *Deut* 34 *Iof.* 24. *Psal.* 74 *Ioan.* 11. *Philip.* 1. *Philip.* 2.

rus erat. Apostolus quoq; ejus, qui dixit: Cupio dissolvi, & esse cũ Christo. Et alibi: Mihi vivere Christus est, & mori lucrũ: gratias agit, quòd Epaphroditus de mortis sibi vicinia redditus sit, ne haberet tristitiã super tristitiã, nõ incredulitatis metu, sed desiderio charitatis. Quãtò magis tu, & avunculus, & Episcopus, hoc est, & in carne, & in spiritu pater, doles abesse viscera tua, & quasi à te divulsa suspiras? Sed obsecro, ut modum adhibeas in dolore, memor illius sententiæ: Ne quid nimis: obligatoque parumper vulnere audias laudes ejus, cujus semper virtute lætatus es. Nec doleas, quòd talem amiseris, sed gaudeas, quòd talẽ habueris. Et sicut ij, qui in brevi tabellâ terrarum situs pingunt: ita in parvo isto volumine cernas adumbrata, non expressa signa virtutum, suscipiasque à nobis non vires, sed voluntatem. Præcepta sunt Rhetorum, ut majores ejus, qui laudandus est, & eorum gesta altiùs repetantur, sicque ad ipsum per gradus sermo perveniat, quo videlicet avitis paternisque virtutibus illustrior fiat, & aut non degenerasse à bonis, aut mediocres ipse ornasse videatur. Ego carnis bona, quæ semper & ipse
Hebr. 11. cõtempsit, in animæ laudibus non requiram:
Ezech. 8. nec me jactabo de genere, id est, de alienis bonis: cum Abrahã, & Isaac, sancti viri, Ismaëlẽ, & Esaü peccatores genuerint, & è regione,
Gen. 49 Jephte, in catalogo justorum Apostoli voce
Act. 9. numeratus, de meretrice sit natus. Anima, inquit, quæ peccaverit, ipsa morietur. Ergo, quę non peccaverit, ipsa vivet. Nec virtutes, nec vitia parentum liberis imputantur. Ab eo tẽpore censemur, ex quo in Christo renascimur Paulus, persecutor Ecclesiæ, & mane lupus rapax Beniamin, ad vesperã dividit escam, Ana-

niæ oviisubmittens caput. Igitur & Nepotianus noster, quasi infantulus vagiens & rudis puer, subitò nobis quasi de Jordane nascatur. Alius forsitan scriberet, quòd ob salutẽ illius orientem eremumque dimiseris, & me charissimum sodalem tuum redeundi spe lactaveris, ut primùm si fieri posset, sororem cũ parvulo viduam: deinde, si consilium illa respueret, saltem nepotẽ dulcissimum conservares. Hic est enim ille, de quo tibi quondam vaticinatus sum: Licet parvulus ex collo pendeat nepos. Referret, inquã, alius, quòd in palatij militiâ, sub chlamyde, & candenti lino, corpus ejus cilicio tritum sit: quòd stans ante sæculi potestates, lurida jejuniis ora portaverit: quòd adhuc sub alterius indumẽtis alteri militaverit: & ad hoc habuerit cingulũ, ut viduis, pupillis, orphanis, oppressis, miserisque subveniret. Mihi nõ placent dilationes istæ imperfectæ servitutis Dei, & Centurionẽ Cornelium, ut lego justum, statim audito baptizatum. Veruntamẽ *Act.* 10.
velut incunabula quædã nascentis fidei comprobemus: ut qui sub alienis signis devotus miles fuit, donandus laureâ sit, postquam suo regi cœperit militare. Baltheo, posito, habituq; mutato quidquid castrẽsis peculij fuit in pauperes erogavit. Legerat enim: Qui vult perfectus esse, vẽdat omnia, quæ habet: & det pauperibus & sequatur me. Et iterùm: Nõ potestis duobus dominis servire, Deo, & mãmonæ. Exceptâ vili tunicâ, & operimento pari, quo tecto tantũ corpore, frigus excluderet, nihil sibi ampliùs reservavit. Cultus ipse, provinciæ morẽ sequẽs, nec mũditiis, nec sordibus notabilis erat: cúmque arderet quotidiè aut ad Ægypti monasteria pergere, aut Mesopotamiæ invisere choros, vel certè insularum Dalmatiæ,

Mat 199
Mat. 5
Cultus modestus

quæ Altino tantùm freto distant, solitudines occupare, avunculum Pontificem deserere non audebat, tot in illo cernens exempla virtutum, domique habens unde diceret, in uno, atq; eodem & imitabatur monachum & Episcopum venerabatur: nec, ut in plerisque accidere solet, assiduitas familiaritatem, familiaritas contemptum illius fecerat: sed ita eum colebat, quasi parentem; ita admirabatur, quasi quotidiè novum cerneret. Quid multa; fit clericus, & per solitos gradus Presbyter ordinatur. Jesu bone, qui gemitus, qui ejulatus, quæ ei interdictio, quæ fuga oculorum omnium. Tum primùm, & solùm avunculo iratus est. Querebatur se ferre non posse, & juvenilem ætatem incongruam sacerdotio causabatur.

Sacerdotiũ meretur negando. Sed quantò magis repugnabat, tantò magis in se studia omnium concitabat: & merebatur negando, quod esse nolebat, eoque dignior erat, quò se clamabat indignum. Vidimus Timotheum nostri temporis, & canos in sapientia, electumque à Moyse Presbyterum, quem ipse sciret esse Presbyterum. *1. Tim 4.* *Clericatus onus non honor.* Igitur clericatum non honorem intelligens, sed onus, primam curam habuit, ut humilitate superaret invidiam: deinde, ut nullam obscœni in se rumoris fabulam daret, ut qui mordebantur ad ætatem ejus, stuperēt ad cōtinentiam, subvenire pauperibus, visitare languētes, provocare hospitio, lenire blanditiis, gaudere cum gaudētibus, flere cum flentibus. *Rom. 12.* Cæcorum baculus, esurientium cibus, spes miserorum, solamen lugentium fuit. Ita in singulis virtutibus eminebat, quasi ceteras non haberet. Inter Presbyteros, & coæquales, primus in opere, extremus in ordine. Quidquid boni fecerat, ad avunculum referebat: si quid fortè aliter eve-

nerat quàm putarat:illum nescire, se errasse dicebat. In publico Episcopum, domi patrem noverat: gravitatem morum hilaritate frontis temperabat: gaudium in risu, non cachinnum, intelligeres. Virgines, & viduas Christi honorare ut matres, hortari ut sorores, cum omni castitate. Jam verò, postquam domum se contulerat, & relicto foris clerico, duritiæ se tradiderat monachorum: creber in orationibus, vigilans in precando. Lacrymas Deo, non hominibus, offerebat: jejunia, in aurigæ modum, pro lassitudine, & viribus corporis attẽperabat. Mẽsæ avunculi intererat: & sic apposita quæque libabat, ut & superstitionẽ fugeret, & continentiam servaret. Sermo ejus per omne convivium de scripturis aliquid proponere, libenter audire, respondere verecundè, recta suscipere, prava non acriter confutare, disputantem contra se magis docere, quam vincere: & ingenuo pudore: qui ornabat ætatẽ quid cujus esset, simpliciter confiteri: atque in hunc modum, eruditionis gloriam declinando, eruditissimus habebatur. Illud, ajebat, Tertulliani, istud Cypriani, hoc Lactãtij, illud Hilarij est. Sic Minutius Felix, ita Victorinus, in hunc modũ est locutus Arnobius. Me quoque, quia pro sodalitate avunculi diligebat, interdum proferebat in mediũ, lectioneque assiduâ, & meditatione diuturnâ pectus suũ bibliothecam fecerat Christi. Quoties illi trãsmarinis epistolis deprecatus est, ut aliquid ad se scriberẽ? quoties nocturnum de Evangelio petitorẽ, & interpellatricem duri judicis mihi viduam exhibuit? Cumque ego silẽtio magis, quàm litteris, denegarẽ: & pudore reticentis, pudorẽ suffunderem postulantis: avunculum mihi opposuit precatorẽ: qui & liberiùs pro

1. Tim 5.

Concil. Trident. sess. 2.

Acta o Studia

Pectus Nepotiani, bibliotheca Christi.

Luc. 11. 18.

alio peteret,& pro reverentia sacerdotj faciliùs impetraret. Feci ergo, quod voluit: & brevi libello amicitias nostras æternæ memoriæ cõsecravi. Quo suscepto, Crœsi opes, & Darij divitias se vicisse jactabat. Illũ oculis, illum manibus, illũ sinu, illũ ore tenebat. Cúmq; in stratu frequenter evolveret: super pectus soporati, dulcis pagina decidebat. Si verò peregrinorũ, si amicorũ quispiã venerat: lætabatur nostro super se testimonio: & quidquid minus in opusculo erat, distinctione moderatâ, & pronunciationis varietate pẽsabat: ut in recitando illo, ipse vel placere quotidiè, vel displicere videretur. Unde hic fervor, nisi ex amore Dei? unde legis Christi indefessa meditatio, nisi ex desiderio ejus qui legem
Psal. 1. dedit? Alij nummum addant nummo, & in marsupium suffocantes, matronarum opes venentur obsequiis: sint ditiores monachi, quàm fuerant sæculares: possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete diabolo nõ habuerãt: & suspiret eos Ecclesia divites, quos tenuit mundus ante mendicos. Nepotianus noster, aurum calcans, schedulas cõsectatur: & sicut sui in carne contemptor est, & paupertare incedit ornatior: ita totum animæ investigat ornatum. Ad comparationẽ quidem superiorum modica sunt, quæ dicturi sumus, sed & in parvis idem animus ostenditur. Ut enim creatorem non in cælo tantùm miramur & terra, sole, & oceano, elephantis, camelis, equis, bobus, pardis, ursibus, leonibus: sed & in minutis quoque animalibus, formicâ, culice, muscis, vermiculis, & istiusmodi genere, quorum magis scimus corpora, quàm nomina eandemque in cunctis veneramur solertiam:
Mat. 11. ita mens Christo dedita, æquè & in majoribus

& in minoribus intenta eſt, ſciens etiam pro otioſo verbo reddendam eſſe rationem. Erat ergo ſolicitus. ſi niteret altare, ſi parietes abſque fuligine, ſi pavimenta terſa, ſi janitor creber in portâ, vela ſemper in oſtiis, ſi ſacrarium mundum, ſi vaſa luculenta, & in omnes cærimonias pia ſolicitudo diſpoſita, non minus, non majus negligebat officium. Ubicũq; eum quæreres, in Eccleſia invenires. Nobilem virum Q. Fabium miratur antiquitas: qui etiã Romanæ ſcriptor hiſtoriæ eſt; ſed magis ex pictura, quam ex litteris, nomen invenit, & Beſelchel noſtrum, plenum ſapiẽtia & ſpiritu Dei, ſcriptura teſtatur. Hyram quoq; filium mulieris Tyriæ, quod alter tabernaculi alter templi ſupellectilẽ fabricati ſint. Quo modo enim lætæ ſegetes, & uberes agri, interdum culmis, ariſtiſque luxuriant: ita præclare ingenia & mens plena virtutibus in variarum artium redundat elegantiam. Unde & apud Grçcos Philoſophus ille laudatur, qui omne quo uteretur, uſque ad pallium & anulum, manu ſuâ factum gloriatus eſt. Hoc idem poſſumus & de iſto dicere: qui baſilicas Eccleſiæ, & martyrum conciliabula diverſis floribus, & arborum comis, vitiumque pampinis adumbrarit: ut, quidquid placebat in Eccleſia, tam diſpoſitione, quàm viſu, Presbyteri laborem, & ſtudium teſtaretur. Macte virtute: cujus talia principia, qualis finis erit? O miſerabilis humana conditio, & ſine Chriſto vanum omne, quod vivimus. Quid te ſubtrahis? quid tergiverſaris oratio? quaſi enim mortẽ illius differre poſſimus, & vitã facere longiorem, ſic timemus ad ultimũ pervenire. Omnis caro fenũ, & omnis gloria ejus quaſi flos feni. Ubi nũc decora illa facies, ubi totius corporis dignitas

Exod 35
2. Reg 5.
3. Reg. 5
Contra illos, qui templorum ornatum rejiciũt.
Eſai. 40.
Iob. 40.

quâ veluti pulchro indumento, pulchritudo animæ vestiebatur? Marcescebat, proh dolor, flante austro lilium: & * purpura violæ in pallorem sensim migrabat. Cúmque febribus æstuaret, & venarum fontes hauriret calor, lasso anhelitu tristem avunculum consolabatur. Lætus erat vultus, & universis circà plorantibus, solus ipse ridebat. Projicere pallium, manus extendere, videre quod alij non videbant, & quasi in occursum se erigens, salutare venientes: intelligeres illum non emori, sed emigrare; & mutare amicos, non relinquere. Volvuntur per ora lacrymæ: & obfirmato animo, non queo dolorem dissimulare quem patior. Quis crederet in tali illum tempore nostræ necessitudinis recordari, &, luctante anima, studiorum scire dulcedinem? Apprehensa avunculi manu. Hanc, inquit, tunicam, qua utebar in ministerio Christi, mitte dilectissimo mihi, ætate patri, fratri collegio: & quidquid à te nepoti debebatur affectus, in illum transfer, quem mecum pariter diligebas. Atque in talia verba defecit, avunculi manum mei recordatione contrectans. Scio quòd nolueris amorem te civium sic probare, & affectum patriæ magis quæsisse in prosperis: sed hujuscemodi officium in bonis jucundius est, in malis gratius. Tota hunc civitas, tota plãxit Italia: corpus terra suscepit: anima Christo reddita est. Tu nepotem quærebas. Ecclesia sacerdotem. Præcessit te successor tuus. Quod tu eras, ille post te judicio omnium merebatur. Atque ita ex unâ domo duplex pontificatus egressa est dignitas: dũ in altero gratulatio est quòd tenuerit, in altero mœror, quòd raptus sit ne teneret. Platonis sententia est omnẽ sapiẽtium vitã, meditationem esse mortis. Laudant

* Alias, purpura violæ.

Extrema verba Nepotiani.

Plato in Phæd.

hoc philoſophi, & in cælum uſque ferunt. Sed multò fortiùs Apoſtolus. Quotidiè, inquit morior per gloriam veſtram. Aliud eſt enim coronari, aliud agere: aliud vivere moriturum, aliud mori victurum. Ille moriturus eſt ex gloriâ, iſte moritur ſemper ad gloriam. Debemus igitur & nos animo præmeditari, quod aliquando futuri ſumus, & quod, velimus nolimus, abeſſe longiùs non poteſt. Nã ſi nongentos vitæ excederemus annos, ut ante diluvium vivebat humanum genus, & Mathuſalem nobis tempora donarentur: tamen nihil eſſet præterita longitudo, quæ eſſe deſiſſet. Etenim inter eum, qui decem vixit annos, & eum, qui mille: poſtquam idem vitæ finis advenerit, & irrecuſabilis mortis neceſſitas, tranſactum omne tantumdem eſt: niſi quòd ſenex magis onuſtus peccatorum faſce proficiſcitur. Optima quæque dies miſeris mortalibus ævi Prima fugit: ſubeunt morbi, triſtiſque ſenectus. Et labor, & duræ rapit inclementia mortis. Nævius poëta, Pati, inquit, neceſſe eſt multa * mortalem mala. Unde & Niobem, quia multùm fleverit, in lapidem & diverſas beſtias commutatam finxit antiquitas. Et Heſiodus natales hominum plangens, gaudet in funere. Prudenterque Ennius, Plebs, ait, in hoc regi anteſtat loco: licet lacrymari plebi, regi honeſtè non licet. Ut regi, ſic Epiſcopo, imò minùs Epiſcopo, quam regi; ille enim nolentibus præeſt, hic volentibus: ille terrore ſubjicit, hic ſervituti donatur: ille corpora cuſtodit ad mortem: hic animas ſervat ad vitam. In te oculi omnium dirigũtur, domus tua, & converſatio, quaſi in ſpeculâ conſtituta, magiſtra eſt publicæ diſciplinæ: quidquid feceris, id ſibi omnes fa-

1. Co 15

Mors sẽper meditanda

Gen. 5.

** Alias, mortales*

Elegans comparatio Episcopi & Principes.

ciendum putant. Cave ne committas, quod aut qui reprehendere volunt, indignè laceraſſe videantur, aut qui imitari, cogantur delinquere. Vince, quantùm potes: imò plus, quàm potes, mollitiem animi tui, & ubertim fluentes lacrymas reprime: ne grandis pietas in nepotem, apud incredulas mentes deſperatio putetur in Deum. Deſiderandus eſt tibi quaſi abſens, non quaſi mortuus: ut illum expectare, non amiſiſſe videaris. Verùm quid ago medens dolori, quem jam reor & tempore, & ratione ſedatum, ac non potiùs replico tibi vicinas regum miſerias, & noſtri temporis calamitates: ut non tam plangendus ſit, qui hac luce caruerit, quam gratulandum ei, qui de tantis malis evaſerit: Conſtantius, Arianæ fautor hæreſeos, dum contra inimicum paratur, & concitus fertur ad pugnam, in Mopſi viculo moriens magno dolore hoſti reliquit imperium. Julianus, proditor animæ ſuæ, & Chriſtiani jugulator animæ ſuæ, & Chriſtiani jugulator exercitus, Chriſtum ſenſit in Mediâ, quem primum in Galliâ denegarat: dumque Romanos propagare vult fines, perdidit propagatos. Jovinianus, guſtatis tantum imperialibus bonis fœtore prunarum ſuffocatus interiit; oſtendens omnibus, quid ſit humana potentia. Valentinianus, vaſtato genitali ſolo, & inultam patriam derelinquens, vomitu ſanguinis extinctus eſt. Hujus germanus Valens, Gothico bello victus in Thraciâ, eumdem locum & mortis habuit, & ſepulcri. Gratianus ab exercitu ſuo proditus, & ab obviis urbibus non receptus, ludibrio hoſti fuit: cruentatæque manus veſtigia parietes tui, Lugdune, teſtantur. Adoleſcens Valentinianus, & pene puer poſt fugam, poſt exilia, poſt recuperatum multo ſanguine im-

Hila. adver. Conſtant Aug.

Sozimus lib hiſt. nova.

perium, haud procul ab urbe fraternæ mortis consciâ, necatus est: & cadaver exanime suspendio infamatum. Quid loquar de Procopio, Maximo, Eugenio: qui utique, dum rerum potirentur, terrori gentibus erant: omnes capti steterunt ante ora victorum, & quod potentissimis quondam miserrimum est, prius ignominiâ servitutis, quam hostili mucrone confossi sunt. Dicat aliquis: Regum talis conditio est: feriuntque summos fulgura montes. Ad privatas veniam dignitates: nec de his loquar, qui biennium excedunt: atque, ut ceteros prætermittam, sufficit nobis trium nuper consularium diversos exitus scribere. Abundantius egens Pityunte exulat. Ruffini caput pilo Constantinopolim gestatum est: & abscissa manus dextera, ad dedecus insatiabilis avaritiæ ostiatim stipem mendicavit. Timasius præcipitatus repètè de altissimo dignitatis gradu, evasisse se putat quòd Assæ vivit inglorius. Non calamitates miserorum, sed fragilem humanæ cōditionis narro statum. Horret animus temporum nostrorum ruinas persequi. * Viginti, & eo ampliùs anni sunt, quòd inter Constantinopolim, & Alpes Julias quotidiè Romanus sanguis effunditur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thessalonicam, Achajam, Epiros, Dalmaticam, cunctasque Pannonas Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vvandali, Marcomanni vastant, trahunt, rapiunt. Quot matronæ, quot virgines Dei, & ingenua nobiliaque corpora his belluis fuere ludibrio: Capti Episcopi, interfecti Presbyteri, & diversorum officia clericorum. Subversæ Ecclesiæ, ad altaria Christi stabulati equi, martyrū effossæ reliquiæ: ubique luctus, ubique gemi-

Sozimus li 5 hist. nova.

* *Alias, prosequi,*

tus, & plurima mortis imago. Romanus orbis ruit, & tamen cervix nostra erecta non flectitur. Quid putas nunc animi habere Corinthios, Athenienses, Lacedæmonios, Arcadas, cunctamque Græciam, quibus imperant barbari? Et certè paucas urbes nominavi, in quibus olim fuere regna non modica. Immunis ab his malis videbatur oriens, & tantùm nunciis cõsternatus. Ecce tibi anno præterito ex ultimis Caucasi rupibus immissi in nos non jam Arabiæ, sed septentrionis lupi, tãtas brevi provincias percurrerunt. Quot monasteria capta? quantæ fluviorũ aquæ humano cruore mutatæ sunt? obsessa Antiochia, & urbes reliquæ, quas Helis, Cydnus, Orontes Euphratesque præter fluunt: tracti greges captivorũ: Arabia, Phœnice, Palæstina, Ægyptus timore captivæ. Non mihi si linguæ centum sint, oraque centum, Ferrea vox. Omnia pœnarum percurrere nomina possim. Neque enim historiã proposui scribere, sed nostras breviter flere miserias. Alioquin ad hæc meritò explicãda & Thucydides, & Sallustius muti sint. Felix Nepotianus, qui hæc non videt: felix, qui hæc non audit: nos miseri, qui aut patimur, aut patientes fratres nostros tanta perspicimus: & tamen vivere volumus, eosque qui his carent, flendos potius, quàm beatos, putamus. Olim offensum sentimus, nec placamus Deum. Nostris peccatis barbaris fortes sunt. Nostris vitiis Romanus superatur exercitus: & quasi non hæc sufficerent cladibus plus penè bella civilia, quam hostilis mucro consumpsit. Miseri Israëlitæ, ad quorum comparationem Nabuchodonosor servus Dei dicitur. Infelices nos, qui tantùm displicemus Deo, ut per rabiem barbarorum, illius in nos ira desæviat Ezechias egit pœ-

Egesippus, lib. 3. de excid. Hierosol. cap. 5.

Propter peccata superantur exercitus.

Hier. 25. Esai 37. 2. Pa. 17

nitentiam, & centum octoginta quinque millia Assyriorum ab uno Angelo una nocte deleta sunt. Josaphat laudes Domini cōcinebat, & Dominus pro laudante superabat, Moyses contra Amalech non gladio, sed oratione pugnavit. Si erigi volumus prosternamur. Proh pudor, & stolida usque ad incredulitatem mens: Romanus exercitus, victor orbis, & dominus, ab his vincitur, hos pavet, horum terretur aspectu, qui ingredi non valent:, qui si terram tetigerint, se mortuos arbitrantur. Et non intelligimus Prophetarum voces. Fugient mille uno persequente? Nec amputamus causas morbi, ut morbus pariter auferatur: statimque cernamus sagittas pilis, tiaras galeis, caballos equis cedere. Excessimus consolandi modum: & dum unius mortem flere prohibemus, totius orbis mortuos planximus. Xerxes ille rex potentissimus, qui subvertit montes, maria constravit, cùm de sublimi loco infinitam hominum multitudinem, & innumerabilem vidisset exercitum, flesse dicitur, quòd post centum annos nullus eorum, quos tunc cernebat, superfuturus esset. O si possemus in talem ascendere speculam, de qua universam terram sub nostris pedibus cerneremus: jam tibi ostenderem totius orbis ruinas: gentes gentibus, & regnis regna collisa: alios torqueri, alios necari, alios absorberi fluctibus, alios ad servitutem trahi: hîc nuptias, ibi planctum: illos nasci, istos mori: alios affluere deliciis, alios mendicare: & non Xerxis tantùm exercitum, sed totius mundi homines, qui nunc vivunt in brevi spatio defuturos. Vincitur sermo rei magnitudine: & minus est omne, quod dicimus. Redeamus igitur ad nos: & quasi cælo descendentes, paulisper no-

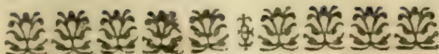
Exod. 17

Esa. 30.

Hero. l. 7

stra videamus. Sentisuè, obsecro te, quando infans, quando puer, quando juvenis, quando
1.Co.15 robustæ ætatis, quando senex factus sis quotidiè morimur, quotidiè commutamur, & tamen æternos nos esse credimus. Hoc ipsum quod dicto, quod scribitur, quod relego, quod emendo, de vita mea tollitur. Quot puncta notarij, tot meorum damna sunt temporum. Scribimus, atque rescribimus: transeunt maria epistolæ: & scindente sulcum carinâ,
1.Cor 13 per singulos fluctus ætatis nostræ momenta minuuntur. Solum habemus lucri, quod Christi nobis amore sociamur. Charitas patiens est, benigna est: charitas non zelatur, nõ agit perperam, non inflatur, omnia sustinet, omnia credit, omnia sperat, omnia patitur. Charitas numquam excidit: hæc semper vivit in pectore: ob hanc Nepotianus noster absens præsens est, & per tanta terrarum spatia divisus utraque complectitur manu. Habemus mutuæ obsidem charitatis. Jungamur spiritu: stringamur affectu: & fortitudinem mentis, quam beatus Papa Chromatius ostendit in dormitione germani, nos imitemur in filio. Illum nostra pagella decantet: illum nostræ litteræ sonent. Quem corpore non valemus. Quem corpore non valemus, recordatione teneamus, & cum quo loqui non possumus, de eo loqui numquam desinamus.

Finis libri secundi Epist. Epist. D. Hieronymi.

LIBER TERTIVS.

EPISTOLARUM BEATI HIERONYMI,

Quæ circa veras historias, & exempla sanctorum pulchrè versantur.

ARGUMENTUM.

Paulus, à quo primùm eremus habitari cœpta est, patriâ Thebeus, annos natus circiter quindecim, tam Græcis, quàm Ægyptiacis litteris eruditus, utroque orbatus parente, accusatus à sororis marito, quòd Christianus esset, sub Decio, & Valeriano persecutoribus fugiens, eremum petiit: hi annis xciij mirâ abstinentiâ ac sanctitate, usquequo à magno illo Antonio divinitus admonito inviseretur, vitam traducens, obdormivit in Domino. Hujus vitam luculenter describit D. Hieronymus.

VITA PAULI Eremitæ.

EPISTOLA I.

INTER multos sæpè dubitatum est à quo potissimum monachorum Eremus habitari cœpta sit. Quidam enim, altiùs repetentes, à Beato Heliâ, & Joanne sumpsére principium. Quorum & Helias plus nobis videtur propheta fuisse, quam monachus; & Ioannes antè prophetare cœpisse, quàm natus est. Alij autem, (in quam etiam opinionem vul-

gus omne consentit) asserunt Antonium hujus propositi fuisse caput: quod ex parte verum est. Non enim tam ipse ante omnes fuit, quàm ab eo omnium incitata sunt studia. Amathas verò, & Macarius, discipuli Antonij, quorum superior magistri corpus sepelivit, etiam nunc affirmant. Paulum quemdam Thebæum, principem istius rei fuisse: * Quod non tam nomine, quàm opinione, nos quoque comprobamus. Nonnulli & hæc, & alia, prout voluntas tulit, jactitant: subterraneo specu crinitum calcaneo tenus hominem fuisse; & multa, quæ persequi otiosum est, incredibilia fingentes. Quorum quia impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem sententia videtur. Igitur, quia de Antonio tam Græco quam Romano stylo diligenter traditum est, pauca de Pauli principio & fine scribere disposui, magis, quia res omissa fuit, quàm fretus ingenio. Quomodò autem in media ætate vixerit, aut quas satanæ pertulerit insidias, nulli hominum compertum habetur. Sub Decio & Valeriano persecutoribus, quo tempore Cornelius Romæ, & Cyprian. Carthagine, felici cruore damnati sunt, multas apud Ægyptum & Thebaidam Ecclesias tempestas sæva populata est. Voti tunc Christianis erat, pro Christi nomine gladio percuti. Verùm hostis callidus, tarda ad mortem supplicia conquirens, animas cupiebat jugulare, non corpora. Et ut ipse (qui ab eo passus est) Cyprianus ait, volentibus mori, non permittebatur occidi. Cujus ut crudelitas notior fiat, duo memoriæ causa exẽpla subjecimus. Perseverantem itaque quemdam in fide martyrem, & inter eculeos laminasque victorem, jussit melle perũgi & sub ardentissimo sole, ligatis manibus post

** Alias, non nominis, quam opinionem nos quoque probamus.*

Paulus primus eremita sub Decio & Valeriano Imperatoribus.

tergum, resupinari: scilicet ut muscarum aculeis cederet, qui ignitas sartagines ante superasset. Alium, juvenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcepit abduci: ibique inter lilia candentia, & rubentes rosas, cùm leni juxta murmure aquarum serperet rivus, & molli sibilo arborum folia ventus præstringeret, super extructum plumis lectum resupinari jussit: & ne se inde posset excutere, blandis * serico nexibus irretitum relinqui. Quo cùm, recedentibus cunctis meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis stringere colla complexibus: & quod dictu quoque scelus est, manibus attrectare virilia; ut corpore in libidinem concitato, se victrix impudica superiaceret. Quid ageret miles Christi, & quò se verteret, nesciebat. Quem tormenta non vicerant, superabat voluptas. Tandem cælitus inspiratus, præcisam morsu linguam in osculantis se faciem expuit: ac sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superavit. Per idem ergo tempus, quo talia gerebantur, apud inferiorem Thebaïdam cum sorore jam viro traditâ, post mortem amborum parentum in hereditate locupleti Paulus relictus est annorum circiter quindecim, litteris tam Græcis quàm Ægyptiacis apprimè eruditus, mansueti animi, Deum valdè amans. Et cùm persecutionis procella detonaret, in villam remotiorem & secretiorem secessit. Verùm quid non mortalia pectora cogit, auri sacra fames? Sororis maritus cœpit prodere velle, quem celare debuerat. Non illum uxoris lacrymæ, non communio sanguinis, non spectans cuncta ex alto Deus ab scelere revocavit. Ad hæc instabat crudelitas, quæ pietatem videbatur imitari. Quod ubi pruden-

Hanc historiā legito apud Niceph. l. 7. c. 13.

* *Alias, lectorum*

D. Paulus eremita: ob persecutionē ad deserta confugit.

tissimus adolescens intellexit, ad montiū deserta confugiens, dum persecutionis finē prę stolaretur, necessitatem in voluntatem vertit: ac paulatim progrediens, rursusque subsistēs, atque hoc idem sæpiùs faciens, tandem reperit saxeum montem, ad cujus radicem haud procul erat grandis spelunca, quæ lapide claudebatur. Quo remoto, ut est cupiditas hominum occulta cognoscere, avidiùs explorans, animadvertit intus grande vestibulum, quod aperto desuper cælo, patulis diffusa ramis vetus palma contexerat, fontem lucidissimum ostendens, cujus rivum tantummodò foras erumpentem, statim modico foramine, eadem quæ genuerat, aquas terra sorbebat. Erant præthereà per exesum montem haud pauca habitacula, in quibus scalpræ, etiam incudes, & mallei, quibus pecunia olim signata, visebantur. Hunc locum Ægyptiorum litteræ ferunt furtivæ monetæ officinam fuisse, ea tempestate, quâ Cleopatræ junctus est Antonius. Igitur adamato (quasi quod à Deo sibi offerretur) habitaculo, omnem ibidem in orationibus & solitudine duxit ætatem: cibum & vestimentum ei palma præbebat. Quod ne cui impossibile videatur, Jesum testor, & sanctos Angelos ejus, in eâ eremi parte, quæ juxta Syriā Saracenis jungitur, vidisse me monachos, de quibus unus, per triginta annos clausus, hordaceo pane & lutulentâ aquâ vixit: alter in cisterna veteri (quam gentili sermone Syri cubam vocant) quinque caricis per singulos dies sustētabatur. Hæc igitur incredibilia esse videbuntur iis, qui non crediderint: quia omnia possibilia sunt credentibus. Sed ut ad id redeam, unde digressus sum: cùm jam centū tredecim annos beatus Paulus vitam cæle-

Marc 9.

ſtem ageret in terris, & nonagenarius in alia ſolitudine Antonius moraretur(ut ipſe aſſerere ſolebat) hæc in mentem ejus cogitatio incidit,nullum ultra ſe perfectum monachum in eremo conſediſſe. At illi per noctem quieſcenti revelatum eſt,eſſe alium ulterius multo ſe meliorem ad quem viſendum deberet proficiſci.Illicò,erumpente luce,venerabilis ſenex infirmos artus baculo regente ſuſtentans,cœpit ire velle quò neſciebat. Et jam media dies, coquente deſuper ſole, fervebat : nec tamen à cœpto itinere abducebatur, dicens : Credo in Deum meum, quòd ſervum ſuum, quem mihi promiſit, oſtendet. Nec plura his, conſpicit hominem equo mixtum, cui opinio poëtarum hippocentauro vocabulum indidit. Quo viſo ſalutaris impreſſione ſigni armat frontem.Et,Heus tu inquit, quanam in parte hic ſervus Dei habitat? At ille barbarum neſcio quid infrendens, & frangens potiùs verba,quàm proloquens, inter horrentia ora * ſenis blandum quæſivit alloquium, & dextræ protenſione manus cupitum indicat iter : & ſic patentes campos volucri tranſmittens fugâ,ex oculis mirantis evanuit.Verùm hæc utrum diabolus ad terrendum ſimulaverit:an ut ſolet,eremus, monſtruoſorum animalium ferax, iſtam quoque gignat beſtiam,incertum habemus.Stupens itaque Antonius,& de eo, quod viderat,ſecum volvens,ulteriùs progreditur. Nec mora : inter ſaxoſam convallem haud grandem homunculum videt, aduncis naribus,fronte cornibus aſperatâ, cujus extrema pars corporis in caprarum pedes deſinebat. Infractuſque & hoc Antonius ſpectaculo, ſcutum fidei, & loricam ſpei, ut bonus prœliator arripuit. Nihilominus memoratum

Hippocentaurum vidit D. Antonius

* *Alias, ſetis.*

Eph. 6.

animal, palmarum fructus eidem ad viaticum, quasi pacis obsides, offerebat. Quo cognito, gradum pressit Antonius: & quisnam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit: Mortalis ego sum, & unus ex accolis eremi quos vario delusa errore gentilitas, Faunos, Satyrosque, & incubos vocans colit. Legatione fungor gregis mei. Precamur, ut pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mundi venisse cognovimus, & in universam terram exiit sonus ejus. Talia eo loquente, longævus viator ubertim faciem lacrymis rigabat, quas magnitudo lætitiæ indices cordis effuderat. Gaudebat quippe de Christi gloria, & de interitu satanæ: simulque admirans, quòd ejus posset intelligere sermonem, & baculo humum percutiens, ajebat: Væ tibi Alexandria, quæ pro Deo portenta venaris: væ tibi civitas meretrix, in quam totius orbis dæmonia confluxêre. Quid nunc dictura es? Bestiæ Christum loquuntur, & tu pro Deo portenta veneraris. Necdum verba compleverat, & quasi pennigero volatu petulcum animal aufugit. Hoc, ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moveat, sub rege Constantino, universo mundo teste, defenditur. Nam Alexandriam istiusmodi homo vivus perductus, magnum populo spectaculum præbuit: & posteà cadaver exanime, ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, ut ab Imperatore videretur, allatum est. Sed ut propositum persequar, Antonius cœptam regionem pergebat, ferarum tantùm & bubalorum vestigia intuens, & eremi latam vastitatem: quid ageret, quò verteret gradum, nesciebat.

Satyrum vidit D. Antonius, qui se in Deum credere professus est.

Jam altera effluxerat dies: restabat unum,

ut deseri se à Christo non posse consideret. Pernox secundas in oratione exegit tenebras & dubiâ adhuc luce, procul intuetur lupam, sitis ardoribus anhelantem, ad radicem montis irrepere.

Quam secutus oculis, & juxta speluncam, cùm fera abjisset, accedens, intrò cœpit aspicere, nihil curiositate proficiente, tenebris arcentibus visum. Verum, ut Scriptura ait, perfecta dilectio foras mittit timorem: suspenso gradu & anhelitu temperato, callidus explorator ingressus, ac paulatim progrediens, sæpisuque subsistens, sonum aure captabat. Tandem per cæcæ noctis horrorem procul lumen intuitus, dum avidiùs properat, offenso in lapidem pede, strepitum concitavit. Post cujus sonitum beatus Paulus, ostium, quod patebat, occludens, serâ obfirmavit. Tunc verò Antonius præ foribus corruens, usque ad sextam, & eo ampliùs horam aditum precabatur, dicens: Qui sim, unde, vel cur venerim, nosti. 1. Joan. 4

Scio me non mereri conspectum tuum: tamen, nisi videro, non recedam. Qui bestias recipis, hominem cur repellis? Quæsivi, & inveni: pulso, ut aperiatur. Quod si non impetro, hîc moriar ante postes tuos: certè sepelies vel meum cadaver. Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Ad quem responsum paucis ita reddidit heros: Nemo sic petit, ut minetur: nemo cum lacrymis injuriam, vel calumniam facit: & miraris, si non recipiam, cùm moriturus adveneris? Sic arridens Paulus patefecit ingressum. 1. Cor. 13

Quo aperto, dum in mutuos miscentur amplexus, propriis se salutavêre nominibus: gratiæ Domino in cõmune referuntur. Et post

ſanctum oſculum, reſidens Paulus cum Antonio, ita exorſus eſt: En, quem tanto labore quæſiſti, putridis ſenectute mebris operit inculta canities. En vides hominem, pulverem
1. Co. 13. mox futurum. Verùm, quia charitas omnia ſuſtinet, narra mihi quæſo, quomodò ſe habeat humanum genus: an in antiquis urbibus nova tecta conſurgant: quo mundus regatur imperio: an ſuperſint aliqui, qui dæmonum errore rapiantur. Inter has ſermocinationes ſuſpiciunt alitem corvũ in ramo arboris cõſediſſe. Qui inde leniter ſubvolans, integrum panem ante mirantium ora depoſuit. Poſt cujus abſceſſum: Eia, inquit Paulus, Dominus nobis prandium miſit, verè pius, verè miſericors. Sexaginta jam anni ſunt,* quòd accipio dimidij ſemper panis fragmentum: verùm ad adventum tuum, militibus ſuis Chriſtus duplicavit annonam. Igitur, Domino gratiarum actione celebratâ, ſuper vitrei marginem fontis uterque conſedit. Hic verò, quis frangeret panem obtorta contentio, penè diem duxit in veſperum. Paulus more cogebat hoſpitij. Antonius jure refellebat ætatis. Tandẽ conſilium fuit, ut apprehenſo è regione pane, dum ad ſe quiſque nititur, pars cuique ſua remanet in manibus. Dehinc paululum aquę in fonte prono ore libaverunt: & immolantes Deo ſacrificium laudis, noctem tranſegere vigiliis. Cumque jam eſſet terræ rèdditus dies, beatus Paulus ad Antonium ſic locutus eſt. Olim te frater, in iſtis regionibus habitare ſciebam: olim te conſervum meũ mihi promiſerat Deus. Sed quia jam dormitionis meæ tempus advenit: & (quod ſemper cupiebam diſſolvi, & eſſe cum Chriſto) peracto curſu, ſupereſt mihi corona juſtitiæ; tu miſſus es

** Alias, ex quo dimidiũ ſemper panis fragmen accipio.*

Revelatio mortis.

Philip 1.

2. Tim. 4.

à

à Domino, qui humo corpusculum meum tegas, immò terræ terram reddas. His Antonius auditis, flens & gemens, ne se desereret, atque ut comitem talis itineris acciperet, precabatur. Et ille, Non debes, inquit, quærere quæ tua sunt, sed quæ aliena. Expedit quidem tibi sarcinâ carnis abjectâ, Agnū sequi, sed & ceteris expedit fratribus, ut tuo adhuc instituantur exemplo. Quamobrem quæso perge, nisi molestum est: & pallium, quod tibi Athanasius Episcopus dedit, ad involvendum corpusculum meum defer. Hoc autem beatus Paulus rogavit, non quòd magnopere curaret, utrùm tectum putresceret cadaver, an nudum: quippe qui tanto temporis spatio, contextis palmarum foliis vestiebatur: sed ut à se recedenti mœror suę mortis levaretur. Stupefactus ergo Antonius, quòd de Athanasio & pallio ejus audierat: quasi Christum in Paulo videns & in pectore ejus Deum venerans, ultrà respondere nihil ausus est: sed cum silentio lacrymans, osculatis ejus oculis manibusque, ad monasterium, quod posteà a Saracenis occupatum est, regrediebatur. Neque verò gressus sequebantur animum: sed quamvis corpus inane jejuniis, seniles etiam anni fregerāt, tamen animo vincebat ætatem. Tandē fatigatus, & anhelus, ad habitaculum suum, confecto itinere, pervenit. Cui cùm duo discipuli, qui ei longo jam tempore ministrare consueverant, occurrissent, dicentes: Ubi tamdiu moratus es, pater? Respondit: Væ mihi peccatori, qui * falsi monachi nomen fero. Vidi Heliam, vidi Joannem in deserto, & verè vidi Paulum in paradiso. Et sic ore compresso, & manu verberans pectus, ex cellula pallium protulit. Rogantibusq; discipulis, ut pleniùs,

D. Athanasius pallium D. Antonio dedit.

* *Alias, falsum.*

Eccl. 3. quidnam rei esset, exponeret, ait: Tempus tacendi & tempus loquendi. Tunc egressus foras, & ne modicum quidem cibi sumens, per viam, quâ venerat regressus est; illum sitiens, illum videre desiderans, illum oculis ac mente contemplans. Timebat enim, quod evenit, ne se absente, Christo debitum spiritum redderet. Cúmque jam dies alia illuxisset, & trium horarum spatio viam remeavisset, vidit inter Angelorum catervas, inter Prophetarum & Apostolorum choros, niveo Paulum candore fulgentem in sublime conscendere. Et statim in faciem suam procidens, sabulum capiti superjacebat: ploransque & ejulans, aiebat, Cur me Paule dimittis? cur insalutatus abis? tam tardè notus, tam citò recedis? Referebat posteà beatus Antonius, tantâ se velocitate, quod reliquum erat viæ cucurrisse, ut instar avis pervolasset. Nec immerito. Nam introgressus speluncam, vidit genibus complicatis, erectâ cervice, extensisque in altum manibus, corpus exanime: ac primùm & ipse, vivere eum credens, pariter orabat. Postquam verò nulla, ut solebat, suspiria precantis audivit, in flebile osculum ruens, intellexit quòd etiam cadaver sancti, Deum, cui omnia vivunt, officioso gestu precabatur. Igitur obvoluto & prolato foras corpore, hymnos quoque & psalmos ex Christiana traditione decantans; contristabatur Antonius, quòd sarculum, quo terram foderet, non haberet: fluctuansque vario mentis æstu, & secum multa reputans, dicebat: Si ad monasterium revertar tridui iter est: si hîc maneam, nihil ultrà proficiam. Moriar ergo, ut dignum est, & juxta bellatorem tuum, Christe, ruens, extremum halitum fundam. Talia eo animo volvente, ecce

D. Antonius vidit D. Paulum primum eremitarum inter Angelos, Prophetas, & Apostolos.

duo leones ex interioris eremi parte currentes, volantibus per colla jubis, ferebantur. Quibus aspectis, primò exhorruit: rursusque ad Deum referens mentem, quasi columbas videret, mansit intrepidus. Et illi quidem directo cursu ad cadaver beati senis substiterunt, adulantibusque caudis circa ejus pedes accubuêre, fremitu ingenti rugientes, prorsus ut intelligeret eos plangere, quo modo poterant. Deinde haud procul cœperunt humum pedibus scalpere arenamque certatim egerentes, unius hominis capacem locum foderunt; ac statim quasi mercedem pro opere postulantes, cum motu aurium, cervice dejecta, ad Antonium perrexerunt, manus ejus pedesque lingentes. At ille animadvertit, benedictionem eos à se precari. Nec mora, in laudationem Christi effusus, quod muta quoq; animalia Deum esse sentiant, ait: Domine, sine cujus nutu nec folium arboris defluit, nec unus passerum ad terram cadit, da illis sicut tu scis. Et manu annuens eis, ut abirent, imperavit. Cúmque illi recessissent, sancti corporis oneri seniles curvavit humeros: & deposito eo in fossam, desuper humum congregans, tumulum ex more composuit. Postquam autem alia dies illuxit, ne quid pius hæres ex intestati bonis non possideret, tunicam ejus sibi vindicavit, quam in sportarum modum de palmæ foliis ipse sibi contexuerat. Ac sic ad monasterium reversus, discipulis cuncta ex ordine replicavit: diebusque solemnibus Paschæ & Pentecostes semper Pauli tunicâ vestitus est. Libet in fine opusculi eos interrogare, qui sua patrimonia ignorant, qui domos marmoribus vestiunt, qui uno filo villarum insuunt pretia: huic seni nudo quid unquam de-

D. Antonius muta animalia benedicit.

Mat. 10.

D. Antonius diebus solẽnibus tunica D. Pauli vestiebatur.

fuit? Vos gemmâ bibitis : ille naturæ concavis manibus satisfecit. Vos in tunicis aurum texitis : ille ne vilissimum quidem indumentum habuit mancipij vestri. Sed è contrariò illi quidem pauperculo paradisus patet : vos auratos hehenna suscipiet. Ille vestem Christi, nudus licet tamen servavit: vos, vestiti sericis indumentum Christi perdidistis. Paulus vilissimo pulvere coopertus jacet, resurrecturus in gloriam : vos operosa saxi sepulchra premunt, cum vestris opibus arsuros, Parcite, quæso vobis : parcite saltē divitiis, quas amatis. Cur & mortuos vestros auratis obvolvitis vestibus? Cur ambitio inter luctus lacrymasque nō cessat? An cadavera divitum nisi in serico putrescere nesciunt? Obsecro, quicumque hæc legis, ut Hieronymi peccatoris memineris : cui si Dominus optionem daret, multò magis eligeret tunicam Pauli cum meritis ejus, quàm regum purpuram cum pœnis suis.

Merita sanctorū admittit D. Hieronymus.

ARGUMENTUM.

Hilarion monachus, Thabitâ Palæstinæ vico ortus, magni illius Antonij discipulus, quantâ abstinentiâ, & sanctitate vitam duxerit, quantisque semper, etiam latitando, claruerit miraculis, latè, eruditéque Hieronymus ita scribit, ut in eo perfectum monachum contemplari jure quis valeat.

VITA SANCTI HILARIONIS.

EPISTOLA II.

SCripturus vitam beati Hilarionis, habitatorem ejus invoco Spiritum sanctū: ut qui illi virtutes largitus est, mihi ad narrādas eas sermonem tribuat, ut facta dictis exæquentur. Eorum enim, qui fecêre virtutes (ut ait Crispus) tanta habentur merita, quantum ea verbis potuêre attollere præclara ingenia. Ale-

xander magnus Macedo(quem vel arietem, vel pardũ, vel hircum capraũ Daniel vocat) *Dan* 7.8
cùm ad Achillis tumulum pervenisset: Feli- *Cic. pro*
cem te(ait juvenis)qui magno fruaris præco- *Arc.*
ne meritorum: Homerum videlicet signifi- *poet.*
cans. Porrò mihi tanti ac talis viri conversatio, vitaque dicenda est, ut Homerus quoque, si adesset, vel invideret materiæ, vel succumberet. Quamquam enim sanctus Epiphanius, Salaminæ Cypri Episcopus, qui cum Hilarione plurimùm versatus est, laudem ejus brevi epistola scripserit, quæ vulgò legitur: tamen aliud est, locis communibus laudare defunctum: aliud, defuncti proprias narrare virtutes. Unde & nos favore magis illius, quàm injuriâ, cœptum ab eo opus aggredientes, maledicorum voces contemnimus, qui olim detrahentes Paulo meo, nunc fortè detrahent & Hilarioni, illum solitudinis calumniati, huic objicientes frequentiam: ut qui semper latuit, non fuisset qui à multis visus est, vilis existimetur. Fecerunt hoc & majores *Mat.* 11.
eorum quondam Pharisæi, quibus nec Joannis eremus ac jejunium, nec Domini Salvatoris turba, cibi potusque placuêre. Verùm destinato operi imponam manum, & Scylleos canes obturatâ aure transibo. Hilarion, ortus vico Thabathâ, qui circiter quinque millia à Gazâ, urbe Palæstinæ, ad austrum situs est, cùm haberet parentes idolis deditos, rosa, ut dicitur, de spinis floruit. A quibus missus Alexandriam, grammatico traditus est: ibique, quantum illa patiebatur ætas, magna ingenij & morum documenta præbuit in brevi, carus omnibus, & loquendi arte gnarus. Quodque his majus est omnibus, credens in Dominum Jesum, non circi furoribus, non arenæ sangui-

ne. nō theatri luxuria delectabatur, sed tota illi voluntas in Ecclesiæ erat congregatione. Audiens autem tunc celebre nomen Antonii, quod per omnes Ægypti populos ferebatur, incensus visendi ejus studio, perrexit ad eremum. Et statim, ut eum vidit, mutato pristino habitu, duobus fere mensibus juxta eum mansit, contemplans ordinem vitæ ejus, morumque gravitatem. Quam creber in oratione, quam humilis in suscipiendis fratribus, severus in corripiendis, alacer in exhortandis esset; & ut continentiam cibique ejus asperitatem nulla umquam infirmitas frangeret. Porro frequentiam eorum, qui ad eum ob varias passiones, aut impetus dæmonum concurrebant, ultrà non ferens: nec congruum esse ducens, pati in eremo populos civitatum, sicque sibi magis incipiendum esse, ut cœpisset Antonius, illum quasi virum fortem victoriæ præmia accipere, se verò necdum militare cœpisse, reversus est cum quibusdam ~~monachis~~ ad patriam: &, parentibus jam defunctis, partem substantiæ fratribus, partem pauperibus largitus est, nihil sibi omninò reservans: timens illud de Actibus Apostolorum, Ananiæ & Saphiræ vel exemplum, vel supplicium: maximéque Domini memor, dicentis; qui non renunciaverit omnibus quæ habet, non potest meus esse discipulus. Erat autem tunc annorum quindecim. Sic nudus & armatus in Christo solitudinem, quæ in septimo milliario a * Maioma Gazæ emporio per littus euntibus Ægyptum ad lævam flectitur, ingressus est. Cumque essent cruenta latrociniis loca & propinqui amicique ejus imminens periculum denuntiarent, contempsit mortem, ut mortem evaderet. Mirabantur omnes animum, mirabantur ætatē, nisi

Act. 5.
Luc. 14.
Hilarion juvenis solitudinem ingreditur.

* Alias, Majuma

quod humana [illegible] & [illegible] in- a [illegible]
[illegible] in oculis retinebat. * Leonis etiam [illegible]
delicatum corpus & tenerum & ad omnem inju-
riam moventes quod sol vel frigora vel aliud
posset affligi. Igitur lineo tantum membra
coopertus, pelliceum habens ependyten, quem [illegible]
illi beatus Antonius proficiscenti dederat, sa- [illegible]
gumque rusticum inter mare & paludem vasta
& terribili in solitudine fruebatur, quindecim
tantum caricas post solis occasum comedens:
& quia regio latrociniis infamis erat, num-
quam in eodem loco mansitans. Quid faceret
diabolus quo se verteret? Qui gloriabatur an-
te dicens: In coelum ascendam, super sidera Esa. 14.
coeli ponam thronum meum, & ero similis Al-
tissimo, cernebat se vinci a puero & prius ab
eo calcatum fuisse quam per aetatem peccare
potuisset. Titillabat itaque sensus ejus & pu-
bescenti corpori solita voluptatum incendia
suggerebat. Cogebatur tyrunculus Christi
cogitare quod nesciebat, & ejus rei animo
pompam volvere, cujus experimenta non no-
verat. Iratus itaque sibi & pectus pugnis ver-
berans, quasi cogitationes caede manus posset
excludere: Ego, inquit, aselle, faciam, ut non
calcitres: nec te hordeo alam, sed paleis: fame
te conficiam & siti, gravi onerabo pondere:
per aestus indagabo & frigora, ut cibum po-
tius, quam lasciviam cogites. Herbarum ergo
succo & paucis caricis post triduum vel qua-
triduum deficientem animam sustentabat,
orans frequenter & psallens, & rastro humum
fodiens, ut jejuniorum laborem labor operis
duplicaret. Simulque fiscellas junco texens,
aemulabatur Aegyptiorum monachorum dis-
ciplinam & Apostoli sententiam dicentis: Qui
autem non operatur, non manducet. Sic attenua- 2. Thes.

nuatus, & in tantum exeso corpore, ut ossibus vix hæreret. Quadam nocte cœpit infantum audire vagitus balatus pecorum, mugitus bonum, planctum quasi mulierum, leonum rugitus, murmur exercitus & prorsus variarum portenta vocum ut ante sonitu, quàm aspectu, territus cederet. Intellexit dæmonum ludibria & provolutus genibus, Christi crucem signavit in fronte: talique armatus casside, & loricâ fidei circundatus, jacens fortiùs prœliabatur, amodò videre desiderans, quos horrebat audire, & solicitis oculis huc illucque circumspiciens: cùm interim ex improviso, splendente lunâ, cernit rhedam ferventibus equis super se irruere: cúmque inclamasset Jesum, ante oculos ejus repentino terræ hiatu pompa omnis absorpta est. Tunc ille ait: Equum, & ascensorem projecit in mare. Et, Hi in curribus, & hi equis, nos autem in nomine Dei nostri magnificabimur. Multæ sunt tentationes ejus, & die noctuq; variæ dæmonum insidiæ: quas si omnes narrare velim, modum excedam voluminis. Quoties illi nudæ mulieres cubanti, quoties esurienti largissimæ apparuere dapes: Interdum orantē lupus ululans, & vulpecula ganniens transilivit, psallētique gladiatorum pugna spectaculum præbuit, & unus, quasi interfectus, & ante pedes ejus corruens, sepulturam rogavit. Oravit semel fixo in terram capite: &, ut natura fert hominum, abducta ab oratione mens nescio quid aliud cogitabat: insiliit dorso ejus festinus agitator, & latera calcibus, cervicem flagello verberans: Eia, inquit, cur dormitas? cachinnansque desuper, cùm defecisset, an hordeum vellet accipere, sciscitabatur. Igitur à sextodecimo usque ad vigesimum suæ ætatis

Exod. 15
Psal. 19.
Dæmones apparent.

annum, æſtus & pluvias brevi tuguriunculo declinavit, quod junco & carice * texerat. Extructâ deinceps brevi cellulâ, quæ uſque hodie permanet, latitudine pedum quatuor, altitudine pedum quinque, hoc eſt ſtaturâ ſuâ humiliore, porrò longitudine paulò ampliore, quàm ejus corpuſculum patiebatur, ut ſepulcrum potiùs, quàm domum, crederes. Capillum ſemel in anno die Paſchæ totondit: ſuper nudam humum, ſtratumque junceum uſque ad mortem cubitavit; ſaccum, quo ſemel fuerat indutus, numquam lavans; & ſuperfluum eſſe dicens, munditias in cilicio quærere. Nec mutavit alteram tunicam, niſi cùm prior penitus ſciſſa eſſet. Scripturas quoque ſanctas memoriter tenens, poſt orationes & pſalmos, quaſi Deo præſente, recitabat. Et, quia longum eſt per diverſa tempora carptim aſcenſum ejus edicere, comprehendam breviter, ante lectoris oculos vitam ejus pariter exponens, & deinceps ad narrandi ordinem regrediar. A vigeſimo primo anno uſque ad vigeſimumſeptimum, tribus annis dimidiū lentis ſextarium madefactum aquâ frigidâ comedit, & aliis tribus panē aridum cum ſale & aquâ. Porrò à vigeſimoſeptimo uſq; ad trigeſimum, herbis agreſtibus, & virgultorum quorundā radicibus crudis ſuſtentatus eſt. A trigeſimo autem primo uſq; ad trigeſimūquintum, ſex uncias hordeacei panis, & coctū modicè olus abſque oleo in cibo habuit. Sentiēs autem caligare oculos ſuos, & totum corpus impetigine uri, & pumiceâ quadam ſcabredine contrahi, ad ſuperiorem victum adjecit oleū: & uſque ad ſexageſimum tertiū vitæ ſuæ annum hoc continentiæ cucurrit gradu, nihil extrinſecùs, aut pomorū, aut leguminis, aut cu-

* *Alias, texuerat*

Alias, coliginare.

juslibet rei gustans. Inde, cùm se videret corpore defatigatum, & propinquam putaret imminere mortem, à sexagesimo quarto anno usque ad octogesimũ pane abstinuit, incredibili fervore mẽtis; ut eo tempore quasi novus accederet ad servitutem Domini, quo ceteri solent remissiùs vivere. Fiebant autem ei de farinâ & comminuto olere sorbitiunculæ, cibo & potu vix quinque uncias appendentibus, sicque complens ordinem vitæ, numquam ante solis occasum, nec in diebus festis, nec in gravissimâ valetudine solvit jejunium. Sed jam tempus est, ut ad ordinem revertamur. Cùm habitaret adhuc in tuguriolo annos natus decem & octo latrones ad eum nocte venerunt, vel existimantes habere aliquid, quod tollerent, vel in contemptum sui reputantes fieri, si puer solitarius eorum impetus non pertimesceret. Itaque inter mare & paludem à vespere usque ad solis ortum discurrentes, numquam locum ejus cubiculi invenire potuerunt. Porrò, clarâ luce reperto puero, quasi per jocum. Quid, inquiunt, faceres si latrones ad te venirent? Quibus ille respondit: Nudus latrones non timet. Et illi, Certè, ajunt, occidi potes? Possum, inquit, possum: & ideò latrones non timeo, quia mori paratus sum. Tunc admirati constantiam ejus, & fidẽ, confessi sunt noctis errorem, cœcatosque oculos, correctiorem deinceps vitam pollicentes. Viginti & duos jam in solitudine habebat annos, famâ tantùm notus omnibus, & per notas Palæstinæ vulgatus urbes: cùm interim mulier quædam Eleutheropolitana, cernens despectui se haberi à viro ob sterilitatem, (jam enim per annos quindecim nullos conjugij fructus dederat) prima irrumpere ausa

Constantia Hilarionis.

eſt beatum Hilarionem: & nihil tale ſuſpicanti, repente genibus ejus advoluta. Ignoſce, inquit, audaciæ, ignoſce neceſſitati meæ. Quid avertis oculos? quid rogantem fugis? Noli mulierem aſpicere, ſed miſeram. Hic ſexus genuit Salvatorem. Non habent ſani opus medico, ſed qui malè habent. Tandem ſubſtitit: & poſt tantum temporis viſa muliere, interrogavit cauſam adventus ejus, ac fletuum. Et poſtquam didicit, levatis ad cœlum oculis, fidere eam juſſit, euntemque lacrymis proſecutus, exacto anno vidit cũ filio. Hoc ſignorũ ejus principium, majus aliud ſignum nobilitavit. Ariſtæne Elbidij, qui poſteà Præfectus prætorio fuit, uxor, valdè nobilis inter ſuos, & inter Chriſtianos nobilior, revertens cum marito, & tribus liberis à beato Antonio, Gazæ propter eorũ infirmitatem remorata eſt. Ibi enim ſive ob corruptum aërem, ſive (ut poſteà claruit) propter gloriam Hilarionis ſervi Dei, hemitritæo pariter arrepti, omnes à medicis deſperati ſunt. Jacebat ululans mater, & quaſi inter tria filiorum diſcurrens cadavera, quem priùs plangeret, neſciebat. Cognito autem, quòd eſſet quidam monachus in vicinâ ſolitudine, oblita matronalis pompæ, tantùm ſe matrem noverat, vadit com tata ancillulis, & eunuchis: vixque ei à viro perſuaſum eſt, ut aſello ſedens pergeret Ad quem cùm perveniſſet, Per Deum te, ait, Jeſum clementiſſimum Deum noſtrum, obteſtor per Crucem ejus & ſanguinem ut reddas mihi tres filios, & glorificetur in urbe gentilium nomẽ Domini Salvatoris: ingrediatur ſervus ejus Gazam, & Marnas corruat. Renuente illo & dicente, numquam ſe egreſſurum de cellâ, nec habere conſuetudinem, ut non modò civita-

Mar. 2. Primum Hilarionis miraculum

tem sed ne villulam quidem ingrederetur; prostravit se ille humi crebrò clamitans: Hilarion serve Christi redde mihi liberos meos. Quos Antonius tenuit in Ægypto, à te serventur in Syriâ. Flebant cuncti, qui aderant: sed & ipse negans flevit. Quid multa? Non priùs mulier recessit quàm ille pollicitus est, se post solis occasum Gazam introiturum. Quò postquam venit, singulorum lectulos, & arentia membra considerans, invocavit Jesum. Et, ô mira virtus, quasi de tribus fontibus sudor pariter erupit: eadem hora acceperunt cibos: lugentémque matrem cognoscentes, & benedicentes Deum, Sancti manus deosculati sunt. Quod postquam auditum est, & longè lateque percrebuit, certatim ad eum de Syria & Ægypto populi confluebant, ita ut multi crederent in Christum, & se monachos profiterentur. Necdum enim tunc monasteria erant in Palæstinâ, nec quisquam monachos ante sanctum Hilarionem in Syria noverat. Ille fundator, & eruditor hujus conversationis, & studij in hac provincia fuit. Habebat Dominus Jesus in Ægypto senem Antonium: habebat in Palæstina Hilarionem juniorem. Facidia vicus est Rhinocoruræ, urbis Ægypti. De hoc ergo vico decem jam annis cæca mulier adducta est ad B. Hilarionem: oblataq; ei à fratribus (jam enim multi cum eo monachi erant) omnem se substantiam expendisse ait in Medicos. Cui respondit: Si, quæ in medicis perdidisti, dedisses pauperibus, curasset te verus medicus Jesus. Clamante autem illa &
Marc. 8. misericordiam deprecante, expuit in oculos ejus: statimque Salvatoris exemplum virtus eadem secuta est sanitatis. Auriga quoque Gazensis, in curru percussus à dæmone, to-

tus obriguit, ita ut nec manus agitare, nec cervicem posset reflectere. Delatus ergo in lecto, cùm solam linguam moveret ad preces, audit, non priùs posse sanari, quàm crederet in Jesum, & se sponderet arti pristinæ renunciaturum. Credidit, spopondit, sanatus est, magisque de animæ, quàm de corporis salute exultavit. Præterea fortissimus juvenis, nomine Marsitas de territorio Hierosolymæ, tantũ sibi applaudebat in viribus, ut quindecim frumẽti modios diu lõgéque portaret: & hãc haberet palmã fortitudinis suæ, si asinos vinceret. Hic afflictus pessimo dæmone, non catenas, non compedes, non claustra ostiorũ integra patiebatur: multorum nasum & aures morsibus amputaverat: horum pedes, illorum gulam fregerat: tantumque sui terrorem omnibus incusserat, ut oneratus catenis, & funibus, in diversa nitentium, quasi ferocissimus taurus ad monasterium pertraheretur. Quem postquam fratres videre, perterriti (erat enim miræ magnitudinis) nuntiaverunt Patri. Ille, sicut sedebat, jussit eum ad se pertrahi, & dimitti. Solutoq; Inclina, ait, caput, & veni. Tremere ille miser cœpit, & cervicem flectere, nec aspicere contrà ausus, omnique ferocitate deposita, pedes cœpit sedentis lambere. Adjuratus itaque dæmon, & tortus, qui juvenem possederat, septimâ die egressus est. Sed nec illud tacendum est, quòd Orionus, vir primarius & ditissimus urbis Ailæ, quæ mari rubro imminet, à legione possessus dæmonum, ad eum adductus est. Manus, cervix, latera, pedes ferro onerati erant? furorisque sævitiam torvi oculi minabantur. Cúmque deambularet Sanctus cum fratribus, & de scripturis nescio quid interpretaretur, erupit ille de

manibus se tenentium, & amplexus eum post tergum, in sublime levavit. Clamor ortus ab omnibus: timebant enim, ne confecta jejuniis membra collideret. Et sanctus arridés, Sinite (inquit) & mihi meum palæstritam dimittite. Ac sic reflexâ super humeros manu caput ejus tetigit: apprehensoque crine, ante pedes adduxit, stringens è regione ambas manus ejus, & plantas utroque calcans pede, simulque ingeminans, torquere, ait, dæmonum turba torquere. Cúmque ille ejularet, & reflexâ cervice terram vertice tangeret: Domine, inquit, Jesu, solve miserum, solve captivum. Ut unum, ita & plures vincere, tuum est Rem loquor inauditam. Ex uno homis ore diversæ voces, & quasi confusus populi clamor audiebatur. Curatus itaque & hic, nō post multum temporis, cum uxore & liberis venit ad monasterium, plurima quasi gratiam redditurus, dona afferens. Cui sanctus: Nō legisti inquit quid Giezi, quid Simon passi sunt: quorū alter accepit pretium, alter obtulit, ut ille venderet gratiam Spiritus sancti, hic mercaretur? Cumque Orionus flens diceret: Accipe & da pauperibus, respondit: tu melius potes tua distribuere, qui per urbes ambulas, & nosti pauperes. Ego, qui mea reliqui, cur aliena appetam? Multis nomen pauperum, occasio avaritiæ est: misericordia verò artem non habet. Nemo melius erogat, quàm qui sibi nihil reservat. Tristi autem, & in terrâ jacenti Noli, inquit, contristari fili, quod facio pro me. & pro te facio. Si enim hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio revertetur. Quis verò possit silentio præterire, quòd Gazanus Majumites, haud longè à monasterio ejus lapides ad ædificandum de orâ maris cæ-

Ex uno hominis ore diversæ voces audiantur.

4. Reg. 5. Act. 8.

dens, totus paralysi dissolutus, & ab operis sociis delatus ad Sanctum, statim ad opus reversus est. Etenim littus quod Palæstinæ Ægyptoque prætenditur, per naturam molle, arenis in saxa durescētibus, asperatur: paulatimq; cohærescens sibi glarea, perdit tactum, cū nō perdat aspectū. Sed & Italicus, ejusdem oppidi municeps, Christianus, adversum Gazensem duum virum, Marnæ idolo deditum, Circenses equos nutriebat. Hoc siquidem in Romanis urbibus jam inde servabatur à Romulo: ut, propter felicem Sabinarum raptum, Conso, quasi consiliorum Deo, quadrigæ septenio currant circumitu, & equos partis adversæ fregisse victoria sit. Hic itaq; æmulo suo habente maleficum, qui dæmonicis quibusdam imprecationibus hujus impediret equos, & illius incitaret ad cursū, venit ad B. Hilarionē, & non tam adversarium lædi, quàm se defendi obsecravit. Ineptum visum est venerando seni, in hujuscemodi nugis orationem perdere. Cumque subrideret, & diceret: Cur enim non magis equorum pretium pro salute animæ tuæ pauperibus erogas? Ille respondit, functionem esse publicam, & hoc non tam se velle, quàm cogi: nec posse hominem Christianum uti magicis artibus, sed a servo Christi potius auxilium petere, maximè contra Gazenses adversarios Dei & non tam sibi, quàm Ecclesiæ Christi insultantes. Rogatus ergo à fratribus, qui aderant, scyphum fictilem, quo bibere consueverat, aquâ jussit impleri, eique tradi: Quem cū accepisset Italicus & stabulū equos, & aurigas suos, Rhedam, carcerúmque repagula aspersit. Mira vulgi expectatio: nam & adversarius hoc ipsum irridens diffamaverat: & fautores Italici, sibi certam victoriam

pollicentes, exultabant. Igitur dato signo, hi advolant, isti præpediuntur. Sub horum curru rotæ fervent, illi prætervolantium terga vix cernunt. Clamor fit vulgi nimius, ita ut ethnici quoque ipsi concreparent, Marnas victus à Christo est. Porrò furentes adversarij Hilarionem maleficum Christianorum ad supplicium poscunt. Indubitata ergo victoria, & illis, & multis retrò circensibus plurimis fidei occasio fuit. De eodem Gazensis emporij oppido virginem Dei vicinus juvenis deperibat. Qui cùm frequenter, tactu, jocis, nutibus, sibilis, & ceteris hujusmodi, quæ solent moriturae virginitatis esse principia, nihil profecisset: perrexit Memphim, ut confesso vulnere suo magicis artibus rediret armatus ad virginem. Igitur post annũ doctus ab Æsculapij vatibus, non remediantis animas, sed perdentis, venit præsumptum animo stuprum gestiens, & subter limen domus puellæ tormenta quædam verborum, & portentosas figuras sculptas in æris Cyprij lamina defodit. Illicò insanire virgo & amictu capitis abjecto, rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis. Magnitudo quippe amoris se in furorem verterat. Perducta ergo à parentibus ad monasteriũ, seni traditur: ululante statim & confitente dæmone, Vim sustinui, invitus abductus sum: quã benè Memphis somniis homines deludebam. O cruces, ô tormenta, quæ patior. Exire me cogis & ligatus subter limen licio & laminâ teneor. Non exeo nisi me adolescens qui tenet, dimiserit. Tunc senex, Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & laminâ strictus teneris; Dic, quare ausus es ingredi puellam Dei? Ut servarem, inquit, eam virginem. Tu servares, prodi-

tor castitatis? cur non potius in eum, qui te mittebat, es ingressus? Ut quid, respōdit, intrarem in eum, quia habebat collegā meū amoris dæmoné? Noluit autem Sanctus antequam purgaret virginem, vel adolescentem, signa iubere perquiri: ne aut solitis * incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni ejus accōmodasse fidem: asserens fallaces esse dæmones, & ad simulandum esse callidos: sed magis reddità sanitate increpavit virginē cur fecisset talia, per quæ in eam dæmon intrare potuisset. Non solum auté in Palæstina, & in vicis ac urbibus Ægypti, vel Syriæ, sed etiam in longinquis provinciis fama ejus percrebuerat. Nāque cādidatus Constātii Imperatoris, rutilus comà, & cādore corporis indicans provinciam, (inter Saxones quippe, & Alemanos gens est non tam lata quàm valida, apud historicos Germania, nunc verò Francia vocatur) antiquo hoc est, ab infantià possessus à dæmone, qui noctibus eum ululare, ingemiscere, fremere dentibus compellebat, secretò ab Imperatore evectionem petiit, causam ei simpliciter indicans. Et acceptis ad consularem quoque Palæstinæ litteris, cum ingenti honore & comitatu Gazam deductus est. Qui cùm a decurionibus illius loci quæsisset, ubi habitaret Hilarion monachus: territi Gazenses, & putantes eū ab Imperatore missum, ad monasterium adduxerunt, ut & honorem commendato exhiberet: & si quid ex præteritis injuriis in Hilarionem esset offensæ, novo officio deleretur. Deābulabat tūc senex in arenis mollibus: & secum de psalmis nescio quid submurmurabat. Vidésque tantā turbam venientem, substitit: & resalutatis omnibus manuq; eis benedicens: post horam cæteros abire præcepit, illum cum servis suis &

* Alias. Solutus.

apparitoribus remanere. Ex oculis enim ejus, & vultu, cur venisset, agnovit. Statim ergo ad interrogationem sancti suspensus homo, vix terram pedibus tangens, & immanè rugiens Syro, quo interrogatus fuerat, sermone respõdit. Videres de ore barbaro, & qui Francâ tantùm & Latinam linguam noverat. Syra ad purum verba resonare: ut non stridor, non aspiratio, non idioma aliquod Palæstini deesset eloquij. Confessus est itaque, quo in eum intrasset ordine. Et, ut interpretes ejus intelligerent, qui Græcam tantùm & Latinam linguã noverant, Græcè quoque eum interrogavit. Quo similiter & in verba eadem respondente, multasque incantationum occasiones, & necessitates magicarum artium obtendente. Nõ curo, ait, quomodò intraveris, sed, ut exeas, in nomine Domini nostri Jesu Christi impero. Cúmque curatus esset, simplicitate rusticà decem auri libras offerens, hordeaceum, ab eo panem accepit, audiens quod, qui tali cibo
Alias, aleretur & ducer es.
* alerentur, aurum pro luto ducerent. Parum est de hominibus loqui: bruta quoque animalia quotidie ad eum furentia pertrahebantur: in quibus Bactrum camelum, enormis magnitudinis, qui jam multos obtriverat, triginta & eo amplius viri distentum solidissimis funibus cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi: spumabat os: volubilis lingua turgebat: & super omnem terrorem rugitus personabat immanis. Jussit igitur cũ dimitti senex. Statim verò & qui adduxerant, & qui cũ sene erant, usque ad unum omnes diffugerunt. Porrò ille solus perrexit obviam, & sermone Syro, Nõ, me, inquit, terres diabole tantâ mole corporis. Et in vulpeculâ, & in camelo unus atque idem es. Et interim porrectâ sta-

bat manu. Ad quem dum furens & quasi cum devoratura bellua pervenisset, statim corruit, submissumq; caput terræ coæquavit, mirantibus cunctis, qui aderant, post tantam ferociã, tantam subito mansuetudinem. Docebat autem senex, hominum causa diabolũ etiam jumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, ut non solum ipsos, sed & ea, quæ ipsorum essent, cuperet interire. Hujusque rei proponebat exemplum, quòd antequam B. Job tentare permitteretur, omnem substantiam ejus interfecerit. Nec movere quempiam debere, quòd Domini jussione duo millia porcorum à dæmonibus interfecta sunt; siquidem eos, qui viderant, non potuisse aliter credere, exisse, de homine tantam dæmonum multitudinem, nisi grandis porcorum numerus, & quasi à multis actus, pariter corruisset. Tempus me deficiet, si voluero universa signa, quæ ab eo perpetrata sunt, dicere. In tantam enim à Domino fuerat elevatus gloriam, ut beatus quoque Antonius, audiens conversationem ejus, scriberet ei, libenterque ejus epistolas sumeret. Et, si quando de Syriæ partibus ad se languentes perrexissent, diceret eis: Quare vos tam longè vexare voluistis, cum habeatis ibi filium meum Hilarionem? Exemplo itaque ejus per totam Palæstinam innumerabilia monasteria esse cœperunt, & omnes ad eum monachi certatim concurrere. Quod ille cernens, laudabat Domini gratiam: & ad profectum animæ singulos cohortabatur, dicens: præterire figuram hujus mundi: & illam esse veram vitam, quæ vitæ præsentis emeretur incommodo. Volens autem exẽplum eis dare & humilitatis, & officii, statis diebus ante vindemiam lustrabat cellulas monachorũ. Quod

Iob. 1.

Luc. 8.

1. Cor. 11

postquam cognitum est à fratribus, omnes ad eum confluebant: & comitati tali duce, circumibant monasteria habentes viaticũ suum: quia interdum usque ad duo millia hominum congregabantur. Sed, & procedente tempore unaquęque villula vicinis monachis, ad susceptionem Sanctorum gaudens, cibos offerebat. Quantum autem fuerit in eo studij, ut nullũ fratrem, quamvis humilem, quamvis pauperẽ, præteriret, vel illud indicio est, quòd vadens in desertum Cades ad unum de discipulis suis visendum, cum infinito agmine monachorũ pervenit. Elusam, eo fortè die, quo anniversaria solemnitas omnem oppidi populum in templum Veneris congregaverat. Colunt autem illam ob Luciferum, cujus cultui Saracenorum natio dedita est. Sed & ipsum oppidũ ex magnâ parte semibarbarum est, propter loci sitũ. Igitur audito, quòd S. Hilarion præteriret (multos enim Saracenorum arreptos à dæmone frequenter curaverat) gregatim ei cum uxoribus & liberis obviam processere, submittẽtes colla, & voce *Syrâ* Barech, id est, benedic, inclamantes. Quos ille blandè humiliterque suscipiens, obsecrabat, ut Deum magis, quàm lapides, colerent: simulque ubertim flebat, cœlum spectans, & pollicens, si Christo crederent, ad eos se crebrò esse venturum. Mira Domini gratia: non prius abire passi sunt, quã futuræ Ecclesiæ lineam mitteret: & sacerdos eorum, ut erat coronatus, Christi signo denotaretur. Alio quoque anno cũ exiturus esset ad visenda monasteria, & digereret in schedula, apud quos manere, quos in transitu visitare deberet: scientes monachi quendam de fratribus parciorem, simulque cupientes, vitio ejus mederi, rogabant ut apud

eum maneret. Et ille. Quid, inquit, vultis & vobis injuriam, & fratri vexationem facere? Quod postquam frater ille parcus audivit, erubuit: & annitentibus cunctis, vix ab invito impetravit, ut suum quoque monasterium in mansionum ordine poneret. Post diem ergo decimum venerunt ad eum, custodibus jam in vinea, qua venirent *illi dispositis: qui cum lapidibus & glebarum jactu, fundæque vertigine accedentes deterrerent, sine esu uvæ mane omnes profecti sunt ridente sene, & dissimulante scire quod evenerat. Porrò suscepti ab alio monacho, cui Sabas vocabulum est, (debemus quippe parci tacere vocabulum, largi dicere) quia Dominicus erat dies, invitabantur ab eo universi in vineam, ut ante horã cibi uvarum pastu laborem viæ sublevarent. Et Sanctus, Maledictus, ait qui priùs refectionem corporis, quàm animæ, quæsierit. Oremus, psallamus, reddamus Domino officiũ, & sic ad vineam properabitis. Completo itaque ministerio, in sublimi stans benedixit vineæ, & suas ad pascendum dimisit oves. Erant autem, qui vescebantur, non minùs tribus millibus. Cúmque centum lagenis æstimata fuisset integra adhuc vinea, post dies viginti trecentas fecit. Porrò ille parcus frater multò minus solito colligens etiam id, quod habuerat, versum in acetum serò doluit. Hoc multis fratribus senex antè futurum dixerat. Detestabatur autem præcipuè monachos, qui infidelitate quadam in futurum reservarent sua: & diligentiam haberent vel sumptuum, vel vestitus, aut alicujus earum rerum, quæ cum sæculo transeunt. Denique unum de fratribus, in quinto ferè à se milliario manentem, quia comperiebat hortuli sui nimis cau-

* *Alias, quasi vallum esset dispositis.*

Detestabatur Hilarion monachos qui sua reservabant.

tum timidumque custodem,& pauxillum habere nummorum,ab oculis abegerat.Qui volens sibi recōciliari senem,frequenter veniebat ad fratres,& maximè ad Hesychium,quo ille vehementissimè delectabatur. Quadam igitur die ciceris fascem virentis,sicut in herbis erat,detulit.Quem cùm Hesychius * posuisset in mensâ ad vesperum:exclamavit senex,se putorem ejus ferre non posse: simulque, unde esset, rogavit. Respondente autem Hesychio,quòd frater quidam primitias agelli sui fratribus detulisset:Non sentis, inquit, putorem teterrimum, & in cicere fœtere avaritiam? Mitte bobus,mitte brutis animalibus: & vide, an comedant. Quòd cum ille juxta præceptum in præsepe posuisset:exterriti boves, & plus solito mugientes, ruptis vinculis in diversa fugerunt. Habebat enim senex hanc gratiam,ut ex odore corporum,vestiumque,& earum rerum, quas quis tetigerat, sciret cui dæmoni, vel cui vitio subjacere.Igitur sexagesimo tertio vitæ suæ anno cernens jam grande monasterium, & multitudinem fratrum secum habitantium, turbasque eorum, qui diversis langoribus & immundis spiritibus occupatos ad se deducebant, ita ut omni genere hominum solitudo per circuitum repleretur; flebat quotidiè:& incredibili desiderio conversationis antiquæ recordabatur. Interrogatus à fratribus, quid haberet, cur se conficeret,ait: Rursum ad sæculum redij, & recepi mercedem meam in vitâ meâ. En homines Palæstinæ & vicinæ provinciæ existimant me alicujus esse momenti: & ego, sub prætextu monasterij ad dispensationem fratrum vilem suppellectilem habeo.Servabatur autem à fratribus, maxime ab Hesychio,

* *Hesychius & ita ubique constanter legendū.*

qui miro amore venerationi senis deditus erat. Cúmque ita vixisset lugens biennium, Aristænete illa, cujus supra fecimus mentionem, præfecti tunc uxor, sed nihil de præfecti ambitu habens, venit ad eum, volens etiam ad Antonium pergere. Cui ille flens, Vellem, ait, ipse quoque ire, si non carcere hujus monasterij clausus tenerer, & si eũdi fructus esset. Biduum enim hodie est, quod totus mundus tali parente orbatus est. Credidit illa, & substitit; & post paucos dies, veniẽte nuncio, Antonij dormitionem audivit. Mirentur alij signa, quæ fecit: mirentur incredibilem abstinentiam, scientiam, humilitatem: ego nihil ita stupeo, quàm gloriam illum & honorem calcare potuisse. Concurrebant Episcopi, Presbyteri, clericorum & monachorum greges, matronæ quoque Christianorum (grandis tentatio) & hinc inde ex urbibus & agris vulgus ignobile; sed & potentes viri, & judices, ut benedictum ab eo panem, vel oleum acciperent. At ille nihil aliud, nisi solitudinem meditabatur, intantum, ut quadam die proficisci statuerit: & adducto asello (nimis quippe exesus jejuniis vix ingredi poterat) iter arripere conaretur. Quod, cùm percrebuisset: & quasi vastitas, & exitium Palæstinæ indiceretur, plus quàm decem millia hominum diversæ ætatis & sexus, ad retinendum eum congregata sunt. Immobilis ille ad preces, & baculo arenas discutiens, loquebatur: Fallacem Dominum meum non faciam: non possum videre subversas Ecclesias, calcata Christi altaria, filiorum meorum sanguinem. Universi autem, qui aderant intelligebant revelatum ei quiddam esse secreti quod nollet confiteri: & nihilominus custodiebant eum, ne proficisce-

Hilarion absens D. Antonij obitum cognovit.

retur. Decrevit ergo, publicâ omnes voce contestans, non cibi se, non potus quidquam sumere, nisi dimitteretur. Et post septem dies inediæ, tandem relaxatus, ac, Vale dicens plurimis, cum infinito agmine prosequẽtium venit Betillum: * ubi persuasis turbis ut revererentur, elegit quadraginta monachos, qui haberent viaticum, & possent jejunantes ingredi, id est, post solis occasum cibum sumere. Quinto igitur die venit Pelusium, visitatisque fratribus, qui in vicina eremo erant, & in loco, qui dicitur Lychnos, morabantur, perrexit post triduum ad castrum Theubatum, ut videret Dracontiũ Episcopum, & Confessorẽ qui ibi exulabat. Quo incredibiliter consolato tanti viri præsentia, post aliud triduum multo Babylonem labore pervenit, ut videret Philonem Episcopum, & ipsum Confessorem. Constantius enim rex, Arianorum favens hæresi, utrumque in ea loca deportaverat. Inde egrediens * post triduum, venit ad oppidum Aphroditon: ubi convento diacono Baisane, qui locatis camelis & * dromedis, ob aquæ in eremo penuriam, consueverat euntes ad Antonium ducere: confessus est fratribus instare diẽ dormitionis beati Antonij, & pervigilem noctem in ipso, quo defunctus fuerat, loco à se ei debere celebrari. Tribus igitur diebus per vastam & horribilem solitudinem, tandem ad montem altissimum pervenerunt, repertis ibi duobus monachis, Isaac, & Pelusiano, quorum Isaac interpres Antonij fuerat. Et quia se præbet occasio, & ad id loci venimus: dignum videtur brevi sermone habitaculum tanti viri describere. Saxeus & sublimis mons per mille circiter passus, ad radices suas aquas exprimit: quarum alias arenæ ebibunt, aliæ

Vetuliũ est legẽdum.

* *Alias, per Liddum*

* *Alias, dromadibus, camelis.*

aliæ ad inferiora delapsæ, paulatim rivum efficiunt: super quem ex utraque ripa palmæ innumerabiles, multũ loco & amœnitatis, & commodi tribuunt. Videres senem huc atque illuc cum condiscipulis beati Antonij discurrere. Hîc, aiebant, psallere, hîc orare, hîc operari, hîc fessus residere solitus erat. Has vites, has arbusculas ipse plantavit: illã areolam manibus suis ipse cõposuit. Hanc piscinam ad irrigandum hortulum multo sudore fabricatus est. Istum sarculum ad fodiendum terram pluribus annis habuit. Jacebat in stratu ejus & quasi calens adhuc cubile deosculabatur. Erat autem cellula non plus mensuræ per quadrum tenens, quam homo dormiẽs extendi poterat. Prætereà in sublimi mõtis vertice, quasi per cochleam ascẽdentibus, arduæ valdè duæ ejusdem mensuræ cellulæ visebantur: in quibus venientium frequentiam, & discipulorum suorum contubernium fugiẽs moratus est. Verum hæ in vivo excisæ saxo, ostia tantùm addita habebant. Postquam autem ad hortulum venerant. Videtis, inquit Isaac, hoc pomarium arbusculis consitum, & oleribus virens. Ante hoc fermè triennium, cùm onagrorum grex hoc vastaret, unum è ductoribus eorum stare jussit, baculoque tundens latera. Quare, inquit, comeditis, quod nõ seminastis? Et exinde acceptis aquis, ad quas potandas ventitabãt, nunquam eos nec arbusculam nec olera cõtigisse. Prætereà rogabat senex, ut sibi locum tumuli ejus ostenderent. Qui cũ seorsum eum adduxissent, utrum monstraverint nec ne, ignoratur. Causam occultandi juxta præceptum Antonij fuisse referentes, ne Pergamus, qui in illis locis ditissimus erat, sublato ad villam suã sancti corpore, martyriũ fa-

Sepulcrũ D. Antonij ignotum.

bricaretur. Igitur reversus Aphroditon, duobus secum tantundem retentis fratribus, in vicinâ eremo moratus est: tanta abstinentia, & silentio, ut tunc primum se cœpisse Christo servire diceret. Porrò jam triennium erat, quod clausum cælum illas terras arefecerat, ut vulgò dicerent, Antonij morte etiam elementa lugere. Non latuit fama Hilarionis accolas quoque illius loci: & certatim virilis ac muliebris sexus, ora luridi, & attenuati fame', pluvias à servo Christi, id est, à B. Antonij successore deprecabantur. Quos ille cernens, mirè doluit elevatisque in cælum oculis, & utrasque in sublime erigens palmas, statim impetravit, quod rogaverat. Ecce autem sitiēs arenosaque regio, postquam pluviis irrigata est, tantam serpentum & venenatorum animalium ex improviso ebullivit multitudinem, ut percussi innumerabiles, nisi ad Hilarionem concurrissent, statim interirent. Benedicto itaque oleo universi agricolæ atque pastores tangentes vulnera, certam salutem resumebant. Videns etiam ibi se miris honoribus affici; perrexit Alexandriam, inde ad ulteriorem Oasam eremum transiturus. Et quia numquam, ex quo cœperat esse monachus, in urbibus manserat, divertit ad quosdam fratres sibi notos in Brutio haud procul ab Alexandria: qui cùm miro gaudio suscepissent senem, & jam vicina nox esset, repentè audiunt discipulos ejus asinum sternere, illumque parare proficisci. Itaque advoluti pedibus, rogabant ne hoc faceret: & ante limen prostrati, citiùs se mori, quàm tanto carere hospite testabantur. Quibus ille respondit: Idcircò abire festino, ne vobis molestiam generem. Certè ex posterioribus cognoscetis, non sine causâ me

subitò ambulasse. Igitur altera die Gazenses cum lictoribus profecti.(nam pridie eum venisse cognoverant) intrantes monasterium, cum illum nunimè invenissent, invicem loquebantur: Nonne vera sunt, quæ de eo audivimus? magus est, & futura cognoscit. Urbs autem Gaza, postquam profecto de Palæstinâ Hilarione, Julianus in imperio successerat, destructo monasterio ejus precibus ad Imperatorem datis, & Hilarionis, & Hesychij mortem impetraverat: amboque ut quærerentur toto orbe scriptum erat. Egressus ergo de Brutio, per inviam solitudinem intravit Oasam: ibique anno plus minùs exacto, quia illuc quoque sua fama pervenerat, quasi jam in oriente latere non posset, ubi multi illum & opinione, & vultu noverant, ad solas navigare insulas cogitabat: ut quem terra vulgaverat, saltem maria celarent. Eodem fermè tempore Hadrianus discipulus ejus, de Palæstinâ supervenit, dicens Julianum occisum, Christianum Imperatorem regnare cœpisse: reverti eum debere ad monasterij sui reliquias. Quod ille audiens, detestatus est: & conducto camelo, per vastam solitudinem pervenit ad maritimam urbem Libyæ Paretonium: ubi Hadrianus infelix volens Palæstinam reverti, & pristinam sub nomine magistri quærens gloriam, multas ei fecit injurias. Ad extremum convasatis quæ à fratribus ei missa detulerat, nesciente illo profectus est. Super hoc, quia aliter locus referendi non est, hoc tantùm dixerim in terrorem eorum, qui magistros despiciunt, quòd post aliquantulum temporis computruerit morbo regio Habens igitur senex * Gazanum secum, ascendit classem, quæ Siciliam navigabat. Cúmque venit-

Hilarion à discipulo contemptus.

** Alias Zananū*

dato Evangeliorum codice, quem manu sua adolescens scripserat, dare naulum disponeret, in medio fermè Adriæ, naucleri filius arreptus à dæmone, clamare cœpit, & dicere: Hilarion serve Dei, cur nobis per te & in pelago tutos esse non licet: Da mihi spatium, donec ad terram veniam: ne hîc electus præcipiter in abyssum. Cui ille, Si Deus meus, ait, tibi concedit, ut maneas, mane: sin autem ille te ejicit, quid mihi invidiam facis, homini peccatori, atque mendico. Hoc autem dicebat, ne nautæ, & negotiatores, qui in navi erant, se, cùm ad terram pervenissent, proderent. Nec multò post purgatus est puer, patre fidem dante, & ceteris, qui aderant, nulli se super ejus nomine locuturos. Ingressus autem Pachynum, promontorium Siciliæ, obtulit nauclero Evangelium pro subvectione suâ & Gazani. Qui nolens accipere, maximè cùm videret illos, excepto illo codice, & iis, quibus vestiti erant, ampliùs nihil habere, ad extremum jurat se non accepturum. Sed & senex, * accensus fiducia pauperis conscientiæ, in eo magis lætabatur, & quod nihil haberet sæculi, & ab accolis illius loci mendicus putaretur. Porrò recogitans, ne negotiatores, de oriente venientes, se notum facerent ad mediterranea fugit loca, id est, vigesimo à mari milliario, ibique in quodam deserto agello, lignorum quotidie facem alligans, imponebat dorso discipuli. Quo in proximâ villâ venundato, & sibi alimoniam, & iis qui forte ad eos veniebant, pauxillulũ panis emebant. Sed verè, juxta quod scriptũ est. Non potest civitas latere super montem posita. Scutarius quidam † cùm in Basilicâ B. Petri Romæ torqueretur, clamavit in eo * immũdus spiritus: Ante pau-

* Alias, adscẽsus

Matt. 5.

† Alias, Anus quadam

* ea.

eos dies Siciliam ingressus est Hilarion servus Christi:& nemo eũ novit, & putat se esse secretum:ego vadam, & prodam illum. Statimque cum servulis suis,ascensa in portu nave, appulsus est Pachynum : & deducente se dæmone,ubi ante tugurium senis se prostravit,illicò curatus est. Hoc initium signorum ejus in Sicilia, innumerabilem ad eum deinceps ægrotantium, sed & religiosorum hominum adduxit multitudinem intantum, ut de primoribus quidam,turnens morbo aquæ intercutis,eodem die quo ad eum venerat, curatus fit.Qui posteà offerens ei infinita munera, audivit dictum Salvatoris ad discipulos : Gratis accepistis,gratis date.Dum hæc ita geruntur in Siciliâ, Hesychius discipulus ejus, *Mat.10.* toto senem orbe quærebat, lustrans littora, deserta penetrans, & hanc tantùm habens fiduciam, quia ubicumque esset,diu latere non posset.Transacto igitur jam triennio, audivit Methonæ à quodam Judæo, vilia populis scruta vendente, prophetam Christianorum apparuisse in Sicilia, tanta miracula & signa facientem, ut de veteribus Sanctis putaretur. Interrogans itaque habitum ejus,incessum, & linguã,maximéq; ętatem,nihil discere potuit. Ille enim,qui referebat, famam ad se venisse tantùm hominis testabatur. Ingressus igitur Adriam,* prospero cursu venit Pachynum, & in quadam curvi littoris villula, famam senis sciscitatus, consonâ voce omnium cognovit ubi esset, quid ageret; nihil in eo ita cunctis admirantibus,quàm quod,post tanta signa,atque miracula,ne fragmen quidẽ panis à quoquam in illis locis accepisset. Et ne longum faciam,sanctus vir Hesychius ad magistri genua provolutus,plantasque ejus lacrymis ri-

* *Alias, propero.*

gans, tandem ab eo sublevatus, post bidui triduique sermonem audit à Gazano, non posse senem jam illis habitare regionibus, sed velle ad barbaras quasdam pergere nationes, ubi & nomen, & sermo suus incognitus foret. Duxit itaque illum ad Epidaurum, Dalmatiæ oppidum: ubi paucis diebus in vicino agello manstans, non potuit abscondi. Si quidem draco miræ magnitudinis, quos gentili sermone boas vocant eo quòd tam grandes sint, ut boves glutire soleant, omnem latè vastabat provinciam: & non solùm armenta, & pecudes, sed agricolas quoque, & pastores, tractos ad se vi spiritus, absorbebat. Cui cùm pyram jussisset præparari, & oratione ad Christum missa, evocato præcepisset struem lignorum scandere, ignem supposuit. Tum itaque, cunctâ spectante plebe, immanem bestiam concremavit. Unde æstuans, quid faceret, quò se verteret, aliam parabat fugam, & solitarias terras mente perlustrans, mœrebat quòd, tacente de se lingua, miracula loquerentur. Ea tempestate, terræ motu totius orbis, qui post Iuliani mortem accidit, maria egressa sunt terminos suos: & quasi rursum Deus diluvium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naves, ad prærupta delatæ montium, pependerunt. Quod cum viderent Epidauritani, frementes scil. fluctus, & undarum moles, & montes gurgitum littoribus inferri, verentes, quod jam evenisse cernebant, ne oppidum funditus subverteretur. * ingressi sunt ad senem, & quasi ad prælium proficiscentes, posuerunt eum in littore. Qui cùm tria crucis signa pinxisset in sabulo, manusque contra tenderet, incredibile dictu est, in quantam altitudinem intumescens mare ante eum steterit: ac diu

Hilarion signo crucis maris impetum repressit.

** Alias, egressi.*

fremens & quasi ad obicem indignans, paulatim in semetipsum relapsum sit. Hoc Epidaurus, & omnis illa regio usque hodie prædicat, matresq; docent liberos suos ad memoriam in posteros transmittendam. Verè illud, quod ad Apostolos dictum est. Si crediderítis, dicetis huic monti, Transi in mare, & fiet: etiam juxta litterã impleri potest, si tamen quis habuerit Apostolorum fidem, & talem, qualem illis habendam Dominus imperavit. Quid enim interest, utrum mons descendat in mare, in immensi undarum montes repentè obriguerint, & ante senis tantum pedes saxei, ex alia parte molliter fluxerint? Mirabatur omnis civitas, & magnitudo signi Salonis quoque percrebuerat. Quod intelligens senex; in brevi lembo clàm nocte fugit, & inventa post biduum oneraria navi, perrexit Cyprum. Cúmque inter Maleam & Cytheram piratæ, derelicta classe in littore, quæ non antemnâ, sed conto regitur, duobus haud parvis myoparonibus occurrissent, & denuò hinc inde fluctus occurrerent, remiges omnes qui in navi erant trepidare, flere, discurrere, præparare contos, & quasi non sufficeret unus nuntius, certatim seni piratas adesse dicebant. Quos ille procul intuens, subrisit. Et conversus ad discipulos, dixit: Modicæ, inquit, fidei, quare trepidatis? Nunquid plures sunt hi, quàm Pharaonis exercitus? tamen omnes, Deo volente, submersi sunt. Loquebatur hic; & nihilominus spumantibus rostris, hostiles turmæ imminebant, jactu tantùm lapidis medio. Stetit ergo in prorâ navis, & porrectâ contra venientes manu, Hucusque ait venisse sufficiat. O mira rerum fides? statim resiluêre naviculæ, & impellentibus contrà remis, ad puppim impetus

Mat. 17.

Exod. 18.

* *Alias, remisus.* redit. Mirabantur piratæ post tergum se redire nolentes: totoque corporis nixu, * ut ad navigium pervenirent laborantes velociùs multò, quàm venerāt, ad littus ferebātur. Prætermitto cetera, ne videar, in narratione signorum, volumen extendere: Hoc solum dicam, quòd inter Cycladas navigans, hinc inde clamantium de urbibus & vicis, & ad littora cōcurrentiū immundorum spirituum voces audiebantur. Ingressus ergo Paphum, urbem Cypri, nobilem carminibus poëtarum, quæ frequenter terræ motu lapsa, nunc ruinarum tantùm vestigiis, quid olim fuerit, ostendit, in secundo ab urbe milliario habitabat ignobilis, gaudensque quòd paucis diebus quiete viveret. Verùm non ad plenum viginti transiere dies, cùm per omnem illam insulam, quicumque immundos habebant spiritus, clamare cęperunt, venisse Hilarionem, servum Christi, & ad eum se debere properare. Hoc Salamina, hoc Curium, hoc* Lapetha, & urbes reliquæ conclamabant, plerisque asserentibus, scire se quidem Hilarionem, & verè illum esse famulum Dei, sed ubi esset, ignorare. Intra triginta igitur nec multo ampliùs dies, ducenti fermè, tam viri, quàm mulieres ad eum congregati sunt. Quos cùm vidisset, dolens quòd se non paterentur quiescere, & quodam modo in ultionem sui sæviens, tanta eos orationum instantia flagellavit, ut quidam statim alij post biduum, triduumve, omnes verò intra unam hebdomadam curarentur. Manens itaque ibi biennio, & semper de fugâ cogitans, Hesychium ad se veris tempore reversurum, Palæstinam ad salutationem fratrum, & monasterij sui cineres visendos misit. Qui cùm revertisset, cupienti rursum ad Ægyptum navi-

* *Lapitha.*

gare, hoc est ad ea loca, quæ vocantur * Bucolia, eo quòd nullus ibi Christianorum esset, sed barbara tantum & ferox natio, suasit ut in ipsa magis Insula ad secretiorem locum * conscenderet. Quem cum diu lustrans omnia reperisset, perduxit eum duodecim millibus à mari procul inter secretos asperosq; montes, & quò vix reptando manibus genubusque posset ascendi. Qui introgressus, contemplatus quidem est terribilem valdè & remotum locum, arboribusq; hinc inde circumdatū, habentē etiam aquas de supercilio collis irriguas, & hortulum peramœnum, & pomaria plurima, quorum tamen fructum numquā in cibū sumpsit, juxta quem erat antiquissimi tēpli ruina, ex quo (ut ipse referebat, & ejus discipuli testantur) tam innumerabilium per noctes & dies dæmonum voces resonabant, ut exercitum crederes. Quo ille valdè delectatus quòd scilicet antagonistas haberet in proximo, habitavit ibi per annos quinque: & sæpè invisente se Helychio, in hoc extremo jam vitæ suæ tempore refocillatus est: quòd propter asperitatem difficultatemque loci, & umbrarum (ut ferebatur vulgò) multitudinem, aut nullus, aut rarus ad se vel posset, vel auderet ascendere. Quodam autem die egressus hortulum, vidit hominem toto corpore paralyticum, jacentem ante fores: Interrogavitque Hesychium quisnā esset, vel quomodo fuisset adductus. Qui respondens ait: Procuratorem se fuisse villulæ, ad cujus confinia hortulus quoque, in quo ipsi erant, pertineret. Et ille collacrymans, tendensque ad jacentem manum: Tibi, inquit, dico in nomine Domini nostri Jesu Christi, surge, & ambula. Mira velocitas, adhuc verba in ore loquentis volveban-

* Votula.

* se conderet.

tur,& jam membra solidata ad standum hominem surrigebant. Quod postquam auditum est,etiam difficultatem loci , & iter invium plurimorum vicit necessitas ; nihil æquè per circuitum cunctis villis observantibus, quam ne quo modo elaberetur. Disseminaverat enim hoc de eo rumor,diu eum in eodem loco manere non posse. Quod ille non levitate quadam,aut puerili sensu victus faciebat, sed honorem fugiens,& importunitatem , semper enim silentium, & vitam ignobilem desiderabat.Igitur octogesimo ætatis suæ anno,cùm absens esset Hesychius, quasi testamenti vice brevem manu propriâ scripsit epistolam, omnes divitias suas ei derelinquens Evangelium scilicet,& tunicam saccineam , cucullam , & palliolum. Nam minister ejus ante paucos dies obierat.Venerunt itaque ad ægrotantem de Papho multi religiosi viri:& maximè quòd eum dixisse audierant , jam se ad Dominum migraturum,& de corporis vinculis liberandum.Sed & Constantia quædam,sancta femina,cujus generum,& filiam de morte liberaverat unctione olei:quos omnes adjuravit, ut ne puncto quidem horæ post mortem reservaretur,sed statim eum in eodem hortulo terrâ operirent,sic ut vestitus erat in tunica cilicinâ,& cucullâ,& sago rustico.Jamque modicus calor tepebat in pectore,nec , præter sensum,quidquam vivi hominis supererat : & tamen apertis oculis loquebatur : Egredere , quid times?egredere anima mea,quid dubitas? Septuaginta prope annis servisti Christo, & mortem times?In hæc verba exhalavit spiritum.Statimque humo obrutum,ante urbi sepultum,quàm mortuum, nunciaverunt. Quod postquam Palæstinæ sanctus vir audivit He-

Testamentum Hilarionis.

ychius perrexit ad Cyprum, & simulans se velle habitare in eodem hortulo, ut diligentis custodiæ suspicionem accolis tolleret, cum ingenti vitæ suæ periculo post decem fere menses per circuitum cunctis virilis obser- * Maju-
vantibus, corpus ejus furatus est. Quod * Ma- mam.
jomam deferens, totis monachorum & oppidorum turbis prosequentibus, in antiquo monasterio condidit, illæsa tunicâ, cuculiâ, & palliolo & toto corpore, quasi adhuc viveret, integro: tantisque fragrante odoribus, ut delibutum unguentis putaretur. Non mihi videtur in calce libri tacenda Constantiæ illius sanctissimæ mulieris devotio, quæ perlato ad se nuncio, quòd corpusculum Hilarionis Palæstinæ esset, statim exanimata est, veram in servum Dei dilectionem etiam morte comprobans. Erat enim solita pervigiles in sepulcro ejus noctes ducere, & quasi cum præsente ad adjuvandas orationes suas sermocinari. Cernas usque hodie miram inter Palæstinos & Cyprios contentionem, his corpus Hilarionis, illis spiritum se habere certantibus. Et tamen in utrisq; locis magna quotidie signa fiunt, sed magis in hortulo Cypri, forsitan quia plus illum locum dilexerit.

ARGUMENTUM.

Malachi, ex Maroniâ Syriæ vico orti, vitam & captivitatem describit: ut post solitarium, & celebrem monachum, alium oppressum, & exagitatum ante oculos lectoribus ponat.

De Vita Malchi, Captivi Monachi.

EPISTOLA III.

QVi navali prælio dimicaturi sunt, ante in portu, & in tranquillo mari flectunt gubernacula, remos trahunt, ferreas manus, & uncos præparant, dispositumque per tabulata *Elegans similitudo.*

militem pendente gradu,& labente vestigio, stare firmiter consuescunt:ut, quod in simulacro pugnæ didicerint, in vero certamine non pe horrescant.Ita & ego,qui diu tacui (silere quippe me fecit cui meus sermo supplicium est)prius exerceri cupio in parvo opere,& veluti quandam rubiginem linguæ abstergere, ut venire possim ad latiorem historiam. Scribere enim disposui(si tamen vitam Dominus dederit,& si vituperatores mei saltem fugientem me,& inclusum persequi desierint) ab adventu Salvatoris,usque ad nostram ætatem,id est,ab Apostolis,usque ad nostri temporis fæcem,quomodo, & per quos Christi Ecclesia nata sit,& adulta, persecutionibus creverit, martyriis coronata sit:& postquam ad Christianos principes venit potentiâ quidem & divitiis major,sed virtutibus minor facta sit. Verùm hæc alias:nunc,quod imminet, explicemus. Mironia triginta ferme milibus ab Antiochiâ urbe Syriæ,haud grandis ad orientem distat viculus.Hic post multos, vel dominos,vel patronos, dum ego adolescentulus morarer in Syriâ ad Papæ Evagrij, necessarij mei,possessionem devolutus est:quem idcircò nunc nominavi ut ostenderē,unde nosse,quòd scripturus sum.Erat igitur illic quidā senex, nomine Malchus,quem nos Latinè Regē possumus dicere,Syrus natione & lingua & revera αὐτόχθων. Anus quoque in ejus contubernio, valde decrepita,& jam morti proxima videbatur:tā studiosè ambo religiosi, & sic Ecclesiæ limen terentes ut Zachariam,& Elizabeth de Evang.crederes nisi quod Joan.in medio non erat.De his cum curiosè ab accolis quærerē, quænam esset eorū copula,matrimonij, sanguinis,an spiritus: omnes voce consonâ san-

Luc. 1.

ctos, & Deo placitos, & mira nescio quæ respondebat. Quâ cupiditate illectus, adortus sũ hominem, & curiosiùs sciscitatus rerum fidẽ, hæc ab eo accepi. Ego, inquit, mi nate, Marionaci agelli colonus, solus parentibus fui. Qui cùm me, quasi stirpem generis sui, & heredẽ familiæ suæ, ad nuptias cogerent, monachum potiùs me velle esse respondi. quantis pater minis, quantis mater blanditiis persecuti sint, ut pudicitiam proderem, hæc res sola indicio est, quòd & domum, & parentes fugi. Et quia ad Orientem ire non poteram propter vicinam Persidem, & Romanorũ militum custodiam, ad Occidentem verti pedes, pauxillulum nescio quid portans viatici, quod me ab inopiâ tantùm defensaret. Qu d multa? perveni tandem ad eremũ Chalcidos, quæ * inter Immã & Essam magis ad austrum sita est. Ibi repertis monachis, eorum me magisterio tradidi, manuum labore victum quæritans, lasciviãque carnis refrenans jejuniis. Post multos annòs incidit mihi desiderium, ut ad patriam pergerem: ut dum adhuc viveret mater (jam enim patrem mortuum audieram) solarer viduitatem ejus: & exinde venundatâ possessiũculâ, partem erogarem pauperibus, partem monasterio constituerem (quid erubesco confiteri infidelitatem meam?) partem in sumptuum meorum solatia reservarem. Clamare cœpit Abbas meus, diaboli esse tentationem; & sub honestæ rei occasione, latere antiqui hostis insidias. Hoc esse, reverti canẽ ad vomitum suum: sic multos monachorum esse deceptos: nusquam diabolum aperta fronte se prodere. Proponebat mihi exẽpla de scripturis plurima: inter quę illud, quod initio Adã quoque & Evã spe divinitatis supplantaverit. Et

** Aliàs, inter mare & Beroëã.*

Partem suorum bonorum Malchus concessit monasterio.

2. Pet. 2. Gen.

cùm persuadere non posset, provolutis genibus obsecrabat, ne se desererem, nec me perderem: nec aratrum tenens, post tergum respicerem. Væ misero mihi: vici monitorem pessimâ victoriâ, putans illum non meam salutem, sed suum solatium quærere. Prosecutus ergo me de monasterio, quasi funus efferret & ad

Luc. 9 extremum vale dicens: Video, ait, te fili satanæ cauterio notatum: non quæro causas, excusationes non recipio. Ovis, quæ de ovili egreditur, lupi statim morsibus patet.* De Beria ad Essam pergentibus, vicina est publico itinere solitudo, per quam Saraceni incertis sedibus huc atque illuc semper vagantur. Quæ suspicio frequentiam in illis locis viatorum congregat, ut imminens periculum auxilio mutuo declinetur. Erant in comitatu meo viri, feminæ, senes, juvenes, parvuli, numero circiter septuaginta. Et ecce subitò equorum camelorúmque sessores Ismaëlitæ irruunt, crinitis vittatisque capitibus, ac seminudo corpore, pallia & latas caligas trahentes: pendebant ex humero pharetræ, laxos arcus vibrantes, hastilia longa portabant. Non enim ad pugnandum, sed ad prædam venerant. Rapimur, dispergimur, in diversa trahimur. Ego enim longo postliminio hereditarius possessor, & serò mei consilij pœnitens, cum alterâ mulierculâ in unius heri servitutem sortitus venio. Ducimur, immò portamur sublimes in camelis, & per vastam eremum semper ruinam timentes, hæremus potiùs, quàm sedemus. Carnes semicrudæ cibus, & lac camelorum potus erat. Tandem grandi amne transmisso, pervenimus ad interiorē solitudinem, ubi dominam liberosque ex more gentis adorare jussi, cervices flectimus. Hic, quasi

** Alias, de Beroëa Edessā.*

Malchus à Saracenis captus.

clausus carcere, mutato habitu, id est nudus ambulare disco. Nam aëris quoque intemperies, nihil aliud, præter pudenda velari patiebatur. Traduntur mihi pascendæ oves, & in malorũ cõparatione hoc fruor solatio, quod dominos meos, & cõservos rariùs video. Videbar mihi aliquid habere sancti Jacob. Recordabar Moysi, qui & ipsi in eremo quandã fuêre pastores. Vescebar recenti caseo, & lacte. Orabam jugiter, canebam psalmos, quos in monasterio didiceram. Delectabat me captivitas mea. Agebã Dei judicio gratias, quòd monachum, quem in patria fueram perditurus, in eremo inveneram. O nihil umquam tutum apud diabolum! ô multiplices & ineffabiles ejus insidiæ! Sic quoque latentem me invenit invidia Dominus videns gregem suũ crescere, nihilque in me deprehendens fraudulentiæ, (sciebam enim Apostolum præcepisse: dominis sic, quasi Deo, fideliter serviendum) & volens me remunerari, quòd fidum sibi magis faceret, tradidit mihi illam conservam meam, aliquando captivam. Et, cùm ego refutarem, diceremque me Christianum, nec licere mihi uxorem viventis mariti accipere (siquidem captus nobiscum vir ejus, ab alio domino fuerat abductus) rursus ferus ille, & implacabilis in furorem versus, evaginato me cœpit petere gladio: Et nisi confestim brachia tendens mulierem præoccupassem, illicò fudisset sanguinem. Jam igitur venerat tenebrosior solito, & mihi nimium matura nox. Duco in speluncam semirutam, novam conjugem, & pronubante nobis mæstitiâ, uterque detestamur alterum nec fatemur. Tunc verè sensi captivitatem meam, prostratusque humi monachum cœpi plangere, quem perdebam, di-

Gen. 29. Exod. 3.

Nihil tutum apud diabolum.

Ephes 6.

cens. Huccine miser servatus sum? Ad hoc me mea scelera perduxerunt, ut incanescente jam capite, virgo maritus fierem? Quid prodest parentes, patriam, rem familiarem contempsisse pro Domino, si hoc facio, quod ne facerem, illa contempsi? nisi quod fortè propterea hæc sustineo, quia patriam desideravi. Quid agimus anima? perimus, an vicimus? Expectamus manum Domini, an proprio mucrone confodimur? Verte in te gladium: tua magis mors timenda est, quàm corporis. Habet & servata pudicitia suum martyrium, jaceat insepultus Christi testis in eremo: ipse mihi ero persecutor & martyr. Sic fatus, eduxi in tenebris quoque micantem gladium: & acumine contra me verso. Vale, inquam, infelix mulier habeto me martyrem potiùs, quàm maritum. Tunc illa, pedibus meis provoluta: Precor te, inquit, per Jesum Christum, & per hujus horæ necessitatem adjuro, ne effundas sanguinem tuum in crimen meum: vel, si mori placet, in me primùm verte mucronem: sic nobis potiùs conjungamur. Etiam si vir meus ad me redierit, servarem castitatem, quam me captivitas docuit, vel interirem potiùs, quàm perderem. Cur moreris, ne mihi jungaris? ego morerer, si mihi jungi velles. Habeto me conjugem pudicitiæ, & magis animæ copulam amato quàm corporis. Sperent Domini maritum, Christus noverit fratrem. Facilè suadebimus nuptias, cum nos viderint sic amare. Fateor, inquit, obstupui: & admiratus virtutem feminæ, conjugem plus amavi. Numquam tamen illius nudum corpus intuitus sum: numquam ejus carnem attigi, timens in pace perdere, quod in prælio servaveram. Transeunt in tali matrimonio dies plurimi:

Continẽtia Malchi.

amabiliores nos dominis fecerāt nuptiæ.Nulla fugæ suspicio:interdum & mense toto aberam fidus gregis pastor per solitudinem.Post grande intervallum,dū solus in eremo sedeo , & præter cælum,terramque nihil video, cœpi mecum tacitus voluere,& inter multa contubernij quoque monachorum recordari,maximéque vultū patris mei,qui me erudierat, tenuerat,perdideratque:Sicque cogitans, aspicio formicarum gregem angusto calle fervere, ferre onera majora quàm corpora. Aliæ herbarum quædam semina forcipe oris trahebāt, aliæ egerebant humum de foveis,& aquarum meatus aggeribus excludebant.Illæ, venturæ hiemis memores,ne madefacta humus in herbam horrea verteret , illata semina præcidebant.Hæ,luctu celebri, corpora defuncta deportabant.Quodque magis mirum est,in tanto agmine egrediens non obstabat intranti , quin potius, si quam vidissent * sub fasce & onere concidisse, suppositis humeris adjuvabant.Quid multa ? pulchrum mihi spectaculū dies illa tribuit.Unde recordatus Salomonis , *Prov.* ad formicarum solertiam nos mittentis,& pigras mentes tali exēplo suscitantis,cœpi tædere captivitatis,& monasterij cellulas quærere,ac formicarum illarum similitudinē desiderare,ubi laboratur in medium : cúmque nihil cujusquam proprium sit , omnium omnia sunt. Regresso ad cubile occurrit mulier : tristitiam animi dissimulare non potui.Rogat, cur exanimatus sim. Audit causas , hortatur fugam.Peto silentij fidem:non aspernatur, & jugi susurro inter spem & metum medij fluctuamus.Erant mihi in grege duo hirci miræ magnitudinis.Quibus occisis,utres facio, eorumque carnes viatico præparo. Et primo

* *sub fascis onere.*

vespere putantibus nos dominis secretò cubitare, invadimus iter, utres & partes carniun portantes. Cúmque pervenissemus ad fluviū (nam decem millibus aberat) inflatis consce̅sisque utribus, aquis nos credimus, paulatim pedibus subremigantes: ut deorsum nos flumine deferente, & multo longiùs, quam conscenderamus, in alteram nos exponente ripā, vestigium sequentes perderent. Sed inter hæc madefactæ carnes, & ex parte lapsæ, vix tridui cibum pollicebantur. Bibimus usque ad satietatem, futuræ nos siti præparantes. Currimus, post tergum semper aspicimus, & magis noctibus provehimus, quàm diebus, vel propter insidias latè vagantium Saracenorū, vel propter ardorem solis nimium. Pavesco miser etiam referens, etsi tota mente securus, toto tamen corpore perhorresco. Post diem verò tertium, dubio prospectu procul aspicimus duos camelis insidentes venire concitos. Statimque mens, mali præsaga, putare cœpit dominum meditari mortem, solem cernere nigrescentem. Dumque timemus, & vestigiis nos proditos per arenas intelligimus, offertur ad dexteram specus, longè sub terram penetrans. Igitur timentes venenata animalia, (nam solent viperæ, reguli, & scorpiones, ceteraque hujuscemodi, fervorem solis declinantia, umbram petere) intravimus quidem speluncam, sed statim in ipso introïtu sinistræ nos foveæ credimus, nequaquam ultra progrediētes, nè dum mortem fugimus, incurramus in mortem: Illudque nobiscum reputantes si juvat Dominus miseros, habemus salutem: si despicit peccatores, habemus sepulchrum. Quid putas fuisse nobis animi? quid terroris, cum ante specum haud procul starēt

dominus & conservus, & vestigio indice jam ad latebras pervenissent? O multò gravior expectata, quàm illata mors. Rursus cum timore & labore lingua balbutit, & quasi clamante domino, mutire non audeo. Mittit servum, ut nos de specu trahat: Ipse camelos tenet: & evaginato gladio, nostrum expectat adventum. Intereà, tribus ferè vel quatuor cubitis introgresso famulo, nobis ex occulto tergum ejus videntibus, (nã oculorum istiusmodi natura est, ut post solem umbrã intrantibus cœca sint omnia) vox per antrum sonat: Exite furciferi, exite morituri: quid statis? quid moramini? exite. Dominus vocat, patienter expectat. Adhuc loquebatur, & ecce per tenebras aspicimus leænam invasisse hominem, & gutture * suffocatum cruentum intrò trahere. Jesu bone, quid tunc terroris nobis, quid gaudij fuit? Spectabamus, domino nesciente, hostem nostrum perire. Qui cùm videret illum moras facere, suspicatus est duos uni resistere. Sed iram differre non valens, sicut tenebat gladium ad speluncam venit, & * furore rabido servi increpans vecordiam, prius à ferâ est tentus, quàm ad nostras latebras perveniret. Qui sunt, qui hoc crederent, ut ante os nostrum bestia pro nobis dimicaret? Sublato autem illo metu, similis ante oculos nostros versabatur interitus: nisi quod tutius erat, rabiem leonis, quàm iram hominis sustinere. Pavemus intrinsecus: & ne movere quidem nos ausi, præstolabamur eventum rei, inter tanta pericula, pudicitiæ tantum conscientiâ pro muro septi. Leæna, insidias cavens, & visam esse sentiens, apprehensos mordicus catulos effert, nobisque cedit hospitium. Neque tamen satis creduli, statim erũ-

* suffocato.

* clamore.

primus; sed expectantes diu, & egredi cogitantes, illius nobis semper figurabamus occursum. Sublato ergo horrore, & alia transacta die, egredimur ad vesperam, vidimusque camelos, quos ob nimiam velocitatem dromedarios vocant, præteritos cibos in ore volvere, & in alvum missos iterum retrahere. Quibus ascēsis, & novâ sitarcia, id est, annona refocillati, decima tandem die ad Romana per desertum castra venimus. Oblatique tribuno, rem ordine pandimus: inde transmissi ad Sabinum, Mesopotamiæ ducem, camelorum pretium accepimus. Et quia jam Abbas ille meus dormierat in Domino, ad hæc delatus loca me monachis reddo, hanc trado virginibus, diligens eam ut sororem, non tamen ei me credens ut sorori. Hæc mihi senex Malchus adolescentulo retulit. Hæc ego vobis narravi senex, & castis historiam castitatis expono: Virgines castitatem custodire exhortor. Vos narrate posteris: ut sciant, inter gladios, & inter deserta, & bestias, pudicitiam nunquam esse captivam: & hominem Christo deditum posse mori, non posse superari.

Casta castis narratur historia.

ARGUMENTUM.

Explicatis initio in spiritualem sensum, quæ de victimarum partibus sancita, enarratisque eodem modo legibus, quæ summis sacerdotibus veteri in lege præscriptæ erant: singulas vestium species, quibus tam majores quàm minores ejus temporis Pontifices uterentur, mysticè ad animarum profectum, doctè eleganterque exponit.

HIERONYMUS ad Fabiolam de vestitu Sacerdotum.

EPISTOLA IV.

2. Cor 3. Exod 34 2. Cor. 3.

VSque hodie in lectione veteris testamēti super faciem Moysi velamen positum est

Loquitur glorificato vultu,& populus loquẽtis gloriam ferre non ſuſtinet. Cum autẽ conversi fuerimus ad Dominũ, aufertur velamẽ, occidens littera moritur, vivificãs ſpiritus ſuſcitatur. Dominus enim ſpiritus eſt,& lex ſpiritualis. Unde & David orabat in pſalmo: Revela oculos meos:& conſiderabo mirabilia de lege tuâ. Nũquid de bobus cura eſt Deo? Utique non multò magis de jecore bovis, arietis, & hircorum & armo dextro, pectuſculo, & ventre, quo ſtercora digeruntur: quorum duo in eſum accipiunt ſacerdotes: tertium Phinees meretur in præmium. De victimis ſalutaribus adeps, quo pectus obvolvitur,& pinnula jecoris offeruntur ſuper altare: ipſum verò pectus & brachium dextrum dantur Aaron & filiis ejus legitimũ ſempiternum à filiis Iſraël. Sẽſus in corde eſt, habitaculum cordis in pectore. Quæritur ubi ſit animæ principale. Plato, in cerebro, Chriſtus mõſtrat in corde. Beati mũdo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Et de corde procedunt cogitationes malæ. Et quid cogitatis nequam in cordibus veſtris? Voluptas & concupiſcentia, juxta eos, qui de Phyſicis diſputant, conſiſtit in jecore. Hujus pinnulam in diverſa volitantem, & per oculorum feneſtras erumpentem foras, offerunt ſacerdotes Deo: ut poſtquam opere dixerint Deo, holocauſtũ tuum pingue fiat,& concupiſcentiã, libidinis ſeminarium, igni ſpiritus concremaverint: mereantur accipere præmium, pectus,& brachium. In pectore mundas cogitationes, legis notitiam, dogmatum veritatẽ. In brachio bona opera & pugnam contra diabolum,& armatam manum; ut quod mente cõceperint, exemplo probent. Jeſus enim cœpit facere, & docere. Ipſum quoque pectuſculum

Ioan. 4. *Pſ.* 118. 1 *Cor.* 9. *Exod.* 29 *Num.* 25 *Levit.* 7. *Marc.* 5. *Leui.* 13. *Pſal.* 91.

Act. 1. appellatur ἐπίθεμα id est additamentum, sive
Levit. 8. precipuum & egregium : חנ׳פה thenupha
quippè hoc magis sonat. Ex quo intelligimus
juxta illud Malachiæ : Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore
Malac. 2 ejus : præcipuam debere esse in sacerdotibus legis doctrinæque notitiam : & additamento gratiæ spiritualis, talem virum institui, qui possit contradicentibus resistere: & nihil in se sinistri habere operis, quod ducat ad tartarum:
Tit. 1. sed dextrum brachium & separatum: ut opera sacerdotis, comparatione virtutum ejus, à cunctis hominibus separata sint. Hæc de victimis, & iis, quæ offeruntur in altari, & quæ sacerdotibus dantur à Domino. Ceterum, & alia tria, exceptis primitiis hostiarum, & privato, & de macello publico, ubi non religio, sed victus necessitas est, sacerdotibus membra tribuuntur, brachium, maxilla, & venter. De brachio jam diximus. Maxillam eloquentem, eruditumque significat:
Num. 25 ut quod pectore concipimus, ore promamus : Venter receptaculum ciborum, in scorto Madianitide sacerdotali pugione confixus, universos hominum labores momentanea blādimenta gulæ stercoris fine cōdemnat & ostēdit mentibus consecratis Deo, totum quod curamus, quod voramus, in secessum projici. Unde Apostolus, Escæ, inquit, ventri, & vēter
1. Cor. 6. escis: Deus autem & hūc, & illas destruet. Et
Philip. 3. è contrario de luxuriosis : Quotū Deus venter
Exod 3. est & gloria in confusione eorum. Vituli pul-
Leu. 10. verē, quem adoraverat Israël in contemptum
Luc. 21. superstitionis in potum accipit populus : ut
Num. 18 discat contemnere, quod in secessum projici
Leu. 23. viderat. Præcipitur sacerdotibus, ne ministraturi in templo, vinum & siceram bibant : ne

ebrietate & crapula,& curis hujus vitæ prægraventur corda eorum. Nec partem habeant in terrâ, nisi solum Deum, ut nullâ debilitate insignes sint. Nec truncis auribus, læso oculo, simis naribus, claudo pede, cutis colore mutato: quæ omnia referuntur ad animæ vitia. Voluntas enim in homine, non natura dānatur. Si quis è sacerdotibus semine fluxerit, ad sacerdotalem mensam prohibetur accedere, Et è contrario vidua, cujus cùm Saræ defecerūt muliebria, propter continentiam & castitatem recipitur in domum patris, & de templi ærario alitur. Quod si filios habuerit, redditur soboli suæ, ut juxta Apostolū, iis ministretur, quæ verè viduæ sunt, & ut quæ de sacerdotalibus sustentatur cibis, nullius alterius amore teneatur. Vicinus & mercenarius excluduntur à convivio sacerdotum: servis ciborum reliquiæ conceduntur. Jam tunc rejiciebantur Phygelus, & Hermogenes, & recipiebatur Onesiphorus. Primitiæ ciborum, & omnium frugum, atque pomorum offeruntur antistiti: ut habens victum, atque vestitum, absque ullo impedimento securus & liber serviat Domino. Primogenita mundorum animaliū accipiunt sacerdotes, immundorum pretia. Hominum quoque primi partus redimuntur. Et quia conditio una nascendi est, pretium æqualiter offertur sic moderatum, & leve, ut nec dives intumescat, nec tenuis prægravetur. Æditui, & janitores accipiūt decimas: & rursum decimas decimarum offerunt sacerdotibus, tantò illi minores, quantò ipsi majores populo. Quadraginta octo civitates ad habitandum levitis & sacerdotibus separantur. Sex urbes fugitivorum trans Jordanem & intra Jordanem eliguntur: & finis exilij, mors pōti-

Voluntas in homine non natura dānatur

1. Tim. 5.

Levit. 22

Num. 5. 18.

Num. 18

Num. 18

Num. 35

ficis est. Universa, quæ festinus sermo perstrinxit, & quorum pulsavi nec aperui sacramenta, ad cunctos pertinent sacerdotes. Pontifex autem quantis polleat privilegiis, dicam breviter. Caput, inquit, suũ non discooperiet. Habet cidarim, & nomen Dei portat in fron-
Leu 21. te: diademate ornatus est regio: ad perfectam
Exod. 28 Christi venit ætatem, semper ejus gloriâ protegendus est: & vestimenta sua non scindet, quia candida sunt, quia impolluta, quia agnum sequentia, & deattonsæ ovis confecta velleribus. Thamar, amissâ pudicitia, scidit
Gen. 38. tunicam. Caïphas perdito sacerdotio, rupit
Mat 26. publicè vestimenta. Super omnem animam,
Levit. 21 quæ mortua est, non ingreditur. Ubicunque peccatum est, & in peccato mors illuc pontifex non accedit. Anima, quæ peccaverit,
Ezec. 18. ipsa morietur. Quamvis ille sit dives, quamvis potens, & multitudinem offerat victimarum, si mortuus est, non tangitur à pontifice, nõ vi-
Io. 11. 12 detur. Quod si reviviscit, & ad vocem Salvatoris egreditur de sepulchro, & fasciis peccatorum solutus incedit, intrabit ad eum ponti-
Levit. 21 fex, & ibi faciet mansionem, & cum resurgente prandebit. Super patre suo & matre sua non inquinabitur. Multa nos facere cogit affe-
Mat. 10. ctus, & dũ propinquitatẽ respicimus corporũ,
Luc. 9. & corporis & animæ offendimus creatorem. Qui amat patrem, aut matrem super Christũ non est eo dignus. Discipulus, ad sepulturam patris ire desiderans, Salvatoris prohibetur imperio. Quanti monachorum, dũ patris matrisque miserentur, suas animas perdiderunt. Super patre & matre pollui nobis non licet: quanto magis super fratribus, sororibus, con-
1. Pet. 2. sobrinis, familiâ, servulis? Genus regale & sacerdotale sumus. Illum attendamus Patrem,
qui

qui numquam moritur, aut qui pro nobis moritur: & qui ideò vivens mortuus est, ut nos mortuos vivificaret. Si quid habemus de Ægypto, quod princeps mundi hujus suum possit agnoscere: tenenti Ægyptiæ cũ pallio relinquamus. Sindone opertus adolescens vinctum Dominum sequebatur. Incurrisset in laqueos, nisi expeditus & nudus persequentium declinasset impetum. Reddamus parentibus, quæ parentum sunt: si tamen vivunt, si servientes Domino filios suos præferri sibi gloriãtur. Et de sanctis non egredietur: & non polluet sanctificationem Dei sui. Pro otioso quoque verbo rationem reddituri sumus: & omne, quod non ædificat audientes, in periculum vertitur loquentium. Ego si fecero, si dixero quippiã, quod reprehensione dignum est: de sanctis egredior, & polluo vocabulum Christi, in quo mihi blandior. Quãto magis pontifex, & Episcopus, quem oportet esse sine crimine, tantarumque virtutum; ut semper moretur in sanctis, & paratus sit victimas offerre pro populo, sequester Dei & hominum, & carnes agni sacro ore conficiens: quia sanctum oleum Dei sui super eum est. Non egredietur de sancto, ne vestimentũ, quo indutus est, polluat. Quot quot enim in Christo baptizati sumus, Christũ induimus. Servemus tunicam, quã accepimus, sanctam custodiamus in sancto. Ille mõtanus habitator, qui de Hierusalem descendebat in Hierico, nõ prius vulneratus est, quàm nudatus. Infunditur ei oleum, medicamentum lene, & misericordia temperatum: & quia debuit negligentiæ sentire cruciatũ, vini austeritate mordetur: ut per oleum ad pœnitentiam provocetur, per vinum sentiat severitatem judicantis. Uxorem virginẽ accipiet, vi-

Gen. 39. *Mar. 14.* *Levit 21.* *Matt. 12.* *Tit 1.* *Episcopus ore sacro agni carnes conficit.* *Gal. 3.* *Luc. 10.* *Lev. 21.*

duam autem & ejectam & meretricem non accipiet, sed virginem de genere suo, & non contaminabit semen suum in populo. Ego Dominus, qui sanctifico eum. Scio pōtificem, cui præcepta nunc dantur, à plerisque Christum intelligi: & id, quod dictum est: Super patre & matre non inquinabitur, de virginali Mariæ partu edisseri. Multoque facilior est super Domino interpretatio, qui audit in psalmo: Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Et in Zacharia. Audi Jesu sacerdos magne, cui sordida peccatorū nostrorū vestimenta tolluntur, ut recipiat gloriā, quam habuit apud patrem priùs quàm mūdus esset. Sed, ne quis me vim facere scripturæ putet, & sic amare Christum, ut historiæ auferam veritatem: interpretabor in mēbris quod referatur ad caput; intelligam de servis, quod impleatur in Domino, quanquam in gloria Domini, gloria famulorum sit. Et ubicumque opportunitas loci tulerit, sic de vero lumine disputabo, ut derivetur ad eos, quibus Christus donavit, ut lumen sint. Pontifex iste, quem Mosaïcus sermo describit, viduam ejectam & meretricem non ducit uxorem. Vidua est, cujus maritus est mortuus: ejecta, quæ marito vivente projicitur: meretrix, quæ multorum libidini patet. Sed accipiet, inquit, uxorem virginem, & de genere suo, non alienigenam: ne in mala terra, nobilium seminum frumenta degenerēt. Non meretricem, quæ multis exposita est amatoribus. Non ejectam, quæ etiam priori conjugio indigna fuit. Non viduam, ne pristinarū meminerit voluptatū: sed illā animam, quæ non habet maculam, neque rugam, quæ cum Christo renata innovatur de die in diem, de qua Apostolus loquitur: Despondi

Ps. 109. *Matt. 5.* *Lev. 21.* *Dist. 34.* *Vidua est.*

enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. Nolo discipulam conjugem pontificis quidquam habere de veteri homine. Si consurreximus cum Christo, ea quæ sursum sunt, sapiamus, prætericorum obliti, futurorú avidi. Infelix Simon, quia post baptismum de antiquo matrimonio cogitabat, nec ad virginalem venerat puritatem, Petri consortio indignus fuit. Compulisti me, Fabiola, litteris tuis, ut de Aaron tibi sacerdotio scriberem, & vestimentis: ego plus obtuli, ut de cibis, & primitiis sacerdotum, & de observatione pontificis præfatiunculam struerem. Egressa de Sodomis, & ad montana festinans, non vis habitare in parvâ urbe Segor transcendens proselytos, præteris Israëlitas: dimittens leviticũ gradum, & præpete pennâ transvolans sacerdotes, ad pontificem venis. Sed dum vestes ejus & rationale pectoris diligenter inquiris, nostra tibi displicuêre consortia. Et tu quidem optato frueris otio: & juxta Babylonem Bethlehemitica forsitan rura suspiras. Nos in Ephratâ, tandem pace redditâ, vagientem de præsepi audimus infantem & querimonias ejus, ac voculas, ad tuas aures cupimus pervenire. Legimus in Exodo, tabernaculum, mensam, candelabrum, altare, columnas, tentoria, coccum, byssum, hyacinthum, purpuram, ex auro, argento, ære, vasa diversa, tabernaculum divisum in tria, duodecim panes per singulas hebdomadas mensæ impositos, in candelabro septẽ lucernas, altare hostiis holocaustisque expositum, crateras, scyphos, thuribula, phialas, mortariola, paxillos, pelles rubras, pilos caprarum, & ligna imputribilia. Tanta & talia offeruntur in tabernaculo Dei, ut nullus desperet salutem. Alius aurum sensuum, alius

[Margin notes: 2.*Cor.* 11 — *Coloss.* 3. — *Gen.* 19. — *Exod* 25 26. 27.]

argentum eloquij, alius vocem æris exhibeat. Totus mundus in tabernaculi describitur sacramento. Primum & secundum vestibulum omnibus patet. Aqua enim & terra cunctis mortalibus data sunt. In sanctis verò sanctorum, quasi ad æthera & in cælum, paucorum introitus & volatus est. Duodecim panes, duodecim mensium significant circulum. Septem lucernæ, septem errantia astra demonstrant. Et ne longum faciam (neque enim propositum mihi nunc est de tabernaculo scribere) veniam ad sacerdotalia vestimenta: & antequam mysticam scruter intelligentiam, more Judaico, quæ scripta sunt, simpliciter exponam: ut, postquam vestitum videris sacerdotem, & oculis tuis omnis patuerit ornatus, tunc singulorum causas pariter exquiramus.

Exod.12 Discamus primùm communes sacerdotum vestes, atque pontificum. Lineis feminalibus, quæ usque ad genua & poplites veniunt, verenda celantur: & superior pars sub umbilico vehementer adstringitur: ut si quando expediti mactant victimas, tauros & arietes trahunt, portantque onera, & in officio ministrandi sunt etiam si lapsi fuerint, & femora revelaverint, non pateat quod opertum est. Inde &

Exod.12 gradus altaris prohibentur fieri: ne inferior populus ascendentiũ verẽda conspiciat: vocaturque linguâ Hebræâ hoc genus vestimenti מכנסי *michnese*, Græcè περισκελῆ, à nostris feminalia, vel brachæ usque ad genua pertingentes. Refert Josephus (nam ætate ejus adhuc templum stabat: & nec dum Vespasianus & Titus Hierosolymam subverterant, & erat ipse de genere sacerdotali: multoque plus intelligitur, quod oculis videtur, quam quod aure percipitur) hæc feminalia de bysso

retortâ ob fortudinem solere cõtexi, & postquam incisa fuerint, acu consui: non enim posse in telâ huiuscemodi fieri: Secunda ex lino tunica est ποδήρης, id est talaris, duplici sindone, quam & ipsam Josephus byssinam vocat, appellaturque כתנת *chetonet*, id est χιτών, quod Hebræo sermone in lineâ vertitur. Hæc adhæret corpori, & tam arcta est, & strictis manicis, ut nulla omninò in veste sit ruga & usque ad crura descendat. Volo pro legentis facilitate abuti sermone vulgato. Solent militantes habere lineas, quas camisias vocant, sic aptas membris, & adstrictas corporibus, ut expediti sint vel ad cursum, vel ad prælia, dirigere jacula, tenere clypeum, ensem librare, & quocumque necessitas traxerit. Ergo & sacerdotes, parati in ministerium Dei, utuntur hac tunicâ, ut habentes pulchritudinẽ vestimentorum, nudorũ celeritate discurrant. Tertium genus est vestimenti, quod illi appellant אבנט *abnet* nos cingulum, baltheum, vel zonã possimus dicere, Babylonij novo vocabulo המיינין *hemiamin* vocant. Diversa vocabula ponimus, ne quis erret in nomine. Hoc cingulum in similitudinem pellis colubri, quâ exuit senectutem sic in rotundum textum est ut marsupium longius putes. Textum est autem subtegmine cocci, purpuræ, hiacynthi, & stamine byssino, ob decorem, & fortitudinẽ, atq; ita polymita arte distinctum, ut diversos flores ac gemmas artificis manu non textas, sed additas arbitreris. Lineam tunicam, de quâ supra diximus, inter umbilicum & pectus hoc stringunt baltheo, qui quatuor digitorum habens latitudinem & ex unâ parte ad crura dependens, cùm ad sacrificia cursu & expeditione opus est, in lævum humerum retorquetur.

Quartum genus est vestimenti, rotundum pileolum, quale pictum in Ulysseo conspicimus, quasi sphæra media sit divisa, & pars una ponatur in capite: hoc Græci & nostri πῖλον, nonnulli galerum vocant, Hebræi מצנפת miznephebt: nō habet acumen in summo, non totum usque ad comam caput tegit, sed tertiā partem à fronte inopertam relinquit: atque ita in occipitio vittâ constrictum est, ut non facilè labatur ex capite. Est autem byssinum, & sic fabre opertum linteolo, ut nullas acus vestigia extrinsecùs appareant. His quatuor vestimentis id est feminalibus tunicâ lineâ, cingulo, quod purpurâ, cocco, bysso, hyacinthoque contexitur, & pileo, de quâ nunc diximus, tam sacerdotes quàm pontifices utuntur. Reliqua quatuor propriè pontificum sunt, quorum primum est *meil*, מעיל id est tunica talaris, tota hiacynthina, ex lateribus ejusdem coloris assutas habens manicas, & in superiori parte, quâ collo induitur apertâ, quod vulgo capitium vocant, oris firmissimis, ex se textis, ne facilè rumpatur. In extrema parte, id est ad pedes, septuaginta
Exod 29 duo sunt tintinnabula, & totidem mala punica, iisdem contexta coloribus, ut suprà cingulum. Inter duo tintinnabula unum malum est: inter duo mala unum tintinnabulum, ut alterutrum sibi media sint: causaque redditur. Idcircò tintinnabula vesti apposita sunt, ut cùm ingreditur pontifex in Sancta sanctorum totus vocalis incedat, statim moriturus, si hoc non fecerit. Sextum est vestimentum, quod Hebraica lingua dicitur *ephod*, אפד
Exod. 35 Septuaginta ἐπωμίδα, id est, superhumerale
39. appellant. Aquila ἐπένδυμα, nos ephod suo

ponimus nomine. Et ubicumque in Exodo, sive in Levitico superhumerale legitur, sciamus apud Hebræos ephod appellari. Hoc autem, esse pontificis vestimentum, & in quadam epistola scripsisse me memini: & omnis scriptura testatur sacrum quiddam esse, & solis conveniens pontificibus. Nec statim illud occurrat; quod Samuel, qui levita fuit, scribitur in Regnorum primo libro, habuisse ætatis adhuc parvulæ אפד בד *ephod bad*, id est, superhumerale lineū: cùm David quoque ante arcam Domini idem portasse referatur. Aliud est enim ex quatuor supradictis coloribus, id est, hiacyntho, bysso, cocco, purpurâ, & ex auro habere contextum: aliud, in similitudinem sacerdotum simplex, & lineum. Auri laminæ, id est, bracteæ, mirâ tenuitate tenduntur: ex quibus secta fila torquentur, cum subtegmine trium colorum, hiacinti, cocci, purpuræ, & cum stamine byssino: & efficitur palliolum miræ pulchritudinis, perstringens fulgore oculos in modum caracallarum, sed absque cucullis. Contra pectus nihil contextum est, & locus futuro rationali derelictus. In utroque humero habet singulos lapides clausos, & adstrictos auro, qui Hebraicè dicuntur *soom*, שהם, ab Aquila, & Symmacho, & Theodotione onychini, à Septuaginta smaragdi transferuntur: Josephus sardonicas vocat, cum Hebræo Aqualique consentiens: ut vel colorem lapidum, vel patriam demonstraret. Et in singulis lapidibus sena patriarcharum nomina sunt, quibus Israëliticus populus dividitur. In dextro humero majores filij Jacob, in lævo minores scripti sunt: ut pontifex, ingrediens Sancta sanctorum, nomina populi, pro quo rogaturus est Domi-

1. Reg. 2. *2. Reg. 6.* *Ephod. duplex.*

nam, portet in humeris. Septimum vestimentum est mensura parvum, sed cunctis supradictis sacratis. Intende quæso, animum, ut quæ dicuntur intelligas. Hebraicè vocatur *hosen* חשן Græcè autem λόγιον, nos rationale possumus appellare: ut ex ipso statim scias mysticum esse, quod dicitur. Pannus est brevis ex auro & quatuor textus coloribus, hoc est, iisdem, quibus & superhumerale habens magnitudinem palmi per quadrum, & duplex, ne facilè rumpatur. Intexti sunt enim ei duodecim lapides miræ magnitudinis atque pretij per quatuor ordines, ita ut singulis versiculis terni lapides collocentur. In primo ordine sardius, topasius, smaragdus ponitur, Symmachus dissentit in smaragdo, ceraunium pro eo transferens. In secundo carbunculus, saphyrus, jaspis. In tertio lyncurius, achates, amethystus. In quarto chrysolytus, onychinus, berillus. Satisque miror, cur hyacinthus, pretiosissimus lapis, horum numero non ponatur: nisi forte ipse est alio nomine lyncurius. Scrutans eos, qui de lapidum atque gemmarum scripsere naturis, lyncurium invenire non potui. In singulis lapidibus se-
Ezec. 18. *Apoc.* 21
cundum ætates duodecim tribuum sculpta sunt nomina. Hos lapides in diademate principis Tyri, & in Apocal. Ioan. legimus, de quibus extruitur cælestis Hierusalem, & sub horum nominibus & specie, virtutum vel ordo, vel diversitas indicatur. Per quatuor rationalis angulos, quatuor annuli sunt aurei, habētes, cōtra se in superhumerali alios quatuor: ut, cū appositum fuerit λόγιον, in loco, quē in ephod diximus derelictū, annulus veniat cōtra annulum, & mutuo sibi vittis copulētur hiacinthynis. Porò ne magnitudo & pondus lapidum contexta stamina rumperent, auro

ligati sunt, atque conclusi. Nec sufficit hoc ad firmitatem, nisi & catenæ ex auro fierent, quæ ob pulchritudinem fistulis aureis tegerētur: haberentq; & in rationali supra duos majores annulos, qui uncinis superhumeralis aureis necterentur & deorsum alios duos. Nam post tergum in superhumerali cōtra pectus & stomachum, ex utroq; latere erant annuli aurei qui catenis cum rationalis inferioribus annulis jungebātur, atque ita fiebat, ut astringeretur & rationale superhumerali, & superhumerale rationali, ut una textura contra videntibus putaretur. Octava est lamina aurea, id est *sis zaab* ציץ זהב in quâ scriptum est nomen Dei Hebraicis quatuor litteris, י *iod*, ה *hes* ו *vau*, ה *he*, quod apud illos ineffabile nuncupatur. Hæc super pileolum lineum & cōmune omniū sacerdotum, in pontifice plus additur ut in fronte vitta hiacynthina constringatur, totâque pontificis pulchritudinē, Dei vocabulū coronet, & protegat. Didicimus quæ vel communia cū sacerdotibus, vel quæ specialia pontificis vestimenta sint: & si tanta difficultas fuit in vasis fictilibus, quanta majestas erit in thesauro, qui intrinsecus latet? Dicamus igitur priùs, quod ab Hebræis accepimus: & juxta morem nostrum, spiritualis posteà intelligentiæ vela pandemus. Quatuor colores ad quatuor elementa referuntur, ex quibus universa subsistunt. Byssus terræ deputatur, quia ex terrâ gignitur. Purpura mari, quia ex ejus cochleolis tingitur. Hiacynthus aëri, propter coloris similitudinē. Coccus igni & ætheri, qui Hebraicè שני *son* appellatur quod Aquila διάφανον, Symmachus δίβαφον, interpretatus est. Pro cocco, juxta Latinum

eloquium, apud Hebræos *tolaath* חולעת, id est, vermiculus scribitur: & justum esse commemorant, ut pontifex Creatoris non solùm pro Israël, sed & pro universo mundo roget. Siquidem ex terra, & aqua, & aëre, & igne mundus iste consistit: & hæc elementa sint omnium. Unde primum vestimentum lineum, terram significat: secundum hiacynthinum aërem in colore demonstrans: quia de terrenis paulatim ad excelsa sustollitur: & ipsa vestis hiacynthina à capite usque ad talos veniens, indicat aërem de cælis usque ad terram fusum. Mala autem punica & tintinnabula in inferioribus posita, fulgura tonitruaque demonstrant, sive terram, & aquam, & omnium elementorum inter se consonantiam, & sic sibi universa perplexa, ut in singulis omnia reperiantur. Quòd autem supradicti colores auro intexti sunt, id significari volunt, quòd vitalis calor, & divini sensus providentia, universa penetret. Superhumerale & duos lapides vel smaragdinos, vel onychinos, qui desuper sunt, & utrumque humerum tegunt, duo hemisphæria interpretantur; quorum aliud super terram, aliud sub terrâ sit: sive solem, & lunam, quæ desuper rutilant. Zonam illam, quâ sacerdotis pectus actatur, & lineâ tunica, id est, terra constringitur, interpretatur oceanum. Rationale in medio positum, terrã edisserunt: quæ instar puncti, licet omnia in se habeat, tamen à cunctis tollatur elementis. Duodecim lapides vel Zodiacum interpretantur circulum, vel duodecim menses: & singulis versiculis, singula assignant tempora, & his ternos deputant menses. Nec alicui gentilis videatur expositio. Non enim si cœlestia & Dei dispositionem, idolorum nominibus infa-

Exod. 28

màrunt: idcircò Dei est neganda providentia, quæ certa lege currit, & fertur, & regit omnia. Nam & in Iob, Arcturum, & Orientem, & מזלות *mazoloth*, hoc est, zodiacum circulum & cetera astrorum nomina legimus: non quòd eadé apud Hebræos vocabula sint, sed quòd nos non possumus, quæ dicũtur, nisi cõsuetis vocibus intelligere. Pulchrè autem hoc ipsum, quod in medio est appellatur rationale. Ratione enim cuncta sunt plena, & terrena hærent cælestibus, imò ratio terrenorum & temporum, caloris & frigoris, & duplex inter utraque temperies, de cæli cursu & ratione descendit. Unde & rationale cum ephod fortius stringitur. Porrò, quod dicitur in ipso rationali δήλωσις esse, & ἀλήθεια, id est, manifestatio, atque doctrina, vel veritas, hoc ipsum significat, quòd numquam in Dei ratione mendaciũ sit, sed & ipsa veritas multis signis & argumẽtis monstretur hominibus, & usque ad mortales veniat. Undè factum est, ut rationem solis, & lunæ, & anni, & mensium, & temporum, & horarum, tempestatũ quoq; serenitatis atque ventorũ, & rerum omnium nosceremus, accipientes insitam à Deo sapientiã, & ipso habitatore, atq; doctore, domicilij sui nobis & fabricæ scientiam demonstrante. Super omnia ciddaris & vitta hiacynthina cælũ monstrat: & auri lamina, quæ in fronte pontificis est, inscriptumque nomen Dei, universa, quæ subter sunt, Dei arbitrio gubernari. Id ipsum ego puto sub aliis nominibus & in Cherubim & quatuor animalibus figuratum, quæ ita sibi permixta sunt, & hærent, ut in uno inveniantur & cetera, & quod instanter, & ante se vadant, & non revertantur. Labuntur enim tempora, & præterita relinquentia, ad futura

Providẽtia Dei certa lege currit

Iob. 9.

Ezech. 1

festinant. Quod autem semper in motu sunt, illud significant, quod & philophi suspicantur, currere mundum suo ordine, & incessabiliter velut rotam in suo axe torqueri. Unde & rota in rota, id est, tempus in tempore, & annus in semetipsum revolvitur: & ipsæ rotæ elevantur ad cælum, & super crystallum thronus ex saphyro est, & super thronum similitudo sedentis, cujus inferiora ignea sunt, superiora electrina: ut demonstret, quæ inferiora sunt, igne & purgatione indigere, quæ sursū, in conditionis suæ puritate persistere. Et quomodo hic in habitu sacerdotis, auri lamina est desuper: ita in Ezechiele electrum in pectore, & in vertice collocatur. Justum ergo erat, sicut suprà ex parte diximus, ut pontifex Dei creaturarum omnium typum portans in vestibus suis indicaret cuncta indigere misericordiâ Dei: & cùm significaret ei, expiaretur universalis conditio, ut non pro liberis ac parentibus, & propinquis, sed pro cunctà creaturâ & voce, & habitu precaretur. Tegimus expositionem Hebraïcam, & infinitam sensuum sylvam alteri tempori reservantes, quædam futuræ domus stravimus fundamenta. De feminalibus lineis hoc solent dicere, ratio seminum & generationis ad carnem pertinens,
Genes. 3. terræ, per ea deputatur. Unde & ad Adam loquitur Deus: Terra es, & in terram ibis. Causasq; hujus rei, quomodo de parvulo semine & fœdissimis initiis tanta vel hominum, vel diversarum rerum pulchritudo nascatur, esse obvolutas, & humanis oculis non patere. Le-
Levit 8. gimus in Levitico, juxta præceptum Dei Moysen lavisse Aaron, & filios ejus. Jam tunc
Mat. 9 purgationem mundi & rerum omnium sancti-
Luc. 16. tatem, baptismi sacramenta signabant. Non

accipiunt vestes, nisi lotis priùs sordibus: nec ornatur ad sacra, nisi in Christo novi homines renascantur. Vinum enim novũ in novis utribus mittitur. Quòd autẽ Moyses lavat, legis indicium est. Habent Moysen, & Prophetas, ipsos audiant. Et ab Adam usque ad Moysen omnes peccaverunt. Præceptis Dei lavandi sumus, & cùm parati ad indumentum Christi tunicas pelliceas deposuerimus, tũc induemur veste lineâ, nihil in se mortis habẽte, sed totâ candidâ: ut de baptismo consurgentẽs, cingamus lumbos in veritate, & tota pristinorum peccatorum turpitudo celetur. Unde & David: Beati, quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata. Post feminalia & lineã tunicam induimur hiacinthyno vestimẽto, & incipimus de terrenis ad alta conscẽdere. Hæc ipsa hiacinthina tunica à Septuaginta *ὑποδύτης* id est subucula nominatur, & propriè pontificis est; significatque rationem sublimium non patere omnibus, sed majoribus, atq; perfectis. Hanc habuerunt Moyses, & Aaron, & Prophetæ, & omnes, quibus dicitur: In montẽ excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion. Nec sufficit nobis priorum ablutio peccatorum, baptismi gratia, doctrina secretior, nisi habuerimus & opera. Unde jungitur & ephod, id est, superhumerale, quod rationali copulatur: ut non sit laxum, neque dissolutum, sed hæreant sibi invicem & auxilio sint. Ratio enim operibus, & opera ratione indigent, ut quod mente percipimus, opere perpetremus. Duoque lapides insuper humerali vel Christũ significant, & Ecclesiam, duodecim Apostolorum, qui ad prædicationem missi sunt, nomina continentes, vel litterã, & spiritum in quibus continentur legis universa mysteria. In

Psal. 3.

Esa. 40.

dextra spiritus, in læva littera est. Per litteras ad verba descendimus, per verba venimus ad
Levit. 7. sensum. Quàm pulcher ordo & ex ipso habitu sacramenta demonstrans. In humeris opera sunt, in pectore ratio: unde & pectusculum comedunt sacerdotes. Hoc autem rationale duplex est, apertum, & absconditum, simplex, & mysticum, duodecim in se lapides habens, & quatuor ordines, quos quatuor puto esse virtutes, prudentiam, fortitudinem, justitiam, & temperantiam, quæ sibi hærent invicem: & dum mutuò miscentur, duodenarium efficiunt numerum: vel quatuor animalia, quæ in Apocalypsi describuntur plena oculis, & Domini luce radiantia mundum illuminant. In uno
Apoc. 4. quatuor, & in quatuor singula: unde & δήλωσις, & ἀλήθεια, id est, manifestatio, vel doctrina, & veritas in pectore sacerdotis est. Cùm enim indutus quis fuerit veste multiplici, cõsequens est, veritatem, quam corde retinet, sermone proferre: & ob id in rationali veritas est, id est, scientia, ut noverit quæ dicenda sint, & manifestatio, atque doctrina, ut possit instruere alios, quod mente concepit. Ubi sunt, qui innocentiam sacerdoti dicunt posse sufficere? Vetus lex novæ congruit: id ipsũ Moyses, quod Apostolus. Ille sacerdotis scientiam ornat in vestibus: iste Timotheum, & Titum instruit disciplinis. Sed & ipse ve-
Levit. 8. stimentorum ordo præcipuus. Legamus Levi-
Ps. 118. ticum. Non prius rationale, & sic superhume-
Osee 10. rale, sed ante superhumerale, & deinceps rationale. A mandatis tuis, inquit, intellexi: priùs faciamus, & sic doceamus: ne doctrinæ auctoritas cassis operibus destruatur. Hoc est, quod in Prophetâ legimus: Seminate vobis in justitia, & metite fructũ vitæ: illuminate vo-

bis lumen scientiæ. Primum seminate in justitiâ, & fructum vitæ æternæ metite: posteà vobis scientiam vindicate. Nec statim absoluta perfectio est, si quis superhumerale & rationale habeat, nisi hæc ipsa inter se forti compagine solidentur, & sibi invicem cõnexa sint: ut & operatio rationali, & ratio operibus hæreat: & his præcedẽtibus, doctrina sequatur & veritas. Quatuor elementa, de quibus suprà diximus, & duos lapides vel Onychinos, vel smaragdinos, & gemmas duodecim, quæ ponuntur in rationali, si esset tempus ut discuterem, singulorum naturas & causas tibi exponerẽ: &, quid unusquisque valeat, & quo modo virtutibus singulis comparentur, pleniùs quæsita demõstrarem. Sufficiat, quod & sanctus Papa Epiphanius egregiũ super hoc volumen edidit: quod si legere volueris, plenissimam scientiam consequeris. Ego jam mensuram epist. excedere me intelligo, & excipientis ceras video esse completas. Unde ad reliqua transeo, ut tandem finiatur oratio. Lamina aurea rutilat in fronte: nihil enim nobis prodest omniũ rerum eruditio, nisi Dei scientiâ coronemur. Lineis induimur, ornamur hiacyntinis, sacrato baltheo cingimur; dantur nobis opera, rationale in pectore ponitur: accipimus veritatem, profert sermo doctrinam: imperfecta sunt universa, nisi tam decoro currui dignus quæratur auriga, & super creaturas Creator insistens regat ipse, quæ condidit. Quod olim in laminâ monstratur, nunc in signo ostenditur crucis. Auro legis, sanguis Evangelij pretiosior est. Tunc signum juxta Ezechielis vocem gementibus figebatur in fronte: nunc portantes crucem dicimus: Signatum est super nos lumen vultus tui Domine,

In Evãgelio crucem deferimus
Ezech. 9.

Psal. 4. Bis in Exodo legimus præcipiente Domino,
Exod. 28 & 29. & Moyse jussa faciente, octo vestium genera
Levit. 8. pontificis. In Levitico de Septem tantùm scriptum est: & refertur, quomodo Moyses fratrem suum Aaron illis induerit. De solis feminalibus nihil dicitur, hac, ut arbitror, causâ. quòd ad genitalia nostra, & verenda lex non mittit manum, sed ipsi secretiora nostra, & confusione digna tegere, & velare debemus, & conscientiam puritatis feminû Deo judici reservare. De ceteris virtutibus, verbi gratiâ sapientiâ, fortitudine, justitiâ, temperantiâ, humilitate, mansuetudine, liberalitate, possunt & alij judicare: pudicitiam solam novit
Cõscientia judicitiã solam novit cõscientia: & humani oculi hujus rei certi judices esse non possunt: absque his, qui passim in morem brutorum animalium libidini expositi sunt. Undè & Apostolus, De virginibus,
1. Cor. 7. inquit, præceptum Domini non habeo, quasi Moyses loquatur: feminalibus ego nõ vestio, nec impono alicui necessitatẽ: qui vult sacerdos esse, ipse se vestiat. O quantæ virgines, & quãtorum sperata pudicitia in die judicij dehonestabitur: quantorum infamata pudicitia à Deo judice coronabitur. Ipsi igitur assumamus feminalia: ipsi nostra verenda operiamus: nõ quæramus alienos oculos. Ita tegãtur genitalia, ut nullorum oculis pateant: ne quando intramus Sancta sanctorum, si qua apparuerit turpitudo, morte moriamur. Jam sermo
Scientia pontificis finitur, & ad superiora retrahor. Tanta debet esse scientia & eruditio pontificis Dei, ut & gressus ejus, & motus, & universa vocalia sint. Veritatem mente concipiat, & toto eam habitu resonet, & ornatu: ut, quidquid agit, quidquid loquitur, sit doctrina populorum. Absque tintinnabulis enim, & diversis colori-

bus, & gemmis, floribusque virtutum, nec San-
cta ingredi potest, nec nomen antistitis possi-
dere. Hæc ad unam lucubratiunculam, cùm
jam funis solveretur à littore, & nautæ cre-
briùs inclamarent, propero sermone dictavi,
quæ memoriâ tenere poteram, & quæ diutur-
nâ in rationali pectoris mei lectione conges-
seram, satis intelligens magis me loquendi
impetu, quàm judicio scribentis fluere & mo-
re torrentis turbidum proferre sermonem. Fer- *Liber*
tur in indice Septimij Tertulliani liber de *Tertul-*
Aaron vestibus, qui interim usque ad hanc *liani de*
diem à me non est repertus. Si à vobis por- *Aaron*
pter celeritatem urbis fuerit inventus, quæso, *vestibus*
nè meam stillam, illius flumini comparetis:
non enim magnorum virorum ingeniis, sed
meis sum viribus æstimandus.

ARGUMENTUM.

Salvina mulier nobilissima, Gildonis, qui Africam tenuit filia, cùm adhuc juvencula esset, Nebridium maritum amisit. Erat autem Nebridius ex sorore Augustæ natus, contubernalis, & condiscipulus Augustorum. Consolatur eam D. Hieron. & post mortui viri laudes quomodo superstites ex eo parvulos, Nebridium, & sororem regere, qualemque ipsa vitam traducere debeat, docet & à secundis nuptiis dehortatur,

HIERONYMUS ad Salvinam de servanda viduitate.

EPISTOLA V.

VEreor, ne officium putetur ambitio, &
quod illius exẽplo facimus, qui ait: Dis- *Matt.* 11
cite à me, quia mitis sum, & humilis corde:
gloriæ facere appetitione dicamur: & non vi-
duam alloqui, & in angustiâ constitutam, sed
aulę nos insinuare regali, & sub occasione ser-
monis, amicitias potentium quærere. Quod li-

c. 9 quidò non putabit, qui scierit esse præceptum: Personam pauperis non accipies in judicio: nè sub prætextu misericordiæ, quod injustũ est, judicemus. Unusquisque enim non hominum, sed rerum pondere judicandus est. Nec diviti obsunt opes, si eis benè utatur: nec pauperem egestas commendabiliorem facit, si inter sordes & inopiam peccata non caveat. Utriusque nobis rei testimonium & Abraham Patriarcha, & quotidiana exempla suppeditant: quorũ alter in summis divitiis amicus Dei fuit: alij quotidiè in sceleribus deprehensi, pœnas legibus solvunt. Alloquimur igitur divitem pauperem, nescientem ipsa quæ possidet. Neque enim marsupium ejus discutimus, sed animæ puritatem. Loquimur ad eam cujus faciem ignoramus, & virtutes novimus, quam nobis fama commendat: cujus venerabiliorem pudicitiam adolescẽtia facit, quæ mortem juvenis mariti sic flevit, ut exemplum conjugij dederit: sic tulit, ut eum profectum crederet, non amissum. Orbitatis magnitudo, religionis occasio fuit. Nebridium suum sic quærit absentem, ut in Christo præsentem noverit. Cur ergo ad eã scribimus, quam ignoramus? Triplex nimirum causa est: prima, quia, pro officio sacerdotij, omnes Christianos filiorum loco diligimus, & profectus eorum nostra est gloria; altera, quia pater defuncti intimâ mihi necessitudine copulatus fuit: extrema, quæ & validior, quod filio meo Avito roganti negare nihil potui, Qui crebris litteris interpellatricem duri judicis viduã superans, & multorum mihi, ad quos antè super eadem materiâ scripseram, exempla proponẽs, ita suffodit pudorem negantis, ut plus considerarem quid ille cuperet, quàm quid me facere conveniret.

Sacerdos fuit D. Hieron.

Luc. 18.

Alius forsitan laudet Nebridium, quòd de sorore generatus Augustæ, & in matertera nutritus sinu, invictissimo principi ita carus fuit, ut ei cõjugem nobilissimam quæreret, & bellis civilibus Africam diffidentẽ hac velut obside sibi fidam redderet. Mihi à principio statim illud est prædicandum, quòd quasi vicinæ mortis præscius, inter fulgorẽ palatij, & honorum culmina, quæ ætatem anteibant, sic vixit, ut se ad Christum crederet profecturum. *Nebredius ex Imperatorum familia natus.*

Sacra narrat historia, Cornelium, centurionem cohortis Italicæ, in tantùm acceptum Deo, ut Angelum ad eum mitteret, & omne mysterium, quo Petrus de circumcisionis angustiis transferebatur ad præputij latitudinẽ ad illius merita pertinere doceret: qui primus ab Apostolo baptizatus, salutem gentium dicavit. Scriptum namque est de eo: Erat vir quidam in Cæsareâ, nomime Cornelius, centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religiosus, & timens Deum cum omni domo suâ faciens eleemosynas multas plebi, & orans Deum semper. Quidquid de illo dicitur, hoc nomine commutato, in Nebridio meo vindico. Sic religiosus fuit, & amator pudicitiæ, ut virgo sortiretur uxorem; sic timens Deum cum omni domo suâ, ut oblitus dignitatis omne consortium cum monachis haberet, & clericis: tantasque eleemosynas faceret in populis, ut fores ejus pauperum ac debilium obsiderent examinat certè sic semper orans Deum, ut illi quod optimum esset, eveniret. Raptus est, nè malitia mutaret mentem ejus, quia placita erat anima illius Deo. Undè & ego possum super eò verè abuti Apostoli voce, dicentis: In veritate cognovi quoniam non est personarum acceptor Deus, sed in omni *Act. 10.* *Sap. 4.* *Act. 10.*

Laudes Nebredii persequitur. proposito, qui timet Deum, & operatur justitiam, ac acceptus est illi. Nihil nocuit militanti paludamentum, & baltheus, & apparitorum catervæ: quia sub habitu alterius alteri militabat. Sicut econtrario aliis nihil prodest vile palliolum, furva tunica, corporis illuvies, & simulata paupertas, si nominis dignitatem operibus destruant. Legimus & in Evangelio de alio centurione Domini testimoniũ: Nec in Israël tantam fidem inveni. Et ut ad superiora redeamus, Joseph, qui in egestate & in divitiis dedit experimenta virtutum; qui & servus, & dominus docuit animæ libertatem, nonne post Pharaonem regis ornatus insignibus, sic Deo carus fuit, ut super omnes patriarchas duarum tribuum pater fieret? Daniel, & tres pueri sic præerant Babyloniæ opibus, sic erant inter principes civitatis: ut, habitu Nabuchodonosor, Deo mente servirent. Mardochæus & Hester inter purpuram, sericum & gemmas, superbiam humilitate vicerunt: tantique fuere meriti, ut captivi victoribus imperarent. Hæc illuc tendit oratio, ut ostendam juvenem meum, cõjunctionem sanguinis regalis, & affluentiam divitiarum, atque insignia potestatis materiam habuisse virtutum, dicente Ecclesiaste: Sicut protegit sapientia, sic protegit & pecunia. Nec statim illud huic testimonio putemus adversum: Amẽ dico vobis, difficilè dives intrabit in regnum cælorum. Et rursum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum cælorum. Alioquin Zachæus publicanus, quem ditissimum commemorat scriptura, contra hanc sententiam salvatus videbitur. Sed quomodo, quod apud homines impossibile est, apud Deum possibile

Marginal notes: *Mat.* 8. — *Gen.* 41. — *Dan.* 1 & 2. — *Hest* 8. 13. — *Eccl.* 7. — *Mat.* 19. — *Luc.* 19.

fiat, Apostoli consilium docet scribentis ad Timotheum: Divitibus hujus sæculi præcipe non superbè sapere, nec sperare in incerto divitiarum suarum: sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum Benefaciant, sint divites in operibus bonis, facilè tribuant, cõmunicent, thesaurizent sibi bonũ fundamentum in futurũ, ut apprehendant veram vitam. Didicimus, quomodo camelus introire possit per foramen acus, quomodo animal tortuosum, deposito pondere sarcinarum, assumat sibi pennas columbæ, & requiescat in ramis arboris, quæ de sinapis semẽte succrevit. Legimus in Esaiâ, camelos Madian, & Epha, & Saba, aurum & thus ad urbem Domini deportantes, in typo horũ camelorũ. Ismaëlitæ negotiatores, stactem, & thymiama, & resinam quæ nascitur in Galaad, & cutem vulneribus obducit, Ægyptiis deferunt, tãtæque felicitatis sunt, ut emant & vendant Joseph, & mercimonium eorum mundi salus sit. Docet & Æsopi fabula, plenum muris vẽtrem per angustum foramen egredi non valere. Ergo Nebridius meus quotidiè illud revolvens: Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa: Quidquid & Imperatoris largitio, & honoris insulæ dederant, in usus pauperum conferebat. Noverat enim à Domino esse præceptum: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. Et quia hanc sententiam implere nõ poterat, habens uxorem, & parvulos liberos, & multam familiam, faciebat sibi amicos de iniquo mammonâ, qui se reciperent in æterna tabernacula. Ne semel abjiciebat sarcinam, quod fecerunt Apostoli, patrem, rete; naviculam

1 Tim. 6
Mat. 19.
Psal. 54.
Mat. 13.
Esa. 60.
Hier. 8.
Gen. 37.
Æsop in fab.
Horat. ad Mæcen.
1 Tim. 6.
Mat. 19.
Luc 16.
Luc. 5.

1.Cor.8. relinquentes;sed ex æqualitate, aliorum inopiæ suam abundantiam communicabat: ut posteà illorum divitiæ, hujus indigētiam sustentarent. Scit ipsa, cui libellus hic scribitur, me non nota, sed audita narrare, nec ex aliquo in me beneficio, scriptorum more Græcorum gratiam linguâ reddere. Procul à Christianis ista suspicio. Habentes victum, & vestitum,
1.Tim.6. his contenti sumus. Ubi vile olusculum, & cibarius panis, & cibus potusque moderatus, ibi divitiæ supervacuæ, ibi nulla adulatio, quæ vel præcipuè fructū respicit. Ex quo colligitur, fidele esse testimonium; quod causas non habet mentiendi. Ac nè quis putet me solas in Nebridio prædicare eleemosynas, quam-
Eccl.3. quam & has exercuisse sit magnum, de quibus dicitur: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum: ad ceteras virtutes ejus veniam, quas singulas in paucis ho-
Dan.3. Gen.39. minibus deprehendimus. Quis fornacem regis Babilonij sine adustione ingressus est? Cujus adolescentis Ægyptia domina pallium nō te-
Rom. 7. nuit? Quæ uxor Eunuchi nullos creat liberos, voluptate transactâ? Quē hominū disputatio illa non terreat? Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meę, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Mirū dictū est. Nutritus in palatio, contubernalis & condiscipulus Augustorum, quorum mensæ ministrat orbis, & terræ ac maria serviunt, inter rerum omnium abundantiam, in primo ætatis flore tantæ verecundiæ fuit; ut virginalem pudorem vinceret, & ne levem quidem obscœni rumoris in se fabulam daret. Deinde purpuratorū propinquus, socius, consobrinus, iisdem cum ambobus studiis eruditus, (quæ res etiam

Periculosum est in aula morari.

externorum mentes sibi conciliat) non est inflatus superbiâ, nec ceteros homines adductâ fronte contempsit: sed cunctis amabilis, ipsos principes amabat ut fratres, venerabatur ut dominos, & in illorum salute suam salutem positam fatebatur. Ministros autem eorum, & universum ordinē palatij, quo regalis frequentatur ambitio, sic sibi charitate sociarat: ut, qui merito inferiores erant, officiis se pares arbitrarentur. Difficile factu est, gloriam virtute superare, & ab his diligi, quos præcedas. Quæ vidua non hujus auxilio sustentata est? quis pupillus non in eo reperit patrē? totius orientis Episcopi ad hunc, miserorum preces, & laborantium desideria conferebant. Quidquid ab Imperatore poscebat, eleemosyna in pauperes, pretiū captivorum, misericordia in afflictos erat. Unde & ipsi principes libenter præstabant, quod sciebant non uni, sed pluribus indulgeri. Quid ultrà differimus? *Esa.* 4.
Omnis caro fenū, & omnis gloria ejus quasi *Genes.* 3.
flos feni. Reversa est terra in terram suam: *Gen.* 25.
dormivit in Domino, & appositus est ad patres suos, plenus dierū ac luminis, & nutritus *Sap.* 4.
in senectute bonâ. Cani enim hominis, sunt sapientia ejus. In brevi ætate tempora multa complevit. Tenemus pro eo dulcissimos liberos, Uxor hæres, pudicitiæ pretium est. Nebridius pusio patrem quærētibus exhibet. Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat. Scintilla vigoris paterni lucet in filio: & similitudo morum per speculum carnis erumpens, ingentes animos angusto in pectore versat. Jungitur ei germana, rosarū & liliorum calathus, eboris ostrique commercium. Sic refert ore patrem, ut ad venustatem propensior sit: sic matrem mixtâ similitudine pingit, ut in uno cor-

pore utrũque agnoscas. Ita suavis est, & mellitula, ut honor sit omnium propinquorum. Hanc tenere non dedignatur Augustus: hanc fovere in sinu regina lætatur: certatim ad se omnes rapiunt. Pendet ex collo, hæret in brachiis singulorum Garrula, atque balbutiens, linguæ offensione fit dulcior. Habes igitur Salvina, quos nutrias, in quibus virũ absentẽ
Ps. 126. tenere te credas. Ecce hereditas Domini, filij, merces, fructus ventris. Pro uno homine duos filios recepisti, actus est numerus charitatis. Quidquid debebas marito, redde filiis. Amore præsentium, absentis desiderium tempera. Non est parvi apud Deũ meriti, benè filios educa-
1 *Tim* 5. re. Audi Apostolum cõmonentem: Vidua eligatur non minus annorũ sexaginta, quæ fuerit unius viri uxor, in bonis operibus habens testimoniũ, si filios educavit, si hospitalis fuit si sanctorum pedes lavit, si afflictis abundanter præbuit, si omne opus bonum subsecuta est. Didicisti catalogum virtutum tuarum, quid debeas nomini tuo, quibus meritis secundum pudicitiæ gradum possideas. Nec te moveat, quòd sexagenaria eligatur vidua, & putes adolescentulas ab Apostolo reprobari. Et te crede eligi ab eo, qui discipulo dixerat: Ne-
1. *Tim*. 4. mo adolescentiam tuam contemnat, non continentiam, sed ætatem considerans. Alioquin omnes, quæ ante sexaginta annos viduatæ sunt, hac lege accipient maritos. Sed quia rudem Christi instituebat Ecclesiam, & omni ordini providebat, prçcipuéque pauperibus, quorum ei cura cum Barnaba fuerat demandata; illas vult Ecclesiæ opibus sustẽtari, quæ pro-
Gal 2. priis manibus non queunt laborare, quæ verè viduæ sunt, quas & ætas probat, & vita. Heli
1. *Reg*. 2. sacerdos offendit Deum ob vitia liberorum:
ergo

ergo è cõtrario placatur Deus virtutibus eorum, si permanserint in fide, & charitate & sãctitate cum pudicitiâ. O Timothee, te ipsum castũ custodi, ait Apostolus. Absit, ut sinistrum quippiam mihi de te suspicari liceat: sed ex abũdantiâ lubricã ætatẽ monuisse, pietatis est. Quæ dicturus sũ, non tibi, sed puellaribus annis dicta intellige. Vidua, quæ in deliciis est, vivẽs mortua est. Hoc vas electionis loquitur & de illo profertur thesauro, qui confidenter ajebat: An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus? Hoc ille pronũciat, qui liberè sub personâ suâ fragilitatem humani corporis fatebatur. Non enim, quod volo bonum, hoc operor; sed, quod nolo, malum. Et propterea castigo & redigo in servitutem corpus meum: nè, aliis prædicans, ipse reprobus inveniar. Si ille timet, quis nostrum potest esse securus? Si David amicus Domini, & Salomõ amabilis ejus, victi sunt quasi homines, ut & ruinæ nobis ad cautionem, & pœnitudinis ad salutem exempla præberent: quis in lubrica via lapsum non mutuat? Procul sint à cõviviis tuis phasides aves, crassi turtures, attagen Jonicus, & omnes aves quibus amplissima patrimonia avolant. Nec ideò te carnibus vesci non putes si suum, leporum, atque cervorũ, & quadrupedum animantium esculentias reprobes. Non enim hæc pedum numero, sed suavitate gustus judicantur. Scimus ab Apostolo dictum: Omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sed item loquitur: Bonum est vinũ non bibere, & carnem non manducare. Et in alio loco: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Omnis creatura Dei bona est. Audiant hæc mulieres quę solicitę sũt, quomodo pla-

1 Tim. 5 *2. Cor. 13* *Rom. 7.* *1. Cor. 9.* *Qui stat videat ne cadat* *Viduarũ epulæ.* *1. Tim. 4* *Rom. 14* *Eph. 5.*

ceant viris. Comedant carnes quæ carni serviunt, quarum fervor despumat in coitũ, quæ maritis alligatæ, generationi ac liberis dant operam. Quarũ uteri portant fœtus, earum & intestina carnibus impleantur. Tu verò, quæ in tumulo mariti sepelisti omnes pariter voluptates, quæ litam purpurisso & cerussa faciem super feretrum ejus lacrymis diluisti, quæ pullam tunicam, nigrosque calceolos, candidæ vestis & aurati socci depositione sũpsisti, nihil habes necesse aliud, nisi perseverare in jejunio. Pallor, & sordes gemmæ tuæ sint: plumarum mollities juvenilia membra non foveat; balnearum calor novum adolescentulæ sanguinem non incendat. Audi, qui ex persona viduæ continentis ethnicus poëta decantet: Ille meos, primus qui me sibi junxit, amores Abstulit, ille habeat secum, servetque sepulchro. Si tanti vilissimum vitrum, quanti pretiosissimum margaritum? Si sic communi lege naturæ damnat omnes gentilis vidua voluptates: quid spectandum est à vidua Christiana, quæ pudicitiam suam non solùm ei debet, qui defunctus est, sed & ei, cum quo regnatura est? Quæso te, ne generalia monita, & conveniens puellari sermo personæ suspicionem tibi injuriæ moveant, & arbitreris me objurgantis animo scribere, non timentis: cujus votum est, te nescire quæ metuo. Tenera res in feminis fama pudicitiæ est, quasi flos pulcherrimus citò ad levem marcessit auram: levique flatu corrũpitur, maximè ubi & ætas consentit ad vitium, & maritalis deest auctoritas, cujus umbra tutamen uxoris est. Quid facit vidua inter familiæ multitudinem? inter ministrorum greges? quos nolo contemnat ut famulos, sed ut viros erubescat. Certè

Virgil. lib. 4. Æneid.

Pudicitia in mulieribus est res tenera.

si ambitiosa domus hæc officia flagitat, præficiat his senem honestis moribus, cujus honor dominæ dignitas sit: Scio multas, clausis ad publicum foribus, non caruisse infamiâ servulorum, quos suspectos faciebat aut cultus immoderatus, aut crassi corporis nitor, aut ætas apta libidini, aut ex conscientiâ amoris occulti, securus animi tumor: qui etiam benè dissimulatus, frequenter erumpit in publicũ, & conservos quasi servos despicit. Hoc ex abundantiâ dictum sit: ut omni diligentià custodias cor tuum, & caveas, quidquid de te fingi potest. Non ambulet juxta te calamistratus procurator, non histrio fractus in feminam, non cantoris diabolici venenata dulcedo, non juvenis cultus, & nitidus. Nihil artiũ scenicarum, nihil tibi in obsequiis molle jungatur. Habeto tecum viduarum & virginum choros, habeto tui sexus solatia. Ex ancillarum quoq; moribus dominæ judicantur. Certè, cùm tecum sancta sit mater, & lateri tuo amita hæreat virgo perpetua, non debes periculosè externorum consortia quærere, de tuorum societate, secura. Semper in manibus tuis sit divina lectio, & tam crebræ orationes, ut omnes cogitationum sagittæ, quibus adolescentia percuti solet, hujusmodi clypeo repellantur. Difficile est, quin potiùs impossibile perturbationum initiis carere quempiam, quas significantiùs Græci προπαθείας vocant: nos, ut verbum vertamus è verbo: antepassiones possumus dicere, eo quòd incentiva vitiorum omnium titillent animos, & quasi in medullio nostrum judicium sit, vel abjicere cogitata, vel recipere. Unde & naturæ Dominus in Evangelio loquebatur: De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, forni-

Prov. 4
Vidua calamistratos, & juvenes fugiat.

Primos intelligit concupiscentiæ motus, qui non sunt in nostra potestate
Mat. 15.
Liberum arbitriũ.

Gen. 8. cationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.
Gal. 5. Ex quo perspicuum est, juxta alterius libri testimoniũ, proclivius esse cor hominis à pueritiâ ad malũ, & inter opera carnis, & spiritus quæ Apostolus enumerat, mediam animam fluctuare, nunc hæc, nunc illa cupientem. Nã vitiis nemo sine nascitur: Optimus ille est, qui minimis urgetur: velut si Egregio inspersos reprehendas corpore nævos. Hoc est, quod aliis verbis Propheta significat: Turbatus sum, & nõ sum locutus. Et in eodem volumine: Irascimini, & nolite peccare. Et illud Architæ Tarentini ad villicum negligentem: Jam te verberibus enecassem nisi iratus essem. Ira enim viri justitiam Dei non operatur. Quod de una perturbatione dictum est, referamus ad ceteras: Sicut irasci, hominis est, & iram non perficere, Christiani: sic omnis caro concupiscit quidẽ ea, quæ carnis sunt, & quibusdam illecebris ad mortiferas animam voluptates trahit: sed nostrûm est, voluptatis ardorem majore Christi amore restinguere, & lasciviens jumentum frænis inediæ subjugare: ut non libidinem sed cibos quærat ac desideret, & sessorem Spiritum sanctum moderato atque cõposito portet incessu. Quorsum ista? hominem esse te noveris: & passionibus humanis, nisi caveris, subjacere. De eodem cuncti facti sumus luto, iisdem cõpacti exordiis. In serico & in pannis eadem libido dominatur: nec regum purpuras timet, nec mendicantium spernit squalorem. Multóque melius est, stomachum te dolere, quam mentem: imperare corpori, quàm servire, gressu vacillare quã pudicitiâ. Nec statim nobis pœnitentiæ subsidia blandiantur, quæ sunt infelicium remedia. Cavendum est vulnus, quod dolore curatur. Aliud est, integrâ nave & salvis mercibus

Psal. 76. Psal. 4. Jacob. 1.

Ira Christianis fugienda.

portum salutis intrare: aliud, nudum hærere tabulæ, & crebris fluctuum recursibus ad asperrima saxa collidi. Nesciat vidua digamiæ indulgentiam, nec noverit illud Apostoli, Melius est nubere, quàm uri. Tolle, quod pejus est, uri, & per se bonum non erit, nubere. Procul sint hæreticorum calumniæ. Scimus honorabiles nuptias, & cubile immaculatum. Etiam de paradiso expulsus Adam unam uxoré habuit. Primus Lamech maledictus, & sanguinarius, & de Caïn stirpe descendens, unam costam divisit in duas, & plantarium digamiæ protinùs diluvij pœna subvertit. Unde illud Apostoli, quod fornicationis metu indulgere compellitur, scribens ad Timotheum: Volo adolescentulas nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti causâ. Cur indulserit statim subjecit: Jam enim quædam declinaverunt post satanam. Ex quo intelligimus illum non stantibus coronam, sed jacentibus manum porrigere. Vide, qualia sint secunda matrimonia, quæ lupanaribus præferuntur, quia declinaverunt quædam post satanam. Ideò adolescentula vidua, quæ se non potest continere, vel non vult, maritum potiùs accipiat, quàm diabolum. Pulchra nimirum, & appetenda res, quæ satanæ comparatione suscipitur. Fornicata est quondam & Hierusalem, & divaricavit pedes suos omni transeunti. In Ægypto primùm devirginata est, & ibi fractæ sunt mammæ ejus. Cúmque ad deserta venisset, & morarum Moysi ductoris impatiens, quasi œstro libidinis furibunda dixisset: Isti sunt dij tui Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti: accepit præcepta non bona, & justificationes pessimas, in quibus non viveret, sed

Pœnitētia secūda post naufragium tabula.

Caute legendus est D. Hier. de secundis nuptiis.

Heb. 13.

Gen. 3.

Genes. 4.

1. Tim. 5

Ezec. 16 & 23.

Exod. 32

Ezec. 20

1.Tim.5. puniretur. Quid ergo mirum, si & lascivientibus viduis, de quibus in alio loco Apostolus dixerat: Cùm luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: concessit digamiæ præcepta non bona, & justificationes pessimas: ita secundum indulgens maritum, ut & tertium, si liberet, etiam vigesimum: ut scirent sibi non tam viros datos quàm adulteros amputatos. Hæc filia in Christo carissima, inculco, & crebriùs repeto, ut posteriorum oblita, in priora te extendas habens tui ordinis
Iudit.9. quas sequaris, Judith de Hebræâ historiâ, &
Luc.2. Annam filiam Phanuelis de Evangelij claritate, quæ diebus & noctibus versabantur in templo: & orationibus, atque jejuniis thesaurum pudicitiæ conservabant. Undè & altera in typo Ecclesiæ, diabolum capite truncavit: altera Salvatorem mundi prima suscepit, sacramentorum conscia futurorum. Illud in calce sermonis quæso, ut brevitatem libelli non de inopiâ eloquij, vel de materiæ sterilitate, sed de pudoris magnitudine existimes accidisse, dum vereor me ignotis diu ingerere auribus, & occultum legentium judicium pertimesco.

ARGUMENTUM.

Lucinius Bæticus, ad quem superior extat epistola, dum esset in procinctu pergendi in Bethlehem, obiit: D Hier. Theodoram uxorem, cum quâ, uti cum sorore, castè vivebat, nunc consolatur, & Lucinij laudes describit.

HIERONYMUS ad Theodoram epitaphium Lucinii Bætici.

EPISTOLA VI.

LUgubri nuncio consternatus super sancti & venerabilis mihi dormitione Lucinij, vix brevem epistolam dictare potui. Non

quòd ejus vicem doleam, quem scio ad meliora transisse, dicente Moyse: Transiens videbo visionem hanc magnam: sed quo torqueat desiderio, non meruisse me ejus videre faciem, quem in brevi tempore huc venturum esse credebam. Verum est illud super necessitate mortis prophetale vaticinium, quòd fratres dividat, & charissima inter se nomina crudelis & dura dissociet. Sed habemus consolationem, quia Domini voce jugulatur, per quē ad eam dicitur. Ero mors tua ô mors, ero morsus tuus inferne. Et in consequentibus: Adducet urentem ventum Dominus de deserto ascendentem, qui siccabit omnes venas ejus, & desolabit fontem illius. Exivit enim virga de radice Jesse & flòs de virginali frutice pullulavit. Qui loquitur in Cantico canticorum. Ego flos campi, & lilium convalliū. Flos noster mortis interitus: ideoque & mortuus est, ut mors illius morte moreretur. Quòd autem de deserto dicitur adducendus, virginalis uterus demonstratur; qui absque coïtu & semine viri Deum nobis fudit infantem: qui calo.e Spiritus S. excitaret fontes libidinum, & caneret in spalmo: In terrâ desertâ, & inviâ, & inaquosâ, sic in sancto apparui tibi. Adversum ergo mortis duritiam, & crudelissimam necessitatem hoc solatio erigimur, quòd brevi visuri sumus eos quos dolemus absentes. Neque enim mors, sed dormitio, & somnus appellatur. Unde & beatus Apostolus vetat de dormientibus contristari: ut quos dormire novimus, suscitari posse credamus, & post digestum soporem vigilare cum sanctis, & cum Angelis dicere: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. In cœlo, ubi non est peccatum, gloria est, &

Exod. 9. *Osee 13.* *Esa. 11.* *Cant. 1.* *Psal 62.* *1. Thes. 4* *Luc. 2*

perpetua laus, & indefessa præconia. In terra
autem ubi seditio, bella atque discordiæ, pax
imprecanda est, & pax non in omnibus, sed in
1. Pet. 1. his qui bonæ voluntatis sunt, & salutationem
audiunt Apostolicam: Gratia vobis, & pax à
Psal. 75. Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo
multiplicetur: ut in pace sit locus ejus, & habitatio
ejus in Sion, id est, in specula, in sublimitate
dogmatũ atq; virtutũ, in animâ credẽtis;
Mat 18. cujus quotidiè Angelus videt faciem Dei &
revelato vultu, gloriam Dei contemplatur.
Unde obsecro te, & currentem, ut ajunt, im-
1. Cor. 3. pello, ut Lucinium tuum desideres, quidem ut
fratrem, sed gaudeas regnare cum Christo:
Sap. 4 quia raptus est, ne malitia immutaret mentẽ
Mat. 12. ejus. Placita enim erat Deo anima illius, & in
brevi spatio tempora multa complevit. Nos
dolendi magis, qui quotidiè stamus in prælio
peccatorum, vitiis sordidamur, accipimus vulnera,
& de otioso verbo reddituri sumus rationem.
Ille jam securus & victor te aspicit
de excelso, & favet laboranti: & juxta se locum
præparat, eodem amore & eadẽ charitate,
quâ, oblitus officii conjugalis in terra quoque
sororem te habere cœperat, imò tu illum
fratrem: quia casta conjunctio sexum non
habet nuptialem. Et si adhuc in carne positi &
renati in Christo, non sumus Græcus & Barbarus,
servus & liber, masculus & fœmina, sed
Gal. 3. omnes in eo unum sumus: quantò magis, cùm
corruptivum hoc induerit incorruptionem, &
1. Cor. 15. mortale hoc induerit immortalitatem, nõ nubent,
Mat. 22. neq; nubentur, sed erunt sicut Angeli in
cælis? Quando dicit non nubent, neque nubẽtur,
sed erunt sicut Angeli in cælis: non natura
& substantia corporum tollitur, sed gloriæ
magnitudo monstratur. Neque enim scriptum

est, Erunt Angeli; sed, Sicut Angeli. Ubi similitudo promittitur, veritas denegatur. Erunt, inquit, sicut Angeli: id est, similes Angelorum: ergo homines esse non desinent. Inclyti quidem, & angelico splendore decorati; sed tamen homines: ut Apostolus, Apostolus sit, Maria, Maria: & confundatur hæresis, quæ ideò incerta & magna promittit, ut quæ certa & moderata sunt, auferat. Et quia hæreseos semel fecimus mentionem, quâ Lucinius noster dignè eloquentiæ tuba prædicari potest: qui, spurcissimâ per Hispanias Basilidis hæresi sæviente, & instar pestis & morbi, totas inter Pyreneum & Oceanum vastante provincias, fidei Ecclesiasticæ tenuit puritatem, nequaquam suscipiens Armagil, Barbelon, Abraxas, Balsamum, & ridiculum Leusiboram, ceteraque magis portenta, quàm nomina: quæ ad imperitorum & mulierculalarum animos concitandos, quasi de Hebraicis fontibus hauriunt, barbaro simplices quosque terrentes sono: ut quod non intelligunt, plus mirentur. Refert Ireneus, vir Apostolicorum temporum, & Papiæ, auditoris evangelistæ Joannis discipulus; Episcopus Ecclesiæ Lugdunensis, quòd Marcus quidam, de Basilidis gnostici stirpe descendens, primùm ad Gallias venerit: & eas partes, per quas Rhodanus & Garunna fluunt, suâ doctrinâ maculaverit: maximéque nobiles feminas, quædam in occulto mysteria repromittens, hoc errore seduxerit, magicis artibus, & secreta corporum voluntate amorem sui concilians. Inde, Pyrenæum transiens, Hispanias occuparit: & hoc studij habuerit, ut divitum domos, & in ipsis feminas maximè appeteret, quæ ducuntur

Quomodo Angelorum similes erimus in resurrectione.

Nobiles mulieres, quæ hæresi Gnosticorũ maculatæ fuerunt, à S. Ireneo Rhodanenses dicuntur c. 1. lib. 9.

2 Tim. 3. variis desideriis, semper discentes, & numquã ad scientiam veritatis pervenientes. Hoc ille scripsit in iis libris, quos adversus omnes hæreses doctissimo & eloquentissimo sermone composuit. Ex quo perpendat prudentia tua, quâ Lucinius noster laude sit dignus, qui clausit aurem, ne audiret judicium sanguinis: & omnem substantiam suam dispersit, & dedit pauperibus, ut justitia ejus maneret in æternum. Nec patriæ suæ largitare cõtentus, misit Hierosolymorum & Alexandrinæ Ecclesiæ
Ps. 111. tantum auri, quanto multorum possit inopiæ subveniri. Quod cùm multi mirentur, & prædicent; ego in illo magis laudabo fervorem, & studium scripturarũ. Quo ille desiderio opuscula nostra flagitavit? & missis sex notariis, quia in hac provincia Latini sermonis scriptorumque penuria est, describi sibi fecit quęcunque ab adolescentia usque in præsens tẽpus dictavimus. Non nos honoravit, qui parvuli & minimi Christianorum omnium sumus; & ob conscientiam peccatorum, Bethlehemitici ruris saxa incolimus, sed Christum,
Mat. 10. qui honoratur in servis suis, & Apostolis repromittit, dicens: Qui vos recipiunt, me recipiunt: & qui me recipiunt, recipiunt eum, qui me misit. Itaque charissima filia, hanc episto-
Esa. 49. lam amoris mei in illum habeto epitaphium: & quidquid posse me scieris in opere spirituali, audacter impera: ut sciant sæcula post futura, eum, qui dicit in Esaia: Posuit me ut sagitam electam, in pharetrâ suâ abscondit me: duos viros, tantis maris atque terrarum inter se spatiis separatos, suo acumine vulnerasse: ut cùm, mutuo in carne se nesciant: amore spiritus copulentur. Subscriptio. Sanctam te corpore & spiritu servet ille Samarites, id est,

Servator & custos: de quo in psalmo scribi- *Luc.* 10.
bitur: Non dormitavit, neque dormiet, qui cu- *Ps.* 120.
stodit Israël: ut Hir, qui interpretatur vigil,
qui descendit ad Danielem, ad te quoque ve- *Dan.* 4.
niat, & possis dicere: Ego dormio, & cor meum *Cant.* 5.
vigilat.

ARGUMENTUM.

Refert historiam cujusdam mulieris, quæ à Viro Vercellis adulterii falsò accusata, cum confitente ob tormenta delato juvene, ipsa nullâ vi ad confessionem non admissi sceleris adduci posset, occiso juvene, septies ista mori non potuit. Scripsit autem hanc epistolam D. Hieronymus (eomet teste) ut remissum ac desuescentem jam stylum, rursus ad scribendum acueret, ac revocaret.

AD INNOCENTIUM de muliere septies ictâ.

EPISTOLA VII.

SÆpè à me Innocenti charissime postulasti, ut de ejus rei miraculo, quæ nostra ætate acciderat, non tacerem. Cúmque ego id verecundè & verè, ut nunc experior, negarem, meque assequi posse diffiderem: sive quia omnis sermo humanus inferior esset laude cælesti, sive quia otium quasi quædam ingenij rubigo parvulam licet facultatem, pristini siccasset eloquij: tu è contrario asserebas, in Dei rebus non possibilitatem inspici debere, sed animum. Neque posse, eum verba deficere qui credidisset in verbo. Quid igitur faciam? Quod implere non possum denegare non audeo. Super onerariam navem rudis vector imponor. Et homo qui nec dum scalmum in lacu rexi, Euxini maris credor fragoribus. Nunc mihi evanescentibus terris, cælum undique & undique pontus, nunc unda tenebris inhorrescens, & cœca nocte, nimborum spumei fluctus

canescunt. Hortaris, ut tumida malo vela suspendam, rudentes explicem, clavum regam. Pareo jam jubenti, & quia charitas omnia potest, Spiritu sancto cursum prosequente confidam, habiturus in utraque parte solatium. Si me ad optatos portus æstus appulerit, gubernator putabor: si inter asperos orationis anfractus impolitus sermo substiterit, facultatem forsitan requires, voluntatem certè * flagitare non poteris. Igitur Vercellæ Ligurum civitas haud procul à radicibus Alpium sita, olim potens, nunc raro est habitatore semiruta. Hanc cùm ex more consularis potentia inviseret, oblatam sibi quandam mulierculam unà cum adultero (nam hoc crimen maritus impegerat) pœnali carceris horrore circumdedit. Neque multò post, cùm lividas carnes ungula cruenta pulsaret, & sulcatis lateribus dolor quæreret veritatem: infelicissimus juvenis volens compendio mortis longos cruciatus vitare, dum in suum mentitur sanguinem, accusavit alienum, solusque omnium miserrimus, meritò jussus est percuti, qui non reliquit innoxiæ, unde posset negare. At verò mulier sexu infirmior, virtute fortior, suum cùm eculeus corpus extenderet, & sordidas putore carceris manus post tergum vincula cohiberent, oculis quos tantùm tortor alligare non poterat, suspexit ad cœlum, & evolutis per ora lacrymis: Tu, inquit, testis es Domine Jesu, cui occultum nihil est, qui es scrutator renum & cordis, non ideò me negare velle ne peream, sed ideò mentiri nolle, ne peccem. At tu miser homo, si interire festinas, cur duos interimis innocentes? E quidem & ipsa cupio mori, cupio * invisum hoc corpus exuere: sed non quasi adultera. Præsto

** Alias, sugillare*

Mulier falso adulterii insimulata, & torta.

Mulieris precatio.

** Alias, infirmū.*

jugulum, micantem intrepida excipio mucronem, innocentiam tamen mecum feram. Non moritur, quisquis sic victurus occiditur. Igitur consularis pastis cruore luminibus, ut fera, quæ gustatum semel sanguinem semper sitit, duplicari tormenta jubet. In se autē dentibus frendens, similem carnifici minitatus est pœnam, nisi confiteretur sexus infirmior, quod non poterat robur virile reticere. Succurre Domine Jesu (ait mulier) ad unum hominem tuum, complura sunt inventa supplicia. Crines ligantur ad stipitem, & toto corpore ad eculeum fortiùs alligato, vicinus pedibus ignis apponitur. Utrumque latus carnifex fodit, nec papillis dantur induciæ. Immota mulier manet, & à dolore corporis spiritu superato, dum conscientiæ bono fruitur, vetuit circa se sævire tormenta. Judex crudelis, quasi superatus attollitur. Illa Dominum precatur. Solvuntur membra compaginibus. Illa oculos ad cælum tendit, quasi de communi scelere alius confitetur. Illa pro confitente negat, & periclitans ipsa alium vendicat periclitantem. Una interim vox est: Cæde, torque, ure, lacera, non feci. Si dictis tollitur fides, veniet dies, quæ hoc crimen diligenter discutiat: habeo judicem meum. Jam lassus tortor suspirabat in gemitū, nec erat novo vulneri locus: Jā victa sævitia, corpus quod laniarat, horrebat. Ex templo ira excitus Consularis: Quid miramini, inquit, circumstantes, si torqueri mulier mavult quàm perire: Adulterium certè sine duobus committi non potuit; & esse credibilius reor, noxium reum negare se scelere, quàm innocentem juvenem confiteri. Pari igitur prolata in utrumque sētētia, damnatos carnifex trahit; totus ad spe-

Mulier tortores fatigat.

Damnatur iuvenis & plectitur

ctaculum populus effunditur, ut prorsus quasi migrare civitas putaretur: stipatis proruens portis turba densatur. Et quidem miserrimi juvenis ad primũ statim ictum amputatur gladio caput truncumque in suo sanguine volutatur cadaver. Postquam verò ad feminam ventum est, & flexis in terram poplitibus, super trementem cervicem micans elevatus est gladius, & exertam carnifex, dextram totis viribus concitavit. Ad primum corporis tactum stetit mucro lethalis, & leviter perstringens cutẽ, rasuræ modicæ sanguinem aspersit. Sine bello imbellem manum percussor expavit, & victam dexteram gladio marcescente miratus, secundos impetus torquet. Languidus rursus in feminã mucro delabitur, & quasi feminam ferrum ream timeret attingere, circa cervicem torpet innoxiam. Itaque furens & anhelans lictor, paludamento in cerviecem retorto, dum totas exerit vires, fibulã quæ clamydis mordebat oras, in humum excussit, ignarusque rei, ensem librabat in vulnus. En tibi, ait mulier, ex humero aurum ruit, collige multo quæsitum labore ne pereat. Rogo quæ ista securitas? Impendentem non timet mortem, lætatur percussa, carnifex pallet, oculi gladium non videntes, tantùm fibulam vident. Et nè parum esset, quòd non formidabat interitum, præstat beneficium sævienti. Jam igitur & tertium * ictum sacramentum frustraverat Trinitatis. Jam spiculator exterritus, & non credens ferro, mucionem aptabat in jugulum, ut qui secare non poterat, saltem premente manu corpori * conderetur. O omnibus res inaudita sæculis. Ad capuiũ gladius reflectitur, & velut dominum suum v ctus aspiciens, confessus est se ferire non posse. Huc, huc mihi trium exé-

Mulier innoxia decollari nõ potest

Mulier lictore fortiorr

** Alias, tertium ictu sacramentum frustratus.*

** Alias, mandaretur.*

pla puerorum, qui inter frigidos flammarum globos hymnos edidêre pro fletibus, circa quorum sarabal la sanctamque cæsariem, innoxium lusit, incendium. Huc beati Danielis revocetur historia, juxta quem adulantibus caudis, prædam suam leonum ora timuerunt. Nunc Susanna nobilis fide mentes omnium subeat, quæ iniquo damnata judicio, Spiritu sancto puerum replente, servata est. Ecce non dispar in utraque misericordia Domini. Illa liberata per judicem, nè iret ad gladium: hæc à judice damnata absoluta per gladium est. Tandem ergo ad feminam vindicandam populus armatur. Omnis ætas, omnis sexus carnificem fugat, & cœtu in circulum coëunte, non credit penè unusquisque quod videt. Turbatur tali nuntio urbs propinqua, & tota lictorum * turma glomeratur. E quibus medius, ad quem damnatorum cura pertinebat, erumpēs, & canitiem immundam perfuso pulvere turpans: Meum, inquit, ô cives, petitis caput? me illi vicarium * datis? Si misericordes, si clementes estis, si vultis servare damnatam, innocens certè perire non debeo. Quo fletu vulgi concussus est animus, mœstusque se per omnes torpor insinuat: & mirum in modum voluntate mutatâ, cùm pietatis fuisset, quod ante defenderant, pietatis visum est genus, ut paterentur occidi. Novus igitur ensis, novus percussor opponitur. Stat victima, Christo tātùm favente munita. Semel percussa concutitur, iterum repetita quassatur, tertio vulnerata prosternitur. O divinæ potentiæ sublimanda potestas, quæ priùs fuerat quarto percussa, nec læsa, ideò paululum visa est mori nè pro eâ periret innoxius. Clerici, quibus id officij erat, cruentum linteis cadaver ob-

Mulieris & Susānæ collatio.

* *Alii, caterva.*

* *Alii, date.*

volvunt, & fossam humum lapidibus exstruentes, ex more tumulum parant. Festinato sol cursu occasum petit, & misericordiâ Dei celerior maturâ nocte advenit. Subitò feminæ palpitat pectus, & oculis quærentibus lucem, corpus animatur ad vitam. Jam spirat, jam videt, jam sublevatur, & loquitur: jam in illam potest urbem erumpere. Dominus auxiliator meus, non timebo, quid faciat mihi homo. Anus interim quædam, quæ Ecclesiæ sustentabatur opibus, debitum cœlo spiritum reddidit, & quasi de industriâ ordine currente rerum, vicarium tumulo corpus operitur. Dubia adhuc luce, in lictore * diabolus accurrit, quærit cadaver occisæ, sepulcrum sibi monstrari petit, vivere putat quam mori potuisse miratur. Recens à Clericis cespes ostenditur, & dudum superjacta humus cum his vocibus ingeritur flagitanti, Erue scilicet ossa jam cōdita. Infer novum sepulcro bellum, & si hoc parum est, avibus ferisque lanianda membra discerpe. Septies percussa debet aliquid plus morte perpeti. Tali ergo invidiâ carnifice confuso, clam domi mulier refocillatur: & nè fortè creber medici ad Ecclesiam commeatus suspicionis panderet viam, cum quibusdam virginibus ad secretiorem villulam secto crine transmittitur. Ibi paulatim virili habitu veste mutatâ, in cicatricem vulnus obducitur. Et ô verè jus summum summa malitia, post tanta miracula adhuc sæviunt leges. En quo me gestorum ordo pertraxit? Jam enim ad Evagrij nostri nomen pervenimus. Cujus ego pro Christo laborem, si arbitrer à me dici posse, non sapiam: si penitùs tacere velim, voce in gaudium erumpente non possim. Quis enim valeat digno canere præconio, Auxen-

* *Alias, littore.*

Evagrius.

tium Mediolani incubantem, hujus excubiis ſepultum penè antequam mortuum? Romanum Epiſcopum jam penè factionis laqueis irretitum & viciſſe adverſarios, & non nocuiſſe ſuperatis?

Verum hæc ipſe equidem ſpatiis excluſus iniquis
Prætereo, atque aliis poſt me memoranda relinquo.

Præſentis tantùm rei fine contentus ſum. Imperatorem de induſtriâ adit, precibus flagitat, merito lenit ſolicitudine promeretur, ut redditam vitæ, redderet libertati.

ARGUMENTUM.

Paula, nobiliſſima matrona Romana, patre Rogato, matre Blæſillâ, ex Corneliorum, & Graccorum familiis orta, Toxotio nupſit, ex eoque quatuor edidit filias, Blaſillam, Paulinam, Euſtochium cognomento Juliam, & Ruffinam, & præter has Toxotium etiam filium: viro mortuo, ſe totam in obſequium Chriſti tradens, à Paulino, & Epiphanio Epiſcopis docta monachæ vitam profiteri cœpit. Vixit in hoc propoſito Romæ annos quinque: mox Hieroſolymam profecta, in Bethlehem conſedit: ubi cùm pro viris, tum pro mulieribus virginibus monaſteriis conditis annis viginti ſanctiſſimè vixit: nunc ejus vitam D. Hieronymus ſcribit, & Euſtochium filiam, quæ poſt eam monaſterij præſes relicta eſt conſolatur

AD EUSTOCHIUM Virginem epitaphium Paulæ matris.

EPISTOLA VIII.

SI cuncta corporis mei membra verterentur in linguas, & omnes artus humanâ voce reſonarent, nihil dignum ſanctæ ac venerabilis Paulæ virtutibus dicerem. Nobilis genere, ſed multò nobilior ſanctitate: potens

quondam divitiis, sed nunc Christi paupertate insignior. Gracchorum stirps, soboles Scipionum. Pauli heres, cujus vocabulū trahit, Marciæ Papiriæ matris Africani vera & germana progenies. Romæ prætulit Bethlehem: & auro tecta fulgentia informis luti vilitate mutavit. Non mæremus, quòd talem amisimus, sed gratias agimus, quod habuimus, immò habemus. Deo enim vivunt omnia: & quidquid revertitur ad Dominum, in familiæ numero computatur. Quamquam amissio illius, cælestis domus habitatio sit: quæ quandiu in corpore fuit peregrinata est à Domino, & voce semper flebili querebatur, dicens: Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est, habitavi cum habitantibus Cedar, multùm peregrinata est anima mea. Nec mirum, si planxerit se versari in tenebris; (hoc enim Cedar interpretatur) cùm mundus in maligno positus sit: & sicut tenebræ illius, ita & lumē ejus, luxque in tenebris luceat, & tenebræ eam non comprehenderunt. Undè, & illud crebrius inferebat: Advena sum, & peregrina, sicut omnes patres mei. Et iterùm: Cupio dissolvi, & esse cum Christo. Quoties autem infirmitate corpusculi (quam incredibili abstinentia, & duplicatis contraxerat jejuniis,) vexabatur, hoc in ore volvebat: Subjicio corpus meum, & in servitutem redigo: nè aliis prædicans, ipsa reproba inveniar. Et bonum est vinum non bibere, & carnem non manducare. Et: Humiliavi in jejunio animam meam, & totum lectum meum versavi in infirmitate meâ, & versata sum in miseriâ, dum mihi configitur spina. Atque inter doloris aculeos, quos mira patientia sustinebat, quasi apertos sibi cælos

Paula ex clarissimis Romanorum familiis orta.

2. Cor. 5.

Psal. 19.

1 Ioan. 5
Psa 138
Ioan. 1.

Psal. 38.
Philip. 1.

1 Cor. 9.
Rom. 14.
Psal. 34.
40. 31.

aſpiceret, loquebatur: Quis dabit mihi pennas, ſicut columbæ: & volabo, & requieſcam? Teſtor Jeſum, & Sanctos ejus, ipſumque proprium Angelum, qui cuſtos fuit, & comes admirabilis feminæ, me nihil in gratiam, nihil more blandientium loqui: ſed, quidquid dicturus ſum, pro teſtimonio dicere & minus ejus eſſe meritis, quam totus orbis canit, ſacerdotes mirantur, virginum chori deſiderant, monachorum, & pauperum turbæ deplangunt. Vis, lector, ejus breviter ſcire virtutes? Omnes ſuos pauperes pauperior ipſa dimiſit. Nec mirum de proximis, & familiolâ, quam in utroque ſexu de ſervis & ancillis, in fratres ſororeſque mutaverat, iſta proferat: cùm Euſtochium virginem, & devotam Chriſto filiam, in cujus conſolationẽ libellus hic cuditur, procul à nobili genere, ſolâ fide & gratiâ divitem reliquerit. Carpamus igitur narrandi ordinem. Alij altius repetant, & à cunabulis ejus ipſiſque (ut ita dicã) crepundiis matrem Blæſillam, & Rogatum proferant patrem: quorum altera Scipionum, Gracchorumque progenies eſt: alter per omnes ferè Græcias uſque hodie ſtemmatibus, & divitiis, ac nobilitate Agamemnonis fertur ſanguinem trahere, qui decennali Trojam obſidione delevit. Nos nihil laudabimus, niſi quod proprium eſt, & de puriſſimo ſanctæ mentis fronte profertur. Quamquam Dominus atque Salvator in Evangelio doceat Apoſtolos, ſciſcitantes quid ſibi redditurus, ſit, qui omnia ſua pro nomine ejus dimiſerunt, cẽtuplum in præſentiarum recepturos, in futuro vitam æternam. Ex quo intelligimus non laudis eſſe, poſſidere divitias, ſed pro Chriſto eas contemnere: non tumere ad honores, ſed

Pſal. 14.
1 Tim 4.
Angelus cuſtos Paulæ.
Mat. 10.
Mat. 19.

pro Dei fide eos parvipendere. Verè, quod pollicitus est servis suis & ancillis Salvator, reddit in præsenti. Nam quæ unius urbis contemsit gloriam, totius orbis opinione celebratur. Quam Romæ habitantem, nullus extra Romam noverat, latentem in Bethlehem & Barbara & Romana terra miratur. Cujus enim gentis homines ad sancta loca non veniunt? Quis autem in sanctis locis præter Paulam, quod plus inter homines mirarentur, invenit? Hæc, sicut inter multas gemmas pretiosissima gemma micat, & jubar solis parvos igniculos stellarum obruit, & obscurat: ita cunctorum virtutes & potentias sua humilitate superavit; minimaque fuit inter omnes, ut omnium major esset: & quantò se plus dejiciebat, tantò magis à Christo sublevabatur. Latebat, & non latebat. Fugiendo gloriam gloriam merebatur, quæ virtutem quasi umbra sequitur, & appetitores sui deserens, appetit contemptores. Sed quid ago, narrandi ordinē prætermittens? dum in singulis teneor, non servo præcepta dicendi. Tali igitur stirpe generata, juncta est viro Toxotio, qui Æneæ & Juliorum altissimum sanguinem trahit. Unde etiam filia ejus Christi virgo Eustochiū Julia nuncupatur, & ipse, Julius à magno demissum nomen Julo. Et hæc dicimus, non quòd habentibus grandia sint sed quòd contemnētibus mirabilia. Sæculi homines suspiciūt eos, qui his pollent privilegiis, non laudamus, qui pro Salvatore ista despexerint: & mirum in modum, quos habentes parvipendimus, si habere noluerint, prædicamus. His inquam, orta majoribus, & fœcunditate ac pudicitia probata primum viro deinde propinquis, & totius urbis testimonio, cùm quinque liberos

peregrinatio Hierosolymitana.

ediđiſſet, Blæſillam, ſuper cujus morte eam Romæ conſolatus ſum: Paulinam, quæ ſanctum, & admirabilem virum & propoſiti & rerum ſuarum Pammachium reliquit heredē, ad quem ſuper obitu ejus parvulum libellum edidimus: Euſtochium, quæ nunc in ſanctis locis virginitatis & Eccleſiæ monile pretioſum eſt: Ruffinam, quæ immaturo funere pium matris animum conſternavit: & Toxotium, poſt quem parere deſiit: ut intelligeres eam non diu ſervire voluiſſe officio conjugali, ſed mariti deſiderio, qui marem optabat, liberos ediđiſſe. Poſtquam vir mortuus eſt, ita eum planxit, ut propè ipſa moreretur: ita ſe cōvertit ad Domini ſervitutem, ut ejus mortem videretur optaſſe. Quid ergo referam, amplæ & nobilis domus, & quondam opulentiſſima, omnes penè divitias in pauperes erogatas? Quid in cunctos clementiſſimum animum, & bonitatem etiam in eos quos numquam viderat, evagantem? Quis inopum moriens, non illius veſtimentis obvolutus eſt? Quis clinicorū non ejus facultatibus ſuſtentatus eſt? quo curioſiſſimè tota urbe perquirens damnū putabat, ſi quiſquā debilis & eſuriens cibo ſuſtentaretur alterius. Spoliabat filios, & inter objurgātes propinquos, majorē ſe eis hereditatē, Chriſti miſericordiā, dimittere loquebatur. Nec diu potuit excelſi apud ſæculum generis, & nobiliſſimæ familiæ viſitationes & frequētiam ſuſtinere. Mærebat honore ſuo, & ora laudantiū declinare ac fugere feſtinabat. Cūque orientis & occidentis Epiſcopos ob quaſdam Eccleſiarum diſſenſiones Romam Imperiales litteræ contraxiſſent, vidit admirabiles viros, Chriſtiq; pontifices, Paulinum, Antiochenæ urbis Epiſcopum: & Epiphanium, Sala-

minæ, Cypri, quæ nunc Constantia dicitur, quorum Epiphanium etiam hospitem habuit: Paulinum, in aliena manentem domo quasi proprium humanitate possedit: Quorum accensa virtutibus, per momenta patriam deserere cogitabat: non domus, non liberorum, non familiæ, non possessionum, non alicujus rei quæ ad sæculum pertinet, memor: sola, si dici potest, & incomitata ad eremũ Antoniorum, atque Paulorum pergere gestiebat. Tandemque exacta hieme, aperto mari, redeuntibus ad Ecclesias suas Episcopis, & ipsa voto cum eis ac desiderio navigavit. Quid ultrà differo? Descendit ad portum, fratre, cognatis, affinibus, & quod his majus est, liberis prosequentibus, & clementissimam matrem pietate vincere cupientibus. Jam carbasa tendebantur, & remorum ductu navis in altum protrahebatur, parvus Toxotius supplices manus tendebat in littore. Ruffina jam nubilis ut suas expectaret nuptias, tacens fletibus obsecrabat; & tamen illa siccos tendebat ad cælum oculos, pietatem in filios pietate in Deũ superãs. Nesciebat se matrem, ut Christi probaret ancillã. Torquebantur viscera, & quasi à suis membris distraherentur, cum dolore pugnabat: in eo cunctis admirabilior, quod magnam vinceret charitatem. Inter hostium manus & captivitatis duram necessitatem nihil crudelius est, quàm parentẽ à liberis separari. Hoc contra jura naturæ plena fides patiebatur immò gaudens animus appetebat, & amorẽ filiorũ majore in Deũ amore contemnens, in solâ Eustochio, quæ & propositi, & navigationis ejus comes erat, acquiescebat. Sulcabat interim navis mare: & cunctis qui cum eâ vehebantur, littora respicientibus, ipsa aver-

ſos tenebat oculos, nè videret, quos ſine tormento videre non poterat. Fateor, nulla ſic amavit filios, quibus, antequam proficiſceretur, cuncta largita eſt, exheredans ſe in terrâ, ut hereditatẽ inveniret in cælo. Delata ad inſulam Pontiam, quam, clariſſimæ quondam feminarum, ſub Domiciano principe pro confeſſione nominis Chriſtiani, Flaviæ Domitillę nobilitavit exilium: videnſque cellulas in quibus illa longum martyrium duxerat, sũptis fidei alis, Hieroſolymam & ſancta loca videre cupiebat. Tardi erant venti; & omnis pigra velocitas. Inter Scyllã, & Charybdim Adriatico ſe credens pelago, quaſi per ſtagnum venit Methonem: ibique refocillato corpuſculo, & ſale tabẽtes artu, in littore ponens, per Maleam, & Cytheram ſparſaſque per æquor Cycladas, & crebris freta concita terris, poſt Rhodum & Lyciam, tandem vidit Cyprum: ubi ſancti & venerabilis Epiphanij pedibus provoluta, decem ab eo diebus retenta eſt, non in refectionem, ut ille arbitrabatur, ſed in opus Dei, ut re comprobatum eſt. Nam omnia illius religionis luſtrans monaſteria prout potuit, refrigeria ſumptuũ fratribus dereliquit, quos amor ſancti viri de toto illuc orbe cõduxerat. Indè brevi curſu trãsfretavit. Seleuciam, de quâ aſcendẽs Antiochiã, ſancti confeſſoris Paulini modicum charitate detenta, mediâ hieme, calente ardore fidei, femina nobilis, quæ prius eunuchorũ manibus portabatur, aſello ſedens profecta eſt. Omitto Cœles Syriæ & Phœnices iter (neque enim hodœporicon ejus diſpoſui ſcribere) ea tantum loco nominabo, quæ ſacris voluminibus continentur. Byrito Romanâ coloniâ, & antiqua urbe Sydone derelicta, in Sareptæ littore

Euſeb. hiſt. Eccl. 3 5.14.

Peregrinationũ Paulæ narratio

Heliæ est ingressa turriculam: in qua adorato Domino Salvatore, per arenas Tyri, in quibus
Act. 21. genua Paulus fixit, pervenit ad Coth, quæ
2. art 35 nunc Ptolemais dicitur; & per cāpos Mageddo, Josiæ necis conscios, intravit terrā Philistiim. Miratas ruinas Dor, urbis quondam potentissimæ, & versa vice Stratonis turrim ab Herode rege Judææ in honorē Cæsaris Au-
Act. 10. gusti Cæsareā nuncupatā, in qua Cornelij do-
21. mū, Christi vidit Ecclesiā, & Philippi ædiculas, & cubicula quatuor virginū prophetarū. Deinde Antipatrida semirutum oppidulum, quod de patris nomine Herodes vocaverat: & Lyddam versam in Diospolim, Dorcadis at-
Act. 9. que Æneæ resurrectione ac sanitate inclytā.
Marc. 15 Haud procul ab ea Arimathiam viculum Jo-
1. Re. 21 seph, qui Dominum sepelivit: & Nobe, urbem
22. quondam sacerdotū, nunc tumulum occiso-
Ioan. 1. rum. Joppen quoque, fugientis portum Jonæ, & (ut aliquid perstringam de fabulis poëtarum) religatæ ad saxum, Andromedes spectatricem Repetitoque itinere Nicopolim, quæ priùs Emaus vocabatur, apud quā in fractione panis cognitus Dominus, Cleophæ domū
Luc. 24. in Ecclesiam dedicavit. Atque inde proficiscēs ascendit Bethoron inferiorem & superiorem, urbes à Salomone conditas, sed varia posteà bellorum tempestate deletas, ad dexteram aspiciens Hajalon, & Gabaon, ubi Jesus filius Nave contra quinque reges dimicans, soli im-
2. Par. 8. peravit, & lunæ: & Gabaonitas ob dolos & in-
Jos. 9. 10. sidias fœderis impetrati, in aquarios lignariosque damnavit. In Gabaon, urbe usque ad solum diruta, paululùm substitit, recordata peccati ejus, & concubinæ in frusta divisæ, &
Iud. 19. tribus Benjamin trecētos viros propter Pau-
20. lum Apostolum reservatos. Quid diu moror?
Ad

Ad lævam mausoleo Helenæ derelicto, quæ Adiabenorum regina in fame populum frumento juverat, ingressa est Hierosolymam, urbem trinominem, Jebus, Salem Hierusalem, quæ ab Helio posteà Hadriano de ruinis & cineribus civitatis in Æliam suscitata est. Cúmque proconsul Palæstinæ, qui familiam ejus optimè noverat, præmissis apparitoribus jussisset parari prætorium, elegit humilem cellulam: & cuncta loca tanto ardore ac studio circumivit, ut nisi ad reliqua festinaret, à primis non posset abduci. Prostrataque ante crucem, quasi pendentem Dominum cerneret, adorabat. Ingressa sepulcrum, resurrectionis osculabatur lapidem, quem ab ostio monumenti amoverat Angelus: & ipsum corporis locum, in quo Dominus jacuerat, quasi sitiens desideratas aquas, fideli ore lambebat. Quid ibi lacrimarum, quantùm gemituum, quid doloris effuderit, testis est cuncta Hierosolyma, testis est ipse Dominus, quem rogabat. Inde egrediens ascendit Sion, quæ in arcem vel speculam vertitur. Hanc urbem quondam expugnavit & reædificavit David. De expugnatâ scribitur: Væ tibi civitas Ariel, id est, leo Dei: & quondam fortissima, quam expugnavit David. Et de ea, quæ ædificata est, dictum est: Fundamenta ejus in montibus sanctis diligit Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Jacob. Non eas portas, quas hodie cernimus in faviliam & cinerem dissolutas, sed portas, quibus non prævalet infernus, & per quas credentium ad Christum ingreditur multitudo. Ostendebatur illi columna, Ecclesiæ porticum sustinens, infecta cruore Domini, ad quam vinctus dicitur & flagellatur. Mõstrabatur locus, ubi super cen-

Ioseph, lib. 20. ant. c. 3. Euse. hist. lib. 2. 11. Zona in Hadr.

Prostravit se Paula ante crucem Domini, atque illam adoravit.

Mat. 28.

2. Reg. 5.

Esa. 19.

Psal. 86.

Mat. 16.

Act. 2. tum viginti credentium animas Spiritus ſan-
Johel. 2. ctus deſcendiſſet, ut Johelis vaticinium com-
pleretur. Deinde pro facultatula ſua pauperi-
bus atque conſervis pecunia diſtributâ, perre-
xit Bethlehē, & in dextera parte itineris ſtetit
Gen. 35. ad ſepulchrum Rachel, in quo mater Benja-
min, non, ut vocaverat moriens, Benoni, hoc
eſt, filius doloris mei, ſed, ut pater propheta-
vit in ſpiritu, filium dextræ procreavit. Atque
inde Bethlehem ingreſſa, & in ſpecum Salva-
toris introiens, poſtquā vidit ſacrum virginis
diverſorium, & ſtabulum in quo agnovit bos
poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini
ſui; ut illud impleretur, quod in eodē Prophe-
ta ſcriptū eſt: Beatus, qui ſeminat ſuper aquas,
Iſa. 1. 32 ubi bos & aſinus calcāt: me audiente jurabat,
cernere ſe oculis fidei infantem pannis invo-
lutum, vagientē in præſepe Dominum, Magos
Luc 2. adorantes, ſtellam fulgentem deſuper, matrem
Matt. virginem, nutricium ſedulum, paſtores nocte
venientes, ut viderent verbum quod factum
erat, & jam tunc evangeliſtæ Joannis princi-
Ioan. 1. pium dedicarent: In principio erat verbum,
& verbum caro factum eſt: Parvulos interfe-
ctos, Herodem ſævientem, Joſeph & Mariam
fugientes in Ægyptum, Mixtiſque gaudio la-
crymis, loquebatur: Salve Bethlehem, domus
Ioan. 6. panis, in quâ natus eſt ille panis, qui de cœlo
Mich. 5. deſcendit. Salve Ephrata regio uberrima, at-
que, καρποφόρε, cujus fertilitas Deus eſt. De te
quondā Michæas vaticinatus eſt. Et tu Beth-
lehem domus Ephrata, non minima es in mil-
libus Juda. Ex te mihi egredietur, qui ſit prin-
ceps in Iſraël, & egreſſus ejus ab initio à die-
Rom 9. bus æternitatis. Propterea dabis eos uſque ad
Pſ. 109. tempus parientis. Pariet, & reliquiæ fratrum
ejus convertentur ad filios Iſraël. In te enim

natus est princeps,qui ante luciferum genitus est, cujus de Patre nativitas omnem excedit ætatem. Et tamdiu in te Davidici generis origo permansit, donec virgo pareret,& reliquiæ populi credentis in Christum converterentur ad filios Israël, & liberè prædicarent: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repulistis illud & indignos vos judicastis æternæ vitæ:ecce convertimur ad gentes.Dixerat enim Deus: Non veni nisi ad oves perditas domus Israël.Ex eo tẽpore Jacob super eo verba cõpleta sunt: Nõ deficiet princeps ex Judâ, & dux de femoribus ejus, donec veniat,cui repositum est,& ipse erit expectatio gentium. Benè David jurabat, benè vota faciebat,dicens:Si, introjero in tabernaculum domus meæ,si ascendero in lectũ strati mei:si dedero somnũ oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis,donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.Et statim, quid desideraret exposuit,atque oculis prophetalibus quem nos venisse jam credimus, illic venturũ esse cernebat.Ecce audivimus eum in Ephratâ invenimus eum in campis silvæ. Vau quippe sermo Hebraïcus,ut te docente didici, non Mariam matrem Domini hoc est, αὐτὴν, sed ipsum,id est, αὐτὸν, significat.Unde loquitur confidenter:Introibimus in tabernaculũ ejus, adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus. Et ego misera,atque peccatrix,digna sum judicata deosculari præsepe, in quo Dominus parvulus vagiit: orare in speluncâ, in quâ virgo puerpera Dominum fudit infantem? Hæc requies mea, quia Domini mei patria est: hîc habitabo, quoniam Salvator elegit eam. Paravi lucernã Christo meo,anima mea

Act. 13.
Mat. 15.
Gen. 49.
Psal. 131.
Gen. 35.

illi vivet, & semen meum serviet ipsi. Haud procul inde descendit ad turrim Ader, id est, gregis: juxta quam Jacob pavit greges suos &
Luc. 2. pastores nocte vigilantes audire meruerunt: Gloria in excelsis Deo, & super terram pax hominibus bonæ voluntatis. Dumque servant oves, invenerunt Agnum Dei puro & mundissimo vellere, quod in ariditate totius terræ cælesti rore complutum est: & cujus sanguis tulit peccata mundi, & exterminatoré Ægy-
Iud. 6. pti, littus in postibus fugavit. Statimque con-
Exod. 12 cito gradu cœpit per viam veterem pergere, quæ ducit Gazam, ad potentiam, vel ad divi-
Act. 8. tias Dei, & tacita secum volvere, quomodo Eunuchus Æthiops gentium populos præfigurans mutaverit pellem suam: & dum vetus relegit Instrumentum, fontem reperit Evangelij. Atque inde ad dexteram, transita Bethsur, venit Escol, quæ in botrum vertitur. Un-
Esa. 63. de in testimonium terræ fertilissimæ, & typũ
Ios. 2.
Gen. 18. ejus qui dicit: Torcular calcavi solus, & de
Ioan 8. gentibus non est vir mecum: exploratores
Io. 14. 15 botrum miræ magnitudinis portaverunt. Nec
Iud. 1. post longum spatium intravit Saræ cellulas, videns incunabula Isaac & vestigia quercus Abraham, sub quâ vidit diem Christi, & lætatus est. Atq; inde consurgens, ascendit Chebron: hæc est Cariatharbe, id est, oppidum virorum quatuor Abraham, Isaac, Jacob, & Adã magni, quem ibi conditum, juxta librum Jesu Nave, Hebræi autumant: licet plerique Caleb quartum putent, cujus ex latere memoria
Ios. 15. monstratur. His inspectis, noluit pergere ad
Iud. 1. Cariathsephor, id est, viculum litterarum: quia contemnens occidentem litteram, repererat spiritum vivificantem. Magisque mirabatur superiores & inferiores aquas, quas Othoniel

filius Jephonæ, Knaz pro auſtrali terra & arida poſſeſſione ſuſceperat: & quarum ductu ſiccos prioris Inſtrumenti agros faciebat irriguos, ut redemptionem veterum peccatorum in aquis baptiſmi reperiret. Alterâ die, orto jam ſole, ſtetit in ſupercilio Cephar Barucha, id eſt, villæ benedictionis: quem ad locum Abraham Dominum proſecutus eſt. Unde latam deſpiciens ſolitudinem, ac terram quondam Sodomæ, & Gomorrhæ, Adamæ, & Seboim, contemplata eſt balſami vineas in Engaddi, & Segor viticulam conſtratam, quæ prius Bala vocabatur: & in Zoaram, id eſt, parvulam, Syro ſermone tranſlata eſt. Recordabatur ſpeluncæ Loth, & verſa in lacrymas, virgines ſocias admonebat, cavendum eſſe vinum, in quo eſt luxuria, cujus opus Moabitæ ſunt, & Ammonitæ. Diu hæreo in meridie, ubi ſponſa cubantem reperit ſponſum, & Joſeph inebriatus eſt cum fratribus ſuis. Revertar Hieroſolymam, & per Thecuam atque Amos rutilantem montis Oliveti lucem aſpiciam, de quo Salvator aſcendit ad patrem. In quo per annos ſingulos vacca ruffa in holocauſtum Domino cremabatur, & cujus cinis expiabat populum Iſraël: in quo, juxta Ezechielem, Cherubim de templo tranſmigrantes, Eccleſiam Domini fundaverunt. Poſt ingreſſa ſepulchrum Lazari, Mariæ & Marthæ vidit hoſpitium, & Betphage villam ſacerdotalium maxillarum, & locum, in quo pullus laſciviens gentium, Dei frena ſuſcepit, Apoſtolorumque ſtratus veſtibus mollia terga præbuit ad ſedendum. Rectoque itinere deſcendebat Hiericho, recogitans illum de Evangelio vulneratum, ac ſacerdotibus & levitis, mentis feritate prætereuntibus, clementiam Samari-

Gen. 18
Eſa. 15.
Gen. 19.
Cant. 1.
Gen. 43.
Act. 5.
Num. 19
Ezec. 10.
Mat. 21.
Luc. 19.
Luc. 6.

la, id est custodis, qui seminecem suo jumento impositum, ad stabulum Ecclesiæ de-
Luc. 9. portavit:Et locum Adomim,quod interpretatur,sanguinum,quia multus in eo sanguis crebris latronum fundebatur incursibus. Et arborem sycomorum Zacchæi,id est,bona pœnitentiæ opera quibus cruenta dudum,& noxia rapinis peccata calcabat:excelsumq; Do-
Mat. 6. minum de excelso virtutū intuebatur.Et juxta viam cœcorum loca, qui receptis luminibus utriusque populi credentis, in Dominum sa-
3. Re. 16 cramenta præmiserant.Ingressa Hiericho, vi-
Jos 5 6. dit urbem,quam fundavit Hiel in Abirā primogenito suo,& cujus portas posuit in Segub novissimo filiorū. Intuita est castra Galgalæ, & acervum præputiorum,& secundæ circumcisionis mysterium: & duodecim lapides, qui de Jordanis illuc translati alveo, duodecim Apostolorum fundamenta firmaverant:& fōtem quondam legis amarissimum & sterilem, quem verus Helisæus sua condivit sapientia, & in dulcorem ubertatemque convertit. Vix
2. Reg. 2. nox transierat, ferventissimo æstu venit ad Jordanem. Stetit in ripâ fluminis:& orto sole solis justitiæ recordata est, quomodo in medio amnis alveo sicca sacerdotes posuerint vestigia, & ad Heliæ & Helisæi imperium,
Jos 3. stantibus ex utraque parte aquis, iter unda præbuerit: pollutasque diluvio aquas,& totius humani generis interfectione maculatas, suo Dominus mundaverit baptismate. Lon-
Jos. 7. gum est, si velim de valle Achor dicere,id est, tumultus atque turbarum, in qua furtum & avaritia condemnata est: & de Bethel domo
Gen. 28. Dei, in qua super nudam humum nudus & pauper dormivit Jacob,& posito subter caput
Zach. 5. lapide, qui in Zacharia septem oculos habere

describitur, & in Esaia lapis dicitur angularis, vidit scalam usque ad cœlum tendentem, in qua Dominus desuper innitebatur, ascendẽtibus porrigens manum, & negligentes de sublimi præcipitans. Sepulchra quoque in monte Ephraim Jesu filij Nave, & Eleazari filij Aaron sacerdotis, è regione venerata est: quorum alter conditus est in Tamnathsare à septentrionali parte montis Gajas, alter in Gabaâ filij sui Phineës: satisque mirata est, quòd distributor possessionum sibi montana & aspera delegisset. Quid narrem Silo, in quâ altare dirutum hodieque monstratur, & raptũ Sabinarum à Romulo tribus Benjamitica præcucurrit? Transivit Sichem, non ut pleriq; errantes legunt, Sichar, quæ nunc Neapolis appellatur, & ex latere montis Garizim extructam circa puteum Jacob intravit Ecclesiã: super quo residens Dominus, sitiensque & esuriens, Samaritanæ fide satiatus est: quæ quinq; Mosaïcorum voluminum viris, sextoque, quẽ se habere jactabat, errore Dosithei derelicto, verum Messiam, & verum reperit Salvatorem. Atque inde divertens, vidit duodecim Patriarcharum sepulchra, & Sebasten, id est, Samariã quæ in honorem Augusti ab Herode Græco sermone Augusta est nominata. Ibi siti sunt Hælisæus, & Abdias Prophetæ: & (quo major inter natos mulierum non fuit) Joannes Baptista. Ubi multis intremuit consternata mirabilibus: namque cernebat variis dæmones rugire cruciatibus, & ante sepulchra sanctorũ vlulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, sibilare serpentum, mugire taurorum, alios rotare caput, & post tergum terram vertice tangere, suspensisque pede feminis, vestes defluere in

Esa. 28

Iud. 13.

Ioan. 4.

Ad sepulchra sanctorũ prophetarum dæmones torquere vidit Paula.

faciem. Miserebatur omnium: & per singulos effusis lacrymis, Christi clementiam deprecabatur. Et sicut erat invalida, ascendit pedibus montem: in cujus duabus speluncis, persecutionis & famis tempore, Abdias Propheta cẽtum Prophetas aluit pane & aqua. Inde cito
3 Reg. 18 itinere percucurrit Nazareth, nutriculam Do-
Mat. 2. mini, Chanaan, & Capharnaum, signorũ ejus
Luc 4. familiares: locum Tyberiadis, navigante Do-
Ioan. 6. mino sanctificatum: & solitudinem, in qua multa populorum millia paucis saturata sunt panibus, & de reliquiis vescẽtium repleti sunt cophini duodecim tribuum Israël. Scandebat montem Thabor, in quo transfiguratus est Dominus. Aspiciebat procul montes Hermon
Mat. 71. & Hermonim, & campos latissimos Galilææ,
Iud 4. in quibus Sisara & omnis exercitus ejus, Ba-
Luc. 7. rach vincente, prostratus est. Torrens Cison, qui mediam planitiem dividebat, & oppidum juxta Naim, in quo viduæ suscitatus est filius, monstrabat. Dies me prius, quàm sermo, deficiet, si voluero cuncta percurrere, quæ Pau-
Iud. 15. la venerabilis fide incredibili pervagata est. Transibo ad Ægyptum, & inter Sochoth atque fontem Samson, quem de molari maxillæ dente produxit, subsistam parumper, & arentia ora colluam, ut refocillatus videam Morasthim, sepulchrum quondam Micheæ Prophetæ, nunc Ecclesiam. Et ex latere derelinquam Choreos, & Getheos, Maresa, Idumæã, & Lachis: & per arenas mollissimas pergentium vestigia subtrahentes, latamque eremi vastitatem, veniam ad Ægypti fluvium Sior, qui interpretatur turbidus: & quinque Ægypti trãseã civitates, quæ loquuntur linguâ Chananitide, & terram Gessen, & campos Taphneos, in quibus fecit Deus mirabilia; Et urbẽ

No, quæ posteà versa est in Alexandriam: & oppidum Domini Nitriam, in quo purissimo virtutum nitro sordes lavantur quotidiè plurimorum. Quod cùm vidisset, occurrente sibi sancto & venerabili Episcopo Isidoro confessore, & turbis innumerabilibus monachorum, ex quibus multos sacerdotalis & leviticus sublimat gradus, lætabatur quidem ad gloriam Domini, sed se indignam tanto honore fatebatur. Quid ego narrem Macarios, Arsenios, Serapionas, & reliqua columnarum Christi nomina? cujus non intravit cellulam? quorum pedibus non advoluta est? Per singulos sanctos Christum se videre credebat & quidquid in illos contulerat, in Dominũ se contulisse lætabatur. Mirus ardor, & vix in feminâ credibilis fortitudo. Oblita sexus & fragilitatis corporeæ, inter tot millia monachorum cum puellis suis habitare cupiebat: & forsitã, cunctis eam suscipientibus impetrasset, ni majus sanctorum locorum retraxisset desiderium. Atque propter ferventissimos æstus, de Pelusio Majomam navigatione perveniens, tanta velocitate reversa est, ut avem putares. Nec multò post in sancta Bethlehẽ mansura perpetuò, angusto per triennium mansit hospitiolo, donec extrueret cellulas ac monasteria, & diversorum peregrinorum juxta viam conderet mansiones, in quâ Maria & Joseph hospitium non invenerant. Hucusque iter ejus descriptum sit, quod cum multis virginibus, & filia comite peragravit. Nũc virtus latiùs describatur, quæ ipsius propria est: & in qua exponenda, Deo judice ac teste profiteor, me nihil addere, nihil in majus attollere more laudantium: sed ne rerum excedam fidem, multa detrahere, & ne apud detractores, & genuino

me ſemper dente rodentes fingere puter, & cornicem Æſopi alienis coloribus adornare. Quæ prima Chriſtianorum virtus eſt, tanta ſe humilitate dejecit, ut qui eam non vidiſſet, & pro celebritate nominis videre geſtiſſet, ipſam eſſe non crederet, ſed ancillularum ultimam. Et cùm frequentibus choris virginũ cingeretur, & veſte, & voce, & habitu, & inceſſu minima omnium erat. Numquam poſt viri mortem uſque ad diem dormitionis ſuæ cum ullo comedit viro, quamvis eum ſanctùm & in põtificali ſciret culmine conſtitutũ. Balneas, niſi periclitans, non adiit. Mollia, etiã in graviſſimâ febre, lectuli ſtrata non habuit ſed ſuper duriſſimam humum, ſtratis ciliciolis quieſcebat: ſi tamen illa quies dicenda eſt, quæ jugibus penè orationibus dies noctesq; jungebat: illud implens de pſalterio: Lavabo per ſingulas noctes lectum meum: lacrymis meis ſtratum meum rigabo. In qua fontes crederes lacrymarum: ita levia peccata plangebat ut illam graviſſimorũ criminum crederes ream. Cúmque à nobis crebriùs moneretur, ut parceret oculis, & eos ſervaret Evangelicæ lectioni, ajebat: Turpanda eſt facies, quam contra Dei præceptũ purpuriſſo, & ceruſſa, & ſtibio ſæpè depinxi. Affligendum corpus, quod multis vacavit deliciis. Longus riſus, perpeti compenſandus eſt fletu. Mollia linteamina, & ſerica pretioſiſſima, aſperitate cilicij commutanda. Quæ viro, & ſæculo placui, nunc Chriſto placere deſidero. Si inter tales tantaſque virtutes caſtitatem in illâ voluero prædicare, ſuperfluus videar: in qua, etiam cùm ſæcularis eſſet, omnium Romæ matronarum exemplum fuit: quæ ita ſe geſſit, ut numquam de illa etiam maledicorum quidquam auderet fama cõfin-

gere. Nihil animo ejus clementius, nihil erga humiles blandius fuit. Non appetebat potentes: nec tamen superbos & gloriolam quærẽtes, fastidio despiciebat. Si pauperem videbat, sustentabat: si divitem, ad benefaciendum hortabatur. Liberalitas sola excedebat modum. Et usuras tribuens, versuram quoque sæpiùs faciebat, ut nulli stipem rogantium denegaret. Fateor errorẽ meum: cùm in largiendo esset profusior, arguebam, illud proferens de Apostolo: Non ut aliis refrigerium, vobis autem tribulatio: sed ex qualitate in hoc tempore, ut vestra abundantia sit ad illorum inopiam & illorum abundantia sit ad vestram inopiam. Et hoc de Evangelio Salvatoris: Qui habet duas tunicas, det alteram non habenti. Et providendum esse, ne quod libenter faceret semper facere non posset: multaque hujuscemodi, quæ illa mirâ verecundia, & sermone parcissimo dissolvebat, testem invocãs Deum, se pro illius nomine cuncta facere: & hoc habere voti ut mendicans ipsa moreretur: ut unum nummũ filiæ non dimitteret, & in funere suo aliena sindone involveretur. Ad extremum inferebat: Ego, si petiero multos inveniam, qui mihi tribuant: iste mendicans si à me non acceperit, qui ei possum etiam de alieno tribuere, & mortuus fuerit: à quo ejus anima requiretur? Ego cautiorem in re familiari esse cupiebam: sed illa ardentior fide, toto Salvatori animo jungebatur: & pauperem Dominum pauper spiritu sequebatur, reddens ei quod acceperat, pauper pro ipso effecta. Denique consecuta est, quod optabat: & in grandi ære alieno filiam dereliquit: quod hucusque debens, non suis viribus, sed Christi se confidit misericordiâ reddituram. Solent pleræque

2. Cor. 8.

Luc. 3.

Liberalitas Paulæ erga pauperes

matronarum buccinatoribus suis dona conferre, & in paucos largitate profusâ, manum à ceteris retrahere: quo illa omnino carebat vitio. Ita enim singulis suam pecuniam dividebat, ut singulis necessarium erat, non ad luxuriam, sed ad necessitatem. Nemo ab eâ pauperum vacuus reversus est. Quod obtinebat non divitiarum magnitudine, sed prudētia dispensandi, illud semper replicans: Beati mī-
Matt. 5 sericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et: Sicut aqua extinguit īgnem, ita
Eccles 3. eleemosyna extinguit peccatum. Et: Facite
Luc. 16. vobis amicos de iniquo māmonâ, qui vos recipiāt in æterna tabernacula. Et: Date eleemo-
Luc. 11. synam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et: verba Danielis, regem Nabuchodonosor monentis, ut eleemosynis redimeret peccata sua,
Dan. 4. Nolebat in his lapidibus pecuniā e. Fundere, qui cum terra & seculo transituri sunt, sed in vivis lapidibus, qui volvuntur super terram, de quibus in Apocalypsi Joannis, civitas magni Regis extruitur: quos in saphirum, & smarag-
Apoc. 21 dum, & jaspidem, & ceteras gemmas esse vertendos, scriptura commemorat. Verùm hæc possunt esse communia cū multis? & scit dia-
Psal. 54. bolus, non in summo virtutū culmine posita. Unde loquitur ad Dominum. Post amissā Job substantiam, post eversam domū, post liberos interfectos, corium pro corio, & omnia, quæ
Job 2. habuerit homo, dabit pro anima sua. Sed extende manum tuam, & tange ossa ejus & carnes, nisi in faciē benedixerit tibi. Scimus plerosque dedisse eleemosynam, sed de proprio corpore nihil dedisse: porrexisse egētibus manum, sed carnis voluptate superatos: dealbasse
Mat 13. ea, quæ foris erant, & intus plenos fuisse ossibus mortuorum. At non Paula talis: quæ tātæ

continentiæ fuit, ut propè mensurã excederet & debilitatem corporis nimiis jejuniis, ac labore contraheret: quæ, exceptis diebus festis, vix oleũ in cibo caperet: ut ex hoc uno æstimetur, quid de vino, & ligamine, piscibus, & lacte, & melle, & ovis, & reliquis quæ gustui suavia sunt, judicarit. In quibus sumendis quidã se abstinentissimos putãt: & si his ventrem ingurgitaverint, tutam pudicitiã suspicantur. Semper quidem virtutes sequitur invidia, feriuntque summos fulgura montes. Nec mirũ, si hoc de hominibus loquar, cùm etiã Dominus noster Pharisæorum zelo sit crucifixus, & omnes sancti æmulos habuerint: in paradiso quoquaque serpens fuerit cujus invidiâ mors introivit orbem terrarum. Suscitaverat ei in Domino Adad Idumæum, qui eam colaphizaret, ne se extolleret: & quasi quodam stimulo carnis sæpiùs admonebat, ne magnitudo virtutum altiùs raperet, & aliarum vitiis feminarum se in excelso crederet constitutã. Ego aiebam livori esse cedendum, & dandum insaniæ locum; quod fecisset Jacob in fratre suo Esau, & David in pertinacissimo inimicorum Saul: quorum alter in Mesopotamiam fugerit, alter se Allophylis tradiderit, malens hostibus, quàm invidis, subjacere. At illa respondebat: Justè hæc diceres, si diabolus contra servos Dei & ancillas non ubique pugnaret, & ad omnia loca fugientes nõ præcederet: si non sanctorum locorum amore retineret, & Bethlehem meam in aliâ reperire possem parte terrarum. Cur enim non patientiâ livorem superem? Cur non humilitate frãgam superbiam & percutienti maxillam offeram alteram? dicente Apostolo Paulo: Vincite in bono malũ, Nonnè Apostoli gloriabantur,

Sancti æmulos habent. *Sap. 2.* *3. Reg. 11* *2. Cor. 12* *Gen. 28.* *Rom. 12.* *Act. 5.* *Philip. 2.*

quando pro Domino sunt passi contumeliam? Nonne ipse Salvator humiliavit se, formam servi accipiens, & factus est obediēs Patri usque ad mortem, & mortem crucis, ut nos suâ passione salvaret: Job nisi certasset, & vicisset in prælio non accepisset coronã justitiæ, nec audisset à Domino: Putas me aliter locutum

Iob. 42. tibi, quàm ut appareres justus? Beati dicuntur

Mat 5. in Evangelio, qui persecutionem patiuntur propter justitiã. Secura scit conscientia, quòd non propter peccata patiamur, & afflictio in sæculo, materia præmiorum est. Si quando

Psal. 38. procacior fuisset inimicus, & usque ad verborum jurgia prosilisset, illud psalterij decã-

Psal. 37. tabat: Cùm consideret adversum me peccator, obmutui, & silui à bonis: Et rursus: Ego autem quasi surdus non audiebam, & quasi mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore

Deut. 13 suo increpationes. In tentationibus, Deuteronomij verba volvebat: Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligatis Dominum Deum vestrum de toto corde vestro, & de tota anima vestra. In tribulationibus & angustiis,

Esai. 2. Esaiæ replicabat eloquia: Qui ablactati estis à lacte, qui abstracti ab ubere, tribulationē super tribulationem expectate, spem super spē; adhuc pusillum propter malitiam labiorum, propter linguam malignam. Et scripturæ testimoniũ in consolationem suam edisserebat: Ablactatorum esse, eorum scilicet, qui ad virilem ætatem pervenissent, tribulationem super tribulationem sustinere, ut spem super spem mereantur accipere: Scientes quoniam

Rom. 2. tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit. Et; Quod si is, qui so-

ris eſt, homo noſter corrumpatur: ille, qui intus eſt, innovetur: & in præſentiarum leve & momentaneum tribulationis veſtræ æternum gloriæ pondus operatur in vobis, non aſpiciẽtibus quæ videntur, ſed quæ non vidẽtur. Quę enim videntur, tumporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna. Nec longum fore tempus, etiam ſi humanæ impatientiæ tardum videantur, quin Dei ſtatim videatur auxiliũ, dicentes: Tempore opportuno exaudivi te, & in die ſalutis auxiliatus ſum tibi. Nec doloſa labia, & linguas iniquorum eſſe metuendas, cùm Domino adjutore lætemur, & ipſum debeamus audire per Prophetam monentem: Nolite timere opprobia hominum & blaſphemias eorum nè metueritis. Sicut enim veſtimentum, ſic comedit eos vermis: & ſicut lanam, ſic devoravit eos tinea. Et: Per patientiam veſtram poſſidebitis animas veſtras. Et: Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Et alibi: Tribulationem ſuper tribulationem ſuſtinere, ut patienter agamus in omnibus, quæ accidunt nobis. Patiens enim vir multum prudens. Qui autem puſillanimis eſt, vehementer inſipiens. In languoribus, & crebrâ infirmitate dicebat: Quando infirmor, tunc fortior ſum. Et: Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus donec mortale hoc induat immortalitatem, & corruptivum hoc veſtiatur incorruptione. Et iterum: Sicut ſuperabundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio. Ac deindè: Ut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & cõſolationis. In mœrore cantabat: Quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, ſaluta-

2.Cor.4. *Eſa. 51.* *Luc.21.* *Rom.8.* *Prov.14* *2.Cor 12* *2.Cor.4.* *1.Cor.15* *2.Cor.1.* *Pſal.42.*

re vultus mei,& Deus meus. In periculis loquebatur: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Et iterùm: Qui vult animam suam salvam facere,perdet eam Et: Qui perdiderit
Luc.9. animam suam propter me salvam eam faciet. Quando dispendia rei familiaris,& eversio totius patrmionij nũciabatur,aiebat:Quid enim prodest homini,si totum mũdum lucrifecerit,
Matt.9. & animæ suæ damnum habuerit? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?
Iob. Et: nudus exivi de utero matris meæ, nudus & redeam.Sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum. Et illud: Nolite diligere mundum, neque ea, quæ sunt in mundo, Quoniam omne, quod in mundo est, desiderium carnis est, & concupiscentia oculorum,& superbia vitæ hujus:quæ non est ex Patre,sed ex mundo.Et: mundus transit, & concupiscentia ejus. Scio ei scriptas infirmitates gravissimas liberorum, & maximè Toxotij sui, quem diligebat plurimũ:Cúm-
Psal.76. *Mat.10.* que illud virtute complesset,Turbata sum, & non sum locuta, in hæc verba prorupit? Qui amat filium,aut filiam plus quàm me,non est me dignus.Et orans ad Dominum,loquebatur: Posside Domine filios mortificatorum, qui
Psal.79. pro te quotidiè mortificant corpora sua.Novi susurronem quemdam, (quod genus hominum perniciosissimum est) quasi benevolum nunciasse, quòd pro nimio fervore virtutum quibusdam videretur insana, & cerebrum illius dicerent confovendum.Cui illa respõdit:
1.Cor 4. *1.Cor,11* Theatrum facti sumus mundo,& Angelis, & hominibus.Et:Nos stulti propter Christũ,sed stultum Dei sapientius est hominibus. Undè & Salvator loquitur ad Patrem: Tu scis in-

sapientiam meam. Et iterùm: Tamquam prodigium factus sum multis, & tu adjutor fortis. P. 68. 70 & 72.
Ut jumentū factus sum apud te, & ego semper Marc.
tecum. Quem in Evangelio & propinqui quasi mentis impotem ligare cupiebant, & adversarij sugillabant, dicentes: Dæmonium habet, & Samaritanus est. Et: In Beelzebub Ioan. 8.
principe dæmoniorum ejicit dæmonia. Sed nos Matt. 1.
audiamus Apostolorum cohortantem: Hæc est 2. Cor. 1.
gloria nostrâ, testimonium conscientiæ nostræ: quoniam in sanctitate, & sinceritate, & in gratia Dei conversati sumus in mundo. Et Dominum dicentem ad Apostolos: Ideò Ioan. 15.
mundus odit vos, quoniam non estis de mundo, Si enim essetis de mundo: amaret utique mundus quod suum erat. Et ad ipsum Dominum verba vertebat: Tu nosti cordis abscon- Psal. 43.
dita, & hæc omnia venerunt super nos, nec sumus obliti tui, nec iniquè egimus in testamēto tuo: nec aversum est retrorsum cor nostrum. Et propter te mortificati sumus tota Ps. 117.
die: reputati sumus ut oves occisionis. Sed Dominus auxiliator meus: nō timebo quid faciat mihi homo. Legi enim: Fili honora Dominū & confortaberis, & extra Dominum nullum Prov. 7.
timueris. His & talibus testimoniis, quasi armatura Dei, & adversus omnia quidem vitia, sed præcipuè instruebat se contra invidiā sævientem: & patiendo injurias, furorem rabidi pectoris mitigabat. Denique usque ad diem mortis, & hujus patientia, & aliorum zelus omnibus patuit, qui suum rodit auctorem: & dum æmulum lædere nititur, in semetipsum proprio furore bacchatur. Dicam & de ordine monasterij, quomodo sanctorum continentiam in suum verterit lucrum. Seminabat carnalia, ut meteret spiritualia: dabat terrena,

ut cælestia tolleret: brevia concedebat, ut pro his æterna mutaret. Post virorum monasterium, quod viris tradiderat gubernandum, plures virgines, quas è diversis provinciis cógregarat, tam nobiles, quàm, medij & infimi generis, in tres turmas monasteriaque divisit: ita dumtaxat, ut in opere & in cibo separatæ, psalmodiis & orationibus jungerentur. Post Alleluia cantatum, (quo signo vocabantur ad collectam) nulli residere licitum erat: sed prima, seu inter primas veniens, ceterarum operiebatur adventum, pudore & exemplo ad laborem eas provocans, non terrore. Manè horâ tertiâ, sextâ, nonâ, vespere noctis medio, per ordinem psalterium cantabant. Nec licebat cuiquam sororum ignorare psalmos, & non de scripturis sanctis quotidie aliquid discere. Die tantùm Dominico ad Ecclesiam procedebant, ex cujus habitabant latere, & unumquodque agmen matrem propriam sequebatur atque inde pariter revertentes, instabant operi distributo, & vel sibi, vel ceteris indumenta faciebant. Si qua erat nobilis, non permittebatur de domo sua habere comitem: nè veterum actuum memor, & lascivientis infantiæ errorem refricaret antiquum, & crebra confabulatione renovaret. Unus omnium habitus. Linteamine ad tergendas solùm manus utebantur. A viris tanta separatio, ut à spadonibus quoque eas sejungeret, nè ullam daret occasionem linguæ maledicæ, quæ sanctos carpere solita est in solatium delinquendi: Si qua vel tardior veniebat ad psalmos, vel erat in opere pigrior, variis eam modis aggrediebatur: Si erat iracunda, blanditiis: si patiens, correptione: illud Apostoli imitans: Quid vultis: in virga veniam ad vos, an in

Paula virorum & virginum monasteria construxit.

Collecta dicitur oratio quæ fit post populum congregatum.

Paula virgines Deo consecratas omnimo à virorum cōsortio separabat.

spiritu lenitatis, & mansuetudinis? Excepto victu & vestitu, nullam habere quidquam patiebatur, dicente Paulo: Habentes victũ & vestitũ, his contenti sumus: nè cõsuetudine plus habendi præberet locum avaritiæ; quæ nullis expletur opibus, & quantò ampliùs habuerit plus requirit; & neque copiâ, neque inopia minuitur. Jurgãtes inter se, sermone lenissimo fœderabat. Lascivientem adolescentularum carnem crebris & duplicatis frãgebat jejuniis malens eis stomachum dolere, quam mentem. Si vidisset aliquam comptiorem, contractione frontis, & vultus tristitiâ arguebat errantem, dicens. Munditiam corporis, atque vestitus, animæ esse immunditiam, & turpe verbum, atque lascivum, numquam de ore virgineo proferendum; quibus signis libidinosus animus ostenditur; & per exteriorem hominem interioris hominis vitia demonstrantur. Quã linguosam, garrulam, & procacem, rixisque perspexerat delectari, & sæpiùs commonitam nolle converti, inter ultimas & extra cõventum sororum, ad fores triclinij orare faciebat, & separatim cibum capere; ut, quam objurgatio non correxerat, emendaret pudor. Furtum quasi sacrilegium detestabatur; & quod inter sæculi homines vel leve putatur, vel nihil, hoc in monasteriis gravissimum dicebat esse delictum. Quid memorem clementiam & sedulitatẽ in ægrotantes, quas miris obsequiis, & ministeriis confovebat? Cúmque aliis languentibus largè præberet omnia, & esum quoque exhiberet carnium: si quando ipsa ægrotasset, sibi non indulgebat, & in eo inæqualis videbatur, quod in aliis clementiã, in se duritiam commutabat. Nulla juvenum puellarum, sano & vegeto corpore, tantæ se

1. Cor 4.

1. Tim. 6

Munditia vestitus est animæ immunditia.

Furtum in monasteriis gravissimum peccatũ.

dederat continentiæ, quantæ ipsa fracto, & senili, debilitatoque corpusculo. Fateor, in hac re pertinacior fuit, ut sibi non parceret, & nulli cederet admonenti. Referam, quod expertus sum. Mense Julio ferventissimis æstibus incidit in ardorem febris, & post desperationem cùm Dei misericordiâ respirasset; & medici persuaderent, ob refectionem corporis vino opus esse tenui, & parco, nè aquam bibens in hydropem verteretur; & ego clam beatum Papam Epiphanium rogarem, ut eam moneret, immò compelleret vinum bibere; illa, ut erat prudens & solértis ingenij, statim sensit insidias, & subridens meum esse, quod ille diceret, intimavit. Quid plura? cùm beatus pontifex post multa hortamenta exisset foras, quærenti mihi quid egisset, respondit: Tantũ profeci, ut seni homini penè persuaserit, nè vinum bibam. Hæc refero, non quòd inconsideranter, & ultra vires sumpta onera probem, monente scripturâ: Super te onus nè levaveris; sed quòd mentis ejus ardorem, & desiderium fidelis animæ, ex hac quoque pro-
Prov. 13 bare velim perseverantiâ, decantantis: Siti-
Psal. 62. vit anima mea in te, quàm multipliciter tibi caro mea. Difficile est modum tenere in omnibus, & verè, juxta philosophorum sententiã *μετότης ἡ ἀρετὴ, κακία ὑπερβολὴ πέλεται:* id est: Modus virtus est, vitium nimietas reputatur. Quod nos unâ & brevi sententiolâ exprimere possumus: Nè quid nimis. Quæ in cõtemptu ciborum tantam habebat pertinaciã, in luctu mitis erat, & suorum mortibus frangebatur, maximè liberorum. Nam & in viri, & filiarum dormitione, semper pe-
Signum riclicata est. Et cùm os, stomachumque si-
crucis. gnaret; & matris dolorem, crucis niteretur

impressione lenire, superabatur affectu: & crudelem mentem, parentis viscera consternabant: animoque vincens, fragilitate corporis vincebatur. Quam semel languor arripiens, Rom.7.
longo tempore possidebat, ut & nobis inquietudinem, & sibi discrimina afferret: in quo illa lætabatur, per momenta commemorans: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Dicat prudens lector, pro laudibus me vituperationem scribere. Testor Jesum, cui illa servivit, & ego servire cupio, me utramque in partem nihil fingere, sed quasi 1.Tm.4
Christianum de Christiana, quæ sunt vera, proferre, id est, historiam scribere, non panegyricum: & illius vitia, aliorum esse virtutes. Vitia loquor secundum animum meum, & omnium sororum ac fratrum desiderium, qui illam diligimus, & absentem quærimus. Cæterùm illa implevit cursum suum, fidemque servavit, & nunc fruitur corona justitiæ, sequiturque Agnum, quocumque vadit. Saturatur, quia esurivit, & læta 1.Tm.4 Apoc.4.
decantat: Sicut audivimus, ita & vidimus in Psal.47
civitate Domini virtutum, in civitate Dei Hiera.
nostri. O beata rerum commutatio! flevit ut semper rideret. Despexit lacus contritos, ut fontem Dominum reperiret. Vestita cilicio est, ut nunc albis vestimentis uteretur, & diceret: Scidisti saccum meum, & induisti me Psal.25.
lætitiâ. Cinerem sicut panem manducabat, & Ps 101.
potionem suam cum fletu miscebat, dicens: Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, ut in æternũ pane Angelorum vesceretur, Ps.41.33
& caneret: Gustate, & videte quoniam suavis Psal.44.
est Dominus. Et: Eructavit cor meum verbum Esa. 65.
bonum, dico ego opera mea regi. Et Esaiæ, immò Domini per Esaiam in se cerneret ver-

ba compleri: Ecce qui serviunt mihi manducabunt, vos autem esurietis. Ecce, qui serviunt mihi bibent, vos autẽ sitietis. Ecce, qui serviunt mihi, lætabuntur: vos autem cõfundemini. Ecce, qui serviunt mihi, exultabunt: vos autem clamabitis ob dolorem cordis, & propter contritionem spiritus ululabitis. Dixeram, lacus eam semper fugisse contritos, ut fontem Dominum reperiret, ut posset læta
Psal. 41. cantare: sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus: Quando veniã, & apparebo ante faciem Dei? Tangam ergo breviter, quomodo hæreticorum cœnosos devitaverit lacus, & eos instar habuerit ethnicorum. Quidam veterator callidus, atque, ut sibi videbatur, doctus & sciolus, me nesciente cœpit ei proponere quæstiones, & dicere: Quid peccavit infans, ut à dæmone corripiatur? In quâ ætate resurrecturi sumus? Si ipsâ, qua morimur: ergo nutricibus post resurrectionem opus erit: si in altera, nequaquam erit resurrectio mortuorum, sed transformatio in alios. Diversitas quoque sexus
Sap. 9. maris ac feminæ erit, aut non erit. Si erit, sequentur & nuptiæ, & concubitus, sed & generatio: si non erit, sublata diversitate sexus, eadem corpora non resurgent: aggravat enim terrena inhabitatio sensum multa cogitantem: sed tenuia erunt, & spiritualia, dicente
1. Cor. 5. Apostolo: Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Ex quibus omnibus probare cupiebat, rationales creaturas ob quædã vitia & antiqua peccata in corpora esse delapsas, & pro diversitate & meritis peccatorum, tali vel tali conditione generari; ut vel corporum sanitate gauderent, & parentum divitiis, ac nobilitate; vel in morbidas carnes, & domos inc

pum venientes, pœnas pristinorum luerent delictorum, & præsenti sæculo atque corporibus, quasi carcere, clauderentur. Quod cùm audisset, & ad me retulisset, indicans hominem, mihique incubuisset necessitas nequissimæ viperæ ac mortiferæ bestiæ resistendi, de quibus psalmista commemorat, dicens: Ne tradas bestiis animas confitentium tibi. Et: Increpa Domine bestias calami, qui scribentes iniquitatem, loquuntur contra Dominum mendacium, & elevant in excelsum os suum; conveni hominem, & orationibus ejus, quam decipere nitebatur, brevi interrogatione conclusi, dicens: Utrum crederet futuram resurrectionem mortuorum, an non? Qui cùm se credere respondisset, intuli: Eadem resurgent corpora, an altera? Cùm dixisset, eadem; sciscitatus sum: In eodem sexu, an in altero? Ad interrogata reticenti, & instar colubri huc atque illuc transferenti caput, nè feriretur. Quia, inquam, taces, ego mihi pro te respondebo, & consequentia inferam. Si non resurget mulier, ut mulier, neque masculus, ut masculus; non erit resurrectio mortuorum; quia sexus membra habet, membra autem totum corpus efficiunt. Si autem sexus & membra non fuerint; ubi erit resurrectio corporum, quæ sine sexu non constant & membris? Porrò si corporum non fuerit resurrectio, nequaquam erit resurrectio mortuorum. Sed & illud, quod de nuptiis objicis: Si eadem membra fuerint, sequi nuptias, à Salvatore dissolvitur. Erratis nescientes scripturas, neque virtutem Dei; in resurrectione enim mortuorum, non nubent, neque nubentur, sed erunt similes Angelorum. Ubi dicitur, nō nubent neque nubentur, sexuum diversitas demonstratur.

Psal. 73. & 67.

Corpora eadem resurgere.

Mat. 20. *Luc.* 20.

Nemo enim de lapide, & ligno dicit: Non nubent neque nubentur, quæ naturam nubendi non habent: ſed de his, qui poſſunt nubere, & gratia Chriſti ac virtute non nubunt. Quod ſi oppoſueris: quomodo ergo erimus ſimiles Angelorum, cum inter Angelos non ſit maſculus & fœmina? breviter auſculta. Non ſubſtantiam nobis Angelorum, ſed converſationem & beatitudinem Dominus repromittit. Quomodo & Ioannes Baptiſta, antequam decollaretur, Angelus appellatus eſt; & omnes ſancti, ac virgines Dei, etiam in iſto ſæculo vitam in ſe exprimunt Angelorum. Quando enim dicitur, Eritis ſimiles Angelorum: ſimili-
us 7. tudo promittitur non natura mutatur. Simulque reſponde, quomodo illud interpreteris, quod Thomas Domini reſurgentis, palpaverit manus & viderit lanceâ latus ejus perfora-
...20.27 tum? Et Petrus in littore ſtantem viderit Do-
...c. 24. minum, & partem aſſi piſcis, ac favum mellis comedentem? Qui ſtabat, profectò habebat pedes. Qui monſtravit latus vulneratum, utique & ventrem, & pectus habuit, ſine quibus non ſunt latera ventri & pectori cohærentia. Qui locutus eſt, linguâ & palato ac dentibus loquebatur. Sicut enim plectrum chordis, ita lingua illiditur dentibus, & vocalem reddit ſonum. Cujus palpatæ ſunt manus, conſequẽter & brachia habuit. Cum igitur omnia mẽbra habuiſſe dicatur: neceſſe eſt, ut totũ corpus habuerit, quod conficitur ex membris, non utique fœmineum, ſed virile, id eſt, ejuſdem ſexus, in quo mortuus eſt. Quod ſi obtenderis: Ergo & nos poſt reſurrectionem comedemus? Et quomodo clauſis ingreſſus eſt januis, contra naturam pinguium, & ſolidorum corporum? Audies: Non propter cibum reſurrectionis

...ri?us
...e re.
...re-
...onem
...ura
...rpsrũ
...urã.

resurrectionis fidem, in calumniam trahere conaris? Nam & archisynagogi filiæ resuscitatæ jussit Jesus cibum dari. & Lazarus quatriduanus mortuus, cum ipso scribitur inisse convivium, ne resurrectio eorum phantasma putaretur. Sin autem clausis ingressus est januis, & idcirco spirituale & aereum corpus arbitraris approbare: ergo & antequam pateretur, quia contra naturam graviorum corporum super mare ambulavit, spirituale corpus habuit. Et Apostolus Petrus, qui & ipse super aquas pendulo incessit gradu spirituale corpus habuisse credendus est: cùm potentia magis & virtus ostendatur Dei, quando fit aliquid contra naturam. Et ut scias in signorum magnitudine non naturæ mutationem, sed Dei omnipotentiam demonstrari, qui ambulabat fide, cœpit infidelitate mergi, nisi cum manus Domini sublevasset, dicentis: Modicæ fidei, quare dubitasti? Miror autem te obdurare frontem, loquente Domino, infer digitum tuum huc, & tange manus meas: & porrige manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Et alibi: Videte manus meas, & pedes meos, quia ipse ego sum. Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et cù hoc dixisset, ostendit eis manus, & pedes. Ossa audis, & carnem & pedes, & manus: & globos mihi Stoicorum, atque aërea quædam deliramenta confingis. Porrò si quæris cur infans à dæmone corripiatur, qui peccata non habuit: aut in quâ ætate resurrecturi simus, cùm diversâ ætate moriamur: ingratis suscipies. Judicia Dei abyssus multa. Et: O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt judicia ejus, & investiga-

Marc. 5. Ioan. 12. Luc. 24. Ioan. 20.

Mat. 14.

Ioan. 20.

Luc. 24.

Psal. 14.

Rom. 11

biles viæ ejus. Quis enim cognovit sensus Domini; aut quis consiliarius ejus fuit? Ætatum autem diversitas non mutat corporum veritatem: Cùm enim corpora quotidie nostra fluãt, & aut crescant, aut decrescant: ergo tot erimus homines, quot quotidiè commutamur: aut alius fui, cùm decem annorum essé, alius cùm triginta, alius cùm quinquaginta, alius, cùm jam toto cano capite sum? Igitur juxta Ecclesiarum traditiones, & Apostolum Paulum, illud est respondendum; quòd in virum perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi resurrecturi sumus, in qua & Adam Judæi conditum autumant, & Dominum Salvatorem legimus surrexisse; & multa, quæ de utroque testamento in suffocationem hæretici protuli. Ex quo die ita cœpit hominem detestari, & omnes, qui ejusdem dogmatis erant, ut eos voce publicâ hostes Domini proclamaret. Et hæc dixi, non ut breviter hæresim confutarem: cui multis voluminibus respondendum esset, sed ut fidem tantæ feminæ ostenderém, quæ maluit inimicitias hominum subire perpetuas, quàm Dei offensam amicitiis noxiis provocare. Dicam ergo, ut cœperam nihil ingenio ejus docilius fuit.

Qua ætate resurgent homines.

Paula hæreticorũ amicitias reiecit.

Tarda erat ad loquendum, velox ad audiendum, memor illus præcepti: Audi Israël, & tace, Scripturas sanctas tenebat memoriter. Et cùm amaret historiam, & hoc veritatis diceret fundamentum: magis tamen sequebatur intelligentiã spirtualem, & hoc culmine ædificationem animæ protegebat. Denique compulit me, ut vetus, & novum Instrumentũ cum filiâ, me differente, perlegeret. Quod propter verecundiam negans, propter assidui-

Historia fundamentum veritatis

tatē tamen,& crebras postulationes ejus prestiti, ut docerem quod didiceram, non à me ipso,id est,præsumptione, pessimo præceptore,sed ab illustribus Ecclesiæ viris.Sicubi hæsitabam, & nescire me ingenuè confitebar, nequaquā mihi volebat acquiescere: sed jugi interrogatione cogebat,ut è multis variisque sententiis, quæ mihi videretur probabilior, indicarē.Loquar & aliud,quod forsitan æmulis videatur incredibile. Hebræam linguam, quam ego ab adolescentiâ multo labore ac sudore ex parte didici,& infatigabili meditatione non desero,nè ipse ab eâ deserat,discere voluit,& consecuta est:ita ut psalmos Hebraicè canere, & sermonem absque ullâ Latinæ linguæ proprietate personaret: Quod quidem usque hodie in sanctâ filiâ ejus Eustochio cernimus:quæ ita semper adhæsit matri, & ejus obedivit imperiis, ut numquam absque eâ cubaret,numquam procederet,numquam cibum caperet, nè unum quidem nummum haberet potestatis suæ,sed & paternam, & maternam substantiolam à matre distribuī pauperibus lætaretur, & pietatem in parentem, hereditatem maximam & divitias crederet. Non debeo silentio præterire quanto exultaverit gaudio, quòd Paulam, neptem suam, ex Lætâ & Toxotio genitam,immò voto & futuræ virginitatis repromissione conceptam, audierat in cunis, & crepitaculis balbutiente linguâ. Alleluia cantare,aviæque & amitæ nomina dimidiatis verbis frangere. In hoc solo patriæ desiderium habuit, ut filium, nurum, neptem renunciasse sæculo, & Christo servire cognosceret. Quod & impetravit ex parte:nā neptis Christi flammeo reservatur: nurus æternæ se tra-

dens pudicitiæ, ſocrus operâ, fide, & eleemoſynis ſequitur, & Romæ conantur exprimere, quod Hieroſolymis illa complevit. Quid agimus anima? cur ad mortem ejus venire formidas? Jam dudum prolixior liber cuditur, dum timemus ad ultima pervenire, quaſi, tacētibus nobis, & in laudibus illius occupatis, differri poſſit occubitus. Hucuſque proſperis navigavimus ventis, & criſpantia maris æquora labens carina ſulcavit: nunc in ſcopulos incurrit oratio, & tumentibus fluctuum motibus, præſens utique noſtrum intentatur naufragium, ita ut cogamur dicere: Præceptor ſalvos nos fac, perimus. Et illud:
Luc. 8. Exurge, ut quid obdormis Domine? Quis
Pſal. 43. enim poſſit ſiccis oculis Paulam narrare morientem? Incidit in graviſſimam valetudinem: immò, quod optabat, invenit, ut nos deſereret, & plenius Domino jungeretur. In quo languore, Euſtochij filiæ probata ſemper in matre pietas, magis ab omnibus comprobata eſt: ipſa aſſidere lectulo, flabellum tenere, ſuſtentare caput, pulvillum ſupponere, fricare pedes, manu ſtomachum confovere, mollia ſtrata componere, aquam calidam temperare, mappulam opponere, omnium ancillarum prævenire officia, & quidquid alia feciſſet, de ſua mercede putare ſubtractum. Quibus illa precibus, quibus lamētis & gemitu inter jacentem matrem & ſpecum Domini diſcurrit, nè privaretur tanto contubernio, nè illâ abſente viveret, ut eodem feretro portaretur? Sed ô mortalium fragilis, & caduca natura! &, niſi Chriſti fides nos extollat ad cælum, & æternitas animæ promittatur, cum beſtiis ac jumentis corporum una cōditio eſt, idem occubitus juſto & impio, bono & ma-

Pietas Euſtochii in Paulam.

lo, mundo ac immundo, sacrificanti & non sacrificanti. Sicut bonus, ita & qui peccat; sicut qui jurat, ita & is, qui juramentū metuit. Similiter & homines, & jumenta in favillam, & cinerem dissolvuntur. Quid diu immoror, & dolorem meum differendo facio longiorem? Sentiebat prudentissima feminarum adesse mortem; & frigente aliâ parte corporis atque membrorum, solum animæ teporem in sacro pectore palpitare: & nihilominus, quasi ad suos pergeret, alienosque deserere, illos versiculos susurrabat: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et: Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum! concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Et: Elegi abjecta esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Cúmque à me interrogaretur, cur taceret, cur nollet respondere, an doleret aliquid? Græco sermone respondit, nihil se habere molestiæ, sed omnia quieta & tranquilla perspicere. Post hæc obmutuit, & clausis oculis, quasi jā mortalia despiceret, usque ad expirationem animæ eosdem repetebat versiculos; ut quod dicebat, vix audire possemus, digitumque ad os tenēs, crucis signum pingebat in labiis. Defecerat spiritus, & anhelabat in mortem; animaque erumpere gestiens, ipsum stridorem, quo mortaliū vita finitur, in laudes Domini convertebat. Aderant Hierosolymarum & aliarum urbium Episcopi, & sacerdotum inferioris gradus, ac levitarum innumerabilis multitudo; omne monasterium, virginum & monachorum chori repleverant. Statimque ut audivit sponsum vocantem: Surge, veni proxima mea, speciosa mea, columba mea; quo-

Psal. 15.

Psal 83.

Obitus Paulæ narratio

Cant 2.

niam ecce hiems transiit & recessit, pluvia abiit; sibi læta, respondit: Flores visi sunt in terrâ, tempus sectionis advenit. Et: Credo videre bona Domini in terrâ viventiũ. Ex hinc non ululatus, non planctus, ut inter sæculi homines fieri solet, sed psalmorum linguis diversis examina concrepabant. Translataque Episcoporum manibus, & cervicem feretro subjicientibus, cùm alij pontifices lampades cereósque præferrent; alij choros psallentiũ ducerent, in mediâ Ecclesiâ. speluncæ Salvatoris est posita. Tota ad funus ejus Palæstinarum urbium turba convenit. Quem monachorũ latentium in eremo cellula sua tenuit? Quam virginum cubiculorum secreta texerunt? Sacrilegum putabant, qui non tali feminæ ultimum reddidisset officium. Viduæ, & pauperes, in exemplum Dorcadis, vestes ab eâ præbitas ostendebant. Omnis inopum multitudo matrem, & nutriciam se perdidisse clamabat. Quodque mirum sit, nihil pallor mutaverat faciem, sed ita dignitas quædam & gravitas ora compleverat, ut eam putares non mortuam, sed dormientem. Hebræo, Græco, Latino, Syroque sermone psalmi in ordine personabant; non solùm triduo donec subter Ecclesiam, & juxta specum Domini conderetur: sed per omnem hebdomadam, cunctis qui venerant, suum funus, & proprias credentibus lacrymas. Venerabilis virgo filia ejus Eustochium, quasi ablactata super matrem suam, abstrahi à parente non poterat: deosculari oculos, hærere vultui, totum corpus amplexari, & se cum matre velle sepeliri. Testis est Jesus, nè unum quidem nummum ab eâ filiæ derelictum, sed ut ante jam dixi, derelictum magnum æs alienum: & quod his

Psal. 26.

Pompa funebris.

Oratio pro defunctis.

Ps. 130.

difficilius eſt, fratrum & ſororum immenſam multitudinem, quos & ſuſtentare arduum, & abjicere impium eſt. Quid hac virtute mirabilius feminā nobiliſſimæ familiæ, magnis quondam opibus, tanta fide omnia dilargitam, ut ad egeſtatem penè ultimā perveniret? Jactent alij pecunias, & in corbonam Dei æra congeſta, funalibuſque aureis dona pendentia. Nemo plus dedit pauperibus, quam *Pſal.* 64.
quæ ſibi nihil reſervavit. Nunc illa divitiis fruitur, & iis bonis, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderūt. Noſtram vicem dolemus, & invidere potius gloriæ ejus videbimur, ſi voluerimus diutiùs flere regnantem. Secura eſto Euſtochium, magnâ hæreditate ditata es. Pars tua Dominus: & quo magis gaudeas, mater tua longo martyrio coronata eſt. Non ſolum enim effuſio ſanguinis in confeſſione reputatur, ſed devotæ quoq; mētis ſervitus immaculata, quotidianum martyrium eſt. Illa corona de roſis & violis plectitur, iſta de liliis. Unde & in

Longum devoti martyrium.

Cantico ſcribitur canticorū: Fratruelis meus *Cant.* 7.
candidus, & rubicundus, & in pace, & in bel- *Gen.* 1.
lo eadem præmia vincentibus tribuens. Mater, inquam, tua audivit cum Abraham: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & ve- *Hier.* 50
ni in terram, quam oſtendam tibi. Et per 48.
Hieremiam Dominum præcipientem: Fugite de medio Babylonis, & ſalvate animas veſtras. Hæc autem exiit de terra ſua, & uſque *Exod.* 15
ad diem mortis ſuæ non eſt reverſa in Chaldæam, nec ollas Ægypti, & jurulentias carniū deſideravit, ſed choris comitata virgineis, civis eſt Salvatoris effecta: de parvula Bethle- *Ruth.* 1.
hem, celeſtia regna conſcendens, dicit ad verā Noëmi: Populus tuus, populus meus: &

Deus tuus,Deus meus. Hunc tibi librum ad duas lucubratiunculas, eodem,quem tu sustines dolore,dictavi. Nam quotiescumque stylum figere volui, & opus exarare promissum, toties obriguerũt digiti,cecidit manus,sensus elanguit. Unde & inculta oratio votum scribentis absque ulla elegantia & verborum lepore testatus. Vale,ô Paula, & cultoris tui ultimam senectutem orationibus juva. Fides & opera tua Christo te sociant : præsens facilius, quod postulas, impetrabis. Exegi monumentum tuum ære perennius, quod nulla destruere possit vetustas. Incidi elogium sepulcro tuo;, quod huic volumini subdidi : ut quocumque noster sermo pervenerit,te laudatam,te in Bethlehem conditam lector agnoscat.

Invocat D. Hieronynus Paulam.

Sequitur titulus sepulcri.

Scipio quam genuit, Pauli fudêre parentes,
Gracchorum soboles, Agamemnonis inclyta proles.
Hoc jacet in tumulo, Paulum dixêre priores,
Eustochij genetrix, Romani prima senatus,
Pauperiem Christi,& Bethlemitica rura secuta est.

In fronte speluncæ.

Aspicis angustum præcisâ rupe sepulchrum?
Hospitium Paulæ est, cælestia regna tenentis.
Fratrem, cognatos, Romam,patriamque relinquens,
Divitias sobolem, Bethlemiti conditur antro.
Hic præsepe tuum Christe, atque hic mystica Magi
Munera portantes hominique Deoque dedêre.

Dormivit sancta & beata Paula, VII.Kal.Feb. tertiâ sabbati post solis occubitum. Sepulta est V.Kal.earumdem,Honorio Augusto sexies & Aristenio consulibus. Vixit in sancto pro-

posito Romæ annos quinque, Bethlehem annos viginti. Omne vitæ tempus implevit annis quinquaginta sex, mensibus octo, diebus viginti, & uno.

ARGUMENTUM.

Marcella Albinæ filia, nobilis Romana, priùs patre, mox septimo à nuptiis mense viro orbata, Cerealique consule, eam in uxorem petente rejecto, ab Athanasio: Petroque Alexandrinis Episcopis edocta, prima omnium Romæ monacha vitam professa est: ubi à D. Hieronymo instructa, unà cum Principia sanctissimè vixit. Ejus autem illud præcipuum facinus memoratur, quòd Origenistarum hæresim ex Urbe expulerit, & Hierosolymam pietatis ac religionis causa accesserit. Obijt paucis diebus post captam à Gothis Romam. Hujus nunc vitam elegantissimè scribit D. Hieronymus,

AD PRINCIPIAM virginem Marcellæ viduæ epitaphium.

EPISTOLA IX.

SÆpè, & multùm flagitas, virgo Christi Principia, ut memoriam sanctæ feminæ Marcellæ litteris recolam, & bonum, quo diu fruiti sumus, etiam ceteris noscendum, imitandumque describam. Satis doleo, quòd hortaris spontè currentem, & me arbitraris indigere precibus, qui nè tibi quidem in ejus dilectione concedam: multóque plus accipiam, quàm tribuam beneficij, tantarum recordatione virtutum. Nam, ut hucusque reticerem, & biennium præterirem silentio, non fuit dissimulationis, ut malè existimas, sed tristitiæ incredibilis, quæ ita meum oppressit animum, ut meliùs judicarem tacere impræsentiarum, quàm nihil dignum illius laudibus dicere. Neq; verò Marcellam tuam, immò meam; & ut ve-

riùs loquar, nostram, omniumque sanctorum, & propriæ Romanæ urbis inclytum decus, institutis rhetorum prædicabo, ut exponam illustrem familiam, alti sanguinis decus & stémata per proconsules & præfectos prætorio decurrentia. Nihil in illâ laudabo, nisi quod proprium est, & eo nobilius, quòd opibus & nobilitate contemptâ, facta est paupertate & humilitate nobilior. Orba patris morte, viro quoq; post nuptias septimo mense privata est. Cúmque eam. Cerealis, cujus clarum inter consules nomen est, propter. ætatem & antiquitatem familiæ, & insignem, quòd maximè viris placere consuevit, decorem corporis, ac morum temperantiam, ambitiosiùs peteret, suasque longævus polliceretur divitias, & nō quasi in uxorem, sed quasi in filiam vellet donationem transfundere, Albinaque mater tam clarum præsidium viduatæ domus ultrò appeteret, illa respondit: Si vellem nubere, &
Votū castitatis non æternæ me cuperem pudicitiæ dedicare, utique maritum quærerem, non hereditatem. Illoque mandante, posse & senes diu vivere, & juvenes citò mori, eleganter lusit. Juvenis quidem potest citò mori, sed senex diu vivere non potest. Qua sententia repudiatus, exemplo ceteris fuit, ut ejus nuptias desperent. Legimus in Evangelio secundùm Lu-
Luc.2. cam: Et erat Anna prophetissa filia Phanuëlis de tribu Aser: Et hæc provectæ ætatis in diebus plurimis. Vixeratque cum viro suo annis septem à virginitate suâ, & erat vidua annis octoginta quatuor, nec recedebat de templo, jejuniis, & obsecrationibus Domino serviens die ac nocte. Nec mirum, si videre meruit Salvatorem, quem tanto labore quærebat. Conferamus septem annos septem

mensibus, sperare Christum, & tenere, natum confiteri, & in crucifixum credere, parvulum non negare, & virum gaudere regnantem. Non facio ullam inter sanctas feminas differentiam quod nonnulli inter sanctos viros & Ecclesiarum principes stultè facere consueverunt: sed illò tendit assertio: ut, quarum unus est labor, unum & præmium sit. Difficile est, in maledicâ civitate, & in urbe, in qua orbis quondam populus fuit, palmaque vitiorum, si honestis detraherent, & pura ac munda macularent, non aliquam sinistri rumoris fabulam contrahere. Unde quasi rem difficillimam, & penè impossibilē optat Propheta, potius quā præsumit, dicens: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Immaculatos in via *Psal.* 18. hujus sæculi appellat, quos nulla obsceni rumoris aura macularit, qui opprobrium non acceperint adversus proximos suos. De quibus *Esa.* 14. & Salvator in Evāgelio: Esto, inquit, benevolus, sive benè sentiens de adversario tuo, dum es in via cum illo. Quis umquam de hac mu- *Mat.* 15 liere, quod displiceret, audivit, ut crederet. Quis credidit ut non magis se ipsum malignitatis & infamiæ condemnaret? Ab hac primùm confusa gentilitas est, dum omnibus patuit, quæ esset viduitas Christiana, quam & conscientia & habitu promittebat. Illæ enim solent purpurisso & cerussâ ora depingere, sericis nitere vestibus, splendere gemmis, aurum portare cervicibus, & auribus perforatis rubri maris pretiosissima grana suspendere, fragrare, musco muro, maritos ita plangere, ut tandem dominatu eorum se caruisse lætentur, quærantque alios, non quibus juxta Dei sententiam serviant, sed quibus imperent. Unde & pauperes eligunt, ut nomen tantum virorum ha-

Distinctio viduarum gentiliū & Christianarū. Viduæ nostræ tempestatis potius infidelium viduas, quam Marcellam imitantur.

bere videantur, qui patienter rivales sustineāt; si mussitaverint, illicò projiciēdi. Nostra vidua talibus usa est vestibus quibus arceret frigus, non membra nudaret: aurum usque ad annuli signaculum repudians, & magis in ventribus egenorum, quàm in marsupiis recondens. Nusquam sine matre. Nullum clericorum, aut monachorum (quod amplæ domus interdum exigebat necessitas) vidit absque arbitris. Semper in comitatu suo virgines, ac viduas, & ipsas graves feminas habuit, sciens ex lascivia puellarum sæpè de dominarum moribus judicari: & qualis quæque sit talium consortio delectari. Divinarum scripturarum ardor erat incredibilis: semperque cantabat: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Et illud de perfecto viro: Et in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Meditationem legis non in replicando, quæ scripta sunt, ut Judæorum existimant pharisæi, sed in opere intelligens, juxta illud Apostolicum: Sive comeditis, sive bibitis, sive quid agitis, omnia in gloria Domini facientes. Et Prophetæ verba dicentis: A mandatis tuis intellexi: ut postquam mandata complesset: tunc se sciret mereri intelligentiam scripturarum. Quod & alibi legimus: Quia cœpit Jesus facere, & docere. Erubescit enim quamvis præclara doctrina, quàm propria reprehendit conscientia. Frustràque ejus lingua prædicat paupertatem, & docet eleemosynas, qui Crœsi divitiis tumet, vilique opertus pallio, pugnat contra tineas vestium sericarum. Illi erāt moderata jejunia, carnium abstinentia, vini odor magis, quàm gustus, propter stomachum, & frequētes infirmitates. Raro procedebat in publicum & maximè nobilium matronarū vitabat domos, ne

Ps. 118. Psal. 1. 1. Co. 10. Ps. 118. Act. 1.

cogeretur videre, quod contẽpſerat: Apoſtolorum & martyrum baſilicas ſecretis celebrans orationibus, & quæ populorum frequentiam declinarent: matri intantum obediens, ut interdum faceret, quod nolebat. Nã cùm illa ſuum diligeret ſanguinem, & abſque filiis, & nepotibus, vellet in fratris liberos univerſa conferre: iſta pauperes eligebat, & tamen matri contraire non poterat; monilia, & quidquid ſuppellectilis fuit, divitibus peritura concedens, magiſque volens pecuniam perdere, quàm parentis animum contriſtare. Nulla eo tempore nobilium feminarũ noverat Romæ propoſitum monachorum, nec audebat propter rei novitatem ignominioſum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen aſſumere. Hæc ab Alexandrinis priùs ſacerdotibus, Papaque Athanaſio, & poſteà Petro, qui perſecutionem Arianæ hæreſæos declinantes, quaſi ad tutiſſimum communionis ſuæ portum Romam confugerant, vitam beati Antonij, adhuc tunc viventis, monaſteriorumq; in Thebaide Pachomij, & virginum ac viduarum didicit diſciplinam. Nec erubuit profiteri, quod Chriſto placere cognoverat. Hanc multos poſt annos imitata eſt Sophronia, & aliæ: quibus rectiſſimè illud Ennianum aptari poteſt. Utinam: ne in nemore Pelio. Hujus amicitiis fruita eſt Paula venerabilis, in hujus cubiculo nutrita Euſtochium, virginitatis decus: ut facilis æſtimatio ſit, qualis magiſtra, ubi tales diſcipulæ. Rideat forſan infidelis lector, me in muliercularum laudibus immorari: qui ſi recordetur ſanctas feminas, comites Domini Salvatoris, quæ mininiſtrabant ei de ſua ſubſtantia, & tres Marias ſtantes ante crucem, Mariamque propriè Magdalenam, quæ ob ſedulitatem & ardorem

Marcella vita ſolitariæ regulam à ſanctiſſimis Epiſcopis Athanaſio & Petro didicit.

Mat. 27. Ioan. 19. & 20.

fidei, Turritæ nomen accepit, & prima ante Apostolos Christum videre meruit resurgentem: se potiùs superbiæ, quàm nos condemnabit ineptiarum, qui virtutes non sexu, sed animo judicamus, contemptæque nobilitatis
Ioan.18. ac divitiarum majorem gloriã ducimus. Unde & Jesus Joannem Evangelistam amabat plurimùm: qui propter generis nobilitatem erat notus Pontifici, & Judæorum insidias non timebat, in tantùm, ut Petrum introduceret in atrium, & staret solus Apostolorum ante crucem, matremque Salvatoris in suam reciperet: ut hæreditatem virginis Domini, virginẽ matrem filius virgo susciperet. Annis igitur
Plat.in plurimis sic suam transegit ætatem, ut antè se
Phed. vetula cerneret, quàm adolescentulam fuisse
1.Co.15 meminisset, laudans illud Platonicum, qui philosophiam meditationẽ mortis esse dixit:
Luc. 9. Unde & noster Apostolus, Quotidiè, inquit, morior propter vestram salutem. Et Dominus juxta antiqua exemplaria: Nisi quis tulerit crucem suam quotidiè, & secutus fuerit me, nõ potest meus esse discipulus. Multóque ante per Prophetam Spiritus sanctus: Propter te
Psal.43. mortificamur totâ die, æstimati sumus ut
Eccl.7. oves occisionis. Et post multas ætates illa sententia: Memento semper diem mortis, & numquam peccabis. Disertissimìque præceptũ Satyrici: Vive memor leti: fugit hora; hoc, quod loquor, inde est. Sic ergo, ut dicere cœperamus, ætatem duxit, & vixit, ut semper se crederet esse morituram. Sic induta est vestibus, ut meminisset sepulchri, offerens se hostiam rationabilem, vivam placentem Deo.
Rom.1. Denique, cùm & me Romam cum sanctis Pontificibus, Paulino & Epiphanio, Ecclesiastica traxisset necessitas, quorum alter Antio-

chenam, Syriæ alter Salaminiam Cypri rexit 2 Tim. 4
Ecclesiam, & verecundè nobilium feminarum oculos declinarem, ita egit, secundùm Apostolum, importunè, opportunè, ut pudorem meum sua superaret industria. Et quia alicujus tunc nominis esse existimabar super studio scripturarum, nunquam convenit, quin de scripturis aliquid interrogaret: nec ut statim acquiesceret, sed moveret è cõtrario quæstiones: non ut contenderet, sed ut quærendo disceret earum solutiones, quas opponi posse intelligebat. Quid in illa virtutum, quid ingenii, quid sanctitatis, quid puritatis invenerim, vereor dicere: ne fidem credulitatis excedam, & tibi majorem dolorem incutiam, recordanti quanto bono carueris. Hoc solùm dicam, quòd, quidquid in nobis longo fuit studio congregatum, & meditatione diuturnâ, quasi in naturam versum, hoc illa libavit, didicit, atque possedit: ita ut, post profectionem nostram, si in aliquo testimonio scripturarum esset oborta contentio, ad illam judicem pergeretur. Et quia valdè prudens erat, & noverat illud, quod appellant philosophi τὸ πρέπον, id est, decere quod facias, sic ad interrogata respondebat, ut etiam sua non sua diceret, sed vel mea, vel cujuslibet alterius: ut in eo ipso quod docebat, se discipulã fateretur. Sciebat enim dictum ab Apostolo: Do- 1. Tim. 2.
cere autem mulieri non permitto: ne virili sexui, & interdum sacerdotibus de obscuris & ambiguis sciscitãtibus, facere videretur injuriam. In nostrum locum statim audivimus te illius adhæsisse consortio, & numquam ab illa ne transversum quidem unguem, ut dicitur, recessisse. Eadem domo, eodem cubiculo usam, ut omnibus in urbe clarissimâ notum

fieret, & te matrem, & illam filiam reperisse. Suburbanus ager vobis pro monasterio fuit, & rus electum pro solitudine, multoque ita vixistis tempore: ut ex imitatione vestri & conversione multarum, gauderemus Romam factam Hierosolymam. Crebra virginum monasteria, monachorum innumerabilis multitudo, ut pro frequentiâ servientium Deo, quod priùs ignominiæ fuerat, esset posteà gloriæ. Interim absentiam nostri mutuis solabamur alloquiis: & quod carne non poteramus, spiritu reddebamus. Semper obviare epistolis, superare officiis, salutationibus prævenire. Non multùm perdebat absentia, quæ jugibus sibi litteris jungebatur. In hac tranquillitate, & Domini servitute, hæretica in his Provinciis exorta tempestas cuncta turbavit, & in tantam rabiem concitata est, ut nec sibi, nec ulli bonorum parceret: & quasi parum esset, hîc universa movisse, navem plenam blasphemiarum Romano intulit portui: Invenitque protinus patella operculum, & Romanæ fidei purissimum fontem, cœno lutosa permiscuere vestigia. Nec mirum, si in plateis, & in foro rerum venalium, fictus hariolus stultorum verberet nares, & obtorto fuste dentes mordentium quatiat: cùm venenata spurcaque doctrina Romæ invenerit quos induceret. Tunc librorum περὶ ἀρχῶν infamis interpretatio: tunc discipulus ὄλβιος, & verè nominis sui si in talem magistrum non impegisset. Tunc nostrorum διδασκαλικῶν contradictio, & Pharisæorum turbata est schola. Tunc sancta Marcella, quæ diu se cohibuerat, ne per æmulationem quippiam facere videretur, postquam sensit fidē, Apostolico ore laudatam, in plerisque violari, ita ut sacer-

dotes quoque, & nonnullos monachorum, maximéque sæculi homines, in assensum sui traheret, ac simplicitati illuderet Episcopi, qui de suo ingenio ceteros æstimabat, publicè restitit, malens Deo placere, quàm hominibus. Laudat Salvator in Evangelio villicum iniquitatis, quòd contra Dominum quidem fraudulenter, attamen pro se prudenter fecerit. *Luc.* 16. Cernentes hæretici de parvâ scintillâ maxima incendia concitari, & suppositam dudum flammā jam ad culmina pervenisse, nec posse latere, quod multos deceperat: petunt, & impetrant ecclesiasticas epistolas, ut communicantes Ecclesiæ, discessisse viderentur. Non multum tempus in medio, succedit in pontificatum vir insignis Anastasius, quem diu Roma habere non meruit, ne orbis caput sub tali Episcopo truncaretur: imò idcircò raptus, atque translatus est, ne semel latam sententiam precibus suis flectere conaretur: dicente Domino ad Hieremiam: Ne oraveris pro populo isto, neque depreceris in bonum: quia, si jejunaverint, non exaudiam preces eorum: & si holocausta & victimas obtulerint, non suscipiam eas. In gladio enim, & fame, & pestilentiā ego consumam eos. Dicas, quid hæc ad laudem Marcellæ? Damnationis hæreticorum hæc fuit principium, dum adducit testes, qui priùs ab eis eruditi, & posteà ab hæretico fuerunt errore correpti, dum ostendit multitudinem deceptorum, dum impia περὶ ἀρχῶν ingerit volumina, quæ emendata manu scorpij monstrabantur: dum acciti frequentibus litteris hæretici, ut se defenderent, venire non sunt ausi, tantaque vis conscientiæ fuit ut absentes damnari, quàm præsentes coargui maluerint. Hujus tam gloriosæ victoriæ origo

Ecclesiæ Romanæ auctoritas.

Hier. 14.

Marcella est:tuque caput horum & causa bonorum, scis me vera narrare, quem nosti vix de multis pauca dicere, ne legenti fastidium faciat odiosa replicatio, & videar apud malevolos sub occasione laudis alterius stomachum meum digerere. Pergam ad reliqua. De
Luc. 18. occidentis partibus ad orientem turbo transgressus, minitabatur plurimis magna naufragia. Tunc impletum est: Putas veniens Filius hominis fidem inveniet super terram? Refrigerata charitate multorum pauci, qui amabāt fidei veritatem, nostro lateri jungebantur, quorū publicè petebatur caput, contra quos opes omnes parabantur, ita ut Barnabas quo-
Gal. 2. que duceretur in illam simulationem, immò apertum parricidium, quod nō viribus, sed voluntate commisit. Et ecce universa tempestas
Ps. 103. Domino flante, deleta est, expletumque vaticinium propheticale: Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum reverten-
Luc. 12. tur. In illâ die peribunt omnes cogitationes eorum. Et illud evangelicum: Stulte, hac nocte auferetur anima tua à te, quæ autem præparasti, cujus erunt? Dum hæc aguntur in Jebus, terribilis de occidente rumor affertur, obsideri Romam, & auro salutem civium redimi, spoliatosque rursum circumdari, ut post substantiam, vitam quoque perderent. Hæret vox, & singultus intercipiunt verba dictantis. Capitur urbs, quæ totum cepit orbem: immò fame perit antequam gladio, & vix pauci, qui caperentur inventi sunt, ad nefandos cibos erupit esurientium rabies, & sua invicem membra laniarunt, dum mater non parcit lactenti infanti, & suo recipit utero, quem paulò antè effuderat. Nocte
Psal. 77. Moab capta est, nocte cecidit murus ejus.

Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam; polluerunt templum sanctum tuum : posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam. Posuerunt cadavera sanctorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ. Effuderunt sanguinem eorum, sicut aquam in circuitu Hierusalem & non erat qui sepeliret. Quis cladem illius noctis, quis funera fando explicet, aut possit lacrymis æquare dolorem: Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos: Plurima perque vias sparguntur inertia passim Corpora, perque domos, & plurima mortis imago. Cùm interim, ut in tantâ confusione rerum, Marcellæ quoque domum cruentus victor ingreditur. Sit mihi fas audita loqui, immò à sanctis viris visa narrare, qui interfuére præsentes, qui te dicunt in periculo quoque ei fuisses sociatum. Intrepido vultu excepisse dicitur introgressos: cúmque posceretur aurum, & defossas opes vili excusaret tunicâ, non tamẽ fecit fidem voluntariæ paupertatis. Cæsam fustibus flagellisque aiunt non sensisse tormenta, sed hoc lacrymis, hoc pedibus eorum prostratam egisse, ne te à suo consortio separarent, ne sustineret adolescentia, quod senilis ætas timere non poterat. Christus dura corda mollivit; & inter cruentos gladios invenit locum pietas : cúmque & illam, & te ad beati Apostoli Pauli basilicam barbari deduxissent, ut vel salutem vobis ostenderent, vel sepulchrum : in tantam lætitiam dicitur erupisse, ut gratias ageret Deo, quòd te integrã sibi reservasset, quòd pauperem illam non fecisset captivitas, sed invenisset: quòd egeret quotidiano cibo, quòd saturata Christo non sentiret esuriem, quòd &

Basilica D. Pauli.

voce,& opere loqueretur: Nuda exivi de utero matris meæ, nuda & redeam. Sicut Domino visum est, ita & factum est. Sit nomen Domini benedictum. Post aliquot dies, sano, integro, vegetoque corpusculo obdormivit in Domino, & te paupertatulæ suæ, imò per te pauperes reliquit hæredes, claudens oculos in manibus tuis, reddens spiritum in tuis osculis', dum inter lacrymas tuas illas rideret, conscientiâ vitæ bonæ, & præmiis futurorum. Hæc tibi, Marcella venerabilis, & tibi Principia filia, una & brevi lucubratione dictavi, non eloquij venustate, sed voluntate in vos animi gratissimi, & Deo, & de legentibus placere desiderans.

ARGUMENTUM.

Fabiolam, nobilem Romanam, quæ viro ob adulterium dimisso, alteri perper.m nupsit, nunc D. Hieronymus laudat, quòd post errorem publicâ pœnitentiâ elutum, ad Christum conversa, sanctam traduxerit vitam, & cunctis facultatibus suis in pauperes distributis, post reditam ex sanctis Hierosolymæ locis obierit.

HIERONYMUS ad Oceanum, epitaphium Fabiolæ.

EPISTOLA XI.

PLures anni sunt, quòd super dormitione Blæsillæ, Paulam venerabilem feminam, recenti adhuc vulnere, consolatus sum. Quartæ æstatis circulus volvitur, ex quo ad Heliodorum Episcopum, Nepotiani scribens epitaphium, quidquid habere potui virium, in illo tunc dolore consumpsi. Ante hoc fermè biennium Pammachio meo pro subitâ peregrinatione Paulinæ brevem epistolam dedi, erubescens ad disertissimum virum plura loqui, & ei

sua ingerere: ne non tam consolari amicum viderer, quàm stultâ jactantiâ docere perfectum. Nunc mihi, fili Oceane, volenti, & ultrò appetenti debitum munus imponis, quo pro novitate virtutum, veterem materiam novam faciam. In illis enim vel parentis affectus, vel mœror avunculi, vel desiderium mariti temperandum fuit, & pro diversitate personarum, diversa de scripturis adhibenda medicamina. In præsentiarum tradis mihi Fabiolam, laudem Christianorum, miraculum gentilium, luctum pauperum; solatium monachorũ. Quidquid primùm arripuero, sequentium cõparatione vilescit. Jejunium prædicem? sed prævalescunt eleemosynæ. Humilitatem laudem? sed major est fidei ardor. Dicam appetitas sordes, & in condemnationem vestium sericarum, plebejum cultum, & servilia indumenta quæsita? plus est animum deposuisse, quàm cultum: difficilius arrogantiâ, quàm auro caremus, & gemmis. His enim abjectis, interdum gloriosis tumemus sordibus, & vendibilem paupertatem populari auræ offerrimus. Celata virtus, & conscientiæ fota secreto, Deum solũ judicem respicit. Unde novis mihi est efferenda præconiis, & ordine rhetorum prætermisso, tota de confessionis ac pœnitentiæ in cunabulis assumenda oratio. Alius forsitan scholæ memor, Q. Maximum, Unus qui nobis cunctando restituit rem, & totam Fabiorum gentem proferret in medium, diceret pugnas, describeret prælia, & per tantæ nobilitatis gradus Fabiolam venisse jactaret: ut quod in virgâ non poterat, in radicibus demonstraret. Ego, diversorij Bethlehemitici, & præsepis Domini amator, in quo virgo puerpera Deum fudit infantem ancillã Christi

Plus est animum deponere quàm cultum.

de non nobilitate veteris historiæ, sed de Ecclesiæ humilitate producam. Et quia statim in principio quasi scopulus quidam, & procella mihi obtrectatorum ejus opponitur, quòd
32.qu.5. secundum sortita matrimonium, primum reliquerit: non laudabo conversam, nisi priùs ream absolvero. Tanta prior maritus vitia habuisse narratur, ut ne scortum quidem &
Præcepit Dominus. vile mancipiũ ea sustinere posset. Quæ si voluero dicere, perdam virtutem feminæ; quæ maluit culpam subire dissidij, quàm corporis sui infamare partem, & maculas ejus detegere. Hoc solum proferam, quod verecũdæ ma-
Mat. 5. tronæ & Christianæ satis est. Præcepit Domi-
1.*Cor.* 7. nus uxorem non debere dimitti, excepta causa fornicationis; & si dimissa fuerit, manere inuptam. Quidquid viris jubetur, hoc con-
1.*Cor.* 6. sequenter redundat in feminas. Neque enim adultera uxor dimittenda est, & vir mœchus retinendus. Si, qui meretrici jungitur, unum corpus facit: ergo, & quæ scortatori impuroque sociatur, unum cum eo corpus efficitur. Aliæ sunt leges Cæsarum, aliæ Christi: aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit. Apud illos viris impudicitiæ frena laxantur: & solo stupro atque adulterio condemnato, passim per lupanaria & ancillulas libido permittitur, quasi culpam dignitas faciat non voluntas. Apud nos, quod non licet feminis, æquè non licet viris: & eadem
32.qu.5. *Apud nos.* servitus pari conditione censetur. Dimisit ergo, ut aiunt, vitiosum: dimisit illius & illius criminis noxium: dimisit, penè dixi, quod, clamante vicinâ uxor sola non prodidit. Sin autem arguitur, quare, repudiato marito, non innupta permanserit: facilè culpam fatebor; dum tamen referam necessitatem. Melius est,

inquit Apostolus, nubere, quàm viri. Adolescentula erat, viduitatem suam servare non poterat. Videbat aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, & se vinctā & captivam ad coitum trahi. Melius arbitrata est, apertè confiteri imbecillitatem suam, & umbram quandam miserabilis subire conjugij, quàm sub gloria univiræ opera exercere meretricum Idem Apostolus vult viduas adolescentulas nubere, filios procreare, nullam dare occasionem adversario maledicti gratiâ. Et protinus cur hoc velit, exponit: Iam enim quædam abjerunt retrò post satanam. Igitur & Fabiola, quia persuaserat sibi, & putabat à se virum jurè dimissum, nec Evangelij vigorem noverat, in quo nubendi universa causatio, viventibus viris, feminis amputatur, dum multa diaboli vitat vulnera, unum incauta vulnus accepit. Sed quid ego in abolitis & antiquis moror, quærens excusare culpam, cujus pœnitentiam ipsa confessa est? Quis hoc crederet, ut post mortē secundi viri in semetipsam reversa, quo tempore solent viduæ negligentes, jugo servitutis excusso, agere se liberius, adire balneas, volitare per plateas, vultus circumferre meretricis, saccum induere, ut errorem publicè fateretur; & tota urbe spectante Romana, antè diem Paschæ in basilica quondam Laterani, qui Cæsariano truncatus est gladio, staret in ordine pœnitentium, Episcopo, Presbyteris, & omni populo collacrymantibus: sparsum crinem, ora lurida, & squalidas manus, sordida colla submitteret? Quæ peccata fletus iste non purget? Quas inveteratas maculas hæc lamēta non abluant? Petrus trinam negationem trina confessione delevit. Aaron sacrilegium,

1. Cor. 7. *Rom. 7.* *1. Tim. 5* *Pœnitētia publica.* *Ioan. 21*

Exod 32 ob conflatum ex auro vituli caput, fraternæ
2.Re 11. correxere preces. David sancti & mansue-
& 12. tissimi viri homicidium pariter & adulterium septem dierum emendavit fames. Jacebat in terra: volutabatur in cinere, & oblitus regiæ potestatis, lumen quærebat in tenebris. Illumque tantùm respiciens quem offenderat,
Psal. 50. lacrymabili voce dicebat: Tibi soli peccavi, & malum coram te feci. Et: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali cõfirma me. Atque ita factum est, ut, qui me priùs docuerat virtutibus suis, quomodo stans non caderem, doceret per pœnitentiam, quomodo cadens resurgerem. Quid tam impium legimus inter reges, quã Achab, de quo scriptura dicit: Non fuit alius talis ut Achab; qui venundatus est, ut faceret malum in conspectu Domini? Hic cùm propter sanguinem Nabuthæ correptus fuisset ab Helia, & audisset iram Domini per Prophetam: Occidisti, & insuper possedisti: & ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua, & reliqua: scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam: jejunabatque in sacco, & ambulabat demisso capite. Tunc factus est sermo Dei ad Heliam Thesbyten, dicens: Nonnè vidisti Achab humiliatum coram me? quia ergo humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus. O felix pœnitentia: quæ ad se Dei traxit oculos, quæ furentem sententiam Dei, confesso errore mutavit. Hoc idem & Manassen in Paralipomenon, & Ninivæ regem fecisse, legimus in Propheta, publicanum quoque in Evangelio. E quibus primus non solùm indulgentiam, sed & regnum recipere meruit: alter impendentem Dei fregit iram: tertius, pectus verberans pugnis,

Vera pœnitentia, Deum nobis propitiũ reddit.

2.Pa.33
Ioa.3 4.
Luc. 18.

oculos

oculos non levabat ad cælum. Et multò justificatior recessit publicanus humili confessione vitiorum, quàm pharisæus superba jactatione virtutum. Non est loci hujus, ut pœnitentiam prædicem, & quasi contra Montanū Novatumque scribens, dicam illam hostiam Domino esse placabilem: Et, Sacrificium Deo, spiritum contribulatum: Et, malo pœnitentiam peccatoris, quàm mortem: Et, Exurge, exurge Hierusalem: & multa alia, quæ Prophetarum clangunt tubæ. Hoc unum loquar, quod & legentibus utile sit, & præsenti causæ conveniat. Non est confusa Dominum in terris, & ille eam non confundet in cælo. Aperuit cunctis vulnus suum, & decolorem in corpore cicatricem flens Roma conspexit. Dissuta habuit latera, nudum caput, clausum os. Non est ingressa Ecclesiam Domini, sed extra castra cum Maria sorore Moysi, separata concedit: ut, quam sacerdos ejecerat, ipse revocaret. Descendit de solio deliciarum suarū, accepit molam, fecit farinam, & discalciatis pedibus, transivit fluenta lacrymarum. Sedit super carbones ignis. Hi ei fuêre in adjutorium, Faciem, per quam secundo viro placuerat verberabat; oderat gemmas, linteamina videre non poterat, ornamenta fugiebat. Sic dolebat, quasi adulterium commisisset: & multis impendiis medicaminum unum vulnus sanare cupiebat. Diu morati sumus in pœnitentia; in quâ, velut in vadosis locis, resedimus, ut major nobis & absque ullo impedimēto se laudū ejus campus aperiret. Receptâ sub oculis omnis Ecclesiæ communione, quid fecit? Scilicet in die bonâ malorū non oblita est: & post naufragium rursum tētare noluit pericula navigādi. Quin potiùs omnē censum, quem

Rom. 12
Psal 50.
Ezec. 8.
Esa. 60.
Luc. 9.
Num 12
Esa. 47.
Eccl. 11.

habere poterat, (erat autem amplissimus, & respondens generi ejus) dilapidavit, ac vendidit, & in pecuniam congregatum, usibus pauperũ præparavit: & prima omnium νοσοκομεῖον instituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & consumpta languoribus atque inedia miserorum membra foveret. Discribam ego nunc diversas hominum calamitates, truncas nares, effossos oculos: semiustos pedes, luridas manus, tumentes alvos, exile femur, crura turgentia & de exesis ac putridis carnibus vermiculos bullientes? Quoties morbo regio & pœdore confectos humeris suis ipsa portavit? Quoties lavit purulentam vulnerum saniem, quam alius aspicere non valebat? Præbebat cibos propriâ manu: & spirans cadaver sorbitiunculis irrigabat. Scio multos divites & religiosos, ob stomachi angustiam, exercere hujusmodi misericordiam per aliena ministeria, & clementes esse pecuniâ, non manu, quos equidem non reprobo & teneritudinem animi nequaquam interpretor infidelitatem: sed sicut imbecillitati stomachi veniam tribuo, sic perfectæ mentis ardorem in cælum laudibus fero. Magna fides ista contemnit. Scio quid in Lazaro dives purpuratus aliquando non fecerit, quali superba mens tribulatione damnata sit. Ille quem despicimus, quem videre non possumus, ad cujus intuitum nobis vomitus erumpit, nostri similis est, de eodem nobiscum formatus est luto, iisdem compactus elementis. Quidquid patitur, & nos pati possumus. Vulnera ejus existimemus propria; & omnis animi in alterum duritia, clementi in nosmetipsos cogitatione frangetur. Non, mihi si linguæ centum sint oraque centum. Ferrea vox. Omnia morborum percurrere nomina

Fabiola pauperibus ministrabat.

Luc. 16.

possim, quæ Fabiola in tanta miserorum refrigeria commutavit, ut multi pauperum sani languentibus inviderent. Quamquam illa simili liberalitate erga clericos, & monachos & virgines fuerit. Quod monasterium non illius opibus sustentatum est? Quem nudum, & clinicum non Fabiolæ vestimenta texerunt? In quorum se indigentiam non effudit præceps & festina largitio? Angusta misericordiæ ejus Roma fuit. Peragrabat ergo insulas, & totum Etruscum mare, Volscorumque provinciam & reconditos curvorum littorum sinus, in quibus monachorum consistunt chori, vel proprio corpore, vel transmissa per viros sanctos ac fideles munificentia, circumibat. Undè repentè, & contra opinionem omnium Hierosolymam navigavit; ubi multorum excepta concursu, nostro parumper usa est hospitio: cujus societatis recordans, videor mihi adhuc videre, quam vidi. Iesu bone, quo illa fervore, quo studio intenta erat divinis voluminibus? & velut quandam famem satiare Eccl. I.
desiderans per Prophetas, Evangelia, psalmosque currebat, quæstiones & proponens, & solutas recondens in scriniolo pectoris sui. Nec verò satiabatur audiendi cupidine, sed addens scientiam, addebat dolorem, & quasi oleum flammæ adjiciens, majoris ardoris fomenta capiebat. Quodam die cùm in manibus, Moysi Numeros teneremus, & me verecundè rogaret, quid sibi vellet nominum tanta congeries: cur singulæ tribus in aliis atque aliis locis variè jungerentur, quomodo Balaam ariolus sic futura Christi mysteria prophetarit, ut nullus propemodum Prophetarum tam apertè de eo vaticinatus sit: respondi, ut potui, & visus sum interrogationi ejus satis- Num. 12

facere. Revolvens ergo librum, pervenit & eum locum, ubi catalogus describitur omnium mansionum, per quas de Ægypto egrediens populus, pervenit usque ad fluenta Jordanis. Cúmque causas quæreret & rationes singulatim, in quibusdam hæsitavi; in aliis inoffenso cucurri pede, in plerisque, simpliciter ignorantiam confessus sum. Tunc verò magis cœpit urgere,& quasi non mihi liceret nescire quod nescio, expostulare, ac se indignam tantis mysteriis dicere. Quid plura? Extorsit mihi negandi verecundiam: ut proprium ei opus hujusmodi disputatiunculæ pollicerer; quod usque in præsens tempus, ut nunc intelligo, Domini voluntate dilatum reddetur memoriæ illius; ut sacerdotalibus prioris ad se voluminis induta vestibus, per mundi hujus solitudinem gaudeat se ad terram repromissionis aliquando venisse. Verùm, quod cœpimus, prosequamur. Quærentibus nobis dignum tantæ feminæ habitaculum, cùm illa ita solitudinem cuperet, & diversorio Mariæ carere nollet: ecce subitò, discurrentibus nunciis oriens totus intremuit ab ultimâ Meotide inter glacialem Tanain, & Massagetarum immanes populos, ubi Caucasi rupibus feras gentes Alexandri claustra cohibent, erupisse Hunnorum examina, quæ pernicibus equis huc illucque volitantia, cædis pariter ac terroris cuncta complerent. Aberat tunc Romanus exercitus, & bellis civilibus in Italiâ tenebatur. Hanc gentem Herodotus refert sub Dario rege Medorum viginti annis orientem tenuisse captivum, & ab Ægyptiis atque Æthiopibus annũ exegisse vectigal. Abigat Jesus ab orbe Romano tales ultrà bestias. Insperati ubique aderant, & famam celerita-

Num. 33

Hunnorũ crudelitas.

te vincentes, non religioni, non dignitatibus nõ ætati parcebant, non vagientis miserebantur infantiæ. Cogebantur mori, qui nondum vivere cœperant: & nescientes malum suum, inter hostium manus ac tela ridebant. Cõsonus inter omnes rumor, petere eos Hierosolymam, & ob nimiam auri cupiditatem ad hanc urbem percurrere. Muri, neglecti pacis incuriâ, sarciebantur: Antiochia obsidebatur: Tyrus se volens à terrâ abrumpere, insulam quærebat antiquam. Tunc & nos compulsi sumus parare naves, esse in littore, adventum hostium præcavere; & sævientibus ventis, magis barbaros metuere, quàm naufragium, non tam propriæ saluti, quàm virginum castimoniæ providentes. Erat in illo tempore quædam apud nos dissensio: & barbarorum pugnã domestica bella superabant. Nos in oriente tenuerunt jam fixæ sedes; & inveteratum locorum sanctorum desiderium. Illa, quia tota in sarcinis erat, & in omni urbe peregrina, reversa est ad patriam, ut ibi pauper viveret, ubi dives fuerat, maneens in alieno, quæ multos priùs hospites habuit: & (nè sermonem longius protraham) in conspectu Romanæ urbis pauperibus erogaret, quod illa teste vendiderat. Nos hoc tantùm dolemus, quòd pretiosissimum de sanctis locis monile perdidimus: Recepit Roma, quod amiserat, & procax ac maledica lingua gentilium oculorum testimonio confutata est. Laudent ceteri misericordiam ejus, humilitatem, fidem; ego ardorem animi plus laudabo. Librum, quo Heliodorum quondam juvenis ad eremum cohortatus sum, tenebat memoriter: & Romana cernens mœnia, inclusam se esse plangebat. Oblita sexus, fragilitatis immemor,

Bella domestica externorum pugnam superãt.

ac solitudinis tantùm cupida, ibi erat, ubi animo morabatur. Non poterat teneri consiliis amicorum: ita ex urbe, quasi de vinculis gestiebat erumpere. Dispensationem pecuniæ, & cautam distributionem, genus infidelitatis vocabat. Non aliis distributionem eleemosynarum tribuere, sed suis pariter effusis, ipsa pro Christo stipes optabat accipere. Sic festinabat, sic impatiens erat morarum, ut illam crederes profecturam. Itaque, dum semper pararur, mors eam invenire non potuit imparatam. Inter laudes feminæ subitò mihi Pammachius meus exoritur. Paulina dormit, ut iste vigilet, præcedit maritum, ut Christo famulum derelinquat. Hic heres uxoris, & hereditatis alij possessores. Certabant vir & femina, quis in portu
Gen. 18. Abrahæ tabernaculum figeret:& erat hæc inter utrumque contentio, quis humanitate superaret. Vicit uterque, & uterque superatus est. Ambo se victos & victores fatentur, dum quod alter cupiebat, uterque perfecit. Jungunt opes, sociant voluntates, ut quod æmulatio dissipatura erat, concordiâ cresceret. Necdum dictum, jam factum. Emitur hospitium, & ad hospitium turba concurrit. Non est enim labor in Jacob, nec dolor in Israël.
Num. 2. Adducunt maria, quos in gremio sub terra
Act. 27. 28. suscipiat. Mitti Roma properantes, quos navigaturos littus molle confoveat. Quod Publius semel fecit in insulâ Melite erga unum Apostolum, & (nè contradictioni locum tribuam)in unam navim, hoc isti & frequenter faciunt, & in plures: nec solùm inopum necessitas sustentatur, sed prona in omnes munificentia aliquid & habentibus providet. Xenodochium in portu Romano situm, totus

pariter mundus audivit. Sub unâ æstate didicit Britannia, quod Ægyptus & Parthus noverant Vere. Quod scriptum est : Timentibus Dominum, omnia cooperantur in bonũ : in obitu tantæ feminæ vidimus comprobatum. Quodam præsagio futurorum ad multos scripserat monachos, ut venirent, & se gravi onere laborantem absolverent, faceretque sibi de iniquo mammonâ amicos, qui eam reciperent in æterna tabernacula. Venerunt, amici facti sunt : dormivit illa, quomodo voluit, & depositâ tandem sarcinâ, levior volavit ad cælum. Quantum haberet viventis Fabiolæ Roma miraculum, in mortua demonstravit. Necdum spiritum exhalaverat, necdum debitam Christo reddiderat animam; Et jam fama volans, tanti prænuncia luctus totius urbis populum ad exequias congregabat. Sonabant Psalmi, & aurata tecta templorum, reboans in sublime quatiebat Alleluia. Hic juvenum chorus, ille senum, qui carmine laudes Femineas, & facta ferant. Non sic Furius de Gallis, non Papirius de Samnitibus, non Scipio de Numantia, non Pompejus de Ponti gentibus triumphavit. Illi corpora vicerãt, hæc spirituales nequitias subjugavit. Audio præcedentium turmas, & catervatim in exequiis ejus multitudinem confluentem. Non plateæ, non porticus, non imminentia desuper tecta capere poterant prospectantes : Tunc suos in unum populos Roma conspexit : favebant sibi omnes in gloria pænitentis. Nec mirum, si de ejus salute homines exultarent, de cujus conversatione Angeli lætabantur in cælo. Hoc tibi, Fabiola, ingenij mei senile munus, has officiorum inferias dedi. Laudavimus sæpè

Rom. 7.

Luc. 16.

Decantatio Alleluia in exequiis pro defunctis.

Luc. 15.

virgines, viduas, ac maritatas, quarum semper fuere candida vestimenta, quæ sequuntur
Apoc 14 Agnum quocumque vadit. Felix præconium,
Mat. 20. quod nulla totius vitæ sorde maculatur. Pro-
Luc. 10. cul livor facessat, absit invidia. Si paterfami-
15. milias bonus est, quare oculus noster malus est? Quæ inciderat in latrones, Christi hume-
Ioan. 14. ris reportata est. Multæ mansiones sunt apud
Rom 5. Patrem. Ubi abundavit peccatum, superabun-
Luc. 7. davit gratia. Cui plus d mittitur, plus amat.

ARGUMENTUM.

Montanus natione Phryx, à quo Cataphrygarum hæresis prodiit, ajebat, per Moysen & prophetas in veteri lege & per Christum in nova, Deum mundum salvare non potuisse, proptereâque, ut id tandem obtineret, Spiritum sanctum à Christo promissum misisse, qui in se Priscamque & Maximillam feminas descenderit: in Trinitate propterea unam tantum ponebat personam: secundas nuptias immundas & tamquam adulteria reputabat: tres in anno ex præscripto quadragesimas observari præcipiebat. Episcopos non primo, hoc est Apostolorum, sed tertio ponebat loco: Peccatorum confessionem nec faciebat, nec lapsos propterea homines ad pœnitentiam recipiebat. Hos errores ideò nunc omnes Marcellæ explicat, quia ad feminam eruditissimam, rogatus tantùm quid de illis sentiret scribit: & tam clara est eorum perfidia, ut illos exposuisse, superasse etiam sit, explicat tamen epistolæ initio in redargutionem hæreseos quando in credentes descenderit Spiritus sanctus.

HIERONYMUS ad Marcellam, adversus Montanum.

EPISTOLA XI.

Ioan. 14. TEstimonia de Joannis Evangelio congregata, quæ tibi quidã Montani secta-

ror ingessit, in quibus Salvator noster se ad Patrē iterum, mittendumque Paracletum pollicetur, in quod promissa sint tempus, & quo completa sint tempore, Apostolorum acta testantur. *Act. 12.* Decima die dixit post ascensum Domini hoc est quinquagesimâ post resurrectionē Spiritum sanctum descendisse, linguasque credentium esse divisas, ita ut unusquisque omnium gentium sermone loqueretur: quando quidam adhuc parum credentium, musto eos ebrios asserebant. Et Petrus stās in medio Apostolorum, omnisque conventus, ait: Viri Judæi, & omnes qui habitatis in Hierusalem, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea. Non enim, sicut vos existimatis, hi *Ioel. 2.* ebrij sunt: nam est hora diei tertia: sed hoc quod dictum est per Joel Prophetam: In novissimis diebus, dicit Dominus, effundam de spiritu meo in omnem carnem: & prophetabunt filij, & filiæ eorum: & juvenes visiones videbunt, & seniores somnia somniabunt: & quidem in servos meos & ancillas meas effundam de spiritu meo. *Christus ecclesiā super Petrum fūdavit.* Si igitur Apostolus *Mat. 6.* Petrus, super quem Dominus fundavit Ecclesiam, *Act. 21.* & Prophetiā, & promissionem Domini, *1. Co. 12.* illo tēpore completam memoravit quomodo possumus nobis aliud tēpus vendicare? Quod si voluerint respondere, & Philippi deinceps quatuor filias prophetasse, & Prophetam *1. Tim. 2.* Agabum reperiri, & in divisionibus spiritus inter Apostolos, & Doctores, Prophetas quoque Apostolo scribente formatos, ipsumque Paulum Apostolum, multa de futuris hæresibus, & de fine sæculi prophetasse: sciant à nobis non tam prophetiam repelli, quę Domini est signata passione, quàm eos non recipi, qui cum Scripturæ veteris & novæ auctori-

tate non congruant. Primùm in fidei regulâ discrepamus. Nos Patrem & Filium & Spiritũ sanctũ in sua unumquemq; persona ponimus, licet substantiâ copulemus: illi, Sabellij dogma sectantes, Trinitatem in unius personæ angustias cogunt. Nos secundas nuptias non tam appetimus, quam concedimus, Paulo jubente, ut viduæ adolescentulæ nubant: illi in tantum putant scelerata conjugia iterata, ut quicũque hoc fecerit, adulter habeatur. Nos unam quadragesimam secundùm traditionem Apostolorum, toto anno, tempore nobis congruo, jejunamus: illi tres in anno faciunt quadragesimas, quasi tres passi sint Salvatores, non quod & per totum annum, exceptâ Pentecoste, jejunare non liceat: sed quòd aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre. Apud nos Apostolorum locum Episcopi tenent: apud eos Episcopus tertius est. Habent enim primos de Pepusâ Phrygiæ Patriarchas: secundos, quos appellant Cenones: atque ita in tertium, id est penè ultimum locum Episcopi devolvuntur: quasi exinde ambitiosior religio fiat, si, quod apud nos primum est, apud illos novissimum sit. Illi ad omne penè delictum Ecclesiæ obserant fores: nos quotidiè legimus, Malo pœnitentiam peccatoris, quã mortem. Et numquid qui cadet, non resurget, dicit Dominus? Et, Convertimini ad me filij convertentes, & ego curabo contritiones vestras. Rigidi autem sunt, non quòd & ipsi pejora non peccent: sed hoc inter nos, & illos interest quod illi erubescunt confiteri peccata, quasi justi: nos dum pœnitentiam agimus, facilius veniá promeremur: prætermitto scelerata mysteria, quæ dicuntur de lactente puero, & de victuro martyre confarrata. Malo,

1. Tim. 5

Quadragesima secundũ traditionem Apostolorũ et jejunanda.

Ezec. 18.

Psal 40.

Hier. 3.

inquam non credere: sit falsum omne, quod sanguinis est. Aperta est convincenda blasphemia dicentium Deum primùm voluisse in veteri testamento per Moysen, & Prophetas salvare mundum: sed quia non potuerit explere, corpus sumpsisse de virgine, & in Christo sub specie filij prædicantem; mortem obisse pro nobis. Et quia per duos gradus mundum salvare nequiverit, ad extremum per Spiritum sanctum in Montanum, Priscam, & Maximillam, insanas feminas descendisse, & plenitudinem, quam Paulus non habuerit, dicens: Ex parte cognoscimus & ex parte prophetamus, & nunc videmus per speculum in ænigmate, abscissum & semivirum habuisse Montanum. Hæc sunt, quæ coargutione non indigent: perfidiam eorum exposuisse, superasse est. Nec necesse est, ut singula deliramenta, quæ proferunt, brevior epistolæ sermo subvertat, cùm & tu, ipsas scripturas apprimè tenens, non tam ad eorum mota sis quæstiones, quam quid sentirem, à me volueris sciscitari.

Scholium.

* Petrus super quem Dominus fundavit Ecclesiam) *Multis hic Erasmus contendit, Ecclesiam super Petrum fundatam non esse, sed super Christum: Verbaque illa, Super hanc petram, non super Petrum, sed ejus de Christo confessionem intelligi debere asserit. Egregius certè Hieronymi interpres, qui sensum ejus, ut libet invertit. Quis enim inficiatur, super Christum fundatam fuisse Ecclesiam? fassus est id superius Hieron. cùm Romanam doctrinam à Petri fluere doctrina, illamque supra petram Christum fundatam esse dixerit, Petrus enim alterum post Christum fundamentum ab ipso*

Christo, uti prima fidei petra, ob confessionem quam primus habuit de eo in ipso ædificio Ecclesiæ positus est. & ob hanc differentiam, ædificabo, inquit, non fundabo Ecclesiam meam: quippè cùm ipse etiam super ipsum Christum fundatus esset: ridicula expositio illa est super hanc petram, id est super istam de me confessionem, si sic Petrum ipsum confitentem excludat. Idem enim Græcè est Petrus & petra, & Syro sermone Cephas. Quippè cùm Cephas teste D. Joanne Evangel. Petrus interpretetur; proptereáque exponendum est: Tu es petra & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.

ARGUMENTUM.

Riparius Presbyter scripserat ad D. Hieron. quomodo Vigilantius hæreticus in martyrum reliquias, & solemnes quæ in eorum templis fiebant, Christianorum vigilias, sicut Novatores hodie faciunt debaccharetur. Respondens nunc ei vir sanctus, veluti quodam pugnæ præludio velitatus, hæresim generatim percutit, ostendens, si hæretici librum mittat, se longiori oratione ejus ineptiis responsurum.

HIERONYMUS adversus Vigilantium, ad Riparium Presbyterum.

EPISTOLA XII.

ACceptis primùm litteris tuis, non respondere, superbiæ est: respondere, temeritatis. De his enim rebus interrogas, quæ & proferre, & audire sacrilegium est. Ais, Vigilantium, qui κατ' ἀντίφρασιν hoc vocatur nomine, nam Dormitantius rectiùs diceretur: os fœtidum rursum aperire, & putorem spurcissimum contra sanctorum martyrum proferre reliquias; & nos, qui eas suspicimus, appellare cinerarios & idololatras, qui mortuorum hominum ossa veneremur. O in-

felicem hominem, & omni lacrymarum fonte plangendum, qui hæc dicens, non se intelligat esse Samaritanum, & Judæum, qui corpora mortuorum pro immundis habent, & etiam vasa quæ in eadem domo fuerint, pollui suspicantur sequentes occidentem litteram, & non vivificantem spiritum. Nos autem non dico martyrum reliquias, sed ne Solem quidem, & Lunam, non Angelos, non Archangelos, non Cherubim, non Seraphim, & omne nomen, quod nominatur & in præsenti sæculo & in futuro, colimus & adoramus, ne serviamus creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Honoramus autem reliquias martyrum, ut eum, cujus sunt martyres adoremus. Honoramus servos, ut honor servorum redundet ad Dominum, qui ait: Qui vos suscipit, me suscipit. Ergo Petri & Pauli immundæ sunt reliquiæ? ergo Moysi corpusculum immundum erit, quod juxta Hebraicam veritatem ab ipso sepultum est Domino? & quotiescumque Apostolorum, & Prophetarum, & omnium martyrum basilicas ingredimur, toties idolorum templa veneramur? accensique ante tumulos eorum cerei, idololatriæ insignia sunt? Plus aliquid dicam quod redundet in auctoris caput, & insanum cerebrum vel sanet aliquando, vel doleat, ne tantis sacrilegiis simplicium animæ subvertantur. Ergo & Domini corpus, in sepulchro positum immundum fuit? & Angeli, qui candidis vestibus utebantur, mortuo cadaveri atque polluto præbebant excubias? ut post multa sæcula Dormitantius somniaret, imò eructaret immundissimam crapulam, & cùm Juliano persecutore, Sanctorum basilicas

Mat.10.
Deut.34
Marc.16

aut destrueret, aut in templa converteret. Miror sanctum Episcopum, in cujus parochiâ esse presbyter dicitur, acquiescere furori ejus, & non virgâ Apostolicâ, virgâque ferreâ confringere vas inutile, & tradere in interitum
1.Cor. 5. carnis, ut spiritus salvus fiat. Nec meminerit
Psal. 49. illius dicti: Si videbas furē, currebas cum eo,
Ps. 100. & cum adulteris portionem tuam ponebas. Et
Ps. 138. in alio loco: In matutino interficiebā omnes peccatores terræ, ut perderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem. Et iterū: Nonnè odientes te, Domine, odio habui, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos. Si non sunt honorandæ reliquiæ martyrum, quomodo legimus, Pretiosa in cō-
Ps 115. spectu Domini mors Sanctorum ejus? Si ossa
4. Re. 13 mortuorum polluunt contingentes, quomodo Elisæus mortuus mortuum suscitavit & dedit vitam corporis, quod juxta Vigilantium jacebat immundum? Ergo omnia castra Israëlitici exercitus & populi Dei fuere immunda, quia
Exod. 13 Ioseph & Patriarcharum corpora portabant
Ios. 24. in solitudine, & ad sanctam terram immundos
Gen 50. cineres pertulerunt? Ioseph quoque, qui in typo præcessit Domini Salvatoris nostri sceleratus fuit? qui tāta ambitione Jacob in Hebron ossa portavit, ut immundum patrem avo & atavo sociaret immundis, & mortuū mortuis copularet? O præcidendam linguam à medicis, immò insanum curandum caput: ut qui loqui nescit, discat aliquando reticere. Ego vidi hoc aliquando portentum, & testimoniis scripturarum, quasi vinculis Hippocratis, volui ligare furiosum: sed abiit, excessit, evasit, erupit, & inter Hadriæ fluctus, Cotiique regis alpes in nos declamando clamavit. Quidquid enim amēs loquitur, vociferatio, &

clamor est appellandus. Tacitâ me forsitã cogitatione reprehendas, cur in absentem invehar. Fatebor tibi dolorem meum, sacrilegium tantũ patienter audire non possum. Legi enim *Num.* 25
Siromasten Phinees, austeritatem Eliæ, zelum 3. *Re.* 18
Simonis Cananæi, Petri severitatem, Ananiam *Mat.* 10.
& Saphiram trucidantis, Paulique constan- *Act.* 1. 13
tiam, qui Elymam magum, viis Domini resistentem, æterna cæcitate damnavit. Non est crudelitas, pro Deo pietas. Unde & in lege dicitur: Si frater tuus, & amicus, & uxor, quæ est in sinu tuo, depravare te voluerit à veritate, sit manus tua super eos, & effunde sanguinẽ eorum: & auferes malum de medio Israël. *Act.* 8.
Tecum dicam: Ergo martyrum immundæ sunt reliquiæ? Et quid passi sunt Apostoli; ut immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione præcederent, ut facerent ei planctum magnum: ut eorum luctus in nostrum gaudiũ verteretur? Nã quod dicis eum vigilias execrari, facit & hoc contra vocabulum suum, ut velit dormire Vigilantius, & non audiat *Mat.* 26.
Salvatorem dicentem: Sic non potuistis una hora vigilare mecum? Vigilate & orate, ne intretis in tẽtationem: Spiritus promptus est, sed caro infirma. Et in alio loco Propheta decantat: Media nocte surgebam, ut confiterer *Ps.* 118.
tibi super judicia justitiæ tuæ. Dominũ quo- *Luc.* 9.
que in Evãgelio legimus pernoctasse, & Apo- *Ioan.* 10.
stolos clauso carcere tota nocte vigilasse, ut *Col.* 4.
illis psallẽtibus, terra quateretur, custos carceris crederet, magistratus & civitas terrerentur. Loquitur Paulus: Orationi insistite, vigi- 2. *Cor.* 11
lantes in eâ. Et in alio loco: In vigiliis fre- *Exod.* 12
quẽter. Dormiat itaque Vigilantius, & ab ex- *Ps.* 120.
terminatore Ægypti cum Ægyptiis dormiẽs *Dan.* 4.
suffocetur. Nos dicamus cum David: Non

dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israël ut veniat ad nos sanctus & Hir, qui interpretatur vigil. Et quando propter peccata nostra dormierit, dicamus ad eum: Surge, ut quid dormitas Domine? excitemusque illum, & naviculâ fluctuante, clamemus: Magister salvos nos fac, perimus. Plura dictare volueram, si non epistolaris brevitas pudo-
Mat 8. rem nobis tacendi imponeret; & si librorum ipsius ad nos voluisses mittere cantilenas, ut scire possimus, ad quæ rescribere deberemus. Nunc autem aërem verberavimus: & non tam illius infidelitatem, quæ omnibus patet, quàm nostram fidem aperuimus. Cæterum, si voluerit longiorem nos adversum eum librum scribere, mitte nænias illius, & ineptias, ut Joannem Baptistam audiat prædicantem: Jam securis ad radicem arborum posita est. Omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & ignem mittetur.

ARGUMENTUM.

Vigilantius, Gallus natione, Barcinonensis Ecclesiæ, quæ in Hispania est, Presbyter, homo, auctore Gennadio, in divinis scripturis imperitus, eloquens tamen, & argutus, cleri primùm improbato cælibatu ajebat non esse martyres, aut eorum reliquias venerandas, neque ad eorum sepulchra in Ecclesiis vigilandum, ut qui nos precibus suis adjuvare nequirent, & signa, quæ per eos fierent, incredulis dumtaxat prodessent. Cereos frustra in templis clara luce accendi præterea causabatur Eleemosynas Hierosolymam mitti debere negabat: hominisque substantiam retinendam, paulatimque potiùs distribuendam, quam omnem semel in pauperes effundendam asseverabat. Monachorum denique in solitudine fugam vituperabat. Hujus hæretici librum Ri-

parius, & Desiderius per Sisinnium fratrem Hieronymo, ut ejus responsione confutaretur, miserant. Respondet nunc acriter, ac excitatabile vir sanctus, hæresimque imperiti hominis omnem jugulat. Utinam scioli, & oculatiores nostri temporis Vigilantij, tanti doctoris auctoritate rationibusque prostrati, una cum eo penitùs obdormiscerent.

HIERONYMUS adversus Vigilantium.

EPISTOLA XIII.

MUlta in orbe monstra generata sunt. *Isa.* 34. Centauros, & Sirenas, Ululas, & Onocrotalos in Esaiâ legimus. Job Leviathan & *Iob.* 40. Behemoth mystico sermone describit. Cerberum, & Stymphalidas, aprumque Erimanthium, & leonem Nemæum, chimæram, atque hydram multorum capitum narrant fabulæ poëtarum. Cacum describit Virgilius, triformem Geryonem Hispaniæ prodiderunt. Sola Gallia monstra non habuit, sed viris semper fortissimis & eloquentissimis abundavit. Exortus est subitò Vigilantius, seu veriùs Dormitantius, qui immundo spiritu pugnet contra Christi spiritum; & martyrum neget sepulcra veneranda, damnandas dicat esse vigilias, numquam nisi in Pascha Alleluia cātandum, continentiam hæresim, pudicitiam libidinis seminarium: & quomodo Euphorbus in Pythagorâ renatus esse perhibetur, sic in isto Joviniani mens prava surrexit: ut in illo, & in hoc diaboli respondere cogamur insidiis. Cui jurè dicetur: Semen pessimum, para filios tuos occisioni peccatis *Esai.* 4. patris tui. Ille Romanæ Ecclesiæ auctoritate damnatus, inter phasides aves, & carnes suillas non tam emisit spiritum, quàm eructavit: iste caupo Calaguritanus, & in per-

versum propter nomē vinculi mutus Quintilianus, miscet aquam vino, & de artificio pristino suæ venena perfidiæ catholicæ fidei sociare conatur: impugnare virginitatem, odisse pudicitiam, in convivio sæcularium contra sanctorum jejunia proclamare, dum inter phialas philosophatur, & ad placentas liguriens, psalmorum modulatione mulcetur, ut tantùm inter epulas, David & Idithum, & Asaph & filiorum Chore cantica audire dignetur. Hæc dolentis magis effudi animo, quàm ridentis, dum me cohibere non possum, & injuriam Apostolorum ac martyrum surdâ nequeo aure transire. Proh nefas, Episcopos sui sceleris dicitur habere consortes: si tamen Episcopi nominandi sunt, qui non ordinant diaconos nisi priùs uxores duxerint nulli cælibi credentes pudicitiam, imò ostendentes quàm sanctè vivant, qui malè de omnibus suspicantur. Et nisi prægnantes uxores viderint Clericorum, infantesque de ulnis matrum vagientes, Christi sacramenta non tribuunt. Quid facient orientis Ecclesiæ? quid Ægypti, & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt? Hoc docuit Dormitantius, libidini fræna permittens, & naturalem carnis ardorem, qui in adolescentiâ plerumque fervescit, suis hortatibus duplicans, imò extinguens coïtu feminarum: ut nihil sit, quo distemus à porcis, quo differamus
Hier.25 à brutis animantibus, quo ab equis, de quibus scriptum est: Equi insanientes in feminas facti sunt mihi: unusquisque in uxorem proximi
Psal. 31. sui hinniebat. Hoc est, quod loquitur per David Spiritus sanctus: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Et rursū de Dormitantio, & sociis ejus: In chamo & fræ-

no maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Sed jam tempus est, ut ipsius verba ponentes, ad singula respondere nitamur. Fieri enim potest, ut rursum malignus interpres dicat fictam à me materiam, cui rhetoricâ declamatione respondeam sicut illam quam scripsi ad Gallias, matri & filiæ inter se discordantibus. Auctores sunt hujus dictatiũculæ meæ, sancti Presbyteri Riparius, & Desiderius, qui parochias suas viciniâ justius scribunt esse maculatas; miseruntque libros per Fratrem Sisinnium, quos inter crapulam stertẽs evomuit: & asserunt repertos esse nonnullos, qui faventes vitiis suis, illius blasphemiis acquiescant. Est quidem imperitus, & verbis, & scientiâ, & sermone inconditus, ne vera quidem potest defendere. Sed propter homines sæculi, & mulierculas oneratas peccatis, semper discentes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes, unâ lucubratiunculâ illius næniis respondebo, ne sanctorum virorum, qui ut hoc facerem, me deprecati sunt, videar litteras respuisse. Nimirum respondet generi suo, ut qui de latronum & convenarum natus est semine: quos Cn. Pompejus, edomitâ Hispaniâ, & ad triumphum redire festinans de Pyrenæi jugis deposuit, & in unum oppidum congregavit; unde & Convenarum urbs nomẽ accepit. Hucusque latrocinetur contra Ecclesiam Dei: & de Vectonibus, Arrebacis, Celtiberisq; descendens incurset Galliarum Ecclesias, portetque nequaquam vexillum Christi, sed insigne diaboli. Fecit hoc idẽ Pompejus, etiã in orientis partibus: ut Cilicibus & Isauris piratis, latronibusq; superatis, sui nominis inter Ciliciam & Isauriam conderet civitatem. Sed hæc urbs hodie servat scita majo-

2. Tim. 3.

rum, & nullus in eâ ortus est Dormitantius. Galliæ vernaculum hostem sustinent, & hominem moti capitis, atque Hippocratis vinculis alligandum, sedentem cernunt in Ecclesia: &, inter cetera verba blasphemiæ, ista quoque dicentem: Quid necesse est, te tanto honore non solùm honorare, sed etiam adorare illud nescio quid, quod in modico vasculo transferendo colis? Et rursum in eodem libro: Quid pulverem, linteamine circumdatum, adorando oscularis? Et in consequẽtibus: Propè ritum gentilium videmus sub prætextu religionis introductum in Ecclesias, sole adhuc fulgente moles cereorum accendi, & ubicumque pulvisculum nescio quod, in modico vasculo pretioso linteamine circumdatum, osculantes adorare. Magnum honorem præbent hujusmodi homines beatissimis martyribus, quos putant de vilissimis cereolis illustrandos: quos Agnus qui est in medio throni, cum omni fulgore majestatis suæ illustrat. Quis enim, ô insanum caput, aliquando martyres adoravit? quis hominem putavit Deum?
Apoc. 21 nonne Paulus & Barnabas, cum à Lycaonibus
Act. 4. Jupiter & Mercurius putarentur, & eis vellent hostias immolare, sciderunt vestimenta sua, & se homines esse dixerunt? non quod meliores non essent olim mortuis hominibus, Jove, atque Mercurio: sed quo sub gentilitatis
Act. 10. errore honor eis Deo debitus deferretur. Quod & de Petro legimus, qui Cornelium, se adorare cupientem, manu sublevavit, & dixit: Surge, nam & ego homo sum. Et audes dicere: Illud nescio quid, quod in modico vasculo transferendo colis? Quid est illud, nescio quid? scire desidero. Expone manifestiùs, ut totâ libertate blasphemes. Pulviculum, inquit, nes-

cio quod in modico vasculo pretioso linteamine circumdatum. Dolet martyrum reliquias pretioso operiri velamine, & non vel pannis, vel cilicio colligari, vel projici in sterquilinium, ut solus Vigilantius ebrius & dormiens adoretur. Ergo sacrilegi sumus, quando Apostolorum basilicas ingredimur? Sacrilegus fuit Constantinus Imperator, qui sanctas reliquias Andreæ, Lucæ, & Timothei transtulit Constantinopolim: apud quas dæmones rugiunt & inhabitatores Vigilantij illorum se sentire præsentiam confitentur? Sacrilegus dicendus est & nunc Augustus Arcadius, qui ossa beati Samuelis longo post tẽpore de Judeâ transtulit in Thraciam? Omnes Episcopi non solum sacrilegi, sed & fatui judicandi, qui rem vilissimam, & cineres dissolutos in serico, & vase aureo portaverunt. Stulti omnium Ecclesiarum populi, qui occurrerunt sanctis reliquis, & tanta lætitia, quasi præsentem, viventemq; prophetam cernerent, susceperunt, ut de Palæstinâ usque Chalcedonem jungerentur populorum exanima, & in Christi laudem unâ voce resonarent? Videlicet adorabant Samuelem, & non Christum: cujus Samuel & levita, & Prophetes fuit. Mortuum suspicaris, & idcircò blasphemas. Lege Evangelium: Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, non est Deus mortuorum, sed vivorũ. *Marc. 12.* Si ergo vivunt, honesto juxta carcere non clauduntur. Ait enim vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei, *Apoc.* animas Apostolorum & martyrum consedisse, nec posse suis tumulis, & ubi voluerint, adesse præsentes Sanatoriæ videlicet dignitatis sunt, ut non inter homicidas teterrimo carcere, sed in liberâ honestaque custodiâ in fortunatorum insulis & in campis Elysiis re-

cludantur. Tu Deo leges pones? Tu Apostolis vincula injicies, ut usque ad diem judicij teneantur custodiâ, nec sint cum Domino suo? de quibus scriptum est: Sequuntur Agnum quocumque vadit. Si Agnus ubique: ergo & hi, qui cum Agno sunt: ubique esse credendi sunt. Et cum diabolus, & dæmones toto vagentur orbe, & celeritate nimiâ ubique præsentes sint: martyres, post effusionem sanguinis sui, arcâ operientur inclusi, & indè exire non poterunt? Dicis in libello tuo, quòd, dum vivimus, mutuo pro nobis orare possumus: postquam autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio? præsertim cum martyres, ultionem sui sanguinis obsecrantes
Apoc.6. impetrare non quiverint. Si Apostoli, & martyres, adhuc in corpore constituti, possunt
Exod.32 orare pro ceteris, quando pro se adhuc debent esse soliti: quantò magis post coronas, victo-
Act.7. rias, & triumphos? Unus homo Moyses sexcentis millibus armatorum impetrat à Deo veniam: & Stephanus, imitator Domini sui, & primus martyr in Christo, pro persecutoribus
Act.27. veniam deprecatur: &, postquam cum Christo esse cœperint, minus valebunt? Paulus Apostolus ducentas septuaginta sex sibi dicit in navi animas condonatas & postquam resolutus esse cœperit cũ Christo, tunc ora clausurus est, & pro iis qui in toto orbe ad suum Evangelium crediderunt, mutire non poterit? Meliorque erit Vigilantius canis vivens, quàm iste leo
Eccl.9. mortuus? Rectè hoc de Ecclesiaste proponerem, si Paulum in spiritu mortuum confiterer. Denique sancti non appellantur mortui, sed
Ioan.11. dormientes. Unde & Lazarus, qui resurrecturus
1.The.4. erat, dormisse perhibetur. Et Apostolus vetat Thessalonicenses de dormientibus cõtristari. Tu vigilans dormis, & dormiẽs scribis: & pro-

ponis mihi librum apocryphum, qui ſub nomine Eſdræ à te,& ſimilibus tui legitur; ubi ſcriptum eſt,quòd poſt mortẽ nullus pro aliis audeat deprecari:quem ego librum numquam legi.Quid enim neceſſe eſt in manus ſumere, quod Eccleſia non recipit?Niſi fortè Balſamũ mihi,& Barbelũ,& theſaurũ Manichæi,& ridiculũ nomẽ Leuſiboræ proferas. Et, quia ad radices Pyrenæi habitas, vicinuſq; es Hiberiæ,Baſilidis,antiquiſſimi hæretici,& imperitæ ſcientiæ,incredibilia portenta proſequeris, & proponis,quod totius orbis auctoritate damnatur.Nam in commentariolo tuo, quaſi pro te faciens, de Salomone ſumis teſtimonium, quod Salomon omninò non ſcripſit: ut qui habes alterum Eſdram,habeas & Salomonem alterum.Et,ſi tibi placuerit,legito fictas revelationes omnium Patriarcharũ, & Prophetarũ:& cum illas didiceris,inter mulierum textrinas cantato;immò legendas propone in tabernis tuis:ut facilius per has nænias vulgus indoctum provoces ad bibendum.Cereos autem non clara luce accendimus, ſicut fruſtrà calumniaris:ſed ut noctis tenebras hoc ſolatio tẽperemus, ut vigilemus ad lumẽ, ne cæci tecum dormiamus in tenebris.Quòd ſi aliqui, propter imperitiam & ſimplicitatem ſæcularium hominum, vel certè religioſarum feminarũ,de quibus verè poſſumus dicere: Confiteor,zelũ Dei habent,ſed non ſecundũ ſcientiam:hoc pro honore martyrũ faciunt: quid *Rom.*18
indè perdis?Cauſabãtur quondam & Apoſtoli,quod periret unguentum, ſed Domini voce *Mat.*16.
correpti ſunt.Neque enim Chriſtus indigebat unguento,nec martyres lumine cereorum: & tamen illa mulier in honore Chriſti hoc fecit *Rom.*14.
devotioque mentis ejus recipitur.Et qũicum-

quæ accendunt cereos, secundùm fidem suam habent mercedē, dicente Apostolo: Unusquisque in suo sensu abūdat. Idololatras appellas hujusmodi homines? Non diffiteor omnes nos, qui in Christo credimus, de idololatriæ errore venisse. Non enim nascimur, sed renascimur Christiani. Et quia quondam colebamus idola, nunc Deū colere non debemus, nè simili eum videamur cum idolis honore venerari? Illud fiebat idolis, & idcircò detestandum est: hoc fit martyribus, & idcircò recipiendum est. Nam & absque martyrum reliquiis per totas orientis Ecclesias quando legendum est Evangelium, accenduntur luminaria, jā sole rutilante; non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demō-
Mat. 25. strandum. Unde & virgines illæ Evangelicæ semper habent accensas lampades suas: & ad
Luc. 13. Apostolos dicitur: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Et de
Ioan. 5. Joanne Baptista: ille erat lucerna ardēs, & lucens: ut sub typo luminis corporalis illa lux ostēdatur, de qua in psalterio legimus: Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, & lumen semitis meis. Malè facit ergo Romanus
Ps. 118. Episcopus, qui super mortuorum hominum Petri & Pauli, secundùm nos ossa veneranda, secundum te vilem pulvisculum, offert Domino sacrificia, & tumulos forū Christi arbitratur altaria. Et non solū unius urbis, sed totius orbis errant Episcopi, qui, cauponem Vigilātium contemnentes, ingrediuntur Basilicas mortuorum, in quibus pulvis vilissimus, & favilla, nescio quæ, jacet linteamine cōvoluta, ut polluta omnia polluat: & quasi sepulchra pharisaica foris dealbata sint, cùm intus immundo cinere, juxta te, immunda omnia oleāt

atque

atque sordeant? Et post hæc de barathro pectoris tui cœnosam spurcitiam evomens, audes dicere: Ergo cineres suos amant animæ martyrum, & circumvolant eos, semperque præsentes sunt: ne fortè si aliquis precator advenerit, absentes audire non possint? O portẽtum in terras ultimas deportandum! Rides de reliquiis martyrum, & cum auctore hujus hęreseos Eunomio, Ecclesiis Christi calumniam struis: nec tali societate terreris, ut eadem contra nos loquaris, quæ illa contra Ecclesiã loquitur? Omnes enim sectatores ejus basilicas Apostolorũ & martyrum non ingrediuntur, ut scilicet mortuum adorent Eunomium, cujus libros majoris auctoritatis arbitrãtur, quàm Evangelia: & in ipso credunt esse lumẽ veritatis: sicut aliæ hæreses paracletum in Montanum venisse contendunt, & Manichæũ ipsum dicunt esse paracletum. Scribit adversum hæresim tuam, quæ olim erupit contra Ecclesiam, (nè & in hoc quasi repertor novi sceleris glorieris) Tertullianus, vir eruditissimus, insigne volumen, quod Scorpiacum vocat, rectissimo nomine: quia arcuato vulnere in Ecclesiæ corpus venena diffudit, quæ olim appellabatur Caina hæresis: & multo tempore dormiens, vel sepulta, nunc à Dormitantio suscitata est. Miror, quod non dicas, nequaquam perpetranda martyria: Deum enim, qui sanguinem hircorum taurorumque non quærat, multo magis hominum non requirere. Quod cùm dixeris, immò & si non dixeris ita habeberis quasi dixeris. Qui enim reliquias martyrũ asseris calcandas esse, prohibes sanguinem fundi, qui nullo honore dignus est. De vigiliis & pernoctationibus in basilicis martyrum sæpè celebrandis, in altera

epistola, quam fermè ante biennium sancto Ripario Presbytero scripseram, respondi breviter. Quòd si ideò eas existimas respuendas, nè sæpè videamur Pascha celebrare, & nõ solemnes post annum exercere vigilias: ergo & die Dominico non sunt Christo offerenda sacrificia: ne resurrectionis Domini crebro Pascha celebremus: & incipiamus non unum Pascha habere, sed plurima. Error autem & culpa juvenum, vilissimarumque mulierum, qui per noctẽ sæpè deprehenditur, non est religiosis hominibus imputandus; quia & in vigiliis Paschæ tale quid fiéri plerumque cõvincitur: & tamen paucorum culpa non præjudicat religioni; qui & absq; vigiliis possunt errare vel in suis, vel in alienis domibus Apostolorum fidem Judæ proditio non destruxit. Et nostras ergo vigilias malæ aliorũ vigiliæ non destruent: quin potiùs pudicitiæ vigilare cogantur, qui libidini dormiunt. Quod enim semel fecisse bonum est, non potest malum esse, si frequenter fiat: aut, si aliqua culpa vitanda est, non ex eo, quod sæpè, sed ex eo, quod fit aliquando, culpabile est. Non vigilemus itaque diebus Paschæ: ne expectata diu adulterorum desideria compleantur; ne occasionem peccandi uxor inveniat, nè maritali non possit recludi clave. Ardentius appetitur, quidquid est rarius. Non possum universa percurrere, quæ sanctorum Presbyterorum litteræ comprehendunt: de libellis illius aliqua proferam. Argumentatur contra signa, atque virtutes, quæ in basilicis martyrum fiunt: & dicit eas incredulis prodesse, non credentibus: quasi nunc hoc quæratur quibus fiant, & non qua virtute fiant. Esto, signa sint infidelium: qui quoniam sermoni & doctrinæ credere no-

ruerunt, signis adducantur ad fidem. Et Dominus incredulis signa faciebat, & tamen non idcircò Domini sugillanda sunt signa, quia illi infideles erant: sed majori admirationi erunt, quia tantæ fuere potentiæ, ut etiã mentes durissimas edomarent, & ad fidẽ cogerent. Itaque nolo mihi dicas, signa infidelium sunt: sed respõde quomodo in vilissimo pulvere, & favillâ, nescio quâ, tãta sit signorum virtutũque præsentia. Sẽtio, sentio, infelicissime mortalium, quid doleas, quid timeas. Spiritus iste immundus, qui hæc te cogit scribere, sæpè hoc vilissimo tortus est pulvere, immò ho diéque torquetur: & qui in te plagas dissimulat, in ceteris confitetur. Nisi forte in morem gentilium, impiorumque, Porphyrij & Eunomij has prestigias dæmonum esse confingas, & non vere clamare dæmones, sed sua simulare tormenta. Do consilium: ingredere basilicas martyrum, & aliquando purgaberis. Invenies ibi multos socios tuos: & nequaquam cereis martyrum, qui tibi displicent, sed flammis invisibilibus combureris. Et tunc fateberis, quod nunc negas: & tuum nomen, qui in Vigilantio loqueris liberè proclamabis, te esse aut Mercurium propter nummorum cupiditatem, aut Nocturnum juxta Plauti Amphytrionem: quo dormiente, in Alcmenæ adulterio duas noctes Jupiter copulavit, ut magnæ fortitudinis Hercules nasceretur: aut certè Liberum patrem pro ebrietate & cantharo ex humeris dependente, & semper rubente facie, & spumantibus labiis, effrenatísque conviciis. Undè & in hac provincia cùm subitus terræ motus, noctis medio omnes de somno excitasset: tu prudentissimus & sapientissimus mortalium, nudus orabas, & referebas

Dæmones ad sepulcra martyrũ torquentur.

Cereorũ usus.

Genes. 3.

nobis Adam & Evam de paradiso. Et illi quidem apertis oculis erubuerunt, nudos se esse cernentes, & verenda texerunt arborum foliis: tu & tunicâ, & fide nudus, subitóque timore perterritus, & aliquid habens nocturnæ crapulæ, sanctorum oculis obscænam partem corporis ingerebas, ut tuam indicares prudentiam. Tales habet adversarios Ecclesia; hi duces contra martyrum sanguinem dimicant: *Mat. 2.* hujuscemodi oratores contra Apostolos pertonant, immò tam rabidi canes contra Christi latrant discipulos. Ego confiteor timorē meū ne forsitan de superstitione descendat. Quādo iratus fuero, & aliquid mali in meo animo cogitavero, & me nocturnum phantasma deluserit, basilicas martyrum intrare nō audeo: ita totus & corpore, & animo pertremisco. Rideas forsitan, & muliercularum deliramenta subsannes. Non erubesco earum fidem, quæ primæ viderunt Dominum resurgentem, quæ mittūtur ad Apostolos, quæ in matre Domini Salvatoris sanctis Apostolis commendantur, Tu ructato cum sæculi hominibus: ego jejunabo cum feminis, immò cum religiosis viris qui pudicitiā vultu præferunt, & pallida jugi continentiâ ora portantes, Christi ostendunt verecundiam. Videris mihi dolere & aliud, nè, si inoleverit apud Gallos continentia, & sobrietas atq; jejunium, tabernæ tuæ lucra non habeant: & vigilias diaboli, ac tumulenta cōvivia tota nocte exercere non possis. Prætereà iisdem ad me relatum est epistolis, quòd, contra auctoritatem Apostoli Pauli, immò Petri, Joannis, & Jacobi, qui dexteras dederūt Paulo & Barnabæ communicationis, & præceperunt eis, ut pauperum memores essent, tu prohibeas Hierosolymam in usus sanctorum aliqua sū-

Non audet D. Hier. Peccator basilicas martyrū ingredi.

Gal 2. Eleemosyna in usus sāctorum tempore.

ptuum solatia dirigi. Videlicet, si ad hæc respondeo, statim latrabis, meam me causâ agere, qui tanta cunctos largitate donasti; ut, nisi venisses Hierosolymam, & tuas vel patronorum tuorum pecunias effudisses, omnes periclitaremur fame. Ego hoc loquar, quod beatus Apostolus Paulus in cũctis pene epistolis suis loquitur, & præcipit in Ecclesiis gentium per unam sabbati, hoc est, in die Dominico omnes conferre debere, quæ Hierosolymã in sanctorum solatia dirigantur: & vel per discipulos suos, vel per quos ipsi probaverint: & si dignum fuerit, ipse aut dirigat, aut perferat quod collectũ est. In Actibus quoq; Apostolorum loquens ad Felicẽ præsidem, post annos, ait, plures eleemosynam facturus in gentem meam, veni Hierosolymam, & oblationes & vota, in quibus invenerunt me purificatum in templo. Numquid in aliâ parte terrarum, & in iis Ecclesiis, quas nascentes fide sua erudiebat, quæ ab aliis acceperat, dividere non poterat? Sed sanctorum locorum pauperibus dare cupiebat, qui, suas pro Christo facultatulas relinquentes, ad Domini servitutem tota mente conversi sunt. Longum est nunc si de cunctis epistolis ejus omnia testimonia revolvere voluero, in quibus hoc ait: & tota mẽte festinat, ut Hierosolymam & ad sancta loca credentibus pecuniæ dirigantur, non in avaritiam, sed in refrigerium: non ad divitias congregandas, sed ad imbecillitatẽ corpusculi sustentandam & frigus atque inediam declinandam. Hac in Judæa usq; hodie perseverante consuetudine, non solùm apud nos, sed & apud Hebræos: ut qui in lege Domini meditantur die ac nocte: & partem non habent in terrâ, nisi solũ Deũ, synagogarum & totius orbis foveantur mini-

D. Hier. mittebãtur Hierusalem.
Rom 15.
2. *Cor.* 9.
1. *Cor.* 16
Act 24.
Psal. 1.
Deut. 18
2. *Cor.* 8.

steriis, ex æqualitate dumtaxat. Non ut aliis refrigerium, & aliis sit tribulatio: sed ut aliorũ abundantia, aliorum sustentet inopiam. Respõdebis, hoc unumquemq; posse in patriâ suâ facere: nec pauperes defuturos, qui Ecclesiæ opibus sustentandi sint. Nec nos negamus, cũctis pauperibus etiã Iudæis & Samaritanis, si

Gal 6 tanta sit largitas, stipes porrigendas, sed Apostolus faciẽdam quidem docet ad omnes elee-

Luc. 2. mosynã; sed maximè ad domesticos fidei. De quibus & Salvator in Evangelio loquebatur: Facite vobis amicos de mãmonâ iniquitatis,

Mat 5. qui vos recipiant in æterna tabernacula. Nũ-

Psal 40. quid isti pauperes, inter quorum pannos & illuvium corporis, flagrans libido dominatur, possunt habere æterna tabernacula; qui nec præsentia possidẽt, nec futura? Non enim simpliciter pauperes, sed pauperes spiritus beati appellantur, de quibus scriptũ est: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem: in die malâ liberabit eum Dominus. In vulgi pauperibus sustentandis nequaquam intellectu, sed eleemosynâ opus est. In sanctis pauperibus beatitudo est intelligentiæ; ut ei tribuat, qui erubescit accipere, & cũ acceperit, dolet, metẽs

1.Cor 9. carnalia, & seminans spiritualia. Quod autem asseris, eos melius facere, qui utuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum suarum pauperibus dividũt, quàm illos, qui possessionibus venundatis, semel omnia largiuntur: nõ à me eis, sed à Domino respondebitur: Si vis esse perfectus, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. Ad eam loquitur, qui vult esse perfectus, qui cum Apostolis patrẽ, & naviculam, & rete dimittit. Iste, quẽ tu laudas, secundus & tertius gradus est. quem & nos recipimus, dũmodò sciamus

prima secundis & tertiis præferenda. Nec à suo studio monachi deterrēdi sunt à te lingua vipereâ & morsu sævissimo, de quibus argumentaris, & dicis: Si omnes se clauserint, & fuerint in solitudine, quis celebrabit Ecclesias? quis sæculares homines lucrifaciet? quis peccantes ad virtutes poterit cohortari? Hoc enim modo, si omnes tecum fatui sint, sapiens quis esse poterit? & virginitas non erit approbanda. Si enim omnes virgines fuerint, nuptiæ non erunt, interibit humanum genus, infantes in cunis non vagient, obstetrices absque mercedibus mendicabunt, & gravissimo frigore, solus atq; contractus Dormitantius vigilabit in lectulo. Rara est virtus, nec à pluribus appetitur, atq; utinam hoc omnes essent, quod pauci sunt, de quibus dicitur: Multi vocati, pauci autem electi. Vacui essent carceres. Monachus autē non doctoris, sed plangentis habet officium: qui vel se, vel mundum lugeat & Domini pavidus præstoletur adventū. Qui sciens imbecillitatem suam, & vas fragile, quod portat, timet offendere: ne impingat, corruat, atque frangatur. Unde & mulierum, maximéque adolescentularum vitat aspectū & intantum castigator sui est: ut etiam quæ tuta sunt, pertimescat. Cur, inquies, pergis ad eremum? videlicet ut te non audiam, non videam, ut tuo furore non movear, ut tua bella non patiar, nè me capiat oculus meretricis: ne me forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus. Respondebis: hoc non est pugnare, sed fugere: sta in acie: adversariis armatus obsiste: ut postquam viceris, coroneris. Fateor imbecillitatem meam. Nolo spe pugnare victoriæ, nè perdam aliquando victoriam. Si fugero, gladium devitavi: si stetero,

Mat 2.

aut vincendum mihi, aut cadendum. Quid autem necesse est certa dimittere, & incerta sectari? Aut scuto, aut pedibus mors vitanda est. Tu, qui pugnas, & superari potes, & vincere: ego cùm fugero, non vinco in eo, quod fugio: sed ideò fugio, nè vincar. Nulla securitas est, vicino serpente dormire. Potest fieri, ut me non mordeat: tamen fieri potest ut aliquando me mordeat. Matres vocamus, sorores & filias: & non erubescimus vitiis nostris nomina pietatis obtendere. Quid facit monachus in cellulis feminarum? Quid sibi volunt sola & privata colloquia, & arbitros fugientes oculi? Sanctus amor impatientiam non habet. Quod de libidine diximus, referamus ad avaritiam, & ad omnia vitia, quæ vitantur in solitudine. Et idcircò urbium frequentias declinamus, ne facere compellamur, quæ nos non tam natura cogit facere, quàm voluntas. Hęc, ut dixi, sanctorum Presbyterorum rogatu, unius noctis lucubratione dictavi festinante admodum fratre Sisinio, & propter sanctorum refrigeria ad Ægyptum iter properante. Alioquin & ipsa materia apertã habuit blasphemiam, quæ indignationem magis scribentis, quàm testimoniorum multitudinem flagitaret. Quód si Dormitantius in mea rursus maledicta vigilaverit, & eodem ore blasphemo, quo Apostolos & martyres laceret, de me quoque putaverit detrahendum, nequaquam illi brevi lucubratiunculâ, sed tota nocte vigilabo, & sociis illius, immò discipulis, vel magistris, qui nisi tumentes uteros viderint feminarum, maritos earum Christi ministerio arbitrantur indignos.

Monachus mulierum fugiat conventum.

Finis libri tertij, & Postremi Epistolarum D. Hieronymi.

INDEX RERUM, ET SENTENTIARUM notatu & scitu dignorum quæ his D. Hieronymi continentur epistolis, locupletissimus.

A

Z 5

David

Deut

Eloquentiam

Dorcas

Paulus

Thabor

Finis elenchi.

